

Fundusze
Europejskie
Wiedza Edukacja Rozwój

Unia Europejska
Europejski Fundusz Społeczny

Potencjały – nowe formy kapitału społecznego w gminie Opatów

Model przeciwdziałania dziedziczeniu ubóstwa

Spis treści

1. Wstęp: zawartość modelu	18
2. Dziedziczenie ubóstwa – problem wieloaspektowy	20
Kultura ubóstwa	20
Dziedziczenie cech strukturalnych	21
Dziedziczenie kapitału społecznego i kulturowego	22
Podmiotowość: 'deficyty' i 'zasoby'	22
Podsumowanie	25
3. Wnioski diagnostyczne dotyczące społeczności lokalnej stanowiącej przestrzeń realizacji projektu „Potencjały”	25
Enklawy ubóstwa	25
Kontestacje stereotypów dot. ubóstwa.....	31
Korelaty. Wzorce mentalne, zasoby: kapitał społeczny oraz kulturowy i ich deficyty	32
Podsumowanie	35
4. Innowacyjność modelu - ekonomia behawioralna	38
Wzory mentalne sprzyjające dziedziczeniu ubóstwa.....	38
Strategia przeciwdziałania dziedziczeniu ubóstwa.....	40
Komplementarność działań.....	41
Podsumowanie	43
5. Doświadczenia PIW EQUAL i PO KL wykorzystane w modelu „Potencjały”	44
Użyteczność projektów PIW EQUAL i PO KL	44
Hipotezy i inspiracje	45
Działania.....	47
Podsumowanie	48
6. Grupa docelowa	48
Odbiorcy	48
Użytkownicy.....	53
Podmiotowość i partycypacja.....	55
Zasada równości szans kobiet i mężczyzn oraz dostępności projektu dla osób z niepełnosprawnościami.....	57
7. Działania modelu	58
Wprowadzenie.....	58
Bilans umiejętności	63
Bilans umiejętności	63
Bank Czasu	67
Bank czasu	67
Kluby wsparcia	76
Kluby wsparcia	76
Płaszczyzna integracji „Spotkania”	83
Płaszczyzna integracji społecznej „Spotkania”	83
Współpraca z radiem	89
Płaszczyzna integracji „Spotkania”	89

Sub-działanie: Współpraca z radiem	89
Wspólne granie.....	92
Płaszczyzna integracji „Spotkania”	92
Sub-działanie: Wspólne granie	92
Treningi edukacyjne	99
Płaszczyzna integracji „Spotkania”	99
Sub-działanie: Treningi edukacyjne	99
Klub filmowy	102
Płaszczyzna integracji „Spotkania”	102
Sub-działanie: Klub filmowy	102
„Moja Mama (Tata) potrafi...”	105
Płaszczyzna integracji „Spotkania”	105
Sub-działanie: Moja Mama (Tata) potrafi....	105
Warsztaty	108
Warsztaty rozwoju potencjałów	108
Fundusz Rozwoju Talentów	120
Fundusz rozwoju talentów	120
Święta nietypowe.....	127
Święta nietypowe	127
Promocja zdrowia	133
Promocja zdrowia: Bezpłatne przeglądy stomatologiczne dzieci	133
Animacja pracy.....	137
Animacja pracy	137
Konkursy	143
Konkursy	143
Paszport rozwoju	151
Paszport rozwoju	151
Kreowanie pomysłów.....	158
Kreowanie pomysłów	158
Porady praktyczne	166
Porady praktyczne	166
Praca socjalna z zaangażowaną rodziną.....	172
Praca socjalna z zaangażowaną rodziną	172
Umowa współpracy	183
Umowa współpracy	183
Praca socjalna – trening zarządzania budżetem domowym	190
Praca socjalna - Trening zarządzania budżetem domowym	190
Bilans predyspozycji zawodowych uczniów	196
Bilans indywidualnych predyspozycji zawodowych uczniów	196
8. Warunki wdrożenia modelu.....	200
Otwarty charakter modelu i mechanizm koordynacji.....	200
Koszty wdrożenia i montaż finansowy	204
Uwagi wstępne.....	225

I. Pomoc społeczna.....	226
1. Wprowadzenie.....	226
2. Zestaw wytycznych do diagnozowania cech rodzin w zakresie wzorców mentalnych sprzyjających dziedziczeniu ubóstwa.....	227
2.1. Opis logiki narzędzia.....	227
2.2. Lista cech rodzin opracowana na podstawie wniosków z pogłębionej diagnozy środowiska lokalnego	228
2.3. Instrukcja obsługi narzędzi diagnostycznych.....	229
2.4. Rekomendacje odnoszące się do działań, które należy podjąć po przeprowadzeniu diagnozy.....	230
2.4. Narzędzia do diagnozowania.....	231
Scenariusz wywiadu diagnostycznego.....	231
Arkusze obserwacji	237
Bilans umiejętności	241
3. Opis i instrukcja używania rozwiązań.....	243
3.1. Instrukcje dla użytkowników.....	243
Instrukcja dla użytkowników – Praca socjalna z zaangażowaną rodziną	243
Instrukcja dla użytkowników – Praca socjalna - Trening zarządzania budżetem domowym	248
Instrukcja użytkownika: Animacja pracy	249
Instrukcja - Wytyczne do pracy z wykorzystaniem kontraktu socjalnego z zastosowaniem technik zmiany wzorców mentalnych.....	252
Instrukcja używania narzędzia 'Bilans umiejętności'	255
Instrukcja dla użytkowników – Bank czasu	256
Instrukcja dla użytkowników – Fundusz rozwoju talentów	258
Instrukcja użytkownika: Kluby wsparcia.....	262
Instrukcja użytkownika: Bezpłatne przeglądy stomatologiczne.....	264
Instrukcja użytkownika: Święta nietypowe	265
3.2. Narzędzia związane z poszczególnymi rozwiązaniami	268
Załącznik 1: Instrukcja i narzędzie Analiza czynników ryzyka wystąpienia przemocy w rodzinie wobec dziecka	268
Załącznik 2: Instrukcja i narzędzie Arkusz diagnostyczny przemocy w rodzinie wobec dzieci... ..	269
Załącznik 3: Instrukcja i narzędzie Arkusz obserwacji dziecka małego (od 0 do 3 roku życia) .	271
Załącznik 4 Tabela Budżet Gospodarstwa Domowego	277
Załącznik 5 Arkusz Moje Zasoby i Możliwości	280
Załącznik 6 Umowa współpracy	286
Załącznik 7 Ocena Umowy współpracy.....	288
Załącznik 8 Scenariusz rozmowy „Ocena Umowy współpracy”	290
Załącznik 10 Zmiana Umowy współpracy	291
Załącznik 11 Karta zgłoszenia do Banku Czasu	291
Załącznik 12 Wzór regulaminu Klubu wsparcia.....	293
Załącznik 13 Zasady poprowadzenia pierwszego spotkania.....	293
Załącznik 14 Przykładowy regulamin grupy wsparcia	295
Załącznik 15 Warsztaty Inżynieria finansowa gospodarstwa domowego	296

Załącznik 16 Warsztaty z przedsiębiorczości, prawa pracy, aktywizacji zawodowej i autoprezentacji	305
Załącznik 17 Warsztaty dla rodziców	307
Załącznik 18 Warsztaty kulinarne.....	310
Załącznik 19 Warsztaty „Dbłość o ciało / wygląd zewnętrzny”	312
Załącznik 20 Inżyniera czasu wolnego oraz „wspólnego”	313
Załącznik 21 Warsztaty Zarządzania konfliktami oraz regulamin porządku domowego	315
Załącznik 22 Warsztaty dla rodziców z zagrożeń w sieci i telewizji	316
Załącznik 23 Karta zgłoszenia Odbiorcy	318
II. Szkoła	320
1. Wprowadzenie.....	320
2. Wytyczne do diagnozowania cech w zakresie wzorców mentalnych sprzyjających dziedziczeniu ubóstwa	321
Załącznik: Narzędzie do diagnozy - ankieta szkolna	324
3. Opis działań modelu	332
3.1 Bilans predyspozycji zawodowych.....	332
3.2 Współpraca z radiem	333
3.3 Konkursy	333
3.4. Nietypowe święta	335
3.5 Kreowanie pomysłów	335
3.6 Paszport rozwoju.....	337
3.7 Porady praktyczne.....	338
4. Załączniki: scenariusze zajęć	341
Scenariusz zajęć: Bilans predyspozycji zawodowych.....	341
Scenariusz zajęć: Wzajemna organizacja konkursów	346
Scenariusz zajęć: Wspólne tworzenie scenariusza zajęć na czas ferii, wakacji lub zielonej szkoły	347
Scenariusz zajęć: Dzień zdrowej kuchni.....	348
Scenariusz zajęć: Współpraca z Radiem.....	349
5. Wytyczne do oceny działań.....	351
Załącznik: Ankieta ewaluacyjna dla uczniów	353
Załącznik: Ankieta dla nauczycieli	358
III. Płaszczyzna integracyjna SPOTKANIA	362
1. Wprowadzenie.....	362
2. Opis i instrukcja używania rozwiązań.....	362
3. Instrukcje	363
3.1. Treningi edukacyjne	363
Trening w zakresie organizacji czasu.	363
Trening osiągnięcia celów	364
Trening psycho – edukacyjny `Grajki – pomagajki’	364
3.2. Klub filmowy	365
3.3. Moja Mama (Tata) potrafi... ..	366
3.4. Radio młodzieżowe.....	367
3.5. „Wspólne granie”– gra w miasto	367

4. Narzędzia	369
Scenariusz zajęć „Wspólne granie”	369
Konspekt zajęć „Organizacja czasu”	372
Skrypt dla uczniów „Organizacja czasu”	374
Konspekt zajęć „Osiąganie celów”	376
Skrypt dla uczniów „Osiąganie celów”	378
IV. Służba zdrowia	379
Wprowadzenie.....	379
Warsztaty dla młodych rodziców	379
Warsztaty - Rozwój umiejętności dbałości o ciało/wygląd zewnętrzny	379
Przeglądy stomatologiczne	379
Załącznik: Zgoda na udział w badaniach dentystycznych dziecka	380
Metody wczesnej interwencji socjalnej.....	381
Materiały na portalu	381
Zestaw wytycznych do diagnozowania cech rodzin w zakresie wzorców mentalnych sprzyjających dziedziczeniu ubóstwa	381
Opis procedury konsultacji:	382
V. Urzędy Pracy	383
Debaty panelowe	383
Organizacja debat.....	384
Charakterystyka zasad współpracy	385
Przykładowy Regulamin Rady Modelu „Potencjały”	389
Deklaracja przystąpienia i udziału instytucji w realizacji działań modelu „Potencjały”	391
Wskaźniki i metodyka ewaluacji i monitorowania zmiany w wyniku użycia modelu w środowisku lokalnym	393
A. Opis narzędzi dla celów monitoringu przeprowadzanego z odbiorcami wsparcia	393
B. Zestaw wytycznych do ewaluacji zastosowanych technik adresowanych do pomocy społecznej.....	398
Arkusze oceny metod pracy socjalnej I (wersja dla odbiorców)	401
Arkusze oceny metod pracy socjalnej II (wersja dla użytkowników)	407
Arkusze ewaluacji końcowej	411
D. Skuteczność modelu	412
Program szkoleń użytkowników	418
Szkolenia dla pracowników socjalnych	418
Szkolenie dla nowo zatrudnianych nauczycieli	420
Szkolenie dla pozostałych użytkowników.....	426
Wstęp	429
Portal jako narzędzie wspierania odbiorców modelu	429
Mechanizm grup	430
Selektywny monitoring	430
Synergia działań portalowych i osób zajmujących się wsparciem	430
Ankietowanie i głosowanie	430
Rozbudowany system informacji o aktywności użytkowników, punktach i osiągnięciach	430

Dobór działań i funkcjonalności portalu	430
Rekomendacje z badań a koncepcja Portalu	430
Uwzględnienie zmian cywilizacyjnych	432
Znaczenie kształcenia blended learning	433
Uczenie poprzez działanie	433
Rozwój kultury informacyjnej u ucznia, w rodzinie, w środowisku	435
Integracja, kreatywność, podmiotowość, partycypacja w tworzeniu Portalu.....	435
Kluczowe zadania portalu	435
Narzędzia wspierania działań modelu	436
Platforma Blended learning	436
Warstwa informacyjna.....	437
Monitoring	437
Narzędzia wspierające działania modelu	437
Zestawienie funkcjonalności Portalu odpowiadających na zaspokojenie potrzeb działań	437
Opis funkcjonalności Portalu odpowiadających za zaspokojenie potrzeb działań	438
Tabela	443
Platforma Blended learning	446
Funkcjonalności blended learning a działania modelu	446
Adresaci i treści blended learning.....	446
Funkcjonalności umożliwiające realizację procesów blended learning	447
Warstwa informacyjna o projekcie	449
Informacje o projekcie	449
O co chodzi w projekcie Potencjały?	449
Partnerzy	450
Zespół	450
Dokumentacja	450
Regulamin	450
Wsparcie techniczne.....	450
Kontakt	450
Metodologia zmiany wzorców mentalnych	450
Informacje ogólne o modelu	450
Rekomendacje wynikające z prowadzonych badań	450
Opis działań	451
Monitoring projektu	451
Plan monitoring	451
Dane prezentujące aktualny postęp prac.....	451
Ewaluacja projektu	451
Opis metody ewaluacji.....	451
Aktualne efekty prowadzonych prac ewaluacyjnych	451
Raport z ewaluacji.....	451
Załączniki	452
Informator o szkoleniu dla nowopowołanych nauczycieli	452

Scenariusze warsztatów dla nowopowołanych nauczycieli	455
Temat: Platforma blended learning – narzędzie wsparcia procesu uczenia się i nauczania (moduł S2.1)	456
Cele ogólne:	456
Metody pracy	456
Środki dydaktyczne.....	456
Czas trwania	456
Przebieg zajęć.....	456
Temat: Tworzenie i zarządzanie ścieżką szkoleniową (moduł S2.2)	457
Cele ogólne:	457
Metody pracy	457
Środki dydaktyczne.....	457
Czas trwania	457
Przebieg zajęć.....	457
Temat: Aktywne poznanie narzędzia - Quiz.....	458
Cele ogólne:	458
Metody pracy	458
Środki dydaktyczne.....	458
Czas trwania	458
Przebieg zajęć.....	458
Temat: Aktywne poznanie narzędzia - Ankieta	459
Cele ogólne:	459
Metody pracy	459
Środki dydaktyczne.....	459
Czas trwania	459
Przebieg zajęć.....	459
Temat: Aktywne poznanie narzędzia - Film interaktywny	460
Cele ogólne:	460
Metody pracy	460
Środki dydaktyczne.....	460
Czas trwania	460
Przebieg zajęć.....	460
Temat: Aktywne poznanie narzędzia - Forum/ściana grupy.....	461
Cele ogólne:	461
Metody pracy	461
Środki dydaktyczne.....	461
Czas trwania	461
Przebieg zajęć.....	461
Temat: Aktywne poznanie narzędzia - Indywidualny plan działania	462
Cele ogólne:	462
Metody pracy	462
Środki dydaktyczne.....	462

Czas trwania	462
Przebieg zajęć.....	462
Temat: Aktywne poznanie narzędzia - Konkurs	463
Cele ogólne:	463
Metody pracy	463
Środki dydaktyczne.....	463
Czas trwania	463
Przebieg zajęć.....	463
Temat: Instruktaż dotyczący narzędzia - Punktacja i odznaki.....	464
Cele ogólne:	464
Metody pracy	464
Środki dydaktyczne.....	464
Czas trwania	464
Przebieg zajęć.....	464
Temat: Instruktaż dotyczący narzędzia - Karta.....	465
Cele ogólne:	465
Metody pracy	465
Środki dydaktyczne.....	465
Czas trwania	465
Przebieg zajęć.....	465
Temat: Instruktaż dotyczący narzędzia - Obszar sesji stacjonarnej.....	466
Cele ogólne:	466
Metody pracy	466
Środki dydaktyczne.....	466
Czas trwania	466
Przebieg zajęć.....	466
Temat: Instruktaż dotyczący narzędzia - Pytanie do eksperta	467
Cele ogólne:	467
Metody pracy	467
Środki dydaktyczne.....	467
Czas trwania	467
Przebieg zajęć.....	467
Temat: Instruktaż dotyczący narzędzia - Zadanie wdrożeniowe.....	468
Cele ogólne:	468
Metody pracy	468
Środki dydaktyczne.....	468
Czas trwania	468
Przebieg zajęć.....	468
Temat: Instruktaż dotyczący narzędzia - Zasoby grupy	469
Cele ogólne:	469
Metody pracy	469
Środki dydaktyczne.....	469

Czas trwania	469
Przebieg zajęć.....	469
Temat: Instruktaż dotyczący narzędzia - Zasób wiedzy	470
Cele ogólne:	470
Metody pracy	470
Środki dydaktyczne.....	470
Czas trwania	470
Przebieg zajęć.....	470
Materiały dydaktyczne – prezentacje.....	470
Wstęp.....	472
Założenia dotyczące Portalu	473
Funkcje podstawowe	473
Obszary a moduły	474
Architektura portalu	475
Podstawowe pojęcia	475
Użytkownik zalogowany.....	475
Węzeł (node)	475
Relacje	475
Flagi	475
Funkcjonalności	475
Ekran	476
Zajawka węzła	476
Pełna wersja węzła	476
Forma wyróżnienia	476
Formularz edycji / dodawania węzła	476
Grupy użytkowników	477
Public – użytkownik niezalogowany	477
Uczeń 477	
Rodzic 477	
Nauczyciel	477
Wsparcie.....	477
Redakcja	477
Administrator Portalu	477
Autor 478	
Lider grupy	478
Przyjęte konwencje graficzne – schematy widoków	479
KARTA 479	
TABELA.....	479
TABELA ZARZĄDZANIA	479
Strona główna i nawigacja	481
Stałe obszary w konstrukcji strony	481

Nagłówek	481
Menu główne	482
Tytuł strony i wężyk	482
Nawigacja lokalna	482
Treść główna i panele	482
Stopka.....	483
Strona główna	483
Nagłówek / Menu główne / Stopka.....	484
Banner Informacyjny	484
Kafle Działów Portalu.....	484
Zawartość menu głównego	484
Menu funkcyjne	485
Zintegrowana platforma blended learning	486
Ścieżka szkoleniowa blended learning	486
Aktywności ścieżki blended learning	486
Rezultaty szkolenia blended learning – pozytywne wzmocnienie	489
Moduł: Puls projektu / Aktualności (M01) Obszar umożliwiający promocję	490
Podstawowe obiekty	490
Role użytkowników i uprawnienia	490
Struktury danych	491
WIADOMOŚĆ	491
KATEGORIA	491
Widoki	492
Lista wiadomości	492
Pełny widok wiadomości	493
Ekran „Moje wiadomości”	494
Ekran zarządzania wiadomościami (redakcja).....	494
Ekran zarządzania wiadomościami (autor) – Moje treści	494
Ekran edycji wiadomości	494
Moduł: Informatory (M02) Funkcje informacyjne portalu	495
Podstawowe obiekty	495
Role użytkowników i uprawnienia	495
Struktury danych	496
INFORMATOR	496
ROZDZIAŁ	497
Widoki	497
Lista Informatorów	497
Pełny widok Informatora	498
Ekran „Moje informatory”	499
Ekran zarządzania Informatorami (redakcja).....	499

Ekran zarządzania Informatorami (autor) – Moje Informatory.....	499
Ekran edycji Informatora.....	499
Moduł: Narzędzie do pracy grupowej (M03) Forum grupy, współdzielenie plików, kalendarza	500
Podstawowe obiekty.....	500
Role użytkowników i uprawnienia.....	500
Struktury danych	501
GRUPA	501
KATEGORIA GRUPY	501
PLIK GRUPY	501
ŚCIANA GRUPY.....	501
Widoki	502
Obszar grupy.....	502
Ekran moje grupy.....	502
Ekran zarządzania grupami	503
Ekran edycji grupy.....	503
Ekran zarządzania zasobami grupy	503
Ekran moderacji komentarzy	503
Moduł: Kalendarz (M04) Terminarz spotkań, kalendarz wydarzeń i terminów	504
Podstawowe obiekty.....	504
Role użytkowników i uprawnienia.....	504
Struktury danych	504
WYDARZENIE	504
Widoki	505
Widok kalendarza	505
Widok wpisu kalendarza	505
Ekran edycji wpisu kalendarza	505
Moduł: Szablony treści (M05) Materiały szkoleniowe, popularyzatorskie, promocja	506
Podstawowe obiekty.....	506
Wbudowane szablony	506
CZY WIESZ, ŻE.....	506
PRAWDA CZY MIT	506
FLASHCARDS	506
CYTAT	507
Role użytkowników i uprawnienia.....	507
Struktury danych	507
DEFINICJA FORMATU.....	507
CZY WIESZ, ŻE.....	507
PRAWDA CZY MIT	508
FLASHCARDS	508
CYTAT	508

Widoki	509
Widok zasobu z użytym szablonem.....	509
Widok wyboru szablonu	509
Ekran edycji zasobu wykorzystującego szablon	509
Moduł: Galeria multimedialna (M06) Galeria prac konkursowych, wydarzenia	510
Podstawowe obiekty	510
Role użytkowników i uprawnienia	510
Struktury danych	510
GALERIA.....	510
Widoki	511
Lista galerii	511
Widok galerii.....	511
Pełny widok pliku multimedialnego	511
Widok zarządzania galeriami.....	511
Ekran edycji galerii	511
Moduł: Ankietowanie (M07) ankiety internetowe, badania	512
Podstawowe obiekty	512
Role użytkowników i uprawnienia	512
Struktury danych	513
ANKIETA.....	513
Widoki	513
Zajawka ankiety	513
Widok ankiety	513
Widok wyników ankiety	514
Widok zarządzania ankietami	515
Ekran edycji ankiety	516
Moduł: Narzędzie prezentacji danych (M08) Promocja, monitoring, analiza	517
Wykresy.....	517
Paski postępu	518
Podstawowe obiekty	519
Role użytkowników i uprawnienia	519
Widoki	519
Widoki statystyczne	519
Zestawienia wbudowane w Portal	520
Moduł: Ogłoszenia (M09) Bank czasu, ogłoszenia projektu.....	522
Podstawowe obiekty	522
Role użytkowników i uprawnienia	522
Struktury danych	523
OGŁOSZENIE	523
KATEGORIA	523

PODKATEGORIA	523
Widoki	523
Lista ogłoszeń	523
Pełny widok ogłoszenia	524
Ekran „Ulubione ogłoszenia”	525
Ekran zarządzania ogłoszeniami (redakcja)	525
Ekran zarządzania ogłoszeniami (autor) – Moje ogłoszenia	525
Ekran edycji ogłoszenia	525
Moduł: Głosowanie (M10) Badania, opinie, sondowanie	526
Podstawowe obiekty	526
Role użytkowników i uprawnienia	526
Struktury danych	526
GŁOSOWANIE	526
Widoki	527
Zajawka głosowania	527
Widok głosowania	527
Widok wyniku głosowania	527
Widok zarządzania głosowaniami	527
Ekran edycji głosowania	528
Moduł: Symulator (M11) Kalkulatory	529
Podstawowe obiekty	529
Role użytkowników i uprawnienia	529
Struktury danych	530
SYMULATOR	530
LINK DO KALKULATORA	530
APLIKACJA LOKALNA	530
Widoki	530
Zajawka zasobu symulatora	530
Widok symulatora	530
Widok linku kalkulatora	530
Widok symulatora	531
Widok zarządzania elementami modułu symulatora	531
Ekran edycji głosowania	531
Moduł: Checklista (M12) Lista zadań, indywidualny plan rozwoju	532
Podstawowe obiekty	532
Role użytkowników i uprawnienia	532
Struktury danych	533
CHECKLISTA	533
ZADANIE	533
Widoki	533

Widok listy checklist.....	533
Widok zarządzania checklistami	533
Ekran edycji checklisty	534
Moduł: Dane o aktywności (M13) Monitoring, doskonalenie portalu	535
Podstawowe obiekty	535
Role użytkowników i uprawnienia	535
Struktury danych	536
LOG AKTYWNOŚCI	536
RODZAJ AKTYWNOŚCI	536
Widoki	536
Widoki statystyczne	536
Przeglądanie loga aktywności	537
Widok kategorii aktywności.....	537
Moduł: Kreator konkursów (M14) Narzędzie angażowania	538
Podstawowe obiekty	539
Role użytkowników i uprawnienia	539
Struktury danych	540
KONKURS	540
ZGŁOSZENIE	540
OBSZAR ZESPOŁU.....	541
GALERIA KONKURSU	541
Widoki	541
Lista konkursów	541
Pełny widok konkursu dla nie-uczestnika	541
Pełny widok konkursu dla uczestnika.....	541
Widok konkursu dla obserwatora	542
Widok konkursu dla realizatora konkursu	542
Widok zarządzania konkursami	542
Ekran edycji konkursu	542
Moduł: Inkubator inicjatyw (M15) Partycypacyjność, realizacja pomysłów	544
Podstawowe obiekty	544
Role użytkowników i uprawnienia	545
Struktury danych	545
INICJATYWA.....	545
ZGŁOSZENIE WSPARCIA	546
OBSZAR ZESPOŁU.....	546
GALERIA INICJATYWY.....	546
Widoki	546
Lista Inicjatyw.....	546
Pełny widok inicjatywy dla osoby nie będącej członkiem zespołu realizacyjnego	547

Pełny widok inicjatywy dla członka zespołu realizacyjnego	547
Widok konkursu dla lidera zespołu realizacyjnego.....	547
Widok zarządzania inicjatywami	547
Ekran edycji inicjatywy	547
Moduł: Grywalizacja (M16) Paszport rozwoju, auto-ewaluacja	549
Podstawowe obiekty	550
Role użytkowników i uprawnienia	550
Struktury danych	550
Kategoria punktów	551
Kategoria odznak i osiągnięć.....	551
Kategoria e-dyplomów i certyfikatów	551
Osiągnięcie.....	551
Odznaka.....	551
e-dyplom / certyfikat	551
Widoki	552
Mini profil.....	552
Profil / Portfolio użytkownika	552
Szczegółowe zestawienie punktów	552
Widok punktów zdobytych w grupie szkoleniowej	552
Widok zarządzania punktacją	552
Dostępność dla osób niepełnosprawnych standard WCAG 2.0	554
Bezpieczeństwo portalu	555
Serwer	555
Oprogramowanie portalu	555
Administracja	555
Uwarunkowania technologiczne	556

Część I: Podręcznik

Opracował zespół:

Kazimierz W. Frieske

Joanna Mirosław

Kinga Pawłowska

Krzysztof Podwójcic

Mieczysław Łais

Kacper Madej

Paweł Poławski

1. Wstęp: zawartość modelu

Podręcznik niniejszy powstał w ramach projektu „Potencjały – nowe formy kapitału społecznego w gminie Opatów” finansowanego w ramach IV Osi Priorytetowej Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój (PO WER). Projekt jest realizowany w partnerstwie, w którego skład wchodzi Gmina Opatów (w woj. świętokrzyskim), OSI Computrain i Instytut Pracy i Spraw Socjalnych.

Celem konkursu nr POWR.04.01.00-IZ.00-00-004/16 na makro-innowacje jest „...stworzenie nowych, kompleksowych rozwiązań w zakresie przeciwdziałania dziedziczeniu biedy na terenach zdegradowanych, które opierają się na dorobku wypracowanym w PIW EQUAL i PO KL, są dopasowane do potrzeb wynikających ze specyfiki określonego terytorium, niwelują lokalne braki / słabości a wykorzystują zasoby / potencjały, zapewniają pomoc całym rodzinom ze szczególnym uwzględnieniem dzieci i młodzieży oraz kładą nacisk na działania prewencyjne”¹ Zaprezentowany w podręczniku i w towarzyszących mu opracowaniach model realizuje ten cel adresując problem dziedziczenia ubóstwa w sposób określony regulaminem konkursu, ale przede wszystkim z myślą o dobru tych, których projektowa dokumentacja określa jako odbiorców i użytkowników. Autorzy podręcznika wiele też im zawdzięczają – w szczególności zespołowi kierowanemu przez Sekretarz Gminy Opatów, Panią Barbarę Kłosińską (Małgorzata Stankowska-Kolasińska, Bernardeta Bara, Renata Wiśniewska, Jarosław Czub), oraz kierowanemu przez Panią Elżbietę Chodorek zespołowi OPS w Opatowie (Panie Teresa Waliszewska, Bożena Zieja, Barbara Cybula, Elżbieta Chaberek i Ewa Polak). Bez sprawnej pracy tego zespołu i wysiłku, jaki włożył on w przedsięwzięcie nie byłoby ono w ogóle możliwe.

Model składa się z czterech części. W pierwszej (niniejszy podręcznik) omówiono założenia działań i ich strukturę, oraz wskazano empiryczne podstawy modelu. W części drugiej znajdują się wymagane przez regulamin konkursu wytyczne i instrukcje do działań zakładanych w modelu. Część trzecia poświęcona jest temu, w jaki sposób rozwiązania informatyczne stosowane w modelu wspierają jego działania. Część czwarta to techniczny projekt portalu „Potencjały”.

Model – zgodnie z treścią wniosku o dofinansowanie projektu „Potencjały...” jest w wersji wstępnej, przygotowanej do testowania. Ostateczny kształt modelu zostanie ustalony po przetestowaniu jego rozwiązań w realiach gminy Opatów.

Model:

1. Opiera się na diagnozie lokalnego środowiska i skupia na zasobach, potencjałach, i sposobach przekładania ograniczeń i słabości na atuty i szanse. Omówienie tego, w jaki sposób ustalenia diagnostyczne (będące rezultatem prac w pierwszym zadaniu projektu, tj. na etapie pogłębionej diagnozy terytorium, i zaprezentowane w osobnym raporcie finalnym z diagnozy) można znaleźć w rozdziale 3 podręcznika zatytułowanym „Wnioski diagnostyczne dotyczące społeczności lokalnej stanowiącej przestrzeń realizacji projektu „Potencjały”. Opisy działań modelu zawarte w rozdz. 7 także – i bezpośrednio – odnoszą się do wniosków diagnostycznych i wskazują na to, jak poszczególne działania adresują zdiagnozowane problemy odbiorców w ich społecznym

¹ Regulamin konkursu na makro-innowacje w temacie: Przerwanie procesu dziedziczonego ubóstwa na obszarach zdegradowanych Oś IV Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój „Innowacje społeczne i współpraca ponadnarodowa” Konkurs nr POWR.04.01.00-IZ.00-00-004/16. Ministerstwo Rozwoju, Warszawa 2016

- sąsiedztwie, oraz jakie są zakładane skutki tych działań. Lista zdiagnozowanych cech rodzin w zakresie wzorów mentalnych znajduje się także w rozdz. 6, w części poświęconej odbiorcom.
2. Bazuje na wypracowanych już rozwiązaniach w ramach PIW EQUAL i PO KL; omówienie tego znajduje się w rozdz. 5 „Doświadczenia PIW EQUAL i PO KL wykorzystane w modelu „Potencjały”, który wskazuje na sposób i zakres użycia osiągnięć programów. Szczegółowe odniesienia do wykorzystanych elementów projektów EQUAL i POKL znajdują się też w stosowanie zatytułowanych rubrykach tabel z opisami działań modelu – w rozdz. 7.
 3. proponować rozszerzenie / zmianę dotychczasowego rutynowego podejścia stosowanego w ramach działań pomocy społecznej i innych instytucji świadczących usługi społeczne, koncentrujących się na łagodzeniu skutków biedy i wykluczenia społecznego – wskazując (w rozdz. 4) ekonomię behawioralną jako teoretyczny punkt odniesienia dla działań modelu. Podejście proponowane w modelu jest innowacyjne, ponieważ proponuje odejście od ‘mainstreamowych’ koncepcji na których opierane są polityki przeciwdziałania biedzie, od związanego z nimi paternalizmu i akcentuje podmiotowość odbiorców.
 4. Definiuje międzypokoleniową transmisję biedy jako problem złożony, związany przede wszystkim z dziedziczeniem pozycji w strukturze społecznej, oraz cech kapitału kulturowego i społecznego; definicja przyjęta w modelu akcentuje konieczność integracji różnych rodzajów działań i zaangażowania rozmaitych lokalnych instytucji. Definicja ta omówiona jest w rozdz. 2.
 5. uwzględnia podmiotowość i autonomię adresatów – kładąc nacisk na konieczność rezygnacji z protekcjonalizmu i nacisk na samodzielność podejmowania decyzji przy jednoczesnej dbałości o zasoby kapitału społecznego i kulturowego umożliwiające tych decyzji świadome podejmowanie. Podejście zastosowane w modelu w tym względzie omówione jest w rozdz. 6 (podrozdział „Podmiotowość i partycypacja), a na sposób zachowania podmiotowości wskazują też stosownie zatytułowane rubryki w tabelach z opisami działań w rozdz. 7.
 6. Podkreśla konieczność angażowania całej lokalnej społeczności i zapewnia autentyczną partycypację – przez nacisk na demokratyczny charakter rozwiązań modelu i jego „otwarty” charakter, oraz dzięki dostarczeniu narzędzi zwiększających szanse na społeczną integrację i przełamywanie podziałów strukturalnych. Chodzi w szczególności o te (związane z działaniami) narzędzia, które zachęcają do aktywności grupowej, jednocześnie dbając o ograniczenie wpływu mechanizmów naznaczania społecznego. Zbiorowym adresatem działań modelu jest cała społeczność lokalna. Stosowne fragmenty – w rozdz. 6 i w opisach działań modelu.
 7. Kładzie nacisk na działania prewencyjne ukierunkowane na dzieci i młodzież szkolną i wzmacniające ich potencjał rozwojowy – przez 1) uczynienie rodziny jako całości głównym przedmiotem działań, wprowadzenie konkretnych rozwiązań ukierunkowanych na dzieci małe – takich jak wczesna interwencja, i przez szereg rozwiązań skierowanych do dzieci i młodzieży szkolnej i prowadzonych w instytucjach edukacyjnych i kulturalnych, a obliczonych na wzmacnianie kapitału społecznego, kulturowego i na przełamywanie barier strukturalnych powodujących np. podziały w środowisku rówieśniczym. Szczegóły – w opisach poszczególnych działań w rozdz. 7.
 8. dba o zapewnienie dostępności do różnego rodzaju usług (pomocy społecznej, w zakresie zdrowia, opiekuńczych, edukacyjnych, kulturalnych) – przez integrację działań modelu z praktyką stosownych instytucji, oraz przez działania ułatwiające przekaz informacji i umiejętność korzystania z nich. Szczegóły – w rozdz. 7 i w opisach poszczególnych działań.
 9. określa minimalne wymogi świadczenia kompleksowych usług wysokiej jakości, które są przewidziane w modelu – przez dostarczenie odbiorcom instrukcji i wytycznych do stosowania narzędzi, oraz wprowadzenie zasad monitoringu i ewaluacji prowadzonych działań. Model odwołuj

się też do kompetencji i (wyznaczanych stosownymi przepisami) wymogów realizacji zadań w poszczególnych – nadzorowanych przez samorząd – instytucjach.

10. Jest nastawiony na generowanie faktycznej zmiany społecznej, którą pokazują odpowiednio dobrane wskaźniki i adekwatnie zaplanowane metody ich monitorowania; opis technik prowadzenia monitoringu i ewaluacji (na użytek oceny użyteczności poszczególnych działań w lokalnym kontekście) wraz z narzędziami (ankiety i scenariusze wywiadów) znajduje się w części drugiej.
11. Zapewnia mechanizmy koordynacyjne – wprowadza ulokowana w urzędzie gminy Radę modelu i koordynatora, których funkcja jest koordynowanie działań modelu i wskazywanie ewentualnych kierunków usprawniania proponowanych w nim działań. Opis – w rozdz. 8.
12. uwzględnia finansowe możliwości podmiotów odpowiadających za jego wdrożenie w praktyce – wbudowując poszczególne działania w praktykę tych instytucji, nie sugerując jednocześnie żadnych zmian strukturalnych. Opis – w rozdz. 8
13. w rozdz. 8 proponuje montaż finansowy w celu utrzymania trwałości po zakończeniu projektu.

2. Dziedziczenie ubóstwa – problem wieloaspektowy

'Bieda' czy 'ubóstwo' to terminy, których sens jest notorycznie nieostry i stanowi przedmiot sporów ciągnących się od wielu lat. Jeden z rezultatów tych sporów jest ten, że coraz wyraźniejszy staje się consensus dotyczący niezgody na ograniczanie 'biedy' do niskich - wedle jakiejś konwencjonalnie przyjętej miary - dochodów. W projekcie „Potencjały” odwołujemy się do takiej koncepcji 'biedy', jaka poprzez odwołanie się do dorobku A. Sena, została zaproponowana stosunkowo niedawno przez Bank Światowy:

...ubóstwo to nie tyle prosty brak pieniędzy, lecz te okoliczności, które są z nim sprzęgnięte i powodują, że jednostki są obciążone kosztami psychologicznymi i społecznymi prowadzącymi do indywidualnych decyzji gospodarczych sprzyjających utrwalaniu biedy...².

Niezależnie jednak od tego, jak zjawisko ubóstwa jest rozumiane i wyjaśniane, współczesne analizy dziedziczenia biedy mają swoją historię.

Kultura ubóstwa

Sam termin (ang. *poverty cycle*) i towarzyszącą mu koncepcję międzypokoleniowego przekazywania niskiego, kojarzonego z biedą, statusu społecznego zawdzięczamy Oskarowi Lewisowi³. Koncepcja ta stanowi część jego szerszej, systematycznie rozwijanej, modyfikowanej i uzupełnianej⁴ teorii kultury ubóstwa powstałej w latach '60 ubiegłego wieku. Lewis utrzymywał, że w biednych rodzinach dzieci dziedziczą nie tyle 'biedę' rozumianą jako niskie dochody, ile wartości i przekonania charakterystyczne dla specyficznej 'kultury ubóstwa'. Te wartości i przekonania powodują, że biedne rodziny, zwłaszcza dzieci, nie są przygotowane do pełnego wykorzystania rozmaitych możliwości (szans), jakie oferują im coraz bardziej otwierające się społeczeństwa.

² Mind, Society and Behavior, World Development Report, World Bank 2015, s. 80

³ Por. Np. O. Lewis: Sánchez i jego dzieci: Autobiografia rodziny meksykańskiej. PWN, Warszawa 1964

⁴ M. L. Small, D.J.Harding i M.Lamont: Reconsidering Culture and Poverty, Annals of American Academy of Political and Social Sciences, vol. 629, nr. 1, maj 2010, s. 6 - 27;

Ujmując rzecz najprościej, ten kierunek myślenia o procesach dziedziczenia biedy sprowadza się do położenia nacisku na to, że ich podstawowym źródłem jest to, co tkwi w ludzkich głowach. Lewis i kontynuatorzy koncepcji 'kultury ubóstwa' utrzymywali, że są to przede wszystkim określone wartości i rola matki w organizacji rodziny. W języku ekonomii behawioralnej, do której odwołujemy się w projekcie „Potencjały”, to, co 'tkwi w ludzkich głowach' opisywane jest nieco inaczej, tj. jako zastane czy 'dziedziczone' po rodzicach i czerpane z własnych i środowiskowych doświadczeń biograficznych 'schematy mentalne'. Te 'schematy mentalne' to takie, utrwalone w codziennych rutynach, sposoby reagowania na rozmaite sytuacje, w których trzeba podejmować decyzje o tym, jak postąpić: np. podjąć jakąś pracę, choć jest ona zniechęcająco nisko opłacana czy może zredukować swoje (i swojej rodziny) potrzeby; pogodzić się z tym, że dostępne zatrudnienie ma charakter dorywczy i wspomóc budżet domowy dodatkowym, doraźnym dochodem, czy może organizować życie rodziny na dochodach czerpanych z niskich, ale w miarę pewnych transferów socjalnych; oszczędzać część dochodów z myślą o rozmaitych, 'losowych' wydatkach, czy może liczyć na to, że 'jakoś to będzie'; etc.

Warto może podkreślić to, że **punkt widzenia przyjęty w modelu „Potencjały” - poprzez odwołanie się do wyników ekonomii behawioralnej i do koncepcji schematów mentalnych - w dużej mierze uchyla ten nurt krytyki teorii kultury ubóstwa, która koncentrowała się na wskazywaniu zawodności tłumaczenia ubóstwa wartościami ludzi biednych, co przekładało się na tezę mówiącą, że ludzie biedni są tacy właśnie bo mają 'złe' wartości, a zatem - sami są sobie winni. W odróżnieniu od tej 'wygodnej' tezy, koncepcja 'schematów mentalnych' tkwiących w ludzkich głowach mówi o tym, że są one rezultatem codziennych, praktycznych doświadczeń i niewiele mają wspólnego z tradycyjnie rozumianą kulturą i jej wartościami.** Co więcej, 'schematy mentalne' to przede wszystkim narzędzie tzw. 'myślenia szybkiego' sprowadzającego się do uproszczonego definiowania sytuacji i reagowania na tę sytuację rutynowo, wedle tego, co podpowiada odpowiedni schemat - czy proste skojarzenie. Tymczasem, w projekcie „Potencjały” nacisk kładzie się na skłanianie odbiorców do 'myślenia wolnego' czy refleksyjnego i do starannego rozważania zalet i wad różnych decyzji podejmowanych w codziennej praktyce.

Dziedziczenie cech strukturalnych

Drugi kierunek myślenia o zjawisku dziedziczenia ubóstwa wiąże się z prowadzonymi systematycznie i od wielu lat, badaniami socjologów nad mechanizmami kształtującymi strukturę społeczną i nad zagadnieniami tzw. 'społecznej mobilności'. Jednym z kanonów tych badań jest zestawianie pozycji społecznej rodziców (zazwyczaj ojców), mierzonej dochodami, rodzajem wykonywanego zawodu, poziomem wykształcenia, etc. i porównywaniem ich z pozycją osiągniętą przez dzieci.

Podstawowa, najbardziej tu interesująca konkluzja badań nad mobilnością społeczną jest zupełnie jednoznaczna: zjawisko 'dziedziczenia biedy' jest niespecyficzne: generalnie rzecz biorąc, jest tak, że duża część dzieci dziedziczy po rodzicach swoje położenie w strukturze społecznej.

Oczywiście, dynamika mobilności społecznej jest różna w rozmaitych krajach. Jedne z nich - zwłaszcza kraje skandynawskie uznaje się za bardziej 'otwarte', inne - zwłaszcza kraje Europy Południowej czy Wielką Brytanię - za mniej 'otwarte'⁵. Inne badania poświęcone podobnej problematyce, ograniczone do 24 krajów UE przynoszą nieco odmienne rezultaty: Polska lokuje się wśród krajów o najwyższym indeksie mobilności społecznej, sporo powyżej europejskiej średniej, ale już w tzw. krajach skandynawskich sytuacja zaczyna się różnicować: struktura społeczna np. Finlandii czy Holandii wydaje się nadal otwarta,

⁵ por. np. raport: Economic Policy Reforms: Going for Growth, OECD 2010, s. 184 i n.

ale już w Szwecji dynamika społecznej mobilności jest wyraźnie mniejsza⁶. Warto też dodać, że jest ona znacznie wyższa gdy brać pod uwagę matki i córki, aniżeli wtedy, gdy brać pod uwagę ojców i synów.

Cokolwiek jednak powie się o szczegółach i różnicach pomiędzy krajami składającymi się na Unię Europejską, struktura społeczna tych krajów jest 'lepka' - co oznacza, że około 70 % dzieci dziedziczy położenie społeczne po swoich rodzicach.

Dziedziczenie kapitału społecznego i kulturowego

Trzeci nurt badań nad problematyką dziedziczenia biedy organizują dwa pojęcia podstawowe, tj. pojęcie **'kapitału społecznego'** i pojęcie **'kapitału kulturowego'**. Pierwsze z tych pojęć - kapitał społeczny - jest interpretowane nieco odmiennie w różnych tradycjach badawczych, ale zazwyczaj zwraca się uwagę na to, że są to więzi społeczne budowane na podstawie zaufania jakie żywią ludzie we wzajemnych stosunkach. W praktyce polityki społecznej integracji i re-integracji ten nurt myślenia prowadzi do położenia nacisku na takie projekty, które służą wzmocnieniu rozmaitych form ludzkiej podmiotowości i wielopoziomowej społecznej partycypacji jednostek i rodzin objętych procesami dziedziczenia ubóstwa w życiu zbiorowym. Pojęcie drugie - kapitał kulturowy - to, najogólniej rzecz biorąc, wiedza i umiejętności przydatne w codziennym funkcjonowaniu, utrzymywaniu kulturowo akceptowanego sposobu życia i komunikowaniu się z otoczeniem, a także znajomość podstawowych kodów kulturowych; to zatem troska o ciało i wygląd zewnętrzny, respekt dla rozmaitych norm obyczajowych, swobodne poruszanie się w świecie konwencji towarzyskich, etc. Kapitał kulturowy jednostek może mieć charakter 'zinstytucjonalizowany' i wtedy oznacza tyle, co formalne wykształcenie, certyfikaty potwierdzające wiedzę i umiejętności. Obie wskazane formy 'kapitału' są ważne w tej mierze, w jakiej procesy dziedziczenia biedy polegają w dużej mierze na tym, że rodziny objęte tymi procesami charakteryzują się rozmaitymi deficytami zarówno kapitału społecznego, jak i kapitału kulturowego: deficyty kapitału społecznego przekładają się na niski poziom społecznej partycypacji i tkwią u podstaw społecznego wykluczenia, deficyty kapitału kulturowego powodują, że - na przykład - rodzice nie są w stanie wspierać dzieci w ich wysiłkach zmierzających do wykorzystywania szans, jakie stwarza system edukacyjny. Doniosłość zjawisk tego rodzaju potwierdza charakterystyka odbiorców w projekcie „Potencjały”: zarówno kobiety, jak i mężczyźni wchodzący w skład rodzin objętych procesami dziedziczenia ubóstwa to osoby o niewielkim, 'instytucjonalnym' kapitale kulturowym⁷.

Podmiotowość: 'deficyty' i 'zasoby'

Myślenie o ludzkiej podmiotowości w kategoriach 'deficytów' i 'zasobów' jest wymuszone przez dwie okoliczności: po pierwsze przez to, że podstawowym układem odniesienia dla budowy modelu przeciwdziałania procesom dziedziczenia biedy jest ekonomia behawioralna i charakterystyczna dla niej terminologia i - po drugie - przez to, że dwie z popularnych, ale i ważnych koncepcji teoretycznych w naukach społecznych posługują się metaforą 'kapitału' - 'społecznego' i 'kulturowego'. Jednakże, niezależnie od wyboru siatki pojęciowej, podstawa myśli jest stosunkowo prosta. **Każdy z nas jest osadzony w jakiejś strukturze więzi społecznych, każdego z nas - w większym czy mniejszym stopniu - więzi te jakoś łączą z innymi i stanowią podstawę współpracy budowanej m.in. na zaufaniu** - co, w najbardziej popularnej, 'putnamowskiej' wersji 'kapitału społecznego' - jest też kluczowym warunkiem pomyślności gospodarczej. **Każdy z nas dysponuje też jakąś wiedzą o otaczającym go świecie i jakimiś**

⁶ por. Social Mobility in the EU, Eurofund 2017

⁷ por.: Potencjały: nowe formy kapitału społecznego w gminie Opatów, s. 86 i 87;

umiejętnościami. Ta wiedza i umiejętności - 'kapitał kulturowy' - wyznaczają to, jakie role społeczne pełni każdy z nas i z jakim to robi powodzeniem. Ludzka podmiotowość, a zatem także poczucie indywidualnej sprawczości, jest zatem, niezależnie od indywidualnych cech psychologicznych, funkcją obu 'kapitałów'.

Rzecz w tym, że każdy z nas charakteryzuje się jakimiś niedostatkami tych 'kapitałów', ale też każdy z nas dysponuje jakąś wiedzą i umiejętnościami - takimi choćby, które stanowią rezultaty biograficznego *'learning by doing'*. Każdy z nas dysponuje zatem jakimś sprawczym 'potencjałem', nawet, jeśli sytuacja w jakiej się znajduje, nie sprzyja jego wykorzystaniu czy uaktywnieniu. **Teza ta to jedna z podstawowych przesłanek projektu 'Potencjały': jego zadaniem jest stworzenie 'architektury wyboru' sprzyjającej aktywizacji i wykorzystaniu potencjałów tkwiących w rodzinach, w których toczą się procesy dziedziczenia biedy.**

Większe czy mniejsze niedostatki kapitału kulturowego czy kapitału społecznego to zjawisko uniwersalne i niezależne od położenia ludzi w strukturze społecznej. Jednakże, warto zdawać sobie sprawę z tego, że, po pierwsze, niedostatki te mogą być na rozmaite sposoby 'maskowane': studenci 'maskują' braki dość elementarnej wiedzy sięgając do Wikipedii, zamożniejsi rodzice swój 'matematyczny analfabetyzm' mogą z łatwością 'maskować' wysyłaniem dzieci na korepetycje a nieumiejętność naprawy 'korków' czy ciekącego kranu wezwaniem i opłaceniem 'fachowca'. Dla oczywistych powodów, te rozwiązania są niedostępne w rodzinach, w których toczą się procesy biedy. Jednakże, po drugie, znacznie ważniejsze jest to, że **te luki, braki czy 'deficyty' wiedzy i/lub umiejętności różnicują ludzi z uwagi na związane z nim ryzyka**. Na przykład, w zamożnych gospodarstwach domowych - takich, w których bieżące wydatki pozostawiają jakąś nadwyżkę - nieumiejętność racjonalnego gospodarowania budżetem domowym może wprawdzie kojarzyć się z rozrzutnością, ale na ogół nie prowadzi do kłopotów z finansowaniem 'wydatków nadzwyczajnych', w rodzinach biednych do podejmowania decyzji o zaciąganiu kosztownych pożyczek i związanych z nimi kłopotów. Wreszcie, pierwsze z tych rodzin mogą zapewne otrzymać rozsądnie oprocentowany kredyt bankowy, te drugie skazane są na rozmaite, szeroko reklamowane 'chwilówki'. Inaczej - bardziej ogólnie - mówiąc, proponowany model przeciwdziałania procesom dziedziczenia biedy został zbudowany na przekonaniu o uniwersalizmie rozmaitych 'deficytów' w zakresie kapitału społecznego czy kulturowe, ale też i ze wskazaniem na to, że architektura wyborów, przed którymi stają rodziny objęte tymi procesami powoduje, że ich sytuacja jest specyficznie niekorzystna. Oto prosty przykład: wiemy, m.in. z wywiadów przeprowadzonych z nauczycielami w toku diagnostycznej fazy projektu, że w szkołach toczy się nieustanna walka o status w grupach koleżeńskich, zaś do symboli tego statusu należy m.in. jedzenie, przynieszone przez uczniów. Młodzież z zamożniejszych rodzin ma do wyboru wiele takich 'symboli statusu' i może sobie pozwolić na zlekceważenie tego, co mówią o nich ich 'drugie śniadania', natomiast w rodzinach biednych takich możliwości jest znacznie mniej - stąd nacisk i uczniów i ich rodziców na kupowanie 'śmieciowych' kanapek w okolicznych supermarketach. Więc, wypada zrozumieć, że nie jest to - w rodzinach, w których toczą się procesy dziedziczenia biedy - wyraz braku troski o to, co jedzą dzieci, czy niewiedzy rodziców dotyczącej zasad zdrowego żywienia, to symboliczny komunikat mówiący tyle: 'patrzcie, nas (naszych rodziców) też na to stać!' To zatem, co można byłoby uznać za konwencjonalny 'deficyt' w sferze opiekuńczo-wychowawczej jest, w gruncie rzeczy, konsekwencją takiej architektury wyboru, która wyznacza wybór dostępnych symboli statusu, o który konkurują ze sobą uczniowie. Nawiasem mówiąc, w podobny sposób E.H. Sutherland i D.R. Cressey tłumaczyli niegdyś wysoki poziom agresji charakteryzującej członków gangów młodzieżowych: agresja, uważali oni, jest jednym z symbolicznych zasobów, którymi może konkurować między sobą młodzież z amerykańskich slumsów⁸. Konsekwencja przedstawionej tu propozycji - stanowiącej jedno z

⁸E.H. Sutherland , D.R. Cressey, D.F. Luckenbill: Principles of Criminology, wyd. 11, General Hall 1992;

podstawowych założeń proponowanego modelu przeciwdziałania procesom dziedziczenia biedy - jest stosunkowo prosta i mówi tak: **to nie te czy inne cechy są charakterystyczne dla osób uwikłanych w te procesy i osoby te 'stygmatyzują', podobne cechy mogą z powodzeniem stygmatyzować każdego z nas. Różnica tkwi w architekturze wyboru, tj. w niekorzystnych opcjach decyzyjnych, jakie mają do dyspozycji rodzice przekazujący swoją biedę następnemu pokoleniu.**

Punkt widzenia przyjęty w prezentowanym modelu przeciwdziałania zjawiskom dziedziczenia biedy ma swoje konsekwencje praktyczne. Dotyczą one przede wszystkim funkcji, jakie mają pełnić proponowane w modelu narzędzia służące *'diagnozowaniu cech rodzin w zakresie wzorów mentalnych sprzyjających dziedziczeniu ubóstwa'* (por. Podręcznik, cz. II). Wypada powiedzieć wyraźnie, że **nie idzie tu o 'niwelowanie deficytów'**, choć nie widać powodów, aby z tego rezygnować wtedy, gdy jest to możliwe, zwłaszcza, że w tym właśnie kierunku zmierzają dotychczasowe, konwencjonalne działania prowadzone, na przykład, w systemie pomocy społecznej. Jednakże - inaczej, aniżeli sugerują to dotychczasowe rutyny - **w ramach logiki proponowanego modelu wiedza o tych 'deficytach' jest potrzebna przede wszystkim po to, aby stosownie do nich tak zmieniać architekturę wyboru, w ramach której podejmowane są decyzje w rodzinach objętych procesami dziedziczenia biedy, aby zmniejszały one ryzyka towarzyszące życiu tych rodzin.** Autorzy modelu dostrzegają jednak, że termin „deficyt” bywa stygmatyzujący, dlatego – podtrzymując poglądy co do jego użyteczności – w opisie modelu posługują się, w miarę możliwości – alternatywnymi określeniami.

Co do zasady, terminy 'deficyt' i 'zasób' mówią o tym samym zjawisku, wszak 'zasoby' (kapitału społecznego i kapitału kulturowego) są tym większe, im mniejsze są odpowiednie 'deficyty'. Oznacza to, że logika myślenia o tych pierwszych jest bardzo podobna do logiki myślenia o drugich. Różnica jest ta, że część 'zasobów', jakimi dysponują członkowie rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia biedy ma charakter potencjalny, co oznacza tyle, że pozostają one nieujawnione i/lub niewykorzystane. Nacisk na przekształcenie tego, co 'potencjalne' w to, co realne i praktycznie uchwytnie stanowi ważną część prezentowanego modelu. Mówiąc w zgodzie z ważnymi wątkami współczesnych nauk społecznych - życie każdego z nas toczy się w osobliwym 'świecie przeżywanym' Ważną częścią tych 'światów przeżywanym' jest tzw. *'recipe knowledge'*, tj. nabywana w toku ludzkich biografii wiedza i umiejętności postępowania w obliczu typowych sytuacji. Te sposoby postępowania dalece nie są uniwersalne - m.in. właśnie dlatego, że wynikają z osobliwości indywidualnych biografii. Odwołując się do przywołanego wyżej przykładu, dla jednych pytanie, jakie pojawia się wtedy, gdy 'pralka przestaje prac' sprowadza się do pytania o telefon do 'fachowca', dla drugich jest to pytanie o to, 'co się zepsuło', któremu towarzyszy pytanie następne: 'czy mogę to sam naprawić?'. Można rozsądnie przypuszczać, że rodzice, którzy w swojej pracy zawodowej posługują się - na przykład - statystyką potrafią wesprzeć swoje dziecko w jego trudzie zrozumienia idei logarytmu i pokazać mu jej praktyczne zastosowania, ale dla wielu innych rodziców oznacza to konieczność ponownego przyswojenia sobie wiedzy dawno zapomnianej lub sięgnięcie do pomocy 'fachowca'.

Poszukiwanie, identyfikacja i aktualizacja zasobów, którymi dysponują odbiorcy w modelu to zagadnienie, które w ich wersji praktycznej zostały najwyraźniej przedstawione dalej, (por. Działanie 1, 'Bilans umiejętności', Działanie 2, 'Bank czasu'), Działanie 4, 'Płaszczyzna integracji społecznej SPOTKANIA'). W części II podręcznika przedstawione zostały warsztatowe zagadnienia realizacji wskazanych działań. Każde z tych działań w swoisty sposób zmienia architekturę wyboru stwarzając rozmaite zinstytucjonalizowane możliwości aktualizacji zasobów, którymi dysponują członkowie rodzin objętych procesami dziedziczenia biedy. Nie bez powodów proponowane w modelu podejście do problematyki dziedziczenia biedy mieści

się w nurcie 'libertariańskiego paternalizmu'⁹, a R. Szarfenberg trafnie wskazuje na to, że istotny sens tego podejścia sprowadza się do oddziaływania na decyzje i zachowania ludzi bez ograniczania ich wolności wyboru, a zatem bez ograniczania ich podmiotowości. W praktyce oznacza to tworzenie takich opcji decyzyjnych, które racjonalni ludzie mogą - w granicach swoich racjonalności - uznać za atrakcyjne i korzystne. Ale - co ważne dla respektowania ich podmiotowości - są to tylko składane im propozycje, których podjęcie zależy od tego, czy uznane zostaną za dostatecznie atrakcyjne.

Podsumowanie

Podstawowy wniosek płynący z krótkiego przeglądu podstawowych kierunków myślenia o procesach dziedziczenia ubóstwa przekonuje, że **mamy do czynienia z zagadnieniem złożonym i uporczywie naruszającym nasze przekonania dotyczące tego, jak powinno być urządzone 'dobre' społeczeństwo.**

Wprawdzie wiele wysiłków i pieniędzy przeznaczają się, na przykład, na rozmaite programy wyrównywania szans ludzi wywodzących się z nieuprzywilejowanych kategorii struktury społecznej, ale rezultaty tych wysiłków są dalekie od zadowalających. Co więcej, okazuje się też, że stan wiedzy w tych kwestiach nie pozwala na wypracowanie takich polityk społecznych, które gwarantują sukces wysiłków blokowania powtarzających się przez pokolenia cykli dziedziczenia biedy. Wiele nadziei na wyrównywanie szans wiązało się - na przykład - z naciskiem na efekty awansu edukacyjnego kolejnych pokoleń, ale pojawia się też wiele takich badań, które wskazują na to, że system edukacyjny równie silnie emancypuje jednostki, co je segreguje¹⁰.

Wszystko wskazuje zatem na to, że złożoności problemu, przed którym stajemy powinna towarzyszyć złożoność czy kompleksowość polityki społecznej służącej jego rozwiązaniu. To jednak oznacza, że jej wypracowanie staje się coraz trudniejsze.

3. Wnioski diagnostyczne dotyczące społeczności lokalnej stanowiącej przestrzeń realizacji projektu „Potencjały”

Enklawy ubóstwa

Spółeczna przestrzeń, w której realizowany jest projekt „Potencjały” stanowi z całą pewnością 'enklawę biedy' rozumianą szeroko - a więc tak, jak rozumiały ten termin jego autorki, tj. W. Warzywoda-Kruszyńska i J. Grotowska-Leder¹¹. Co więcej, jest to enklawa biedy w potrójnym, może nawet poczwórnym sensie.

Po pierwsze - gdyby brać pod uwagę indeks LHDI¹² obliczony na poziomie gmin w 2012 r (dokładniej zaś, jedną ze składowych tego indeksu, tj. tzw. wskaźnik zamożności (WI) - to okazałoby się, że jest to społeczność lokalna należąca do najbiedniejszych w kraju i, co więcej, że w porównaniu do roku 2007, systematycznie biednieje. Ale, nie jest wykluczone, że diabeł tkwi nie tyle w szczegółach, ile w doborze

⁹ por. R. Szarfenberg: Nauki o polityce publicznej - szansa na rozwój czy ślepa uliczka dla badań polityki społecznej, *Polityka Społeczna* 2017, nr. 5-6, s. 27 - 31;

¹⁰ por. np. G.A. Akerloff, I R. E. Kranton. Identity and schooling: Some lessons for the economics, of education. *Journal of Economic Literature*, 2002, vol. 40, s.1167-2101;

¹¹ J. Grotowska-Leder, Fenomen wielkomiejskiej biedy: od epizodu do underclass, Uniwersytet Łódzki, Łódź 2002; W. Warzywoda-Kruszyńska red., *Żyć i pracować w enklawach biedy*, Instytut Socjologii UŁ, Łódź 1998.

¹² Arak, Piotr; Ivanov, Andrey; Peleah, Mihail; Płoszaj, Adam; Rakocy, Kamil; Rok, Jakub; Wyszowski, Kamil (2012): *Krajowy Raport o Rozwoju Społecznym Polska 2012. Rozwój regionalny i lokalny*. Biuro Projektowe UNDP w Polsce.

wskaźników - bo przecież o to, czy rzeczywiście ta czy inna miara przynosi informację, na której nam zależy, można spierać się dowolnie długo. Gdyby brać pod uwagę 'wskaźnik Gg - a więc wskaźnik obrazujący wielkość dochodów podatkowych w przeliczeniu na 1 mieszkańca wedle którego obliczane jest tzw. Janosikowe - (ma on tę zaletę, że jest aktualizowany co roku na poziomie każdej gminy), to sytuacja nie wygląda tak jednoznacznie, jak sugeruje to wskaźnik zamożności (WI) brany pod uwagę przy wyliczaniu indexu LHDI. Przy średnim dochodzie podatkowym wynoszącym ok. 1600 zł (najbliższa tej średniej jest w 2017 r. Częstochowa), 'nasza' gmina lokuje się nieco poniżej - z dochodem podatkowym wynoszącym ok. 1140 zł, co daje jej 1249 miejsce wśród 2478 polskich gmin. Jakkolwiek chciałoby się te informacje interpretować, nie jest to gmina bogata i daleko jej do Kleszczowa, tj. najbogatszej gminy w Polsce, w której dochód podatkowy jest ok. 30 razy większy. W powiecie, do którego należy są gminy biedniejsze - z dochodem podatkowym oscylującym wokół 700 czy 800 zł, ale są też gminy sporo bogatsze, np. z dochodem podatkowym o ok. 1300 zł. większym. Więc, możemy rozsądnie przyjąć, że jest ona 'enklawą biedy', choć takich 'enklaw' jest w województwie więcej.

Po drugie, interesująca nas społeczność lokalna jest też 'enklawą biedy' w nieco innym sensie. Rok temu co 14 jej mieszkańców korzystał ze środowiskowej pomocy społecznej, wydatki gminy z tego tytułu stanowiły drugą, co do wielkości, (po wydatkach na oświatę i wychowanie), pozycję w budżecie gminy. Co trzecie mieszkanie w gminie jest przez nią współfinansowane (poprzez dodatek mieszkaniowy) - to jest interesujące w tej mierze, w jakiej niesie ze sobą informację o dochodach mieszkańców - próg dochodowy w wieloosobowym gospodarstwie domowym przy wypłacie tego dodatku to w 2017 r. 1250 zł. Oczywiście, nietrudno przekonywać, że próg dochodowy w wysokości 1250 zł jest bardzo hojny - np. w zestawieniu z progami dochodowymi obowiązującymi w systemie pomocy społecznej -zwłaszcza, że przy wyliczeniu dochodu nie uwzględnia się szeregu świadczeń wypłacanych w tym systemie. Nie warto tu akurat prowadzić tego sporu, ważne jest to, aby uświadomić sobie, że **przynajmniej w 1/3 rodzin w interesującej nas społeczności dochody na głowę nie przekraczają 1250 zł**. Znowu, można powiedzieć, że te 1250 zł (lub mniej), to wcale nie jest mało, jednakże warto zdać sobie sprawę z tego, że w 2016 r., wedle danych GUS, przeciętny dochód rozporządzalny na osobę w gospodarstwie domowym był o ponad 200 zł wyższy i wynosił 1475 zł. Zapewne, informacje budowane na średnich bywają mylące jeśli nie towarzyszą im informacje o odchyleniu standardowym lub dominancie wartości tej czy innej zmiennej, w tym jednak przypadku sytuacja jest jasna: **dochody 1/3 rodzin, z których składa się interesująca nas społeczność lokalna są znacząco niższe aniżeli przeciętne dochody polskich rodzin**.

Rejestrując tę prawidłowość wypada zdawać sobie sprawę z tego, że jest to zjawisko w dużej mierze sprzęgnięte z taką charakterystyką rynku pracy, jaka jest dość typowa dla obszarów zdegradowanych i ulegających dalszej degradacji. Jedną z form przejawiania się tych procesów jest malejąca atrakcyjność inwestycyjna regionu, wynikająca z malejących zasobów pracy, co jest wyznaczone i dynamiką demograficzną i migracjami ludzi stosunkowo młodych. Oba te czynniki są rozpoznawane jako najpoważniejsze zagrożenie i zarazem wyzwanie dla przyszłego rozwoju, (por. Strategia rozwoju województwa do roku 2020).

To, co dotyczy całego województwa, dotyczy także powiatu, do którego należy interesująca nas gmina. Z badań przeprowadzonych w 2016 r. przez kielecki WUP wynika, że jest to powiat, w którym trudno odnotować dynamikę zatrudnieniową uznawaną zwykle za jeden ze wskaźników gospodarczego rozwoju. Inaczej mówiąc, powiatowy rynek pracy jest stabilny w tej mierze, w jakiej nie zwiększa się w nim liczba miejsc pracy i - co jeszcze gorzej - jest też powiatem, w którym najmniejszy odsetek pracodawców deklaruje zamiar zatrudniania nowych pracowników, stwierdzając jednocześnie, że w przeszłości nie mieli jakichkolwiek kłopotów ze znalezieniem pracowników. Można to samo powiedzieć jeszcze bardziej dosadnie: liczba zgłoszonych w PUPie ofert zatrudnienia pracowników na zasadach rynkowych była niemalże taka sama, jak liczba miejsc pracy stworzonych na zasadach nierynkowych, tj. w ramach

rozmaitych programów aktywizacji zawodowej bezrobotnych. Informacje te są ważne dla trzech powodów. Powód pierwszy jest ten, że demonstrują one to iż dynamika liczby miejsc pracy jest mało wrażliwa na wahania cyklu koniunkturalnego w gospodarce.

Powód drugi, ważniejszy zresztą dla prób zrozumienia lokalnej biedy, to stosunkowo wysoki udział bezrobotnych długookresowych wśród ogółu bezrobotnych i konsekwencje dochodowe tego stanu rzeczy. Powód trzeci sprowadza się do dziennikarskiego kolokwializmu, mówiącego, że lokalny rynek pracy jest 'rynkem pracodawców'. To oznacza zazwyczaj, że wśród rozmaitych form zatrudnienia pracowników dominują te, które są najbardziej 'elastyczne', (co praktycznie oznacza brak zatrudnieniowej stabilności), i takie, które są opłacane na poziomie wynagrodzenia minimalnego. Pomijając bardziej szczegółowe charakterystyki lokalnego rynku pracy (por. Raport..., s. 72-79) **sytuację dobrze podsumowuje stwierdzenie mówiące, że sprzyja ona - w stopniu większym, aniżeli w regionach o wyraźniejszej dynamice gospodarczej - odtwarzaniu się zidentyfikowanej na przełomie XIX i XX w. w toku lustracji społecznych prowadzonych przez C. Booth'a i S. Rowntree kategorii tzw. *working poor*, tj. kategorii 'pracujących biedaków'**

Na enklawowy charakter społeczności lokalnej wskazuje też relatywnie niski poziom infrastruktury technicznej: tylko ok. 47 % mieszkańców (przy średniej dla Polski wynoszącej ok. 70 %) korzysta z sieci kanalizacyjnej i tylko ok. 40 % (przy średniej dla obszarów miejskich wynoszącej ok. 80 %), korzysta z sieci gazowej. Już poza sporem o to, czy techniczne wyposażenie szkół to część infrastruktury technicznej, czy może infrastruktury społecznej, warto też wskazać na to, że istotną słabością szkół w interesującej nas społeczności lokalnej jest zdekapitalizowane wyposażenie komputerowe z czego zresztą zdają sobie sprawę władze gminy. W jednym z raportów dotyczących gminnego szkolnictwa pojawia się uwaga, wedle której *...Sprzęt komputerowy oraz multimedialny znajdujący się w placówkach jest stary i należy go niezwłocznie wymienić, (...) Ze względu na zły stan techniczny komputerów oraz sprzętu multimedialnego technologia TIK do nauczania w szkołach wykorzystywana jest w ograniczonym zakresie...* Podobna konkluzja pojawia się też we wnioskach przeprowadzonej na użytek projektu „Potencjały” analizy szkolnych zasobów informatycznych: *...niedostatki wyposażenia szkół mogą prowadzi to pogłębiania się tzw. luki informatycznej i cyberwykluczenia w oświacie. Szkoły niekoniecznie są więc w stanie rekompensować braki gospodarstw domowych uczniów pod względem dostępu do nowych technologii i prawidłowość ta dotyczy w pierwszym rzędzie uczniów z rodzin o gorszym statusie materialnym...* (por. Raport..., s.106).

Za tym idzie jeszcze jeden kłopot: **wymiana sprzętu komputerowego to zadanie stosunkowo proste, można to robić sukcesywnie i w miarę dostępnych środków, rzecz w tym, że i tak nie przyniesie to większego sukcesu modernizacyjnego.** Ten jest możliwy dopiero wtedy, gdy wyposażenie komputerowe będzie nowoczesnie zarządzane, gdy komputery zostaną sprzęgnięte w sieć, gdy stworzona zostanie szansa na powstanie szkolnego (lub – co byłoby korzystniejsze – gminnego) intranetu, gdy problemy z dekapitalizacją sprzętu zostaną rozwiązane nie w drodze jego systematycznej wymiany, lecz poprzez podłączenie do jednego lub kilku relatywnie szybkich serwerów, itp. To oznacza jednak, że **rosną koszty stałe: sprawne funkcjonowanie lokalnej (szkolnej czy gminnej), sieci komputerowej oznacza znalezienie odpowiednich pomieszczeń, zatrudnienie personelu przygotowanego do administrowania w sposób ciągle dostępnymi zasobami. Tymczasem ani w budżecie gminy, i tak obciążonym dopłatami do lokalnego systemu edukacyjnego, ani w subwencji oświatowej nie widać takich pieniędzy, z których te koszty stałe można w pokrywać sposób ciągły, tj. niezależny od wahań w dochodach gminy.**

To samo dotyczy przynajmniej części infrastruktury społecznej, co akurat jest ważne wtedy, gdy zastanowić się nad tym, w jaki sposób słabość tej infrastruktury może przekładać się na rynek pracy i wskaźniki zatrudnienia czy instytucjonalne uwarunkowania nierówności kobiet i mężczyzn. Otóż, w

charakteryzowanej społeczności lokalnej nie ma choćby jednego żłobka, działa w niej tylko jedno przedszkole dysponujące 150 miejscami, zaś dzieci w wieku przedszkolnym jest aż 416. Gdyby poprzestać tylko na zestawieniu tych danych stosunkowo łatwe byłoby zbudowanie dość typowej argumentacji, wedle której brak żłobków czy przedszkoli stanowi ważną barierę, z którą borykać się muszą kobiety chcąc wejść na rynek pracy. Ta argumentacja zawodzi jednak wtedy, gdy zestawimy ją z konkretem realiów: mianowicie, nieco bardziej uważny wgląd w dane przekonuje, że **potencjał przedszkola** (edukacja przedszkolna jest zazwyczaj uważana za pierwszy, często także najważniejszy, krok w kierunku wyrównywania szans dzieci z rozmaitych kategorii struktury społecznej), **nie jest wykorzystywany: dzieci w wieku przedszkolnym jest niemal trzykrotnie więcej, aniżeli miejsc w przedszkolu, i dwukrotnie więcej, aniżeli we wszystkich placówkach wychowania przedszkolnego, ale i tak nie wszystkie z tych miejsc są zajęte.**

W tym momencie stajemy przed swoistą zagadką interpretacyjną. Mianowicie, **nie jest wykluczone, że wielu rodzin nie stać na wnoszenie opłat przedszkolnych** (pamiętajmy, że nawet w przedszkolach publicznych, poza opłatą za wyżywienie dziecka trzeba też płacić za każdą - powyżej pięciu - godzinę jego pobytu w placówce). Opłaty te są wielce zróżnicowane, ale z przeglądu rozmaitych 'wycen' wynika, że oscylują one wokół 250 - 300 zł miesięcznie za jedno dziecko. Więc, może się okazać, że przedszkole publiczne (o kosztach przedszkoli prywatnych nawet nie warto wspominać, takich zresztą w gminie nie ma), wcale nie jest tanie - zwłaszcza wtedy, gdy uwzględni się rozmaite opłaty dodatkowe. Druga interpretacja zmierza do powiedzenia tak: narzekania na koszty i trudny dostęp do przedszkolnej infrastruktury to wygodna wymówka dla tych rodziców, którzy koniecznością opieki nad dziećmi usiłują usprawiedliwić swoją bierność zawodową. Ocena tego, która z tych interpretacji jest trafniejsza zależy zapewne od wielu okoliczności, nietrudno też dostrzec i to, że wybór jednej z nich jest ideologicznie uwarunkowany. Cokolwiek jednak w tych sprawach chciałoby się powiedzieć: realizacja idei przedszkola rozumianego jako jeden z podstawowych mechanizmów wyrównywania szans jest o wiele bardziej złożona, aniżeli mogłoby się to wydawać entuzjastom tezy o prostocie zmiany społecznej i o tkwiących za nią racjach.

Bez względu na to, która z tych interpretacji zostanie uznana za bardziej trafną, każda z nich prowadzi do dość jednoznacznej konkluzji o charakterze praktycznym mówiącej, że **biorąc pod uwagę ograniczenia instytucjonalne, zagadnienie to trzeba wyłączyć z obszaru, którego dotyczy model "Potencjały" - nie dlatego, że nie jest ono ważne, ale dlatego, że jego rozwiązania dalece wykracza poza możliwości finansowe społeczności lokalnej. Jest tak dla dwóch powodów: po pierwsze, mamy do czynienia ze społecznością lokalną, w której wielu rodzin po prostu nie stać na ponoszenie kosztów opieki przedszkolnej. Po drugie, mamy też do czynienia z gminą, której zasoby finansowe z całą pewnością nie pozwalają na takie zmniejszenie kosztów opieki przedszkolnej, które mogłoby efektywnie zwiększyć popyt na tego rodzaju usługi.**

Wreszcie, wypada zauważyć, że substytucyjnym i znacznie tańszym, ale jednocześnie jedynie częściowym rozwiązaniem jest, wbudowana w projekt propozycja zmian w dotychczasowym profilu instytucji, która w 'naszej' społeczności lokalnej funkcjonuje pod nazwą 'światlicy środowiskowej', z której korzystają dzieci w wieku wprawdzie już nie przedszkolnym, ale - najczęściej - chodzące do pierwszych klas szkoły podstawowej.

Niezależnie od tego, w jakiej mierze do społeczności lokalnej stosuje się określenie 'enklawa biedy', posługując się tym sformułowaniem można - **po trzecie** - mieć też na uwadze i to, że wśród rodzin mniej czy bardziej niezamożnych znajdziemy i takie, które są niezamożne bardziej, niż inne tak dalece, że spełniają warunki kryteriów dochodowych stosowanych w systemie pomocy społecznej, takich zatem, których dotyczy określenie 'bieda ustawowa'. To, mówiąc nieco kolokwialnie 'bieda w biedzie', a zatem

kolejna 'enklawa biedy'. W 2016 r. rodzin zaludniających tak rozumianą 'enklawę biedy' doliczyliśmy się 293, w ich skład wchodziło 751 osób. Wśród nich zasiłki stałe otrzymywały 62 osoby, zaś ich rodziny składały się w sumie ze 102 osób. Nie widać powodów, dla których w tym miejscu należałoby szczegółowo charakteryzować strukturę pozostałych świadczeń (por. Raport..., s. 90 i n.), zwłaszcza, że jest ona dość typowa i nie odbiega w sposób zasadniczy od tego, co w tych kwestiach wiemy w odniesieniu do całego kraju. Warto natomiast powiedzieć wyraźnie, że **wśród 293 rodzin, które w 2016 r. otrzymały wsparcie finansowane w ramach systemu pomocy społecznej było 71 rodzin (322 osoby, w tym 186 dzieci), które korzystały z tego wsparcia w sposób trwały. To do tej grupy osób przede wszystkim adresowane są działania modelu „Potencjały”**. Ale, należy też dodać, że i w tej 'enklawie biedy' wyróżniona została szczególna grupa rodzin, do których te działania są adresowane przede wszystkim - to 37 rodzin, w których już występuje zjawisko międzypokoleniowego transferu biedy. Operacyjnie oznacza to tyle, że ze wsparcia przyznawanego w ramach systemu pomocy społecznej korzystali rodzice, lecz także ich wchodzące w dorosłość dzieci - **to czwarty sposób rozumienia terminu 'enklawa biedy'**.

Ten sposób rozumienia terminu 'enklawa biedy' zmierza do stwierdzenia mówiącego, że idzie tu o swoiste 'enklawy' w przestrzeni struktury społecznej. Z wniosków, jakie nastęrcza m.in. analiza materiałów zebranych w toku dyskusji panelowej (por. Raport..., s. 141, 143 i kolejne), wynika m.in. to, że **społeczność lokalna stanowiąca przedmiot naszych zainteresowań jest nie tylko bardzo silnie zestratyfikowana, lecz także i to, że jest ona jednocześnie bardzo transparentna.** Jest to zatem społeczność, w której „wszyscy wiedzą” (a przynajmniej z łatwością mogą wiedzieć) wszystko o wszystkich. Wnioski te potwierdzają również obserwacje uczestniczące i – nie jest wykluczone – warto o nich powiedzieć, bo dobrze ilustrują ten sens terminu „enklawa biedy”, który dla rozumienia procesów dziedziczenia biedy ma znaczenie zasadnicze.

Obserwacja pierwsza dotyczy zachowań młodych ludzi – zapewne licealistów - którzy spotkali się w jednej z popularnych restauracji, ale niekoniecznie najtańszych z tych, które mogą stanowić miejsca spotykania się ludzi z 'naszej' społeczności lokalnej. Wstępnie wydawałoby się, że – gdyby oceniać to po ubraniach czy zachowaniach – nie różnili się oni między sobą, choć dokładniejszy ogląd ujawniał pewne różnice w statusowych funkcjach tych ubrań, w takim sposobie ich noszenia, aby widoczne były marki odzieży, itp. Jednakże, przyglądając się dynamice tego spotkania, uważny obserwator, bez większych kłopotów, rejestrował istotne różnice w zachowaniach jego uczestników: jedni zamawiali 'pełnowymiarowe' posiłki, inni poprzestawali na zamówieniu pizzy dzielonej między kilka osób, jeszcze inni na szklance coca coli i traktowali najwyraźniej sposób jej podania – z lodem i plasterkiem cytryny – za formę kontaktu z konsumpcyjnym luksusem, który należy do końca wyekspluatować wysysając kostki lodu i cytrynę. Interesujący wydawał się też sposób pokrywania należności: nie było to mniej czy bardziej proporcjonalne 'dokładanie się' do wspólnego rachunku, lecz staranne rozdzielanie kilkunastu rachunków płaconych indywidualnie. To pokazuje wyraźnie na to, że lokalne szkoły, które przecież wkładają wiele wysiłków w integrowanie uczniów niezależnie od ich sytuacji dochodowej czy statusowej, stają się bezradne wobec bardziej złożonych mechanizmów 'auto-segregacji' kształtujących grupy koleżeńskie, takich, na przykład, jak społeczne, narastające z czasem, doświadczenia kształtujące indywidualne zasoby kapitału społecznego i kulturowego. Oczywiście, takich mechanizmów 'auto-segregacji' jest więcej, u podłoża większości z nich tkwią różnice majątkowe czy dochodowe i ich korelaty, takie jak wykształcenie, wykonywany zawód, zajmowane stanowisko, etc, tu jednak idzie o wskazanie na to, że **siatka stratyfikacyjna społeczności lokalnej kształtuje się w dużej mierze spontanicznie i w dużej mierze niezależnie od instytucjonalnych wysiłków skierowanych na społeczną integrację, wyrównywanie szans, itp.**

Obserwacja druga dotyczy dynamiki jednej ze zorganizowanych przez władze gminy imprez masowych. Obserwacja ta przekonywała o tym, że -pozornie impreza niekoniecznie taka była. Jedni z jej uczestników

traktowali ją jako okazję do korzystania z oferty kulinarnej, inna ich część ulegała wpływowi dobiegającej z głośników muzyki, jeszcze inni po prostu traktowali przedsięwzięcia jako pretekst do wyjścia z domu, itp. Najwyraźniej jednak – i to jest podstawy wniosek jaki z tej obserwacji wynika – okazało się, że zbiorowość jest wielce amorficzna, a jej segmenty dzielą się wedle stosunkowo prostych standardów stratyfikacyjnych. O trafność tej impresji przekonują też rozmowy ‘po’, które ujawniły, że część mieszkańców w imprezie udziału nie brało. Mie ulega wątpliwości, że opisywana impreza była ważna i pożyteczna w tej mierze, w jakiej odpowiadała na nader zróżnicowane oczekiwania czy potrzeby różnych segmentów siatki stratyfikacyjnej społeczności lokalnej, ale nadzieje na to, że spełniła ona funkcje integracyjne przełamujące strukturalne bariery wypada uznać za iluzję. Gdyby realizację tych funkcji uznać za kluczowe zadanie całego przedsięwzięcia, to musiałoby ono mieć nieco inny scenariusz.

Wszystko to jest ważne dlatego, że koncepcja ‘enklawy biedy’, w której nacisk kładzie się na izolację jakichś obszarów terytorium zamieszkiwanego przez jakąś populację i akcentowanie tego, że ludzie z tych ‘enklaw’ – dla ich przestrzennej izolacji – replikują określone zachowania, wzory mentalne, wartości, ścieżki kariery czy sposoby myślenia o swoim sukcesie i wzmacniają się nawzajem w tej replikacji nie wytrzymuje już próby czasu. Koncepcja ta powstała w końcu lat ’90 XX w., na materiałach empirycznych zbieranych w poindustrialnej Łodzi co jest ważne w tej mierze, w jakiej wskazuje, że był to czas poprzedzający wielki deweloperski boom i poszukiwanie nowych działek budowlanych – im bliżej wielkomiejskich centrów, tym lepiej. Rezultatem tych procesów urbanizacyjnych jest m.in. to, że w tej chwili budynki mieszkalne mające status ‘apartamentowców’ i bezpośrednio sąsiadują – np. na warszawskiej Pradze czy Powiślu – z budynkami czy osiedlami określanymi niegdyś jako ‘pekiny’. Warszawska ulica Brzeska i – coraz większym stopniu – całe otoczenie Dworca Wschodniego - w niczym nie przypomina już miejsc opisywanych niegdyś przez Tyrmanda czy Brzeskiej a czasów prosperity słynnego niegdyś, zresztą nieistniejącego już, Bazaru Różyckiego. W Łodzi stare, przemysłowe rejony miasta są poprzerażane nowoczesnymi budynkami uniwersyteckimi, w śląskich miastach tradycyjne ‘familoki’, po stosownych remontach, przeradzają się w atrakcyjne i kosztowne ‘lofty’. Oczywiście, uważni badacze przemian miejskiej struktury urbanizacyjnej bez trudu odnajdą jeszcze klasyczne ‘enklawy biedy’, ale są one izolowane w coraz mniejszym stopniu. Na przykład, enklawą tego rodzaju są w Warszawie osiedla mieszkaniowe położone wzdłuż ul. Domaniewskiej, ale przecież sąsiadują one bezpośrednio z kampusami szkół wyższych, nowoczesnymi centrami handlowymi czy korporacyjnymi. To samo, oczywiście na nieco mniejszą skalę, dzieje się w mieście, w którym realizowany jest projekt „Potencjały”: osiedle składające się z trzech jednopiętrowych budynków mieszkalnych i z około 90 mieszkań ‘niskoczynszowych’ czy ‘socjalnych’ tylko symboliczny płotek i trawnik oddziela od kilku lokalnych ‘apartamentowców’. Rzecz zatem nie w izolacji wyznaczonej mniej czy bardziej wyraźnymi granicami rozmaitych miejskich terytoriów, lecz w izolacji o charakterze społecznym. To wyraża się w tym m.in., że w tej samej przestrzeni mijają się ludzie, którzy bardzo niewiele mają sobie do powiedzenia, często się nawzajem nie zauważają i nie łączy ich nic poza tym, że przebywają w tych samych miejscach.

Najkrócej: współcześnie ‘enklawa biedy’ to coraz częściej taki izolowany segment struktury społecznej, na który składają się ludzie znajdujący się *out of the mainstream*, tacy zatem, których łączy nie tylko bieda rozumiana dochodowo, lecz także bieda wyznaczana przez taką strukturę możliwości (*opportunity structure*), która nie sprzyja poprawie sytuacji materialnej i wydobywania się z tzw. pułapki ubóstwa.

Kluczem do rozwiązywania problemów jakie stwarzają nam tak rozumiane enklawy biedy jest położenie nacisku na rozmaite działania mające na uwadze uruchomienie procesów społecznej integracji, kanałów transmisji określonych wzorców mentalnych, płaszczyzn, na których będzie dochodziło do uzgadniania najważniejszych kodów kulturowych, itp.

Kontestacje stereotypów dot. ubóstwa

Dodać też wypada, że jest to - w społeczności lokalnej stanowiącej przedmiot analizy - fenomen przede wszystkim miejski. To usprawiedliwia określenie 'miejskie enklawy biedy', którym posługiwały się autorki tego terminu, choć - odwołując się do innych projektów (patrz rozdz. dot. wykorzystania projektów PO KL/EQUAL) - wypada stwierdzić, że **'miejskość' nie jest koniecznym atrybutem deficytów kapitału społecznego i kulturowego osób zamieszkujących te enklawy.**

Deficyty te są podobne zarówno w 'miejskich', jak i 'wiejskich' rodzinach, w których toczą się procesy dziedziczenia biedy. Z analiz dotyczących interesującej nas społeczności lokalnej płynie też inna, warta odnotowania, konkluzja. Otóż, okazuje się, że - wbrew obiegowym stereotypom - **międzypokoleniowa transmisja biedy to fenomen częściej obejmujący rodziny mniej liczne (do 3 osób), i jednocześnie negatywnie skorelowany z liczbą uczących się dzieci w gospodarstwie domowym.**

Może zatem jest tak, że **uczące się dzieci** - niezależnie od tego, jakie wzorce mentalne przejmują od swoich rodziców - **stanowią dla nich jednocześnie źródło stymulacji i powód do podejmowania wysiłków przypominania sobie tego, czego się oni kiedyś nauczyli i zdążyli już zapomnieć.** Uogólniając, to teza o edukacji *a rebours* w procesach dziedziczenia biedy - to **rodzice usiłujący odnaleźć się w świecie dynamicznych zmian uczą się od swoich dzieci tego, co pomaga im w sprostaniu nowym wyzwaniom.** Ta myśl jest ważna w tej mierze, w jakiej ma konsekwencje praktyczne dla mechanizmów obecnych w procesach dziedziczenia biedy - bo zwraca uwagę na znaczenie dobrej komunikacji pomiędzy pokoleniami, a też i na znaczenie współpracy pomiędzy nimi. Przekładając to na język projektu „Potencjały” dowiadujemy się zatem, że jedno z działań podejmowanych w tym projekcie, tj. 'szturchnięcie' polegające na stworzeniu instytucjonalnej płaszczyzny takiej współpracy ma swoje uzasadnienie. **Co więcej, w rodzinach, w których jest przeciętnie mniej dzieci są większe szanse na wystąpienie procesów dziedziczenia ubóstwa. Bieda dziedziczona niekoniecznie jest 'biedą dzieci'**, (por. Raport finalny z pogłębionej diagnozy terytorium, s. 93).

Kolejna konstatacja sprzeczna z obiegowymi stereotypami i niekoniecznie zgodna tym, jak wygląda obraz życia ludzi z 'enklaw biedy' mówi, że w rodzinach, w których toczą się procesy międzypokoleniowego transferu biedy więcej jest typowych korelatów tej biedy uzasadniających przyznanie świadczeń oferowanych w ramach systemu pomocy społecznej. Wbrew temu, co zwykło się myśleć w tych sprawach, **w rodzinach nie dotkniętych problemem dziedziczonej biedy częściej występują wielodzietność, alkoholizm, przemoc domowa i relatywnie wyższe (ale uprawniające do otrzymania świadczeń) dochody** (por. Raport..., s. 96). Nie jest też tak, że rodziny, w których toczą się procesy dziedziczenia biedy są w jakiś szczególny sposób 'uzależnione' od świadczeń dostępnych w ramach systemu pomocy społecznej.

Metafora 'uzależnienia' (tzw. *welfare dependency*), zaproponowana niegdyś przez G. Gildera¹³, jeśli w ogóle trafna, **stosuje się w tym samym stopniu do wszystkich rodzin korzystających z tych świadczeń - bo we wszystkich z nich proporcja rodzin utrzymujących się wyłącznie z publicznych transferów socjalnych i rodzin utrzymujących się łącznie z zarobkowych i niezarobkowych źródeł jest bardzo podobna**, (por. Raport..., s. 100). Nietrafna jest też - przynajmniej w odniesieniu do 'naszej' społeczności lokalnej - hipoteza mówiąca, że rodziny, w których jedynym źródłem utrzymania są świadczenia socjalne to częściej rodziny z osobami niepełnosprawnymi. Jest dokładnie odwrotnie - **wśród rodzin z osobami niepełnosprawnymi znacząco mniejszy jest odsetek tych, które utrzymują się wyłącznie ze źródeł niezarobkowych.**

¹³ G. Gilder: Bogactwo i ubóstwo, Zysk i S-ka, Warszawa 2015

Nie jest zatem tak, że obecność w rodzinie osoby niepełnosprawnej w jakiś szczególny sposób utrudnia jej członkom do wchodzenia na rynek pracy. To stwierdzenie ma swoje konsekwencje praktyczne, takie mianowicie, że - niezależnie od proponowanych w projekcie „Potencjały” grup wsparcia obejmujących m.in. opiekunów czy rodziców osób niepełnosprawnych - **zagadnienie niepełnosprawności czy zależności osób wchodzących w skład rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia biedy nie jest w tych rodzinach problemem mającym dla tych procesów zasadnicze znaczenie.**

Korelaty. Wzorce mentalne, zasoby: kapitał społeczny oraz kulturowy i ich deficyty

Z materiałów zebranych w toku wywiadów pogłębionych przeprowadzonych w rodzinach, w których toczą się procesy dziedziczenia biedy i w toku studiów przypadku tych rodzin bardzo dobitnie wynika to, że fala indywidualizmu najwyraźniej rozbija się o granice interesującej nas społeczności lokalnej. Znajduje to swój wyraz w tym m.in., że rodziny te stanowią ciągle podstawowy układ odniesienia, wedle którego ich członkowie organizują swoje życie. Nie widać powodów, dla których w tym miejscu należałoby się angażować w spór o to, czy ten 'familiocentryzm', rejestrowany zresztą przez polskich socjologów od dawna i niekoniernie tożsamy z tradycyjnymi formami życia rodzinnego (równie 'familiocentryczne' mogą być tradycyjne małżeństwa i konkubinaty), wiąże się z postrzeganiem rodziny przede wszystkim jako 'wspólnoty emocjonalnej' czy może jako 'wspólnoty przetrwania'. Zapewne rodziny, takie zwłaszcza, w których toczą się procesy dziedziczenia biedy są po trosze i jednym i drugim, to jednak nie zmienia faktu podstawowego: **taka lub inna forma rodziny w życiu dorosłych dziedziczących biedę po swoich rodzicach i/lub przekazujących ją swoim dzieciom jest czymś bardzo ważnym!** To wynika nie tylko z pogłębionej diagnozy przeprowadzonej dla lepszego rozumienia procesów dziedziczenia biedy w projekcie „Potencjały”, lecz także z innych analiz prowadzonych w ramach wcześniejszych programów EQUAL/PO KL.

Jednakże, trzeba też powiedzieć i o tym, że ten familiocentryzm ma również swoje istotne ograniczenia, które dotyczą w tej samej mierze konfliktów pomiędzy dorosłymi w rodzinie, jak też i rozmaitych wymiarów emocjonalnej nierównowagi, zwłaszcza w stosunkach między rodzicami i dziećmi. Trudna sytuacja materialna, nieroztropnie zaciągnięte zobowiązania, rozbieżności dotyczące sposobu gospodarowania dostępnymi zasobami, brak oszczędności, które pozwalałyby na pokrywanie wydatków 'nadzwyczajnych' i związane z tym kłopoty uruchamiające typową 'spiralę zadłużenia', etc. to okoliczności, które w sposób naturalny uruchamiają szereg napięć, na które nakładają się deficyty kapitału kulturowego wyrażające się w braku umiejętności 'zarządzania konfliktem', którym dodatkowo towarzyszy zwykle brak umiejętności artykulacji wzajemnych pretensji przeradzających się w agresję i zachowania 'przemocowe', to dość typowa charakterystyka codzienności rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia biedy. Ale - z drugiej strony - nie warto z dramatyzmem tej sytuacji przesadzać, bo temu wszystkiemu towarzyszą często głębokie więzi emocjonalne. Rezygnując na chwilę z formy prowadzonej tu narracji warto przedstawić scenkę, którą, w toku jednego z wywiadów zarejestrowała badaczka terenowa. Jej respondent, mężczyzna w 'późno - średnim' wieku, zapytany o swoje marzenia powiedział: *'A, wie pani, ja to chciałbym się jeszcze raz ożenić ze swoją żoną'* (matką kilkorga dzieci). Respondent wyjaśnił swój pomysł w ten sposób: *'Widzi Pani, ja chciałbym, żeby ona wiedziała, że po tych wszystkich latach ja ją naprawdę bardzo kocham'*!

Podobna ambiwalencja dotyczy również stosunków pomiędzy rodzicami i dziećmi. Wstępne obserwacje sugerują, że dla wielu rodzin, w których toczy się proces dziedziczenia biedy charakterystyczna jest swoista oziębłość emocjonalna granicząca z niedostatkami opiekuńczo-wychowawczymi, (por. Raport... s. 130 - 132). Jednakże, bliższy wgląd w realia przekonuje o tym, że taka konstatacja jest nietrafna: w sytuacji zagrożenia, np. wtedy, gdy dziecko jest krytykowane przez nauczyciela za naganne zachowanie w szkole,

czy za marne wyniki, rodzice często demonstrują zachowania obronne, graniczące z agresją i żadną miarą nie są skłonni do zaakceptowania myśli o tym, że ich dziecko jest kłopotliwym uczniem/uczennicą. W rodzinach, w których toczą się procesy dziedziczenia biedy - sugerują studia przypadku przeprowadzone w ramach projektu „Potencjały” i rezultaty panelu ekspertów (por. Raport..., rozdz. 2), dzieci są bardzo silnie związane emocjonalnie ze swoimi rodzicami i nie zmienia się to także i wtedy, gdy zachowania rodziców są konwencjonalnie rozpoznawane jako 'patologiczne'. Tu znowu warto przywołać sytuację 'z życia wziętą': okazało się mianowicie, że w jednej z rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia biedy, dzieci dzielą się swoistymi 'dyżurami', w trakcie których wędrują za swoim ojcem, starając się uchronić go przed popełnianiem rozmaitych 'głupstw'.

Jeśli te interpretacje mają sens, to prowadzą one do wniosku mówiącego, że - zgodnie ze wstępnie zaproponowaną tezą - **rodziny, w których toczą się procesy dziedziczenia biedy są, mimo wszystko, spajane silnymi więziami emocjonalnymi. Kłopot nie polega zatem na atrofii emocji, lecz na deficytach w zakresie ich ekspresji.**

Nawiasem mówiąc, wszystko to nie jest szczególną charakterystyką więzi łączących ludzi składających się na rodziny, w których toczą się procesy dziedziczenia biedy. To samo z powodzeniem może się odnosić do innych rodzin biednych lub do rodzin zgoła 'niebiednych'. Tu idzie tylko o podkreślenie tego, że **rodziny, w których skład wchodzi ludzie stanowiący odbiorców projektu „Potencjały” są zwykle silnie familiocentryczne. Siły tego 'familiocentryzmu' nie warto przeceniać, ale też błędem byłoby jego lekceważenie. Jest on ważny z praktycznego punktu widzenia - oznacza bowiem, że działania podejmowane w stosunku do odbiorców projektu powinny być adresowane nie tylko do członków tych rodzin, lecz także do rodzin traktowanych jako osobliwe społeczne podmioty.**

Jedną z konsekwencji takiego postawienia sprawy jest położenie nacisku na działania związane z gospodarowaniem zasobami w poszczególnych rodzinach, które zwracają uwagę na znaczenie presumpcji, tj. na zaspokajanie potrzeb rodziny bez wychodzenia na rynek. Wskazanie na 'familiocentryzm' jest też ważne dla innych powodów, m.in. dlatego, że to, co bywa niekiedy traktowane jako osobliwa forma bierności ludzi rezygnujących z budowania swojej pomyślności finansowej na krótszych czy dłuższych wędrowkach 'za pracą', tj. na migracjach zarobkowych jest w większym stopniu jedną z form 'familiocentryzmu', aniżeli często zarzucanego tym ludziom, indywidualnego 'lenistwa'.

Szczegółowe informacje o lokalnym rynku pracy zostały przedstawione w Raporcie z diagnozy terytorium (s. 50 – 54 i 67 -79), przywoływane one były też w toku omawiania sytuacji gospodarczej gminy, której projekt „Potencjały” dotyczy. Jednakże, bez względu na to, co powie się o pojawiających się na tym rynku kłopotach, nie ma większych wątpliwości co do tego, że **te kłopoty, uchwytne m.in. w postaci statystyk dotyczących dynamiki gospodarczej i sytuacji dochodowej mieszkańców, są sprzęgnięte także z charakterystycznymi orientacjami i wzorami mentalnymi ludzi biednych i – w szczególnych przypadkach – przekazywanych następnym pokoleniom.**

Badania prowadzone w początkach bieżącego stulecia w niemieckich tzw. 'wschodnich' landach, co praktycznie oznacza tereny byłego NRD, uzupełnione następnie polskimi badaniami nad czynnikami kształtującymi poziom bezrobocia długookresowego¹⁴ przynoszą dość jednoznaczny wniosek: **dla wielu bezrobotnych 'długookresowych' psychologicznie bardziej komfortowa jest strategia polegająca na stabilizacji dochodów na niskim poziomie (co praktycznie oznacza sięganie po środki z systemu pomocy społecznej), i towarzysząca temu redukcja aspiracji konsumpcyjnych, aniżeli utrzymywanie tych aspiracji na relatywnie wysokim poziomie i nieustanna walka o możliwości wypracowania takich pieniędzy, które te aspiracje pozwalają realizować.** Życie 'na huśtawce', takiej przy tym, która zawieszona

¹⁴ S. Retowski: Bezrobocie i odpowiedzialność, Wyd. Naukowe Scholar, Warszawa 2011

jeść dość nisko – bo przecież wynagrodzenia uzyskiwane z rozmaitych form pracy dorywczej nie są wysokie – jest dla wielu bezrobotnych dużo mniej atrakcyjne, niżli mogłoby się wydawać! I – wypada dodać – nie warto mistyfikować zagadnienia obstawiając przy tym, że rozmaite formy zatrudnienia doraźnego są drogą do uzyskania stałej pracy: praktyka jest przecież taka – co zresztą potwierdzają analizy *Eurostatu* – że tzw. ‘stażyści’ są nieustannie wymieniani na kolejnych, mamionych nadzieją na zawodową stabilizację.

Okazuje się zatem, że **stabilność zatrudnienia jest – obok wysokości dochodów czerpanych z tego zatrudnienia – ważnym parametrem decyzji o wejściu na rynek pracy. Ta okoliczność jest pomijana zazwyczaj w analizach kosztów i korzyści płynących z polityki elastycznego rynku pracy. Dla projektu „Potencjały” jest to okoliczność ważna w tej mierze, w jakiej tłumaczy ona powstawanie i utrwalanie się takiego wzorca mentalnego, który bywa opisywany jako ‘bierność zawodowa’ czy ‘roszczeniowość’ ludzi biednych.**

W ten sposób **wyjaśniane też są przesłanki powstawania kolejnych wzorców mentalnych, tych mianowicie, które zalecają ‘życie chwilą’, tj., skracanie perspektywy zarządzania dostępnymi zasobami i koncentrację na doraźnych, bieżących korzyściach.** Niefortunnie, dopóty, dopóki rynek pracy pozostaje ‘rynkiem pracodawcy’, po stronie dochodowej zapewne niewiele się da się zrobić. **Uwaga przesunięta zostaje na stronę wydatkową, co oznacza nacisk na racjonalizację gospodarowania dostępnymi zasobami, niezależnie od ich źródeł, na takie możliwości poprawy sytuacji materialnej, jakie kryje w sobie prosumpcja, etc. – i w tym kierunku zmierzają działania modelu „Potencjały”.**

M.in. proponuje się rodzinom, w których toczą się procesy dziedziczenia biedy, systematyczny trening w zakresie kontroli dochodów i wydatków gospodarstwa domowego, zwracania uwagi na ich podział na koszty i wydatki stałe oraz zmienne, na znaczenie najmniejszych choćby oszczędności i takie zmiany instytucjonalne, które umożliwiają oszczędzanie ‘by default’, a także na ryzyka związane z zaciąganiem pożyczek czy kredytów.

Wskazane działania są – w ramach projektu „Potencjały” - sprzęgnięte z innymi działaniami służącymi budowie indywidualnej i rodzinnej podmiotowości. Skoro to, co możesz zrobić dla siebie i swojej rodziny od strony dochodowej wyznacza niekorzystna i nieatrakcyjna *opportunity structure* – powiada się – to **zastanów się nad tym, jakie możliwości kryje w sobie współdziałanie z innymi i wynikające z tego, wspólne korzyści.**

W tym obszarze również kryją się szanse na rekonstrukcję poczucia własnej sprawczości czy panowania nad własnym losem, a też szanse na poprawę zbiorowej pomyślności. Praktyczny wyraz tej myśli to działania takie, jak ‘Bilans umiejętności’ czy ‘Bank czasu’, które – poza ich funkcją integracyjną – mają też służyć zmianie takiego wzorca mentalnego, który wyraża uogólnione poczucie bezradności. W największym skrócie, to działania mające na celu pomniejszenie – bo przecież nie likwidację – podstawowych deficytów w zakresie kapitału społecznego (integracja społeczna, skłonność do współpracy i tworzenie sieci wsparcia oraz obszarów wymiany) i kapitału kulturowego (podmiotowość, sprawczość, przejście na takie wzorce mentalne, które kryją w sobie ‘myślenie analityczne’ czy ‘myślenie refleksyjne’).

Procesy dziedziczenia biedy to m.in. kwestia złożonego układu interakcji pomiędzy tym, co dzieje się w rodzinie i tym, co dzieje się w szkole i - już w ramach szkoły - w powstających w niej grupach koleżeńskich. Wyżej mówiło się już o tym dość dużo przy różnych okazjach, pora zatem na zaakcentowanie konstatacji podstawowych. Pierwsza z nich mówi tak: stosunkowo niewielkie zasoby kapitału kulturowego marnie wykształconych rodziców to jeden z podstawowych powodów, dla których nie potrafią oni wesprzeć szkoły w jej wysiłkach edukacyjnych. Więcej nawet, wiele wskazuje na to, że to wiedza wnoszona w życie rodziny przez uczące się dzieci zwiększa szanse rodziców na skuteczne borykanie się z modernizacyjnymi wyzwaniem. To jednak, czy mechanizm tego rodzaju może funkcjonować zależy w dużej mierze od tego,

czy istnieją po temu instytucjonalne możliwości. To samo dotyczy odnotowanych wyżej zjawisk 'auto – segregacji' uczniów w grupy statusowe wyznaczone m.in. zasobami kapitału kulturowego przekazywanego przez rodziców.

Obu wskazanym zjawiskom można przeciwdziałać tworząc taką płaszczyznę społecznej integracji, która, po pierwsze, zwiększy dynamikę dwustronnego transferu kapitału kulturowego pomiędzy rodzicami i dziećmi z rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia biedy oraz procesy wspólnego, (tj. międzypokoleniowego), rozbudowywania tego kapitału, uzgadniania rozmaitych kodów kulturowych, itp.

Po drugie, jedną z kluczowych funkcji takiej zinstytucjonalizowanej płaszczyzny społecznej integracji (wstępnie nazwanej klubem 'Spotkania'), jest stworzenie możliwości kontaktu pomiędzy dziećmi, (młodzieżą), z różnych grup statusowych różniących się zasobami kapitału kulturowego. Oczywiście, w szkołach podejmowane są tego rodzaju wysiłki, ale też mają one swoje ograniczenia. Dodatkową korzyścią płynącą z kontaktu tego rodzaju jest swoisty 'efekt demonstracji' ujawniający to, że deficyty kapitału kulturowego dzieci z rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia biedy – niezależnie od tego, jak bardzo są bolesne w określonych dziedzinach – nie przekładają się na uogólnione podziały w kategoriach 'lepsy' i 'gorszy'. Warunkiem wyjściowym sukcesu tego przedsięwzięcia jest proponowanie takich działań, które są atrakcyjne dla członków wyższych i niższych grup statusowych – i takie działania, mające postać konkretnych programów – zostały w projekcie „Potencjały” przygotowane. Idzie tu przede wszystkim o takie działania, jak 'Klub filmowy', program 'Moja Mama (Tata), potrafi...', program 'Nieformalne święta', nie-rywalizacyjne (dla młodszych dzieci), oraz rywalizacyjne i zespołowe zarazem, gry komputerowe, etc.

Podsumowanie

Społeczność lokalna, w której realizowana była pogłębiona diagnoza na użytek budowy modelu „Potencjały” jest 'enklawą biedy' w wielorakim sensie. Idzie tu o to, że mamy w – w przypadku tej społeczności – do czynienia z kilkoma warstwami 'biedy w biedzie'. Najistotniejszą konsekwencją tych rozróżnień jest wskazanie na to, że określenie 'enklawa' może łączyć w sobie izolację w przestrzeni terytorialnej i w przestrzeni społecznej czy strukturalnej. Realizatorzy projektu utrzymują, że ten drugi aspekt – z uwagi na dynamikę procesów urbanizacyjnych – nabiera coraz większego znaczenia. Odpowiednio – skoro jedna z kluczowych tez diagnostycznych mówi, że kluczowym czynnikiem uruchamiającym procesy dziedziczenia biedy jest zjawisko strukturalnej izolacji ludzi biednych (nie tylko z uwagi na ich niskie dochody, lecz także z uwagi na rozmaite deficyty kapitału społecznego i kapitału kulturowego, a też i z uwagi na niekorzystną *opportunity structure*, w której te deficyty nabierają zasadniczego znaczenia), - to praktyczne działania skierowane na przeciwdziałanie tym procesom koncentrują się na uruchomieniu mechanizmów służących społecznej integracji. Jednym z takich działań jest stworzenie zinstytucjonalizowanych płaszczyzn społecznej integracji.

Diagnoza ujawniła również i to, że są takie typowe działania mające na uwadze zmiany w instytucjonalnej *opportunity structure*, które – z uwagi na lokalne uwarunkowania – nie rokują większych sukcesów. To, na przykład, działania zmierzające do obniżania barier utrudniających rodzicom wchodzenie na rynek pracy poprzez zwiększanie liczby miejsc w przedszkolach.

Społeczność lokalna, w której realizowana była diagnoza jest silnie 'familiocentryczna'. Rodzina stanowi podstawowy układ odniesienia dla myślenia o charakterze gospodarczym. Rodziny, w których toczą się procesy dziedziczenia biedy są spajane silnymi więziami emocjonalnymi. Istotnym deficytem tych rodzin jest nieumiejętność ekspresji więziotwórczych emocji łączących członków tych rodzin.

Z uwagi na tę charakterystykę działania podejmowane w projekcie „Potencjały” adresowane są nie tylko do indywidualnych odbiorców, lecz także do całych rodzin. Przykładem działania tego rodzaju jest trening racjonalnego zarządzania budżetem gospodarstwa domowego i zwrócenie uwagi na to, że jedną ze ścieżek wydobywania się z biedy rozumianej dochodowo jest położenie nacisku na prosumpcję. Siłą rodziny jest współpraca pomiędzy jej członkami i to na nią należy zwracać uwagę szczególnie.

Doświadczenia biograficzne członków rodzin objętych procesami ‘dziedziczenia biedy’ sprzyjają kształtowaniu przekonania o niskiej sprawczości i braku kontroli nad własnym życiem. Fraza mówiąca, że ‘każdy jest kowalem własnego losu’ jest albo niezrozumiała albo nie uruchamia jakichkolwiek konkretnych skojarzeń. Działaniami służącym budowaniu podmiotowości i sprawczości członków tych rodzin są działania takie, jak ‘Trening zarządzania budżetem domowym’ i ‘Bilans umiejętności’. Temu służy również szereg konkretnych narzędzi, takich m.in. jak ‘Paszport rozwoju’ stanowiący część portalu internetowego odbiorcom w projekcie „Potencjały”, a także warsztaty omawiające podstawowe techniki zarządzania czasem, przeznaczone dla uczniów.

Wiemy, że doświadczenia biograficzne stanowiące konsekwencje konfliktów z prawem mają swoje funkcje stygmatyzujące. Takie działania podejmowane w projekcie „Potencjały” jak ‘Bilans umiejętności’ oraz działanie pn. ‘Moja Mama, (Tata) potrafi...’ służą uruchomieniu procesów de – stygmatyzacji i przekształcenia tych doświadczeń w szczególny zasób możliwy do wykorzystania w rodzinie i w społeczności lokalnej.

Z uwagi na niekorzystną charakterystykę popytowej strony rynku pracy w projekcie „Potencjały” akcentuje się znaczenie takich programów aktywizacji zawodowej, które służą nabywaniu nowych umiejętności nie tylko zwiększających szanse na znalezienie zatrudnienia, lecz także umiejętności przydatnych poza rynkiem pracy.

Niezależnie od tego, w jak znacznym stopniu system szkolny w społeczności lokalnej przyczynia się do uruchomienia rozmaitych mechanizmów społecznej integracji niewiele w jego ramach daje się zrobić po to, aby przeciwdziałać spontanicznej ‘auto-segregacji’ uczniów dzielących się na rozmaite grupy statusowe. Działania wspomagające wysiłki nauczycieli są podejmowane poza systemem szkolnym. To, przede wszystkim działania zmierzające do stworzenia rozmaitych mechanizmów integracji ukierunkowane na uczniów.

Wypada wspomnieć i o tym, że diagnoza pozwoliła wskazać takie cechy zarówno rodzin odbiorców, ich najbliższego sąsiedztwa i otoczenia instytucjonalnego, które należy traktować jako zasoby i potencjał, na którym budowane są działania modelu. Chodzi w szczególności o:

- Zróżnicowane umiejętności członków rodzin w lokalnej społeczności, także tych, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa
- Aktywność, deklarowane zaangażowanie oraz dążenie do poprawy sytuacji własnej i rodziny
- Świadomość znaczenia inwestowania w rozwój młodego pokolenia wśród rodzin z grupy docelowej
- Potencjał i chęć wzajemnego wsparcia i pomocy między rodzinami
- Silne więzi emocjonalne między członkami rodzin
- Deklarowane, równościowe postawy wśród dzieci i młodzieży szkolnej
- Brak „luki cyfrowej” między dziećmi i młodzieżą pochodzącą z rodzin rozmaicie ułożonych w strukturze społecznej, powszechność sprzętu komputerowego we wszystkich gospodarstwach domowych.
- Potencjał w zakresie kapitału społecznego, aktywność organizacji pozarządowych
- Kwalifikacje kadry lokalnych instytucji

- Aktywność pracowników instytucji w zakresie opracowania i wdrażania programów gminnych ukierunkowanych na aktywność lokalną
- Aktywna współpraca międzyinstytucjonalna i doświadczenia w tym względzie
- Aktywność w zakresie wsparcia osób z rodzin dysfunkcyjnych i doświadczenia w tym zakresie
- Aktywność placówek oświatowych oraz świetlic środowiskowych na rzecz rodzin z grupy docelowej
- Istniejąca sieć poradnictwa psychologicznego i pedagogicznego
- Nacisk na wdrażanie aktywnych form pomocy społecznej
- Wyposażenie informatyczne w instytucjach

Diagnoza doprowadziła także do wskazania propozycji konkretnych (dokładniej charakteryzowanych w dalszej części podręcznika) rodzajów działań, które adresują wskazane wyżej problemy i bazują na zasobach:

- Internetowa platforma sprzyjająca tworzeniu sieci wymiany usług i pomocy wzajemnej oparta na idei „ekonomii współdzielenia” („Bank czasu”), sprzęgnięta ze stosownymi narzędziami diagnostycznymi („Bilans umiejętności”)
- Grupy lub kluby wsparcia dla osób z rodzin z podobnymi problemami bytowymi, zdrowotnymi etc. ukierunkowana na problemy charakterystyczne dla rodzin z grupy odbiorców (przemoc, niepełnosprawność, zależność osób starszych, samotne rodzicielstwo, alkoholizm). Grupy powinny umożliwiać wymianę doświadczeń między rodzinami.
- Warsztaty budujące praktyczne umiejętności w zakresie zachowań zdrowotnych, planowania, zarządzania budżetem domowym, podziału ról w rodzinie, zarządzania konfliktami domowymi, opieki nad dziećmi małymi, relacji między dorosłymi i dziećmi, umiejętności przydatnych na rynku pracy. Tematyka warsztatów powinna odpowiadać na diagnozowane deficyty osób z grupy docelowej.
- Rozwiązanie wspierające kształtowanie myślenia rodziców z grupy odbiorców o przyszłości dzieci (np. o konieczności zadbania o ich kształcenie i rozwój), a jednocześnie uwzględniające niedobory finansowe gospodarstw domowych i konieczność racjonalizacji wydatków w dłuższej perspektywie czasu („Fundusz rozwoju talentów”).
- Działania i narzędzia ukierunkowujące pracę asystentów rodziny na potrzeby rodzin w zakresie aktywizacji zawodowej, uwzględniający konieczność ścisłej współpracy międzyinstytucjonalnej w tym względzie („Animacja pracy”).
- Narzędzie oparte na idei kontraktu socjalnego – uwzględniające jednak nie tylko działania związane z aktywizacją na rynku pracy, ale i aktywność ukierunkowaną na budowanie kapitału społecznego i kulturowego. Narzędzie powinno być skierowane nie tyle do osób (jak kontrakt), co raczej brać pod uwagę deficyty całej rodziny traktowanej jako całość („Umowa współpracy”, „Bilans umiejętności”)
- Rozwiązania i narzędzia wprowadzające do praktyki asystentów rodziny rutynę systematycznego treningu planowania budżetu w gospodarstwach domowych z grupy docelowej – planowania zarówno po stronie dochodowej jak i wydatkowej, i kształtującego umiejętność uwzględniania ryzyka związanego z różnymi decyzjami finansowymi („Trening zarządzania budżetem domowym”).
- Rozwiązanie i narzędzia integrujące wczesną interwencję skierowaną na problemy opiekuńcze i wychowawcze rodzin z małymi dziećmi z działaniami asystenta rodziny („Wczesna interwencja”)
- Działania i narzędzia promujące dbałość o sytuacje zdrowotną w rodzinach z grupy odbiorców zintegrowane z pracą socjalną, ale także obejmujące całą społeczność lokalną. Podstawą takich działań może być np. promocja badań okresowych i zwiększenie ich dostępności (np., bezpłatne przeglądy stomatologiczne i – szerzej - promocja zdrowia).

- Płaszczyzna integracji społecznej sprzyjająca treningowi kooperacji dzieci i młodzieży z różnych segmentów struktury społecznej, oraz treningowi kooperacji w ramach rodzin (z naciskiem na rodziny z grupy odbiorców). Wstępnie – tworzenie tej platformy można oprzeć na zmodyfikowanych zasadach funkcjonowania świetlicy środowiskowej (Płaszczyzna integracji „Spotkania”).
- Działania i narzędzia zmierzające do uatrakcyjnienia programów placówek opiekuńczo-wychowawczych i domu kultury (np. przez „grywalizację” zajęć) tak, aby stały się one realną alternatywą spędzania czasu wolnego. Robocze nazwy: „Klub filmowy”, „Wspólne granie”, „Radio młodzieżowe”. W placówkach tych będą też prowadzone warsztaty dla młodzieży – np. omawiające podstawowe techniki zarządzania czasem i spotkania integracyjne dla rodzin („Moja Mama, (Tata) potrafi...”).
- Rozwiązania i narzędzia sprzyjające treningowi kooperacji dzieci i młodzieży z różnych segmentów struktury społecznej, oraz wzmacnianiu mechanizmów partycypacji w szkołach. Rozwiązania te powinny być oparte o TIK i zakładać tzw. blended learning („Kreacja konkursów”, „Inkubator pomysłów”),
- Rozwiązania wykorzystujące modelowy portal internetowy (np. w jego części informacyjnej), do przekazywania wiedzy dotyczącej konsekwencji podziałów stratyfikacyjnych w celu „destereotypizacji” ubóstwa i poprawy wizerunku tak osób i rodzin z grupy odbiorców, jak i służb wsparcia socjalnego („Czy wiesz, że...”)
- Rozwiązania zmierzające do wzmocnienia poczucia sprawstwa i możliwości sukcesu wśród dzieci i młodzieży z grupy docelowej. Rozwiązania te winny bazować na TIK i umożliwiać łatwą prezentację i analizę osiągnięć odbiorców („Paszport rozwoju”).

Istotną charakterystyką działań podejmowanych w ramach projektu „Potencjały” jest ich kompleksowość i komplementarność. Kompleksowość oznacza to, że obejmuje on rozmaite deficyty w zasobach, jakimi dysponują rodziny, w których toczą się procesy dziedziczenia biedy, tj. w zasobach kapitału społecznego i kulturowego. Komplementarność to funkcjonalne powiązania pomiędzy różnymi działaniami. Na przykład, celem działania pn. ‘Grupy wsparcia’ jest wprawdzie pomoc rodzinom w rozwiązywaniu ich problemów, ale istotną funkcją tego działania jest społeczna integracja i budowanie zasobów kapitału społecznego. Działanie pn. ‘Klub filmowy’ służy nie tylko wielowymiarowej integracji społecznej, lecz także zwiększeniu zainteresowania lekcjami historii czy geografii, wspierając w ten sposób nauczycieli.

4. Innowacyjność modelu - ekonomia behawioralna

Wzory mentalne sprzyjające dziedziczeniu ubóstwa

Sposób rozumienia ubóstwa, jaki przyjęty został w projekcie „Potencjały” koncentruje się na wskazaniu takich charakterystyk osób dotkniętych biedą dochodową, które tę ostatnią utrwalają i/lub utrudniają im wykorzystanie emancypacyjnych szans oferowanych w ramach rozmaitych programów społecznej reintegracji.

Te charakterystyki to - inaczej, aniżeli w tradycyjnych koncepcjach 'kultury ubóstwa' - przede wszystkim takie sposoby myślenia, (wzorce mentalne), które wyznaczają postępowanie ludzi i podejmowane przez nich decyzje. Jednym z takich wzorców mentalnych jest - na przykład - koncentrowanie się odbiorców projektu na bieżących potrzebach ich gospodarstw domowych i notoryczne ignorowanie tego

wszystkiego, co może przynieść korzyści większe, ale odroczone w czasie¹⁵. Skądinąd wiemy, że ten wzorec mentalny jest zakorzeniony w indywidualnych doświadczeniach biograficznych, na które składa się nieprzewidywalność otoczenia (na przykład, trwałości zatrudnienia, niestabilności dochodów, etc.), niskiej ocenie własnej sprawczości i braku poczucia kontroli własnego losu¹⁶. Na cechy te wskazują także wnioski diagnostyczne z pogłębionej diagnozy, przedstawione w poprzednim rozdziale.

Przyjęcie takiej perspektywy oznacza odwołanie się do dorobku tzw. ekonomii behawioralnej. Kanoniczny tekst wyjaśniający to, czym jest ekonomia behawioralna mówi, że ... *jest to połączenie psychologii i ekonomii zmiernące do takiego wyjaśniania tego, co dzieje się w gospodarce, które uwzględnia to, że decyzje gospodarcze podejmowane przez ludzi są funkcją ich cech psychologicznych i związanych z nimi ograniczeń...*¹⁷. Oznacza to zerwanie z tymi standardowymi założeniami dotyczącymi podejmowanie decyzji gospodarczych (także decyzji podejmowanych w gospodarstwach domowych i przekładających się na ich sytuacje bytową), które mówią, że podejmując te decyzje ludzie kierują się uniwersalną racjonalnością. Programy badawcze ekonomii behawioralnej koncentrują się zatem na wskazywaniu osobliwości racjonalnego myślenia i włączaniu tych osobliwości do wyjaśniania ludzkich decyzji. Pionierskie badania A.Tversky'ego i D.Kahnemana przekonują o tym, że u podstaw tych decyzji tkwią wzorce (schematy, skrypty) poznawcze wyznaczające rutynowe sposoby postępowania w rutynowych sytuacjach życia codziennego. To tzw. 'myślenie szybkie' czy 'automatyczne'. Jest to kojarzenie określonego problemu z gotową 'receptą' na jego rozwiązanie¹⁸.

Na przykład, okazuje się, że (badania dotyczyły młodzieży w Stanach Zjednoczonych), widok policjanta u młodych ludzi pijących piwo na ulicy wywołuje odmienne reakcje: młodzież z rodzin robotniczych czuje się zagrożona i ucieka, młodzież z klasy średniej reaguje jak na *problem do rozwiązania* i dyskutuje przekonując, że nic złego nie robi. Analogicznie, myślenie ludzi biednych charakteryzuje się rozpoznawalnymi wzorcami mentalnymi sugerującymi im określone definicje sytuacji i właściwe sposoby postępowania. Stosunkowo rzadko w psychologiczne mechanizmy podejmowania decyzji włącza się 'myślenie powolne' czy 'myślenie analityczne', takie zatem, które każe spojrzeć na problem jako nietypowe zagadnienie do rozwiązania. Różnice pomiędzy tymi formami myślenia - w interpretacji jednego z raportów Banku Światowego¹⁹ - prezentowane są niżej:

Tabela 1: Dwa typy wzorców poznawczych

MYŚLENIE AUTOMATYCZNE	MYŚLENIE ANALITYCZNE
------------------------------	-----------------------------

¹⁵ por. K. W. Frieske (red.): Utopie inkluzji, IPISS, Warszawa 2004;

¹⁶ por. np.: S.Mullainathan, E.Shafir: *Savings, Policy and Decision-Making in Low-Income Households*, National Poverty Center, University of Michigan, 2009; Scarcity. Why Having Too Little Means So Much, Times Books, 2013;

¹⁷ S. Mullainathan i R.H.Thaler: *Behavioral Economics*, National Bureau of Economic Research, working paper nr 7948, październik 2000;

¹⁸ Warto może powiedzieć, że nie jest to szczególnie oryginalna idea; myśl bardzo podobną odnajdujemy u jednego z klasycznych socjologów wiedzy, A. Schutza. Pisał on m.in. o tzw. *recipe knowledge* mając na uwadze właśnie tego rodzaju 'wiedzę - przepis postępowania', której nie towarzyszy rozumienie przesłanek tego 'przepisu postępowania';

¹⁹ por.: *Mind, Society and Behavior - World Development Report*, UNDP 2015;

To, co automatycznie <i>przychodzi do głowy</i> , koncentracja na konkretnym problemie, nieuwzględnianie kontekstu	Szeroki zastaw okoliczności, nacisk na ich rozumienie i analizę
Nie wymaga wysiłku	Wymaga dużo wysiłku
Skojarzeniowe	Oparte na regułach wnioskowania
Intuicyjne	Refleksyjne

Niezależnie od wskazania na dwie, zasadniczo odmienne formy myślenia prowadzące do odmiennych sposobów podejmowania decyzji, warto też dostrzec i to, że 'myślenie analityczne' zawiera w sobie zasadę *empowerment* – umożliwia spojrzenie na praktyczne problemy w nowy, oryginalny, kontekstualny sposób, bez ulegania tradycyjnym, pokoleniowo przekazywanym wzorcom mentalnym. Wskazuje się też, że zmiany tych wzorców są najłatwiejsze do wprowadzenia w okresie formatywnym, tj. w pierwszych latach edukacji szkolnej. Można np. dążyć do zastąpienia wzorca mentalnego sugerującego jednorazowy, wzmożony wysiłek przygotowania się do klasówki, wzorcem mentalnym kładącym nacisk na znaczenie systematycznej nauki. To osiąga się - i tak zwykle postępuje część nauczycieli - nagradzając uczniów nie tylko za osiągnięte przez nich wyniki, lecz także za 'wytrwałość' tj. ciągłość ich wysiłków edukacyjnych.

Strategia przeciwdziałania dziedziczeniu ubóstwa

Systematycznie rozbudowywany dorobek ekonomii behawioralnej bezpośrednio przekłada się na nowe strategie przeciwdziałania procesom dziedziczenia biedy – takie, które znacząco zmieniają i rozszerzają rutynowe podejście stosowane w ramach pomocy społecznej i innych instytucji świadczących usługi społeczne, koncentrujących się na łagodzeniu skutków biedy i wykluczenia społecznego.

Po pierwsze, za nietrafne uznaje się to założenie wbudowane w starsze koncepcje kultury ubóstwa, które mówi, że życie biednych jest organizowane przez specyficzne wartości skłaniające ich do decydowania w sposób sprzeczny z gospodarczą racjonalnością. Zgoła przeciwnie, w ramach ekonomii behawioralnej utrzymuje się, że są oni niemniej racjonalni od tych, którym powodzi się lepiej, ale racjonalność ich myślenia - podobnie zresztą, jak każdego z nas - to tzw. *bounded rationality*, a zatem racjonalność wyznaczona przez kontekst instytucjonalny, wcześniejsze doświadczenia czy utrwalone sposoby reagowania na rozmaite problemy życia codziennego. Na przykład, jeśli przynajmniej część biednych gospodarstw domowych nie wykorzystuje możliwości, jakie niesie ze sobą korzystanie z rachunku bankowego to nie jest to efekt 'nierozumności', lecz racjonalnego namysłu, (w którym takie czynniki, jak kłopot związany z wizytą w banku, nieumiejętność bądź brak dostępu do bankowości internetowej, czasem - lekceważenie ze strony bankowego urzędnika i towarzyszące temu upokorzenie - a także obawa, że środki zgromadzone na koncie bankowym będą mogły być kontrolowane przez pracowników pomocy społecznej lub zajęte przez komornika), skłania do tradycyjnych, gotówkowych form gospodarowania pieniędzmi.

Po drugie, ekonomia behawioralna akcentuje to, że ludzie podejmują swoje decyzje na podstawie tego, co wiedzą o świecie, nie zaś na podstawie tego, jaki świat jest: nie ma zatem większego znaczenia to, czy urzędnik ze wskazanego wyżej przykładu jest czy nie jest arogancki, liczy się tylko to, że tak jest postrzegany przez swego klienta, który - chcąc uniknąć upokorzenia - będzie go unikał.

Po trzecie, nie jest też trafne przekonanie, że 'pieniądze są okrągłe', a zatem takie same - niezależnie od źródła ich pochodzenia. Wbrew temu przekonaniu, są one *earmarked*, tj. 'znaczone', a to, skąd się one

biorą ma zasadnicze znaczenie dla sposobów ich wydawania. Okazuje się m.in., że ludzie inaczej wydają pieniądze pochodzące z rozmaitych transferów socjalnych, inny mają stosunek do regularnych dochodów, których źródłem jest zatrudnienie i jeszcze inny do pieniędzy jakie przynoszą mniej czy bardziej doraźne 'fuchy'.

Wreszcie, **po czwarte**, wbrew temu, co zakłada się w standardowej teorii ekonomicznej, nie zawsze jest tak, że im więcej opcji mają do wyboru ludzie podejmujący swoje decyzje gospodarcze, tym lepiej. Okazuje się, że w sytuacjach, w których pojawia się wiele możliwych opcji decyzyjnych, ludzie mają zaś ograniczone możliwości ich porównywania, często wybierana jest taka opcja, która jest 'najprostsza' czy 'najłatwiejsza' - choć gospodarczo jest ona suboptymalna. Na przykład, w biednych gospodarstwach domowych nabywane są natrętnie promowane dobra na kredyt, który wprawdzie wydaje się tani, ale jednocześnie karne odsetki za każde opóźnienie w jego spłacie są bardzo wysokie; co więcej, uwadze ludzi zachęcanych niskimi ratami spłaty tego kredytu umyka zazwyczaj to, że dłuższy okres jego spłacania oznacza też, że staje się on droższy; za ponowne włączenie dostaw wody, ciepła czy elektryczności pobierane są wysokie 'opłaty manipulacyjne' etc.²⁰.

Wskazane tezy przekładają się bezpośrednio na takie podejście do problemu dziedziczenia biedy, jakie przyjęte jest w modelu „Potencjały”. Jego trzon stanowi przekonanie o tym, że **kluczowe znaczenie dla sukcesu projektu ma rezygnacja z protekcjonalizmu** i pouczenia jego odbiorców o tym, że podejmują 'złe' decyzje, 'złe' gospodarują swoimi zasobami, czy 'złe' wychowują swoje dzieci. Jeden z kluczowych wymiarów innowacyjności modelu „Potencjały” to usilny nacisk na zerwanie z myśleniem tego rodzaju.

Upraszczając nieco, przyjmuje się, że ludzie biedni 'mają swój rozum'. **To zaś, że podejmowane przez nich decyzje nie są gospodarczo czy społecznie optymalne to nie tyle konsekwencja jakichś zasadniczych mankamentów ich myślenia czy wartości, ile społecznego i instytucjonalnego kontekstu, w jakim żyją i takich deficytów w zasobach ich kapitału społecznego i kulturowego, które powodują, że podejmowane przez nich decyzje nie są 'dobre'**, tj. nie pozwalają - na równych prawach - na korzystanie z tego, co oferuje życie zbiorowe.

Wyhamowanie czy blokowanie procesów dziedziczenia biedy to nie pouczenie odbiorców projektu o tym, co jest dla nich 'dobre' w powyższym sensie. To takie zmiany w kontekście instytucjonalnym i w zasobach kapitału społecznego i kulturowego, (na który składają się też rozmaite zastane wzorce mentalne), które pozwalają ludziom decydować o własnych sprawach 'lepiej' ale samodzielnie. To także takie zmiany, które - w największym skrócie - sprowadzają się do wskazania na to, że najczęściej warto jednak stosować się do zasady mówiącej: 'zanim podejmiesz jakąkolwiek decyzję, usiądź i pomyśl', co sprowadza się do promowania 'myślenia powolnego'.

Komplementarność działań

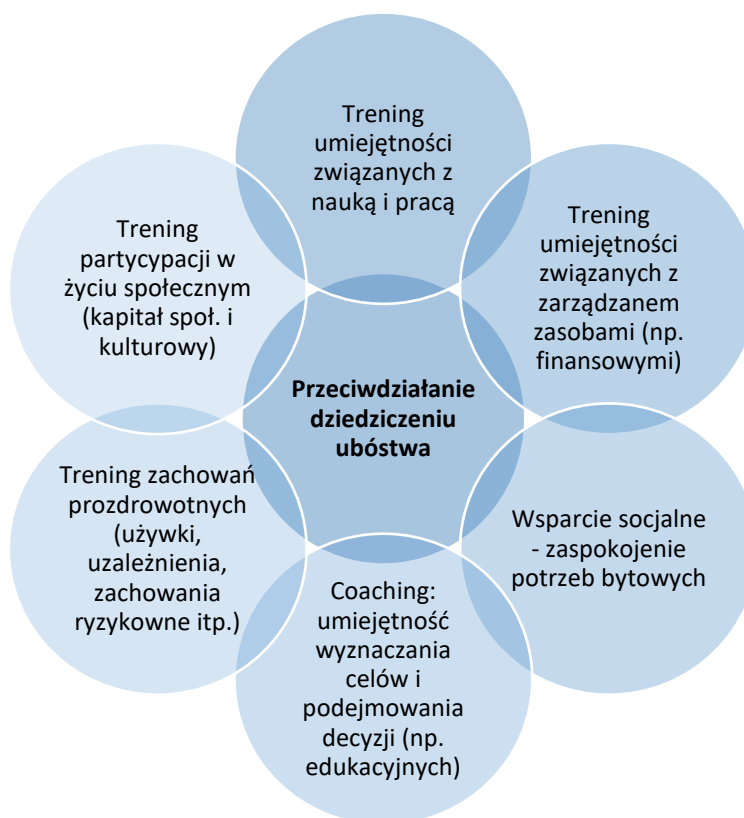
Innowacyjność podejścia do problemu dziedziczenia biedy odwołującego się do dorobku ekonomii behawioralnej jakie przyjęte zostało w modelu „Potencjały” polega też na tym, że nie zaleca ono jakichkolwiek zasadniczych zmian strukturalnych czy systemowych. W to miejsce proponuje się szereg mikro – interwencji, które w sumie, m.in. dla ich kompleksowości i komplementarności składają się na model przeciwdziałania procesom dziedziczenia biedy.

Interwencje te, z uwzględnieniem zróżnicowania działań dostosowanych do potrzeb odbiorców - są skoncentrowane na rodzinach z dziećmi, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa (odbiorcy

²⁰ M. Bertrand, S. Mullainathan i E.Shafir: Behavioral Economics and Marketing in Aid of Decision Making Among the Poor, Journal of Public Policy and Marketing, 2006, vol.25, nr 1;

działań proponowanych w modelu), i obejmują działania zaradcze i prewencyjne w następujących obszarach:

- trening partycypacji w życiu społecznym (budowanie kapitału społecznego i kulturowego);
- trening umiejętności związanych z nauką i pracą;
- trening umiejętności związanych z zarządzaniem zasobami (np. finansowymi);
- wsparcie socjalne - zaspokojenie potrzeb bytowych;
- coaching: umiejętność wyznaczania celów i podejmowania decyzji (np. edukacyjnych);
- trening zachowań prozdrowotnych (używkii, uzależnienia, zachowania ryzykowne itp.);
- blended learning - mieszane (hybrydowe) kształcenie: trening łączący bezpośredni kontakt z nauczycielem z aktywnościami prowadzonymi zdalnie za pomocą komputera (rozwój kompetencji kluczowych zgodnych z podstawą programową, społecznych, medialnych, informacyjnych i cyfrowych).

Rysunek 1: Obszary działań modelu Potencjały

Takie podejście do rozwiązywania problemu dziedziczenia biedy zawdzięczamy również temu co sugerują badacze, których łączy przyjęcie podstawowych założeń ekonomii behawioralnej. Jedno z tych założeń, wprost przełożone na praktykę przeciwdziałania procesom dziedziczenia biedy mówi o tym, że niewielkie zmiany w zastanych wzorcach mentalnych, kontekstach instytucjonalnych, proporcjach pomiędzy 'myśleniem szybkim' i 'myśleniem powolnym' czy deficytach kapitału społecznego i kapitału kulturowego przynoszą zaskakująco dobre efekty. Jest to zatem taki sposób myślenia o innowacyjności, który kładzie nacisk na to, że innowacją jest też taka modyfikacja znanych skądinąd praktyk, tyle, że możliwa staje się realizacja zasady 'więcej za mniej'. Na przykład, w jednym z badań zachęcano studentów do zaszczepienia

się przeciwko tężcowi i rzeczywiście zachęty te okazały się skuteczne w tej mierze, w jakiej zmieniły one ich postawy i przekonania o pożytkach szczepienia. Jednakże, bardzo niewielu z uczestników badania - nawet tych najbardziej do szczepienia przekonanych - zadało sobie fatygę i zgłosiło się do odpowiedniego ośrodka zdrowia. Perswazja badaczy przyniosła podobny efekt również i w drugiej grupie studentów, tyle, że ci otrzymali dodatkowo mapkę i instrukcję dotyczącą zarejestrowania się na szczepienie i możliwość telefonicznego umówienia się na określony termin. Nietrudno się domyślać, że w drugiej grupie studentów udział tych, którzy zgłosili się na szczepienie był znacznie wyższy aniżeli w grupie pierwszej²¹ - co jest empirycznie uchwytym uzasadnieniem przekonania o tym, że wiele można osiągnąć dzięki niewielkim, ale dobrze pomyślanym i kompleksowym działaniom. To, najogólniej rzecz biorąc, taka koncepcja interwencji społecznych, na które składają się niewielkie i pozornie od siebie niezależne 'szturchnięcia', (ang. *nudges*)²².

Jest jednak drugi, zgoła zasadniczy, element tej koncepcji: to nacisk na to, że jej praktyka jest budowana na kształtowaniu osobliwej 'architektury wyboru', tj. wskazywaniu odbiorcom projektu na możliwości podejmowania takich decyzji, które służą ich najlepiej rozumianemu dobru. Wiemy, na przykład, że myśl o oszczędzaniu w gospodarstwach ludzi biednych nie jest szczególnie popularna - zważywszy na to, że ich schematy mentalne są skoncentrowane na doraźności i krótkookresowych korzyściach. To może jednak ulec zmianie jeśli wskażemy na możliwości oszczędzania 'by default', tj. 'automatycznego', zwalniającego z comiesięcznego podejmowania decyzji, odpisywania choćby niewielkiej kwoty na subkoncie oszczędnościowym, lub - jeśli chcemy równoważyć budżet gospodarstwa domowego - dostarczymy im prosty, który pozwoli na wyliczenie, ile powinni odkładać co miesiąc, aby bez większych trudności sprostać opłatom eksploatacyjnym (woda, gaz, energia elektryczna, etc.), opłacanych zwykle kwartalnie²³.

Przez analogię (ponieważ jednym z ważnych elementów modelu przeciwdziałania dziedziczeniu biedy jest nacisk na trening partycypacji społecznej i reintegrację jego odbiorców), kluczowe znaczenie ma stworzenie takiej 'architektury wyboru', która skłoni dzieci i młodzież z rodzin o nieco lepszej sytuacji dochodowej do kooperacji z rówieśnikami z rodzin, w których szeroko rozumiane ubóstwo jest przekazywane z pokolenia na pokolenie. Temu służy 'szturchnięcie' polegające na takiej zmianie programów realizowanych w świetlicy środowiskowej, aby były ona dostatecznie atrakcyjną płaszczyzną integracji także i dla tych, którzy z uwagi na lepszą sytuację swoich rodzin korzystać z tej świetlicy nie muszą.

Podsumowanie

Wypada zatem powiedzieć tak: ekonomia behawioralna i charakterystyczne dla niej praktyki przeciwdziałania procesom dziedziczenia biedy, do których odwołuje się model Potencjały są innowacyjne nie tylko w tej mierze, że kontestują podstawowe założenia ekonomicznego 'głównego nurtu' i równie popularne polityki społeczne budowane na koncepcji kultury ubóstwa. Są one innowacyjne również dlatego, że zrywają z paternalizmem tych polityk społecznych, akcentują podmiotowość ludzi biednych i kładą nacisk takie działania, które - poprzez niewielkie, ale kompleksowe 'szturchnięcia' skłaniają do podejmowania decyzji służących ich najlepiej pojętemu dobru.

Kompleksowość modelu przejawia się i w tym, że proponowanie w nim działania:

²¹ M. Bertrand, S. Mullainathan i E. Shafir: A Behavioral Economics View of Poverty, *American Economic Review*, 2004, vol. 94, nr. 1;

²² R.H. Thaler, C.S. Sunstein: *Nudge. Improving Decisions about Health, Wealth and Happiness*, Yale University Press 2008;

²³ por. P. Allmark i A.M. Tod: Can a nudge keep you warm? Using nudges to reduce excess winter deaths: insights from the Keeping Warm in Later Life Project, *Journal of Public Health*, 2013, vol. 36, nr. 1;

1) są adresowane do zróżnicowanych kategorii odbiorców - specyfika potrzeb, wzory mentalne, indywidualne i środowiskowe zasoby, możliwości działania przekładają się na zróżnicowanie działań np. wobec różnych kategoriach młodzieży (szkoła podstawowa, gimnazjum) czy też rodzin o zróżnicowanym składzie i liczebności,

2) są dostosowane do specyfiki użytkowników – uwzględniają uwarunkowania instytucjonalne, różnych instytucji: szkół, świetlic, pomocy społecznej etc.

3) uwzględniają istniejące schematy mentalne i racjonalności warunkowane różnymi rolami społecznymi; zakładają też interdyscyplinarność i łączenie wiedzy socjologicznej, ekonomicznej i psycho-pedagogicznej.

Należy starannie podkreślić to, że proponowany model ma charakter otwarty w tej mierze, w jakiej jest dynamiczny i elastyczny. Praktycznie rzecz biorąc oznacza to, że wprawdzie zaleca się implementację możliwie dużej części proponowanych w nim działań, ale też wypada zdawać sobie sprawę z tego, że to, które z nich zostaną zrealizowane w dużej mierze zależy od dynamiki kontekstu – tj. od tego, jak zmienia się sytuacja społeczno-gospodarcza w społeczności lokalnej, dla której model jest przeznaczony. Na przykład, już w trakcie prac nad modelem w sposób zasadniczy zmieniła się sytuacja na rynku pracy – co przenosi uwagę z działań służących różnym formom aktywizacji zawodowej odbiorców na działania służące przełamywaniu barier strukturalnych i wzmacniające procesy społecznej integracji. Model jest też elastyczny – co oznacza tyle, że proponowane w nim działania mogą i powinny być 'na bieżąco' dostosowywane do reakcji ich odbiorców, ich potrzeb i oczekiwań. Te są rejestrowane na bieżąco w toku bezpośrednich interakcji pomiędzy użytkownikami poszczególnych 'działań' i ich odbiorcami. Niezależnie od tego, w części II podręcznika wskazane zostały sposoby systematycznego rejestrowania tych potrzeb i oczekiwań.

5. Doświadczenia PIW EQUAL i PO KL wykorzystane w modelu „Potencjały”

Użyteczność projektów PIW EQUAL i PO KL

Jedną z kluczowych koncepcji, do których odwołuje się projekt „Potencjały” to - zakorzeniona w dorobku ekonomii behawioralnej - myśl mówiąca o tym, że zmiany zachowań osób składających się na rodziny, w których toczą się procesy dziedziczenia biedy, a także zmiany w funkcjonowaniu całych rodzin tego typu, można uzyskać zmieniając wzorce mentalne charakterystyczne dla tych osób. Zmiana wzorców mentalnych - na przykład, przejście od tzw. 'myślenia szybkiego' do 'myślenia analitycznego' lub od wzorca mentalnego, wedle którego nie warto podejmować jakichkolwiek wysiłków mających na celu zmianę własnej sytuacji 'bo i tak nie mam na nią jakiegokolwiek wpływu' do wzorca akcentującego własną sprawczość czy podmiotowość - choć trudna - jest możliwa i warto podejmować wysiłki tego rodzaju. Drugą możliwością wynika z dostrzeżenia tego, że ludzkie zachowania (czy decyzje o wyborze określonego zachowania), to nie tylko konsekwencje określonych wzorców mentalnych, lecz także kontekstu - instytucjonalnego, psychologicznego czy społecznego - w którym decyzje te są podejmowane. To oznacza, że można wpływać na zachowania osób z rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia biedy nie tylko poprzez zmiany w zastanych wzorcach mentalnych, lecz także poprzez zmiany - często stosunkowo niewielkie - tych kontekstów.

Wiemy, na przykład, że dla rozmaitych powodów skłanianie ludzi do redukcji ich aspiracji konsumpcyjnych na rzecz budowania oszczędności jest, ogólnie rzecz biorąc, trudne i tym trudniejsze, im większy rozdział między aspiracjami a poziomem ich realizacji. Wiemy też jednak i to, że łatwiejsze jest 'oszczędzanie automatyczne' (*by default*), to jest, taka sytuacja, w której bieżące dochody są 'automatycznie' pomniejszane o określoną kwotę przeznaczoną na budowanie oszczędności, aniżeli każdorazowe podejmowanie decyzji o odłożeniu tej samej kwoty 'na czarną godzinę'. Prosty wniosek mówi zatem, że promocja zachowań prooszczędnościowych może być oparta m.in. o zmiany kontekstu instytucjonalnego życia rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia biedy ułatwiające im jakieś formy 'oszczędzania automatycznego'.

Powyższe uwagi i przykłady - niezależnie od tego, jak bardzo zbanalizowane przez narastający dorobek badań empirycznych prowadzonych w ramach ekonomii behawioralnej - są ważne w tej mierze, w jakiej ułatwiają przejście do kolejnej koncepcji, tj. do idei tzw. *nudges* ('szturchnięć'). W największym skrócie, koncepcja ta mówi, że często wystarczą stosunkowo nieznaczne, (a zatem również mało kosztowne), bodźce, uruchamiające procesy zmiany w zastanych wzorcach mentalnych i/lub decyzjach o zachowaniach ludzi z rodzin, których dotyczy zjawisko międzypokoleniowego transferu biedy.

Autorzy i realizatorzy projektu „Potencjały” zdają sobie sprawę z tego, że programy przeciwdziałania temu zjawisku odwołujące się do powyższych założeń nie są szczególnie oryginalne, choć na gruncie polskiej praktyki ciągle pozostają rzadkością. (Na przykład, dopiero stosunkowo niedawno zaczęto się rozważać możliwości wykorzystania tych założeń w reformowaniu krajowego systemu emerytalnego.) Tym mniejsza szansa na to, że były one wykorzystywane w latach 2000 - 2006, tj. w okresie realizacji inicjatywy wspólnotowej EQUAL i w latach 2007 - 2013, tj. wtedy, gdy finansowane były projekty PO KL. **Nie szuka się zatem w tych projektach inspiracji teoretycznych, szuka się natomiast - po pierwsze - hipotez i materiałów potwierdzających lub kontestujących czy uzupełniających wnioski diagnostyczne dotyczące okoliczności i mechanizmów uruchamiających procesy dziedziczenia biedy w społeczności lokalnej stanowiącej terytorium realizacji projektu „Potencjały”. Po drugie, w zakończonych już projektach finansowanych w ramach EQUAL i PO KL szuka się też przetestowanych już działań, które w projekcie „Potencjały” mogą zostać wykorzystane jako swoiste 'szturchnięcia'** (w wyżej przedstawionym sensie) i przyczynić się do osiągnięcia celów tego projektu.

Hipotezy i inspiracje

Projekt 'Druga szansa', (EQUAL, nr A0383) a zwłaszcza ta jego część która była realizowana przez Powiślańskie Towarzystwo Społeczne niemalże w całości potwierdził to, czego dowiedzieliśmy się w toku prowadzenia 'diagnozy pogłębionej' w ramach projektu „Potencjały”. W szczególności dotyczy to deficytów w zasobach kapitału społecznego i kapitału kulturowego rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia biedy z warszawskiej 'starej Pragi' i z rodzin z jednego z małomiasteczkowych obszarów zdegradowanych, na którym prowadzony jest projekt 'Potencjały' (por. slajdy 163 i następne). To skądinąd konkluzja interesująca w tej mierze, w jakiej prowadzi ona do zawieszenia obecnej w polskiej literaturze przedmiotu tendencji do specyfikowania 'biedy wielkomiejskiej' i wskazywania na osobliwości procesów dziedziczenia ubóstwa w rodzinach z 'wielkomiejskich enklaw biedy' systematycznie badanych przez W. Warzywodę- Kruszyńską i J. Grotowską-Leder. Okazuje się mianowicie, że procesy dziedziczenia mają charakter dość uniwersalny - na przykład w tej mierze, w jakiej są one konsekwencją nie tyle samej biedy, ile biedy i jej korelatów, tj. rozmaitych zjawisk charakterystycznych dla tzw. 'rodzin dysfunkcyjnych', a także powstających w ten sposób deficytów kapitału społecznego i kulturowego. Tu jednak potrzebna jest ważna uwaga: analizując materiały diagnostyczne dotyczące rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia biedy nie chcemy powiedzieć, że rozmaite dysfunkcje są zarazem ich dystynktywnymi

cechami - zaniedbania wychowawcze, przemoc domowa, trudności w komunikowaniu się rodziców i dzieci, itp. zapewne z równie dużym natężeniem pojawiają się w rodzinach 'niebiednych', w których także obserwuje się zjawiska międzypokoleniowego transferu statusu społecznego. Sądzymy jednak, że rodziny odbiorców projektu „Potencjały” są w większym stopniu podatne na takie konsekwencje tych zjawisk, które sprzyjają dziedziczeniu biedy: koniec końców, w rodzinach 'niebiednych' zaniedbania opiekuńczo-wychowawcze można maskować kupowaniem dzieciom drogich prezentów, finansowaniem ich korepetycji, itp. W rodzinach biednych - z naturalnych powodów - zrobić się tego nie daje.

Co więcej, okazuje się też, że wzorce mentalne charakterystyczne dla myślenia członków rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia biedy są w znacznym stopniu uniwersalne i niezależne od tego, gdzie te rodziny mieszkają, podobne są też 'typowe' deficyty zasobów, którymi te rodziny dysponują. Deficyty kapitału społecznego charakteryzują w podobnym stopniu rodziny 'miejskie' i rodziny 'wiejskie'. O tym przekonują z kolei rezultaty projektu **‘Pomosty. Budowanie kapitału społecznego młodzieży ze środowisk wiejskich Warmii i Mazur.’**, (POKL. nr /7/D.1.1/2011). Jedną z kluczowych tez diagnostycznych tego projektu jest zbieżność z tym, czego dowiedzieliśmy się w projekcie „Potencjały”, tego zatem, że jedyne właściwie zasoby kapitału społecznego w rodzinach, w których toczą się procesy dziedziczenia biedy mają charakter 'rodzinny' - bo więzi rodzinne wyznaczają strukturę znakomitej części więzi społecznych ludzi - w tym także dzieci i młodzieży - z rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia biedy. Projekt 'Pomosty' ujawnił też kolejną zbieżność, tę mianowicie, że rodzina jest nie tylko głównym obszarem codziennych interakcji, lecz także - mimo wszystkich trapiących ją konfliktów - silną wspólnotą emocjonalną. Obie te zbieżności dostrzegli i akcentowali również **autorzy projektu 'Praca w posagu' (EQUAL, nr A0140)** pisząc, że ... *praca z całymi rodzinami pozwoli na promowanie dobrych wzorców, rozbudzenie osobistego zaangażowania i poczucia odpowiedzialności za stworzenie w rodzinach atmosfery sprzyjającej powodzeniu wysiłków podjętych przez bliskich...*

'Diagnoza pogłębiona' zrealizowana w projekcie „Potencjały” przyniosła też taką konkluzję, wg której ... *społeczność lokalna jest głęboko ustratyfikowana, a z uwagi na różnice w zasobach kapitału kulturowego silnie działają w niej, (zwłaszcza wśród dzieci i młodzieży szkolnej), mechanizmy auto – segregacji wzmacniające mechanizmy dziedziczenia biedy...* podobne mechanizmy były też rejestrowane we wskazanym wyżej projekcie 'Praca w posagu' a także w **projekcie 'Empatia - lokalna solidarność na rzecz równych szans' (EQUAL nr A0010)**, oraz w projekcie innowacyjnym testującym 'Śląskie wyzwania' współfinansowanym ze środków EFS w ramach Poddziałania 7.2.1 „Aktywizacja zawodowa i społeczna osób zagrożonych wykluczeniem społecznym” PO KL, . W pierwszym z tych projektów nacisk położony został na ... *zmianę nastawienia środowiska oraz stereotypowego obrazu pracownika z regionu popegeerowskiego...*, podobna idea przyświecała też drugiemu z nich: rejestrowało się w nim nie tylko deficyty kapitału kulturowego utrudniające bezrobotnym znalezienie pracy, lecz także i to, że ... *niekorzystny wpływ na sytuację bezrobotnych mają również negatywne stereotypy na ich temat, zakorzenione wśród pracodawców i w społecznościach lokalnych ... w drugim integracja społeczna rozpoznana jako problem miała być wspierana m.in. poprzez ... wzajemną wymianę doświadczeń w zakresie radzenia sobie z codziennymi problemami... .. wspólne poszukiwanie rozwiązań problemów, z jakimi stykają się zarówno pojedyncze uczestniczki, jak i wszystkie z nich...* Z kolei to, co w projekcie „Potencjały” zostało wskazane jako deficyty zasobów, w tym zwłaszcza zasobów kapitału społecznego i kulturowego charakterystyczne dla osób z rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia biedy znalazło potwierdzenie w analizie tzw. 'słabych stron' SWOT dotyczącej młodzieży z 'obszarów zmarginalizowanych' województwa podlaskiego przeprowadzonej w ramach projektu **'INNOWACJE 15+ testowanie i wdrażanie nowych metod wczesnej interwencji socjalnej i przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu młodzieży powyżej 15 roku życia (nr 1/POKL/VII/IN/11)**. Mianowicie, wskazując na 'deficyty' czy 'słabe strony' autorzy tego projektu pisali m.in. o ... *powielaniu negatywnych wzorców*

zachowań w rodzinie..., braku oparcia i pozytywnych wzorców w rodzinie i najbliższym środowisku..., o tym, że ... pasywność, wyuczona bezradność, brak własnej aktywności, sprawiają, że młodzież z OZ..., (obszarów zmarginalizowanych), nie chce się uczyć, a też i o tym, że ... niskie aspiracje życiowe, (np. niski poziom wykształcenia, kultury, edukacyjny, itp.)... powodują, że młodzi ludzie... postrzegają pracę jako „zło konieczne” i nie traktują nauki jako wartości samej w sobie....

Wszystkie te rezultaty osiągnięte we wskazanych projektach finansowanych w ramach PO KL i w ramach EQUAL były źródłem przynajmniej części hipotez testowanych w toku 'diagnozy pogłębionej' na użytek modelu „Potencjały”. Rezultaty tej diagnozy, uchwytnie w danych zebranych w toku wywiadów pogłębionych i w toku realizacji studiów przypadku, pozwalają uznać, że hipotezy te zostały potwierdzone i stosują się do sytuacji rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia biedy analizowane w projekcie „Potencjały”. Wynik ten może martwić w tej mierze, w jakiej wskazuje na to, że realizatorzy tego projektu - poza szeregiem interesujących ich szczegółów - nie ustalili niczego szczególnie nowego, ale też może cieszyć - bo to, co ustalili, ustalili zapewne prawidłowo.

Działania

We wskazanych projektach odnajdujemy też takie pomysły, które - albo wprost i bezpośrednio, albo po pewnych modyfikacjach i adaptacjach - wykorzystywane są jako swoiste 'szturchnięcia' w projekcie „Potencjały”. M.in. w **projekcie 'Aktywizacja. Partnerstwo na rzecz aktywizacji zawodowej mieszkańców obszarów powojсковych' finansowanym ze środków EQUAL (nr A0680)**, odnaleziony został pomysł stworzenia internetowego 'forum współpracy i wymiany informacji' przeznaczonego dla interesariuszy tego projektu. Rozwinięcie tego pomysłu w projekcie „Potencjały” prowadzi do stworzenia 'Banku czasu', który *... osobom znajdującym się w trudnej sytuacji życiowej stwarza okazję do wyeksponowania ich silnych stron...*, a także 'Klubu wsparcia'. Dalsze rozwinięcie pomysłu zaczerpniętego z projektu 'Aktywizacja' zmierza do obu tym instytucjom charakteru wirtualnego, a to poprzez uruchomienie odpowiednich zakładek w portalu internetowym tworzonym na użytek projektu „Potencjały”. Inny pomysł tego rodzaju zaczerpnięty został z **projektu 'Praca w posagu'** (por. wyżej) i dotyczy tworzenia lokalnych 'Klubów wsparcia', tj. swoistych 'grup samopomocowych' przeznaczonych dla osób z rodzin, w których toczą się procesy międzypokoleniowego transferu biedy, (ale - co wypada podkreślić - nie tylko do nich), i jednocześnie dotkniętych jakimś osobliwym problemem - np. niepełnosprawnością czy zależnością członka rodziny, przemocą lub samotnym rodzicielstwem, itp. Kolejne 'szturchnięcie' zmieniające kontekst instytucjonalny funkcjonowania osób wchodzących w skład rodzin, w których toczy się proces dziedziczenia biedy to tzw. **'Bilans umiejętności'**, tj. działanie mające na celu najpierw uświadomienie tym osobom, że dysponują jakimiś szczególnymi, nabytymi w toku własnej biografii, umiejętnościami, potem zaś skłonienie ich do wykorzystania tych umiejętności na rzecz własnej rodziny czy swojego społecznego otoczenia. W ten sposób w działaniu pn. 'Bilans umiejętności' wykorzystuje się tę - wielce trafną - myśl wbudowaną w **projekt 'Pomosty'**, która akcentuje to, że rezultaty skłaniania ludzi do podejmowania aktywności, czy przeciwdziałania ich bierności to - w dużej mierze - kwestia doboru odpowiednich 'atraktorów'. W projekcie „Potencjały” do takich 'atraktorów' zalicza się możliwość poprawy sytuacji własnego gospodarstwa domowego, możliwość budowania własnej podmiotowości i możliwość poprawy własnego statusu, itp. Następne 'szturchnięcie' - tym razem możliwe do wykorzystania bez jakichkolwiek zabiegów adaptacyjnych to projekt przygotowany **przez Fundację 'Drabina rozwoju'**, pn. **'Grajki - pomagajki'** w którym Instytucją Pośredniczącą był Wojewódzki Urząd Pracy w Szczecinie, **(POKL/1/VII/IN/10)**. Podstawowym celem tego projektu było *opracowanie ... innowacyjnej metody pomocy psychoedukacyjnej dla dzieci i młodzieży zagrożonej wykluczeniem...* Trzon tej metody to przygotowanie serii nie rywalizacyjnych gier komputerowych, w których gracze - dzieci

młodsze (6 - 9 lat) i dzieci starsze (10 - 13) nabywają w toku gry szeregu umiejętności, uczą się asertywności, rozwiązywania konfliktów, borykania się z poczuciem winy, etc. To 'szturchnięcie' jest włączone do programu płaszczyzny integracyjnej „Spotkania” jako jeden z kroków mających służyć wczesnej interwencji socjalnej - w zakresie likwidowania podstawowych deficytów kulturowych dzieci z rodzin objętych procesami biedy. Rozwijający to 'szturchnięcie', następny krok, to możliwość udziału w rywalizacyjnych grach komputerowych typu SIM, których celem jest uczenie graczy podejmowania decyzji i przewidywania ich konsekwencji. Tu wypada jednak pamiętać o tym, że gry 'rywalizacyjne', takie zwłaszcza, w których członkowie zespołu graczy (np. rodzice i dzieci) mogą zastanawiać się i dyskutować różne wersje decyzji, które wymusza przebieg gry są przeznaczone dla dzieci starszych, co najmniej 12-letnich.

Model odwołuje się – w szczególności – także do dorobku innych projektów. Informacje na ten temat można znaleźć w opisach poszczególnych działań

Podsumowanie

Przegląd odwołań do kumulującego się dorobku projektów dotyczących - w mniejszym czy większym stopniu - zjawisk dziedziczenia biedy, realizowanych w ramach EQAL i PO KL prowadzi do wniosków zbieżnych z tym, co wynika z przeglądu międzynarodowej literatury poświęconej problematyce podejmowanej przez badaczy struktury społecznej.

Pierwszy z tych wniosków mówi o tym, że - niezależnie od wszystkich sporów interpretacyjnych i sporów diagnostycznych wynikających z tego, że zagadnienia te są badane różnymi metodami - zjawisko dziedziczenia położenia w strukturze społecznej jest stosunkowo dobrze rozpoznane i względnie trwałe.

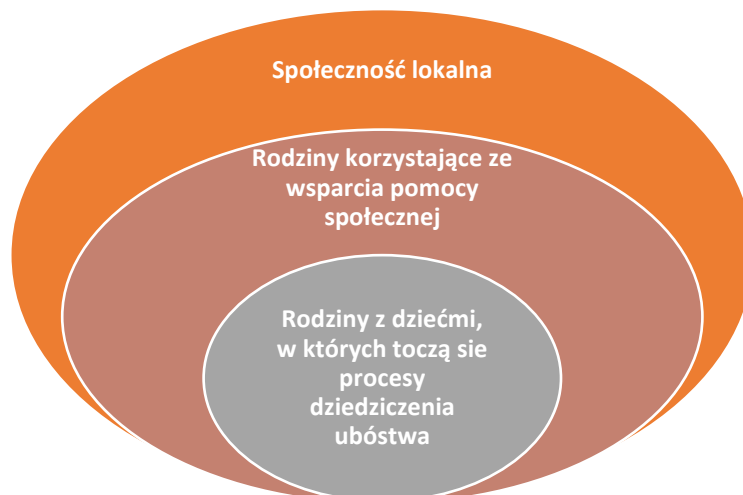
Wniosek drugi prowadzi do stwierdzenia, wedle którego procesy dziedziczenia biedy są częścią ogólniejszych prawidłowości opisujących dynamikę struktury społecznej i, chociaż są one wyzwaniem dla tych, którzy akcentują doniosłość idei równości szans, wysiłki zmierzające do realizacji tej idei mają ciągle charakter społecznych eksperymentów. Wniosek trzeci jest taki: wprawdzie mówimy o zjawisku dziedziczenia biedy różnymi językami i różne elementy tego zjawiska akcentujemy, to jednak wiemy o nim stosunkowo dużo. Znacznie gorzej dajemy sobie radę odpowiedzią na pytanie o to, jak temu zjawisku zaradzić. Jeszcze gorzej przedstawia się sprawa implementacji rozmaitych sposobów reagowania na to zjawisko, bo tu napotykamy na rozmaite ograniczenia wynikające w tej samej mierze ze stereotypów dotyczących ludzi żyjących w biednych rodzinach, co z kłopotów organizacyjnych, finansowych i kompetencyjnych. Ograniczenia te powodują, że nasze wysiłki są dalekie od uniwersalizmu i ciągle mają charakter lokalny.

6. Grupa docelowa

Odbiorcy

Odbiorcami modelu są członkowie rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa. Chodzi o te rodziny, których członkowie od przynajmniej dwóch pokoleń korzystają ze wsparcia pomocy społecznej. W obszarze działań modelu znajdują się również pozostałe rodziny korzystające ze wsparcia pomocy społecznej - w których także występują deficyty w zakresie wzorców mentalnych, ale w których ubóstwo niekoniecznie ma charakter pokoleniowy. Oba typy rodzin funkcjonują też w szerzej rozumianym

otoczeniu społecznym, które z jednej strony wyznacza kontekst działań modelu, a z drugiej kształtuje możliwości i szanse na społeczną integrację, i w którym uruchamiane są (lub mogą być łagodzone) mechanizmy wykluczania społecznego.

Rysunek 2: Obszar działań modelu

Kluczową ze względu na cele modelu cechą odbiorców, tj. członków rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa jest to, że nie jest to grupa jednolita. Z punktu widzenia założeń modelu kluczowe są jednak nie tyle 'tradycyjne' podziały na „grupy szczególnego ryzyka” (identyfikowane w ustawie o pomocy społecznej przez wskazanie okoliczności uprawniających do świadczeń), co raczej zróżnicowanie cech rodzin w zakresie wzorców mentalnych występujących w rodzinach i zidentyfikowanych na etapie pogłębionej diagnozy środowiska lokalnego. Zróżnicowanie to niekoniecznie nakłada się na podział ustawowy (por. podrozdział „kontestacje stereotypów dotyczących ubóstwa”). Cechy te z większym natężeniem występują w rodzinach w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa niż w innych rodzinach korzystających ze wsparcia pomocy społecznej i – tym bardziej – w innych rodzinach w społeczności lokalnej. Chodzi o następujące kwestie:

- Brak zaangażowania członków rodzin w poprawę sytuacji, w której się znajdują (bierność zawodowa i edukacyjna); Niskie i nieaktualne kwalifikacje bezrobotnych członków rodzin. Niechęć i brak pomysłów na podejmowanie własnych inicjatyw.
- Silnie rozwinięta u niektórych odbiorców postawa roszczeniowa, brak rzeczywistego zaangażowania członków rodzin w poradzenie sobie z problemami, które uniemożliwiają samodzielne funkcjonowanie niezależnie od systemu pomocy społecznej.
- Słaba wiara (lub jej brak) we własne możliwości i poczucie wpływu na otaczającą rzeczywistość.
- Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, szczególnie w rodzinach z niepełnosprawnością.
- Postawy w zakresie odpowiedzialnego podejścia do rodzicielstwa – w ramach interpretacyjnych członków grupy docelowej refleksja na temat świadomego i odpowiedzialnego rodzicielstwa nie zajmuje raczej najważniejszego miejsca
- Brak świadomości rodziców i dzieci odnośnie profilaktyki zdrowotnej, w tym dbania o higienę jamy ustnej i systematycznych przeglądów stomatologicznych od najmłodszych lat.

- Słabość form opieki nad dziećmi (w ramach interpretacyjnych opieka nad dziećmi oznacza zabezpieczenie im bytu materialnego i nic ponadto), tymczasem potrzeby emocjonalne dzieci nie budzą większego zainteresowania rodziców.
- Ograniczone planowanie przyszłości dzieci – ten problem w ramach interpretacyjnych rodziców w zasadzie nie istnieje; liczy się przetrwanie z dnia na dzień; deficyty w zakresie wspierania dzieci w wykonywaniu obowiązków szkolnych – rodzice bardzo często nie są w stanie pomagać dzieciom w odrabianiu lekcji, ale też nie zawsze chcą, żeby dzieci do szkoły chodziły.
- Brak dyskrecji – rodzice angażują i „wciągają” dzieci w szereg spraw, które raczej powinni zachować dla siebie (np. we własne spory, konflikty); nie zachowują również dyskrecji w kwestiach intymnych.
- Ograniczenia w zakresie kapitału społecznego (obowiązuje najczęściej rama interpretacyjna „wietrzona” sensacji i ekscytowania się życiem sąsiadów, podczas gdy bardzo rzadko uruchamia się np. mechanizmy sąsiedzkiego wsparcia; a jeśli tak, to najczęściej odpłatnie); brak chęci i wiedzy o tym jak można uczestniczyć w życiu lokalnej społeczności. Brak płaszczyzny kontaktów pomiędzy osobami z różnych segmentów struktury społecznej, zarówno wśród dzieci i młodzieży (poza szkołą) jak i dorosłych.
- Ograniczenia w zakresie kapitału kulturowego – w tym brak nawyków w zakresie form spędzania wolnego czasu. Brak nawyku czytania książek i innych form udziału w kulturze.
- Ograniczenia w zakresie dbałości o zdrowie, niechętny stosunek do profilaktyki zdrowotnej, w szczególności stomatologicznej (rama interpretacyjna dla „troski o zdrowie” koncentruje się na leczeniu problemów, które się pojawią, a nie na profilaktyce; odnosi się to w szczególności do opieki stomatologicznej; wizyty u lekarza są postrzegane jako ostateczność; podobnie kobieta zadbana to kobieta umalowana, ale niekoniecznie umyta czy posiadająca dwa przednie zęby).
- Nieodpowiednie gospodarowanie posiadanymi zasobami finansowymi, deficyty w zakresie racjonalnego planowania wydatków (w ramach interpretacyjnych dla „zarządzania finansami” kładzie się nacisk nie na oszczędność i kontrolowanie aspiracji konsumpcyjnych, ale raczej na poszukiwanie źródeł finansowania planowanych wydatków); Deficyty w zakresie określania stopnia ważności planowanych wydatków.

Zróznicowane jest również natężenie owych cech. Niektóre z nich wiążą się z niepełnosprawnością oraz z samotnym rodzicielstwem, w tym w przeważającej mierze rodzicielstwem samotnych matek, inne z sytuacją na rynku pracy czy też z wykształceniem. Główny zamysł modelu polega na tym, że do konkretnych cech – zdiagnozowanych w społeczności podczas pogłębionych badań środowiska lokalnego, a w ramach działań modelowych identyfikowanych w konkretnych rodzinach przy wykorzystaniu narzędzi diagnozowania deficytów – zostały przygotowane rozwiązania mające na celu ich ograniczenie czy też zniwelowanie.

Proponowane rozwiązania mają na celu redukcję oraz niwelowanie efektów cech rodzin w zakresie wzorców mentalnych. W różnych grupach użytkowników, tj. w różnych instytucjach, zostały ustalone odmienne sposoby doboru działań do potrzeb odbiorców. Sposoby te zostały szczegółowo opisane w rozdziale II (np. dla pomocy społecznej w *Zestawie wytycznych do diagnozowania deficytów wzorców mentalnych, Scenariuszu wywiadu diagnostycznego oraz Arkuszu obserwacji*). Ponadto w opisach działań znajduje się szczegółowa informacja do jakiej konkretnie grupy odbiorców przeznaczone jest konkretne rozwiązanie, tj. na jakiego rodzaju deficyty zdiagnozowane w rodzinach, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa odpowiada.

Charakterystykę odbiorców można znaleźć także w rozdziale poświęconym wnioskowi diagnostycznemu dot. społeczności lokalnej.

Rysunek 3: Działania modelu a cechy grupy docelowej

Model kładzie nacisk na działania prewencyjne, ukierunkowane na dzieci i młodzież, pozwalające wzmocnić ich potencjał rozwojowy, aby w dorosłym życiu mogły prowadzić samodzielne, godne życie. Szczególną grupą odbiorców przewidzianych w modelu działań są dzieci narażone na przemoc domową – w ich przypadku model proponuje działania wpisujące się w ogólną kategorię metod *wczesnej interwencji socjalnej*. Kryteria doboru odbiorców wsparcia będą w tym przypadku oczywiste – jeśli tylko pracownik socjalny/asystent rodziny/pracownik służby zdrowia stwierdzi – m.in. przy użyciu włączonych do modelu metod wczesnej interwencji socjalnej, że dziecko może być/stać się ofiarą przemocy, powinien niezwłocznie podjąć działania zaradcze, również te przewidziane w modelu.

Podkreślenia wymaga również to, że znaczna część proponowanych w modelu rozwiązań, których odbiorcami są członkowie rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa, jest skierowana również do pozostałych członków lokalnej społeczności. Do tego rodzaju rozwiązań można zaliczyć m.in. *Bank czasu, Kluby wsparcia, Fundusz rozwoju talentów, Płaszczyznę integracji „Spotkania”, Kreator konkursów, Nieformalne święta*.

Znakomita większość proponowanych w modelu działań jest wspierana za pomocą funkcjonalności portalu projektu *Potencjały*, który ma charakter otwarty – korzystać mogą z niego wszyscy członkowie lokalnej społeczności (choć poszczególne funkcjonalności są „sprofilowane” dla poszczególnych kategorii odbiorców i użytkowników). Dzieje się tak bardzo często w działaniach mających na celu budowę kapitału społecznego oraz kulturowego odbiorców wsparcia – wówczas to wzmocnienie kontaktów (odbywające się na wielu płaszczyznach i w określonych warunkach konkretnego działania) pomiędzy uczniami z rodzin, gdzie toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa, a pozostały uczniami w szkole ma na celu poprawę losów tej pierwszej grupy, choć wiadomo skądinąd, że zyskuje cała młodzież, gdyż bierze udział w ciekawych i niestandardowych zajęciach szkolnych i pozaszkolnych.

Wskazanie jednoznacznych zasad rekrutacji odbiorców modelu jest trudne z uwagi na to, że jak stwierdzono powyżej, potrzeby członków rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa, nie są jednorodne, z czego wynika, że dla członków różnych rodzin odpowiednie będą różne proponowane w modelu rozwiązania. Ważne jest również to, że wskazanie jakichkolwiek sztywnych zasad rekrutacji, z konieczności opartych na konkretnych zakorzenionych w wartościach kryteriach, zawsze jest dyskusyjne i może wywołać zarzuty dotyczące dyskryminacji członków tych rodzin, którzy wedle zaproponowanych kryteriów z modelowych rozwiązań nie będą mogli skorzystać. Ponadto to użytkownicy oraz odbiorcy modelu – zgodnie z zasadą *empowerment* – będą mogli zdecydować, które z zawartych w modelu rozwiązań chcą wykorzystać.

Konkretne wskazówki dotyczące odbiorców oraz zasad ich rekrutacji zostały zasygnalizowane w opisach poszczególnych rozwiązań oraz w dołączonych do nich instrukcjach.

Na najbardziej ogólnym poziomie zasady rekrutacji uczestników projektu wynikają ze struktury modelu. Zgodnie z zawartymi w modelu założeniami to użytkownicy modelu po zrealizowaniu z odbiorcami, czyli z członkami rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa *Scenariusza wywiadu diagnostycznego* oraz po uzupełnieniu *Arkusza obserwacji*, będą mogli – w porozumieniu z członkami rodzin i za ich zgodą ustalić, jakie rozwiązania będą dla odbiorców najlepsze i w które z nich – zgodnie z zasadą *empowerment* – członkowie rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa mają ochotę dobrowolnie się zaangażować.

Samo przystąpienie do działań modelu będzie potwierdzone deklaracją w „Karcie zgłoszenia odbiorcy”, potwierdzoną własnoręcznym podpisem. Deklaracje będą gromadzić pracownicy socjalni i asystenci rodziny. Wzór karty zamieszczono w II części modelu, w rozdz. I.3.2. (załącznik 18).

Struktura *Scenariusza wywiadu diagnostycznego* oraz *Arkusza obserwacji* pozwala na łatwe i szybkie określenie, czy członkowie określonej rodziny identyfikują potrzeby związane z konkretnym diagnozowanym obszarem codziennego funkcjonowania. W narzędziach tych zawarte są również gotowe sugestie dotyczące tego, jakie rozwiązania proponowane w modelu można w przypadku zdiagnozowania potrzeb konkretnego rodzaju zaproponować.

Członkowie rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa zostaną zachęceni do angażowania się w proponowane w modelu działania przez dostarczenie im rzetelnej informacji na temat tego, jakie korzyści mogą dla nich, dla ich rodzin, a w szczególności dla ich dzieci, wynikać z zaangażowania się w konkretne działania. Te korzyści zostały opisane odrębnie przy każdym rozwiązaniu. Sposoby informowania członków rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa oraz członków lokalnej społeczności o możliwości angażowania się w modelowe działania zostały zawarte w opisach poszczególnych działań oraz w dołączonych do nich instrukcjach.

W razie problemów z rekrutacją:

Zostaną przygotowane dodatkowe materiały informacyjne w postaci ulotek, informacji w lokalnych mediach oraz instytucjach publicznych zawierające rzetelne informacje na temat projektu oraz korzyści wynikających z udziału w nim;

Członkowie rodzin zostaną poinformowani, że mają wpływ na kształt proponowanych działań, że mogą brać udział w ich modyfikowaniu;

Członkowie rodzin, którzy zdecydują się na udział w działaniach uzyskają potrzebne im wsparcie oferowane przez użytkowników modelu;

Jeżeli działania proponowane w modelu nie spełnią oczekiwań członków rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa, w każdej chwili, na dowolnym etapie realizacji działań, będą oni mogli zrezygnować z udziału w proponowanych w ramach modelu aktywnościach;

Jeżeli okazałoby się, że (w przypadku działań skierowanych do wszystkich członków rodzin) mężczyźni nie chcą angażować się w działania, to wówczas zakłada się podjęcie następujących kroków:

Można poprosić o „reklamowanie” działań proponowanych w modelu mężczyzn cieszących się autorytetem w lokalnej społeczności (np. burmistrza, osoby pracujące w instytucjach publicznych, policjantów, nauczycieli);

Udział w proponowanych w modelu działaniach zostanie przedstawiony w kategoriach „świadomego” ojcostwa, na które współcześnie jest coraz większa moda; można powołać się również na „dobre praktyki” w tym zakresie dostępne m.in. na portalach internetowych: <http://www.szkołaojcostwa.pl/>; <http://kampaniespoleczne.pl/swiadome-ojcostwo/>

W informacjach na temat proponowanych w modelu działaniach zaakcentowane zostaną korzyści wynikające dla mężczyzn z bliskich więzi z rodziną;

Ponadto, można mężczyznom zasugerować, że każde spotkanie związane z działaniami w ramach modelu mogą zakończyć takimi aktywnościami, które sprawia im przyjemność, np. może to być wspólne obejrzenie meczu lub wspólna gra w piłkę, w karty czy w gry planszowe;

Poza tym działania w modelu są pretekstem do wyjścia z domu, co samo w sobie powinno być atrakcją;

Mężczyźni mogą być również zachęceni do wzięcia udziału w działaniach przez OPS, swoje żony/partnerki, ale też przez dzieci.

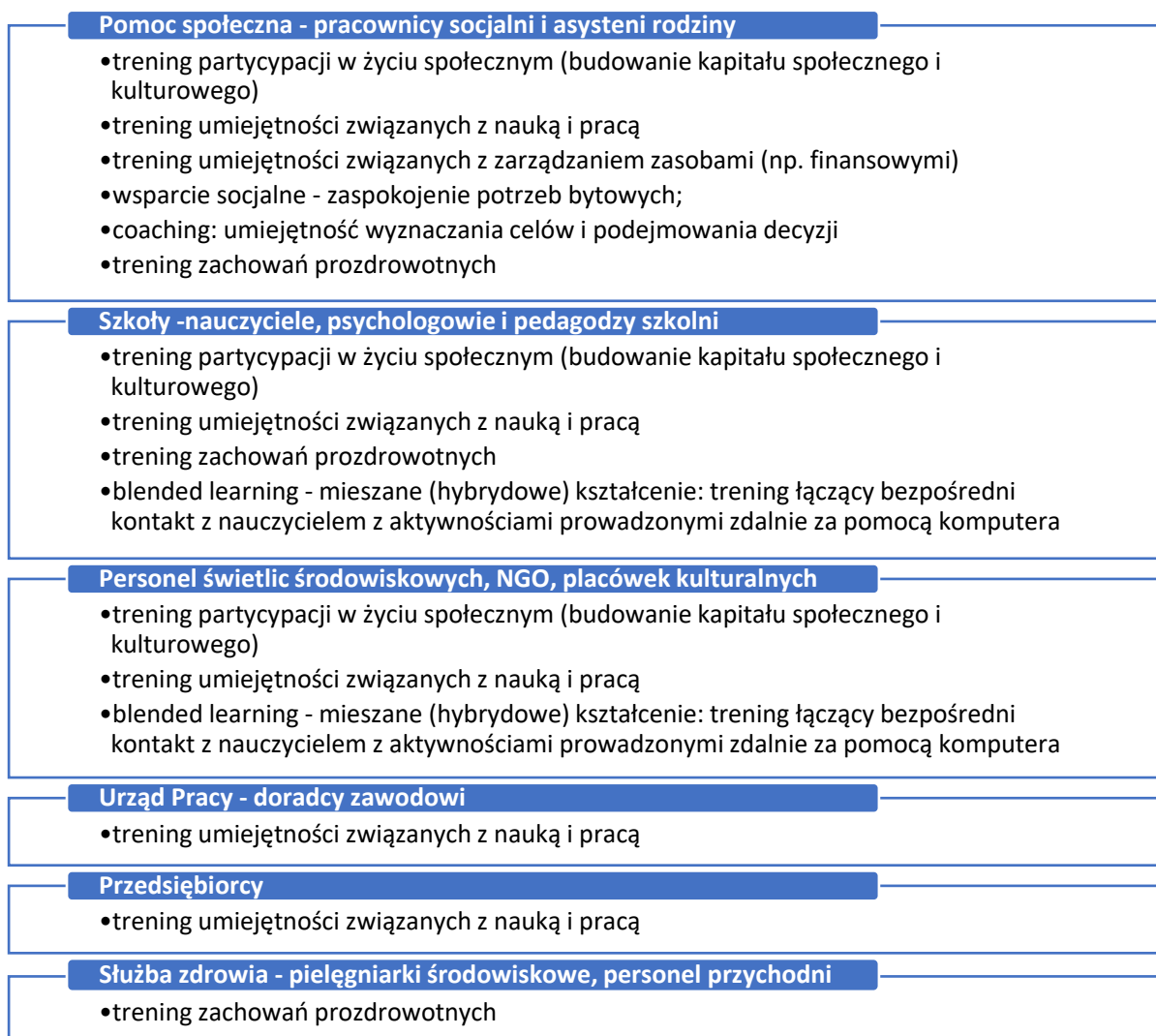
Podstawową zachętą do udziału w testowaniu modelu – zarówno dla kobiet, jak i dla mężczyzn – jest pokazanie korzyści, jaki z tego wynikają i atrakcyjność samych zajęć.

Użytkownicy

Użytkownicy modelu to etatowy personel lokalnych instytucji wsparcia socjalnego i wsparcia rodziny (pracownicy socjalni, asystenci rodziny i inni pracownicy ośrodków pomocy społecznej, świetlic środowiskowych), rynku pracy (np. doradcy zawodowi w urzędach pracy), edukacji (nauczyciele, psychologowie i pedagodzy szkolni, pracownicy poradni psychologicznych), instytucji kulturalnych (np. domów kultury) służby zdrowia i (potencjalnie) pracownicy i wolontariusze organizacji pozarządowych. Słowo „potencjalnie” zostało użyte nie bez powodu; chodzi o to, że model ma charakter otwarty. Znaczy to tyle, że znaczną część działań można konfigurować w sposób dowolny i wykorzystywać w różnych instytucjach. Na przykład, sub-działania Płaszczyny Integracji „Spotkania” są pomyślane tak, aby w zależności od lokalnego kontekstu dało się je wkomponować w praktykę rozmaitych instytucji, w których prowadzona jest praca z dziećmi lub młodzieżą. Działanie „Wspólne granie” na przykład pełni zarówno

funkcje integracyjne, jak i edukacyjne, i w zależności od wyznaczonych celów i preferencji jest aplikowalne zarówno jako element programu szkoły, domu kultury czy świetlicy środowiskowej. Rozmaicie konfigurować można także zestawy działań wewnątrz poszczególnych instytucji. Otwarty charakter modelu ma znaczenie o tyle, że jest sposobem realizacji zasady partycypacji i podmiotowości użytkowników, którzy mają decydujący wpływ na to, w jaki sposób działania modelu będą wykorzystywane. Model zawiera oczywiście takie działania, których dotyczą rozmaite restrykcje prawne i merytoryczne. Chodzi np. o pracę socjalną, która z założenia wymaga personelu posiadającego tak stosowne kompetencje, jak i uprawnienia. Znaczna część działań przewidzianych w modelu ma zresztą charakter komplementarny wobec wykonywanych przez nich – regulowanych w stosownych ustawach – zadań.

To, do jakich kategorii użytkowników kierowane są poszczególne działania i związane z nimi narzędzia zostało wskazane w opisie działań w kolejnym rozdziale. Przyporządkowanie poszczególnych obszarów działań modelu do grup użytkowników obrazuje poniższy rysunek.

Rysunek 4: Użytkownicy a obszary działań modelu Potencjały

Do wszystkich kategorii użytkowników skierowany jest portal modelu „Potencjały”. Funkcje modelu – w tym przyporządkowanie działań do poszczególnych elementów portalu i sposób wykorzystywania portalu przez użytkowników - omówione zostały w dokumencie „Technologia informacyjna wspierająca działania modelu”.

Podmiotowość i partycypacja

Rozumienie zasady *empowerment* przyjętej w modelu „Potencjały” wynika z założeń projektu, które wskazują na konieczność uwzględnienia podmiotowości i autonomii adresatów (całych rodzin i środowiska, w którym one funkcjonują), unikania stygmatyzacji i wzmacniania postaw, wartości, motywacji i kompetencji.

Interpretacja zasady *empowerment*, jaka została przyjęta w modelu przeciwdziałania procesom dziedziczenia biedy przygotowanym w ramach projektu ‘Potencjały’ jest wbudowana w jeden z kluczowych nurtów charakterystycznych dla całej tradycji myślenia o biedzie i o sposobach przeciwdziałania biedzie. Najogólniej rzecz biorąc tradycja ta dzieli się na dwa odrębne nurty – niezależnie od tego, w jaki sposób są one osadzone w rozmaitych ideologiach. Pierwszy z tych nurtów koncentruje się na ‘naprawianiu człowieka’, tj. na zabiegach służących przystosowaniu ludzi do realiów otaczającego ich świata społecznego. W praktyce pomocy społecznej oznacza to nacisk na likwidowanie czy pomniejszanie rozmaitych indywidualnych ‘deficytów’, ‘braków’, etc. Uchwytym wyrazem tych praktyk są rozmaite szkolenia, treningi motywacyjne, projekty koncentrujące się na aktywizacji zawodowej, i in. Nurt drugi to myślenie o ‘naprawianiu społeczeństwa’, tj. o takich zmianach strukturalnych, które – przynosząc podobne rezultaty – otwierają przed ludźmi nowe, atrakcyjne dla nich możliwości samodzielnego wykorzystywania własnych ‘potencjałów’. W języku ekonomii behawioralnej oznacza to tyle, co skierowanie uwagi na taką ‘architekturę wyboru’, która pozwala na połączenie indywidualnej autonomii – a zatem poszanowanie zasady *empowerment* – z troską o to, aby autonomiczne ludzkie decyzje służyły najlepiej rozumianemu dobru tych, którzy je podejmują.

Zbliżone, choć nieco inaczej rozkładające akcenty rozumienie tego, czym jest *empowerment* znajdujemy także w rosnącej literaturze dotyczącej rozwoju społecznego; np. w jednej z prac opublikowanych przez Bank Światowy czytamy, że „...*Empowerment* to rozbudowa zasobów i zdolności ubogich do partycypacji, negocjowania, wpływu i kontrolowania instytucji, które mają wpływ na ich życie”²⁴. Podstawowe czynniki sprzyjające upodmiotowieniu to z kolei dostęp do informacji i dwustronny przepływ informacji między obywatelami a instytucjami, które mają na ich rzecz działać, partycypacja rozumiana jako możliwość wpływu obywateli na decyzje co do rozwiązań ich dotyczących, przejrzystość zasad i reguł działania instytucji i możliwość mobilizacji istniejących zasobów do wspólnych działań. Dodajmy, że tak rozumiany *empowerment* obejmuje nie tylko odbiorców działań modelu, ale także użytkowników.

Model „Potencjały” realizuje tak rozumianą zasadę upodmiotowienia na kilka sposobów. Najbardziej podstawowy wynika z przyjętych założeń teoretycznych i z osadzenia działań modelu w ekonomii behawioralnej. O tym, że kluczowe znaczenie dla sukcesu działań ukierunkowanych na problem dziedziczenia ubóstwa ma rezygnacja z protekcjonalizmu i nacisk na samodzielność podejmowania decyzji (przy jednoczesnej dbałości o zasoby kapitału społecznego i kulturowego umożliwiające tych decyzji świadome podejmowanie) pisaliśmy w rozdziale dotyczącym innowacyjności modelu. Działania, które model proponuje są in toto ukierunkowane właśnie na stworzenie warunków i ‘zachęt’ do podejmowania samodzielných działań i decyzji przez odbiorców – niezależnie od ich wieku, płci czy innych czynników kształtujących sposób ich funkcjonowania w lokalnej społeczności i udziału w życiu zbiorowym.

Realizacji zasady podmiotowości w ramach modelu Potencjały sprzyjają nie tylko poszczególne działania (szczegóły można znaleźć w opisach w następnej części podręcznika), ale ich „oprzyrządowanie”, a w szczególności zbiór narzędzi internetowych wspierających grupowe działania, odwołujący się do idei *blended learning* – czyli kształcenia hybrydowego. Działania bezpośrednio oparte na narzędziach portalu to „Konkursy”, „Kreowanie pomysłów”, „Porady praktyczne” i „Paszport rozwoju”. Wzmacnianie

²⁴ D. Narayan: „*Empowerment and Poverty Reduction: A Sourcebook*”. Washington, DC: World Bank 2002, s. 14

podmiotowości przez umożliwianie partycypacji jest ich zasadniczą funkcją. Mają też ze sobą tyle wspólnego, że są „demokratyczne” - zakładają nie tyle, że ktoś będzie je „prowadził”, co raczej że będą one współprowadzone przez odbiorców na równi z użytkownikami rozwiązań modelu. Organizacja konkursów na przykład to przedsięwzięcie zbiorowe zarówno w czasie planowania jak i realizacji, a technologia ma na celu ten – toczący się „w realu” zbiorowy wysiłek ułatwić i wymuszać autentyczną partycypację, zwiększać szanse na realny wpływ na przebieg przedsięwzięcia wprowadzając choćby możliwość podejmowania decyzji przez głosowanie. Zadaniem „opiekuna” konkursu nie jest „kierowanie”, tylko inicjowanie i doradzanie samorządnej grupie realizującej konkurs, oraz – oczywiście – zadbanie o to, żeby w składzie grupy na równych prawach znaleźli się członkowie odbiorców. Ten sam mechanizm pojawia się i w przypadku „Kreowania pomysłów”. Technologia staje się w tym przypadku wehikułem wzmacniania mechanizmów partycypacji w konkretnych obszarach życia zbiorowego

Inne narzędzie dostępne na portalu pełni funkcję upodmiotawiającą w nieco odmienny sposób. „Porady praktyczne” mają z jednej strony służyć rozpowszechnianiu (w niewielkich „pigułkach” – angielskie określenie „lifehacks” nieco lepiej oddaje zamiysł twórców modelu) wiedzy i informacji adresujących tak codzienne problemy i rozmaite „deficyty” odbiorców, jak i kwestie istotne dla całej lokalnej zbiorowości. „Pigułki” mogą np. przypominać o terminach rozliczeń podatkowych czy składania wniosków o zasiłek, doradzać jak poradzić sobie z co trudniejszym formularzem urzędowym, o jakich codziennych czynnościach higienicznych warto pamiętać i dlaczego, co daje codzienna zabawa z dziećmi czy w jaki sposób poradzić sobie ze stresem i agresją. Tego rodzaju „pigułki” mają – w zamierzeniu – przygotowywać użytkownicy modelu stosownie do diagnozowanych na bieżąco problemów odbiorców i z uwzględnieniem profesjonalnej wiedzy i kompetencji. Zaznaczmy jednak, że transfer informacji i budowanie zasobów wiedzy jest wyjściowym warunkiem upodmiotowienia. Ze strony drugiej – „pigułki” będą przygotowywać także odbiorcy i – ogólnie – zainteresowani członkowie lokalnej społeczności. „Bilans umiejętności” to działanie służące tyleż diagnozie w takim znaczeniu, w jakim używa się tego słowa w profesjonalnym języku pracy socjalnej, co także ustaleniu silnych stron i „zasobów” osób z rodzin w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa – takich, którymi warto pochwalić się przed innymi. Inaczej mówiąc, model zakłada, że każdy ma jakieś szczególne umiejętności i w zakresie tych umiejętności może być traktowany jak „ekspert”. „Porady praktyczne” nie tylko tworzą zachętę do aktywności i współdzielenia wiedzy; są też mechanizmem destygmatyzującym odbiorców w ramach społeczności lokalnych użytkowników portalu, mają zmniejszać dystans społeczny i budować wiarę we własne możliwości. Dokładnie ten sam mechanizm stosuje się do „Banku czasu”.

Niektóre rozwiązania modelu są pomyślane w taki sposób, żeby wspierać instytucjonalne rutyny nie modyfikując ich w sposób uprzykrzający życie użytkownikom. Model nie próbuje ingerować na przykład w program szkół – zarówno ten wyznaczany podstawą programową, jak i w zajęcia dodatkowe. Próby takiej ingerencji byłyby formą protekcjonalizmu, którego wszak chcemy unikać. Także bilans predyspozycji zawodowych uczniów nie jest próbą ingerencji w kompetencje i zadania psychologów i pedagogów szkolnych; jest raczej propozycją wzbogacenia zajęć o niestandardowy sposób poinformowania uczniów o wymaganiach rynku pracy i uświadomienia ich, że „pod jakimś względem wszyscy są równi” – czyli także pełni funkcje destygmatyzującą. O tę równość ma także zadbać udostępnianie stosownych materiałów na portalu modelu – będą one dostępne poza szkołą. Włączanie członków społeczności lokalnej w działania modelu to założenie także zajęć proponowanych w ramach płaszczyzny integracji „Spotkania” – jednym z sub-działań tej platformy są z założenia otwarte turnieje.

Model zakłada także, że udział w działaniach jest dobrowolny dla wszystkich adresatów modelu – przede wszystkim dla odbiorców, i że wszystkie zaangażowane w realizację założonych w modelu aktywności osoby będą mogły się wycofać w każdym momencie, kiedy tylko uznają to za stosowne. Dobór działań jest też negocjowany w czasie wywiadu, między użytkownikami i odbiorcami działań modelu. Zasada

empowerment w stosunku do użytkowników jest realizowana przez możliwość wyboru kierunku i sposobu działania w zależności od opartej na wiedzy i doświadczeniu diagnozy, oraz przez umożliwienie reakcji na sposób działania elementów modelu – np. za pośrednictwem forum internetowego. Model zakłada także systematyczne gromadzenie danych do monitoringu i konsultowanie wyników z użytkownikami. Elementem monitoringu jest ankieta dot. oceny proponowanych rodzajów wsparcia, których wyniki (jako element oceny modelu) powinny być omawiane na posiedzeniach Rady Modelu

Model wpisuje się także w klasyczną procedurę partycypacyjnych badań aktywnych Action Research, która zakłada upodmiotowienie osób, do których kierowana jest pomoc. Powstał z uwzględnieniem opinii przyszłych użytkowników i odbiorców; zebraniu tych opinii i namysłowi nad trafnością rozwiązań służyły choćby studia przypadku rodzin i warsztaty dotyczące konkretnych propozycji modelu. Model może być także elastycznie dostosowywany przez zainteresowane instytucje (m.in. pomoc społeczną, szkoły, świetlice środowiskowe, organizacje pozarządowe) do potrzeb konkretnych środowisk lokalnych. Kształt modelu nie jest stały, niezmienny i odgórnie narzucany.

Zasada równości szans kobiet i mężczyzn oraz dostępności projektu dla osób z niepełnosprawnościami

Zasada równości szans kobiet i mężczyzn oraz dostępności projektu dla osób z niepełnosprawnościami w koncepcji funkcjonowania modelu Potencjały została uwzględniona w kilku obszarach:

W procesie rekrutacji do działań użytkowników modelu - podjęto (i będą podejmowane w trakcie wdrażania modelu) wysiłki zmierzające do zachowania parytetów płci, biorące pod uwagę strukturalne cechy tego projektu w lokalnych instytucjach.

W procesie rekrutacji do działań odbiorców modelu - działania zaprojektowane w ramach modelu opatrzone są instrukcjami dla użytkowników, w których scharakteryzowano etapy organizacji danego działania, w tym metody rekrutacji. W zachęcaniu i doborze osób do udziału w działaniach modelu brane będzie pod uwagę zróżnicowanie według płci, zamierzeniem będzie zachowanie parytetów kobiet i mężczyzn proporcjonalnie do ich udziału w strukturze rodzin (rodziny pełne, samotne matki, samotni ojcowie, chłopcy i dziewczęta).

W zakresie dostępu do działań zaprojektowanych w modelu – działania modelu zostały tak pomyślane i zaprojektowane, aby nie stwarzały żadnych barier w dostępie. Każde działanie skierowane jest w tym samym stopniu do kobiet jak i do mężczyzn. Osoby z niepełnosprawnościami będą miały umożliwiony dostęp do działań poprzez uwzględnienie możliwości fizycznych i intelektualnych tych osób (np. zwracanie uwagi na bariery architektoniczne przy planowaniu sali na zorganizowanie warsztatu czy klubu wsparcia). W zakresie dostępu do narzędzi informatycznych wspierających działanie modelu - portal wspierający działania modelu, dostosowany będą do potrzeb osób słabowidzących. Osoby niesamodzielne otrzymają pomoc użytkowników modelu w poszczególnych działaniach, np. zakresie wypełnienia oferty pracy, która następnie zostanie zamieszczona w Banku czasu na stronie portalu projektu Potencjały;

W obszarze upowszechniania równościowych wzorców karier edukacyjnych i mobilności społecznej kobiet i mężczyzn – zastosowanie metody blended learning skierowanej do chłopców i dziewcząt w szkołach na terenie gminy, dostępnej dla osób z niepełnosprawnościami,

W obszarze upowszechniania w grupie docelowej (członków rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa) wzorców równościowych zachowań w rodzinach i gospodarstwach domowych – popularyzacja równego podziału (miedzy kobietami i mężczyznami) obowiązków, w gospodarstwach domowych, w opiece nad dziećmi czy w podejmowaniu ważnych decyzji w gospodarstwie domowym czy decyzji dotyczących gospodarowania finansami domowymi m. in. za pomocą działań jak: Warsztaty dla

rodziców, organizacja święta nietypowego „Dzień Work-Life Balance”, Warsztaty Inżyniera finansowa gospodarstwa domowego. Działania w ramach Treningu zarządzania budżetem domowym będą skierowane zarówno do mężczyzn i kobiet, wzmacniając partycypację w podejmowaniu decyzji finansowych słabszej płci w rodzinie, którą najczęściej (lecz nie zawsze) jest kobieta nieaktywna zawodowo

W obszarze upowszechnienia w grupie docelowej wzorów zachowań równościowych w relacjach z osobami niepełnosprawnymi- działania modelu , np. Płaszczyzna Integracji „Spotkania” zakładają dbałość o zróżnicowany ze względu na płeć skład zespołów biorących udział w zajęciach, dbałość o dostępność zajęć dla osób z niepełnosprawnościami (np. przez wyznaczenie w ramach zespołu ‘asystenta’ osoby niepełnosprawnej, umieszczanie informacji o zajęciach na portalu będącym częścią modelu „Potencjały”, który jest zgodny ze standardami dostępności WCAG 2.0. w ramach modelu zaprojektowano rozwiązania oddziałujące na świadomość odbiorców, budujące równouprawnieni i wspierające zasadę równości szans. Takimi działaniami są np. Konkursy czy Święta nietypowe. Działania te pozwalają na budowanie zespołów biorących udział w przedsięwzięciu, co wpływa na oddolne procesy zrównywania praw uczestników

W zakresie zmiany schematów mentalnych, które utrwalają stereotypy płci oraz stereotypy dotyczące osób z niepełnosprawnościami – wspieranie kobiet w powrocie na rynek pracy oraz zachęcanie osób z niepełnosprawnościami do podjęcia zatrudnienia. Wskazywanie mocnych stron i zasobów, które mogą te osoby „sprzedać” na rynku pracy. Celom tym będą służyć m. in. działania: Animacja pracy, Bank czasu, a także narzędzie Arkusz Moje Zasoby i Możliwości.

7. Działania modelu

Wprowadzenie

Jak pisaliśmy wcześniej, specyfika podejścia do problemu dziedziczenia biedy odwołującego się do dorobku ekonomii behawioralnej przyjętego w modelu polega między innymi na tym, że nie zaleca ono jakichkolwiek zasadniczych zmian strukturalnych czy systemowych. Działania modelu są zaprojektowane z myślą o ich kompleksowości i komplementarności, ale także z myślą o łatwym wbudowaniu w strukturę i praktyki instytucji już działających w gminach. Działania nie naruszają tych praktyk – uzupełniają je i koncentrują na zdiagnozowanych problemach grupy docelowej. Model ma także charakter otwarty w dwóch znaczeniach. Z jednej strony – pozostawia swobodę w doborze poszczególnych działań w zależności od lokalnego kontekstu, a z drugiej – pozwala na dowolną konfigurację działań w praktyce poszczególnych instytucji. Osadzenie działań w praktykach istniejących instytucji ma i taką konsekwencję, że są one zintegrowane z „ustawową” ofertą placówek. Dostęp do tej oferty nie wiąże się z koniecznością ponoszenia jakichkolwiek opłat, a minimalne wymogi zarówno co do dostępności, jak i zakresu usług są regulowane stosownymi przepisami. Model nie wyklucza równoległego do poszczególnych działań stosowania innych metod i technik pracy z odbiorcami, wychodząc z założenia, że użytkownicy są w stanie – na podstawie swojego doświadczenia i zgodnie z kompetencjami – dobrać optymalne sposoby i techniki działania biorąc pod uwagę ich ogólny cel.

Dostęp, jest oczywiście wyznaczany m.in. wiedzą o tym, że i w jaki sposób usługi te są oferowane, jak też i umiejętnością zgłaszania odpowiednich roszczeń. Model zakłada w tym względzie szerokie informowanie o usługach za pośrednictwem portalu internetowego, w bezpośrednich kontaktach z odbiorcami, za pośrednictwem ulotek, plakatów etc, oraz uzupełnianie zasobów wiedzy i kształtowanie stosownych umiejętności w ramach poszczególnych działań. Na przykład, „Bilans umiejętności” jest zaprojektowane w taki sposób, żeby ujawniać specyficzne cechy rodzin w tym zakresie, oraz wskazywać na kolejne

działania jakie należy podjąć, aby zapewnić równy dostęp do odpowiednich usług. Część tych czynników jest możliwa do usunięcia np. w toku działania pn. „Kluby wsparcia”. Inaczej mówiąc – poszczególne działania modelu są ze sobą powiązane.

Funkcją większości działań jest też budowanie świadomości dotyczącej pożytków z korzystania z oferty lokalnych instytucji wsparcia, kulturalnych, rynku pracy itd. Np. „Paszport rozwoju” w sposób bezpośredni nie będzie wpływał na dostępność do różnego rodzaju usług, jednak dzięki zwiększaniu świadomości ich znaczenia dla jakości życia zwiększy ich atrakcyjność w oczach odbiorców. Promocja samorozwoju, jaką umożliwia paszport jest jednocześnie zachętą do świadomego korzystania z usług instytucji oraz odejścia od roszczeniowej postawy w kontaktach z nimi.

Działania modelu uzupełniają też ofertę usług poszczególnych instytucji – np. pomocy społecznej. Zajęcia oferowane w ramach działania „Warsztaty rozwoju potencjałów” mają charakter wielowymiarowych „usług” o innowacyjnym charakterze z zakresu pomocy społecznej, zdrowia, opiekuńczych, edukacyjnych oraz kulturalnych – np. Warsztaty dla rodziców czy warsztaty kulinarne są innowacyjną formą profilaktyki zdrowotnej. „Animacja pracy” jest z kolei uzupełnieniem i usystematyzowaniem dotychczasowej praktyki pracowników socjalnych i asystenta pracy, i przysłuży się efektywnemu wykorzystaniu dostępnych środków i usług w celu wprowadzenia członków rodziny dotkniętych bezrobociem na rynek pracy. Inicjatywa ta polegać będzie na wspieraniu rodzin dotkniętych bezrobociem w usamodzielnianiu się oraz stopniowym odchodzeniu od korzystania z pomocy instytucjonalnej, a także umożliwi zintensyfikowanie współpracy instytucji działających na rynku pracy i pomocy społecznej z lokalną społecznością i przedsiębiorcami. Przedmiotem zobowiązań zapisanych w „Umowie współpracy” będą m. in. rozwiązania powstałe w ramach modelu, a więc działania z kilku obszarów: edukacyjnych (np. warsztaty inżynierii finansowej gospodarstwa domowego), w zakresie zdrowia, usług opiekuńczych (np. warsztaty dla rodziców dot. zdrowia i pielęgnacji małych dzieci). Przede wszystkim jednak *Umowa współpracy* ma ułatwić współpracę pracowników socjalnych z rodzinami, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa oraz z innymi osobami/instytucjami zaangażowanymi w proces pomocowy. Stosowanie *Umowy współpracy* ma zachęcić odbiorców projektu do zmiany wzorców mentalnych poprzez aktywizację zawodową (np. korzystanie z *Banku czasu*), społeczną (np. udział w „*Klubie wsparcia*”) i w zakresie spędzania czasu wolnego (np. *Warsztaty – „Inżynieria czasu wolnego*”).

Model zakłada szeroką promocję rozwiązań. Jednym z kluczowych założeń przy promocji zarówno portalu, jak i poszczególnych rozwiązań jest unikanie stygmatyzacji. Celem zbudowania portalu jest wspieranie rodzin z grupy docelowej, jednak realizacja tego celu wymaga zaangażowania jako użytkowników portalu większej społeczności (na przykład osoby, które mogą skorzystać z usług ogłaszanych w banku czasu lub rodzice uczniów spoza grupy docelowej, dzięki którym podejmowane w skali klasy i szkoły inicjatywy będą miały większe szanse na realizację).

Promocja portalu realizowana w poniżej opisanych obszarach

- Promocja wśród użytkowników modelu

Użytkownicy modelu, czyli między innymi pracownicy urzędu miasta, OPS czy asystenci rodziny są świadomi, że taki projekt (inicjatywa) jest realizowany, a jego częścią jest portal, który zawiera narzędzia dla nich. Zakładamy, że w tym przypadku promocja koncentruje się na pokazaniu im jak portal wesprze ich w działaniach związanych z ich obowiązkami.

Realizowane jest to przez działania projektowe (np. instruktaż) oraz w ramach komunikacji w ramach urzędu i z pozostałymi organizacjami (OPS, szkoła). W miejscowości, w której realizowana była diagnoza i opracowany model projekt jest ważną w świadomości przyszłych użytkowników inicjatywą (uczestniczyli oni w wywiadach, badaniach, spotkaniach). Zakładamy, że każda nowa

miejscowość, która zdecyduje się na wdrożenie modelu również w ramach komunikacji wewnętrznej nada wagę inicjatywie, którą postanowiła uruchomić. System zawiera konkretne narzędzia do realizacji poszczególnych działań.

- Promocja inicjatywy w środowisku lokalnym

Każda miejscowość, decydująca się na skorzystanie z modelu, uruchamia inicjatywę mającą na celu uruchomienie działań, które zostały tak dobrane i opracowane, by przede wszystkim wspierać rodziny w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa. Jednak jednym z założeń modelu jest, by w świadomości lokalnej taka inicjatywa zaistniała jako zbiór działań wspierających w ogóły rozwój miasta i prowadzących do efektów, które nie muszą być (w świadomości lokalnej społeczności) działaniami koncentrującymi się na rodzinach mniej zamożnych. Zakładamy, że promocja i budowanie pozytywnego wizerunku inicjatywy realizowana będzie przede wszystkim poprzez działania Public Relations, a nie reklamowe. Dla lokalnych mediów wartość inicjatywy wynika przede wszystkim z tego jak poszczególne działania wpływają na środowisko lokalne.

- Promocja w środowisku beneficjentów projektu

Portal oraz inicjatywa będąca realizacją modelu mają na celu realizację celu, jakim jest wspieranie rodzin dotkniętych lub zagrożonych problemem dziedziczenia ubóstwa. Nawet jeśli przyjmujemy, że środkiem do realizacji tego celu jest zaangażowanie większej społeczności, to nadal trzeba podjąć działania zapewniające, że rodziny będące beneficjentami projektu wezmą w nich udział. Przewidujemy, że ta forma „kierunkowej” promocji zostanie zrealizowana poprzez działania użytkowników modelu - asystentów rodziny, nauczycieli, pracowników samorządu, którzy zadbają o to, by beneficjenci skorzystali z inicjatywy i portalu. Przykładem mogą być bezpośrednie działania asystentów rodziny, którzy w swojej rutynowej komunikacji z rodzinami będą indywidualnie proponować poszczególnym rodzinom i ich członkom korzystanie z konkretnych działań – na przykład z banku czasu.

- Promocja poszczególnych działań modelu

Portal jest narzędziem wspierającym działania opisane w modelu. Część z nich wymaga dodatkowej promocji, żeby mogła dobrze zadziałać w kontekście lokalnym. Przykładem jest bank czasu, który ma sens wtedy, gdy dotrze zarówno do potencjalnych usługodawców jak i potencjalnych odbiorców.

Dlatego zakładamy działania promocyjne związane z poszczególnymi działaniami, które mogą być realizowane zarówno poprzez PR jak i reklamę komercyjną. Część działań ma w swojej istocie promocję (na przykład konkursy). W tym przypadku promowanie poszczególnych działań również promuje portal jako narzędzie niezbędne do realizacji korzystnych dla członka społeczności działań – na przykład wzięcie udziału w konkursie wymaga zgłoszenia się przez portal, skorzystanie z banku czasu wymaga przeglądania ogłoszeń portalu itp.

- Efekt promocji przez pozytywne doświadczenie

Pozytywne doświadczenie wynikające z korzystania z narzędzi znajdujących się na portalu zachęci jego użytkowników do poznania pozostałych dostępnych funkcjonalności.

Promocja poprzez doświadczenia wykazuje dużą skuteczność, ponieważ użytkownicy portalu będą mieli okazję samodzielnie przekonać się atrakcyjności, praktyczności i kompleksowości portalu. Ze względu na kompleksowy charakter opracowanego modelu oraz oparcie go na przeprowadzonych na terenie gminy Opatów badaniach możliwe było określenie form wsparcia odpowiadających szerokiemu spektrum potrzeb lokalnej społeczności. Dzięki włączeniu do

przygotowanych działań narzędzi internetowych, osoba korzystająca z nowych form wsparcia będzie regularnie wchodzić w kontakty z portalem.

Aby przyciągnąć uwagę całej lokalnej społeczności i zachęcić ją do regularnego korzystania z zasobów portalu przewiduje się wykorzystanie kanałów medialnych. Zgodnie z pogłębioną diagnozą przeprowadzoną na terenie gminy Opatów, lokalnym medium posiadającym największy zasięg jest Regionalna Rozgłośnia Radia Opatów. Może ona być zarówno medium do realizacji działań PR jak i reklamowych.

- Intuicyjność i użyteczność portalu

Aby zapewnić użytkownikom zachęconym do odwiedzenia portalu pozytywne doświadczenia, o których była mowa, projekt portalu został przygotowany ze szczególnym uwzględnieniem przyjaznego sposobu korzystania z zasobów. Podstawowym mechanizmem wpływającym na pozytywny odbiór jest dopasowanie wyświetlanych treści do rodzaju użytkownika. W projekcie zawarto szereg możliwych typów użytkowników, każdy z nich wyposażony może wykonywać określone czynności, korzystać z wybranych narzędzi oraz przeglądać dopasowane do niego treści. Co więcej, zakres możliwych działań jest w pewnej części zależy od działań modelowych, w jakie zaangażował się dany użytkownik portalu. W ten sposób, dzięki personalizacji i dopasowaniu do poszczególnych jednostek materiałów widocznych na ekranie podkreślona zostaje przejrzysta, czytelna i prosta w obsłudze struktura. Warto również wspomnieć, że narzędzia wspierające działania modelowe, znajdujące się na portalu zostały zaprojektowane z uwzględnieniem specyfiki prowadzonych przez pracowników instytucji wsparcia działań. W ten sposób portal internetowy stanie się naturalnym przedłużeniem i rozwinięciem kontaktów między pracownikami a rodzinami, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa. Dodatkowym elementem zapewniającym pozytywny odbiór dostarczonego portalu jest wiedza oraz doświadczenie zespołu projektującego jego funkcjonalności. Liczne, skuteczne realizacje i częsta współpraca z sektorem oświaty pozwoliły na poznanie i zrozumienie potrzeb i specyfiki wykorzystywania elementów portalu przez tego typu użytkowników.

Projekt portalu internetowego (patrz część III modelu) w dużej części odwołuje się do praktyk i zasobów instytucji wsparcia działających na terenie gminy Opatów, nie oznacza to jednak, że jego zastosowanie będzie funkcjonalne i skuteczne jedynie na tym obszarze. Instytucje funkcjonujące w gminie Opatów są niespecyficzne, a więc istnieje duże prawdopodobieństwo, że w innych miejscach Polski działają podobne grupy instytucji. Co więcej, portal jest przestrzenią, w której funkcjonują narzędzia internetowe wspierające działania modelu uniwersalnego, a więc z założenia dającego się aplikować w licznych lokalizacjach.

Po przetestowaniu i ewentualnym uwzględnieniu poprawek wynikających z testowania, portal będzie dostępny w postaci oprogramowanej, modelowej, gotowej do instalacji w innych gminach z treściami ponadregionalnymi wypracowanymi w trakcie testowania w Opatowie. Nie będą uwzględnione treści odnoszące się do Opatowa i jego mieszkańców.

W tej postaci oprogramowanie portalu będzie gotowe do wdrożenia (zainstalowania, konfigurowania, adaptowania) i utrzymywania w innych miejscowościach.

Oprogramowanie to zbudowane jest w oparciu o narzędzia dostępne na licencji otwartej, w związku z czym nie wymaga dodatkowych opłat licencyjnych.

W wyniku takiego wdrożenia kolejna miejscowość może uruchomić portal zawierający te same narzędzia i treści ponadlokalne, które zostały zbudowane i wypracowane w poprzednich miejscowościach, w których portal został wykorzystany.

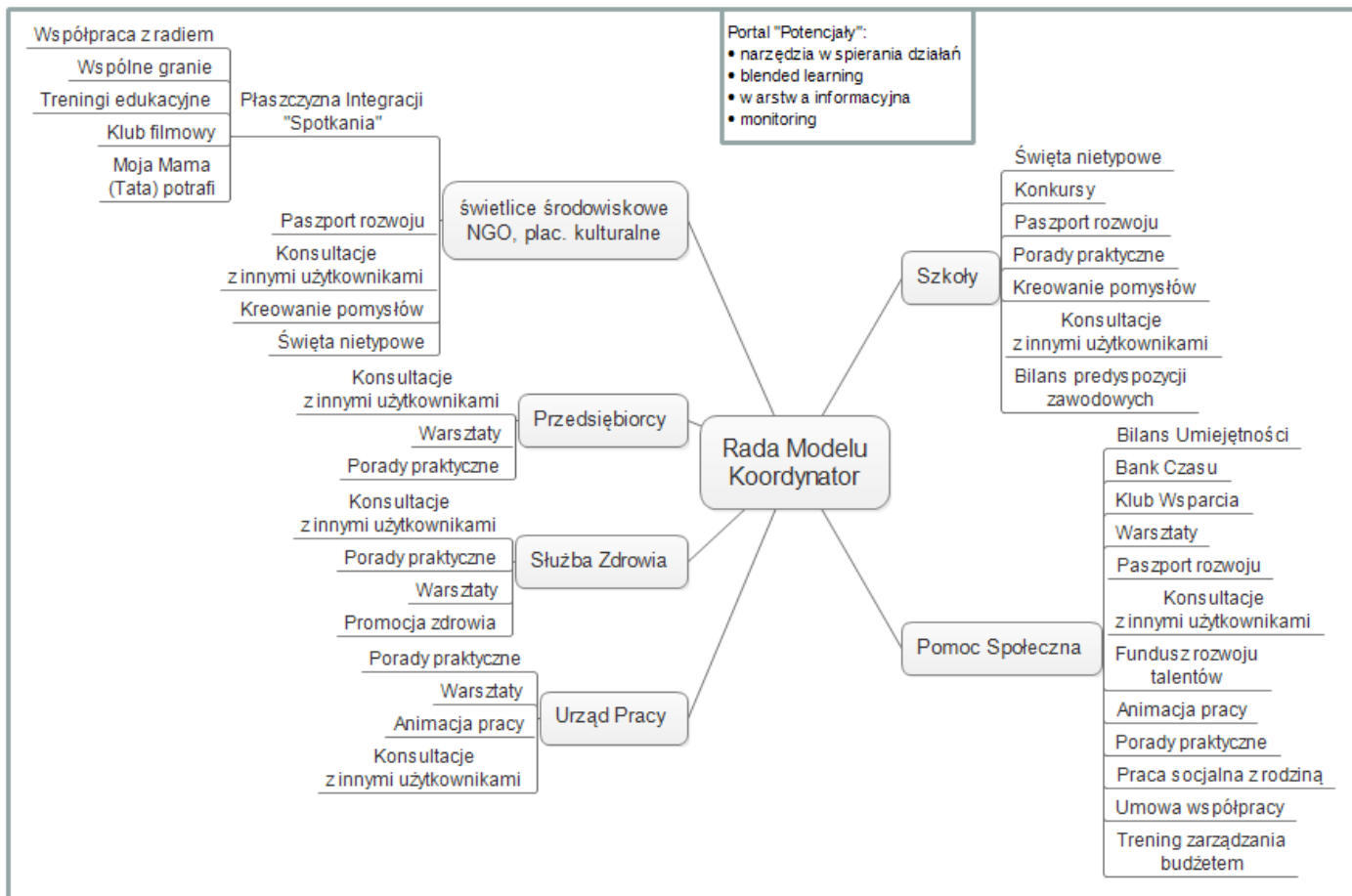
Wdrożenie portalu w nowej miejscowości wymagać będzie jedynie:

- uruchomienia portalu na serwerze (konfiguracja serwera oparta o typowe środowisko dostarczane przez większość firm hostingowych),
- doboru modułów portalu, które są adekwatne do danej miejscowości,
- wyłączenia funkcjonalności, które nie są adekwatne do sytuacji w nowej miejscowości (np. wyłączenie banku czasu),
- stworzenia kont i przydzielenia uprawnień dla osób w nowej miejscowości, które mają pełnić role przewidziane w działaniu portalu.

W dalszej części rozdziału prezentowane są poszczególne działania modelu, wraz z objaśnieniem w jaki sposób i do jakiego stopnia każde z nich bazuje na funkcjach portalu – w zestandaryzowany sposób uwzględniający:

- ogólną charakterystykę działania z uwzględnieniem mechanizmu zmiany wzorców mentalnych
- sposób, w jaki działanie wpisuje się w poszczególne obszary oddziaływania
- zdiagnozowane problemy odbiorców, użytkowników lub całej społeczności, na które odpowiada działanie
- wpływ działania na podmiotowość i partycypację odbiorców
- związek z zasadą równości szans i niedyskryminacji
- odwołania do zakończonych i zweryfikowanych projektów POKL/EQUAL
- charakterystykę użytkowników
- warunki zastosowania działań w lokalnej praktyce
- charakterystykę odbiorców działania
- sposób zapewnienia jakości
- powiązania z innymi działaniami modelu (w szczególności z narzędziami dostępnymi na portalu internetowym)

Narzędzia informatyczne i portal internetowy zostaną omówione w osobnej części modelu.

Rysunek 5: Poglądowy schemat struktury modelu

Bilans umiejętności

1	Bilans umiejętności
<p><i>Ogólny opis działania</i></p> <p>Każdy potrafi robić coś lepiej aniżeli inni w jego otoczeniu, tj. w rodzinie czy w środowisku sąsiedzkim. Oznacza to, że każdy dysponuje takimi praktycznymi umiejętnościami, które mogą zostać wykorzystane w rozwiązywaniu codziennych problemów. To samo dotyczy także rodziny: każda rodzina, w której toczą się procesy dziedziczenia biedy dysponuje jakimś osobliwym potencjałem, który - jeśli rozpoznany - powoduje, że jest ona lepiej oceniana w lokalnym środowisku, zaś wykorzystanie tego potencjału przyczynia się do poprawy jej sytuacji dochodowej albo poprzez prosumpcję - czyli poprzez zaspokajanie potrzeb gospodarstwa domowego bez wychodzenia na rynek, albo poprzez wymianę odpowiednich usług. Wykorzystywanie tych umiejętności na rzecz swojej rodziny i/lub innych rodzin tworzy podstawę dla 'integracji poprzez współpracę'- w rodzinie i w środowisku lokalnym, a także demonstruje to, że ludzie są sobie nawzajem potrzebni - niezależnie od tego, że wedle lokalnych podziałów dzielą się na 'lepszych' i 'gorszych'. Struktura tych umiejętności jest zapewne wyznaczona przez mniej czy bardziej tradycyjny podział ról, ale w ramach tej struktury poszczególni członkowie rodziny rozmaite czynności - przygotowywanie posiłków czy określonych dań, zbieranie czy marynowanie grzybów lub smażenie konfitur, wykonywanie rozmaitych prac</p>	

remontowych, naprawy czy przeróbki odzieży, robienie 'sprytnych' zakupów, etc. - potrafią wykonywać lepiej, aniżeli inni i mogą swoją wiedzę/umiejętności wykorzystać na rzecz swojej rodziny i/lub na rzecz innych rodzin. W zgodzie z prostymi intuicjami przyjmuje się też, że jedni z odbiorców projektu „Potencjały” dysponują takimi cechami charakterologicznymi, jakimi nie dysponują pozostali - na przykład, lepiej rozwiązują konflikty dziećmi czy z sąsiadami, są bardziej asertywni czy zdolni do wynajdywania rozmaitych 'kompromisów dnia codziennego'. Niektórzy z odbiorców charakteryzują się też taką wiedzą (lub potrafią sobie tę wiedzę przyswoić), która jest użyteczna we wsparciu edukacyjnym dzieci - przynajmniej w zakresie określonych dziedzin - bo skądinąd interesują się np. geografiami, biologią czy historią lub mają takie doświadczenia biograficzne (np. znajomość języka obcego), które umożliwiają np. pomoc w odrabianiu lekcji z określonych przedmiotów szkolnych. Na przykład - praktyczna wiedza o grzybach jadalnych i niejadalnych jest pożyteczna wtedy, gdy temat 'grzyby' pojawia się na lekcji biologii.

Działanie pn. 'bilans umiejętności' polega na **a/** uświadomieniu odbiorcom projektu tego, że dysponują takimi umiejętnościami, które mogą wykorzystywać dla poprawy sytuacji swoich rodzin i/lub poprawy sytuacji innych rodzin z ich otoczenia społecznego, **b/** wskazaniu na sposoby wykorzystania tych umiejętności i zachęceniu do oferowania tych umiejętności innym (np. poprzez portal internetowy, w ramach 'banku czasu'. Oba elementy tego działania to zadanie pracowników socjalnych i/lub asystenta rodziny. Jest ono 'sproceduralizowane' w scenariuszu rozmowy z odbiorcami projektu.

Mechanizm działania 'bilansu umiejętności' polega na takiej zmianie zastanego wzorca mentalnego, która sprowadza się do przejścia z myślenia w kategoriach 'ofiary' okoliczności, na które nie ma się wpływu do myślenia w kategoriach własnej sprawczości, na budowaniu przekonania, że 'potrafię i mogę', mam zatem wpływ na kształtowanie sytuacji swojej (i swojej rodziny).

Działanie składa się z dwóch elementów, tj. a/ ze sporządzenia listy indywidualnych umiejętności każdego z odbiorców i b/ wspólnego (w ramach rodziny) zastanowienia się nad sposobami wykorzystania tych umiejętności. Lista indywidualnych umiejętności obejmuje w szczególności typowe umiejętności w zakresie gospodarstwa domowego, umiejętności specjalistyczne bądź unikalne, a także wiedzę, do której odwołują się te umiejętności - np. wiedzę o tym, jakimi farbami należy się posługiwać malując mieszkanie - etc.

Działanie jest bardziej skuteczne od stosowanych dotychczas, ponieważ uzupełnia praktykę pomocy społecznej (szczególnie wywiad środowiskowy) o niestosowane narzędzia diagnostyczne, pozwalające trafniej zaplanować proces aktywizacji, oraz – jednocześnie – uruchomić proces kształtowania lub wzmacniania poczucia podmiotowości odbiorców działań. Jest też efektywne kosztowo w takim sensie, że nie wymaga dodatkowych nakładów i daje się realizować w ramach prowadzonej pracy socjalnej. Nie wymaga także długotrwałych przygotowań i szkoleń.

Związek z obszarami działań

Identyfikacja i - w następnym kroku - wykorzystanie tych umiejętności służy a/ budowaniu indywidualnej podmiotowości (empowerment), b/ integracji w rodzinie i w środowisku lokalnym, a także c/ poprawie sytuacji dochodowej gospodarstwa domowego (poprzez uruchomienie mechanizmów prosumpcji, tj. zaspokajania potrzeb gospodarstwa domowego bez wychodzenia na rynek i/lub mechanizmów wymiany). Odpowiednio, 'bilans umiejętności' i próby wykorzystania tych umiejętności mogą sprzyjać uruchomieniu swoistych kapitałów społecznych i kulturowych rodzin zwiększając przy tym partycypację w życiu społecznym rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia biedy.

Jakie diagnozowane problemy rozwiązuje działanie

Wiemy, że przynajmniej część mechanizmów dziedziczenia biedy wiąże się z niską oceną własnej sprawczości i braku kontroli nad własnym życiem. 'Bilans umiejętności' ma służyć przeciwdziałaniu temu stanowi rzeczy i promowaniu takich 'schematów mentalnych', które sprzyjają przejściu od myślenia w kategoriach niepewności do myślenia w kategoriach dającego się kalkulować ryzyka. Mówiąc najkrócej, ma on promować orientację kładącą nacisk na 'umiem i mogę to wykorzystać'. Należy to wyraźnie powiedzieć: **bez względu na rozmaite - możliwe do uzyskania - korzyści praktyczne związane z 'bilansem umiejętności' - jego podstawowa funkcja to taka zmiana zastanych wzorców mentalnych, której celem jest budowanie przekonania o własnej sprawczości!** Korzyści praktyczne - np. prace związane z utrzymaniem/poprawą infrastruktury mieszkaniowej lub racjonalnymi zakupami, to ważny, ale nie najważniejszy efekt działania.

Podmiotowość i partycypacja

j.w.: przekonanie o własnej sprawczości to jeden z elementów indywidualnej podmiotowości; 'bilans umiejętności' sprzyja zwiększeniu partycypacji jednostek w życiu ich rodzin i - poprzez wykorzystanie tych umiejętności - w życiu innych rodzin

Równouprawnienie i równość szans

'Bilans umiejętności' służy równouprawnieniu w tej mierze, w jakiej ujawnia możliwości wkładu każdego z członków rodziny w jej zbiorową pomyślność, służy też budowaniu przekonania o tym, że każdy z członków rodzin objętych procesami dziedziczenia biedy może wykorzystać szanse, jakie dają mu jego unikalne umiejętności. Mówiąc ogólnie, ludzie wprowadzie się różnią, ale równość szans oznacza tutaj, że każdy - odwołując się do swoich indywidualnych umiejętności - może wnieść wkład w funkcjonowanie swojej rodziny i jej społecznego otoczenia. Uboczny, ale oczekiwany i ważny efekt działania to uświadomienie członkom rodziny wkładu każdego z nich w jej funkcjonowanie i ujawnienie możliwości zmian w zasadach 'rodzinnego podziału pracy'.

Odwołania do rozwiązań w innych projektach EQUAL/POKL

Układem odniesienia dla prezentowanego tu 'pomysłu' jest ten wynik projektu "Pomosty. Budowanie kapitału społecznego młodzieży ze środowisk wiejskich Warmii i Mazur", który kładzie nacisk na stwierdzenie, że rodziny stanowią dla użytkowników projektu podstawowy układ odniesienia. W tym projekcie kładło się nacisk na wyszukiwanie 'atraktorów' zachęcających młodzież wiejską do działania. Proponowany w projekcie „Potencjały” 'bilans umiejętności' wykorzystuje tę ideę uznając, że takimi 'atraktorami' są opisywane wyżej korzyści płynące z wykorzystania własnych umiejętności. Działanie służy budowaniu kapitału społecznego rodzin właśnie, niezależnie od tego, że ma też budować podmiotowość ich członków. Podobna myśl jest wbudowana w projekt pn. 'Druga szansa', realizowany wśród rodzin warszawskiego Powiśla i Pragi. Jednym z filarów tego projektu był nacisk na społeczną partycypację odbiorców projektu - m.in. w oparciu o analizę źródeł ich indywidualnych sukcesów i porażek.

Użytkownicy

Użytkownicy narzędzia 'bilans umiejętności' to przede wszystkim pracownicy socjalni i/lub asystent rodziny (w odniesieniu do dorosłych) i nauczyciele (w odniesieniu do młodzieży gimnazjalnej i ponadgimnazjalnej). Dysponujemy w tej chwili szeregiem wzorców tego rodzaju 'narzędzi' adresowanych do odpowiednich grup odbiorców (np. 'Bilans mocnych i słabych stron .Poradnik instruktarsowy', 2015; 'Odkryj siebie. Zeszyt ćwiczeń' czy 'Test mocnych stron', 2013); kłopot jest ten, że koncentrują się one przede wszystkim na ujawnianiu określonych cech charakterologicznych i identyfikacji tzw. 'umiejętności miękkich', takich, jak asertywność, otwartość, skłonność do współpracy, etc. i pomijają tzw. 'umiejętności twarde' - niezależnie od stopnia ich przydatności na rynku pracy. Odwołując się do wskazanych wzorców - na użytek projektu „Potencjały” stworzone jest osobne narzędzie dostępne wskazanym użytkownikom projektu, w toku odpowiednich szkoleń będą oni też zachęceni do jego stosowania.

W części II modelu znajdują się:

Instrukcja używania narzędzia (rozdz. I.3.1) str. 46

Arkusze „Moje Zasoby i Możliwości” (zał. 5 w rozdz. I.3.2) str. 76

Warunki wykorzystania

Bilans umiejętności jest elementem pracy socjalnej przeznaczonym do wykorzystania w codziennej pracy przez profesjonalnie przygotowanych pracowników socjalnych i asystentów rodziny. Nie wymaga nakładów (poza kopiowaniem arkusza diagnostycznego i czasu poświęconego na jego realizację w rodzinach), a jedynym warunkiem wykorzystania narzędzia jest jego zaakceptowanie i stosowanie przez użytkowników w pracy z rodzinami objętymi procesami dziedziczenia biedy – równoległe lub zamiast aktualnie stosowanych narzędzi i metod. Warto jednak podkreślić starannie to, że narzędzie to ma - co do zasady - charakter diagnostyczny: posługiwanie się nim powinno stanowić punkt wyjścia dla kolejnych działań realizowanych w projekcie, takich mianowicie, które będą służyły budowaniu podmiotowości i sprawczości odbiorców i ich rodzin, poprawie ich sytuacji dochodowej i budowie ich kapitału społecznego oraz redukcji barier stratyfikacyjnych.

Odbiorcy

Odbiorcami 'bilansu umiejętności' są wszyscy członkowie rodzin objętych procesami dziedziczenia biedy oraz rodziny rozumiane jako całość. Jednym z elementów tego 'bilansu' jest się analiza typu SWOT, skoncentrowana na wskazaniu nie tylko silnych, lecz także słabych stron rodziny.

Kompleksowość i jakość

Wsparcie odbiorców projektu w sporządzeniu 'bilansu umiejętności' i - w kolejnym kroku - wskazanie na możliwości wykorzystania tych umiejętności jest - samo przez się - 'kompleksową usługą wysokiej jakości'. Zalecamy – podobnie jak w przypadku innych działań w pomocy społecznej – stosowanie standardów pracy socjalnej wypracowanych w projekcie „Tworzenie i rozwijanie standardów usług pomocy i integracji społecznej” (Projekt 1.18 finansowany ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego, publikacje dostępne na stronie www.wrzos.org.pl).

Połączenia z innymi działaniami

Działanie 'bank czasu': budowanie oferty poszczególnych osób i rodzin w zakresie ich unikalnych umiejętności/wiedzy; oferta może mieć charakter rynkowy lub funkcjonować w oparciu o mechanizmy wzajemności. Działanie to jest też kompatybilne z działaniem 'grupy wsparcia'. Jest ono

traktowane jako jedna z form treningu partycypacji i coachingu służącego umiejętności wyznaczania celów i podejmowania decyzji

Przeprowadzenie Bilansu umiejętności wśród odbiorców narzędzia będzie wspierane poprzez zbudowany w ramach projektu Potencjały portal internetowy. Dzięki zastosowaniu funkcjonalności Puls projektu (M01 – opis w części III modelu) oraz Informatory (M02), zwiększony zostanie zasięg materiałów promocyjnych wykorzystywanych podczas popularyzacji informacji dotyczących sposobu prowadzenia Bilansu umiejętności oraz wynikających z niego korzyści. Użytkownicy portalu dowiedzą się, dlaczego warto wziąć udział w prowadzonym działaniu modelowym, w jakich aspektach życia, wynikająca z niego wiedza okaże się szczególnie pomocna i do czego może zostać w przyszłości wykorzystana.

Portal, dzięki zastosowaniu narzędzia Ankiety (M07), dostarcza również możliwości przeprowadzenia badań ankietowych wspierających, uzupełniających lub rozszerzających Bilans umiejętności. Dane uzyskane w ramach właściwego badania oraz ewentualnych jego uzupełnień zostaną zaprezentowane na koncie użytkownika portalu. Wykorzystanie Narzędzia prezentacji danych (M08) pozwala na stały dostęp odbiorców do graficznego przedstawienia otrzymanego feedbacku.

Bank Czasu

<h1>2</h1>	<h2>Bank czasu</h2>
<p><i>Ogólny opis działania</i></p> <p>Istotą elementu modelu przeciwdziałania dziedziczeniu ubóstwa noszącego nazwę <i>Bank czasu</i> jest stworzenie osobom znajdującym się w trudnej sytuacji życiowej okazji do wyeksponowania ich silnych stron. Idea ta jest zgodna z założeniami koncepcji sytuacyjnej propagowanej w ramach <i>ekonomii behawioralnej</i>, która stanowi ważną inspirację dla elementów modelu. Koncepcja ta, w największym skrócie, sprowadza się do stwarzania określonych warunków, w których pewne zachowania członków grupy docelowej będą bardziej prawdopodobne niż inne. A zatem stworzenie osobom znajdującym się w trudnej sytuacji życiowej okazji do wymiany „usług” spowoduje nie tylko zwiększenie wiary we własne siły, lecz również praktyczne wykorzystanie posiadanych umiejętności. Zamysł działania polega na tym, że asystent rodziny lub pracownik socjalny wykorzysta wypracowane w toku projektu narzędzia do określenia silnych stron członków rodzin, z którymi współpracuje. Te silne strony to np. schludność, gospodarność, umiejętność opieki nad dziećmi, umiejętność opieki nad osobami starszymi, zdolności manualne – np. stolarskie i inne.</p> <p>Silne strony członków rodzin zostaną wyeksponowane oraz wykorzystane w ramach rozwiązania <i>Bank czasu</i>, który będzie funkcjonował w ramach portalu projektu.</p> <p><i>Bank czasu</i> będzie funkcjonował jako niekomercyjna, lokalna giełda wymiany – umiejętności, dóbr, usług i przysług w następujących kategoriach:</p> <ul style="list-style-type: none"><i>edukacja, nauka języków, korepetycje</i><i>opieka nad dziećmi, zajęcia dla dzieci</i><i>opieka nad dorosłymi (osoby starsze, chore, z niepełnosprawnością)</i><i>naprawy domowe, remonty, prace w ogrodzie</i>	

*prace domowe – sprzątanie, gotowanie, porządki, szycie,
obsługa komputerów, Internet
podwózka, transport
sport, wypoczynek, rekreacja
hobby, wspólne spędzanie czasu
pożyczanie sprzętu, narzędzi i urządzeń
„załatwianie spraw” urzędowych, porady prawne i finansowe*

Innowacyjność *Banku czasu* będącego elementem projektu *Potencjały* polega na tym, że:

1. Rozwiązanie to jest adresowane do członków rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa;
2. Działanie ma prowadzić do uświadomienia sobie, wzmocnienia oraz wykorzystania w praktyce silnych stron członków rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa;
3. Celem działania jest również integracja lokalnej społeczności – budowanie kapitału społecznego oraz kulturowego;
4. Ponadto rozwiązanie ma prowadzić do budowania zaangażowania członków rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa w poprawę trudnej sytuacji rodzin;
5. *Bank czasu* będzie funkcjonował na portalu projektu *Potencjały*;
6. Innowacyjność rozwiązania przejawia się również w tym, że *Bank czasu* w projekcie *Potencjały* jest powiązany z innymi realizowanymi w ramach projektu działaniami, które wspierają jego funkcjonowanie (m.in. z *Bilansem umiejętności*, *Warsztatami rozwoju talentów* oraz *Animacją pracy*) – *Bank czasu* nie funkcjonuje zatem jako pojedyncze rozwiązanie, ale jako element wielowymiarowego kompleksowego systemu powiązanych ze sobą rozwiązań;
7. Ponadto innowacyjność rozwiązania polega na tym, że w ramach projektu zostało ono pomyślane jako uzupełnienie tradycyjnie rozumianej pracy socjalnej – model pracy socjalnej rekomendowanej w modelu jest nastawiony przede wszystkim na zmianę wzorców mentalnych osób korzystających ze wsparcia systemu pomocy społecznej.

Działanie to jest bardziej skuteczne od innych proponowanych dotychczas rozwiązań, ponieważ stwarza bezpośrednią szansę na zaktywizowanie członków rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa, i stworzenie okazji do wyjścia z domu, a w przyszłości do podjęcia stałego zatrudnienia. Dodatkowym walorem jest również to, że działanie ma na celu również integrowanie członków lokalnej społeczności.

Związek z obszarami działań

Rozwiązanie *Banku czasu* pozwala na realizowanie działań w trzech wyróżnionych w modelu przeciwdziałania ubóstwu w projekcie *Potencjały* obszarach. Te obszary to:

- *Trening partycypacji w życiu społecznym (budowanie kapitału społecznego i kulturowego);*
- *Trening umiejętności związanych z nauką i pracą;*
- *Coaching umiejętności wyznaczania celów i podejmowania decyzji.*

Innowacyjność rozwiązania polega na tym, że najważniejszym celem realizowanym w związku z *Bankiem czasu* jest budowanie kapitału społecznego w postaci więzi nawiązywanych pomiędzy członkami lokalnej społeczności. Osoby oferujące swoje usługi w ramach *Banku czasu* mają szansę poznać się, nabrać do siebie zaufania, wymieniać cennymi informacjami.

Celem *Banku czasu* jest również budowanie kapitału kulturowego członków lokalnej społeczności. Budowanie kapitału kulturowego będzie polegało m.in. na kontaktach pomiędzy osobami o

zróżnicowanych zasobach tego rodzaju kapitału, na wspólnym spędzaniu czasu, rozmowach, co oddziałuje na przykład na kształtowanie „obycia” odbiorców projektu.

Współpraca członków lokalnej społeczności w ramach *Banku czasu* wpłynie również korzystnie na rozwój umiejętności związanych z nauką i pracą. Przedmiotem wymiany będzie m.in. przekazywanie wiedzy, np. w postaci pomocy w nauce matematyki czy języków obcych. Ponadto, konsekwencją wykorzystania narzędzia będzie kształtowanie oraz wzmacnianie w grupie docelowej nawyku odpowiedzialności za podjęte zobowiązania, w tym za ich jakość oraz wykonie w umówionym terminie. Cechy te są wysoko cenione na rynku pracy.

Docelowo innowacyjność tego rozwiązania polega na zmianie wzorców mentalnych charakterystycznych dla członków rodzin zagrożonych procesami dziedziczenia ubóstwa w konsekwencji poznania oraz wykorzystania ich potencjałów, jak również w konsekwencji kontaktów z osobami reprezentującymi odmienne wzorce mentalne.

Jakie zdiagnozowane problemy rozwiązuje działanie

Bank czasu przyczyni się do rozwiązania czy też złagodzenia problemów osób z rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa w obszarach, w których zdiagnozowano cechy w zakresie wzorów mentalnych sprzyjających dziedziczeniu ubóstwa:

1. Pierwszy obszar dotyczy niskiego kapitału społecznego oraz kulturowego w grupie odbiorców projektu. Prezentowane rozwiązanie ma na celu budowanie kapitału społecznego oraz kulturowego w grupie odbiorców projektu, w tym kapitału kobiet;
2. Kontakt z członkami lokalnej społeczności należącymi do innych segmentów struktury społecznej wpłynie pozytywnie na rozmaite formy dbałości o ciało, które można zaobserwować w bardziej uprzywilejowanych domach;
3. Oferowane w ramach *Banku czasu* usługi – np. w postaci korepetycji – przyczynią się do łagodzenia czy też niwelowania trudności edukacyjnych dzieci pochodzących z rodzin narażonych na procesy dziedziczenia ubóstwa;
4. Rozwiązanie przyczyni się również do podwyższania ograniczonych aspiracji edukacyjnych młodych ludzi z rodzin zagrożonych procesami dziedziczenia ubóstwa. Zjawisko to będzie polegało m.in. na podwyższaniu aspiracji edukacyjnych rodziców i dzieci w wyniku kontaktu w rodzinami, w których te aspiracje są znacznie wyższe. Kontakt z rodzinami usytuowanymi w innych warstwach struktury społecznej może stanowić źródło wzorców „równania w górę” wpływających korzystnie na rozbudzanie aspiracji intelektualnych członków rodzin znajdujących się w trudnej sytuacji.
5. *Bank czasu* przyczyni się ponadto do niwelowania tzw. wyuczonej bezradności oraz roszczeniowości osób korzystających ze wsparcia systemu pomocy społecznej;
6. Docelowo planuje się, że działania podejmowane w ramach *Banku czasu* przekształcą się w stałą formę zawodowej współpracy, co wpłynie korzystnie na sytuację finansową rodzin w grupie odbiorców projektu (przeciwdziałanie ubóstwu materialnemu);
7. Współpraca w ramach *Banku czasu* przyczyni się ponadto do kształtowania w członkach rodzin w grupie odbiorców projektu umiejętności planowania rozmaitych działań w dłuższej perspektywie czasowej oraz brania odpowiedzialności za podjęte zobowiązania.

Podmiotowość i partycypacja

Aktywności podejmowane w ramach *Banku czasu* na wiele rozmaitych sposobów przyczyniają się do budowania podmiotowości oraz partycypacji użytkowników oraz odbiorców projektu.

Podmiotowość i partycypacja użytkowników

Zasada *empowerment* w realizacji działania w odniesieniu do użytkowników jest wdrażana na kilka sposobów. Elementy modelu zostały przygotowane po przeprowadzeniu pogłębionej diagnozy środowiska, na którą składały się również indywidualne wywiady pogłębione z użytkownikami modelu. Użytkownicy mieli również możliwość zaproponowania własnych rozwiązań oraz zapoznania się z rozwiązaniami zaproponowanymi przez Lidera oraz Partnerów w trakcie grup kreatywnych. *Bank czasu* był jedną z propozycji Partnerów projektu oraz uzyskał aprobatę użytkowników modelu podczas konsultacji w ramach grup kreatywnych.

Ponadto zasada *empowerment* oraz partycypacji polega przede wszystkim na dobrowolnym udziale w realizacji zadania. Poza tym użytkownicy modelu będą samodzielnie diagnozowali rodziny, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa biorąc pod uwagę rozmaite tkwiące w ich członkach potencjały, w tym możliwe do wykorzystania w ramach *Banku czasu* umiejętności. Użytkownicy będą mieli również możliwość modyfikowania przygotowanego rozwiązania po uwzględnieniu zdiagnozowanych w środowisku lokalnym problemów. Podmiotowość oraz partycypacja użytkowników przejawia się również w możliwości proponowania własnych rozwiązań w trakcie przygotowywania podręcznika, komentowania oceny oraz modyfikowania działań proponowanych przez Lidera oraz Partnerów. Element modelu o nazwie *Bank czasu* został przygotowany w ścisłym porozumieniu z jego użytkownikami.

Podmiotowość i partycypacja odbiorców

Zasada *empowerment* jest respektowana nie tylko w odniesieniu do użytkowników modelu, lecz również do jego odbiorców. Przede wszystkim proponowane w modelu rozwiązania zostały wypracowane po przeprowadzeniu pogłębionej diagnozy środowiska lokalnego, na którą składały się m.in. wywiady z odbiorcami wsparcia. Ponadto członkowie rodzin zagrożonych procesami dziedziczenia ubóstwa, podczas grup kreatywnych, mieli możliwość zapoznania się z proponowanymi rozwiązaniami i zgłaszania do nich uwag, które zostały uwzględnione w przygotowaniu ostatecznej wersji narzędzi.

Udział w realizacji działania *Bank czasu* osób zagrożonych procesami dziedziczenia ubóstwa jest dobrowolny i członkowie rodzin włączają się w działanie tylko na własne wyraźnie wyartykułowane życzenie, co w praktyce oznacza przygotowanie, w razie potrzeby z pomocą np. pracownika socjalnego/asystenta rodziny „oferty” oraz zamieszczenie jej na portalu projektu *Potencjały*. Osoby te mogą w każdej chwili, kiedy tylko uznają to za stosowne, usunąć swoje ogłoszenie z *Banku czasu*, wycofując się tym samym z udziału w aktywności.

Odbiorcy wsparcia wskazują również rodzaj oczekiwanej pomocy oraz omawiają z użytkownikami modelu różne rozwiązania, biorąc udział w podejmowaniu decyzji o wyborze rozwiązania odpowiadającego w największym stopniu potrzebom członków ich rodziny. W praktyce oznacza to, że umieszczenie swojej oferty w *Banku czasu* jest każdorazowo świadomym i dobrowolnym wyborem członków rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa. Dla ułatwienia podjęcia świadomej decyzji, sposób funkcjonowania *Banku czasu* zostanie wyjaśniony prostym, zrozumiałym dla członków grupy docelowej językiem.

Ponadto podstawowe założenie *Banku czasu* polega na przekonaniu członków rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa do podjęcia starań mających na celu poprawę sytuacji rodziny, ze szczególnym uwzględnieniem sytuacji dzieci oraz ich przyszłości.

W ramach prezentowanej aktywności, członkowie grupy docelowej – przy użyciu rozwiązania *Bilans umiejętności* – będą mogli samodzielnie określić swoje silne strony/umiejętności i zdecydować, na jakie usługi mają ochotę te umiejętności „wymienić” za pośrednictwem *Banku czasu*.

Równouprawienie i równość szans

W elemencie modelu *Bank czasu* zasada równości szans zostanie uwzględniona na kilku poziomach:

- Informacja:
 - Informacje o działaniach realizowanych w ramach projektu *Potencjały*, w tym również o *Banku czasu*, zostaną zamieszczone m.in. na portalu projektu, dostosowanym do potrzeb osób niedosłyszących oraz niedowidzących;
 - Materiały zostaną zamieszczone w formie czytelnej dla osób z tego rodzaju niepełnosprawnościami.
- Zamieszczenie „oferty” i korzystanie z *Banku czasu*:
 - Swoją ofertę w *Banku czasu* będą mogły zamieścić wszystkie zainteresowane osoby;
 - Informacja o rozwiązaniu zostanie szeroko rozpowszechniona, w szczególności wśród kobiet, kobiet wiejskich oraz osób z niepełnosprawnościami lub wychowujących dzieci z niepełnosprawnościami oraz samotnych matek i samotnych ojców;
 - Osoby niesamodzielne otrzymają pomoc użytkowników modelu w zakresie wypełnienia oferty, która następnie zostanie zamieszczona w *Banku czasu* na stronie portalu projektu *Potencjały*;
 - W instytucję *Banku czasu* mogą angażować się wszyscy członkowie lokalnej społeczności, zarówno kobiety, jak i mężczyźni, osoby w różnym wieku, o różnym pochodzeniu etnicznym i przynależności narodowej, różnej orientacji seksualnej, jak również osoby z rozmaitego rodzaju niepełnosprawnościami, bez żadnych ograniczeń;
 - Jednym z mechanizmów gwarantujących zaangażowanie w *Bank czasu* osób z niepełnosprawnościami jest instrukcja dla użytkowników projektu. Użytkownicy są zobowiązani do poinformowania oraz zachęcania do udziału w działaniu osób, które często mają utrudniony dostęp do rozmaitego rodzaju aktywności. W *Banku czasu* zostaną ponadto wydzielone usługi dla osób z obniżoną sprawnością oraz usługi dla matek;
 - Dodatkowo osoby niepełnosprawne, które samodzielnie nie są w stanie wypełnić karty zgłoszeniowej do *Banku czasu* uzyskają pomoc w tym zakresie ze strony pracownika socjalnego, asystenta rodziny, pracownika szkoły bądź innej osoby/instytucji użytkującej model;
 - *Bank czasu* na portalu projektu *Potencjały* zostanie skonstruowany w taki sposób, żeby mogły z niego korzystać osoby z niepełnosprawnościami. Portal zostanie dostosowany m.in. dla osób słabo widzących.

Odwołania do rozwiązań w innych projektach EQUAL/POKL

Idea „Banku czasu” była wykorzystywana m.in. w następujących projektach realizowanych w ramach EQUAL/POKL:

1. POKL: projekt „Śląskie wyzwania”
2. Equal: Ułatwianie wchodzenia i powrotu na rynek pracy osobom mającym trudności z integracją lub reintegracją na rynku pracy, celem promowania rynku pracy otwartego dla wszystkich.

Nazwa projektu : "Empatia" - lokalna solidarność na rzecz równych szans

Numer projektu: A0010

3. W poszukiwaniu polskiego modelu ekonomii społecznej - projekt finansowany ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Inicjatywy Wspólnotowej EQUAL;
4. Uczestnictwo, Kreacja, Korzyści - Rozwój Ekonomii Społecznej na Śląsku, w kontekście rezultatów Partnerstw na Rzecz Rozwoju w ramach Inicjatywy Wspólnotowej Equal.

Jednak rozwiązanie proponowane w ramach projektu Potencjały stanowi element całego systemu powiązanych ze sobą działań i dlatego, różni się od propozycji oferowanych w wyżej wymienionych projektach. Żadne szczegółowe rozwiązania nie zostały zapożyczone z wymienionych powyżej projektów.

Użytkownicy

Bank czasu jest skierowany do pracowników socjalnych, asystenta rodziny, pracowników urzędu miasta i gminy, pracowników szkół, osób działających w organizacjach pozarządowych czy też pracowników urzędu pracy. Rola wymienionych organizacji będzie polegała w dużej mierze na udzielaniu informacji członkom rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa na temat elementu modelu o nazwie *Bank czasu*.

Karta działania *Banku czasu* została doprecyzowana i uzupełniona o narzędzia służące jego realizacji.

Do karty rozwiązania jest dołączona:

- Instrukcja dla użytkowników (w tym wytyczne do pracy z wykorzystaniem kontraktu socjalnego z zastosowaniem technik zmiany wzorców mentalnych); W Instrukcji znajduje się również plan instruktarzu, w toku którego użytkownicy rozwiązania pozyskują informacje przydatne do włączania działania w codzienne funkcjonowanie lokalnej społeczności (patrz: cz. II, I.3.1); str. 47
- Zestaw wytycznych do diagnozowania cech rodzin w zakresie wzorców mentalnych sprzyjających dziedziczeniu ubóstwa (patrz: cz. II, I. 2); str. 9
- Scenariusz wywiadu diagnostycznego nieustrukturyzowanego (patrz: cz. II, I. 2.4.); str. 13
- Arkusz obserwacji (patrz: cz. II, I. 2.4.); str. 21

Arkusz oceny zaproponowanych odbiorcy wsparcia metod pracy (patrz: cz. II, C); str. 203

- Opis narzędzi dla celów monitoringu przeprowadzanego z odbiorcami wsparcia (patrz: cz. II, A); str. 195
- Zestaw wytycznych do ewaluacji zastosowanych technik (patrz: cz. II, B); str. 199
- Szablon pozwalający na prawidłowe sporządzenie „oferty”, którą będzie można zamieścić na portalu w zakładce „Bank czasu” (patrz: cz. II, I. 3.2., załącznik 10) str. 89.

Warunki wykorzystania

Użytkownicy przygotowywanego w ramach projektu *Potencjały* modelu zostaną przygotowani do korzystania z rozwiązania na dalszych etapach projektu *Potencjały*. Program instruktarzu użytkowników znajduje się w *Instrukcji dla użytkowników* rozwiązania *Bank czasu*.

Przygotowanie będzie dotyczyło zarówno wykorzystywania narzędzi służących do określania i opisywania „potencjałów”/umiejętności członków rodzin, jak i możliwości oferowanych w związku z portalem projektu, w ramach którego planowane jest funkcjonowanie *Banku czasu*.

Poza tym każde oferowane w projekcie *Potencjały* działanie zostanie opatrzone prostą czytelną instrukcją dla użytkowników, która pozwoli na zapoznanie się ze szczegółami jego realizacji. Ponadto wszystkie związane z *Bankiem czasu* narzędzia będą miały prostą, czytelną strukturę, co zapewni łatwość ich użytkowania. Realizacja rozwiązania *Bank czasu* jest możliwa dzięki wykorzystaniu tkwiących w lokalnej społeczności **zasobów**, do których należą:

- zróżnicowane umiejętności członków lokalnej społeczności, w tym również członków rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa; aktywność, zaangażowanie oraz chęć poprawy sytuacji własnej i rodziny widoczne w postawach członków rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa;
- wykwalifikowana kadra lokalnych instytucji,
- aktywność pracowników tych instytucji w zakresie opracowania i wdrażania programów gminnych;
- zaangażowanie oraz oddanie pracowników lokalnych instytucji;
- współpraca pomiędzy lokalnymi instytucjami;

Zasoby kadrowe potrzebne do realizacji rozwiązania *Bank czasu*:

- Do realizacji rozwiązania nie są potrzebne żadne szczególne umiejętności, poza podstawowymi kompetencjami cyfrowymi, polegającymi na umiejętności wejścia na stronę internetową portalu projektu, otworzenia odpowiedniej zakładki, zalogowania się, wprowadzenia swojej oferty w prosty szablon oraz zapisania wprowadzonych danych.
- Odbiorcy rozwiązania będą wspierani w tym zakresie przez użytkowników modelu, którym w trakcie instruktarzu zostanie przekazana stosowna wiedza dotycząca rozwiązania.
- Dla członków rodzin zainteresowanych udziałem w *Banku czasu* przewiduje się indywidualne wsparcie ze strony użytkowników modelu (tj. pracowników socjalnych, asystentów rodziny, nauczycieli, osób zaangażowanych w funkcjonowanie organizacji pozarządowych) bądź, jeśli zaistnieje taka potrzeba, wsparcie to może przybrać postać grupowych warsztatów.

Warunki wykorzystania

Liczba osób koniecznych do realizacji działania w ciągu roku: przynajmniej jedna osoba;

Kompetencje/umiejętności: osoba, która będzie w stanie pomóc członkom rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa, wprowadzić „oferty” na portal projektu *Potencjały*, tj. osoba posiadająca podstawowe umiejętności z zakresu obsługi komputera oraz internetu, przy czym zakłada się, że większość ofert będzie wprowadzana samodzielnie przez zainteresowanych; osoba ta będzie także przygotowywać materiały informacyjne o banku czasu (w tym karty zgłoszeń) i dystrybuować je w lokalnej społeczności, zamieszczać materiały dot. banku czasu na portalu modelu i moderować wpisy w bazie ofert banku.

Liczba godzin pracy w ciągu roku przeznaczona na realizację działania: ok. 5 godzin tygodniowo

Konieczne zasoby lokalowe:

- ile sal: jedno pomieszczenie;
- wymiar czasu: dystrybucja kart zgłoszeń i pomoc osobom z grupy docelowej w ich wypełnianiu – w ramach pracy terenowej asystenta rodziny i pracowników socjalnych, w

zależności od potrzeb. Przygotowanie materiałów i moderowanie bazy danych na portalu - ok. 4 godzin w tygodniu;

Zasoby sprzętowe: czego i ile jest potrzebne w stosunku rocznym i/lub dla jednej edycji działania: potrzebny jest jeden komputer z dostępem do internetu;

Materiały i sprzęt: materiały eksploatacyjne i biurowe, drukarka.

Odbiorcy

Odbiorcami działania są wszyscy członkowie rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa oraz rodziny jako całość.

Podkreślenia wymaga jednak to, że biorąc pod uwagę wnioski oraz rekomendacje wynikające z pogłębionej diagnozy środowiska lokalnego przeprowadzonej w Zadaniu I projektu, ważnym zagadnieniem są problemy z integracją społeczności miasta i gminy, a w szczególności osób sytuujących się w różnych segmentach struktury społecznej. Dlatego *Bank czasu*, na bardziej ogólnym poziomie, jest przeznaczony do wszystkich mieszkańców miasta i gminy Opatów, którzy chcą poświęcić swój czas na rzecz innych członków lokalnej społeczności. Odbiorcami działania są zatem nie tylko członkowie rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa, lecz również osoby, których pozycja społeczna jest stabilna i umożliwia dzielenie się z innymi różnymi wymiarami własnego uprzywilejowania, w tym m.in. znajomością języków obcych, umiejętnością gry na jakimś instrumencie, wiedzą prawniczą, wiedzą medyczną itd. W zamian otrzymają oni pomoc w prowadzeniu gospodarstwa domowego, opiece nad dziećmi lub osobami starszymi czy też w remontach, naprawianiu drobnych usterek, itp.

Kompleksowość i jakość

Wysoka jakość korzystania z *Banku czasu* będzie przejawiała się m.in. w:

1. Posiadaniu odpowiednich kompetencji przez osoby diagnozujące potencjały oraz umiejętności członków rodzin zagrożonych procesami dziedziczenia ubóstwa, którzy chcą zamieścić swoją ofertę w *Banku czasu*. W praktyce oznacza to realizowanie działań przez osoby posiadające odpowiednie przygotowanie, tj. odpowiednio przygotowanych pracowników instytucji publicznych oraz organizacji pozarządowych. Wiedzę oraz kompetencje potrzebne do koordynowania działania użytkownicy rozwiązania nabędą w toku instruktazu.
2. Skierowanie działań do właściwych odbiorców;
3. Zapewnienie osobom wykorzystującym działanie dostępu do wszystkich potrzebnych narzędzi, tj. do *Instrukcji przeznaczonej dla użytkowników, potrzebnych zestawu wytycznych do diagnozowania cech rodzin w zakresie wzorców mentalnych sprzyjających dziedziczeniu ubóstwa, scenariusza wywiadu diagnostycznego nieustrukturyzowanego, arkusza obserwacji, scenariusza konsultacji z innymi użytkownikami modelu;*
4. Prowadzenie na bieżąco monitoringu oraz ewaluacji stosowanego narzędzia za pomocą: *Arkusza oceny zaproponowanych odbiorcy wsparcia metod pracy, Monitoringu przeprowadzonego z odbiorcami wsparcia oraz Zestawu wytycznych do ewaluacji zastosowanych technik.*
5. Ponadto rozwiązanie będzie mogło być modyfikowane zgodnie z sugestiami jego użytkowników oraz odbiorców, co wpłynie korzystnie na jego funkcjonalność oraz wysoką jakość.
6. Wysoka jakość świadczonych usług zostanie zatem zapewniona przez stałą kontrolę oraz ocenę rozwiązania dokonywaną zarówno przez ich użytkowników, jak i odbiorców działania.

Połączenia z innymi działaniami

Działania powiązane z „bankiem czasu” to:

- *Praca socjalna z zaangażowaną rodziną;*
- *Bilans umiejętności;*
- *Warsztaty;*
- *Animacja pracy;*
- *Portal.*

Przygotowaniem do współdziałania w ramach *Banku czasu* jest wypracowana w ramach projektu *Potencjały* koncepcja *Pracy socjalnej z zaangażowaną rodziną*. Działanie to ma na celu wypracowanie i ugruntowanie umiejętności, które następnie zostaną wykorzystane podczas wymiany usług w *Banku czasu*.

Drugim ważnym działaniem ściśle związanym zarówno z „*Pracą socjalną z zaangażowaną rodziną*”, jak i z *Bankiem czasu* jest *Bilans umiejętności*. W trakcie realizacji tego działania zostaną określone „silne strony”/umiejętności członków rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa, po to, żeby można było je wykorzystać w praktyce – m.in. w *Banku czasu*.

Również *Warsztaty*, które zostały zaproponowane jako jedno z rozwiązań trudnej sytuacji rodzin, przyczynią się do wypracowania umiejętności, które zostaną następnie wykorzystane w *Banku czasu*.

Rozwiązaniem powiązanim z *Bankiem czasu* jest też *Animacja pracy*, w której asystent rodziny w ramach działań mających na celu aktywizację zawodową rodzin bezrobotnych, będzie mógł wykorzystać *Bank czasu* do szukania ofert pracy dla bezrobotnych członków rodzin lub do zamieszczenia ogłoszeń o pracy, którą mogą "oferować" członkowie rodziny.

Funkcjonowanie Banku czasu jest w całości oparte na zbudowanym w ramach projektu *Potencjały* portalu internetowym. Promocja narzędzia, a więc materiały wskazujące płynące z niego korzyści dla odbiorców dostępne będą w ramach aplikacji Puls projektu (M01). Ważne informacje dotyczące funkcjonowania Banku czasu, zakresu dodawanych ogłoszeń, sposobów korzystania z nich znajdują się w narzędziu Informatory (M02).

Same ogłoszenia również będą w pełni cyfrowe. Zarówno ich dodawanie, przeglądanie, katalogowanie, oraz możliwość odpowiedzi na nie będą dostępne dzięki aplikacji Moduł ogłoszeń (M09).

3

Kluby wsparcia

Ogólny opis działania

Działanie polegające na organizowaniu się grup osób w Kluby wsparcia pojawił się jako odpowiedź na różne „korelaty nieuprzywilejowania” występujące w rodzinach, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa: niewydolność opiekuńczo-wychowawcza, przemoc, niepełnosprawność, samotne rodzicielstwo, alkoholizm. Z pogłębionej diagnozy środowiska rodzin, do których adresowany jest model „Potencjały” wynika, że rodziny, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa nie mają okazji do spotkań w grupach osób, które łączy podobna sytuacja życiowa. Nierzadko nie wiedzą gdzie szukać informacji czy rozwiązania trudnego problemu, a często jedyną osobą spoza rodziny, z którą rozmawiają o swoich problemach jest pracownik socjalny lub asystent rodziny.

Dlatego jednym z elementów modelu „Potencjały” jest umożliwienie osobom z rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa uzyskanie wsparcia ze strony innych osób, będących w podobnej sytuacji. Możliwość taką daje uczestnictwo w Klubach wsparcia.

Wsparcie oznacza „wzięcie samemu w garść własnych problemów i ich rozwiązanie oraz w ramach własnych możliwości wykazanie własnej inicjatywy”²⁵. Na tym założeniu model zakłada budowanie zaangażowania odbiorców - członków rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa – w poprawę swojej sytuacji życiowej poprzez uruchamianie i prowadzenie spotkań grupowych pod nazwą Klub wsparcia na zasadzie samopomocy (wzajemnej pomocy).

Klub wsparcia, z założenia, składa się z osób o równym wobec siebie statusie, połączonych wspólnym problemem i chęcią radzenia sobie z nim, np. rodzice niepełnosprawnych dzieci, samotne matki, osoby opiekujące się starszymi rodzicami, osoby doświadczające przemocy, rodziny z problemem alkoholowym, byli pracownicy zlikwidowanych zakładów pracy, osoby z chorobą nowotworową. Osobami organizującymi się w Kluby wsparcia mogą być zarówno osoby, których problem dotyczy bezpośrednio, jak również rodziny osób, które to dotyczy.

Podstawowe założenia:²⁶

- Kluby wsparcia są kręgiem osób o ograniczonej ilości członków (ok 6-15 osób),
- Kluby wsparcia pracują w oparciu o własne potrzeby. Tematy spotkań i sposób pracy grupowej ustalane są przez jej członków,
- Kluby wsparcia wymagają od swoich członków aktywnej i ciągłej współpracy,
- Kluby wsparcia spotykają się regularnie w ustalonych terminach (np. raz w tygodniu, lub raz w miesiącu), w różnych miejscach użyteczności publicznej, np. świetlicach, domach kultury, bibliotekach, salkach przykościelnych itp.
- Kluby wsparcia nie są z reguły kierowane przez profesjonalnych instruktorów, czasem zdarza się jednak, że na spotkanie Klubu zapraszani są eksperci w danej dziedzinie.

Aby Klub wsparcia mógł powstać konieczne jest na początku zaangażowanie pracowników ośrodka pomocy społecznej w informowanie rodzin o takiej możliwości, proponowanie zorganizowania się, podpowiadanie reguł organizacji i działania takiego Klubu, a nawet, w początkowym okresie działalności, poprowadzenie spotkania.

²⁵ <http://www.fundacjaart.pl/bazawiedzy/jakie-sa-reguly-grupy-wsparcia/>

²⁶ <http://www.fundacjaart.pl/bazawiedzy/jakie-sa-reguly-grupy-wsparcia/>

Programy spotkań Klubów zawierają zwykle dyskusje, opowiadanie własnych historii związanych z problemem, rozmowy o uczuciach, przyswajanie przydatnych informacji, wiedzy czy umiejętności, wystąpienie zaproszonego gościa, np. psychologa, lekarza, prawnika oraz inne działania, które pomagają budować pewność siebie, poczucie akceptacji i zaradność członków²⁷. Poprzez wspólną pracę w ramach Klubu wsparcia można łatwiej poradzić sobie z obciążeniami socjalnymi, psychicznymi i / lub będącymi wynikiem choroby.

Innowacyjność proponowanego działania polega na zachęceniu rodzin dotkniętych i zagrożonych dziedziczeniem ubóstwa do samostanowienia o sobie, stopniowej zmiany nawyków mentalnych, odejścia od dotychczasowych rutyn poprzez dobrowolne uczestnictwo w grupach samopomocowych, tj. Klubach wsparcia. Udział w Klubach wsparcia umożliwi refleksyjne spojrzenie na codzienne problemy w nowy, kontekstualny sposób - myślenie analityczne. Zgodnie z zasadą *empowerment* odbiorcy wsparcia sami decydują o przynależności do Klubu oraz o zakresie informacji z jakimi chcą się podzielić z uczestnikami Klubu. Działanie to jest uzupełnieniem wsparcia osób z rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa, które to rodziny otrzymują z różnych instytucji, w stosunku do których rodziny są w pewnym stopniu zależności (np. ośrodek pomocy społecznej). Klub wsparcia oferuje pomoc samemu sobie poprzez wsparcie otrzymane od osób znajdujących się w podobnej sytuacji, posiadających ten sam status. Kluby wsparcia działające na zasadach samopomocy stanowią zatem będą istotne uzupełnienie profesjonalnej pomocy, jaka rodziny otrzymują w ramach opieki zdrowotnej i pomocy społecznej.

Działanie jest efektywne kosztowo – do jego uruchomienia potrzebne są minimalne środki dzięki wykorzystaniu istniejących zasobów (np. lokalowych) i minimalnym zaangażowaniu pracowników socjalnych lub psychologa. Nie zastępuje indywidualnej lub grupowej terapii, ale w znaczący sposób ją uzupełnia, kładąc nacisk na wymianę doświadczeń i samopomoc. Zwiększa też integrację lokalnej społeczności 'wokół' problemów życia codziennego – szczególnie problemów grupy docelowej modelu.

Związek z obszarami działań

Działanie polegające na organizowaniu się członków rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa w Kluby wsparcia, oparte na zasadach samopomocy wpisuje się w następujące obszary problemowe:

- **Trening partycypacji w życiu społecznym** – budowanie kapitału społecznego i kulturowego, integrowanie lokalnej społeczności – okazja do wyjścia z domu i spędzenia czasu w grupie osób, z którymi dotychczas nie było okazji do spotkań, wspólne rozwiązywanie problemów, grupowe wsparcie dla osób z niepełnosprawnościami, dla samotnych rodziców, dla osób z chorobą nowotworową, dla członków rodzin z problemem alkoholowym, itp.
- **Coaching: umiejętność wyznaczania celów i podejmowania decyzji** – refleksyjne spojrzenie na swoje problemy poprzez pryzmat doświadczeń innych uczestników Klubu
- **Trening zachowań prozdrowotnych** – w zależności od problematyki wokół której będą organizować się osoby z rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa – będzie to okazja do nabycia nowych informacji oraz wiedzy z zakresu np. profilaktyki leczenia otyłości u dzieci czy form i możliwości rehabilitacji dzieci z niepełnosprawnością.

Jakie zdiagnozowane problemy rozwiązuje działanie

²⁷ <http://www.karuzela.org/grupa-wsparcia/co-to-jest-grupa-wsparcia.html>

Organizowanie Klubów wsparcia i uczestnictwo w nich przyniesie szereg korzyści w obszarach funkcjonowania członków rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa, borykających się z różnorodnymi trudnościami życiowymi. Proponowane działanie, po pierwsze, stworzy płaszczyznę kontaktów pomiędzy osobami z różnych segmentów struktury społecznej – okazja do wyjścia z domu, których łączy ten sam problem. Sprzyjać to będzie integracji lokalnej społeczności, budowaniu zaangażowania członków rodzin w poprawę sytuacji, w której się znajdują, promocji aktywności w rozwiązywaniu problemów, odejścia od postawy roszczeniowej, zaspokojeniu potrzeby akceptacji, poczucia, że jest się rozumianym i że można na kogoś liczyć.

Aktywne uczestnictwo w Klubie wsparcia pomaga w pracy nad sobą, w osobistym rozwoju, a także w radzeniu sobie z codziennymi trudnościami. Członkowie grup wspomagają się wzajemnie w przezwyciężaniu trudności, znajdują inne formy obchodzenia się z problemami, przekonują się, że nie są pozostawieni sami sobie, co wpływa na tworzenie nowych celów i perspektyw życiowych. Istnieje zatem prawdopodobieństwo, że wykorzystanie Klubów wsparcia pomoże w zbudowaniu rzeczywistego zaangażowania członków rodzin w poradzenie sobie z problemami, które uniemożliwiają usamodzielnienie się i uniezależnienie od systemu pomocy społecznej.

Podstawą pracy w grupie stanowi wzajemna wymiana doświadczeń i informacji.

W grupach samopomocowych tworzonych przez ludzi dotkniętych chorobą albo poświęconych zagadnieniom zdrowotnym członkowie dzielą się informacjami np. o możliwości leczenia danej przypadłości. Prowadzi się dyskusje o prawach osób z wysoką grupą inwalidztwa, ubezpieczeniu zdrowotnym i chorobowym, o możliwościach pielęgnacji, rehabilitacji, źródłach finansowania wsparcia, etc.

Podmiotowość i partycypacja

Organizowanie i uczestnictwo w klubach wsparcia przyczyni się zasadniczo do budowania **podmiotowości oraz partycypacji odbiorców** proponowanych działań. Kluby wsparcia, szczególnie te o charakterze samopomocowym, tworzone są przez samych jej członków. Członkowie sami decydują o czym rozmawiają, jak często się spotykają. Każdy uczestnik Klubu traktowany jest na równi i wszyscy mają te same prawa. Kluby wsparcia, działające na zasadach grup samopomocowych powstają w wyniku świadomego i odpowiedzialnego zaangażowania osób dotkniętych danym problemem bądź ich bliskich. tworzone są przez samych jej członków. Członkowie sami decydują o czym rozmawiają, jak często się spotykają. Każdy uczestnik Klubu traktowany jest na równi i wszyscy mają te same prawa. Kluby wsparcia, działające na zasadach grup samopomocowych powstają w wyniku świadomego i odpowiedzialnego zaangażowania osób dotkniętych danym problemem bądź ich bliskich. „W przeciwieństwie do formy pomocy z zewnątrz (np. profesjonalna poradnia, terapia) samopomoc oznacza robienie czegoś dla siebie a nie w głównej mierze działanie na rzecz innych”²⁸. Zasada *empowerment* i partycypacji w odniesieniu do odbiorców przejawia się również w tym, że działanie to zostało zaprojektowane w wyniku pogłębionej diagnozy środowiska rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa. Ponadto jego założenia były dyskutowane na grupie kreatywnej z udziałem odbiorców wsparcia – członków rodzin.

Podmiotowość i partycypacja użytkowników działania przejawia się w następujących aspektach: koncepcja Klubów wsparcia powstała w oparciu o diagnozę uwzględniającą opinie pracowników socjalnych i asystenta rodziny (indywidualne wywiady pogłębione). Po drugie założenia organizacji, prowadzenia i działalności zostały omówione na grupie kreatywnej z udziałem pracowników socjalnych, a ich sugestie zostały uwzględnione w opisie elementu modelu. Po trzecie zakłada się, że pracownicy socjalni i asystent rodziny będą dobrowolnie zachęcali członków rodzin, w których toczą

²⁸ <http://samopomoc.boris.org.pl/o-samopomocy/grupy-samopomocowe/>

się procesy dziedziczenia ubóstwa do organizowania się w kluby wsparcia. Również od użytkowników działania będzie zależało, czy zechcą włączyć się w początkowym etapie tworzenia Klubu w jego prowadzenie (rekomentowane) czy zaproponują to innej osobie (np. psychologowi pełniącemu dyżury w urzędzie lub członkowi rodziny, który zechce zostać „liderem klubu”.

Równouprawnienie i równość szans

Zasada równości szans K i M oraz dostępności projektu dla osób z niepełnosprawnościami, w szczególności w odniesieniu do Klubów wsparcia zostanie uwzględniona poprzez skierowanie tego działania zarówno do kobiet jak i mężczyzn, osób w różnym wieku, a także osób z niepełnosprawnościami (spotkania w ramach grup wsparcia mogą odbywać się w dowolnych miejscach użyteczności publicznej uwzględniających potrzeby osób z niepełnosprawnościami). Różnorodność problemów wokół których miałyby się organizować i spotykać osoby nie wyklucza nikogo. Zasada, na której opiera się działanie Klubów wsparcia, polegająca na traktowaniu wszystkich jego uczestników na równi, wzmacnia zasadę równouprawnienia i równości szans. Ponadto osoby, które w wyniku kontaktów z innymi ludźmi, których łączy ten sam problem, nabędą nowe pomocne informacje, np. w zakresie możliwości rehabilitacji lub przeprowadzenia dodatkowych badań, zwiększą tym samym swoje szanse w dostępie do usług, np. zdrowotnych.

Odwołania do rozwiązań w innych projektach EQUAL/POKL

Koncepcja Klubów wsparcia w modelu "Potencjały" odwołuje się do rozwiązań opracowanych, przetestowanych i pozytywnie zweryfikowanych w ramach projektu IW EQUAL „Praca w posagu – model wychodzenia z bezrobocia rodzinnego na wsi”, a w szczególności do Klubów Wsparcia Koleżeńskiego, których celem była integracja społeczna realizowana przez wolontariat i samopomoc. Punktem odniesienia jest „Podręcznik prowadzenia klubów wsparcia koleżeńskiego”, a dokładniej te jego części, które dotyczą: Działania Klubu, Inicjowania Klubu Wsparcia Koleżeńskiego, Powoływania KWK w ramach systemu, Pozyskiwania partnerów do tworzenia Klubu Wsparcia Koleżeńskiego z otoczenia lokalnego.

Kluby powoływane były w powiatach (po 2 na powiat) przy instytucjach wyłonionych w drodze konkursu. Kluby zostały umiejscowione w świetlicach wiejskich, instytucjach gminnych (urząd, ośrodek kultury), stowarzyszeniach. Ciągłość funkcjonowania zapewniała stabilność finansowa podmiotów macierzystych.

Podobne co do założeń rozwiązania były testowane w projekcie **Partnerstwa IW EQUAL na rzecz aktywizacji zawodowej mieszkańców terenów powojaskowych „Aktywizacja”**, w ramach którego został opracowany „Model tworzenia forów współpracy i wymiany informacji wspierających integrację społeczną i zawodową rodzin osób bezrobotnych i poszukujących pracy oraz działających przy nich międzysektorowych grup wsparcia i partnerstw”.

Międzysektorowe grupy wsparcia były moderowane przez stałego opiekuna (socjologa, psychologa, pedagoga), w skład których wchodziłi uczestnicy forów. Na spotkania tych grup zapraszani byli lokalni liderzy pochodzący z różnych sektorów – publicznego (radni, urzędnicy, pedagodzy), prywatnego (właściciele małych przedsiębiorstw, w tym firm rodzinnych), sektora organizacji pozarządowych (prezysi, członkowie zarządów stowarzyszeń, klubów, towarzystw, związków), a także eksperci od technik komunikacji interpersonalnej, psychologowie, prawnicy lub finansiści, w zależności od potrzeb zgłaszanych przez uczestników z grup docelowych i weryfikowanych przez prowadzącą grupę. Rozwiązanie projektu "Potencjały" jest jednak specyficzne pod tym względem, że, w ramach Klubów wsparcia spotykać się będą bezpośredni odbiorcy projektu, czyli członkowie rodzin, w których toczą się procesy dziedziczonego ubóstwa. Docelowo rozwiązanie zakłada funkcjonowanie klubu na

zasadzie samopomocy, bez konieczności ciągłej obecności profesjonalnego moderatora. Rozwiązanie projektu „Potencjały” podobnie zakłada zapraszanie lokalnych liderów oraz ekspertów w danej dziedzinie, np. lekarzy, psychologów, prawników.

Użytkownicy

Użytkownikami działania Kluby wsparcia będą pracownicy instytucji wspierających rodziny, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa. Należą do nich, w szczególności pracownicy socjalni i asystenci rodziny.

W wyniku pogłębionej diagnozy członków rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa, pracownik socjalny lub asystent rodziny będzie potrafił zidentyfikować określonego rodzaju cechy i w odpowiedzi na nie zasugeruje rozwiązanie najbardziej odpowiadające, jego zdaniem, potrzebom rodziny. Jednym z tych rozwiązań będzie możliwość organizowania się w Klub wsparcia, czyli spotkanie się w grupie osób z podobnymi cechami/problemami

Narzędzia służące realizacji działania:

- Instrukcja dla użytkowników działania – Instrukcja użytkownika: Kluby wsparcia (cz. II I.3.1) str. 54
- Zestaw wytycznych do diagnozowania deficytów w zakresie wzorców mentalnych sprzyjających *dziedziczeniu ubóstwa, w tym Scenariusz wywiadu diagnostycznego nieustrukturyzowanego* (cz. II I.2.4) str. 13
- Zasady poprowadzenia spotkania założycielskiego w ramach Klubu wsparcia (cz. II I.3.2 – Załącznik nr 17) str. 91
- Wzór Regulaminu Klubu (do edycji i ostatecznego opracowania przez członków Klubu) - (cz. II I.3.2 – Załącznik nr 13), str. 90
- Arkusz oceny zaproponowanych odbiorcy wsparcia metod pracy (cz. II C); str. 203
- Zestaw wytycznych do ewaluacji zastosowanych technik (cz. II B); str. 199
- Opis narzędzi dla celów monitoringu przeprowadzanego z odbiorcami wsparcia (cz. II A); str. 195

Warunki wykorzystania

Powoływanie i prowadzenie Klubów wsparcia zostanie włączone jako element instruktarzu dla pracowników socjalnych i asystenta rodziny (program szkolenia uwzględniający instruktarz z zakresu prowadzenia klubów wsparcia znajduje się w części II modelu, w rozdziale „Program szkoleń użytkowników”). Dla sprawnej organizacji i prowadzenia klubów wsparcia przygotowano zasady poprowadzenia pierwszego spotkania w ramach Klubu wsparcia oraz przykładowy regulamin Klubu, które będą dostępne także na portalu internetowym projektu Potencjały.

Ponadto przygotowana została instrukcja dla użytkowników, która pozwoli na zapoznanie się ze szczegółami jego realizacji krok po kroku. Instrukcja do działania znajduje się w części II modelu w rozdziale I.3.1 „Instrukcje dla użytkowników”.

W początkowej fazie działalności Klubu wsparcia, a na pewno na pierwszym spotkaniu konieczna jest obecność inicjatora powstania Klubu - lidera Klubu, który będzie moderował spotkanie. Rekomenduje się, aby w pierwszym spotkaniu wziął udział asystent rodziny lub pracownik socjalny – osoba, która informowała rodziny o Klubie wsparcia i przeprowadzała z nimi diagnozę, która jest znana członkom rodzin. Wpłynie to na zaufanie uczestników wsparcia i otwarcie na interakcje. W celu pomocy w poprowadzeniu takiego spotkania przygotowano *Zasady poprowadzenia spotkania założycielskiego w ramach Klubu wsparcia*. Ponadto pracownik socjalny lub asystent rodziny posiada odpowiednie

kwalifikacje (formalne wykształcenie w zakresie pracy socjalnej) potwierdzone wieloletnim doświadczeniem w pracy z Odbiorcami wsparcia.

Spotkania klubów wsparcia odbywać się będą w salach użyteczności publicznej (np. dom kultury, biblioteka miejska, sala konferencyjna urzędu gminy itp.) za organizację pierwszego spotkania oraz zorganizowanie sali będzie odpowiadał pracownik socjalny lub asystent rodziny. Na pierwszym spotkaniu założycielskim zostanie wybrana osoba – lider Klubu, która przejmie te obowiązki, przy wsparciu pracowników OPS.

Szacunkowe zasoby kadrowe dla działalności jednego klubu w ciągu roku: 1 pracownik socjalny wymiennie z asystentem rodziny obecny na pierwszych lub wszystkich spotkaniach Klubu; eksperci z różnych dziedzin (np. doradca zawodowy, adwokat, doradca finansowy, psycholog, pedagog, nauczyciel, ksiądz) w zależności od preferencji i zapotrzebowania uczestników spotkań w ramach Klubów wsparcia (odbiorców działania).

Szacunkowa liczba godzin pracy w ciągu roku przeznaczana na realizację jednego klubu w ciągu jednego roku - uzależniona od zapotrzebowania i preferencji uczestników spotkań w ramach klubu (podmiotowość odbiorców). Zakładając jedno spotkanie w miesiącu, trwające 3 godziny – w skali roku daje to 36 godzin.

Konieczne zasoby lokalowe dla jednego klubu w ciągu roku – na podstawie powyższych wyliczeń: jedna sala dostępna raz w miesiącu na trzy godziny (w ciągu roku dostępność wyniesie 36 godzin). Wyposażenie sali powinno obejmować: krzesła w liczbie 15, co najmniej 1 stolik, dostęp do łazienki z bieżącą wodą i toaletą. Zakłada się wykorzystanie sali w budynkach użyteczności publicznej lub udostępnionych przez urząd miasta i gminy (bezkosztowo).

Zasoby sprzętowe - Pomocnym wyposażeniem będzie czajnik elektryczny do zagotowania wody

Odbiorcy

Odbiorcami Klubów wsparcia będą osoby z rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa, borykających się z różnymi problemami. W szczególności będą to:

- Rodziny dotknięte bezrobociem
- Rodziny z problemem alkoholowym
- Rodzice dzieci z niepełnosprawnością i innymi chorobami przewlekłymi, np. otyłość, alergie
- Rodziny wielodzietne
- Samotni rodzice
- Osoby z chorobami przewlekłymi (np. otyłość, cukrzyca, nowotwór)
- Rodziny z innymi trudnościami i problemami, w których osoby będą poszukiwać wsparcia pozainstytucjonalnego i na które zwróci uwagę pracownik socjalny/asystent rodziny.

Uczestnicy Klubów wsparcia będą diagnozowani i selekcjonowani przez asystenta rodziny i/lub pracowników socjalnych z wykorzystaniem *wywiadu środowiskowego* oraz przygotowanych w ramach projektu Potencjały narzędzi, tj. m.in.:

- *Zestawu wytycznych do diagnozowania cech rodzin w zakresie wzorców mentalnych sprzyjających dziedziczeniu ubóstwa*
- *Arkusza Moje Zasoby i Możliwości*

Selekcja do Klubu, na zasadzie dobrowolności, odbywać się będzie po analizie sytuacji życiowej osoby/rodziny, np. w ramach prac Zespołu Interdyscyplinarnego ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz na podstawie wiedzy pracownika socjalnego/asystenta rodziny o problemach poszczególnych rodzin.

Kompleksowość i jakość

Spełnienie minimalnych wymogów wysokiej jakości świadczenia usługi w postaci Klubu wsparcia będzie zapewnione poprzez stworzenie określonej struktury Klubu, ustalenia zasad/reguł funkcjonowania Klubu (opracowanie przykładowego Regulaminu Klubu oraz zasad poprowadzenia pierwszego spotkania Klubu). Opracowana instrukcja opisująca procedurę powołania Klubu wsparcia także sprzyjać będzie wysokiej jakości funkcjonowania Klubu, co przełoży się na skuteczność i atrakcyjność tej formy wsparcia.

Wsparciem dla uczestników Klubu będzie również forum internetowe na platformie projektu „Potencjały”, które będzie miało dedykowanego administratora. Wyznaczony moderator będzie dbał o odpowiedni język, usuwał przekleństwa i obraźliwe komentarze itp. zapewniając wysoką jakość usługi.

Pierwsze spotkania w ramach Klubu wsparcia poprowadzi asystent rodziny lub pracownik socjalny posiadający odpowiednie kwalifikacje (formalne wykształcenie w zakresie pracy socjalnej) i doświadczenie w pracy z odbiorcami wsparcia – rodzinami, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa – działanie bazuje na profesjonalnych kompetencjach użytkowników posiadanych z racji pełnionych przez nich funkcji.

Ponadto, w trakcie wdrażania działania Kluby wsparcia inspiracja i odniesieniem będą stworzone i zatwierdzone już standardy pracy grupowej opisane w publikacji Kadeli i Kowalczyka pt „Standardy pracy socjalnej”, Dodatek nr 2. „Grupowe formy oddziaływania w pracy z osobą lub rodziną” dostępnej pod adresem:

http://wrzos.org.pl/projekt1.18/download/Standardy_pracy_socjalnej_www.pdf.

Połączenia z innymi działaniami

Kluby wsparcia będą rozwiązaniem wykorzystywanym w ramach **pracy socjalnej z zaangażowaną rodziną**, dzięki, któremu członkowie rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa dostaną jeszcze większe wsparcie poprzez uczestnictwo w grupie osób, których łączy ten sam problem i poszukiwanie jego rozwiązania.

Kluby wsparcia do promocji swojej działalności będą wykorzystywały w ramach portalu internetowego Puls projektu (M01). Za jego pomocą publikowane będą aktualności dotyczące poszczególnych klubów, zaproszenia na spotkania oraz do współtworzenia danej inicjatywy. Ze względu na różnorodność możliwych klubów do zawiązania i wynikające z tego różnice w sposobie ich działania, wykorzystana zostanie aplikacja Informatory (M02), aby w sposób przystępny przedstawić zakresy tematyczne poszczególnych inicjatyw, panujące podczas spotkań zasady, a także sposób ich organizacji.

W funkcjonowaniu klubów wsparcia ważnym elementem portalu będzie również Kalendarz (M04). Zebranie w jednym miejscu wszelkich wydarzeń odbywających się w danym czasie pozwoli na lepszą organizację w czasie, szczególnie dla osób uczestniczących w wielu inicjatywach.

Ważnym elementem funkcjonowania klubów wsparcia jest możliwość przenoszenia części ich aktywności do świata cyfrowego. Portal internetowy daje możliwość wykorzystywania Narzędzia do pracy grupowej (M03), dzięki któremu praca wykonywana w ramach spotkania może być następnie kontynuowana zdalnie, w zamkniętej grupie. Każda inicjatywa będzie miała również możliwość stworzenia swojej Galerii multimedialnej (M06), w której magazynowane będą materiały stworzone w trakcie jej funkcjonowania lub zamieszczane będą foto/wideo relacje ze spotkań. Dzięki zastosowaniu Szablonów treści (M05) portal umożliwi budowanie zasobów wiedzy, które w atrakcyjny i przystępny sposób zostaną przekazane uczestnikom klubów wsparcia.

4	Płaszczyzna integracji społecznej „Spotkania”
<p><i>Ogólny opis działania</i></p> <p>Jedną z kluczowych koncepcji przeciwdziałania procesom dziedziczenia biedy odwołujących się do założeń ekonomii behawioralnej to koncepcja tzw. ‘szturchnięć’ (<i>nudges</i>), tj. takich, często stosunkowo niewielkich (a zatem również stosunkowo niedrogich), zmian w instytucjonalnym, psychologicznym czy społecznym kontekście życia ludzi biednych, które uruchamiają pożądane zmiany ich zachowań, a także – w dłuższym okresie – zmiany w zastanych wzorcach mentalnych nieustannie replikowanych w rodzinach, w których toczą się procesy dziedziczenia biedy. Zmiany te są tym trudniejsze, im bardziej izolowane społecznie są te rodziny, a zatem – im silniej są one zakorzenione w swoistych ‘enklawach biedy’. Jest tak m.in. dlatego, że izolacja, o której tu mowa, utrudnia czy uniemożliwia dyfundowanie alternatywnych wzorów zachowań i wzorców mentalnych. Odpowiednio, działanie ‘płaszczyzna integracji społecznej SPOTKANIA’ służy przełamywaniu barier stratyfikacyjnych oddzielających od siebie odbiorców projektu i ludzi z pozostałych segmentów struktury społecznej społeczności lokalnej. To podstawowy – ale nie jedyny – cel tego działania: służy ono również przełamywaniu barier międzypokoleniowych dzielących rodziców i dzieci z rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia biedy. Oba te cele mają charakter integracyjny – stąd nazwa działania. Jest też – również integracyjny – cel trzeci. Mianowicie, ‘płaszczyzna integracyjna SPOTKANIA’ stwarza też okazję do angażowania się w rozwiązywanie problemów społeczności lokalnej ludzi, którzy chcieliby to robić i wykorzystywać w tym celu swoje profesjonalne umiejętności, ale nie dostrzegają takich instytucjonalnych możliwości.</p> <p>Aspekt instytucjonalny działania jest stosunkowo prosty: w ramach lokalnego układu organizacji kulturalno – oświatowych, opiekuńczo wychowawczych i edukacyjnych zaczyna funkcjonować instytucja nowa w tej mierze, w jakiej, w sposób kompleksowy prowadzi ona ‘programy’ czy ‘sub – działania’ służące realizacji określonych funkcji ważnych dla blokowania procesów dziedziczenia biedy. To nie oznacza, że musi to być instytucja nowa w sensie organizacyjnym: równie dobrze może ona stanowić wyodrębniony fragment już istniejących organizacji, takich, na przykład, jak dom kultury czy jedna z placówek opiekuńczo – wychowawczych. Takie rozwiązanie kwestii organizacyjnych jest lepsze, aniżeli tworzenie ‘od początku’ nowego podmiotu – jest tańsze, pozwala na bardziej efektywne wykorzystanie zasobów materialnych, (np. sprzętu komputerowego czy pomieszczeń), i zasobów ludzkich, (kadra profesjonalnych instruktorów czy instruktorów – wolontariuszy). Mimo, że ‘lepsze’ ze wskazanych względów, jest też ono pod pewnymi względami ‘trudniejsze’ – dlatego, że łączy się z naruszeniem rutyny funkcjonowania działających już organizacji, może prowadzić do – zawsze kłopotliwych – zmian w ich statutach, wewnętrznych regulaminach, itp. Nie widać powodów, dla których należałoby tę kwestię jednoznacznie rozstrzygać, najważniejsze jest to, aby zachować kompleksowość i komplementarność wskazanych wyżej ‘programów’ czy ‘sub – działań’ i zadbać o to, aby realizowały one swoje funkcje.</p> <p>Ostatnia z tych uwag jest ważna z następującego powodu: oczywiście, jest tak, że ‘sub – działania’ realizowane w działaniu ‘płaszczyzna integracji społecznej SPOTKANIA’ powinny być atrakcyjne dla ich adresatów. Co więcej – ma to zasadnicze znaczenie – powinny one być atrakcyjne nie tylko dla</p>	

użytkowników, do których skierowany jest projekt 'Potencjały. Powinny one być atrakcyjne także dla dzieci, młodzieży czy dorosłych, dla przynajmniej części pozostałych członków społeczności lokalnej – bo tylko wtedy będą oni uczestniczyli w tych 'sub – działaniach', a to przecież jest podstawowy warunek sukcesu całego działania. Jednakże, to, co się liczy najbardziej, to funkcje tych 'sub – działań'. Mówiąc najkrócej, nie proponuje się dzieciom czy młodzieży dostępu do określonych – sądzimy, że atrakcyjnych – gier komputerowych po to, żeby miały okazję do przyjemnego spędzania czasu. To ma wprawdzie swoje znaczenie, ale przecież nie o to chodzi: gry i towarzysząca im aktywność służą przede wszystkim uświadamianiu graczom tego, że w rutynowych, choć fabularnie interesujących, sytuacjach można zachowywać się w sposób inny, aniżeli ten, jaki dyktują zastane wzorce mentalne: zamiast 'zabrać', można przecież 'poprosić', zamiast 'wymusić' można 'wynegocjować' i obiecać coś w zamian', etc. W ten sposób zachęca się graczy nie tylko do zmiany wzorów postępowania, lecz także do przejścia od 'myślenia szybkiego' do 'myślenia analitycznego', ukazującego nowe sposoby rozwiązania problemów, przed którymi są oni stawiani. Wedle tej samej zasady, 'sub – działania' 'Klub filmowy' nie służy temu, aby oglądanie filmów wypełniało niezagospodarowane luki w czasie wolnym jego uczestników. Jakkolwiek by to nie było pożyteczne, nie w tym rzecz. Wspólne oglądanie odpowiednio dobranych filmów i ich komentowanie to nie tylko okazja do wspólnego spędzania czasu przez dzieci i rodziców, to także okazja do komunikowania się ludzi, najczęściej nie mających ze sobą wiele wspólnego, a zatem, instytucjonalna możliwość transferu rozmaitych wzorców mentalnych. Istotną funkcją 'sub – działania' pn. 'Moja Mama (Tata) potrafi' nie jest zachęcanie członków rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia biedy, do udziału w przedsięwzięciach służących wspólnemu dobru – choć ma to swoje znaczenie - jest nią natomiast ich 'de – stygmatyzacja' polegająca na praktycznym demonstrowaniu tego, że wiele codziennych problemów potrafią oni rozwiązywać lepiej niż pozostali członkowie społeczności lokalnej, że są oni wartościowymi członkami społeczności lokalnej zaś to, że uchodzą za 'gorszych' wynika nie z tego, że tacy rzeczywiście są, lecz z tego, że zastana *opportunity structure* nie stwarza im okazji do demonstrowania ich cnót, talentów czy umiejętności.

Warto o tym pamiętać m.in. dlatego, że działanie pn. 'Płaszczyzna integracyjna SPOTKANIA' ma charakter otwarty, co oznacza, że – stosownie do lokalnego kontekstu – można zapewne w miarę swobodnie kształtować układ składających się na to działania 'sub – działań'. Wszystkie pomysły tego rodzaju powinny jednak brać pod uwagę trzy okoliczności, tj. – po pierwsze – to, że powinny one stanowić funkcjonalne odpowiedniki tego, co się w tym działaniu proponuje, po drugie, to, że jedną z przesłanek sukcesu jest komplementarność 'sub – działań', nie należy zatem w zasadniczy sposób zmieniać ich struktury, i wreszcie – po trzecie – to, że szereg ze wskazanych 'sub – działań' jest bezpośrednio powiązanych z innymi działaniami. Na przykład, w skład 'sub – działania' 'Wspólne granie' wchodzi gry typu SIM, które służą m.in. treningowi umiejętności podejmowania decyzji, analizowania konsekwencji tych decyzji i – ogólnie rzecz biorąc – przejściu od wzorca mentalnego każącego koncentrować się na bieżącym konkretnie do wzorca mentalnego każącego wydłużać perspektywę planistyczną. Jednakże, są to również funkcje wbudowane w działanie pn. 'Zarządzanie budżetem gospodarstwa domowego', to zaś oznacza, że oba te działania się wspierają i – Tm sposobem - zwiększają szanse na to, że ich funkcje zostaną zrealizowane.

W sumie, działanie pn. 'Płaszczyzna integracji społecznej SPOTKANIA', w swojej wersji oryginalnej, wchodzącej w skład 'Modelu przeciwdziałania procesom dziedziczenia biedy zawiera 6 'sub – działań' opisanych szczegółowo w oddzielnych 'Kartach działania', załączonych do dokumentacji tego Modelu. Są to 'sub – działania' następujące:

1. 'Wspólne granie': gry planszowe i rywalizacyjne gry komputerowe typu SIM
2. 'Treningi edukacyjne': trening dotyczący organizacji czasu wolnego i trening ... oraz nie – rywalizacyjne gry komputerowe typu 'Grajki – pomagajki'

3. 'Klub filmowy'
4. 'Radio młodzieżowe'
5. 'Moja Mama, (Tata) potrafi...'

Jak wskazano wyżej – poszczególne rozwiązania składające się na płaszczyznę „Spotkania” są efektywne kosztowo, ponieważ pozwalają na ekonomiczne wykorzystanie zasobów materialnych, (np. sprzętu komputerowego czy pomieszczeń), i zasobów ludzkich, (kadra profesjonalnych instruktorów czy instruktorów – wolontariuszy). Są też – w założeniu – skuteczne ze względu na podstawowe funkcje, przede wszystkim na potencjał integracyjny (w środowisku i między członkami rodzin) i 'destygmatyzację' osób z rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa. Skuteczność działań wynika także z ich relatywnie 'lekkiej' formy, która zwiększa szanse na udział osób z grupy docelowej, a jednocześnie pozwala łączyć zabawę z przekazem edukacyjnym, i kształtowaniem pożądanych 'wzorów mentalnych'. Ze względu na innowacyjny charakter rozwiązań ich faktyczna skuteczność winna być przedmiotem testowania i ewaluacji.

Związek z obszarami działań

Działanie 'płaszczyzna integracji społecznej SPOTKANIA' i składające się na nią 'sub – działania' wpisują się w obszary problemowe wskazane w Modelu na rozmaite sposoby, ale – warto to podkreślić – razem służą one osiągnięciu 'efektu integracji': każde z 'sub – działań' to wysiłek przynoszący korzyści wynikający z dynamizowania transferu wzorców mentalnych pomiędzy różnymi segmentami struktury społecznej społeczności lokalnej, w której realizowany jest projekt „Potencjały”. Niezależnie od tego, każde z 'sub – działań' prezentowanego działania osiąga ten 'efekt integracji' w swoisty sposób.

'Sub – działanie' pn. 'Wspólne granie' służy treningowi partycypacji w życiu społecznym dzięki temu, że gra razem, (lub przeciwko sobie), młodzież z różnych grup społecznych, w szczególności młodzież należąca do odbiorców projektu „Potencjały” z młodzieżą spoza tej grupy. To 'sub – działanie' stwarza też okazję do uruchomienia mechanizmów integracji społecznej, (a przy tym także kooperacji), w rodzinach, w których toczą się procesy dziedziczenia biedy. Jest ono również formą treningu umiejętności związanych z nauką i pracą – m.in. dlatego, że rozwija umiejętności wbudowane w podstawę programową dla szkół podstawowych. Co więcej, część gier przewidzianych w 'sub – działaniu' pn. 'Wspólne granie' też nauczają zarządzania zasobami finansowymi, dotyczy zatem obszaru zarządzanie zasobami. Podobne funkcje pełni też 'sub – działanie' pn. 'Treningi edukacyjne', choć – co warto podkreślić – dodatkową funkcją tego 'sub – działania' jest też skłanianie dzieci i młodzieży do przechodzenia od 'myślenia szybkiego' do 'myślenia analitycznego'. Oba te działania adresują też obszar zagadnień obejmujących coaching dotyczący umiejętności podejmowania decyzji i dostrzegania ich nie - bezpośrednich konsekwencji.

Zbliżone 'efekty integracyjne' przynosi 'sub – działanie' pn. 'Klub filmowy'. Po pierwsze, jego uczestnicy biorą udział w ustalaniu repertuaru filmów, co jest jedną z form treningu partycypacji. Po drugie, 'efekty integracyjne' osiągane zostają wtedy, gdy uczestnicy 'Klubu' – dyskutując poszczególne filmy – zaczynają ze sobą rozmawiać, przekazywać sobie nawzajem swoje, niedostrzegane przez innych, punkty widzenia, etc. Po trzecie, podobny efekt osiągany jest wtedy zarówno rodzice, jak i dzieci zaczynają dzielić wspólną wiedzę faktyczną, do której odwołuje się fabuła określonych filmów – to taki 'efekt integracji, który bezpośrednio dotyczy rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia biedy. Wreszcie, po czwarte, rozropnie dobrany repertuar 'Klubu filmowego' stanowi dogodny układ odniesienia dla zwiększenia zainteresowania uczniów różnymi zagadnieniami stanowiącymi przedmiot nauki w szkole. Na przykład, organizacja repertuaru kilku spotkań członków

'Klubu' wokół znanych 'superprodukcji' biblijnych może zostać wykorzystana na lekcjach historii czy geografii Bliskiego Wschodu, jeśli kilka filmów, będzie odwoływało się do polskiej historii najnowszej – to będą one stanowiły znakomity układ odniesienia dla lekcji WOS-u, itp.

'Sub – działanie' pn. 'Radio młodzieżowe', a zatem audycje lokalnej rozgłośni radiowej współprzygotowywane przez grupę starszej młodzieży to w tej samej mierze obszar 'treningu partycypacji w życiu społecznym', co kolejny rodzaj 'efektu integracji', polegającego – w tym przypadku – na pokazaniu rozmaitych problemów społeczności lokalnej widzianych oczyma jej najmłodszych członków. Obok tego, jest to również 'sub – działanie' wbudowane w obszar 'terningu umiejętności związanych z nauką i pracą'.

'Sub – działanie' pn. 'Moja Mama (Tata) potrafi...', powiązane z działaniem pn. 'Bilans umiejętności' służy przede wszystkim zmianie takich wzorców mentalnych, które są organizowane przez przekonanie o braku własnej sprawczości, charakterystycznym dla odbiorców projektu „Potencjały” i poprzez powiązanie z działaniem 'Bank czasu', a także - poprzez swoje funkcje de – stygmatyzacyjne - dotyczy obszaru 'trening partycypacji w życiu społecznym'. To, co Mama (Tata) potrafi zwraca też uwagę na możliwości prosumpcji i roztropnego gospodarowania kapitałem ludzkim rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia biedy – jest zatem bezpośrednio związane z obszarem 'trening umiejętności związanych z zarządzaniem zasobami'.

Jakie zdiagnozowane problemy rozwiązuje działanie

Jedną z tych diagnozy wskazuje na niski poziom kapitału kulturowego i/lub społecznego odbiorców (tego zatem, co rodzice przekazują swoim dzieciom, brak zaufania do innych i deficyty 'kooperacyjne' wyrażane jako niechęć/nieumiejętność współpracy). Wytworem tego rodzaju orientacji są patologiczne formy egoistycznego indywidualizmu - ten schemat mentalny działania pn. 'Płaszczyzna integracji SPOTKANIA' zmienia kładąc nacisk na integrację społeczną, obniżanie barier stratyfikacyjnych i pożytki płynące z kooperacji. Niezależnie od rezultatów, jakie przynosi 'efekt integracji', funkcją działania jest też – poprzez tworzenie okazji do powiększania własnego kapitału ludzkiego - wyrównywanie szans dzieci i młodzieży z rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia biedy.

Podmiotowość i partycypacja

Znaczna część 'sub – działań' tego działania, w tym zwłaszcza 'sub – działanie' pn. 'Moja Mama (Tata) potrafi...' jest bezpośrednio zorientowana na realizację tej funkcji, pokazuje bowiem zarówno odbiorcom projektu „Potencjały”, jak i ludziom z ich społecznego otoczenia to, że ci pierwsi dysponują społecznie cenionymi umiejętnościami, które sprzyjająca *opportunity structure* pozwala ujawnić i wykorzystać. Działanie pn. 'Płaszczyzna integracji SPOTKANIA' stwarza m.in. taką właśnie *opportunity structure*.

Równouprawnienie i równość szans

Podstawowa funkcja działania sprowadza się do uruchomienie procesów społecznej integracji i wspieranie idei równości szans poprzez obniżanie barier stratyfikacyjnych i siły mechanizmów 'auto-segregacji' prowadzących do powstawania stratyfikacyjnie jednorodnych grup koleżeńskich. Istotną funkcją działania jest też uruchomienie procesów społecznej 'de – stygmatyzacji' rodzin, w których bieda jest transferowana między kolejnymi pokoleniami.

Odwołania do rozwiązań w innych projektach EQUAL/POKL

Z doświadczeń projektu 'Druga szansa', (EQUAL, nr A0383) wynika, że jednym ze źródeł niepowodzeń szkolnych młodzieży z rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia biedy jest 'ucieczkowa' forma reakcji na rozmaite porażki edukacyjne. Jedną z form zaradzenia temu zjawisku jest wbudowany w działanie pn. 'Płaszczyzna integracyjna SPOTKANIA' mechanizmów 'oswajania niepewności' służących zmianie zastanego wzorca mentalnego na taki, który porażki każe traktować jak lekcje prowadzące do sukcesu: te 'sub – działania', które odwołują się do schematu gry czy konkursu, tj. 'sub – działania' takie jak 'Wspólne granie' i 'Treningi edukacyjne' są pomyślane tak, żeby przekonywać ich uczestników o tym, że zawsze mają swoją 'drugą szansę' i pokazywać im to, jak tę szansę wykorzystać. Działanie eliminuje też te negatywne konsekwencje familiocentryzmu charakterystycznego dla rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia biedy polegające na ich zubożonym kapitale społecznym. To inspiracja zaczerpnięta z projektu 'Pomosty. Budowanie kapitału społecznego młodzieży ze środowisk wiejskich Warmii i Mazur.', (POKL. nr /7/D.1.1/2011).

Użytkownicy

Użytkownicy to przede wszystkim personel pedagogiczny odpowiedzialni za funkcjonowanie działania, ale wypada pamiętać, że część 'sub – działań' (np. 'Klub filmowy') jest realizowana we współpracy z nauczycielami i pedagogiem szkolnym. Użytkownikami są też instruktorzy – wolontariusze, którzy są zainteresowani i mają zawodowe doświadczenie związane z określonym 'sub – działaniem'. Szczegółowy opis każdego z tych 'sub – działań' wraz z towarzyszącą mu instrukcją realizacyjną i charakterystyką odpowiedniego 'narzędzia' jest zawarty w dokumentacji działania.

Warunki wykorzystania

Wspólne warunki realizacji całego działania są stosunkowo proste – to odpowiednie pomieszczenie, w którym zebrać się może kilkanaście osób. Ważnym warunkiem sukcesu działania jest jego promocja, np. przez pracowników socjalnych/asystentów rodziny wśród rodzin składających się z odbiorców projektu „Potencjały”, przez nauczycieli – wychowawców i przez lokalne media. Jednakże, po to, aby osiągnąć 'efekt integracyjny', należy starannie pamiętać o tym, że promocja działania jest adresowana również do pozostałych członków społeczności lokalnej. Realizacją każdego z 'sub – działań' kieruje 'instruktor – koordynator' współpracujący z 'instruktorami – wolontariuszami' dysponującymi wiedzą przydatną w jego realizacji. Na przykład, w realizacji 'sub – działania' pn. 'Klub filmowy' takimi 'instruktorami – wolontariuszami' są zaproszone do współpracy osoby dysponujące doświadczeniem zawodowym w zakresie problematyki poruszanej w repertuarze 'Klubu'. Jeśli częścią tego repertuaru jest cykl filmów 'Historia biblijna' to jest nim nauczyciel historii czy geografii lub ksiądz zainteresowany problematyką. Jeśli – z uwagi na dynamikę życia publicznego – jest cykl filmów 'Sędzia też człowiek', to jest nim osoba dysponująca doświadczeniem zawodowym w zakresie funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości – sędzia, adwokat, prokurator czy policjant. Ale, realizacja każdego z 'sub – działań' wymaga też dostępu do odpowiedniej infrastruktury technicznej – w przypadku 'Klubu' to m.in. aparatura 'kina domowego' i komputer umożliwiający wykorzystanie zasobu filmów dostępnych poprzez sieć internetową. W przypadku 'sub – działań', których istotną część stanowią gry komputerowe, tj. 'sub – działań' takich, jak 'Wspólne granie' i 'Treningi edukacyjne' warunkiem wyjściowym ich realizacji jest dość elementarna wiedza o sposobach posługiwania się tymi grami i dostęp do komputerów – najlepiej sprzęgniętych w administrowaną sieć lokalną. To uwaga istotna w tej mierze, w jakiej tworzenie takiej sieci – tj. sieci opartej na jednym serwerze i podłączonych doń stacjach roboczych – może okazać się rozwiązaniem tańszym, aniżeli praca na kilku niezależnych

komputerach o odpowiedniej charakterystyce technicznej. Uruchomienie każdego z tych 'sub – działań' poprzedzi kilkugodzinny instruktarz i trening dla użytkowników, tj. dla 'instruktora – koordynatora' i dla 'instruktorów – wolontariuszy'. Uruchomienie 'sub – działania' pn. 'Radio młodzieżowe' – jeśli uzyska współpracę lokalnej rozgłośni radiowej – nie wymaga jakichkolwiek dodatkowych nakładów. W zasadzie, to samo – poza koordynacją z działaniem 'Bilans umiejętności' – dotyczy także 'sub – działania 'Moja Mama (Tata) potrafi...'' - bo wartość środków materialnych niezbędnych po to, aby dorośli z rodzin objętych procesami dziedziczenia biedy mogli demonstrować swoje umiejętności jest pomijalna.

Odbiorcy

Działanie 'Płaszczyzna integracyjna SPOTKANIA', we wszystkich jego wersjach szczegółowych, ma charakter otwarty. Co więcej, problem – przynajmniej w pierwszym okresie 'życia' tego działania problem selekcji jego odbiorców i ich diagnozy jest dalece mniej ważny, aniżeli ich zachęcenie do udziału w przynajmniej jednym 'sub – działaniu'.

Kompleksowość i jakość

W projekcie „Potencjały” kładzie się nacisk na poszukiwanie rozmaitych sposobów zaradzenia deficytom kapitału kulturowego rodziców z rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia biedy, a także zaradzenia deficytom kapitału społecznego tych rodzin. Każde z 'sub – działań' tego działania służy realizacji tych właśnie funkcji - m.in. poprzez wydobywanie 'ukrytych' form tych kapitałów i jego 'wspólne' (rodzice i dzieci) budowanie.

Połączenia z innymi działaniami

Działanie 'Płaszczyzna integracyjna SPOTKANIA' jest kompatybilne z działaniem 'Bilans umiejętności' – bo w toku realizacji 'sub – działania' 'Moja Mama (Tata) potrafi...' odwołuje się do specyficznych umiejętności wskazanych przez członków rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia biedy. Realizacja 'sub – działań' pn. 'Treningi edukacyjne' i 'Wspólne granie' jest kompatybilne z działaniem 'Zarządzanie zasobami gospodarstwa domowego' – bo zwraca uwagę na uwzględnianie odroczonej kosztów i korzyści podejmowanych decyzji. Realizacja 'sub – działania' pn. 'Radio młodzieżowe' jest kompatybilne z działaniem 'Grupy wsparcia' – bo każde z tych działań kładzie nacisk na społeczną partycypację i rozbudowę kapitału społecznego poprzez udział w sieciach społecznych. Płaszczyzna integracji społecznej „Spotkania” będzie korzystać z możliwości promocji dostarczanych przez portal internetowy dzięki aplikacji Puls projektu (M01). W jego ramach publikowane będą materiały przedstawiające poszczególne sub-działania, wskazujące na korzyści płynące z uczestnictwa w nich oraz dostarczające aktualnych informacji odnośnie przyszłych spotkań. Bardziej szczegółowe informacje dotyczące funkcjonowania płaszczyzny, panującej w niej zasad oraz sposobów organizacji inicjatywy dostępne będą w narzędzi internetowym Informatory (M02). Płaszczyzna integracji społecznej będzie wykorzystywać portal również w działaniach organizacyjnych. Nadchodzące spotkania będą zaznaczane w Kalendarzu (M04), materiały przeznaczone dla uczestników zostaną przygotowane z wykorzystaniem Szablonów treści (M05) oraz skatalogowane w Galerii multimedialnej (M06). Będzie ona również miejscem, w którym mogą zostać zamieszczone foto/wideo-relacje z odbytych spotkań.

4a

Płaszczyzna integracji „Spotkania”

Sub-działanie: Współpraca z radiem

Ogólny opis działania

Działanie polega na zorganizowaniu grupy młodzieży, która prowadzona przez nauczyciela, będzie przygotowywała audycje radiowe w Radiu Opatów (RO). Praca nad audycją będzie odbywać się pod kierunkiem dziennikarza z Radia Opatów. Tematy audycji będą uzgadniane z młodzieżą. Mogą to być np.: wywiad z ciekawym człowiekiem, opowieść o swojej okolicy lub inne zagadnienie ważne dla młodzieży, które również wyda się interesujące dla dziennikarza z Radia Opatów (RO).

W pierwszej kolejności nawiązana zostanie współpraca szkoły z RO i ustalone zostaną ramy współpracy - to jest rodzaj audycji, ich częstotliwość, zakres tematyczny, rola i skala zaangażowania dziennikarza z RO. Następnie w szkole zostanie ogłoszony nabór do grupy młodzieży chcącej zaangażować się w działanie i poznać niejako od kuchni pracę dziennikarza radiowego. Nauczyciele położą nacisk, aby grupa była przemieszana jeśli chodzi o strukturę społeczną rodzin, z których pochodzą uczniowie.

Rozszerzeniem działania jest nawiązanie współpracy z drukowanymi lokalnymi mediami. Wówczas można poszerzyć grono odbiorców. Zostanie to zrealizowane zgodnie z decyzją użytkowników działania - nauczycieli, którzy będą prowadzić młodzieżową grupę współpracującą z radiem.

Tego typu działanie do tej pory nie było organizowane w gminie, w której prowadzono diagnozę będącą podstawą modelu, dlatego trudno jest je odnieść do bieżącej praktyki. Diagnoza wskazała jednak, że działania wybiegające poza rutynę szkolną - np.: zagraniczna wymiana młodzieżowa – niosły ze sobą efekt stygmatyzacji (np. z wymiany częściej korzystali uczniowie z rodzin o relatywnie wysokim poziomie kapitału kulturowego, np. lepiej posługujących się językiem angielskim. Zaprojektowane działanie pozwala uniknąć podobnego efektu. Działanie – podobnie jak pozostałe składające się na płaszczyznę „Spotkania” jest efektywne kosztowo, ponieważ pozwala na ekonomiczne wykorzystanie zasobów materialnych, (np. sprzętu komputerowego czy pomieszczeń), i zasobów ludzkich, (kadra profesjonalnych instruktorów czy instruktorów – wolontariuszy). jest też – w założeniu – skuteczne ze względu na podstawowe funkcje, przede wszystkim na potencjał integracyjny i ‘destygmatyzację’. Skuteczność działań wynika także z relatywnie ‘lekkiej’ formy, która zwiększa szanse na udział osób z grupy docelowej, a jednocześnie pozwala łączyć zabawę z przekazem edukacyjnym, i kształtowaniem pożądanych ‘wzorów mentalnych’.

Związek z obszarami działań

Projektowane działanie wpisuje się w następujące obszary:

- Trening partycypacji w życiu społecznym - audycje będą poświęcone lokalnym wydarzeniom, dzięki czemu wzmacnia się zakorzenienie młodzieży w opatowskiej społeczności. Co więcej, do zadania zostanie wybrana młodzież z różnych środowisk - także z rodzin zagrożonych dziedziczeniem ubóstwa. Dzięki temu tworzone zostaną nowe więzi między uczniami. Ważne jest to, że więzi te zawierane będą w sytuacji niestygmatyzującej.
- Trening umiejętności związanych z nauką i pracą - współpraca z RO pokaże młodzieży na czym polega wykonywanie ciekawego zawodu dziennikarza radiowego. Co więcej, młodzież będzie pracowała w systemie zadaniowym - to znaczy, że będą przed nią stawiane konkretne wymagania

oraz określony zostanie czas, w którym mają dane zadanie wykonać. W ten sposób młodzież poznaje współczesny system pracy polegający na wykonywaniu kolejnych projektów.

Jakie zdiagnozowane problemy rozwiązuje działanie

Działanie wychodzi na przeciw problemowi słabej integracji społecznej rodzin ulokowanych w różnych segmentach struktury społecznej. Wzmacnia ono kapitału kulturowy dzieci z rodzin zagrożonych dziedziczeniem ubóstwa - poznają one zawód dziennikarza, który nie występuje w ich bezpośrednim doświadczeniu rodzinnym. Ma to również wpływ aspirujący i motywujący do nauki i pokonywania kolejnych szczebli edukacyjnych.

Działanie jest także odpowiedzią na zdiagnozowany wzór w zakresie form spędzania czasu przez młodzież. Członkowie rodzin, gdzie toczą się problemy dziedziczonego ubóstwa nie potrafią przekazać pozytywnych wzorców spędzania czasu wolnego od nauki. W efekcie młodzież ten czas organizuje sobie sama. Jak pokazało ilościowe badanie przeprowadzone w szkołach, pewna grupa uczniów jest narażona na uzależnienie od Internetu i komputera, który wykorzystuje głównie do gier zręcznościowych. Badanie pokazało również, że ta grupa młodzieży, która jest narażona na nadużywanie Internetu i komputera w sposób budzący obawy, jest również bardziej zagrożona "tradycyjnymi" używkami - chodzi tu o wczesną inicjację alkoholową, kontakt papierosami (w tym z papierosami elektronicznymi) oraz substancjami psychoaktywnymi.

Zaprojektowanie działania, które oferuje wartościowe i ciekawe dla młodzieży formy spędzania wolnego czasu, zmniejsza szanse wcześniej wspomnianych zachowań ryzykownych.

Podmiotowość i partycypacja

Wspólne przygotowywanie audycji radiowych integruje młodzież oraz zwiększa jej partycypację. Jest to szczególnie cennie dla tych uczniów, którzy na innych polach mogą doświadczać różnych cech - słabe wyniki w nauce jakiegoś przedmiotu, trudna sytuacja materialna w domu. Współpraca z radiem dla części z nich jest szansą odnalezienia takich pól aktywności, gdzie będą oni mogli pochwalić się sukcesami. Wymiar owego sukcesu jest spory - to w końcu opatowska społeczność jest odbiorcą audycji RO.

Działanie jest w całości organizowane i przeprowadzane przez użytkowników. W ten sposób to oni - wraz z odbiorcami - kreują treść tego działania. To użytkownicy (nauczyciele oraz przedstawiciele Radia Opatów) i odbiorcy (uczniowie) będą wspólnie ustalali treści programów radiowych.

Równouprawienie i równość szans

Nad doborem uczestników będą czuwać nauczyciele. Celem jest stworzenie grupy "zdywersyfikowanej" - to znaczy, że będą tam dzieci z różnych domów, odnoszące różne wyniki w nauce. Dobrane zostaną również dzieci z niepełnosprawnościami.

W czasie grup kreatywnych z nauczycielami prezentowane działanie zostało poddane ocenie i spotkało się z bardzo przychylnym przyjęciem. Podkreślano wówczas wielokrotnie, że działanie tylko wówczas ma sens, gdy stworzy się zróżnicowane - właśnie po względem kapitału społecznego i kulturowego - grupy młodzieży. To oczywiście jest pewna trudność, bo łatwiej zapewne byłoby pracować z młodzieżą najlepszą, odnoszącą sukcesy w edukacji. Jednak użytkownicy dostrzegli poruszaną tutaj istotę zagadnienia. Ich zaangażowanie w trakcie grup kreatywnych daje sile przesłanki do twierdzenia, że zaprojektowane działanie zostanie dobrze przyjęte w społeczności lokalnej.

Odwołania do rozwiązań w innych projektach EQUAL/POKL

Tego typu działanie nie było podejmowane w ramach programów EQUAL/POKL, choć należy zauważyć, jeśli chodzi o aktywności mające na celu budowanie kapitału społecznego młodzieży, to były one podejmowane w projekcie "Pomosty". Wówczas zwracano uwagę na działania łączące grupę oraz ułatwiające współpracę między młodzieżą a pracownikami OPS. W obecnie planowanym działaniu także kładzie się nacisk na integrację młodzieży między sobą jak również uczniów z nauczycielami. Dodatkowo będzie konieczne nawiązanie współpracy między szkołą a Radiem Opatów.

Użytkownicy

Użytkownikami będą nauczyciele, którzy będą pełniący rolę opiekunów grup młodzieży. Działanie to zostało przedstawione i omówione na Grupach Kreatywnych i spotkało się z aprobatą nauczycieli.

Drugą grupą użytkowników są pracownicy Radia Opatów. W wersji rozszerzonej do współpracy zostają zaproszeni przedstawiciele lokalnej prasy drukowanej.

Narzędzia służące realizacji działania:

- Instrukcja (cz. II III.3.4) str. 133
- Scenariusz zajęć Współpraca z radiem (cz. II II.4) str. 150
- Ankieta ewaluacyjna dla uczniów (cz. II II.5) str. 154
- Ankieta ewaluacyjna dla nauczycieli (cz. II II.5) str. 159

Warunki wykorzystania

Działanie wymaga spełnienia następujących warunków:

1. Nawiązanie współpracy z Radiem (w gminie, w której prowadzono diagnozę kontakt taki został nawiązany - rozgłośnia jest częścią Domu Kultury i podlega Urzędowi Gminy).
2. Zorganizowanie grupy młodzieży
3. Przygotowania przez młodzież "dobrych" tematów, szczególnie jeśli działanie miało być ciągłe; przygotowanie to powinno w pełni uwzględniać podmiotowość i zainteresowania młodzieży. Nie ma też ograniczeń co do tematyki.
4. Wsparcie nauczycieli zapewnia odpowiednią opiekę nad młodzieżą, choć nie jest konieczne, jeśli działanie jest prowadzone w domu kultury, którego pracownicy także mają doświadczenie i przygotowanie pedagogiczne i w pracy z grupą.

Działanie jest bezkosztowe - nie wiąże się z koniecznością angażowania dodatkowych środków finansowych ani dodatkowych zasobów lokalowych; do zajęć wykorzystane zostaną istniejące zasoby. W przypadku nawiązania współpracy z innymi mediami w innym miejscu zakłada się konieczność zaangażowania następujących zasobów:

- 5 osobogodzin do opracowania jednego tematu (3 godziny zajęć z nauczycielem oraz 1 godzina zajęć z udziałem nauczyciela i przedstawiciela mediów). Przy założeniu serii 4 tematów w ciągu roku - łącznie 20 osobogodzin pracy; sala dla dzieci (grupa ok. 15 os.), materiały papiernicze (flipchart, papier, długopisy, flamastry)

W działaniu zostanie wykorzystany potencjał nauczycieli i ich zaangażowanie na rzecz młodzieży szkolnej (przejawiające się m.in. podczas realizacji grup kreatywnych). Dodatkowo wykorzystany zostanie fakt, że Radio działa w ramach jednostki samorządu będącej jednym z realizatorów projektu. Przedstawiciel władz gminy, oraz przedstawiciel radia brali udział w prowadzonych grupach kreatywnych, na których ww. działanie było prezentowane i szczegółowo omawiane.

Odbiorcy

Odbiorcami działania jest młodzież ze starszych klas szkół podstawowych. Doborem zajmą się nauczyciele uwzględniając uczniów pochodzących ze zróżnicowanych środowisk - jest to

najważniejszy element działania, który był wielokrotnie prezentowany grupie użytkowników i spotkał się z jej pełnym zrozumieniem.

Kompleksowość i jakość

Wysoką jakość usługi zapewniają z jednej strony nauczyciele, a z drugiej profesjonalny dziennikarz radiowy i jednocześnie pracownik domu kultury. Działanie będzie podlegało monitoringowi w ramach pakietu technik ewaluacyjnych zaprojektowanych do stosowania w szkołach. Dzięki temu użytkownicy i odbiorcy uzyskują możliwość wypowiedzenia swojej opinii o działaniu. Co więcej, w efekcie ewaluacji będzie można uzyskać odpowiedź na pytanie czy działanie przyczynia się do ograniczenia zdiagnozowanych cech - czyli czy spełnia zadanie, które przed nim postawiono.

Połączenia z innymi działaniami

Działanie można uznać za przedłużenie wakacyjnych aktywności mających na celu zapewnienie dzieciom dobrych form spędzania wolnego czasu. Projektowane działanie odbywać będzie się w roku szkolnym i także ma za zadanie zapewnić dzieciom dobrze spędzony wolny czas.

W ramach sub-działania polegającego na nawiązaniu współpracy z lokalnym radiem, portal będzie służył platformą promocji inicjatywy. W ramach aplikacji Puls projektu (M01) publikowane będą zaproszenia do wysłuchania przygotowywanych przez uczestników audycji, relacje z przygotowań materiałów i pracy w studio. Dokładny opis sposobu funkcjonowania inicjatywy oraz wzięcia w niej udziału znajdować się będzie w odpowiednim Informatorze (M02).

Harmonogram przyszłych audycji publikowany będzie w kalendarzu (M04). Każda z nich może zostać utrwalona i umieszczona w Galerii multimedialnej (M06), tam też znajdzie się miejsce na foto/wideo relacje ze zbierania materiałów, jak i samej wizyty w studio.

Wspólne granie

4b	Płaszczyzna integracji „Spotkania” Sub-działanie: Wspólne granie
<i>Ogólny opis działania</i> <p>Działanie na polega na treningu „miękkich” – społecznych, interpersonalnych umiejętności takich jak umiejętność kooperacji i pracy zespołowej, komunikacji, rozwiązywania problemów i podejmowania decyzji, znajomość reguł społecznych i umiejętność planowania czy – ogólnie – angażowania się w sytuacje społeczne przy wykorzystaniu gier planszowych jak i komputerowych.</p> <p>Z punktu widzenia modelu „Potencjały” kluczowy jest aspekt integracyjny i stwarzanie możliwości partycypacji; wspólne granie to płaszczyzna nawiązywania i podtrzymywania relacji, oraz niwelowania skutków podziałów strukturalnych i stygmatyzacji – np. związanej z sytuacją materialną, charakterystycznej w przypadku odbiorców modelu. Działanie ma także na celu zwiększać szanse i kreować możliwość integracji przez wspólne spędzanie czasu członków rodzin (z naciskiem na dzieci i rodziców z grupy odbiorców modelu) – na deficyt w tym zakresie i na jego negatywne konsekwencje wyraźnie wskazują wyniki analizy poprzedzającej opracowanie rozwiązań. Efekt integracyjny i partycypacyjny działają w tym przypadku nie tylko w czasie samych rozgrywek, ale także w czasie</p>	

przygotowań do nich – ustalania zasad pracy w zespołach czy planowania ewentualnych turniejów i konkursów związanych z tematyką poszczególnych gier.

Gry, które zostaną wykorzystane w praktyce „Płaszczyzny integracyjnej Spotkania” niekoniecznie są grami „edukacyjnymi” czy też „integracyjnymi” - to jest niekoniecznie powstały z myślą o kształtowaniu konkretnych umiejętności lub przekazywaniu wiedzy. Niemniej jednak ich świadome i planowe użycie sprzyja wzmocnieniu tzw. kompetencji kluczowych²⁹: porozumiewania się w języku ojczystym, porozumiewania się w językach obcych (o ile wykorzystywana jest obcojęzyczna wersja gry), kompetencji matematycznych i podstawowych kompetencji naukowo-technicznych, kompetencji informatycznych, kompetencji społecznych i obywatelskich, inicjatywności i przedsiębiorczości oraz świadomości i ekspresji kulturalnej. Znacznie upraszczając – rozgrywka sprzyja rozmowie na tematy związane z koncepcją gry. Na podobnych zasadach rozmaite planszowe gry towarzyskie są stosowane w doradztwie zawodowym zarówno jako narzędzie diagnostyczne, jak i informacyjne (np. gra Dixit) - jako wprowadzenie do rozmowy o kompetencjach niezbędnych do wykonywania określonych profesji.

Co więcej, w graniu i w procesie przygotowywania rozgrywek można – w zależności od potrzeb i celów stawianych przez prowadzącego - wkomponować elementy podstawy programowej dla szkół podstawowych i gimnazjów. Na przykład, gry typu SIM pozwalają na planowanie i śledzenie rozwoju relacji między postaciami, a gry z gatunku tzw. citybuilders - na planowanie i śledzenie rozwoju wirtualnych miast przy pomocy rozmaitych (łatwych do opanowania) wskaźników i dają pretekst do odniesień do elementów podstawy programowej przedmiotu „Wiedza o społeczeństwie”. Wedle podstawy programowej uczeń „komunikuje się w sprawach życia społecznego, w tym publicznego, oraz dyskutuje i przedstawia własne argumenty w wybranych sprawach tego typu; wykazuje konieczność współdziałania w życiu społecznym i wyjaśnia istotę samorządności; współpracuje z innymi – dzieli się zadaniami i wywiązuje się z nich”³⁰. Wzbogacenie przygotowań do gry i samych rozgrywek informacjami dotyczącymi lokalnych realiów (przedstawianymi np. przez prowadzącego lub przez zaproszonych pracowników lokalnej administracji, organizacji pozarządowych, instytucji wsparcia socjalnego czy służby zdrowia) pozwala z kolei na odniesienia do wymagań szczegółowych „Podstawy” - choćby w części dotyczącej społeczności lokalnej: uczeń „...wymienia zadania samorządu gminnego; przedstawia główne źródła przychodów i kierunki wydatków w budżecie gminy; przedstawia, jak zorganizowany jest urząd gminy (miasta/dzielnicy); podaje, w jakim wydziale można załatwić wybrane sprawy; wymienia organy stanowiące i wykonawcze w gminie (mieście/dzielnicy); przedstawia, jak są one wybierane i jak mogą zostać odwołane; podaje uprawnienia tych organów; podaje, kto pełni funkcje wójta/burmistrza/prezydenta miasta i przewodniczącego rady gminy/miasta; znajduje w mediach lokalnych informacje na temat publicznych działań osób pełniących funkcje w organach samorządu terytorialnego; znajduje i przedstawia informacje na temat swojej gminy, wydarzeń i postaci z jej dziejów; rozpoznaje problemy społeczne swojej społeczności lokalnej (np. wynikające z sytuacji demograficznej, gospodarczej, infrastrukturalnej); formułuje sądy dotyczące tych problemów” (s. 106). Budowane w grze miasto jest co prawda wirtualne, ale problemy, które trapią jego mieszkańców – podobne do problemów występujących w realiach gmin. Symulatory

²⁹ Kompetencje kluczowe w uczeniu się przez całe życie – europejskie ramy odniesienia, Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej L394/13 2006, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/pl/TXT/PDF/?uri=CELEX:32006H0962>, dostęp 26.07.2017

³⁰ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 lutego 2017 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy oraz kształcenia ogólnego dla szkoły policealnej (Dz.U. 2017 poz. 356), s. 104

miast dają możliwość odniesień także do wymagań programowych z matematyki i statystyki opisowej (s. 165 i 169). Inne symulatory ekonomiczne odnoszą się wprawdzie do innego rodzaju przedsięwzięć (sklepy, przedsiębiorstwa transportowe, ogrody zoologiczne itp.), ale zawsze wymuszają skupienie się gracza nie tyle na akcji, co raczej na przewidywaniu konsekwencji rozmaitych decyzji sprzyjając zmianie wzorców mentalnych związanych z umiejętnościami krótko- i długoterminowego planowania. Jeśli idzie o gry planszowe, to ich wybór także kształtują cele edukacyjne. Sugerowane, i możliwe do wykorzystania gry planszowe to:

1. "Kolejka" oraz jej rozszerzenie "Ogonek" - gra Instytutu Pamięci Narodowej wprowadzająca graczy w świat niedoborów gospodarki PRL - gra uczy także liczenia na podstawowym poziomie i kształtuje umiejętność planowania.
2. "W obronie Lwowa" - gra Instytut Pamięci Narodowej, która wprowadza graczy w realia wojny polsko-bolszewickiej 1920 roku. Uczy planowania i realizowania strategii.
3. "Dixit" oraz dwa dodatkowe zestawy kart - gra ćwicząca wyobraźnię. Uczy kreatywności, współpracy, zdolności prezentacji, komunikacji. Jest szeroko wykorzystywana w biznesie oraz doradztwie zawodowym i psychologii.
4. "Sabotażysta" oraz "Sabotażysta dodatek" - gra ucząca umiejętności społecznych, kreatywności i kooperacji.
5. "Small world" - gra ekonomiczno-strategiczna, ucząca szybkiego liczenia oraz umiejętności komunikacji z innymi uczestnikami. Ćwiczy umiejętności społeczne, zdolność do komunikowania się i argumentacji.
6. "Wsiąść do pociągu. Europa" - gra familijna, integrująca graczy w różnych przedziałach wiekowych, z elementami wiedzy geograficznej i historycznej.
7. "Tajniacy" - gra kooperacyjna, uczy współpracy, kreatywności i odgrywania ról.
8. "Timeline Polska" - gra edukacyjna, historyczna. Pozwala graczom przypomnieć sobie najważniejsze fakty z historii Polski i łączyć je ze sobą w logiczną całość.
9. "Doble" - gra karciana ćwicząca spostrzegawczość.
10. "7 Cudów" - gra ekonomiczna, zapoznająca graczy z okresem Antyku. Uczy również sprawnego wykonywania obliczeń w pamięci i planowania.
11. "Osadnicy z Catanu" - gra ekonomiczna ucząca współpracy, liczenia i realizacji obranej strategii.

Większość z gier kładzie nacisk na myślenie strategiczne na i umiejętność planowania pozwalając tym samym na wzmacnianie takich wzorów mentalnych, które sprzyjają „myśleniu wolnemu” – np. racjonalnej kalkulacji lub szacowaniu konsekwencji własnych działań w bezpiecznym – bo wirtualnym kontekście. Ewentualna „wygrana”, wobec równych zasad i tworzeniu mieszanych zespołów stanowi mechanizm nagrody i wzmacnia poczucie sprawczości budując motywację osiągnięć. Nacisk w organizacji i prowadzeniu gier położony zostanie na:

- Cykliczność i planowy charakter rozgrywek (np. w formie „turniejów”)
- tworzenie mieszanych zespołów - to jest zespołów, w których współpracować będą ze sobą uczestnicy o różnych cechach strukturalnych;
- monitorowanie i bieżącą obserwację przebiegu poszczególnych gier przez prowadzącego i interwencję w sytuacji wykluczania niektórych uczestników bądź pojawienia się zjawisk negatywnych (np.: gry pobudzają emocje, które mogą być negatywnie tłumione - agresja);
- stosowanie zróżnicowanej palety gier. Warto nawiązać w tym miejscu do koncepcji inteligencji wielorakiej Howarda Gartnera, która, upraszczając, zakłada, że każdy człowiek wyposażony jest w zasób inteligencji przynajmniej jednego typu³¹. Tym samym wykorzystując

³¹ Por. Philip G. Zimbardo: Psychologia i Życie. Warszawa: 1999, s. 565

gry wymagające różnego rodzaju inteligencji zwiększa się prawdopodobieństwo, że każdy z uczestników zaprojektowanego działania będzie odnosił sukces w danym rodzaju gry.

Granie może być też traktowane jako element diagnozy umiejętności społecznych uczestników.

Działanie w zbliżonej do proponowanej postaci nie było jak dotąd praktykowane w diagnozowanej gminie, także trudno porównać je do obecnie stosowanych praktyk. Zasadne wydaje się potraktowanie działania jako m.in. elementu poprawiającego ofertę świetlicy środowiskowej lub domu kultury. W tym kontekście uprawnione jest mówienie o istotnej zmianie na lepsze: dotychczas świetlica była miejscem stygmatyzującym jej bywalców. Włączenie do jej oferty gier, będących od kilku lat modnym sposobem spędzania czasu przez młodzież i dorosłych, daje spore szanse, że stanie się ona ważnym punktem na kulturowej mapie miasta. Działanie – podobnie jak pozostałe składające się na płaszczyznę „Spotkania” jest efektywne kosztowo, ponieważ pozwala na ekonomiczne wykorzystanie zasobów materialnych, (np. sprzętu komputerowego czy pomieszczeń), i zasobów ludzkich, (kadra profesjonalnych instruktorów czy instruktorów – wolontariuszy). Jest też – w założeniu – skuteczne ze względu na podstawowe funkcje, przede wszystkim na potencjał integracyjny i ‘destygmatyzację’. Skuteczność działań wynika także z relatywnie ‘lekkiej’ formy, która zwiększa szanse na udział osób z grupy docelowej, a jednocześnie pozwala łączyć zabawę z przekazem edukacyjnym, i kształtowaniem pożądanych ‘wzorów mentalnych’.

Związek z obszarami działań

Projektowane działanie wpisuje się w następujące obszary:

- Trening partycypacji w życiu społecznym - gry mają potencjał do integrowania różnych grup młodzieży (w szczególności młodzieży z grupy odbiorców z młodzieżą spoza niej) jak również dorosłych z młodzieżą i dziećmi. Sposób organizacji rozgrywki nie stygmatyzuje osób z rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa.
- Trening umiejętności związanych z nauką i pracą - gry kształtują tzw. kompetencje kluczowe i pozwalają na trening kompetencji wynikających z podstawy programowej dla szkół podstawowych i gimnazjów.

Jakie zdiagnozowane problemy rozwiązuje działanie

Zaprojektowane działanie wychodzi naprzeciw zdiagnozowanym cechom rodzin odbiorców, w tym m.in.:

- w zakresie form opieki nad dziećmi;
- w zakresie kapitału społecznego;
- w zakresie kapitału kulturowego;
- w zakresie samooceny i poczucia sprawczości;
- w zakresie umiejętności spędzania wolnego czasu;
- w zakresie uczestnictwa w życiu lokalnej społeczności.

Używanie gier przyczyni się do:

- wyćwiczenia umiejętności współpracy w grupie i podziału zadań;
- wzrostu kreatywności wśród dzieci i młodzieży;
- wypracowania umiejętności wyznaczania celów i ich skutecznego realizowania;
- budowania kapitału społecznego i poszerzania zasobów kapitału kulturowego;
- uatrakcyjnienia form spędzania czasu wolnego przez dzieci i młodzież;
- wzmocnienia integracji rodziców z dziećmi poprzez wspólne uczestnictwo w przedsięwzięciu;
- integracji lokalnej wspólnoty;

- wzrostu wiedzy i kompetencji koniecznych do nauki i pracy

Niemniej ważnym zagadnieniem jest także nisko oceniana atrakcyjność istniejących, instytucjonalnych form opieki nad dziećmi i młodzieżą (np. świetlic środowiskowych) i ich stygmatyzujący charakter. Wprowadzenie gier do praktyki instytucjonalnej pozwala znacząco zmienić ten stan rzeczy. „Wspólne granie” odwołuje się do faktycznych zachowań dzieci i młodzieży i rozmaitych „mód” w zakresie spędzania czasu wolnego. Warto zauważyć, że gry planszowe generalnie przeżywają obecnie renesans i są modnym sposobem spędzania czasu. W ten sposób bardziej atrakcyjna - przy relatywnie niewysokich kosztach - staje się oferta wsparcia dziennego. Jednym z kluczowych elementów zaprojektowanego działania jest budowanie kapitału społecznego, a szczególnie jego poprawa u członków rodzin, gdzie toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa. Działanie nawiązuje w tym zakresie do koncepcji Marka Granovettera - "The strength of weak ties"³². Istota rozwiązania polega na tym, aby budować połączenia ("weak ties") pomiędzy osobami ulokowanymi na różnych poziomach struktury społecznej.

Podmiotowość i partycypacja

Działanie opiera się na aktywnym udziale zarówno młodzieży z grupy odbiorców, jak i użytkowników (personel placówki w której organizowane będą rozgrywki) w kształtowaniu reguł i planowaniu aktywności związanej z działaniem. Sam udział w grach ma - *par excellence* - charakter partycypacyjny, istotne jest jednak grupowe a) wynegocjowanie reguł obowiązujących uczestników, b) wynegocjowanie zasad „wygranej” c) zaangażowanie – na równych zasadach – wszystkich w przeprowadzenie przedsięwzięć o ile będą miały one cykliczny i planowy charakter. Partycypacji sprzyja zastosowanie logiki i narzędzi przewidzianych w modelu dla działania „Konkursy”.

Podmiotowość uczestników działania budowana przez założenie i umożliwienie im wpływu na decyzje podejmowane w trakcie prac nad organizacją rozgrywek. Zgodnie z tym, co zostało zaznaczone wcześniej, „gry” będą traktowane jako pretekst do wprowadzania elementów szkolnego minimum programowego; w zakresie, w jakim dotyczy to elementów wiedzy o społeczeństwie – podmiotowość odbiorców budowana jest dzięki kształtowaniu umiejętności obywatelskich i wiedzy o mechanizmach funkcjonowania w społeczeństwie. Praca grupowa sprzyja także kształtowaniu postaw związanych z prawidłowym funkcjonowaniem w rolach społecznych.

Równouprawienie i równość szans

Zasada równości szans i niedyskryminacji realizowana będzie przez: a) zróżnicowany wybór gier – w taki sposób, aby nie odzwierciedlał on stereotypowych podziałów na gry ‘typowo chłopięce’ i ‘typowo dziewczęce’, b) tam, gdzie to będzie możliwe - uwzględnienie tematyki równościowej jako elementu zajęć związanych z przebiegiem gry, c) dbałość o zróżnicowany ze względu na płeć skład zespołów biorących udział w zajęciach, d) dbałość o dostępność zajęć dla osób z niepełnosprawnościami (np. przez wyznaczenie w ramach zespołu ‘asystenta’ osoby niepełnosprawnej, e) umieszczanie informacji o zajęciach na portalu będącym częścią modelu „Potencjały”, który jest zgodny ze standardami dostępności WCAG 2.0.

³² M. S. Granovetter: The Strength of Weak Ties. The American Journal of Sociology 78 (6) 1973, s.1360–1380

Odwołania do rozwiązań w innych projektach EQUAL/POKL

„Wspólne granie” nie wykorzystuje w sposób bezpośredni materiałów wypracowanych w projektach PIW EQUAL/POKL. Niemniej jednak odwołuje się do koncepcji wypracowanej w projekcie „PlanInfoStrateg - interdyscyplinarne programy dla III i IV etapu kształcenia z wykorzystaniem narzędzi informatycznych” (w ramach konkursu PO KL, Priorytetu III; Działania 3.3 Poprawa jakości kształcenia; Poddziałania 3.3.4 Modernizacja treści i metod kształcenia). W projekcie tym opracowano m.in. interdyscyplinarny program nauczania WOS, informatyki i przedsiębiorczości zakładający wykorzystanie komputerowej gry typu RTS „Starcraft Broodwar”.

Użytkownicy

Użytkownikami „Wspólnego grania” są pracownicy placówek opiekuńczo-wychowawczych (np. świetlic środowiskowych), szkół każdego poziomu (z naciskiem na szkoły podstawowe i gimnazja) i placówek kulturalnych - w szczególności zaangażowani w działalność płaszczyzny integracyjnej „Spotkania”). Przykładowe scenariusze zajęć (patrz: załączniki) mogą być wykorzystane w każdej z w/w instytucji, po adaptacji stosownie do szczegółowych i indywidualnie ustalanych celów zajęć (np. w zależności od tego, czy akcentowany jest aspekt integracyjny czy edukacyjny gry), wieku i możliwości poznawczych dzieci i młodzieży, oraz charakterystyki dorosłych z grupy odbiorców ewentualnie biorących udział w zajęciach. W czasie planowania zajęć będą wykorzystywane te elementy modelu „Potencjały”, które są wbudowane w portal internetowy, i których funkcja jest wsparcie pracy grupowej i budowania zespołów („Inkubator pomysłów” i „Generator konkursów”). Konsekwentnie, działanie jest pomyślane w taki sposób, aby wspierało prace tych użytkowników, którzy pracują metodą projektu edukacyjnego.

Instrukcje dla narzędzi internetowych znajdują się w części II podręcznika. Program szkoleń zakłada w tym przypadku „naukę przez praktykę” i opiera się na aktywnym treningu posługiwania się dostarczonymi narzędziami.

Narzędzia służące realizacji działania:

- Instrukcja działania: „Wspólne granie” – gra w miasto (cz. II III.3.5) str. 169
- Scenariusz zajęć „Wspólne granie” (cz. II III.4) str. 171
- Ankieta ewaluacyjna dla uczniów (cz. II II.5) str. 154
- Ankieta ewaluacyjna dla nauczycieli (cz. II II.5) str. 159

Warunki wykorzystania

Używanie gier wymaga od użytkowników przede wszystkim klarownego zamysłu i określenia celów zabawy – szczególnie jeśli gry mają mieć cel dydaktyczny. Wyznaczanie celów pracy zespołowej jest jednym z elementów szkolenia użytkowników.

Przykładowy scenariusz zajęć w oparciu o grę, wraz z instrukcją jego stosowania znajduje się w załącznikach

Do prowadzenia zajęć konieczna jest znajomość planowanej do wykorzystania gry – w stopniu wystarczającym do zaprezentowania jej odbiorcom i wytłumaczenia reguł. Prowadzący zajęcia powinien bezwzględnie zapoznać się z instrukcją dostarczoną przez producenta.

Siłą rzeczy konieczny jest też zakup gier. W przypadku planszówek ceny jednego zestawu do gry oscylują wokół 100 zł. W przypadku gier komputerowych ceny są zbliżone, jednak możliwe jest wykorzystanie znacznie tańszych starszych wersji lub wręcz darmowych odpowiedników.

Sala dla „Wspólnego grania” powinna zapewniać komfort 3-12 uczestnikom w zależności od wybranego sposobu prowadzenia rozgrywek. Jeśli w grę wchodzi gra komputerowa – konieczna jest

odpowiednia liczba stanowisk. Producenci gier komputerowych podają minimalne wymagania sprzętowe.

Wymagane doświadczenie prowadzących w pracy z młodzieżą (pracownicy wszystkich instytucji edukacyjnych, także świetlic środowiskowych, spełniają ten warunek). Nie jest wymagane formalne wykształcenie pedagogiczne.

Działanie realizowane jest w oparciu o istniejące zasoby lokalowe i nie pociąga za sobą dodatkowych kosztów.

W przypadku organizacji działania w oparciu o zewnątrz środki, konieczne jest zaangażowanie następujących zasobów:

- 48 osobogodzin rocznie (jedno spotkanie trwa mniej więcej 2 godziny, 2 spotkania w miesiącu)

Wymagania techniczne w przypadku wykorzystania scenariusza gry komputerowej SimCity omówione zostały w części II modelu, rozdz. III.3.5

sala z krzesłami i stołami, umożliwiającą pełne uczestnictwo osobom z niepełnosprawnościami

Odbiorcy

Ze względu na integracyjną funkcję „Grania” 1) odbiorcami działania są dzieci, młodzież i dorośli z rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa zidentyfikowanych przez pomoc społeczną na podstawie standardowo gromadzonych w OPS danych i wywiadu diagnostycznego, 2) uczestnikami „gier” są inni członkowie (dzieci, młodzież i dorośli) społeczności lokalnej, którzy także stają się beneficjentami integracji. Użytkownicy zaangażowani w prowadzenie działań płaszczyzny „Spotkania” dbają o odpowiednie proporcje osób z grupy odbiorców w zajęciach po konsultacji z OPS lub pedagogiem szkolnym (który dysponuje stosowną informacją o odbiorcach).

Informacje o grach i opartych na tych grach turniejach, oraz zaproszenia są umieszczane na modelowym portalu internetowym .

Kompleksowość i jakość

Działanie wpisuje się w praktykę instytucji opiekuńczo-wychowawczych, szkół i placówek kulturalnych i wzbogaca ich ofertę o elementy integracyjne i edukacyjne. Każda z wymienionych instytucji zapewnia usługi i zaspokaja potrzeby w zakresie wyznaczonym stosownymi przepisami i wewnętrznym regulaminem, a ze względu na to, że każda jest też instytucją samorządową – podlegają kontroli odpowiednich organów gminy lub powiatu (w przypadku szkół chodzi także o kuratoria oświaty). Dodatkowe mechanizmy kontroli jakości nie są konieczne. Zaleca się, żeby działanie wpisać do programu placówki.

Mechanizmem zapewniania jakości jest także monitorowanie i systematyczna ewaluacja stosowania elementów modelu „potencjały”.

Połączenia z innymi działaniami

Sub-działanie Wspólne granie będzie wspierane przez portal internetowy w zakresie promocji inicjatywy poprzez zastosowanie aplikacji Puls projektu (M01). W jego ramach publikowane będą treści zachęcające do wzięcia udziału w rozgrywkach. Dokładny opis funkcjonowania inicjatywy oraz wyjaśnienie podstawowych zasad panujących w czasie gry dostępne będzie w odpowiednim Informatorze (M02).

Aby wspomóc warstwę organizacyjną przedsięwzięcia, nadchodzące rozgrywki zaznaczone będą w Kalendarzu (M04). Atrakcyjnym elementem funkcjonowania Sub-działania będzie tworzenie foto/wideo relacji z prowadzonych spotkań. Dostęp do nich umożliwi znajdująca się na portalu Galeria multimedialna (M06).

Aby zwiększyć zaangażowanie uczestników i wzmocnić element grywalizacji pojawiający się w sub-działaniu, portal internetowy pozwala na nagradzanie szczególnie aktywnych graczy za pomocą Modułu punktacji i odznak (M16). Pojawienie się na profilu uczestnika dodatkowych trofeów świadczących o postępach i sukcesach wzmocni chęć rywalizacji i dalszego rozwoju.

Treningi edukacyjne

4c	Płaszczyzna integracji „Spotkania” Sub-działanie: Treningi edukacyjne
<p><i>Ogólny opis działania</i></p> <p>‘Sub –działanie’ pn. ‘Treningi edukacyjne’ składa się z trzech części. Część pierwsza to trening w zakresie organizacji czasu, część druga to trening w zakresie osiągania celów, część trzecia to trening psycho - edukacyjny obejmujący kształcenie tzw. ‘umiejętności miękkich’, takich np. jak formułowanie asertywnych wypowiedzi, nazywanie uczuć, powstrzymywanie własnej agresji, kontrola poczucia wstydu i sposobów radzenia sobie ze wstydem, sposobów radzenia sobie w sytuacjach odbieranych jako ‘upokarzające’, itp. Części pierwsza i druga przeznaczone są dla dzieci starszych (10 – 12 lat), część trzecia jest przeznaczona również dla dzieci młodszych (6 – 9 lat). Użytkownikami każdej z części jest personel pedagogiczny, pracujący w ramach działania ‘Płaszczyzna integracyjna SPOTKANIA’ tj. wychowawcy – nauczyciele i nauczyciele – wolontariusze. Każda z części ‘sub – działania’ ma charakter odrębny i dynamiczny: jest realizowana w sekwencji kolejnych, coraz bardziej zaawansowanych kroków, stosownie do zainteresowania odbiorców, tj. dzieci z rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia biedy. Podstawowa funkcja każdej z części ‘sub – działania’ to uczenie i trening radzenia sobie z sytuacjami trudnymi pojawiającymi się w codziennym życiu dzieci z tych rodzin, związanych z ich nieuprzywilejowanym położeniem społecznym, na przykład w silnie ustratyfikowanych grupach koleżeńskich.</p> <p>Działanie – podobnie jak pozostałe składające się na płaszczyznę „Spotkania” jest efektywne kosztowo, ponieważ pozwala na ekonomiczne wykorzystanie zasobów materialnych, (np. sprzętu komputerowego czy pomieszczeń), i zasobów ludzkich, (kadra profesjonalnych instruktorów czy instruktorów – wolontariuszy). Jest też – w założeniu – skuteczne ze względu na podstawowe funkcje, przede wszystkim na potencjał integracyjny i ‘destygmatyzację’. Skuteczność działań wynika także z relatywnie ‘lekkiej’ formy, która zwiększa szanse na udział dzieci z grupy docelowej, a jednocześnie pozwala łączyć zabawę z przekazem edukacyjnym, i kształtowaniem pożądanych ‘wzorów mentalnych’.</p>	
<p><i>Związek z obszarami działań</i></p> <p>‘Sub – działanie’ pn. ‘Trening edukacyjny’ jest częścią działań podejmowanych w obszarze ‘Trening partycypacji w życiu społecznym’ i służy przede wszystkim radzenia sobie z sytuacjami trudnymi powstającymi w toku uczestnictwa w życiu zbiorowym.</p>	

Jakie zdiagnozowane problemy rozwiązuje działanie

Jednym z problemów charakteryzującym rodziny, w których toczą się procesy dziedziczenia biedy jest nieumiejętność ekspresji emocji i nieumiejętność werbalizowania tych emocji. Temu właśnie ma zaradzić trening psycho – edukacyjny realizowany w toku ‘sub – działania’. Umiejętność organizacji czasu to problem, który został zarejestrowany w toku FGI przeprowadzonych w toku diagnozy pogłębionej (por. np. slajd 153). Trening obejmujący dostrzeganie różnicy pomiędzy ‘czasem pracy’ i ‘czasem zabawy’ i postrzeganie czasu jako zasobu adresuje właśnie ten zestaw zagadnień. Trening osiągania celów służy przekształceniu rejestrowanej w toku diagnozy tendencji do ‘myślenia szybkiego’ w ‘myślenie powolne’ pozwalające na przejście od marzeń do celów.

Podmiotowość i partycypacja

‘Sub – działanie’ pn. ‘Trening edukacyjny’ buduje podmiotowość dzieci z rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia biedy na trzy sposoby: po pierwsze uczy kontrolowania i ekspresji emocji, po drugie, uczy radzenia sobie w interakcjach z innymi, i – po trzecie – skłania do ‘myślenia powolnego’ i ‘refleksyjnego’, zapobiegając podejmowaniu decyzji rutynowych, typowych dla tzw. ‘myślenia szybkiego’

Równouprawienie i równość szans

Poprzez kształcenie umiejętności asertywnego reagowania w toku społecznych interakcji ‘sub – działanie’ sprzyja równości płci, ułatwia również radzenie sobie w sytuacjach trudnych dzieciom z różnymi niepełnosprawnościami. Jest też formą wyrównywania niedostatków kapitału społecznego i kapitału ludzkiego charakterystycznego dla dzieci z rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia biedy.

Odwołania do rozwiązań w innych projektach EQUAL/POKL

‘Sub – działanie’ odwołuje się do dorobku EQUAL/ PO KL wprost i bezpośrednio: jedna z jego części jest wykorzystanie programu psycho-edukacyjnego powstałego w ramach Fundacji ‘Drabina rozwoju’, która stworzyła program ‘Grajki – pomagajki’ i wbudowane w ten program gry komputerowe. Prace nad przygotowaniem tego programu były finansowane ze środków EFS-u.

Użytkownicy

Użytkownikami ‘sub – działania’ są profesjonalni pedagodzy i psychologowie oraz wychowawcy (instruktorzy) – wolontariusze pracujący w ramach działania ‘Płaszczyzna integracji SPOTKANIA’. ‘Narzędzia’ wykorzystywane w toku realizacji ‘sub – działania’ to scenariusze zajęć z dziećmi oraz dwie (przeznaczone, odpowiednio, dla dzieci młodszych i dzieci starszych) gry komputerowe.

Narzędzia służące realizacji działania:

- Instrukcja działania: Treningi edukacyjne (cz. II III.3.1) str. 164
- Konspekt zajęć „Organizacja czasu” (cz. II III.4) str. 175
- Skrypt dla uczniów (cz. II III.4) str. 177
- Konspekt zajęć „Osiąganie celów” (cz. II III.4) str. 179
- Skrypt dla uczniów „Osiąganie celów” (cz. II III.4) str. 180
- Instrukcja: Trening psycho – edukacyjny ‘Grajki – pomagajki’ (cz. II III.3.1) str. 166
- Instrukcja: Trening osiągania celów (cz. II III.3.1) str. 165
- Instrukcja: Trening w zakresie organizacji czasu (cz. II III.3.1) str. 165

Warunki wykorzystania

Użytkownicy 'sub – działania' powinni zapoznać się z jego podstawowymi funkcjami , oraz materiałami dydaktycznymi dot. gry i programu 'Grajki – pomagajki' (<http://www.grajki-pomagajki.pl/>) jak też w zakresie jego realizacji, tj. m.in. biegłego posługiwania się wskazanymi wyżej grami, a także w zakresie metodyki treningów edukacyjnych pn. 'Osiąganie celów' oraz 'Organizacja czasu'(Część II modelu, rozdz. III.3 i III.4).

W przypadku treningu psycho-edukacyjnego „Grajki-pomagajki” konieczne wykształcenie pedagogiczne lub psychologiczne; przypadku pozostałych sub-działań dodatkowe kryteria co do wykształcenia nie sa konieczne.

1 sala (15 os.) z min. jednym stanowiskiem komputerowym, z dostępem do internetu

24 godziny zaangażowania użytkownika (1 spotkanie 2 godz. lekcyjne raz w miesiącu)

Odbiorcy

Odbiorcami 'sub – działania' są przede wszystkim dzieci z rodzin wskazanych przez pracowników socjalnych/asystenta rodziny jako takie, w których toczą się procesy dziedziczenia biedy; przede wszystkim - dlatego, że – w miarę możliwości – odbiorcami 'sub – działania' są też dzieci z pozostałych rodzin uczestniczących w działaniu 'Płaszczyzna integracyjna SPOTKANIA'

Kompleksowość i jakość

'Sub – działanie' jest kompleksowe w tej mierze, w jakiej zapewnia dostęp do całościowej, a przy tym innowacyjnej i nowoczesnej w formie, usługi polegającej na całościowym projekcie kształtowania tzw. 'umiejętności miękkich'.

Połączenia z innymi działaniami

Sub – działanie jest kompatybilne z tymi wszystkimi działaniami projektu „Potencjały”, służącymi emancypacji i budowaniu podmiotowości członków rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia biedy, a także tymi działaniami, które zmierzają do promowania 'myślenia powolnego' i racjonalnego osiągania celów oraz dostrzegania odroczonej konsekwencji podejmowanych decyzji. Istotnym warunkiem powodzenia współdziałania jest wykorzystanie rozwiązań dostępnych na portalu projektu. Planowanie i organizowanie działań może być oparta na tych elementach modelu „Potencjały”, które są wbudowane w portal internetowy, i których funkcja jest wsparcie pracy grupowej i budowania zespołów:

- „Inkubator pomysłów”
- „Generator konkursów”).

Wykorzystywany będzie ponadto obszar informacyjny portalu.

Portal będzie wspierał sub-działanie Treningi edukacyjne za pomocą Pulsu projektu (M01). Aplikacja pozwoli na publikowanie materiałów promocyjnych zachęcających do wzięcia udziału w spotkaniach oraz przedstawi najważniejsze korzyści z nich płynące. Dokładny sposób organizacji treningów, panujących na nich zasad oraz sposobów dołączenia do nich dostępny będzie w ramach odpowiedniego Informatora (M02).

Organizatorzy spotkań będą informować uczestników o nadchodzących spotkaniach przy pomocy umieszczonego na portalu internetowym Kalendarza (M04). Dostępna będzie również Galeria multimedialna (M06), gdzie opublikowane zostaną foto/wideo relacje z minionych spotkań, lub przygotowane na ich potrzeby materiały edukacyjne (Szablony treści M05).

4d	Płaszczyzna integracji „Spotkania” Sub-działanie: Klub filmowy
<p><i>Ogólny opis działania</i></p> <p>Podstawową funkcją ‘sub – działania’ pn. ‘Klub filmowy’ jest – podobnie jak wszystkich innych ‘sub – działań realizowanych w ramach działania ‘Płaszczyzna integracji SPOTKANIA’ – jest uzyskanie ‘efektu integracji’, tj. ‘de - stygmatyzacji’ rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia biedy oraz członków tych rodzin, a także obniżanie barier stratyfikacyjnych utrudniających dyfuzję takich wzorców mentalnych, które sprzyjają ‘myśleniu analitycznemu’, umiejętności dostrzegania kosztów i korzyści odroczonej konsekwencji podejmowanych decyzji i wydłużaniu ‘horyzontu planistycznego’. Niezależnie od tego, ważną funkcją tego ‘sub – działania’ jest też stworzenie wspólnej przestrzeni komunikacyjnej, w której porozumiewają się członkowie rodzin objętych procesami dziedziczenia biedy oraz ludzie należących do różnych segmentów struktury społecznej, ujawnianie i dyskutowanie zbieżnych i rozbieżnych punktów widzenia, ocen, itp. Tym sposobem ‘sub – działanie’ pn. ‘Klub filmowy’ jest też jedną z form budowania kapitału społecznego i wspólnego kapitału ludzkiego. Oglądanie filmów to tylko pretekst dla osiągnięcia wskazanych ‘efektów integracji. Praktycznie rzecz biorąc, oglądanie filmów, (najlepiej organizowanych w swoiste cykle filmowe, takie np. jak ‘Historia biblijna’, ‘Blaski i cienie polskiej transformacji’, ‘Sędzia też człowiek’ czy ‘Prawda życia i prawda ekranu’ i rozmowa o nich pozwala na uzyskanie wskazanych wyżej ‘efektów integracji’. Co więcej, stwarza też nauczycielom, poprzez wykorzystywanie fabuły oglądanych filmów, dogodny pretekst do wzbogacenia lekcji z – na przykład – historii czy geografii: cykl filmów ‘biblijnych’ jest dogodnym punktem wyjścia dla lekcji o geografii i historii Bliskiego Wschodu; cykl filmów ‘Sędzia też człowiek’, wśród których znajdzie się trafnie dobrany western, jest pretekstem do zastanowienia się – np. na lekcji WOS-u - na sytuacje, w których aparat wymiaru sprawiedliwości zawodzi zaś podejmowane w jego ramach decyzje kłócą się ze społecznym poczuciem sprawiedliwości.</p> <p>Działanie – podobnie jak pozostałe składające się na płaszczyznę „Spotkania” jest efektywne kosztowo, ponieważ pozwala na ekonomiczne wykorzystanie zasobów materialnych, (np. sprzętu czy pomieszczeń), i zasobów ludzkich, (kadra profesjonalnych instruktorów czy instruktorów – wolontariuszy). Jest też – w założeniu – skuteczne ze względu na podstawowe funkcje, przede wszystkim na potencjał integracyjny i ‘destygmatyzację’. Skuteczność działań wynika także z relatywnie ‘lekkiej’ formy, która zwiększa szanse na udział osób z grupy docelowej, a jednocześnie pozwala łączyć zabawę z przekazem edukacyjnym i kulturalnym, i kształtowaniem pożądanых ‘wzorów mentalnych’ w tym zakresie</p>	
<p><i>Związek z obszarami działań</i></p> <p>Poprzez realizację ‘efektów integracyjnych’ ‘sub – działanie’ pn. ‘Klub filmowy’ jest jedną z możliwych form treningu partycypacji w życiu społecznym, służy budowaniu kapitału społecznego rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia biedy, jest też sposobem budowania kapitału kulturowego tych rodzin i ich indywidualnych członków.</p>	

Jakie zdiagnozowane problemy rozwiązuje działanie

Niezależnie od 'efektu integracji' uzyskiwanego w toku realizacji 'sub – działania' pn. 'Klub filmowy' służy on także – poprzez stworzenie jednostkom przestrzeni ekspresji emocji czy opinii – budowaniu ich podmiotowości i pokazuje członkom rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia biedy to m.in., że ich problemy są wielce uniwersalne i stanowią marny powód do usprawiedliwiania własnej bierności. 'Sub – działanie' adresuje też ujawnione w toku diagnozy problemy o charakterze komunikacyjnym i stwarza 'uwspólniony' kapitał kulturowy ludzi z rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia biedy.

Podmiotowość i partycypacja

Por. wyżej

Równouprawienie i równość szans

Trafnie dobrane filmy – pokazujące, np. historię ruchów desegregacyjnych w Stanach Zjednoczonych czy pierwszy film z serii 'Rambo', który stanowi sfabularyzowaną i wielce krytyczną opowieść o zbiorowej reakcji na 'obcego' - demonstrują kłopoty, jakie następcza realizacja równych praw. Wiele jest też takich filmów, które stanowią apologię idei 'równych szans': szereg filmów 'mafijnych', także współczesnych filmów polskich, można przecież – tak się to zresztą często robi – wykorzystywać, jako poszukiwanie alternatywnej ścieżki sukcesu w społeczeństwach o relatywnie 'zamkniętej' strukturze społecznej. Morał tych filmów jest prosty: jeśli nie chcemy tworzyć rozmaitych społecznych patologii (takich, np. jak tzw. 'zorganizowana przestępczość'), powinniśmy dbać o równość szans i równouprawienie.

Formalnym, ale też podstawowym i bezpośrednim wyrazem troski o równouprawienie jest taka organizacja pomieszczenia 'Klubu', aby był on dostępny dla osób niepełnosprawnych, aby tak organizować projekcje filmów, aby były one dostępne – na przykład, naprzemiennie – dla członków rodzin obciążonych rozmaitymi obowiązkami domowymi. Równy dostęp to m.in. promocja 'Klubu' na portalu projektu „Potencjały” i zamieszczane tam informacje o repertuarze. Idea 'równych szans' jest realizowana przez otwarty dostęp do 'sub – działania'.

Odwolania do rozwiązań w innych projektach EQUAL/POKL

Wśród rozwiązań wypracowanych w projektach EQUAL/PO KL nie ma takich, których 'sub – działanie' pn. 'Klub filmowy' stanowiłoby bezpośrednią kontynuację. Jednakże, inspirująca funkcja tych programów polega m.in. na tym, że ich wyniki stanowią przesłankę testowania hipotez o konsekwencjach strukturalnej izolacji rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia biedy i do poszukiwania rozwiązań, które tym konsekwencjom usiłują zaradzić. W tym względzie szczególnie instruktywne okazują się projekty 'Druga szansa' (EQUAL, nr A0383) i 'Pomosty. Budowanie kapitału społecznego młodzieży ze środowisk wiejskich Warmii i Mazur.', (POKL. nr /7/D.1.1/2011).

Użytkownicy

Użytkownicy 'sub – działania' pn. 'Klub filmowy' to przede wszystkim personel pedagogiczny zatrudniony w ramach działania 'Płaszczyzna integracji SPOTKANIA' oraz instruktorzy – wolontariusze angażujący się w realizację tego 'sub – działania', ci zwłaszcza, którzy mają profesjonalne doświadczenie związane z problematyką poszczególnych cykli filmowych. Użytkownikami – w tym przypadku – są też pedagodzy szkolni i nauczyciele wykorzystujący poszczególne filmy lub całe cykle w toku swoich lekcji, (por. wyżej).

Narzędzia służące realizacji działania:

- Instrukcja działania: Klub filmowy (cz. II III.3.2) str. 166

Warunki wykorzystania

Realizacja 'sub – działania' wymaga dostępu do aparatury 'kina domowego' (ekranu, projektora, głośników i odtwarzacza lub komputera obsługującego płyty blueray i dvd), a także do komputera pozwalającego odpowiednio do zamierzeń 'instruktora – koordynatora' układać początkowy repertuar 'Klubu filmowego', (z biegiem czasu i instytucjonalnym 'krzepnięciem' 'sub – działania repertuar 'Klubu' jest współtworzony przez jego członków). Realizacja 'sub – działania' nie wymaga szczególnej wiedzy – poza ogólnymi umiejętnościami wykorzystywania zasobów sieci internetowej, znajomości kluczowych adresów www, etc. – oraz doświadczeniem zawodowym, którym dysponują zaproszeni do współpracy instruktorzy – wolontariusze, gotowi do komentowania i prowadzenia dyskusji dotyczącej poszczególnych filmów. Dobrze byłoby też, aby dysponowali oni najbardziej podstawowymi umiejętnościami prowadzenia grupowej dyskusji. Kwestie te nie wymagają zaawansowanych, dedykowanych szkoleń: 'sub – działanie' ma swoją dynamikę i ewoluuje stosownie do lokalnego kontekstu, wystarczy zatem prosty instruktarz i monitorowanie 'sub – działania' zorientowane na wsparcie mające na celu usuwanie bieżących kłopotów praktycznych.

Zaangażowanie czasowe opiekuna: średnio 4 godz/m-c (1-2 spotkania miesięcznie, łącznie 48 godzin)

Odbiorcy

'Sub – działanie' ma charakter otwarty, co oznacza, że nie jest adresowane wyłącznie do odbiorców projektu „Potencjały”. Co więcej, ta jego cecha, tj. to, że w jego realizacji będą uczestniczyły nie tylko osoby z rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia biedy, jest jednym z kluczowych warunków osiągnięcia opisywanych wyżej 'efektów integracji'.

Kompleksowość i jakość

Sens omawianego 'sub – działania' nie polega na stworzeniu okazji do atrakcyjnego spędzania czasu. To – w gruncie rzeczy – jest tylko pretekst, służący realizacji 'efektu integracji' oraz 'uwspólnieniu' kapitału ludzkiego odbiorców tego 'sub – działania'. Niezależnie od tego – jest ono okazją do przyswojenia sobie przez uczestników 'Klubu' ważnych elementów kultury współczesnej.

Połączenia z innymi działaniami

'Sub – działanie' pn. 'Klub filmowy' jest kompatybilne z tymi wszystkimi działaniami, takimi np. jak 'Bilans umiejętności', które służą redukcji strukturalnych barier dzielących społeczność lokalną. Stwarzając szanse na komunikowanie się ludzi z różnych segmentów struktury społecznej służy ono również budowaniu podmiotowości członków rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia biedy, zapewnia im swoista przestrzeń ekspresji i - poprzez udział w kształtowaniu repertuaru – stwarza też praktyczną okazję do partycypacji we wspólnie podejmowanych decyzjach, jest więc swoistym 'treningiem partycypacji'.

Promocja sub-działania Klub filmowy odbywać się będzie na portalu internetowym, dzięki zastosowaniu aplikacji Puls projektu (M01), publikowane będą materiały informujące o korzyściach płynących z uczestnictwa w klubie oraz zachęcające do wzięcia udziału w kolejnych spotkaniach. Potencjalni członkowie dowiedzą się również jakie filmy zostaną w przyszłości zaprezentowane. Wyjaśnienie dokładnych zasad dotyczących uczestnictwa oraz organizacji klubu dostępne będzie w aplikacji Informatory (M02).

Organizatorzy będą umieszczać w kalendarzu (M04) informacje o zbliżających się terminach spotkań. Dzięki wykorzystaniu galerii multimedialnej, opublikowane zostaną foto/wideo relacje z minionych

wydarzeń. Mogą się tam znaleźć również materiały i ciekawostki dotyczące wyświetlanych obrazów, przygotowane przy pomocy Szablonów treści (M05).

Aby zwiększyć wpływ uczestników spotkań na kształt inicjatywy, klub filmowy będzie miał dostęp do Narzędzia do głosowania (M10), umieszczonego na portalu internetowym, pozwalającego na wspólne wybieranie najciekawszych filmów do przyszłych prezentacji, lub najlepszych minionych projekcji.

„Moja Mama (Tata) potrafi...”

4e

Płaszczyzna integracji „Spotkania” Sub-działanie: Moja Mama (Tata) potrafi...

Ogólny opis działania

Jeden z podstawowych i zapewne najstarszych mechanizmów segregowania się ludzi w grupy statusowe to odwoływanie się do statusu dziedzicznego m.in. po rodzicach. To samo dotyczy dzieci i młodzieży: mówiąc najprościej, po to, aby wypracować sobie status w grupach koleżeńskich ‘chwalić się’ one swoimi rodzicami. Kłopot jest ten, że dzieci i młodzież z rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia biedy nie bardzo mają się czym chwalić, bo status ich rodziców – budowany wg dość powszechnie rozpoznawanych kryteriów, takich, jak pozycja zawodowa, zarobki, wykształcenie, etc. – jest niewysoki. Zagadnienie to adresuje działanie pn. ‘Bilans umiejętności’, które polega m.in. na wyjściu poza wskazane kryteria statusotwórcze i akcentowaniu tego, że status ludzi z rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia biedy może być budowany także wg kryteriów uwzględniających ich osobliwe talenty czy umiejętności ważne dla funkcjonowania tych rodzin i całej społeczności lokalnej. Mówiąc najkrócej, dzieci i młodzież wchodzące w ich skład też ‘ma się czym chwalić’ i być dumna ze swoich rodziców.

‘Sub – działanie’ pn. ‘Moja Mama (Tata) potrafi...’ tworzy przestrzeń demonstrowania tych talentów/umiejętności, po to m.in. aby źródła dziecięcej dumy zostały grupowo rozpoznane. Praktycznie rzecz biorąc oznacza to, że rodzice, którzy ‘coś potrafią’, demonstrują praktyczną korzyść, jaka płynie z posługiwania się ich umiejętnościami i starają się je przekazać. Na przykład, osoba, która jest dobrym ślusarzem pokazuje, jak działają zamki rozmaitych typów, jak należy je konserwować i naprawiać, osoba, która potrafi dobrze poruszać się w lesie i – w szczególności – zbierać grzyby zabiera dzieci na wycieczkę i praktycznie pokazuje, gdzie szukać grzybów, jak je zbierać, aby nie niszczyć grzybni, jak je selekcjonować, itp., osoba biegła w zakresie kroju i szycia wspiera dzieci w przygotowaniu strojów, w których wystąpią na ‘balu maskowym’

Realizacja ‘sub – działania’ jest stosunkowo prosta, ale – co należy podkreślić – jej warunkiem jest współpraca pomiędzy instruktorem koordynującym ‘sub – działanie’ i odpowiedzialnym za wybór jego konkretnej wersji i pracownikiem socjalnym/asystentem rodziny, który uczestniczył w sporządzeniu ‘bilansu umiejętności dla konkretnych rodzin. Alternatywnym rozwiązaniem jest przeglądanie materiałów związanych z ‘bilansem umiejętności’ zamieszczonych na portalu internetowym projektu „Potencjały” i zapraszanie rodziców do współpracy.

Działanie – podobnie jak pozostałe składające się na płaszczyznę „Spotkania” jest efektywne kosztowo, ponieważ pozwala na ekonomiczne wykorzystanie zasobów materialnych, (np. pomieszczeń), i zasobów ludzkich, (kadra profesjonalnych instruktorów czy instruktorów – wolontariuszy). jest też – w założeniu – skuteczne ze względu na podstawowe funkcje, przede wszystkim na potencjał integracyjny i ‘destygmatyzację’. Skuteczność działań wynika także z relatywnie ‘lekkiej’ formy, która zwiększa szanse na udział osób z grupy docelowej, a jednocześnie

pozwała łączyć zabawę z przekazem edukacyjnym, i kształtowaniem pożądanych 'wzorów mentalnych'.

Związek z obszarami działań

'Sub – działanie' jest przede wszystkim szczególną formą treningu partycypacji w życiu społecznym – w tej mierze, w jakiej dotyczy rodziców. Poprzez swoiste 'dowartościowanie' ich dzieci służy także budowie ich podmiotowości i kształtuje przekonanie o tym, że mogą uczestniczyć w rozmaitych aktywnościach grup koleżeńskich na równych prawach, zatem, że nie ma powodów, dla których mieliby akceptować narzucane im przekonanie, że są 'gorsi' i że mają powody dla przeciwstawienia się stygmatyzującym ich praktykom.

Jakie zdiagnozowane problemy odbiorców, użytkowników lub całej społeczności rozwiązuje działanie. Bierzemy pod uwagę zarówno problemy wskazane w diagnozie wstępnej, jak i rozszerzonej i bezpośrednio się do nich odwołujemy

Jedną z najważniejszych funkcji 'sub – działania' jest 'de- stygmatyzacja' rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia biedy, a zwłaszcza 'de – stygmatyzacji' dzieci z tych rodzin. O tym, że są one stygmatyzowane przekonują materiały empiryczne zebrane w toku diagnozy – m.in. w toku tzw. 'panelu ekspertów' i w toku studiów przypadku.

Podmiotowość i partycypacja

'Sub – działanie' służy temu celowi wprost i bezpośrednio: (zob. wyżej)

Równouprawnienie i równość szans

'Sub – działanie' wspiera poczucie równości dzieci i młodzieży w ich grupach koleżeńskich i tym sposobem sprzyja budowaniu poczucia równości szans – m.in. poprzez nacisk na 'de –stygmatyzację' rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia biedy.

Odwołania do rozwiązań w innych projektach EQUAL/POKL

Na wskazane wyżej zagadnienia nacisk kładł zwłaszcza projekt 'Druga szansa', (EQUAL, nr A0383), oraz projekt PO KL pn. 'e-Horyzonty 15+'. W obu tych projektach akcentowana była problematyka 'de – stygmatyzacji' młodzieży zmarginalizowanej.

Użytkownicy

Użytkownicy 'sub – działania' to pracownicy i/lub instruktorzy – wolontariusze zaangażowani w funkcjonowanie działania 'Płaszczyzna integracyjna SPOTKANIA'. To oni tworzą przestrzeń, w której dorośli z rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia biedy demonstrują swoje umiejętności i stają się źródłem 'dumy' czy prestiżu swoich dzieci.

Narzędzia służące realizacji działania:

Instrukcja działania: Moja Mama (Tata) potrafi... (cz. II III.3.3) str. 167

Warunki wykorzystania

'Sub – działanie' nie wymaga jakichś szczególnych umiejętności po stronie użytkowników: wystarczy krótki instruktarz dla zainteresowanych pracowników/instruktorów – wolontariuszy omawiający jego podstawowe przesłanki i funkcje oraz dostęp do portalu internetowego projektu SPOTKANIA i/lub bieżący kontakt z pracownikami socjalnymi/asystentami rodziny.

Działanie zakłada cykl min. czterech dwugodzinnych spotkań, który może być powtarzany.

Działania nie pociąga za sobą dodatkowych kosztów i nie wymaga dodatkowych kompetencji prowadzącego. Potrzebna 1 sala z miejscami siedzącymi, ew. materiały piśmiennicze i papier. Zaangażowanie czasowe opiekuna/wolontariusza: 8 godz. rocznie.

Odbiorcy

'Sub – działanie' jest skierowane do dzieci i młodzieży z rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia biedy, ale – w granicach tej grupy – ma ono charakter otwarty.

Kompleksowość i jakość

Skoro praktyczne formy realizacji 'sub – działania' mieszczą się w ramach rutyny wychowawczej, to tym samym spełniają one warunek 'wysokiej jakości'. Kompleksowość tych 'usług' polega na tym, że są one funkcjonalnie powiązane z innymi usługami oferowanymi w ramach Modelu.

Połączenia z innymi działaniami

'Sub – działanie' jest kompatybilne z działaniem 'Bilans umiejętności' oraz działaniem 'Bank czasu' i z zasobami informacji o tych działaniach gromadzonych na portalu projektu „Potencjały”.

Podczas organizacji spotkań Moja Mama (Tata) potrafi... portal internetowy zostanie wykorzystany do działań promocyjnych przy pomocy Pulsu projektu (M01). Na jego łamach umieszczane będą materiały dotyczące korzyści płynących z udziału w inicjatywie oraz aktualności dotyczące przyszłych spotkań. Dokładne informacje dotyczące funkcjonowania przestrzeni oraz zasad panujących w jej obrębie znajdują się w odpowiednim Informatorze (M02).

Zbliżające się spotkania będą zaznaczane w Kalendarzu (M04) znajdującym się na portalu internetowym. Tam też znajdować się będzie Galeria multimedialna (M06), pozwalająca na publikowanie foto/wideo relacji z działań wewnątrz przestrzeni oraz katalogowanie materiałów przygotowanych na potrzeby spotkań, przy pomocy Szablonów treści (M05).

5

Warsztaty rozwoju potencjałów*Ogólny opis działania*

Ważnym elementem modelu przeciwdziałania procesom dziedziczenia ubóstwa wypracowanego w projekcie *Potencjały* są różnego rodzaju warsztaty skierowane do grupy odbiorców. Metoda warsztatowa zyskuje coraz większą popularność, ponieważ pozwala na osiąganie celów, które bardzo trudno osiągnąć przy użyciu innych metod dydaktycznych. Metoda warsztatowa bywa również stosowana w pracy socjalnej, w tym jako metoda szkolenia pracowników socjalnych³³.

Najważniejsze zalety metody pracy warsztatowej to:

- Ograniczenie do minimum wiedzy teoretycznej, przy jednoczesnym zaakcentowaniu możliwości „przećwiczenia” w praktyce zdobytych informacji;
- Ponadto zakłada się twórcze podejście do przekazanych informacji, co w praktyce oznacza możliwość ich uzupełniania, rozwijania, doskonalenia, proponowania podczas warsztatów nowych, nieznanych dotychczas rozwiązań diskutowanych problemów;
- Możliwość wykorzystania w pracy warsztatowej rozmaitych „zasobów” grupy, w tym m.in. wiedzy i umiejętności jej członków, ich doświadczeń, specyficznej wrażliwości oraz inteligencji – w metodzie warsztatowej zakłada się, że uczestnicy warsztatów uczą się nie tylko od osoby prowadzącej, ale przede wszystkim od siebie wzajemnie;

Metoda warsztatowa prowadzi do osiągania wielu celów szczegółowych, w zależności od konkretnej problematyki, jednak na najbardziej ogólnym poziomie warsztaty sprowadzają się do kilku uniwersalnych kwestii:

- Pozwalają nie tylko na zapoznanie się z nowymi informacjami, lecz również na wykorzystanie ich w praktyce;
- Uczestnicy warsztatów mogą w trakcie zajęć oswoić się z konkretnymi problemami w bezpiecznych warunkach;
- Poza tym możliwe jest również wypracowanie nowatorskich rozwiązań i reguł postępowania w trudnych sytuacjach, np. w sytuacjach różnych konfliktów;
- Ważną cechą pracy warsztatowej jest rozwijanie umiejętności pracy zespołowej, poznawanie w nowym kontekście swoich cech, nabywanie umiejętności obrony własnego stanowiska oraz negocjowania zespołowych rozwiązań.

W pracy warsztatowej wykorzystuje się najczęściej 5 podstawowych technik:

1. *Miniwykład;*
2. *Burzę mózgów;*
3. *Pracę w podgrupach;*
4. *Dyskusję;*
5. *Odgrywanie ról.*

³³ A. Majewska-Gałęziak (red.): *Metoda warsztatowa w kształceniu umiejętności interpersonalnych. Praca zbiorowa dydaktyków Policealnej Szkoły Pracowników Służb Społecznych w Gdańsku*, Wyd. „Śląsk”, Katowice 1998. Ogólny opis warsztatów został przygotowany z wykorzystaniem zamieszczonych w tej publikacji artykułów.

Miniwykład polega na zaprezentowaniu podczas warsztatu wiedzy niezbędnej do wykonania zadania, rozwiązania problemu. Zasada jest jednak taka, że wykład ten nie może być zbyt długi, dlatego powinien zawierać wyłącznie informacje konieczne do poradzenia sobie z stanowiącym przedmiot rozważań problemem. Po wprowadzeniu o charakterze teoretycznym następuje przejście do aktywności organizowanych w ramach pozostałych technik pracy metodą warsztatową. Niekiedy uczestnicy warsztatów są proszeni o przygotowanie pytań do miniwykładu, tj. o zainicjowanie dyskusji na temat zagadnień, które szczególnie ich zainteresowały, wzbudziły wątpliwości czy wydają się problematyczne.

Inna popularną techniką wykorzystywaną podczas warsztatów jest **burza mózgów**. Ta znana powszechnie technika ma na celu przede wszystkim wygenerowanie jak największej liczby pomysłów, które dopiero w następnej fazie są analizowane, oceniane i selekcjonowane. Prawidłowe przeprowadzenie burzy mózgów wymaga przestrzegania kilku zasad. Po pierwsze, ważnym elementem pracy jest swoboda, co oznacza, że w trakcie burzy mózgów żadne pojawiające się pomysły nie powinny być na bieżąco komentowane i oceniane. Po drugie, pomysły innych osób mają stanowić inspirację dla generowania na ich podstawie nowych rozwiązań przez pozostałych uczestników burzy mózgów. Trzecia ważna zasada polega na notowaniu wszystkich pojawiających się pomysłów na tablicy czy kartce papieru, tak, żeby nie stracić żadnego z nich. Niekiedy wykorzystuje się również technikę odwrotną do burzy mózgów – tzw. kruszenie, które polega na poszukiwaniu wad i słabych stron proponowanych rozwiązań.

Kolejną techniką pracy warsztatowej jest **praca w podgrupach**. Polega to na tym, że uczestnicy warsztatów są dzieleni na ok. 4 osobowe zespoły i pracują w tych zespołach nad konkretnymi zadaniami. Technika ta ma wiele zalet zarówno merytorycznych, jak i interpersonalnych – z jednej strony możliwe jest bowiem wypracowanie nowatorskich ciekawych rozwiązań przy wykorzystaniu wiedzy oraz doświadczenia życiowego i zawodowego uczestników, różnych punktów widzenia, a z drugiej strony podczas pracy w grupach na ogół wszyscy uczestnicy angażują się w wykonywane zadanie, muszą wyartykułować swoje myśli, starać się przekonać do swoich poglądów kolegów i ostatecznie wynegocjować również jedno, wspólne dla grupy stanowisko.

Jedną z technik metody warsztatowej jest **dyskusja**. Podstawowym celem tej powszechnej techniki jest wymiana wiedzy, poglądów, opinii oraz posiadanych doświadczeń w gronie osób dyskutujących. W literaturze przedmiotu wyróżnia się różne rodzaje dyskusji, w tym m.in. *dyskusję panelową*, *dyskusję planarną* oraz *dyskusję wielokrotną – zadaniową*. *Dyskusja panelowa* odbywa się z udziałem ekspertów, czyli osób, które na wstępie prezentują swoje poglądy, po czym wszyscy uczestnicy spotkania mogą wziąć udział w dyskusji. W *dyskusji plenarnej* wszyscy uczestnicy biorą udział na równych prawach, nikt nie zajmuje pozycji uprzywilejowanej. *Dyskusja wielokrotna – zadaniowa* polega na pracy w podgrupach nad tym samym zagadnieniem bądź nad różnymi problemami w różnych podgrupach. Następnie wypracowane w podgrupach rozwiązania są prezentowane publicznie i komentowane. Podczas wszelkiego rodzaju dyskusji powinno się przestrzegać kilku zasad: niedopuszczalne jest przerywanie wypowiedzi innym uczestnikom dyskusji oraz ocenianie wypowiedzi poprzedników, natomiast można się do nich odnosić; dobrze jest również odnosić się do konkretnych wypowiedzi czy zachowań, a nie do osób; poza tym dyskusję prowadzi jedna osoba, która udziela głosu poszczególnym osobom i dyscyplinuje dyskutantów.

Ważną techniką wykorzystywaną podczas warsztatów jest **ogrywanie ról**. Technika ta polega na wcielaniu się w określone role i prowadzeniu rozmowy. Np. podczas warsztatów dla pracowników socjalnych wypracowuje się w ten sposób efektywne sposoby prowadzenia rozmów z klientami, szczególnie na trudne tematy, np. problemów z alkoholem czy przemocą. Odgrywanie ról jest również techniką prowadzenia trudnych rozmów pomiędzy rodzicami i dziećmi, np. na temat problemów w szkole.

Klasyczne techniki pracy warsztatowej zostaną wzbogacone przez **techniki multimedialne** – w tym materiały edukacyjne dostępne w Internecie oraz na stronie www projektu *Potencjały*. Część dyskusji będzie dotyczyła materiałów edukacyjnych prezentowanych podczas warsztatów w formie multimedialnej.

Podsumowując, element modelu o nazwie *Warsztaty rozwoju talentów* polega na skłanianiu osób z grupy odbiorców do praktycznego uruchomienia wiedzy i umiejętności, którymi już dysponują i nabyli w toku rozmaitych szkoleń i pokazania im konkretnych korzyści wynikających z posługiwania się tą wiedzą/umiejętnościami. Celem rozwiązania jest też pokazanie uczestnikom projektu okoliczności sprzyjających integracji rodziny i wentylowaniu codziennych praktycznych konfliktów. Warsztaty wybrane spośród wymienionych poniżej będą realizowane z wykorzystaniem przygotowanych w ramach projektu materiałów, umieszczonych na stronie internetowej.

Rodzaje warsztatów:

1. Warsztaty - Inżynieria finansowa gospodarstwa domowego
2. Warsztaty dla rodziców (młodych i przyszłych)
3. Warsztaty dla rodziców z zagrożeń w sieci i w telewizji
4. Warsztaty – Zarządzanie konfliktami oraz regulamin porządku domowego
5. Warsztaty - Inżynieria czasu wolnego oraz „wspólnego”
6. Warsztaty - Umiejętność przygotowywania niedrogich zdrowych posiłków
7. Warsztaty - Rozwój umiejętności dbałości o ciało/wygląd zewnętrzny
8. Warsztaty - Rozwój przedsiębiorczości, prawo pracy, aktywizacja zawodowa, autoprezentacja

Warsztaty mogą być realizowane również z innych tematów, w zależności od potrzeb, które zostaną dostrzeżone przez użytkowników modelu. W założeniu tym realizuje się zasada *empowerment*.

Innowacyjność rozwiązania polega na jego odmienności od tradycyjnej pracy socjalnej realizowanej z konkretną rodziną. Proponowane w modelu *Potencjały* warsztaty pozwalają na współpracę członków różnych rodzin, u których diagnozuje się określonego rodzaju cechy – u podstaw tego elementu modelu tkwi przekonanie, że członkowie rodzin zagrożonych procesami dziedziczenia ubóstwa powinni wykorzystywać do rozwiązania swoich problemów przede wszystkim własne potencjały oraz potencjały innych osób znajdujących się w trudnej sytuacji, podczas gdy rola pracowników socjalnych/asystentów rodziny sprowadza się w znacznej mierze do pobudzania członków grupy docelowej do poszukiwania oraz wykorzystywania silnych stron zarówno jednostek, jak i potencjału tkwiącego w zespołach skoncentrowanych na realizacji wspólnych zamierzeń.

Ponadto innowacyjność rozwiązania polega na tym, że praca z rodzinami przy użyciu metody warsztatowej pozwala na bardziej trwałe wcielenie zdobytej wiedzy w praktyki codziennego życia. Jest to szczególnie istotne, ponieważ, jak wynika z pogłębionej diagnozy lokalnego środowiska, członkowie rodzin zagrożonych procesami dziedziczenia ubóstwa bardzo często posiadają odpowiednią wiedzę z zakresu obszarów, w których zdiagnozowano określone deficyty, tyle tylko, że posiadanie wiedzy nie jest tożsame z wykorzystywaniem jej w praktyce. Np. wiele rodzin deklaruje częste spożywanie warzyw i owoców, podczas gdy chociażby krótki pobyt w domu respondentów pozwala na stwierdzenie, że deklaracje niekoniecznie przekładają się na praktyki.

Ponadto innowacyjność rozwiązania przejawia się w tym, że rodzaje warsztatów będą elastycznie dobierane w zależności od potrzeb zdiagnozowanych w konkretnym środowisku.

Innowacyjność proponowanego działania polega na również na wspieraniu tradycyjnych metod pracy warsztatowej przez techniki multimedialne, w tym m.in. informacyjną stronę internetową o warsztatach, terminarz warsztatów, narzędzia ułatwiające komunikację wirtualną uczestników

warsztatów, przestrzeń do przechowywania i narzędzie do rozpowszechniania materiałów przygotowanych na spotkania, forum grupowe oraz kreator treści pozwalających na promocję grup.

Schemat opisu poszczególnych warsztatów

1. Nazwa warsztatu
2. Opis warsztatu
3. Cele warsztatu:
 - jakie elementy modelu zostaną zrealizowane podczas warsztatu (odwołanie do kółek);
 - na jakie zdiagnozowane cechy odpowiada warsztat;
4. Opis sposobu realizacji warsztatów:
 - liczba uczestników,
 - liczba i wymagane kompetencje osób prowadzących warsztat,
 - wymagana infrastruktura (np. liczba pomieszczeń i ich wyposażenie, np. w telewizor, komputer, rzutnik multimedialny, itd.)
5. Potrzebne materiały:
 - Np. papier, flamastry, *flip-chart*, wydrukowane materiały dla uczestników
6. Scenariusz warsztatu
 - Wprowadzenie: temat warsztatu; omówienie podstawowych zasad pracy warsztatowej; wyszczególnienie zagadnień, które zostaną omówione; wskazanie technik pracy warsztatowej, które zostaną podczas warsztatu wykorzystane;
 - Realizacja zaplanowanych ćwiczeń przy użyciu technik pracy warsztatowej, tj.: miniwykładu, burzy mózgów, pracy w podgrupach, dyskusji, odgrywania ról
 - Podsumowanie wyników pracy grupy.

Związek z obszarami działań

Element modelu noszący nazwę *Warsztaty rozwoju potencjałów* ma na celu rozbudzenie w rodzinach zagrożonych procesami dziedziczenia ubóstwa uśpionego kapitału w wielu rozmaitych wymiarach wyróżnionych w modelu Potencjały.

1. Warsztaty - Inżynieria finansowa gospodarstwa domowego

Warsztaty te, jak sama nazwa wskazuje, mają na celu *trening umiejętności związanych z zarządzaniem zasobami (np. finansowymi) oraz coaching, tj. rozwój umiejętności wyznaczania celów i podejmowania decyzji, np. edukacyjnych*. Uczestnicy warsztatów zdobędą praktyczną wiedzę, w jaki sposób najbardziej efektywnie wykorzystać posiadane zasoby, a w szczególności jak poradzić sobie z zaległymi zobowiązaniami finansowymi, jak racjonalnie planować decyzje konsumpcyjne, w jaki sposób wybrać najbardziej korzystne oferty pożyczek/kredytów, w jaki sposób oszczędzać, w co najlepiej zainwestować posiadane zasoby biorąc pod uwagę przyszłość całej rodziny, ze szczególnym uwzględnieniem przyszłości dzieci. Elementem innowacyjnym tego rodzaju warsztatów jest to, że podczas zajęć będą wykorzystywane narzędzia *on-line* dostępne na stronie portalu Potencjały.

2. Warsztaty dla młodych rodziców

Warsztaty te zostaną poświęcone problematyce przygotowania członków rodzin zagrożonych procesami dziedziczenia ubóstwa do świadomego dojrzałego rodzicielstwa. Zakres przewidzianych tematów wypisuje się w wyróżniony w modelu *trening zachowań prozdrowotnych (używkii, uzależnienia)* i obejmuje m.in. metody planowania rodziny, zachowania prozdrowotne kobiet w

ciąży, przygotowanie do porodu, pielęgnację i żywienie noworodka, radzenie sobie z problemami młodych rodziców (np. z depresją poporodową), kontrolę rozwoju dziecka, emocjonalne wymiary funkcjonowania „powiększonej” rodziny, podział obowiązków w rodzinie uwzględniający zasadę równości szans kobiet i mężczyzn (w tym zaangażowanie ojców w opiekę nad dzieckiem oraz inne obowiązki domowe), zachowanie intymności rodziców i dzieci oraz inne związane z tym zagadnieniem tematy. Celem warsztatów jest przygotowanie rodziców do odpowiedzialnego pełnienia ról społecznych wynikających z posiadania rodziny. Działanie to docelowo ma przyczynić się do zwiększenia dobrostanu członków rodzin, w tym przede wszystkim dzieci. Na stronie internetowej projektu znajdują się cenne informacje dla uczestników warsztatów, w tym cenne linki pozwalające na skontaktowanie się z organizacjami, które udzielą wsparcia rodzicom znajdującym się w szczególnie trudnej sytuacji, np. do portalu: <http://mamaniejestsama.pl/>.

3. Warsztaty dla rodziców z zagrożeń w sieci i w telewizji

Celem warsztatów jest uświadomienie rodzicom zagrożeń wynikających z korzystania przez dzieci ze źródeł internetowych oraz oglądania telewizji. Z pogłębionej diagnozy rodzin zagrożonych procesami dziedziczenia ubóstwa wynika, że dzieci spędzają w tych rodzinach dużo czasu przed ekranem telewizora lub komputera. Bardzo popularne są również rozmaite gry dostępne w smartfonach oraz innych urządzeniach elektronicznych. Warsztaty mają na celu uświadomienie rodzicom możliwych zagrożeń oraz przygotowanie ich do podjęcia konkretnych działań przeciwdziałających podejmowaniu przez dzieci zachowań ryzykownych.

4. Warsztaty – Zarządzanie konfliktami oraz regulamin porządku domowego

Koncepcja tego rodzaju warsztatów wyłoniła się podczas pogłębionej diagnozy środowiska lokalnego. Okazuje się, że ważnym problemem w rodzinach zagrożonych procesami dziedziczenia ubóstwa są toczące się na wielu poziomach konflikty, w tym konflikty pomiędzy rodzicami, pomiędzy rodzicami i dziećmi, pomiędzy sąsiadami, pomiędzy rówieśnikami w szkole. Funkcjonowanie lokalnej społeczności jest zatem w wielu wymiarach zaburzone przez tłące się konflikty. Cele warsztatu wpisują się zatem w wyróżniony w modelu projektu Potencjały *trening partycypacji w życiu społecznym*. Warsztaty mają na celu odbudowanie nadwątlonych zasobów drzemiącego w lokalnej społeczności kapitału społecznego.

Poza czasem wolnym jest oczywiście codzienności przepełniona problemami oraz troskami. Celem warsztatów z „regulaminu porządku domowego” jest wypracowanie z udziałem członków rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa obowiązujących w domu zasad ułatwiających codzienną kooperację wszystkich członków rodziny. W tym elemencie modelu zakłada się, że wprowadzenie reguł porządkujących codzienne współżycie członków rodziny, ustalenie określenie zakresu obowiązków oraz obszaru odpowiedzialności każdego z nich – oczywiście nie wyłączając dzieci – pozwoli na wdrożenie w codziennym życiu elementu modelu projektu *Potencjały* jakim jest *trening umiejętności związanych z nauką i pracą*. Ważnym elementem warsztatów jest problematyka równości szans kobiet i mężczyzn, przejawiająca się m.in. w równomiernym podziale obowiązków związanych z opieką nad dziećmi oraz prowadzeniem gospodarstwa domowego.

5. Warsztaty - Inżynieria czasu wolnego oraz „wspólnego”

Warsztaty te zostaną poświęcone wypracowaniu atrakcyjnych i zarazem produktywnych metod spędzania czasu wolnego przez członków lokalnej społeczności. Deficyty w tym zakresie mają niekorzystny wpływ przede wszystkim na dzieci, które znudzone na brak zainteresowania ze strony rodziców reagują często agresją. Podczas warsztatów poświęconych „inżynierii czasu wolnego” członkowie rodzin zagrożonych procesami dziedziczenia ubóstwa będą mogli wspólnie z osobami

prowadzącymi zajęcia wypracować atrakcyjne i dostępne na co dzień członkom lokalnej społeczności sposoby spędzania wolnego czasu, niekoniecznie przed telewizorem czy ekranem z gramami. Problematyka warsztatów wpisuje się w część modelu projektu *Potencjały* poświęconą przede wszystkim *treningowi partycypacji w życiu społecznych, w tym budowaniu zasobów kapitału społecznego i kulturowego*. W trakcie warsztatów zostaną wypracowane rozwiązania, które pozwolą na łączenie przyjemności z budowaniem indywidualnych, rodzinnych oraz lokalnych zasobów kapitału społecznego oraz kulturowego.

Warsztaty polegają na potraktowaniu rodzin jako zespołów, których członkowie starają się osiągnąć wspólny cel. Celem warsztatów jest wypracowanie wielu umiejętności, które wpisują się zarówno w trening umiejętności zarządzania nauką i pracą, trening partycypacji w życiu społecznym, trening zachowań prozdrowotnych, trening umiejętności zarządzania zasobami oraz coaching umiejętności wyznaczania celów i podejmowania decyzji. Zasadniczy zamysł rozwiązania polega na potraktowaniu rodziny jako zespołu osób, które wspólnie określają i wytyczają określone cele, a następnie wspólnymi siłami dążą do ich realizacji. W proponowanym rozwiązaniu podkreślenia wymaga podmiotowy sposób traktowania wszystkich członków rodziny, w tym również dzieci, kobiet oraz osób starszych. Podczas warsztatów uczestnicy zostaną zaznajomieni z podstawowymi technikami pracy zespołowej oraz uwarunkowaniami sprzyjającymi twórczemu myśleniu.

6. Warsztaty kulinarne - umiejętność przygotowania niedrogich zdrowych posiłków

Ważnym elementem modelu przeciwdziałania procesom dziedziczenia ubóstwa jest *trening zachowań prozdrowotnych*. Jednym z działań przewidzianych w modelu, którego celem jest niwelowanie deficytów braku umiejętności w zakresie zdrowego żywienia, w szczególności dzieci, są warsztaty poświęcone rozwijaniu umiejętności przygotowania niedrogich i zdrowych posiłków. Wyniesienie właściwych nawyków w tym zakresie z domu rodzinnego jest kapitałem na całe życie. Sposób odżywiania się, jak wiadomo, wpływa nie tylko na stan zdrowia jednostek, lecz również na ich wygląd, który z kolei przekłada się na dobre samopoczucie oraz relacje społeczne. Z pogłębionej diagnozy środowiska lokalnego wynika, że jest duże zapotrzebowanie na tego rodzaju warsztaty. W diecie członków rodzin zagrożonych procesami dziedziczenia ubóstwa ważne miejsce zajmują produkty w dużym stopniu przetworzone (np. gotowa pizza, gotowe kanapki) oraz słodkie. Podczas warsztatów zostanie również poruszona problematyka równości szans przejawiająca się równomiernym podziale obowiązków domowych, również tych związanych z przygotowaniem posiłków. Uczestnika mi warsztatów z przygotowania zdrowych niedrogich posiłków powinny być nie tylko kobiety, lecz również mężczyźni. Ponadto podczas warsztatów przewidziano udział osób z niepełnosprawnościami, których potrzeby w zakresie odżywiania się są specyficzne.

7. Warsztaty - Rozwój umiejętności dbałości o ciało/wygląd zewnętrzny

Innym ważnym elementem treningu zachowań prozdrowotnych będą warsztaty poświęcone dbałości o ciało oraz wygląd zewnętrzny. Nie jest tajemnicą, że formy dbałości o ciało są zróżnicowane ze względu na usytuowanie w strukturze społecznej. Warsztaty mają na celu wpojenie członkom rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa ważnych nawyków higienicznych, które są niezbędne do funkcjonowania w rzeczywistości społecznej, w tym w szkole i w pracy. Z pogłębionej diagnozy wynika, że nie we wszystkich rodzinach kładzie się na kwestię higieny właściwy nacisk. Na pierwszy rzut oka widoczne są rażące zaniedbania w dbałości o zęby, które niestety reprodukują się z pokolenia na pokolenie. Odbiorcy działań deklarują, że nie będą chodzili do dentysty, „dopóki nie będzie takiej potrzeby”. A „potrzeba” pojawia się dopiero wtedy, kiedy często konieczne jest usunięcie zęba.

8. Warsztaty - Rozwój przedsiębiorczości, prawo pracy, autoprezentacja, aktywizacja zawodowa

Innym ważnym elementem modelu wpisującym się w *trening umiejętności związanych z nauką i pracą* oraz *trening umiejętności związanych z zarządzaniem zasobami* są warsztaty poświęcone rozwojowi przedsiębiorczości. Przedsiębiorczość, na najbardziej ogólnym poziomie, znacznie ułatwia poradzenie sobie z różnymi przeciwnościami, w tym również z problemami natury finansowej. Cecha ta jest szczególnie pożądana w rodzinach zagrożonych procesami dziedziczenia ubóstwa. Podczas warsztatów zostanie uwzględniona przedsiębiorczość wiejska, w tym przedsiębiorczość wiejskich kobiet, która może być realizowana m.in. w ramach inicjatyw z zakresu tzw. ekonomii społecznej.

Warsztaty z przedsiębiorczości są przeznaczone również dla osób z niepełnosprawnościami.

Inną ważną umiejętnością ułatwiającą funkcjonowanie we współczesnej rzeczywistości jest umiejętność autoprezentacji. Warsztaty poświęcone tej problematyce korespondują z elementami modelu takimi jak *trening partycypacji w życiu społecznym (kapitał społeczny i kulturowy)* oraz *trening umiejętności związanych z nauką i pracą*. Umiejętność autoprezentacji pozwala we właściwy sposób komunikować się z osobami w bliższym i dalszym otoczeniu, w tym m.in. w domu, szkole i w pracy.

W ramach *treningu umiejętności związanych z nauką i pracą* w modelu potencjały przewidziane zostały również warsztaty z zakresu prawa pracy, które mają na celu oswojenie członków rodzin zagrożonych procesami dziedziczenia ubóstwa z problematyką rynku pracy. Działanie to przyczyni się do zintensyfikowania poszukiwań miejsca zatrudnienia. Ponadto takie warsztaty uświadamiają prawa oraz obowiązki pracowników. Podczas warsztatów zostaną omówione bariery w dostępie do rynku pracy na jakie napotykają grupy często dyskryminowane przez pracodawców, w tym m.in. kobiety oraz osoby z niepełnosprawnościami.

W projekcie zostały również przewidziane warsztaty mające na celu aktywizację zawodową członków rodzin zagrożonych procesami dziedziczenia ubóstwa. Celem warsztatów jest ułatwienie osobom poszukującym pracy znalezienia zatrudnienia, co wpłynie na poprawę sytuacji rodziny. Działanie to jest ważne również ze względu na dzieci, dla których zatrudnienie rodziców jest powodem do dumy, a co za tym idzie wpływa korzystnie na ich poczucie własnej wartości oraz funkcjonowanie w środowisku rówieśników.

Warsztaty w prezentowanej formie są innowacyjne ze względu na precyzyjne (z wykorzystaniem związanych z nimi narzędzi diagnostycznych) adresowanie stosownie do potrzeb grupy docelowej. Nie są 'tańsze' od innych typów warsztatów, jednak są skuteczniejsze – właśnie z powodu odpowiedniego adresowania i biorąc pod uwagę ich funkcję integracyjną (integracja w przypadku niektórych warsztatów odbywa się wewnątrz rodzin, dzięki zaangażowaniu zarówno kobiet jak i mężczyzn).

Jakie zdiagnozowane problemy rozwiązuje działanie

Proponowane rozwiązanie, w zależności od rodzaju warsztatów, odpowiada na szereg potrzeb zdiagnozowanych w lokalnym środowisku. Najważniejsze obszary, w których zdiagnozowano cechy w zakresie wzorów mentalnych sprzyjających dziedziczeniu ubóstwa to:

1. Problemy z racjonalnym gospodarowaniem dostępnymi zasobami. Efekty wzorów mentalnych w tym zakresie mają zostać zniwelowane czy też złagodzone przez *Warsztaty – Inżynieria finansowa gospodarstwa domowego*.

2. Z pogłębionej diagnozy wynika, że w rodzinach zagrożonych procesami dziedziczenia ubóstwa niewiele uwagi poświęca się refleksji na temat świadomego oraz dojrzałego planowania rodziny, jak również troski o ciało w czasie ciąży. Również właściwa pielęgnacja noworodka dla wielu rodziców jest prawdziwym wyzwaniem. Ponadto widoczne są wzory w zakresie dbałości o ochronę intymnych sfer życia rodzinnego. Zniwelowaniu efektów wymienionych wzorów służą proponowane w modelu *Warsztaty dla młodych rodziców*.
3. Innym zdiagnozowanym problemem jest niedostateczna ochrona dzieci oraz młodzieży przed zagrożeniami wynikającymi z korzystania z Internetu. Nawet jeśli rodzice zdają sobie sprawę z istniejących zagrożeń, nie zawsze potrafią podjąć w tej kwestii skuteczne działania. Odpowiedzią na te potrzeby będą *Warsztaty dla rodziców z zagrożeń w sieci i w telewizji*.
4. W rodzinach zagrożonych procesami dziedziczenia ubóstwa poważnym problemem są również rozmaite konflikty oraz nieporozumienia, wynikające m.in. z braku umiejętnego zarządzania życiem rodzinnym, w tym podziałem obowiązków i obszarów odpowiedzialności czy też spędzaniem czasu wolnego. Odpowiedzią na tego rodzaju problemy są *Warsztaty – Zarządzanie konfliktami, Warsztaty - Regulamin porządku domowego, Warsztaty - Inżynieria „wspólnego” oraz Warsztaty - Inżynieria czasu wolnego*. Podczas zajęć członkowie rodzin wypracują strategie skutecznego działania w poszczególnych obszarach.
5. Ważnym elementem funkcjonowania zarówno w sferze prywatnej, jak i w sferze publicznej jest dbałości o ciało, o wygląd zewnętrzny, co oczywiście wiąże się bezpośrednio z codzienną dietą. Podczas badań wykazano istotne cechy w zakresie wzorów mentalnych w tym względzie i dlatego jednym z elementów modelu są działania mające na celu ich ograniczenie czy też wyeliminowanie, w tym m.in. *Warsztaty - Umiejętność przygotowywania niedrogich zdrowych posiłków oraz Warsztaty - Rozwój umiejętności dbałości o ciało/wygląd zewnętrzny*.
6. W rodzinach zagrożonych procesami dziedziczenia ubóstwa zdiagnozowano również deficyty w zakresie umiejętności przydatnych szczególnie do funkcjonowania w sferze publicznej, w tym w szkole i miejscu pracy. Umiejętności w tym zakresie mają zostać wypracowane podczas szeregu warsztatów, w tym *Warsztatów - Rozwój umiejętności pracy zespołowej, Warsztatów - Kształtowanie twórczego myślenia oraz Warsztatów - Rozwój umiejętności autoprezentacji*.
7. Niwelowaniu skutków wzorów mentalnych w zakresie wiedzy o rynku pracy, prawie pracy oraz motywacji do podjęcia zatrudnienia są poświęcone *Warsztaty - Szkolenie z zakresu prawa pracy, Warsztaty - Organizacja działań z zakresu aktywizacji zawodowej w oparciu o doświadczenia projektowe OPS oraz Warsztaty - Rozwój przedsiębiorczości*.

Szereg zaplanowanych w projekcie warsztatów ma na celu kompleksowe oraz wszechstronne oddziaływanie na problematyczne sfery życia członków rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa. Założenie leżące u podstaw tego szeregu działań sprowadza się do przekonania, że praca w rodzinami w wyżej wymienionych sferach umożliwi w szczególności najmłodszym członkom rodzin lepsze funkcjonowanie oraz lepszy start w dorosłe życie. Wymienione działania w sposób szczególny przeznaczone są również dla mieszkańców wsi, w tym przede wszystkim dla mieszkających na wsi kobiet.

Podmiotowość i partycypacja

Podmiotowość i partycypacja użytkowników

Zasada *empowerment* w realizacji działania w odniesieniu do użytkowników jest wdrażana na kilka sposobów. Elementy modelu zostały przygotowane po przeprowadzeniu pogłębionej diagnozy środowiska, na którą składały się również indywidualne wywiady pogłębione z użytkownikami modelu. Użytkownicy mieli również możliwość zaproponowania własnych rozwiązań oraz zapoznania się z rozwiązaniami zaproponowanymi przez Lidera oraz Partnerów w trakcie grup kreatywnych. Ponadto zasada *empowerment* oraz partycypacji polega przede wszystkim na dobrowolnym udziale w realizacji zadania. Poza tym użytkownicy modelu będą samodzielnie diagnozowali rodziny zagrożone procesami dziedziczenia ubóstwa biorąc pod uwagę przede wszystkim potrzeby dzieci. Następnie będą dobierali – opierając się na swojej wiedzy, doświadczeniu oraz znajomości sytuacji rodzin – odpowiedni dla potrzeb odbiorców wsparcia zestaw narzędzi, w tym przypadku warsztaty o najbardziej odpowiedniej dla konkretnej rodziny problematyce. Ponadto użytkownicy będą mieli możliwość modyfikowania przygotowanych w projekcie *Potencjały* narzędzi oraz proponowania nowych rozwiązań, w tym warsztatów odpowiadającym na zdiagnozowane w środowisku lokalnym problemy. Podmiotowość oraz partycypacja użytkowników przejawiają się również w możliwości proponowania własnych rozwiązań w trakcie przygotowywania podręcznika, komentowania oceny oraz modyfikowania działań proponowanych przez Lidera oraz Partnerów. Element modelu o nazwie *Warsztaty rozwoju talentów* został przygotowany w ścisłym porozumieniu z jego użytkownikami.

Podmiotowość i partycypacja użytkowników

Zasada *empowerment* jest respektowana nie tylko w odniesieniu do użytkowników modelu, lecz również do jego odbiorców. Przede wszystkim proponowane w modelu rozwiązania zostały wypracowane po przeprowadzeniu pogłębionej diagnozy środowiska lokalnego, na którą składały się m.in. wywiady z użytkownikami oraz odbiorcami wsparcia. Ponadto członkowie rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa, podczas grup kreatywnych, mieli możliwość zapoznania się z proponowanymi rozwiązaniami i zgłaszania do nich uwag, które zostały uwzględnione w przygotowaniu ostatecznej wersji narzędzi.

Udział w warsztatach osób zagrożonych procesami dziedziczenia ubóstwa jest w pełni dobrowolny i osoby te mogą w każdej chwili, kiedy tylko uznają to za stosowne, wycofać się z uczestnictwa w warsztatach. Odbiorcy wsparcia wskazują również rodzaj oczekiwanej pomocy oraz omawiają z użytkownikami modelu różne rozwiązania, biorąc udział w podejmowaniu decyzji w wyborze rozwiązania odpowiadającego w największym stopniu potrzebom członków ich rodziny. Narzędzia zostaną wyjaśnione prostym, zrozumiałym dla członków grupy docelowej językiem.

Równouprawnienie i równość szans

W elemencie modelu *Warsztaty rozwoju potencjałów* zasada równości szans zostanie uwzględniona na kilku poziomach:

- Informacja:
 - Informacje o działaniach realizowanych w ramach projektu *Potencjały*, w tym również o różnego rodzaju *Warsztatach rozwoju potencjałów*, zostaną zamieszczone m.in. na portalu projektu, który zostanie dostosowany do potrzeb osób niedosłyszących oraz niedowidzących;

- Materiały zostaną zamieszczone w formie czytelnej dla osób z tego rodzaju niepełnosprawnościami.
- Rekrutacja:
 - W rekrutacji do udziału w warsztatach będą mogły wziąć udział wszystkie zainteresowane osoby;
 - Informacja o warsztatach zostanie szeroko rozpowszechniona, w szczególności wśród kobiet, kobiet wiejskich oraz osób z niepełnosprawnościami lub wychowujących dzieci z niepełnosprawnościami oraz samotnych matek i samotnych ojców;
 - Osoby niesamodzielne otrzymają pomoc użytkowników modelu w zakresie wypełnienia formularza zgłoszeniowego umożliwiającego udział w warsztatach;
 - Ewentualne spotkania rekrutacyjne poprzedzające udział w warsztatach zostaną przeprowadzone w pomieszczeniach dostępnych dla osób z niepełnosprawnościami;
 - W przypadku kiedy osób chętnych do wzięcia udziału w warsztatach będzie więcej niż przygotowanych miejsc, w pierwszej kolejności warsztaty będą dostępne dla kobiet i mężczyzn z niepełnosprawnościami lub wychowujących dzieci z niepełnosprawnościami, samotnych matek/samotnych ojców oraz kobiet wiejskich.
- Organizacja warsztatów:
 - Pomieszczenia, w których będą odbywały się warsztaty zostaną tak dobrane, żeby miały do nich dostęp osoby z niepełnosprawnościami.
 - Godziny warsztatów zostaną dostosowane w miarę możliwości do preferencji uczestników, ze szczególnym uwzględnieniem potrzeb osób z niepełnosprawnościami (pomoc w dojeździe), osób wychowujących dzieci z niepełnosprawnościami lub opiekujących się niesamodzielnymi osobami starszymi (konieczność zapewnienia opieki osobom niesamodzielnym) oraz samotnych matek/samotnych ojców.
 - W uzasadnionych przypadkach członkowie rodzin zagrożonych procesami dziedziczenia ubóstwa będą mogli wziąć udział w warsztatach w towarzystwie podopiecznych.
- Programy warsztatów:
 - W programach warsztatów znajdą się odniesienia do problematyki równości płci oraz niedyskryminacji. Np. warsztaty przeznaczone dla rodziców zostaną wzbogacone o treści odnoszące się do równego podziału obowiązków domowych pomiędzy kobiety i mężczyzn, jak również dzieci; warsztaty z pracą będą zawierały informacje dotyczące warunków zatrudniania osób z niepełnosprawnościami, itd.
 - W scenariuszach warsztatów znajdą się ponadto treści odnoszące się do szczególnych potrzeb osób z niepełnosprawnościami.
 - Program warsztatów zostanie dostosowany do możliwości ich uczestników. Prezentowane treści i ćwiczenia będą miały formę dostosowaną do możliwości szerokiego grona odbiorców, również dla osób z różnego rodzaju problemami deficytami, np. w niepełnosprawności intelektualną.

Użytkownicy

Użytkownikami *Warsztatów rozwoju potencjałów* są pracownicy socjalni i asystenci rodziny, natomiast interesariusze i pracownicy poradni psycho-pedagogicznej, pracownicy szkoły, pracownicy urzędu pracy, pracownicy służby zdrowia oraz osoby zaangażowane w funkcjonowanie organizacji pozarządowych.

Rozwiązanie *Warsztaty rozwoju potencjałów* zostanie doprecyzowane i uzupełnione o dodatkowe narzędzia ułatwiające jego realizację. Do karty proponowanego rozwiązania zostanie dołączona:

- *Instrukcja dla użytkowników (w tym wytyczne do pracy z wykorzystaniem kontraktu socjalnego z zastosowaniem technik zmiany wzorców mentalnych) (patrz: cz. II, I. 3.2., Załączniki 15-22); str. 94-177*
- *Zestaw wytycznych do diagnozowania cech rodzin w zakresie wzorców mentalnych ~~deficytów~~ w zakresie wzorców mentalnych sprzyjających dziedziczeniu ubóstwa (patrz: cz. II, I. 2.); str. 9*
- *Scenariusz wywiadu diagnostycznego nieustrukturyzowanego (patrz: cz. II, I. 2.4.); str.13*
- *Arkusze obserwacji (patrz: cz. II, I. 2.4.); str.21*
- *Arkusze oceny zaproponowanych odbiorcy wsparcia metod pracy (patrz: cz. II, C); str.203*
- *Opis narzędzi dla celów monitoringu przeprowadzanego z odbiorcami wsparcia (patrz: cz. II, A); str. 195*
- *Zestaw wytycznych do ewaluacji zastosowanych technik (patrz: cz. II, B); str. 199*

Warunki wykorzystania

Poszczególne rodzaje warsztatów zostaną przeprowadzone przez odpowiednio przygotowanych specjalistów (wykształcenie wyższe/zawodowe w dziedzinie, której dotyczy warsztat lub jest w stanie wykazać doświadczenie konieczne do prowadzenia warsztatu), innych w zależności od poruszanej problematyki (Np. warsztaty dla rodziców poprowadzą pracownicy służby zdrowia, podczas gdy warsztaty z prawa pracy poprowadzi pracownik urzędu pracy). Warunki kadrowe, lokalowe oraz dotyczące sprzętu będą się zmieniały w zależności od rodzaju prowadzonych warsztatów i zostaną określone przy każdym z warsztatów odrębnie.

Realizacja wszystkich warsztatów wymaga zaangażowania następujących środków:

- Liczba osobogodzin niezbędnych do realizacji poszczególnych warsztatów (łącznie 78 osobogodzin):
 - Warsztaty - Inżynieria finansowa gospodarstwa domowego - 7
 - Warsztaty dla młodych rodziców - 8
 - Warsztaty dla rodziców z zagrożeń w sieci i w telewizji - 4
 - Warsztaty – Zarządzanie konfliktami oraz regulamin porządku domowego - 5
 - Warsztaty - Inżynieria czasu wolnego oraz "wspólnego" - 4
 - Warsztaty - Umiejętność przygotowania niedrogich zdrowych posiłków - 20
 - Warsztaty - Rozwój umiejętności dbałości o ciało/wygląd zewnętrzny - 4
 - Warsztaty - Rozwój przedsiębiorczości, prawo pracy, autoprezentacja, aktywizacja zawodowa - 26
- sala wyposażona w stół i krzesła dla 16 osób. Sala musi być dostępna dla osób z niepełnosprawnościami);
- dostęp do WC i łazienki (także dla osób z niepełnosprawnościami)
- rzutnik cyfrowy, komputer z łączem internetowym
- flipchart, długopisy, papier a4 i inne materiały piśmiennicze

- przewijak, lalka do demonstracji, wanienska, próbki środków higieniczno-kosmetycznych, pieluchy
- wyposażenie kuchni (np.: kuchnia w szkole)

Realizatorzy: min. 2-letnie doświadczenie w obszarze merytorycznym warsztatu, pożądane 2-letnie doświadczenie w prowadzeniu podobnych warsztatów. Zakłada się, że warsztaty (w zależności od rodzaju) będą prowadzić pracownicy ZDZ, pracownicy socjalni, pielęgniarki, dietetycy i psychologowie z terenu gminy lub powiatu.

Rodzaje warsztatów do przeprowadzenia w konkretnej gminie można dowolnie konfigurować, a ich wybór winien być przedmiotem konsultacji międzyinstytucjonalnych i namysłu Rady Modelu.

Realizacja rozwiązania *Warsztaty* jest możliwa dzięki wykorzystaniu tkwiących w lokalnej społeczności **zasobów**, do których należą:

- ✓ wykwalifikowana kadra lokalnych instytucji,
- ✓ aktywność pracowników tych instytucji w zakresie opracowania i wdrażania programów gminnych;
- ✓ zaangażowanie oraz oddanie pracowników lokalnych instytucji;
- ✓ współpraca pomiędzy lokalnymi instytucjami;
- ✓ aktywność, zaangażowanie oraz chęć poprawy sytuacji własnej i rodziny widoczne postawach członków rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa;

Odbiorcy

Odbiorcami działania są dorośli członkowie rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa. Podczas podejmowania decyzji o tym, kto konkretnie weźmie udział w określonego rodzaju warsztatach decydująca będzie chęć uczestnictwa odbiorców oraz kryteria merytoryczne związane z konkretnymi, zdiagnozowanymi cechami i potrzebami członków poszczególnych rodzin.

Kompleksowość i jakość

Wysoka jakość warsztatów będzie przejawiała się m.in. w:

1. Posiadaniu odpowiednich kompetencji przez osoby prowadzące określonego rodzaju warsztaty. Zakłada się, że osoby prowadzące warsztaty będą kompetentne w określonym obszarze, a ponadto użytkownikom zostanie zapewnione wsparcie w przygotowaniu do praktycznego wykorzystania modelu. Kompetencje osób uprawnionych do prowadzenia warsztatów są określone odrębnie dla każdego warsztatu (por. cz. II modelu).
2. Przejrzystym sformułowaniu celów warsztatów w formie czytelnego programu ramowego zajęć. Osoby prowadzące warsztaty, zgodnie z zasadą *empowerment*, będą miały możliwość modyfikowania ramowych programów zajęć i uzupełniania ich o kwestie, które uważają za ważne, a które nie znalazły się we wstępnej wersji scenariusza zajęć.
3. Instrukcje użytkowania oraz scenariusze kilku wybranych w porozumieniu z użytkownikami warsztatów zostaną dołączone do modelu;
4. Ponadto warsztaty będą odbywały się w odpowiednio przygotowanym pomieszczeniu wyposażonym w potrzebne do realizacji określonego rodzaju zajęć sprzęty (rodzaje tych sprzętów zostaną opisane przy okazji omawiania poszczególnych rodzajów warsztatów). Pomieszczenie to będzie dostępne dla osób z niepełnosprawnościami.
5. Ponadto zajęcia będą ewaluowane za pomocą narzędzi dołączonych do modelu projektu.
6. Wnioski z ewaluacji posłużą następnie do modyfikacji oraz ulepszenia wstępnej wersji scenariusza.

Połączenia z innymi działaniami

Działania powiązane:

1. Praca socjalna z zaangażowaną rodziną;
2. Bilans umiejętności;
3. Bank czasu;
4. Animacja pracy;
5. Portal.

Warsztaty rozwoju talentów są elementem *Pracy socjalnej z zaangażowaną rodziną*. Warsztaty mają stanowić uzupełnienie codziennej pracy asystentów rodziny oraz pracowników socjalnych. W trakcie warsztatów członkowie rodzin mają pracować nad rozwojem swoich silnych stron oraz nad uzupełnianiem wszelkich braków oraz niwelowaniem niedoskonałości.

Szczegóły zostały opisane w karcie elementu modelu *Praca socjalna z zaangażowaną rodziną*.

Warsztaty wiążą się również z *Bilansem umiejętności*, w którym zostaną zdiagnozowane silne strony członków rodzin zagrożonych procesami dziedziczenia ubóstwa.

Silne strony członków rodzin zagrożonych procesami dziedziczenia ubóstwa zostaną następnie wykorzystane w *Banku czasu*, w postaci „usług” jakie zostaną zaoferowane innym członkom lokalnej społeczności.

Warsztaty są również powiązane z rozwiązaniem *Animacja pracy*. Asystent rodziny w ramach animacji pracy będzie mógł skierować bezrobotnych członków rodzin na warsztaty:

1. *Warsztaty - Rozwój przedsiębiorczości*
2. *Warsztaty - Warsztaty z autoprezentacji*
3. *Warsztaty - Szkolenie z zakresu prawa pracy*
4. *Warsztaty - Organizacja działań z zakresu aktywizacji zawodowej w oparciu o doświadczenia projektowe OPS*

Ponadto *Warsztaty* mogą zostać wykorzystane w ramach pracy z rodzinami zagrożonymi procesami dziedziczenia ubóstwa z wykorzystaniem kontraktu socjalnego.

Portal internetowy będzie stanowić platformę pozwalającą na promocję prowadzonych warsztatów rozwoju potencjałów. Dzięki Pulsowi projektu (M01) potencjalni uczestnicy zostaną poinformowani o zbliżających się zajęciach, ich zakresach tematycznych oraz najważniejszych korzyściach płynących z udziału. Dokładne informacje dotyczące konkretnych warsztatów oraz sposobu zgłoszenia swojego uczestnictwa przedstawiać będzie odpowiedni Informator (M02). Ponadto wszystkie przewidywane warsztaty będą zaznaczone w Kalendarzu (M04).

Prowadzone zajęcia mają możliwość kontynuacji na portalu internetowym. Dzięki wykorzystaniu Narzędzia do pracy grupowej (M03) uczestnicy będą mogli w sposób zapośredniczony przepracować zdobyte umiejętności. Wypracowane przez nich dokumenty znajdą się w Galerii multimedialnej (M06) danego warsztatu. Tam również będą mogły być umieszczone ewentualne foto/wideo relacje ze spotkań grupy warsztatowej.

Fundusz Rozwoju Talentów

6

Fundusz rozwoju talentów

Ogólny opis działania

Pomysł sprowadza się do przekonania, że środki jakie członkowie rodzin otrzymują w ramach świadczenia 500+ można przynajmniej częściowo przeznaczać na potrzeby dzieci nie tylko w obrębie jednej rodziny, ale kilku rodzin, które wspólnie wypracowują cel, na który będą chciały przeznaczać comiesięcznie określoną kwotę z uzyskiwanego świadczenia. W ramach takiego funduszu będą finansowane przedsięwzięcia, na które pojedyncze rodziny nie mogą sobie pozwolić. Przykładowe cele, na które zostaną przeznaczone zgromadzone w ten sposób środki, to: lekcje języka angielskiego dla grupy dzieci, nauka gry na instrumencie lub inne zajęcia rozwijające zainteresowania, wycieczki, plac zabaw, czy cokolwiek innego, co byłoby „dobrem wspólnym”, z którego będą mogły korzystać dzieci i ich rodzice, w szczególności z rodzin zagrożonych procesami dziedziczenia ubóstwa.

W tworzących wspólny *Fundusz rozwoju talentów* rodzinach ich członkowie będą dyskutować swoje pomysły wspólnie z dziećmi w ramach „grup kreatywnych”. Część aktywności będzie realizowana podczas spotkań, a część w Internecie, na portalu projektu *Potencjały*.

Do tego rodzaju działań członków rodzin będą zachęcać: asystent rodziny, pracownicy socjalni, nauczyciele, osoby zaangażowane w działalność organizacji pozarządowych.

Innowacyjność rozwiązania polega na tym, że w większości przypadków członkowie rodzin indywidualnie gospodarują środkami pobieranymi w ramach świadczenia 500+. Proponowane rozwiązanie ma na celu zmianę tej sytuacji, przez zachęcenie rodziców do „zjednoczenia sił” w staraniach o lepszą przyszłość dzieci. Ponadto działanie ma służyć integracji lokalnej społeczności, podczas realizacji uważanych za powszechnie ważne inicjatyw.

Związek z obszarami działań

Rozwiązanie *Fundusz rozwoju talentów* pozwala na realizowanie działań w kilku obszarach wyróżnionych w modelu przeciwdziałania ubóstwu w projekcie *Potencjały*. Te obszary to m.in.:

- *Trening partycypacji w życiu społecznym (budowanie kapitału społecznego i kulturowego);*
- *Coaching umiejętności wyznaczania celów i podejmowania decyzji;*
- *Trening umiejętności związanych z zarządzaniem zasobami*
- *Trening umiejętności związanych z nauką i pracą;*
- *Trening zachowań prozdrowotnych.*

Proponowane działanie przyczynia się do rozwoju partycypacji w życiu lokalnej społeczności przez konieczność nawiązywania kontaktów z innymi osobami, które mają brać udział w aktywnościach w ramach *Funduszu*. W toku współpracy z członkami innych rodzin zostaną wypracowane wspólne cele oraz podjęte decyzje dotyczące właściwego wykorzystania zgromadzonych w ramach *Funduszu rozwoju talentów* środków. Wszystkie te działania prowadzą również do wypracowywania cennych umiejętności związanych z zarządzaniem zasobami – *Fundusz rozwoju talentów* jest jedną z możliwych form alokacji posiadanych zasobów. Poza tym, zgromadzone środki zostaną zainwestowane w rozwój konkretnych umiejętności związanych z nauką i pracą (np. w naukę języków obcych) czy też w rozwój postaw prozdrowotnych (np. zajęcia sportowe).

Działanie nie generuje dodatkowych kosztów – jest więc efektywne; jest też skuteczne ze względu na to, że uruchamia zasadę wzajemności i wspólna odpowiedzialność uczestników i uczestniczek.

Jakie zdiagnozowane problemy rozwiązuje działanie

Działania proponowane w ramach *Funduszu rozwoju talentów* przynoszą szereg korzyści w obszarach funkcjonowania lokalnej społeczności, w których podczas wstępnej oraz pogłębionej diagnozy ujawniono określonego rodzaju trudności.

W ramach *Funduszu rozwoju talentów* zostaną podjęte działania mające na celu przeciwdziałanie procesom przekazywania z pokolenia na pokolenie niskich zasobów kapitału kulturowego, m.in. poprzez organizowanie dla dzieci i młodzieży zajęć z osobami, które posiadają znacznie większe zasoby kapitału niż członkowie rodzin znajdujących się w trudnej sytuacji. Zorganizowanie takiej pomocy wpłynie pozytywnie na rozwój talentów oraz zainteresowań dzieci, jak również na powiększanie ich życiowych szans i możliwości. Działania podejmowane w ramach proponowanej inicjatywy przyczynią się do minimalizowania trudności edukacyjnych dzieci, jak również do promowania wysokich aspiracji edukacyjnych.

Działania w ramach *Funduszu rozwoju talentów* przyczyniają się ponadto do wpajania członkom rodzin nawyku racjonalnego gospodarowania zasobami oraz planowania w dłuższym okresie czasu, w tym m.in. ścieżek edukacyjnych dzieci. Dodatkową zaletą proponowanego rozwiązania jest również przeciwdziałanie postawom polegającym nad wyuczonej bezradności oraz roszczeniowości. Ponadto podejmowane działania są płaszczyzną kontaktu pomiędzy członkami rodzin usytuowanych w różnych segmentach struktury społecznej i docelowo doprowadzą do integracji lokalnej społeczności oraz budowania zasobów kapitału społecznego czy kulturowego.

Podmiotowość i partycypacja

Aktywności podejmowane w ramach *Funduszu rozwoju talentów* na wiele rozmaitych sposobów przyczyniają się do budowania podmiotowości oraz partycypacji użytkowników oraz odbiorców projektu.

Podmiotowość i partycypacja użytkowników

Zasada *empowerment* w realizacji działania w odniesieniu do użytkowników jest wdrażana na kilka sposobów. Elementy modelu zostały przygotowane po przeprowadzeniu pogłębionej diagnozy środowiska, na którą składały się również indywidualne wywiady pogłębione z użytkownikami modelu. Użytkownicy mieli również możliwość zaproponowania własnych rozwiązań oraz zapoznania się z rozwiązaniami zaproponowanymi przez Lidera oraz Partnerów w trakcie grup kreatywnych. *Fundusz rozwoju talentów* uzyskał aprobatę użytkowników modelu podczas konsultacji w ramach grup kreatywnych. Podstawowe zadanie użytkowników modelu polega w przypadku tego rozwiązania na motywowaniu członków rodzin zagrożonych procesami dziedziczenia ubóstwa do brania udziału w nowo zainicjowanym działaniu oraz na pracy wraz z jego odbiorcami nad celami, które przyczynią się do poprawy sytuacji przede wszystkim najmłodszych członków rodziny. *Empowerment* użytkowników polega na wykorzystaniu przez użytkowników posiadanej wiedzy o rodzinie i jej potrzebach oraz na pomocy w określeniu celów, na jakie warto przeznaczyć zebrane w ramach *Funduszu* środki.

Ponadto zasada *empowerment* oraz partycypacji polega przede wszystkim na dobrowolnym udziale w realizacji zadania. Użytkownicy będą mieli również możliwość modyfikowania przygotowanego rozwiązania z uwzględnieniem zdiagnozowanych w środowisku lokalnym problemów. Podmiotowość oraz partycypacja użytkowników przejawia się również w możliwości proponowania własnych rozwiązań w trakcie przygotowywania podręcznika, komentowania, oceny oraz

modyfikowania działań proponowanych przez Lidera oraz Partnerów. Element modelu o nazwie *Fundusz rozwoju talentów* został przygotowany w porozumieniu z jego użytkownikami.

Podmiotowość i partycypacja odbiorców

Zasada *empowerment* jest respektowana nie tylko w odniesieniu do użytkowników modelu, lecz również do jego odbiorców. Przede wszystkim proponowane w modelu rozwiązania zostały wypracowane po przeprowadzeniu pogłębionej diagnozy środowiska lokalnego, na którą składały się m.in. wywiady z odbiorcami wsparcia. Ponadto członkowie rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa, podczas grup kreatywnych, mieli możliwość zapoznania się z proponowanymi rozwiązaniami i zgłaszania do nich uwag, które zostały uwzględnione w przygotowaniu ostatecznej wersji narzędzi.

Udział w realizacji działania *Fundusz rozwoju talentów* osób zagrożonych procesami dziedziczenia ubóstwa jest dobrowolny i członkowie rodzin zagrożonych procesami dziedziczenia ubóstwa włączają się w działanie tylko na własne wyraźnie wyartykułowane życzenie. Osoby te mogą w każdej chwili, kiedy tylko uznają to za stosowne, wycofać się z udziału w aktywności, nie włączając się w zbiórkę pieniędzy na określony, związany z potrzebami dzieci, cel.

Zasada *empowerment* w sposób najpełniejszy wyraża się w tym, że członkowie rodzin (w tym również dzieci), będą samodzielnie decydować o tym, na co wydać zebrane środki. Ponadto osoby te będą samodzielnie przechowywać oraz dbać o bezpieczeństwo zebranych pieniędzy.

Podstawowe założenie *Funduszu rozwoju talentów* polega na przekonaniu członków rodzin zagrożonych procesami dziedziczenia ubóstwa o korzyściach płynących z podjęcia starań mających na celu poprawę sytuacji rodziny, ze szczególnym uwzględnieniem sytuacji dzieci oraz ich przyszłości.

Aktywności podejmowane w ramach *Funduszu rozwoju talentów* przyczynią się zatem w zasadniczy sposób do budowania podmiotowości oraz partycypacji odbiorców proponowanych w modelu działań. To właśnie członkowie rodzin znajdujących się w trudnej sytuacji, mają wytyczać cele, decydować i podejmować konkretne działania służące realizacji zamierzeń. Wydaje się, że w proponowanym elemencie modelu zawiera się kwintesencja podmiotowości, jak również partycypacji. To nikt inny, tylko sami członkowie rodzin, w tym rodzin pobierających świadczenie „500+”, będą samodzielnie podejmować działania i wspólnie czuwać nad ich realizacją.

Równouprawienie i równość szans

W elemencie modelu *Fundusz rozwoju talentów* zasada równości szans zostanie uwzględniona na kilku poziomach:

- Informacja:
 - Informacje o działaniach realizowanych w ramach projektu *Potencjały*, w tym również o *Funduszu rozwoju talentów*, zostaną zamieszczone m.in. na portalu projektu, który zostanie dostosowany do potrzeb osób niedosłyszących oraz niedowidzących;
 - Materiały zostaną zamieszczone w formie czytelnej dla osób z tego rodzaju niepełnosprawnościami.
- Partycypacja w *Funduszu rozwoju talentów*:
 - Gotowość do udziału w *Funduszu rozwoju talentów* mogą zgłosić wszyscy rodzice, ze szczególnym uwzględnieniem członków rodzin zagrożonych procesami dziedziczenia ubóstwa;

- Informacja o rozwiązaniu zostanie szeroko rozpowszechniona, w szczególności wśród kobiet, kobiet wiejskich oraz osób z niepełnosprawnościami lub wychowujących dzieci z niepełnosprawnościami oraz samotnych matek i samotnych ojców;
- Osoby niesamodzielne otrzymają pomoc użytkowników modelu w zakresie wypełnienia dokumentów, potrzebnych do zgłoszenia gotowości uczestniczenia w *Funduszu rozwoju talentów*;
- W *Funduszu rozwoju talentów* mogą angażować się wszyscy członkowie lokalnej społeczności, zarówno kobiety, jak i mężczyźni, osoby w różnym wieku, o różnym pochodzeniu etnicznym i przynależności narodowej, różnej orientacji seksualnej, jak również osoby z rozmaitego rodzaju niepełnosprawnościami, bez żadnych ograniczeń.
- Jednym z mechanizmów gwarantujących zaangażowanie w *Fundusz rozwoju talentów* osób z niepełnosprawnościami będzie instrukcja dla użytkowników projektu. Użytkownicy będą zobowiązani do poinformowania oraz zachęcania do udziału w działaniu osób, które często mają utrudniony dostęp do rozmaitego rodzaju aktywności.
- Rodzaje finansowanych ze środków *Funduszu rozwoju talentów* aktywności – jeżeli tylko taka będzie wola odbiorców rozwiązania – zostaną przeznaczone m.in. na finansowanie szczególnych potrzeb dzieci z niepełnosprawnościami oraz na szczególne potrzeby ich rodziców.
- *Fundusz rozwoju talentów* na portalu projektu *Potencjały* zostanie skonstruowany w taki sposób, żeby mogły z niego korzystać osoby z niepełnosprawnościami. Portal zostanie dostosowany m.in. dla osób słabo widzących i słabo słyszących.

Działanie jest przeznaczone przede wszystkim dla członków rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa. Nie oznacza to jednak, że nie będą mogli w nim uczestniczyć również inni członkowie lokalnej społeczności. Wszystkie osoby, które będą chciały włączyć się we wspólne przedsięwzięcie, będą miały taką możliwość. Działania podejmowane w ramach *Funduszu rozwoju talentów* mogą być przeznaczone zarówno dla dziewczynek, jak i chłopców; dla dzieci w pełni sprawnych oraz dzieci z niepełnosprawnościami, itd.

Równouprawnienie będzie przejawiało się również w tym, że rodzice, niezależnie od statusu społecznego, będą wspólnie decydować na jakie cele związane z dziećmi przeznaczyć zgromadzone środki.

Użytkownicy

Użytkownikami *Funduszu rozwoju talentów* mogą być m.in. pracownicy socjalni, asystent rodziny, nauczyciele, osoby zaangażowane w działalność lokalnych organizacji pozarządowych.

Osoby te otrzymają przygotowaną w ramach projektu *Potencjały Instrukcję*, która pomoże zachęcić odbiorców projektu do angażowania się w proponowane działania. Ponadto w Instrukcji zostaną opisane przykładowe inicjatywy, jakie można podjąć w ramach *Funduszu rozwoju talentów*.

Rozwiązanie „Fundusz rozwoju talentów” zostanie doprecyzowane i uzupełnione o narzędzia służące do jego realizacji. Do karty proponowanego rozwiązania zostanie dołączona:

- *Instrukcja dla użytkowników (w tym wytyczne do pracy z wykorzystaniem kontraktu socjalnego z zastosowaniem technik zmiany wzorców mentalnych) (patrz: cz. II, I. 3.1.); str.*

- Zestaw wytycznych do diagnozowania cech rodzin w zakresie wzorów mentalnych **deficytów** w zakresie wzorców mentalnych sprzyjających dziedziczeniu ubóstwa (patrz: cz. II, I.2.) str. 9
- Scenariusz wywiadu diagnostycznego nieustrukturyzowanego (patrz: cz. II, I. 2.4.); str.13
- Arkusz obserwacji (patrz: cz. II, I. 2.4.); str. 21
- Arkusz oceny zaproponowanych odbiorcy wsparcia metod pracy (patrz: cz. II, C); str. 203
- Opis narzędzi dla celów monitoringu przeprowadzanego z odbiorcami wsparcia (patrz: cz. II, A); str. 195
- Zestaw wytycznych do ewaluacji zastosowanych technik (patrz: cz. II, B). str. 199

Warunki wykorzystania

Użytkownicy przygotowywanego w ramach projektu *Potencjały* modelu zostaną przygotowani do korzystania z rozwiązania na dalszych etapach projektu *Potencjały*. Plan instruktarzu został dołączony do *Instrukcji dla użytkowników* rozwiązania zamieszczonej w części II podręcznika modelu *Potencjały*.

Działanie *Fundusz rozwoju talentów* nie wymaga spełnienia żadnych szczególnych warunków dotyczących kwalifikacji, jak również warunków dotyczących lokalu oraz sprzętu. Spotkanie grupy rodziców może odbyć się w domu jednej z rodzin, jak również w pomieszczeniu udostępnionym przez władze gminy, w szkole, w ośrodku kultury czy w świetlicy. Rozwiązanie nie generuje żadnych kosztów.

Realizacja rozwiązania *Fundusz rozwoju talentów* jest możliwa dzięki wykorzystaniu tkwiących w lokalnej społeczności **zasobów**, do których należą:

- ✓ wykwalifikowana kadra lokalnych instytucji,
- ✓ aktywność pracowników tych instytucji w zakresie opracowania i wdrażania programów gminnych;
- ✓ zaangażowanie oraz oddanie pracowników lokalnych instytucji;
- ✓ współpraca pomiędzy lokalnymi instytucjami;
- ✓ aktywność, zaangażowanie oraz chęć poprawy sytuacji własnej i rodziny widoczne postawach członków rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa;
- ✓ uświadamianie sobie przez członków wybranych rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa tego, jak duże znaczenie dla przyszłości ich dzieci ma inwestowanie w rozwój ich umiejętności i talentów;
- ✓ potencjał do wzajemnego wspierania się, który jeśli zostanie wydobyty, może przyczynić się do poprawy sytuacji rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa.

Odbiorcy

Odbiorcami działania są członkowie rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa ze szczególnym uwzględnieniem dzieci oraz młodzieży.

Jest również wskazane, żeby odbiorcami działania, poza omówioną powyżej kategorią, byli członkowie rodzin usytuowanych w różnych segmentach struktury społecznej. Wówczas podczas realizacji działań w ramach *Funduszu rozwoju talentów* nastąpi również integracja lokalnej społeczności, co jak wynika z pogłębionej diagnozy, jest zjawiskiem pożądanym.

Kompleksowość i jakość

Wysoka jakość korzystania z *Funduszu rozwoju talentów* będzie przejawiała się m.in. w:

1. Skierowaniu działań do właściwych odbiorców;
2. Zapewnieniu osobom wykorzystującym działanie dostępu do wszystkich potrzebnych narzędzi, tj. do *Instrukcji przeznaczonej dla użytkowników, Zestawu wytycznych do diagnozowania cech rodzin w zakresie wzorów mentalnych w zakresie wzorców mentalnych sprzyjających dziedziczeniu ubóstwa, Scenariusza wywiadu diagnostycznego nieustrukturyzowanego, Arkusza obserwacji, Scenariusza konsultacji z innymi użytkownikami modelu;*
3. Prowadzeniu na bieżąco monitoringu oraz ewaluacji stosowanego narzędzia za pomocą: *Arkusza oceny zaproponowanych odbiorcy wsparcia metod pracy, Monitoringu przeprowadzonego z odbiorcami wsparcia oraz Zestawu wytycznych do ewaluacji zastosowanych technik.*
4. Ponadto rozwiązanie będzie mogło być modyfikowane zgodnie z sugestiami jego użytkowników oraz odbiorców, co wpłynie korzystnie na jego funkcjonalność oraz wysoką jakość.

Wysoka jakość świadczonych usług zostanie zatem zapewniona przez stałą kontrolę oraz ocenę rozwiązania dokonywaną zarówno przez ich użytkowników, jak i odbiorców działania.

Połączenia z innymi działaniami

Działania powiązane to m.in:

- *Warsztaty gospodarowania zasobami;*
- *Bilans umiejętności;*
- *Bank czasu;*
- *Portal.*

Działania w ramach *Funduszu rozwoju talentów* wpłyną pozytywnie na wypracowywanie umiejętności racjonalnego gospodarowania zasobami oraz planowania w dłuższej perspektywie.

Umiejętności, które uda się wypracować podczas aktywności w *Funduszu rozwoju talentów* można następnie zdiagnozować w *Bilansie umiejętności* i wykorzystać w *Banku czasu*.

W działaniu funduszu rozwoju talentów, portal internetowy będzie pełnił funkcje promocyjno-informacyjne. Dzięki zastosowaniu Pulsu projektu (M01) obecni oraz potencjalni członkowie funduszu będą informowani o trwających aktywnościach finansowanych dzięki funduszowi oraz przyszłych planach.

Informacje dotyczące sposobu działania funduszu oraz możliwości przyłączenia się do niego znajdują się w odpowiednim informatorze (M02). Rodziny zaangażowane w przedsięwzięcia będą mogły prowadzić dyskusje, burze mózgów, a także planować przyszłe działania w sposób zapośredniczony, dzięki wykorzystaniu Narzędzia do pracy grupowej (M03). Wspólnie wypracowane materiały zostaną stworzone z wykorzystaniem Szablonów treści (M05).

7

Święta nietypowe

Ogólny opis działania

Elementem modelu przeciwdziałania procesom dziedziczenia ubóstwa jest działanie polegające na organizowaniu na terenie gminy/miasta „Świąt nietypowych”, czyli cyklicznych „dni na coś” lub „dni bez czegoś”. Są to jednodniowe imprezy/eventy skupione wokół danego zagadnienia, których celem jest zwrócenie uwagi na dany problem społeczny, który dotyczy nie tylko członków rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa, ale i szerszej społeczności. Na przykład, chcąc zwrócić uwagę młodzieży (i dorosłych) na negatywne skutki palenia, można zorganizować „Dzień bez papierosa”. Jeśli organizator wydarzenia chce promować zdrowy tryb życia, odżywiania się i aktywność fizyczną, może zorganizować np. „Dzień warzyw i owoców”, „Dzień z rowerem”, „Dzień biegania” (np. miejsko-gminny maraton).

Z pogłębionej diagnozy w ramach projektu ‘Potencjały’ wynika, że dzieci i młodzież szkolna bardzo dużo czasu spędza z telefonami czy przed ekranem komputera. Sposobem na zwrócenie uwagi na ten problem będzie zorganizowanie „Dnia bez telefonu komórkowego w szkole”, „Dzień bez Komputera” (pokazanie ciekawych alternatyw spędzania wolnych wieczorów i weekendów) czy „Dzień Książki”.

Główne zalety działania:

- Organizowanie różnych akcji, świąt czy imprez angażuje młodzież, budzi ich aktywność i pomysłowość;
- W takich działaniach poznaje się bliżej młodzież/uczniów, ich osobowości i charaktery;
- Refleksyjne podejście do własnych rutyn;
- Upowszechnienie informacji o negatywnych skutkach pewnych zachowań;
- Sukces inicjatywy może przyczynić się do zmiany stereotypów funkcjonujących w lokalnej społeczności i wyrobienia dobrych nawyków
- Internet jest źródłem wielu pomysłów na „Święta nietypowe” i sposobów ich zorganizowania
- Budowanie samoświadomości członków rodzin;
- Wspomaganie proekologicznych idei.

Organizowanie świąt nietypowych polega na organizowaniu wydarzeń poświęconych ważnym problemom społecznym (np. uzależnieniom, chorobom cywilizacyjnym, nierównościom społecznym) lub promocji pozytywnych zachowań (np. aktywności fizycznej, zdrowej diecie, partnerskiego podziału obowiązków w rodzinie) przez osoby z instytucji działających na rzecz rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa funkcjonujących na terenie miasta i gminy, głównie szkoły przedszkola, biblioteki, świetlice przy współudziale i zaangażowaniu młodzieży i dzieci szkolnych oraz dorosłych członków rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa. Tematyka Świąt nietypowych będzie ustalana biorąc pod uwagę założenia Szkolnych Programów Profilaktyczno-Wychowawczych. Cele realizacji Świąt nietypowych są zbieżne z celami zdefiniowanymi w Szkolnych Programach Profilaktyczno-Wychowawczych i pełnią funkcję uzupełniającą formy realizacji tych programów-

Rekomenduje się, aby organizację Świąt nietypowych realizować na zasadzie projektów edukacyjnych.

Sam proces przygotowywania wydarzenia spełnia już ważną funkcję integracyjną – młodzież i dorosłe osoby pracują w grupie oraz edukacyjną – uczestnicy tych wydarzeń zyskują nową wiedzę w trakcie prac nad materiałami/plakatami/przedstawieniem/wywiadem z ekspertem.

Proponowane działanie w **innowacyjny** sposób zwraca uwagę na problemy, które dotyczą nie tylko rodzin objętych wsparciem, ale także całej społeczności. Poprzez organizację „Świąt nietypowych” następuje integracja lokalnej społeczności, poprzez zaangażowanie w organizację młodzieży i dorosłych

z różnych środowisk oraz poprzez uczestnictwo w wydarzeniu, w którym wszyscy uczestnicy są traktowani na równi.

Przykłady Świąt nietypowych (na podstawie kalendarza świąt nietypowych www.kalbi.pl)

- 31 stycznia – Międzynarodowy Dzień Przytulania
- 4 lutego – Międzynarodowy Dzień Walki z Rakiem
- 1 marca – Zero dla Dyskryminacji
- 6 marca – Dzień Czystego Stołu
- 2 kwietnia – Światowy Dzień Świadomości Autyzmu
- 6 kwietnia – Światowy Dzień Sportu
- 7 kwietnia – światowy Dzień Zdrowia
- 15 kwietnia – Światowy Dzień Trzeźwości
- 24 kwietnia – Międzynarodowy Dzień Solidarności Młodzieży
- 30 kwietnia – Światowy dzień Sprzeciwu wobec Bicia Dzieci
- 3 maja – Dzień bez Komputera
- 30 maja – Europejski Dzień Sąsiada
- 1 lipca – Międzynarodowy Dzień Owoców
- 9 września - Światowy Dzień FAS
- 21 września – Światowy Dzień Choroby Alzheimera
- 29 września – Ogólnopolski Dzień Głośnego Czytania
- 2 października – Międzynarodowy Dzień bez Przemocy
- 5 października – Światowy Dzień Mycia Rąk
- 24 października – Dzień bez Maila, Międzynarodowe Święto Roweru
- 31 października – światowy Dzień Oszczędzania
- 14 listopada – Dzień Seniora
- 25 listopada - Międzynarodowy Dzień Eliminacji Przemocy wobec Kobiet
- 5 grudnia – Międzynarodowy Dzień Wolontariusza

Działanie jest efektywne kosztowo dzięki wbudowaniu w codzienną praktykę instytucji (szkół, domu kultury). Jego innowacyjność polega na ukierunkowaniu grupowych działań na problemy istotne z punktu widzenia dziedziczenia ubóstwa i w potencjale integracyjnym tych działań, w czym należy upatrywać źródeł skuteczności w porównaniu do obecnie istniejącej praktyki.

Związek z obszarami działań

Organizowanie Świąt nietypowych pozwala na realizację działań w następujących obszarach:

- **Trening umiejętności związanych z nauką i pracą** – dzieci, młodzież i dorośli w trakcie organizowania wydarzenia i uczestnictwa w „świętach nietypowych” poznają bliżej dane zagadnienie/problem, sposoby przeciwdziałania, dobre praktyki;
- **Trening pracy w grupie, integracja lokalnej społeczności**, promocja różnorodności wewnątrz grup dzięki dzieleniu się swoimi doświadczeniami i kompetencjami – poprzez wspólne przygotowywanie materiałów i wydarzeń w ramach organizowanego „święta nietypowego”

dzieci i młodzież uczą się współpracy, współodpowiedzialności, podziału zadań. Ważnym aspektem jest również integracja społeczności lokalnej – dzieci i dorośli, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa oraz dzieci i dorośli z rodzin niedotkniętych tym problemem;

- **Coaching: umiejętność wyznaczania celów i podejmowania decyzji - promocja aktywności w rozwiązywaniu problemów, odejścia od postawy roszczeniowej., promocja podejmowania** własnych inicjatyw, budowanie świadomości i zaangażowania członków rodzin w poprawę własnej sytuacji;
- **Trening partycypacji w życiu społecznym (kapitał społeczny i kulturowy)** – aktywizacja mieszkańców w czasie wolnym; poprzez uczestnictwo w wydarzeniach organizowanych w ramach „Świąt nietypowych” członkowie rodzin mają okazję do wyjścia z domu, poznania innych osób, obejrzenia ciekawego przedstawienia czy wysłuchania inspirującego wykładu;
- **Trening zachowań prozdrowotnych** – tematyka świąt dotyczyć będzie ważnych aspektów prozdrowotnych: skutków palenia papierosów oraz innych uzależnień, uwzględnianie owoców i warzyw w codziennej diecie, znaczenie aktywności fizycznej dla zdrowia, wynikających m. in. ze Szkolnych Programach Profilaktyktyczno-Wychowawczych

Realizacja działań w wymienionych obszarach będzie wynikała z problematyki poszczególnych „Świąt” oraz zaangażowanych do ich organizacji odbiorców i użytkowników.

Jakie zdiagnozowane problemy rozwiązuje działanie

Działanie polegające na organizowaniu „świąt nietypowych” spełnia przede wszystkim funkcję informacyjną, uświadamiającą, edukacyjną, integracyjną i społeczną wpływając na następujące problemy:

- Brak integracji młodzieży i osób dorosłych z różnych struktur społecznych
- Brak aktywności w rozwiązywaniu problemów i podejmowaniu własnych inicjatyw,
- Brak świadomości i zaangażowania członków rodzin w poprawę własnej sytuacji
- Niska partycypacja w życiu społecznym – brak płaszczyzn integracji lokalnej społeczności
- Niska aktywność członków rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa w czasie wolnym
- Nadmierne korzystanie z komputerów i telefonów przez dzieci i młodzież

Dodatkowo działanie, w zależności od tematyki „świąt” odpowiada na poszczególne problemy zdiagnozowane w trakcie projektu „potencjały”, m. in:

- Międzynarodowy Dzień Przytulania – trudności w okazywaniu uczuć między członkami rodziny
- Dzień Czystego Stołu – problemy w zakresie utrzymania czystości w domu i dbania o swoje obejście
- Światowy Dzień Sportu – niska (lub brak) aktywność fizyczna dzieci i dorosłych (rodziców)
- Światowy Dzień Trzeźwości – problemy z nadużywaniem alkoholu przez członków rodzin objętych wsparciem
- Międzynarodowy Dzień Solidarności Młodzieży – brak integracji młodzieży z różnych struktur społecznych
- Dzień bez Komputera – zbyt częste i długotrwałe przebywanie dzieci i młodzieży przed ekranem komputera, tabletu czy smartfonu
- Europejski Dzień Sąsiada – brak płaszczyzn integracji pomiędzy mieszkańcami z różnych struktur społecznych
- Światowy Dzień FAS – niska świadomość kobiet w ciąży dotycząca zdrowego stylu życia i całkowitego wyeliminowania używek

- Światowy Dzień Mycia Rąk – zwrócenie uwagi na konieczność codziennej, systematycznej higieny, nie tylko rąk, ale i całego ciała
- Światowy Dzień Oszczędzania – problemy w zakresie gospodarowania budżetem domowym
- Dzień Samorządu Terytorialnego – zwrócenie uwagi na brak poczucia wspólnoty i aktywności mieszkańców Gminy na rzecz lokalnej społeczności
- Dzień Pracownika Socjalnego – zwrócenie uwagi na problemy i potrzeby społeczności lokalnej, na które odpowiedzią są działania Ośrodka Pomocy społecznej

Podmiotowość i partycypacja

Podmiotowość i partycypacja użytkowników

Użytkownicy mają zupełną dowolność wyboru „święta”, które wspólnie z odbiorcami wsparcia zorganizują. Zasada *empowerment* i partycypacji przejawia się w tym, że użytkownicy sami projektują i organizują dane wydarzenie wspólnie z odbiorcami wsparcia.

Podmiotowość i partycypacja odbiorców

Odbiorcy uczestniczą w organizowanych „świętach” na zasadzie dobrowolności. Zakłada się możliwość udziału w konkursach, uczestnictwo w wykładach/pogadankach, koncertach lub skorzystanie z innych „atrakcji” przewidzianych w ramach wydarzenia. W organizację wydarzeń ww. użytkownicy będą również angażowali odbiorców czyli młodzież ze szkół, przedszkoli oraz uczestniczącą w zajęciach świetlicowych czy bibliotecznych, a także dorosłych członków rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa. W ten sposób odbiorcy sami będą wpływać na kształt, zakres i sposób organizacji wydarzenia. Bezpośredni udział i zaangażowanie odbiorców wsparcia, czyli członków rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa, w organizacji świąt nietypowych będzie się przejawiał m. in. w następujących działaniach: wybór tematu święta nietypowego, poszukiwanie informacji o danym problemie, którego dotyczyć będzie organizowane święto, przygotowanie materiałów na dane wydarzenie (np. zaplanowanie konkursów, zaprojektowanie plakatów informacyjnych), wybór „eksperta”, który zostanie zaproszony na wydarzenie.

Równouprawienie i równość szans

Działanie wspiera bezpośrednio zasadę równości szans i równouprawienia, m. in. poprzez organizację imprez poświęconym problemom dyskryminacji i nierówności społecznych. Np. dzień WLB – Równowagi między życiem zawodowym i rodzinnym zwraca m.in. uwagę na problem równości szans kobiet i mężczyzn w dostępie do pracy i na partnerski podział obowiązków w rodzinie.

Ponadto działanie skierowane jest w tym samym stopniu do kobiet jak i do mężczyzn (dziewczat i chłopców), traktując ich na równi jako potencjalnych użytkowników i odbiorców działania.

Uczestnikami wydarzeń są wszystkie zainteresowane osoby, bez względu na płeć, wiek czy status na rynku pracy.

Użytkownicy

Użytkownikami działania będą nauczyciele ze szkół i przedszkoli na terenie miasta i gminy, pracownicy bibliotek publicznych i szkolnych, pracownicy Domu Kultury, opiekunowie świetlic organizacje pozarządowe – odpowiadający za organizację wydarzeń. Aby ułatwić przygotowanie i organizację „Świąt nietypowego” przygotowano narzędzia ułatwiające jego realizację:

- Instrukcję dla użytkowników, która znajduje się w części II modelu w rozdziale I.3.1 „Instrukcje dla użytkowników”; str. 58
- Opis narzędzi dla celów monitoringu przeprowadzanego z odbiorcami wsparcia (część II modelu punkt A i C); str. 195 i str. 203
- Zestaw wytycznych do ewaluacji zastosowanych technik (część II modelu, punkt B). str. 199

- Portal internetowy projektu „Potencjały”, który będzie wspierał organizację „Świąt nietypowych” (część III modelu „Technologia informacyjna wspierająca działania modelu”)

Warunki wykorzystania

Do modelu została dołączona instrukcja dla użytkowników wraz z opisem sposobu zorganizowania świąta na zasadzie podobnej do projektu edukacyjnego (Instrukcja znajduje się w części II modelu w rozdziale II „Szkoła”. Wybór tematyki „świąt” dokonywać będą użytkownicy wspólnie z odbiorcami modelu w zależności od potrzeb i zainteresowania odbiorców wsparcia (dzieci, młodzieży i dorosłych członków rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa, celów zapisanych w Szkolnych Programach Profilaktyczno-Wychowawczych. Wybór „święta nietypowego” będzie możliwy np. za pomocą głosowania w szkole (podczas lekcji wychowawczej lub spotkania z rodzicami (wywiadówek). Aby wybrane „święto” było wydarzeniem w lokalnej społeczności należy wcześniej, z udziałem członków rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa, przygotować różne działania, np. plakaty, gazetki informujące o danym problemie/zagadnieniu, wokół którego organizowane jest wydarzenie, konkursy (np. na najlepsze hasło odnoszące się do danego problemu, na plakat czy na grę planszową), inscenizacje czy przedstawienia kabaretowe, gry i zabawy zespołowe. Do tego działania pomocne będą rozwiązania zaprojektowane w ramach modelu Potencjały: *Kreator Konkursów czy Kreowanie Pomysłów* (opisane w części II modelu w rozdziale II.3 „Opis działań modelu”..

Ważnym elementem wydarzenia będzie również zaproszenie eksperta z danej dziedziny np. na pogadanki czy wykład. Takie wydarzenia mogą odbywać się cyklicznie (np. zgodnie z kalendarzem świąt) w szkole, w domu kultury, bibliotece czy na rynku miasta. Aby uatrakcyjnić wydarzenie dla jego odbiorców może być ono połączone z projekcją filmów czy koncertami.

Pomysły na „Święta nietypowe można zaczerpnąć np. z kalendarza świąt nietypowych (www.kalbi.pl) w którym są wszystkie mniej lub bardziej formalne „święta”, a także z poradników poświęconym tego typu wydarzeniom.

Np. w ramach Światowego Dnia Biegania można zorganizować wydarzenie korzystając z dokumentów udostępnionych w Internecie przez organizatorów. Znajdują się tam m.in. gotowe dyplomy, numery startowe, oraz banery. Organizatorzy zachęcają do podzielenia się później swoim dokonaniem z innymi na portalach społecznościowych.

Istotne jest, aby danemu „Świętu” nadać znaczenie, podkreślić ważność problemu, który chce się zakomunikować i starać się uczynić z tego „święta” możliwie duże – widoczne wydarzenie. Wzrosną wtedy szanse na dotarcie z ważnymi informacjami do szerokiej grupy odbiorców.

Szacunkowa liczba osób koniecznych do organizacji jednego święta nietypowego: 1-2 nauczycieli koordynujących organizację wydarzenia i wspierających organizatorów (dzieci, młodzież i dorosłych) w zaplanowaniu i przygotowaniu wydarzenia – posiadający odpowiednie kompetencje – profesjonalne wykształcenie pedagogiczne i doświadczenie w pracy metoda projektu edukacyjnego oraz doświadczenie w pracy z dziećmi, młodzieżą i dorosłymi, 1 klasa uczniów (25 osób) oraz ich rodzice (przynajmniej 10 osób), przynajmniej 1 ekspert z dziedziny, której dotyczy organizowane święto, np. policjant, lekarz, pielęgniarka, aktor, sportowiec, posiadający kwalifikacje w swojej dziedzinie (wykształcenie) oraz doświadczenie w racji wykonywanego zawodu ;

Szacunkowa liczba godzin pracy potrzebnych do przygotowania i zorganizowania jednego wydarzenia – 198 godz. – w zależności od rodzaju święta należy uwzględnić następujące czynności:

- wprowadzenie uczniów i/lub rodziców w zagadnienie, zainteresowanie tematem – 1 godz.;
- zapoznanie uczniów i rodziców z obowiązującym w danej szkole Programem Profilaktyczno-Wychowawczym – 1 godz.;
- wskazanie ewentualnych problemów, wokół których można zorganizować wydarzenie (święto nietypowe), przedstawienie wybranych propozycji świąt nietypowych, dostępnych np. w kalendarzu na stronie www.kalbi.pl – 2 godz.
- dobór grup do realizacji wydarzenia (np. na zasadzie zgłaszania się osób chętnych, lub zaproponowanie konkretnej klasie z danej szkoły czy grupie uczęszczającej na zajęcia w świetlicy lub w bibliotece miejskiej) – 2 godz.
- dobór zespołu do realizacji wydarzenia – 2 godz.

- wybór tematu wokół którego zorganizowane będzie święto nietypowe – wskazanie nazwy i daty/terminu święta (można wykorzystać w tym celu dostępne w Internecie kalendarze świąt lub zaproponować własną nazwę i termin wydarzenia) - 16 godz.
- zebranie wstępnych informacji o problemie/temacie święta – 40 godz.
- opracowanie szczegółowego planu działania – harmonogramu oraz podział zadań pomiędzy wykonawcami (uczniami i rodzicami) – 8 godz.
- regularne spotkania nauczyciela, uczniów i rodziców – wszystkich osób zaangażowanych w realizację przedsięwzięcia (wykonanie zadań zaplanowanych w planie działań zgodnie z harmonogramem) – dwa razy w tygodniu przez trzy miesiące po 3 godz. – 72 godz.
- zbieranie i gromadzenie informacji o wydarzeniu/problemie (praca ciągła w trakcie 3 miesięcy przygotowań i spotkań)
- opracowanie przebiegu/programu święta nietypowego, przygotowanie niezbędnych prezentacji, występów, materiałów itp. – 16 godz.
- promocja wydarzenia (plakaty, ulotki, ogłoszenia w szkole, urzędach, na tablicach itp.) – przygotowanie wraz z rozmieszczeniem – 24 godz.
- Prezentacja zaplanowanych działań w dniu święta nietypowego – 8 godz.

Konieczne zasoby lokalowe – przygotowania wydarzenia organizowane będą w salach szkolnych, bibliotecznych, na świetlicach. **Dla przygotowania jednego wydarzenia** potrzebna będzie **jedna sala**, w której regularnie (np. 2 razy w tygodniu przez 3 miesiące na 3 godziny – **łącznie 72 godz.**) spotykać się będą osoby organizujące święto nietypowe. Na wyposażeniu sali powinny znajdować się: krzesła (25), ławki lub stoły (12)

Zasoby sprzętowe dla jednego wydarzenia: laptop lub komputer z dostępem do Internetu i drukarki (dostępny w szkole, bibliotece lub domu kultury).

Materiały potrzebne do organizacji jednego wydarzenia: 2 ryzy papieru A4, ryza papieru A1, markery/flamastry – 10 kompletów, farby plakatowe – 3 komplety, klej – 4 tubki, 1 komplet tuszy do kolorowej drukarki (zamiennik), wydruk plakatów – **łącznie ok. 500 zł**

Odbiorcy

Działanie polegające na organizowaniu „Świąt nietypowych” skierowane jest w szczególności do członków rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa, szczególnie do dzieci i młodzieży, aby przerwać w nich procesy dziedziczenia biedy i wzorców mentalnych. Jednakże, z uwagi na istotną funkcję integracyjną i uświadamiającą, działanie to jest również skierowane do całej lokalnej społeczności: dzieci, młodzieży, osób dorosłych, w tym starszych. Dobór i selekcja odbiorców będzie odbywała się za pomocą ogólnodostępnych zaproszeń i ulotek informacyjnych (wywieszanych w miejscach użyteczności publicznej, szkołach, urzędach) i rozdawanych na ulicach przez organizatorów danego wydarzenia („święta) oraz informacji zamieszczanych w lokalnych mediach: radio, prasa. Bezpośredni udział osób z rodzin w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa w procesie organizacji wydarzenia będzie zapewniony poprzez organizację wydarzeń w ramach szkoły, w której nauczyciele mają wiedzę, które z dzieci korzystają z pomocy OPS. Angażowanie całych klas oraz rodziców tych dzieci (m. in. poprzez informowanie i zapraszanie podczas szkolnych zebrań z rodzicami) będzie skutkowało tym, że w organizację święta nietypowego będą włączane rodziny objęte wsparciem.

Kompleksowość i jakość

Wysoka jakość organizowanych „Świąt nietypowych” będzie przejawiała się m. in. w koordynacji wydarzeń przez osoby posiadające profesjonalne kompetencje wynikające z zawodu jaki wykonują i stanowiska jakie zajmują (nauczyciele pracownicy bibliotek posiadają profesjonalne wykształcenie pedagogiczne i mają doświadczenie w pracy metodą projektów edukacyjnych). Ponadto nauczyciele znają treści szkolnych programów profilaktyczno-wychowawczych (sami, wspólnie z rodzicami je tworzą), które mogą być inspiracją do zorganizowania „święta nietypowego” i wiedzą na jakie problemy społeczne czy zdrowotne należy zwracać szczególną uwagę.

Organizację wydarzenia będzie również wspierała platforma projektu, a w fazie testowania potencjalni użytkownicy działania otrzymają stosowny instruktarz. Program szkolenia uwzględniający zapoznanie użytkowników modelu z narzędziami wspierającymi działanie „święta nietypowe” (np. narzędzia do pracy grupowej, generator konkursów) znajduje się w części II modelu w rozdziale „Program szkoleń użytkowników”

Wysokiej jakości działania sprzyjać będzie również przyjęcie reguł organizacji tego typu wydarzeń, np. w formie projektu edukacyjnego. Pomocne i podnoszące jakość tego działania będą również inne rozwiązania opracowane w ramach modelu Potencjały, w szczególności *Kreowanie pomysłów i Konkursy*, opisane w części II modelu w rozdziale II.

Połączenia z innymi działaniami

Organizacja „świąt nietypowych” łączy się z innym elementem modelu – **Generatorem konkursów** – w ramach którego opracowano narzędzie do tworzenia konkursów, które będą częścią danego Święta, a także **Kreowanie pomysłów**, które wesprze organizację Świąt nietypowych w planowaniu, realizacji konsultowaniu i przeprowadzeniu procesu realizacji danego wydarzenia. Oba narzędzia opisane są w części II modelu w rozdziale II.3 Opis działań modelu.

Zaplanowane nietypowe święta będą promowane na portalu internetowym za pomocą Pulsu projektu (M01). Krótkie materiały zawierające ciekawostki i multimedia będą miały za zadanie zdobycie uwagi potencjalnych uczestników. W ich treści zostanie również, pokrótce, wyjaśniony sposób i przyczyna świętowania, a także korzyści płynące z uczestnictwa. Dokładne informacje dotyczące danej inicjatywy będą dostępne w odpowiednim Informatorze (M02). Użytkownicy portalu znajdą również wzmiankę o nietypowym święcie w Kalendarzu (M04).

Promocja zdrowia

<h1>8</h1>	<h2>Promocja zdrowia: Bezpłatne przeglądy stomatologiczne dzieci</h2>
<p><i>Ogólny opis działania</i></p> <p>W ramach promocji zdrowia model – obok systematycznie ukazujących się na portalu porad zdrowotnych i obok treningu prowadzonego w tym zakresie przez pracowników socjalnych i pielęgniarki środowiskowe – model zakłada prowadzenie systematycznych akcji uświadamiających i przeglądów zdrowotnych. Chodzi takie rodzaje przeglądów jak stomatologiczne – wykorzystujące źródła zewnętrzne. Proponowane działanie zakłada wykorzystanie praktyki realizowanej przez fundację ‘Wiewiórki Julii’, która przeprowadza bezpłatne przeglądy stomatologiczne dzieci do 17-go roku życia w połączeniu z prezentacją i warsztatami prawidłowego dbania o higienę jamy ustnej.</p> <p>W ramach „Podróży Julii” zespół stomatologów – wolontariuszy jeździ po Polsce wykonując bezpłatne przeglądy stomatologiczne i jednocześnie przygotowuje Mapę drogową dla „Dentobusu” – leczenie</p>	

dzieci, przygotowanie dokumentacji medycznej – stan zdrowia dzieci w poszczególnych miejscowościach, statystyki dot. próchnicy.

Wyjazdy odbywają się dwa razy w tygodniu – w każdy czwartek lub piątek. Pobyt lekarzy/stażystów w placówce trwa jeden dzień i obejmuje także szkolenia z prawidłowego szczotkowania. Dzieci otrzymują także różne gadżety, m.in. przybory do szczotkowania.

Działanie nie wymaga żadnych dodatkowych kosztów od organizatorów.

Innowacyjność polega na zaproponowaniu prostego w organizacji, ale bardzo ważnego działania, które wywiera realny wpływ na zdrowie odbiorców. Diagnoza środowiska wykazała, że systematyczna kontrola stanu zdrowia zębów u dzieci to rzadkość, a często w ogóle nie występuje – dzieci z rodzin objętych wsparciem chodzą najczęściej do stomatologa wtedy, jak ich boli. Specjalistyczna kontrola we wczesnym wieku wskaże problemy i zasygnalizuje ewentualną potrzebę dalszego leczenia, o którym rodziny same wiedzieć nie mogą.

Działanie jest efektywne – bezkosztowość łączy ze skuteczną promocją zachowań prozdrowotnych.

Związek z obszarami działań

Działanie polegające na organizowaniu bezpłatnych przeglądów stomatologicznych dzieci wpisuje się w obszar **Trening zachowań prozdrowotnych** :

- Promocja zdrowego stylu życia
- Profilaktyka leczenia próchnicy u dzieci
- Zwiększenie świadomości dzieci ich rodzin odnośnie dbania o higienę jamy ustnej i systematycznych przeglądów stomatologicznych
- Praktyczny trening prawidłowego dbania o higienę jamy ustnej
- Nabycie nawyku codziennego mycia zębów przez dzieci

Działanie wpisuje się również w obszar **Trening partycypacji w życiu społecznym** – integracja lokalnej społeczności. Rodzice dzieci będą mieli okazję, żeby wyjść z domu, posłuchać kompetentnych i praktycznych rad specjalistów odnośnie higieny i profilaktyki zdrowia zębów swoich dzieci.

Jakie zdiagnozowane problemy rozwiązuje działanie

Działania związane z bezpłatnymi przeglądami stomatologicznymi odpowiadają wprost na problemy z próchnicą występujące wśród dzieci, nawet tych najmniejszych. Aż 76% młodych Polaków ma próchnicę, niewiele mniej zdradza oznaki niemycia lub niedokładnego mycia zębów. Najczęściej problem dotyczy dzieci w wieku 7-9 lat. Okazuje się jednak, że podawane jako pierwsza przyczyna takiego stanu rzeczy wysokie koszty leczenia stomatologicznego to mniejszy problem w porównaniu z brakiem odpowiednich nawyków dzieci i rodzicielskiej kontroli.

Z pogłębionej diagnozy środowiska rodzin wynika, że pierwsza wizyta u dentysty w przypadku dzieci ma miejsce dopiero wtedy kiedy dziecko skarży się na ból zębów. Często jest to za późno, żeby skutecznie wyleczyć zęby (zarówno stałe jak i mleczne). Wśród wielu rodziców ciągle jest jeszcze aktualne twierdzenie, że mlecznych zębów nie warto leczyć, a to niestety ma fatalny wpływ na zdrowie i kondycję zębów stałych. Przeprowadzenie bezpłatnych przeglądów stomatologicznych ma na celu z jednej strony praktyczne sprawdzenie stanu uzębienia u dzieci i ewentualne wskazanie koniecznego leczenia, jak również uświadomienie dzieciom i ich rodzicom jak ważna jest profilaktyka i systematyczna kontrola stomatologiczna, która może uchronić dzieci przed utratą zębów we wczesnym wieku, co jest niestety udziałem wielu osób dorosłych. Brak dbałości o zęby wśród dorosłych członków rodzin może przenosić się na wzorce dzieci i młodzieży, szczególnie w sytuacji, kiedy dziś łatwo dostępne są tak popularne wśród dzieci tanie i niezdrowe słodczyce.

Przeprowadzone warsztaty z prawidłowego szczotkowania oraz pomocne w prawidłowym dbaniu o higienę jamy ustnej „gadżety” wręczone dzieciom podczas akcji wpłyną na większą świadomość dzieci i rodziców, zwrócą uwagę rodziców na konieczność rodzicielskiej kontroli.

Działanie to pozytywnie wpłynie na rodziny, w których zdiagnozowano niewydolność opiekuńczo-wychowawczą i zakorzenione wzorce dotyczące nie przykładania wagi do dbałości o zdrowie i ciało – wzrośnie ich świadomość w zakresie profilaktyki zdrowia jamy ustnej.

Podmiotowość i partycypacja

Udział w bezpłatnych przeglądach stomatologicznych jest dobrowolny – odbiorcy, czyli dzieci w wieku do lat 17 uczestniczą w nich na podstawie oświadczeń, zgody rodziców (wzór oświadczenia znajduje się w części II modelu w rozdziale IV „Służba zdrowia”.

Użytkownicy – pracownicy socjalni, wychowawcy klas, dyrektorzy szkół, którzy mogą skontaktować się z Fundacją i zorganizować spotkanie podejmują indywidualną decyzję kiedy i w jakim miejscu odbędzie się przegląd oraz jakiej liczby dzieci będzie dotyczył. Nauczyciele lub dyrektorzy szkół czy ośrodków szkolno-wychowawczych mogą zorganizować takie przeglądy dla całej szkoły (chętnych dzieci), pracownicy socjalni mogą zorganizować przegląd dla dzieci z rodzin będących pod opieką OPS. Działanie to spotkało się z bardzo pozytywnym przyjęciem pracowników socjalnych i rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa podczas spotkań w ramach grup kreatywnych.

Równouprawienie i równość szans

Działanie w postaci bezpłatnych przeglądów stomatologicznych skierowane jest do wszystkich dzieci z terenu miasta i gminy Opatów w wieku do 17 lat, szczególnie dla dzieci z rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa. Udział w bezpłatnych przeglądach zwiększa szanse dzieci z rodzin dotkniętych ubóstwem na zdrowe stałe zęby. Działanie nie wyklucza dzieci z niepełnosprawnością – spotkania odbywać się będą w warunkach uwzględniających potrzeby osób z niepełnosprawnością, jest dostępne zarówno dla chłopców jak i dziewczynek, dla dzieci z rodzin o wysokim i niskim statusie materialnym.

Użytkownicy

Użytkownikami działania będą pracownicy socjalni, nauczyciele, wychowawcy placówek szkolno-wychowawczych, którzy zechcą zorganizować spotkanie. Wywiady w rodzinach dotyczące przeglądów stomatologicznych i zgody rodziców zbierać będą pracownicy socjalni lub asystent rodziny w ramach wywiadu diagnostycznego/kontakt z rodziną albo wychowawcy klas na spotkaniach/wywiadówkach w szkole. Do proponowanego działania opracowano:

- Instrukcję dla użytkowników, która znajduje się w części II modelu w rozdziale I.3.1 „Instrukcje dla użytkowników” (cz. II I.3.1) str. 57
- Formularz oświadczenia – opracowany wzór znajduje się w części II modelu (cz. II I.3.2 Załącznik 23) str. 119
- Formularz wyrażenia zgody na udział dziecka w badaniach dentystycznych (cz. II IV) str. 182
- Arkusz oceny zaproponowanych odbiorcy wsparcia metod pracy – znajduje się w części II modelu w punkcie C; str. 203
- Scenariusz konsultacji podejmowanych działań z nauczycielami oraz innymi użytkownikami modelu – znajduje się w części II w rozdziale „Charakterystyka zasad współpracy”; str. 187
- Zestaw wytycznych do ewaluacji zastosowanych technik znajduje się w części II modelu w punkcie B. str. 199

Warunki wykorzystania

Warunkiem udziału dzieci w badaniach jest zebranie oświadczeń od rodziców deklarujących zgodę na badanie dzieci oraz zgodę na zamieszczenie fotorelacji ze spotkania na stronie internetowej Fundacji. Wzór oświadczenia, gotowy do wykorzystania znajduje się w części II modelu.

Spotkania odbywają się w dowolnym miejscu: szkoła, świetlica, przychodnia, przedszkole, żłobek, sala konferencyjna w Domu kultury lub innym dostępnym miejscu. Pomieszczenie musi być jasne z dostępem do bieżącej wody, stół + kilka krzeseł.

Aby skontaktować się z Fundacją i zorganizować spotkanie, należy zadzwonić lub wysłać maila do Fundacji z deklarowaną liczbą dzieci, na których badanie wyrażą zgodę rodzice. Fundacja poda najbliższy możliwy termin spotkania

Zorganizowanie bezpłatnego przeglądu stomatologicznego wymaga jedynie czasu, który pracownik socjalny, asystent rodziny, nauczyciel lub inna wskazana/chętna osoba przeznaczy na wykonanie telefonu do Fundacji i zarezerwowanie terminu spotkania, zebrania oświadczeń rodziców, w których wyrażają zgodę na przeprowadzenie bezpłatnego przeglądu oraz przygotowanie pomieszczenia, w którym takie spotkanie mogłoby się odbyć.

Liczba osób koniecznych do realizacji jednego przeglądu stomatologicznego – 1-2 osoby. Nie jest wymagane żadne doświadczenie i wykształcenie. Jedynym warunkiem koniecznym jest kontakt z zainteresowanymi rodzicami dzieci, dla których zostanie przeprowadzony przegląd stomatologiczny. Może to być np. nauczyciel (wykorzystanie zebrania rodziców w szkole czy ośrodku szkolno-wychowawczym), pracownik socjalny (podczas wizyt i spotkań z członkami rodzin).

Liczba godzin pracy – wykonanie telefonu i umówienie terminu przeglądu – 30 minut, wydrukowanie oświadczeń – 30 minut, zebranie podpisów rodziców (w zależności od miejsca i okoliczności spotkania z rodzicami – podczas wywiadówki – 30 minut); czas trwania przeglądu – zależności od liczby dzieci – ok 4 godzin . łącznie 5,5 godz.

Konieczne zasoby lokalowe: jedna sala z dostępem do światła, umywalką, kilkoma krzesłami, 2 stolikami, z dostępem do WC – dostęp na 6 godzin

Zasoby sprzętowe: kserokopiarka do skopiowania wzorów oświadczeń.

Konieczne materiały – papier potrzebny do skserowania oświadczeń (1 rzya)

Odbiorcy

Odbiorcami bezpłatnych przeglądów stomatologicznych są rodziny z dziećmi do lat 17, szczególnie te, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa. Jednakże z działania mogą skorzystać pozostałe dzieci w tym wieku z terenu gminy. Podczas takiego przeglądu dzieci i rodzice uczestniczą w warsztatach prawidłowego dbania o higienę jamy ustnej w połączeniu z prezentacją, a dzieci bezpośrednio mają przeprowadzony przegląd stanu zębów.

Kompleksowość i jakość

Wysoka jakość usługi w zakresie profilaktyki zdrowotnej (przeglądy stomatologiczne) zapewnia wyspecjalizowana kadra lekarzy stomatologów posiadająca profesjonalne kompetencje (wykształcenie medyczne ze specjalizacją stomatologia), którzy bezpośrednio przeprowadzają przeglądy i równocześnie prowadzą warsztaty z prawidłowego dbania o higienę jamy ustnej. Całości dopełniają „stomatologiczne gadzety” wręczone dzieciom podczas spotkania. Akcja cieszy się dużą popularnością – wolontariusze Fundacji jeżdżą po całej Polsce i przeprowadzają przeglądy dzieci w różnych instytucjach. Działania Fundacji można śledzić np. za pomocą strony <https://web.facebook.com/FundacjaWiewiorkiJulii/>

Połączenia z innymi działaniami

Działanie polegające na organizowaniu przeglądów stomatologicznych wpisuje się inne rozwiązania mające na celu zwrócenie uwagi na profilaktykę zdrowotną, np. Warsztaty dla rodziców czy wydarzenia organizowane w ramach Świąt nietypowych poświęconych zdrowemu trybowi życia. Promocja zdrowia zostanie związana z portalem internetowym, poprzez wykorzystanie Pulsu projektu (M01) do publikacji materiałów odnoszących się do zachowań prozdrowotnych, oraz informowanie o zbliżających się wydarzeniach związanych ze zdrowiem. Informacje odnośnie tych wydarzeń oraz zagadnień pojawiających się w Pulsie będą miały swoje rozwinięcie w odpowiednich Informatorach (M02), stanowiących formę poradników. Zasoby dotyczące zdrowia i zachowań prozdrowotnych będą tworzone z wykorzystaniem Szablonów treści (M05), co pozwoli na zwiększenie ich atrakcyjności, czytelności oraz przyciągnięcie uwagi czytelników. Portal internetowy pozwoli również na zorganizowanie internetowych zapisów na wydarzenia przy pomocy modułu Ankiety (M07).

Animacja pracy

<h1>9</h1>	<h2>Animacja pracy</h2>
<p><i>Ogólny opis działania</i></p> <p>Animacja pracy to zbiór działań zainspirowanych projektem EQUAL „Praca w posagu – model wychodzenia z bezrobocia rodzinnego na wsi” mających na celu wsparcie rodziny dotkniętej bezrobociem w osiągnięciu samodzielności społecznej i zawodowej³⁴. Animacja pracy polega na zwróceniu szczególnej uwagi pracownikom socjalnych i asystenta rodziny na potrzeby rodzin w zakresie aktywizacji zawodowej. Działania w tym zakresie asystent rodziny prowadzi zgodnie z Art. 15. Ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej.³⁵</p> <p>W tym celu przeprowadzana jest diagnoza posiadanych umiejętności bezrobotnych członków rodziny wykorzystując opracowane w ramach modelu Potencjały narzędzie Bilans umiejętności – Dom, która ma na celu a/ uświadomienie odbiorcom projektu tego, że dysponują takimi umiejętnościami, które mogą wykorzystywać dla poprawy sytuacji swoich rodzin i/lub poprawy sytuacji innych rodzin z ich otoczenia społecznego, b/ wskazaniu na sposoby wykorzystania tych umiejętności i zachęceniu do oferowania tych umiejętności innym (np. poprzez portal internetowy, w ramach 'banku czasu'). Dla pogłębienia diagnozy sytuacji pozostawiania przez pracy rekomenduje się wykorzystanie Arkusza</p>	

³⁴ Założenia Animacji pracy zostały opisane na podstawie podręczników: *Podręcznik Animatora Pracy, Praca w posagu – model wychodzenia z rodzinnego bezrobocia o na wsi*. Stowarzyszenie Instytut Rozwoju Regionalnego w Szczecinie, Szczecin 2008, *Podręcznik wdrożeniowy, Praca w posagu – model wychodzenia z rodzinnego bezrobocia na wsi*, Stowarzyszenie Instytut Rozwoju Regionalnego w Szczecinie, Szczecin 2008

³⁵ *Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej*, Dz. U. z 2016 r. poz. 575, 1583, 1860. Zgodnie z Ustawą, do zadań asystenta rodziny należy m. in: (w pkt 8.) motywowanie członków rodzin do podnoszenia kwalifikacji zawodowych oraz (w pkt 9.) udzielanie pomocy w poszukiwaniu, podejmowaniu i utrzymywaniu pracy zarobkowej;

Moje Zasoby i Możliwości³⁶ do wypełnienia samodzielnie przez członków rodzin lub z pomocą asystenta rodziny, pracownika socjalnego.

W wyniku przeprowadzenia diagnozy (narzędzia do diagnozy są załącznikami do niniejszego podręcznika) asystent rodziny lub pracownik socjalny wraz z członkami rodziny określa słabe i mocne strony (w tym celu wykorzystywana jest analiza SWOT będąca elementem Bilansu) oraz **definiuje cele do osiągnięcia** przez rodzinę oraz wspólnie z rodziną próbuje **określić działania**, które przyczynią się do osiągnięcia tych celów. Ważne jest, aby w trakcie całego procesu Animacji pracy (definiowania i wyznaczania celów oraz działań) zachowana była, uczestnicząca i aktywna postawa członków rodziny. Zasada *empowerment* w odniesieniu do odbiorców projektu jest konieczna, aby ustalone cele i działania miały szansę powodzenia – rodzina lub osoba sama określa, co chce osiągnąć wspólnie z asystentem rodziny lub pracownikiem socjalnym. Wszystkie zakładane zobowiązania mają służyć poprawie jej sytuacji i sama powinna je werbalizować i się z nimi utożsamiać.

Animacja pracy wyraża się również w ścisłej współpracy pracownika socjalnego/asystenta rodziny z lokalnymi partnerami (np. Powiatowym Urzędem Pracy, Powiatowym Centrum Pomocy Rodzinie, lokalnymi przedsiębiorcami, Stowarzyszeniami, Szkołą i innymi instytucjami, które pracownik socjalny/asystent rodziny uzna za istotne w podnoszeniu aktywizacji zawodowej członków rodzin). Pracownik socjalny/asystent rodziny w oparciu o środki i narzędzia uzyskane z lokalnych instytucji i organizacji realizuje przygotowany wraz z rodziną plan działania, a także wykorzystuje zewnętrzne formy wsparcia (kursy, szkolenia, poradnictwo zawodowe, terapię, itp.) i narzędzia integracji społecznej.

Wyrazem zdefiniowania celów i działań powinno być zawarcie **Umowy współpracy** zawierającej ustalony plan działania. Stronami umowy, oprócz rodziny i pracownika socjalnego lub asystenta rodziny, mogą być inne osoby lub instytucje zaangażowane w proces pomocowy, np. doradca zawodowy z urzędu pracy czy lokalny przedsiębiorca.

Pomoc udzielana rodzinie dotkniętej bezrobociem pokoleniowym nie skupia się jedynie na przywróceniu jej członków na rynek pracy, czy do systemu edukacji, ale również, na przywróceniu zasad zdrowego funkcjonowania rodziny i wykształceniu indywidualnych postaw jej członków, dzięki którym możliwy jest ich dalszy rozwój i właściwe funkcjonowanie w społeczeństwie.

Działania w ramach animacji pracy są niejako połączeniem działań wykonywanych przez asystenta rodziny i doradcy zawodowego. Realizacja tego działania wspierana jest przygotowanymi narzędziami ułatwiającymi pozyskanie informacji, diagnozę problemów, współpracę na rzecz realizacji celów i działań oraz ocenę procesu.

Animacja pracy jest uporządkowaniem dotychczasowej pracy, którą wykonuje asystent rodziny w stosunku do swoich podopiecznych. Ma na celu wsparcie asystenta rodziny w dotychczasowej pracy poprzez dostarczenie mu czytelnych instrukcji i narzędzi pracy, aby działania podejmowane w celu aktywizacji zawodowej, ale także edukacyjnej i społecznej przynosiły zamierzone rezultaty i aby łatwiej było prowadzić współpracę/konsultacje z instytucjami i osobami zaangażowanymi w proces pomocowy.

³⁶ K. Kadela, J.Kowalczyk: *Standardy pracy socjalnej. Rekomendacje metodyczne i organizacyjne*. WRZOS, Warszawa 2014, s. 232-241

Związek z obszarami działań

Działania w ramach *Animacji pracy* wpisują się w następujące obszary:

- Trening umiejętności związanych z nauką i pracą - rozpoznanie słabych i silnych stron członków rodziny, zdobywanie kompetencji pomagających w zdobyciu pracy i uzyskaniu niezależności;
- Trening umiejętność wyznaczania celów i podejmowania decyzji - budowanie zaangażowania członków rodzin w poprawę sytuacji, w której się znajdują, zwiększenie wiary we własne możliwości i wpływ na otaczającą rzeczywistość, promocja podejmowania własnych inicjatyw;
- Trening partycypacji w życiu społecznym – budowanie kapitału społecznego i kulturowego.

Jakie zdiagnozowane problemy rozwiązuje działanie

Animacja pracy, jako część działań pracowników socjalnych i/lub asystenta rodziny przyniesie szereg korzyści w obszarach funkcjonowania rodzin borykających się z problemem bezrobocia. Proponowane działania zakładają wsparcie rodzin dotkniętych brakiem możliwości lub umiejętności znalezienia pracy, problemami w usamodzielnianiu się oraz stopniowym odchodzeniu od korzystania z pomocy instytucjonalnej. Działania w ramach Animacji pracy będą również reakcją na niskie i nieaktualne kwalifikacje bezrobotnych członków rodzin, bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, niekontynuowanie przez dzieci nauki. Ponadto, szereg narzędzi dedykowanych Animacji pracy usprawni pracę asystenta rodziny i pracowników socjalnych w zakresie aktywizacji zawodowej i społecznej rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa.

Podmiotowość i partycypacja

Animacja pracy jako zbiór działań ukierunkowanych na aktywizację zawodową bezrobotnych członków rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa przyczyni się zasadniczo do budowania podmiotowości oraz partycypacji użytkowników i odbiorców proponowanych działań. **Partycypacja i podmiotowość użytkowników** wyraża się m. in. w uzgadnianiu proponowanego działania podczas grup kreatywnych i spotkań konsultacyjnych z pracownikami socjalnymi i asystentem rodziny. Kolejną zasadą *empowerment* wyraża się w tym, że użytkownicy – pracownicy socjalni/asystent rodziny, na podstawie własnego doświadczenia z dotychczasowej pracy z rodzinami i własnej wiedzy o problemach poszczególnych członków rodzin oraz w oparciu o Bilans umiejętności, sami podejmują decyzję jakie działania zaproponować rodzinie. Wykorzystując posiadane kontakty z lokalnymi instytucjami i organizacjami, w oparciu o opracowane zasady prowadzenia animacji pracy sami pozyskują dane o ofercie świadczeń lokalnie działających instytucji reintegracji zawodowej i społecznej, a następnie proponują je rodzinie.

Podmiotowość i partycypacja odbiorców – członków rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa będzie spełniona w dwóch wymiarach. Po pierwsze działanie to, jak również narzędzia służące jego realizacji zostało zaprojektowane na podstawie diagnozy sytuacji, w wyniku indywidualnych wywiadów pogłębionych z członkami rodzin. Po drugie odbiorcy mają możliwość samodzielnego wypełnienia Arkusza Moje Zasoby i Możliwości, dołączonego do podręcznika, w którym sami wskażą swoje mocne strony, które potencjalnie mogą przełożyć się na przyszłe cele i działania naprawcze. Po trzecie odbiorcy dobrowolnie włączają się do tego działania oraz dokonują indywidualnego wyboru form pomocy, w których będą chcieli uczestniczyć. Członkowie rodzin sami werbalizują cele i działania, które chcą podjąć w ramach Animacji pracy.

Równouprawienie i równość szans

Animacja pracy, jako zespół działań ukierunkowanych na aktywizację zawodową osób z rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa, pozostających bez pracy lub nieaktywnych edukacyjnie, będzie skierowana zarówno do kobiet jak i do mężczyzn. Działania zmierzające do powrotu na rynek pracy bezpośrednio przysłużą się wyrównywaniu szans na rynku pracy osób długotrwale bezrobotnych, kobiet pozostających bez zatrudnienia z powodu obowiązków opiekuńczych. Działania będą również uwzględniały potrzeby osób z niepełnosprawnościami, które są w stanie podjąć zatrudnienie. Za pomocą *Arkusza Moje zasoby i Możliwości* możliwe będzie określenie potencjalnych szans na rynku pracy osób z niepełnosprawnościami, zarówno kobiet jak i mężczyzn.

Odwołania do rozwiązań w innych projektach EQUAL/POKL

Pomysł polegający na uwzględnieniu w pracy socjalnej animacji pracy nawiązuje wprost do Animatora pracy – stanowiska powstałego w ramach projektu IW EQUAL „**Praca w posagu – model wychodzenia z bezrobocia rodzinnego na wsi**”, którego priorytetowymi zadaniami było uspołnienie powiatowego i gminnego systemu pomocy społecznej. Zadania te polegały zarówno na bieżącej koordynacji działań na rzecz rodziny bezrobotnej (poprzez współpracę z pracownikami socjalnymi, pracownikami PUP-u, potencjalnymi pracodawcami, stowarzyszeniami i organizacjami, a także współuczestnikami projektu – wolontariuszami z Klubu Wsparcia Koleżeńskiego, Operatorami Informacji, Radą Społeczną, Zespołem Zarządzającym i Wykonawczym) jak również kształtowaniu nowych rozwiązań systemowych podczas pełnienia prac nad gminnymi i powiatowymi strategiami rozwiązywania problemów społecznych. Skonsolidowanie wysiłków różnych organizacji i instytucji sprzyja dopasowaniu proponowanych form wsparcia do potrzeb lokalnej społeczności i eliminuje zjawisko dublowania świadczeń. Nadrzędnym celem podejmowanych przez Animatora pracy działań było usamodzielnienie rodziny bezrobotnej. Każdy Animator, który umiejscowiony był w ośrodku pomocy społecznej lub w urzędzie pracy, miał pod opieką 5 rodzin bezrobotnych, z którymi wypracowywał program powrotu do aktywności zawodowej i społecznej, przedstawiając im możliwości podjęcia pracy, otrzymania szkoleń, udziału w różnych formach spędzania czasu i aktywności. Animator dbał także o motywację rodziny i wspierał ją w wielomiesięcznej pracy. Punktem odniesienia jest „Podręcznik Animatora Pracy”, Praca w posagu – wychodzenie z rodzinnego bezrobocia na wsi, Szczecin 2008.

Model animacji pracy w projekcie „Potencjały” wykorzystuje koncepcję pracy animatora pracy, ale dostosowuje ją do obecnych standardów pracy socjalnej bazując na nowszych, uwspółcześnionych narzędziach opracowanych przez ekspertów ds. pracy socjalnej Agnieszkę Ignasiak, Elżbietę Olber, Monikę Maciejewską-Dłubałę, Małgorzatę Kubiak – Horniatko, Warszawa 2011. Narzędzia te zostały wykorzystane w ramach **projektu systemowego POKL „Tworzenie i rozwijanie standardów usług pomocy i integracji społecznej”**, którego celem był rozwój systemu pomocy i integracji społecznej, poprzez opracowanie i wdrożenie, wybranych standardów usług pomocy i integracji społecznej. W ramach projektu omówiono wzory narzędzi pracy socjalnej, w tym Umowę współpracy, która przeznaczona jest do wyznaczania celów i ustalania planu działania i stosowana jest przez pracownika socjalnego do dokumentowania procesu pracy socjalnej oraz Arkusz Moje Zasoby i Możliwości służący do pogłębienia diagnozy odbiorców. Punktem odniesienia jest publikacja autorstwa K. Kadeli i J. Kowalczyka „Standardy pracy socjalnej. Rekomendacje metodyczne i organizacyjne”, Wrzos, Warszawa 2014.

Użytkownicy

Użytkownikami działania *Animacja pracy* będą pracownicy instytucji wspierających rodziny, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa tj. pracownicy socjalni i asystent rodziny. Działanie to opiera się w dużej mierze na wykorzystaniu zasobów środowiska lokalnego i działaniu animacyjnym w tym środowisku. W ramach modelu opracowano następujące narzędzia do wykorzystania przez użytkowników:

- Instrukcja użytkownika – znajduje się w części II modelu, w rozdziale I.3.1 „Instrukcje dla użytkowników”; str. 38
- Bilans umiejętności – Dom – opis działania znajduje się w rozdziale 7 niniejszej części I modelu;
- Arkusz Moje Zasoby i Możliwości (cz. II I.3.2 Załącznik 5); str. 76

Formularz Umowa współpracy;

- Formularz Zmiana Umowa współpracy (cz. II I.3.2 Załącznik 10); str. 88
- Formularz Ocena Umowy współpracy – powyższe 4 narzędzia znajdują się w części II modelu, w rozdziale I.3.2. „Narzędzia związane z poszczególnymi rozwiązaniami” str. 85
- Zestaw wytycznych do diagnozowania cech rodzin w zakresie wzorów mentalnych *deficytów* w zakresie wzorców mentalnych sprzyjających dziedziczeniu ubóstwa, w tym Scenariusz wywiadu diagnostycznego nieustrukturyzowanego – znajduje się w części II modelu w rozdziale I.2. „Zestaw wytycznych do diagnozowania cech rodzin w zakresie wzorów mentalnych w zakresie wzorców mentalnych sprzyjających dziedziczeniu ubóstwa”; str. 9
- Arkusz oceny zaproponowanych odbiorcy wsparcia metod pracy – znajduje się w części II modelu, punkt C; str. 203
- Opis narzędzi dla celów monitoringu przeprowadzanego z odbiorcami wsparcia znajduje się w części II modelu, punkt A; str. 195
- Scenariusz konsultacji podejmowanych działań z innymi użytkownikami modelu – znajduje się w części II modelu w rozdziale „charakterystyka zasad współpracy”; str. 187
- Zestaw wytycznych do ewaluacji zastosowanych technik znajduje się w części II modelu, punkt B; str. 199

Warunki wykorzystania

Prowadzenie Animacji pracy polegać będzie na efektywnym wykorzystaniu dostępnych środków i usług w celu wprowadzenia członków rodziny dotkniętych bezrobociem na rynek pracy. Działania w ramach Animacji pracy zakładają wykorzystanie dotychczasowych, ale zmodernizowanych narzędzi diagnozy potrzeb rodziny, planu działania z rodziną bezrobotną.

Działanie polegające na Animacji pracy nie wymaga dodatkowej infrastruktury sprzętu czy pomieszczeń. Polega na bezpośrednich kontaktach z rodziną i równoczesnych kontaktach z lokalnymi partnerami, co powinno przyczynić się do bardziej efektywnej aktywizacji zawodowej osób bezrobotnych i zagrożonych wykluczeniem. Wykorzystanie narzędzi nie wymaga również nowej wiedzy ponieważ pracownicy socjalni i asystent rodziny wykorzystuje te narzędzia w swojej codziennej pracy socjalnej, a asystent rodziny kontaktuje się z lokalnymi instytucjami w celu znalezienia wsparcia dla swoich podopiecznych. Działanie zaproponowane w ramach modelu sprzyjać będzie usystematyzowaniu i lepszej koordynacji działań na rzecz rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa. W szkoleniu pracowników socjalnych i asystenta rodziny w tym zakresie zostanie zwrócona uwaga na kompleksowe i systemowe wykorzystanie już opracowanych narzędzi. W ramach modelu przygotowano instrukcję obejmującą poszczególne etapy działania w ramach animacji pracy. Stosowna instrukcja znajduje się w części II modelu z rozdziale I.3.1 „Instrukcje dla użytkowników”

Inicjatywa ta umożliwi zintensyfikowanie współpracy instytucji działających na rynku pracy i pomocy społecznej z lokalną społecznością i przedsiębiorcami.

Szacunkowa liczba osób koniecznych do realizacji animacji pracy z jedną osobą – członkiem rodziny, w której toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa – 1 asystent rodziny, posiadający profesjonalne wykształcenie i długoletnie doświadczenie w pracy z rodzinami objętymi wsparciem, 1 doradca zawodowy – posiadający profesjonalne wykształcenie i doświadczenie, z racji zajmowanego

stanowiska/wykonywanego zawodu - w pracy z osobami poszukującymi zatrudnienia, 3 pracodawców, z którymi asystent rodziny nawiąże kontakt w celu wsparcia osoby poszukującej pracy w znalezieniu zatrudnienia

Szacunkowa liczba godzin pracy asystenta rodziny – zależna będzie od wielu czynników składających się na proces znalezienia pracy: nastawienia osoby bezrobotnej i jej chęci współpracy, sytuacji na lokalnym rynku pracy (podaży miejsc pracy). Szacuje się, że przeprowadzenie wywiadu *Moje zasoby i możliwości* wraz z analizą zajmie 8 godzin, kontakty z doradcą zawodowym w urzędzie pracy – 2 godziny, kontakty z pracodawcami 2 godziny, dodatkowe spotkania z członkiem rodziny, w której toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa - 16 godzin, łącznie ok. 28 godzin.

Odbiorcy

Odbiorcami animacji pracy będą członkowie rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa, a w szczególności dotknięte bezrobociem (przynajmniej jedna osoba dorosła zamieszkująca pod wspólnym dachem nie pracuje). Dodatkowym kryterium doboru może być:

- niepełnosprawność dorosłego członka rodziny lub dziecka,
- zamieszkiwanie na wsi,
- rodzina, w którym dziecko przerwało naukę bez uzyskania zawodu

Diagnoza i selekcja beneficjentów wsparcia odbywać się będzie na podstawie wiedzy pracownika socjalnego/asystenta pracy o ich problemach m. in. w oparciu o:

- Wywiad środowiskowy,
- Zestaw wytycznych do diagnozowania cech rodzin w zakresie wzorów mentalnych w zakresie wzorców mentalnych sprzyjających dziedziczeniu ubóstwa, w tym scenariusz wywiadu diagnostycznego
- Bilans umiejętności – Dom
- Arkusz Moje Zasoby i Możliwości
- Zgłoszenia przekazanych przez inne osoby lub instytucje;

Warunkiem koniecznym będzie całkowita dobrowolność uczestnictwa oraz zaangażowanie się w realizację programu pomocowego ze strony potencjalnego beneficjenta. Po wyrażeniu zgody na dalsze działania w ramach Animacji pracy rodziny zostaną poproszone o sporządzenie, wspólnie z asystentem rodziny planu działania i zawarcie *Umowy współpracy*. Zakres umowy, w razie wątpliwości powinien być skonsultowany z *Radą Modelu „Potencjały”*. Zachętą dla członków rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa do współpracy w ramach Animacji pracy będą zapisy w *Umowie współpracy*, w ramach której wszystkie strony umowy : asystent rodziny i członek rodziny oraz pracodawca lub inna wskazana osoba zobowiążą się do wykonania na rzecz drugiej strony określonych w umowie działań, ustalonych wspólnie pomiędzy stronami.

Kompleksowość i jakość

Spełnienie minimalnych wymogów wysokiej jakości świadczenia usługi w postaci Animacji pracy będzie zapewnione poprzez opracowanie narzędzi dla pracowników socjalnych/asystenta pracy, którzy włączą to działanie do swojej pracy socjalnej., m. in. Bilans umiejętności – Dom, Scenariusz wywiadu diagnostycznego, wzór Umowy współpracy. Plan działania, będący częścią umowy współpracy może być konsultowany z *Radą Modelu „Potencjały”*. Aby realizacja planu pracy przebiegała zgodnie z założeniami, konieczny jest stały monitoring asystenta rodziny/pracownika socjalnego. W tym celu opracowane zostały *Narzędzia do monitoringu i ewaluacji stosowanego rozwiązania*, w tym **Arkusz oceny proponowanych odbiorcy wsparcia metod pracy**. Jednak przede wszystkim, wysoka jakość działania zapewniona zostanie poprzez odpowiednie kompetencje i długoletnie doświadczenie użytkowników działania – pracowników socjalnych i asystenta rodziny posiadających profesjonalne wykształcenie i doświadczenie w pracy z rodzinami z racji wykonywanego zawodu. Dodatkowo wysoka jakość działania zapewniona będzie poprzez wykorzystanie sprawdzonych i zatwierdzonych narzędzi opracowanych w ramach projektu EQUAL

„Praca w posagu” oraz projektu PO KL „Tworzenie i rozwijanie standardów usług pomocy i integracji społecznej”

Połączenia z innymi działaniami

Animacja pracy wpisuje się w zakres **pracy socjalnej z zaangażowaną rodziną** świadczonej przez pracowników socjalnych i asystenta rodziny. Do realizacji *Animacji pracy* wykorzystywana będzie **Umowa współpracy**. Działania w ramach Animacji pracy poprzedzone zostaną diagnozą umiejętności za pomocą **Bilansu umiejętności – Dom**. Animacja pracy powiązana będzie m. in. z wykorzystaniem **Banku czasu** jako miejscem, na którym potencjalni pracownicy (bezrobotni członkowie rodzin) będą szukać dla siebie ofert pracy jak również będą mogli zaoferować swoje usługi (pracę).

Portal internetowy wykorzystując Puls projektu (M01) będzie promował animację pracy, poprzez udostępnianie materiałów dotyczących możliwości i korzyści wynikających z uczestnictwa. Szczegółowe informacje dotyczące sposobu funkcjonowania animacji oraz rozpoczęcia współpracy znajdują się w odpowiednim Informatorze (M02).

Animator, w trakcie pracy z odbiorcami będzie miał do dyspozycji przydatne narzędzia znajdujące się na portalu. Ważne daty zostaną zaznaczone w Kalendarzu (M04). Możliwość prowadzenia pracy zdalnej za pośrednictwem Narzędzia do pracy grupowej (M03) pozwoli na lepszą efektywność prowadzonych działań. Aby tworzone oraz przekazywane odbiorcom treści internetowe były bardziej atrakcyjne i przystępne, zastosowane zostaną Szablony treści (M05).

Konkursy

10	Konkursy
<i>Ogólny opis działania</i>	
<p>„Konkursy” to działanie organizowane dla dorosłych, rodzin, dzieci, wykorzystujące silną motywację do aktywności jaką wywołuje rywalizacja. To działanie organizowane początkowo przez pracowników instytucji wsparcia, docelowo również przez odbiorców projektu Potencjały, będzie wpływało pozytywnie na zaangażowanie uczestników w planowane działania na terenie gminy Opatów. Konkursy będą inicjowane o różnej tematyce, w różnych dziedzinach, a celem będzie poprawienie i rozwój własny uczestników lub zespołów uczestników, rodzin, poprawienie warunków otoczenia czy też jako produkt uboczny: umiejętności i wiedzy potrzebnej do rywalizacji, podobnej do tej, o której mówi się w kontekście sportu. W przypadku zastosowania w szkole, świetlicy, pozwoli na zwiększenie atrakcyjności, podkreślenie istotności i utrwalenie określonych elementów przekazywanej wiedzy i umiejętności. Przygotowanie się do udziału w konkursie może oznaczać dla uczestników konkursów konieczność powtórzenia lub praktycznego i kreatywnego korzystania ze zdobytych już umiejętności.</p>	

Zwycięstwo w konkursie przynosi dwa główne rodzaje korzyści. Pierwszym z nich jest natychmiastowa nagroda w postaci wyróżnienia na Portalu czy w mediach lokalnych a także w niektórych konkursach sponsorowanych mała, ale jednak namacalna, nagroda. Uczestnik stawiany jest przed konkretnym celem, którego osiągnięcie jest w zasięgu ręki, w ten sposób długoplanowe działania dzielone są na pomniejsze etapy, pozwalające osiągać małe sukcesy, motywując do dalszych starań, a to składa się na stopniowe upodmiotowienie odbiorców. Zwiększenie liczby konkursów zwiększy szanse na pokazanie swoich kompetencji – każdy jest w czymś dobry – na zmianę swojej pozycji w społeczności. Drugim jest potwierdzenie praktycznego aspektu nabywanej w trakcie projektu wiedzy i stopniowe utrwalanie pozytywnej postawy do zdobywania wiedzy (przydatność wiedzy). Jednostka widzi zarówno nakłady pracy włożone w naukę, jak również namacalne dowody wartości przyswajanych informacji.

Możliwość tworzenia konkursów, w których będą brały udział grupy pozwoli przede wszystkim na trening umiejętności pracy w zespole. W ich trakcie zajęć będą musiały podstawowe procesy grupowe, których efektem będzie wyłonienie lidera, podział na role i obowiązki wśród wszystkich członków. Uczestnicy poznają podstawowe zasady tworzenia się grup oraz elementy wpływające na ich trwałość i efektywność. Dodatkowo jest to dobry wstęp do nauki merytokratycznych zasad podziału prac i pełnionych ról. Inną korzyścią jest zwiększenie ilości oraz jakości wspólnych aktywności jednostek, poprawa lokalnej integracji, a także możliwość aktywizacji osób sceptycznych, które nie chcą brać udziału w działaniach projektu.

Zakłada się włączanie odbiorców konkursów w różne fazy procesu organizowania konkursów, nie tylko w roli uczestników, ale także inicjatorów, sędziów, czy sprawozdawców, redaktorów mediów. Oddanie w ręce odbiorców np. możliwości samodzielnego tworzenia konkursów w szkole, z jednej strony pozwala na wyjścia z roli ucznia, ograniczonego jedynie do przyjmowania wiedzy, do bardziej podmiotowej roli „nauczyciela”. Z drugiej strony, organizowanie konkursu przygotowuje społecznych organizatorów (szczególnie naszych odbiorców ostatecznych) do praktycznej aktywności w innych działaniach społecznych, ośmiela i upodmiotawia, tworzy możliwość autentycznej partycypacji, a w szkołach jest sposobem na praktyczne opanowywanie wiedzy (działanie wywołuje potrzebę określonych umiejętności, a one wywołują potrzebę wiedzy, tyle wiedzy ile potrzeba do działania). Konkursy jako forma zrozumiała i powszechna jest Dorym sposobem na realizację powyższych idei. Jednocześnie jest to miejsce na zastosowanie praktycznie cyfrowych kompetencji, umiejętności użycia aplikacji „Kreator konkursów” będącej na Portalu. Będzie ona prowadziła przez proces organizowania konkursu, od inicjatywy do publikacji wyników, zapewniając odpowiednią jakość działania Konkursu.

W zależności od zaplanowanej tematyki oraz czasu trwania konkursu, jego celem nie musi być jedynie sprawdzenie wiedzy uczestników, może on dodatkowo wzmacniać kreatywność czy konsekwencję biorących w nim udział odbiorców.

Działanie zakorzenione jest w zasobach posiadanych przez instytucje wsparcia działające na terenie gminy, w której przeprowadzana była diagnoza. Dane pochodzące z przeprowadzonej pogłębionej analizy wskazują na duże zaangażowanie gminy w procesy opracowywania i wdrażania programów gminnych w zakresie aktywności lokalnej, często współpracując z organizacjami pozarządowymi. Konkursy pozwalające na angażowanie lokalnej społeczności odpowiadają również wyraźnemu naciskowi stawianemu na wprowadzanie aktywnych form wsparcia.

Dane zebrane w trakcie diagnozy sugerują, że największe szanse powodzenia mają działania, które mogą zostać wpisane w istniejące już aktywności instytucji wsparcia, stanowiąc ich rozwinięcie lub modyfikację. Konkursy będą rozwinięciem wskazanej w diagnozie wysokiej aktywności placówek oświatowych oraz świetlic środowiskowych. Są to miejsca oferujące wsparcie materialne,

merytoryczne, psychologiczne oraz pedagogiczne. Posiadają również dostępne lokale i niezbędną infrastrukturę, w tym relatywnie dobre wyposażenie informatyczne.

Dzięki prowadzonym przez instytucje wsparcia aktywnościom, posiadają one cenne doświadczenia wpływające pozytywnie na jakość realizacji konkursów oraz niwelujące ewentualny opór przez ich realizacją (jako dodatkowego obowiązku). Szkoły we współpracy z OPS mogą pochwalić się doświadczeniem w organizacji wsparcia dla uczniów, zajęć dodatkowych i uzupełniających. Parafia wraz ze Stowarzyszeniem Pomocy Rodzinie w Opatowie posiada doświadczenie w prowadzeniu świetlicy środowiskowej, planowaniu pracy z dziećmi w wieku szkolnym i działaniach ukierunkowanych na ich integrację w lokalnej społeczności.

Zgodnie z diagnozą, konsekwencje słabości lokalnego rynku pracy nie wpływają negatywnie na aktywności społecznej mieszkańców gminy. Biorąc pod uwagę dostępne w instytucjach wsparcia zasoby oraz ich cenne doświadczenia, konkursy zostaną dobrze przyjęte zarówno przez pracowników lokalnych instytucji, jak i przyszłych uczestników. Dzięki zastosowaniu narzędzi portalowych podczas organizacji działania możliwe jest również przeciwdziałanie ryzyku cyfrowego wykluczenia osób zagrożonych dziedziczeniem ubóstwa.

Dużą zaletą wynikającą z lokalnych zasobów jest możliwość łatwego i skutecznego promowania Konkursów wśród mieszkańców. Regionalna Rozgłośnia Radia Opatów określona została jako najskuteczniejsza droga rozpowszechniania przekazów reklamowych.

Działanie jest efektywne kosztowo dzięki wbudowaniu w codzienną praktykę instytucji (szkół, domu kultury). Jego innowacyjność polega na ukierunkowaniu grupowych działań na problemy istotne z punktu widzenia dziedziczenia ubóstwa i w potencjale integracyjnym tych działań, w czym należy upatrywać źródeł skuteczności w porównaniu do obecnie istniejącej praktyki.

Wszystkie działania wykorzystujące rozwiązania informatyczne pozwalają na sprawniejszą pracę grupową zwiększając jej skuteczność.

Związek z obszarami działań

Działanie Konkursy odnosi się wprost do obszarów treningu umiejętności związanych z nauką i pracą oraz treningu partycypacji w życiu społecznym. Specyfika pomysłu pozwala jednak na wpisanie go w większą ilość obszarów działań, w zależności od tematu oraz regulaminu konkursu. Odpowiednio przygotowane konkursy mogą zostać przyporządkowane do wszystkich z wymienionych obszarów.

Jakie zdiagnozowane problemy rozwiązuje działanie

Udział w odpowiednio przygotowanych konkursach wspomaga proces nabywania kapitału kulturowego. Przeprowadzona na terenie gminy Opatów analiza wskazuje, że dziedziczenie biedy oznacza przede wszystkim międzypokoleniowy przekaz niedoboru w tym zakresie (rekomendacja 2). Zasada merytokratycznego wyboru zwycięzców stanowi bodziec do rozbudzenia wewnętrznej potrzeby rozwoju i samodoskonalenia.

Konkursy są również płaszczyzną integracji młodzieży (rekomendacja 4). Atrakcyjna forma spędzania czasu, możliwość „zdrowej rywalizacji”, a także, jeżeli będzie tego wymagał regulamin konkursu, praca zespołowa tworzą narzędzie do walki z procesem auto-segregacji wśród uczniów.

Dzięki zastosowaniu aplikacji kreatora konkursów promowane jest również wykorzystanie dostępnej na terenie gminy infrastruktury komputerowej, jako dostępu do atrakcyjnych i darmowych zasobów internetowych, do których odnosić mogą się konkursy (rekomendacja 7). Takie działania można rozumieć jako wspieranie promocji e-learningu wśród uczestników.

Konkursy pozwalają także na emancypację rodzin zagrożonych procesami dziedziczenia ubóstwa, uznawanych za gorsze (rekomendacja 10). Sukcesy w konkursach (szczególnie o tematyce

neutralnej, nie stygmatyzującej)), stanowią potwierdzenie posiadania kompetencji, wiedzy czy umiejętności nie pozwalających na określenie zwycięzców „gorszymi”. Daje to możliwość wpłynięcia na wizerunek rodzin, biorąc pod uwagę, podkreślone w raporcie, silne ustratyfikowanie społeczności lokalnej.

Biorąc pod uwagę główne problemy wymienione w diagnozie wstępnej, działanie Konkursy ma również zwiększyć ograniczone aspiracje edukacyjne i promować wzorce równania w górę, dzięki pokazaniu namacalnych i natychmiastowych nagród za starania w ramach rozwiązania modelowego.

Podobnie jak w przypadku obszarów działania, również wpływ na zdiagnozowane problemy jest w pewnym stopniu zależny od treści oraz zasad danego konkursu. Możliwe jest stworzenie listy obszarów tematycznych pozwalających na odniesienie się do większej ilości problemów (np. promocji zdrowego trybu życia/profilaktyki zdrowotne czy gospodarowania budżetem domowym).

Podmiotowość i partycypacja

W przypadku użytkowników proponowanego rozwiązania, jego aplikowanie wymaga własnej, kreatywnej pracy nie tylko podczas przygotowania organizacyjnego przedsięwzięcia, ale również w czasie budowania koncepcji tematu konkursu oraz obowiązującego regulaminu. Dzięki temu działanie Konkursy może być stosowane niemal we wszystkich obszarach działalności pracowników instytucji wsparcia. Każdy konkurs ma swojego autora lub grupę autorów, oraz koordynatorów dbających o odpowiedni jego przebieg, zapewnienie nagród, promocję medialną. Użytkownicy mają zatem poczucie samodzielnej, ważnej pracy.

Zgodnie z założeniem, że z czasem odbiorcy będą zaangażowani w proces przygotowania oraz realizacji konkursów, będą oni budować swoją podmiotowość i partycypację w sposób podobny do użytkowników.

Udział w konkursie powinien łączyć się z treningiem ważnych z perspektywy lokalnego środowiska umiejętności lub rozwojem kapitału kulturowego. odbiorcy otrzymują potwierdzenie praktycznego aspektu nabywanych kompetencji i wiedzy. Możliwość zwycięstwa oraz otrzymania nagrody w sposób znaczny podniesie, w oczach ludzi, atrakcyjność zakresu treści, do którego odnosił się konkurs. Promowane jest własne dążenie do rozwoju, której pozwala zwiększyć szanse wygranej, jednocześnie pozytywnie wpływa na poczucie podmiotowości w lokalnej społeczności.

Równouprawnienie i równość szans

Konkursy, poprzez odpowiednio przygotowane do tego celu tematy oraz regulaminy uczestnictwa, odegrają ważną rolę w procesie budowania równouprawnienia i wspierania zasady równości szans, zwiększając świadomość uczestników, oraz uwrażliwiając ich na te kwestie. Już sam fakt zwycięstwa przedstawicieli kategorii zagrożonych nierównym traktowaniem wspiera ich emancypację. Dodatkowo działanie Konkursy pozwala na budowanie zespołów biorących udział w przedsięwzięciu, co również wpływa na oddolne procesy zrównywania praw uczestników.

Idea konkursów wymaga tworzenia inicjatyw zapewniających równy dostęp dla wszystkich jednostek mieszczących się w grupie docelowej. Tematy ograniczające partycypację ze względu na płeć, zamożność, niepełnosprawność, miejsce zamieszkania będą odrzucane na poziomie weryfikacji przez opiekuna rozwiązania modelowego. Zostanie on wyłoniony spośród pracowników instytucji organizującej konkurs.

Użytkownicy

Mnogość potencjalnych zastosowań konkursów w trakcie realizacji projektu Potencjały pozwala na przyjęcie, że wszystkie instytucje wsparcia mogą je wprowadzić do swoich działań. Narzędziem wspomagającym pracę konkursów będzie stworzona do tego celu aplikacja - Kreator Konkursów. Jego zadaniem będzie ułatwienie i usystematyzowanie wszystkich działań niezbędnych dla poprawnego przeprowadzenia inicjatywy. Dodatkowo pozwoli to na automatyczną integrację z portalem informacyjnym związanym z projektem Potencjały. Umieszczone w Internecie konkursy będą charakteryzować się łatwiejszym dostępem, szerszym zasięgiem oraz możliwością wprowadzenia dodatkowych narzędzi odpowiedzialnych chociażby za automatyczne zliczanie głosów, sprawdzanie poprawności odpowiedzi czy zbieranie statystyk dotyczących konkursu.

Każda instytucja wsparcia, która zdecyduje się na stworzenie konkursu będzie wyłania spośród swoich pracowników osobę odpowiedzialną za poprawne przeprowadzenie procedury. Tak rozumiany opiekun rozwiązania modelowego będzie również weryfikował, czy pomysł na konkurs nie ogranicza dostępu do inicjatywy dla żadnej kategorii odbiorców. W przypadku dużych inicjatyw, np. konkursów sponsorowanych lub wieloetapowych, będzie mógł stworzyć grupę wspomagającą organizację (również wśród odbiorców) i rozpocząć z nimi prace w sposób bezpośredni lub zapośredniczony przez aplikację do pracy w zespole znajdującą się na portalu.

Działania niezbędne do zorganizowania konkursu to:

- Zbieranie pomysłów na konkurs – pomysł na konkurs może zostać zaproponowany przez opiekuna działania modelowego, innych pracowników instytucji wspierającej organizację inicjatywę, mieszkańców gminy.
- Weryfikacja pomysłów – opiekun działania modelowego sprawdza, czy zebrane propozycje konkursów nie ograniczają w żaden sposób zasady równości dostępu dla jednostek o innym statusie społecznym, płci oraz osób niepełnosprawnych.
- Wybór najlepszego pomysłu – opiekun działania modelowego samodzielnie, wraz z współpracownikami lub w konsultacjach z mieszkańcami gminy wybiera propozycję konkursu, która będzie przeznaczona do realizacji.
- Określenie grupy docelowej pomysłu – opiekun działania modelowego określa grupę docelową odpowiednią dla wybranej propozycji konkursu, będzie to miało duże znaczenie podczas tworzenia regulaminy oraz zadania konkursowego.
- Ewentualne zbudowanie zespołu tworzącego konkurs – w przypadku, gdy propozycja konkursu będzie złożona lub pośrednim celem działania będzie zaangażowanie odbiorców w proces organizacji inicjatywy, opiekun działania konkursowego może stworzyć zespół składający się z jego współpracowników i/lub mieszkańców gminy.
- Określenie zadania konkursowego – zespół lub opiekun działania modelowego określa jakie zadanie musi zostać wykonane przez uczestników konkursu, aby wziąć w nim udział.
- Określenie sposobu wyłaniania zwycięscy – zespół lub opiekun działania modelowego określa w jaki sposób, spośród uczestników, którzy poprawnie wykonali zadanie konkursowe wyłoniony zostanie zwycięzca.
- Określenie sposobu nagrodzenia zwycięscy – zespół lub opiekun działania modelowego określa jaka będzie nagroda (rzeczowa lub nierzeczowa) za zwycięstwo w konkursie.
- Zbudowanie regulaminu konkursu – zespół lub opiekun działania modelowego na podstawie określonej grupy docelowej, zadania konkursowego, sposobu wyłaniania zwycięscy oraz jego nagradzania, tworzy regulamin konkursu.

- Pozyskanie ewentualnych nagród rzeczowych – zespół lub opiekun działania modelowego określa sposób pozyskania środków na ewentualne nagrody rzeczowe oraz dokonuje zakupu ewentualnych nagród.
- Stworzenie materiałów promocyjnych – zespół lub opiekun działania modelowego tworzą przekazy promocyjne pozwalające na popularyzację działania wśród lokalnej społeczności (np. za pomocą radia, portalu informacyjnego, plakatów, ogłoszeń).
- Określenie okoliczności wręczenia nagrody zwycięscy – zespół lub opiekun działania modelowego określa w jakich okolicznościach oraz przez kogo zostanie wręczona nagroda zwycięzcy konkursu.

Opiekun działania modelowego będzie w tych działaniach wspierany przez funkcjonalności portalu. Przygotowano w tym celu takie narzędzia jak:

- Puls projektu
- Informatory
- Narzędzie do pracy grupowej
- Kalendarz
- Szablony treści
- Galeria multimedialna
- Narzędzie do głosowania
- Check-lista
- Generator konkursów
- Moduł punktacji i odznak

Wymienione narzędzia zostały opisane w III części modelu oraz w części II:

- Ankieta ewaluacyjna dla uczniów (cz. II II.5) str. 154
- Ankieta ewaluacyjna dla nauczycieli (cz. II II.5) str. 159

Warunki wykorzystania

Organizacja konkursów nie wymaga szczególnej wiedzy, ani przeprowadzenia dodatkowych szkoleń (choć pożądane jest doświadczenie w pracy z grupą). Zakłada się, że pracownicy instytucji edukacyjnych i wsparcia mogą mieć już doświadczenia w prowadzeniu podobnych inicjatyw. Elementem strukturyzującym przeprowadzenie działania modelowego jest dostarczona w ramach platformy aplikacja wyposażona w pomoc kontekstową, wyznaczająca wszelkie niezbędne do realizacji działania oraz dzieląca je na kolejne procesy.

Pomoc kontekstowa jest narzędziem wsparcia użytkownika portalu. Jej działanie polega na wyświetlaniu podpowiedzi, wyjaśnień oraz informacji dotyczących wykonywanej czynności. Największą zaletą takiego rozwiązania jest możliwość dopasowania odpowiedniej instrukcji do każdej części składowej działania, przez co użytkownik portalu nie musi opanowywać długich i często szczegółowych instrukcji korzystania z danej funkcjonalności. Korzystanie z pomocy kontekstowej przypomina używanie przewodnika, która na każdym kroku zwraca uwagę na najważniejsze elementy podejmowanych działań oraz tłumaczy sposób ich wykonania. Dzięki temu jednostka nie musi wcześniej zapoznawać się ze schematem postępowania.

Poprawne korzystanie z internetowej aplikacji Kreatora konkursów nie będzie wymagało od użytkowników i odbiorców szczególnych kompetencji informatycznych. Osoby znające podstawową obsługę komputera nie powinny mieć trudności z tworzeniem lub zarządzaniem inicjatywami. Aby ułatwić rozpoczęcie i prace na aplikacji przygotowana zostanie instrukcja kontekstowa wywoływana w odpowiedniej fazie działania aplikacji.

Szczegółowe wymagania:

1. Opiekun działania modelowego (organizująca/prowadząca konkurs) – 1 osoba na daną edycję, opiekun nie musi być stały, jest wybierany z instytucji organizującej konkurs
2. Kompetencje konieczne do realizacji działania: Podstawowa umiejętność obsługi komputera i pakietu biurowego, redagowania i edycji tekstów (materiały promocyjne, puls projektu), dobra znajomość narzędzia kreator konkursów, podstawowa znajomość zasad dotyczących komunikacji w Internecie. Pożądane doświadczenie w pracy z grupą.
3. Liczba godzin pracy przeznaczona na realizację jednej edycji działania: ok. 20 w zależności od potrzeb
4. Konieczne zasoby lokalowe: ogłoszenie wyniku i wręczenie nagród – jedna sala, ok. 1 godzina/edycję, wielkość zależna od procedury, zwyczajowo lokal przeznaczony dla ok. 30 osób. Wymagania wobec sali: dostęp do multimediów – komputer, rzutnik multimedialny, głośniki, dostępność w godzinach popołudniowych
5. Zasoby sprzętowe: Komputer z dostępem do Internetu, pakiet Office lub darmowy odpowiednik
6. Konieczne materiały: wydruki materiałów promocyjnych – koszt papieru, wydruku, rozprowadzenia – z wykorzystaniem zasobów instytucji organizującej konkurs – ok. 50 zł., nagrody rzeczowe/upominki – ok. 200-400 zł
7. Zestawienie zakłada, że opiekun działania modelowego będzie pracował z narzędziem w ramach codziennej praktyki (w szkole, domu kultury, w świetlicy środowiskowej itp.), a więc nie jest wymagane jego dodatkowe wynagrodzenie. Możliwe jest jednak zatrudnienie dla tej roli dodatkowego pracownika, w tej sytuacji należy przyjąć dla opiekuna działania modelowego stawkę 17zł/godzinę.

Odbiorcy

Odbiorcami będą dzieci, młodzież i dorośli z rodzin, w których zachodzi proces dziedziczenia ubóstwa poprzez bezpośrednie informowania i zachęcanie do udziału w konkursach.

Do uczestnictwa zaproszeni zostaną również członkowie innych Opatowskich rodzin.

Działania zachęcające mieszkańców gminy do udziału w konkursach prowadzone będą za pomocą:

- lokalnych mediów (portal informacyjny, radio, strona internetowa Urzędu Gminy),
- plakatów informacyjnych (rozwiązanych na tablicach informacyjnych, tworzonych przez pracowników instytucji prowadzącej dany konkurs).

Wykorzystanie aplikacji Kreator Konkursów do tworzenia konkursów pozwoli na precyzyjne określenie grupy docelowej oraz uniemożliwienie uczestnictwa osobom, które nie spełniają pewnych wymagań, określanych przez pracowników instytucji wsparcia prowadzącej dany konkurs. Warunki uczestnictwa będą opisywane w przygotowywanych przez pracowników instytucji wsparcia prowadzącej dany konkurs regulaminach.

Konkursy są atrakcyjną formą aktywności, szczególnie ze względu na możliwość rywalizacji oraz zdobycia nagrody. Uhonorowanie zwycięzcy nawet drobnym upominkiem wpływa pozytywnie na poziom zaangażowania potencjalnych uczestników przyszłych edycji. Z tego względu odpowiednie dobranie tematu konkursu i ciekawa nagroda stanowiąc będą najlepszą formę zachęty do partycypacji. W przypadku osób dorosłych, na ich chęć uczestnictwa mogą również wpływać okoliczności, konkurs prowadzony lub rozstrzygnięty w czasie festynu gminnego prawdopodobnie będzie cieszył się większą popularnością.

Kompleksowość i jakość

Aby proponowane działanie modelowe charakteryzowało się wysoką jakością, na etapie jego projektowania dołożono wszelkich starań, aby spełnić wymogi pozwalające na zadowalającą ocenę w tym zakresie. Przyjęto następujące kryteria³⁷ stanowiące o jakości:

- Stosowalność – oparcie Konkursów na dostarczonym przez portal narzędziu internetowym ułatwia prowadzenie atrakcyjnych i ciekawych inicjatyw, ze względu na podobieństwo do aktywności prowadzonych na portalach społecznościowych. Dzięki temu tworzone są sprzyjające okoliczności oparte na sympatii, szczególnie młodych użytkowników do tego typu portali.
- Efektywność – duży stopień zautomatyzowania procesu prowadzenia konkursu oznacza niskie koszty utrzymania narzędzia. Narzędzie internetowe pozwala na zmniejszenie ilości koniecznych osób zaangażowanych w przeprowadzenie konkursu. Praca jest zatem wydajniejsza.
- Optymalność – informatyzacja Kreatora konkursów i wynikające z niej korzyści mają swoje podłoże w pogłębionej diagnozie przeprowadzonej na terenie gminy Opatów. Zawarta w niej analiza zasobów informatycznych dostępnych na terenie gminy, pozwoliła na stworzenie specyfikacji odpowiadającej jakości urządzeń wykorzystywanych lokalnie. Pozwala to na aktywne uczestnictwo mieszkańców, których mógłby ograniczać np. dostępny transport publiczny.
- Akceptowalność – dzięki przeprowadzeniu na terenie gminy Opatów serii spotkań grup kreatywnych możliwe było przedstawienie lokalnej społeczności zaprojektowanych działań modelowych oraz ich późniejszą optymalizację zgodnie z wnioskami wyciągniętymi po spotkaniach. W ten sposób narzędzie Paszportu rozwoju spełnia wymagania stawiane przed nim przez przyszłych użytkowników portalu.
- Legitymizacja – zaprojektowane narzędzie pozwala na samodzielne tworzenie tematów, regulaminów, zasad, dzięki czemu nie kwestie formalne związana z organizacją konkursów zostaną zoptymalizowane, aby jak najlepiej wpisywać się w lokalną rzeczywistość.
- Sprawiedliwość – korzystanie z narzędzia nie będzie w żaden sposób ograniczane.
- Skuteczność – stopień skuteczności działania możliwy jest do określenia dopiero w momencie, gdy model zostanie wprowadzony w życie, jednak biorą pod uwagę powyższe kryteria, zakłada się jego wysoki poziom.

Kompleksowość opisywanego działania wynika z dwóch czynników. Po pierwsze, dzięki zintegrowania w ramach platformy internetowej wielu narzędzi wspierających działania modelowe, Kreator konkursów powinien być interpretowany jako część większej całości, zbudowanej z dopełniających się elementów. Po drugie, Kreator konkursów został zaprojektowany z myślą o maksymalizacji korzyści dla wszystkich grup, na które w jakiś sposób może oddziaływać, czyli:

- Członków rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa,
- Pracowników instytucji wsparcia,
- Pozostałych rodzin w społeczności lokalnej.

Połączenia z innymi działaniami

Konkursy są kompatybilne z niemal wszystkimi działaniami. Zastosowanie konkursów jako części składowej innej inicjatywy będzie prowadzić do zwiększenia zaangażowania uczestników, większej

³⁷Na podstawie: Hryniewicka A. (Red.) *Różne wymiary skuteczności w pomocy społecznej*, Warszawa 2011, str. 14, dostęp: <http://irss.pl/wp-content/uploads/2011/06/R%C3%B3%C5%BCne-wymiary-suteczno%C5%9Bci-w-pomocy-spo%C5%82ecznej.pdf>

atrakcyjności prowadzonych działań oraz wyznaczać momenty ważne, przełomowe dla danego działania. Wprowadzenie rywalizacji daje możliwość zwiększenia dynamiki wśród uczestników, dodatkowo pozwala nagrodzić najbardziej aktywne osoby.

Obszary, w których portal może wspierać realizację działania

Informacje o konkursach będą zamieszczane na portalu internetowych z wykorzystaniem dwóch aplikacji. Dzięki Pulsowi projektu (M01) osoby odwiedzające portal będą miały dostęp do materiałów odpowiedzialnych za promocję wydarzeń, zachęcających do udziału oraz prezentujących zwycięzców. Za pomocą aplikacji Informatory (M02) publikowane będą szczegółowe informacje dotyczące danego konkursu, możliwości uczestnictwa, regulaminu oraz kwestii organizacyjnych.

Twórcy wydarzeń z pomocą Kreatora konkursów (M14) dostępnego na portalu internetowym będą mogli przejść przez wszystkie etapy organizacji konkursu, zaznaczając najważniejsze daty w Kalendarzu (M04), tworząc atrakcyjne treści z wykorzystaniem Szablonów treści (M05) lub wspomagając się cyfrową Check-listą (M12). Prace organizatorów mogą zostać przeniesione do sieci, dzięki wykorzystaniu Narzędzia do pracy grupowej (M03).

Paszport rozwoju

11	Paszport rozwoju
<p><i>Ogólny opis działania</i></p> <p>Badania rodzin, w których występują znamiona dziedziczenia biedy na tle opatowskiej społeczności pokazują, że jedną z charakterystycznych cech odbiorców projektu jest odczuwanie stygmatyzacji, niższego statusu, braku wiary w siebie i możliwości odmiany swojej pozycji społecznej. Przejawia się to szczególnie w momentach oceniania siebie i swojej rodziny, także przez otoczenie. Ocenianie siebie i swojego zachowania człowiek może dokonywać poprzez porównanie się do wzorca, porównanie do innych w otoczeniu, porównanie do siebie w zmieniającym się czasie.</p> <p>Ocenianie przez porównywanie do wzorca lansowanego w lokalnej społeczności wpływa deprymująco na poczucie wartości odbiorców, pogłębia ich stan niewiary i osłabia motywację do zmiany. Ocenianie poprzez porównanie do innych, do sąsiadów i rodzin opatowskich działa podobnie. W tak utworzonej hierarchii znajdują się na końcu listy. Proponujemy więc wprowadzić niedestrukcyjną metodę oceny swojej sytuacji w aspekcie własnego rozwoju, tzn. narzędzie do opisywania swojego rozwoju poprzez odnotowywanie sukcesów odniesionych w przeszłości oraz obecnych, co daje lepsze samopoczucie i chęć zmiany. Człowiek bowiem z założenia chce widzieć się lepszym, mającym coraz większe sukcesy.</p> <p>Działanie „Paszport rozwoju” i rozpowszechnianie tej idei w gronie odbiorców, czyli rodzin, w których są już znamiona sukcesji biedy, ma służyć temu celowi. Na portalu zostanie udostępniona przestrzeń z aplikacją „Paszport rozwoju”, która poprowadzi proces tworzenia swojego Portfolio i zautomatyzuje część prac w zakresie wizualizacji i obliczeń.</p> <p>Użytkownicy portalu, a będziemy pracowali z odbiorcami projektu poprzez indywidualne zachęty i pracę pracowników instytucji wsparcia, będą mogli założyć swój indywidualny Paszport rozwoju</p>	

(niepubliczny, tylko do swojego użytku). Jego zadaniem jest odnotowywanie posiadanych, szeroko rozumianych kompetencji, ich rozwoju, wskazywanie pożądanych umiejętności. Uczestnik może część opisu zawartego w Paszporcie rozwoju upublicznić, aby stworzyć swoje portfolio, czy CV na rynek pracy. Bez tego narzędzia, osoby szukające pracy najczęściej pisząc CV nie umieją w danym momencie trafnie siebie zaprezentować – opisana metoda tworzenia Paszportu rozwoju zdecydowanie pomaga.

Każdy użytkownik otrzyma automatyczną wizualizację swoich dotychczasowych osiągnięć, jednocześnie łatwe narzędzie do samodiagnozy. Graficzne przedstawienie efektów uczenia pozwoli na poznanie swoich mocnych stron, obszarów, których opanowanie przychodzi z łatwością oraz przeciwnie – zaniedbywanych, trudnych do opanowania materiałów.

Podnoszenie własnych statystyk, z perspektywy użytkownika, będzie rozumiane jako odnoszenie małych sukcesów, zdobywanie kamieni milowych, osiąganie kolejnych poziomów czy stopni. Jednocześnie dobre wyniki prowadzą do dumy, a także pozytywnej rywalizacji między konkretnymi osobami w rodzinie, czy nawet są elementem prestiżu. Z perspektywy nabywania kompetencji cyfrowych jest to niezwykle ważne. Jednostka poruszająca się w świecie internetowych społeczności zmuszona jest do wytworzenia swojej cyfrowej reprezentacji. Odnoszenie sukcesów związanych z rozwojem swojego portfolio może być porównywane do poprawy statusu społecznego w ramach portalu. Tym samym możliwe jest poznanie zasad funkcjonowania portali społecznościowych, jak również sieci i narzędzi służących szukaniu zatrudnienia. Dobra znajomość swoich mocnych stron, kluczowych kompetencji oraz umiejętność odpowiedniej ich prezentacji staje się współcześnie coraz częściej wymagana do sprawnego poruszania się na rynku pracy.

Wzorem portali społecznościowych możliwe jest również promowanie holistycznego rozwoju wiedzy. Na podstawie automatycznie aktualizujących się statystyk użytkowników możliwe jest tworzenie odpowiedników zasięgów. Zaangażowanie w rozwój pozwala na odkrywanie kolejnych funkcjonalności oraz materiałów przygotowanych dla osób związanych z portalem. Jednostka może w ten sposób poczuć się nagrodzona, dodatkowo „odblokowanie” treści związanych z wcześniejszymi aktywnościami daje poczucie indywidualizacji procesu nauczania. Jest to również punkt wyjścia do elementu grywalizacji, podnoszącego zaangażowania.

Patrząc z perspektywy mogących powstać w trakcie trwania projektu Potencjały grup, możliwe jest również dostrzeżenie pewnych istotnych zalet. Grupa mająca świadomość kluczowych kompetencji oraz kierunków rozwoju swoich członków może w sposób sprawny dzielić role oraz zadania. Co więcej, jednostki, które wyraźnie lepiej opanowały jakieś zagadnienie mogą stać się wewnętrznym ekspertem. Będzie to punktem wyjścia do budowania portfolio grupowego, a więc również samoświadomości grupy. W ten sposób promowana jest różnorodność pozwalająca na dopełnianie się wiedzy i doświadczeń członków oraz promowanie merytokracji. Dodatkowo jest dobrym treningiem przed wchodzeniem w szersze, pozalokalne społeczności internetowe.

Należy także pamiętać, że kolejne osiągnięcia zdobywane w portfolio stanowią dla użytkownika „namacalne” ślady jego aktywności w projekcie. Pozwala to na rozwinięcie się u jednostek świadomości własnego rozwoju, a więc cechy kluczowej do pełnego i aktywnego zaangażowania w działania związane z portalem.

Dane dotyczące aktywności i rozwoju użytkowników portalu, stanowiące jednocześnie podstawę działania paszportu rozwoju będą zbierane w sposób automatyczny przez aplikację znajdującą się na portalu. Punkty będą przyznawane za korzystanie z zasobów portalu oraz uczestnictwo w różnych inicjatywach. Szczególne wyróżnienia i informacje mogą być wprowadzane przez opiekunów działań modelowych, w momencie, gdy odbiorca w sposób warty pochwały zaangażował się w któreś z prowadzonych w projekcie Potencjały działań.

Punkty otrzymywane za aktywności oraz możliwość stworzenia swojego portfolio ma również znaczenie w prowadzonym za pomocą portalu blended learningu. Jednostki świadome swojego rozwoju, potrafiące zidentyfikować swoje mocne i słabe strony mogą być kierowane przez opiekuna działania modelowego na ścieżki szkoleniowe dopasowane do ich potrzeb. Taki rodzaj indywidualizacji wspiera zaangażowanie w działanie, a tym samym własny rozwój.

Używanie Paszportu rozwoju może być samodzielne lub za zachętą opiekuna działania modelowego, wyłonionego spośród asystentów rodziny lub pracowników Ośrodka Pomocy Społecznej.

Idea Paszportu rozwoju oparta jest w dużej mierze na dostępnych w instytucjach wsparcia działających na terenie gminy Opatów zasobach i dlatego jest efektywna. Zgodnie z wynikami przeprowadzonej pogłębionej diagnozy, duży nacisk kładziony jest na wprowadzanie aktywnych form pomocy. Z perspektywy opisywanego działania szczególnie cenne są doświadczenia związane z pomocą pozamaterialną. Aktywność placówek edukacyjnych, świetlic środowiskowych oraz OPS, polegająca na wsparciu edukacyjnym, merytorycznym, pedagogicznym i psychologicznym daje doskonałe podstawy do poprawnego funkcjonowania Paszportu rozwoju wśród odbiorców.

Działanie realizowane będzie przez narzędzia znajdujące się na portalu internetowym, dzięki czemu możliwe jest przeciwdziałanie ryzyku wykluczenia cyfrowego członków rodzin objętych procesami dziedziczenia ubóstwa. Zauważalna aktywność społeczna wspierana dobrze rozwiniętą bazą instytucjonalną pozwoli na włączenie korzystania z Paszportu rozwoju do codziennej rutyny zwiększając jego efektywność kosztową.

Związek z obszarami działań

Paszport rozwoju został zlokalizowany w dwóch następujących działaniach: trening umiejętności związanych z nauką i pracą, coaching: umiejętność wyznaczania celów i podejmowania decyzji; blended learning: motywacja i narzędzie do samorozwoju. Zwiększenie samoświadomości zarówno procesu własnego rozwoju, jak i posiadanych mocnych stron, kluczowych i społecznie atrakcyjnych kompetencji wpłynie pozytywnie na przyjmowane w czasie podejmowania decyzji postawy.

Jakie zdiagnozowane problemy rozwiązuje działanie

Świadomość własnego rozwoju oraz posiadanych kluczowych kompetencji daje możliwość pełniejszego spojrzenia na nabywane w różnych kontekstach umiejętności (punkt wyjścia do blended learningu). Programy aktywizacji zawodowej staną się w tym przypadku atrakcyjniejsze, o ile jednostki będą świadomie odnosić korzyści z nich płynące, budując własny paszport umiejętności. Dzięki przyzwyczajeniu do idei stałego samodoskonalenia oraz umiejętności holistycznego patrzenia na możliwe pozytywne skutki posiadanej wiedzy, jednostki uczestniczące w programach dostrzegą ich wartość również w sferze pozazawodowej (rekomendacja 6).

Korzystanie z paszportów wspiera działania mające na celu destygmatyzację oraz emancypację osób z rodzin zagrożonych procesami dziedziczenia ubóstwa (rekomendacje 9 i 10). Jednostki z jednej strony nabywają świadomości posiadanych kompetencji, co motywuje je do prób poprawy swojego położenia w lokalnej stratyfikacji społecznej, z drugiej strony możliwe jest publiczne prezentowanie oraz promowanie pewnych umiejętności, tym samym pokazując, że również osoby ubogie je posiadają lub mogą z łatwością nabyć. Chodzi tu przede wszystkim o dzieci z tych rodzin, które po wejściu na ścieżkę samorozwoju mogą zmienić swój status. Widoczne wysiłki wkładane w samorozwój oraz próby polepszenia własnej sytuacji bytowej powinny zostać pozytywnie odebrane przez lokalną społeczność.

Dodatkową wartością świadomego rozwoju jest odpowiedź na jeden z problemów wymienionych w ramach wstępnej diagnozy. Dzięki poznaniu wartości samoświadomości oraz stałego rozwoju

osobistego możliwe jest zmniejszenie trudności związanych z brakiem aspiracji edukacyjnych oraz promowanie wzorca równania w górę.

Podmiotowość i partycypacja

Jednym z podstawowych elementów procesu budowania podmiotowości wśród jednostek jest zwiększanie ich świadomości na temat otaczającej je rzeczywistości oraz wzajemnego oddziaływania zachodzącego między nimi o resztą, w tym przypadku, społeczności lokalnej. Osoba posiadająca możliwość korzystania ze stale aktualizującego się źródła informacji na temat jej wiedzy, umiejętności i kompetencji może w sposób bardziej świadomy kierować zarówno swoim zachowaniem, jak i kierunkami rozwoju, co w konsekwencji ułatwi jej starania o podmiotowość.

Chęć zdobywania jak najlepszych wyników, doskonalenie obszarów, które jednostka sama uznała za szczególnie dla niej ważne, prowadzi ją do zwiększania liczby aktywności przygotowanych w ramach projektu Potencjały. Poziom jej zaangażowania będzie bowiem wprost przekładać się na ilość zdobywanych umiejętności. Zastosowanie paszportu rozwoju podniesie poziom partycypacji odbiorców w inne proponowane działania.

Z perspektywy użytkowników programu nastąpi także zwiększenie poziomu adekwatności prowadzonych przez nich interwencji oraz działań edukacyjnych, dzięki dostępnej w ramach paszportu bazy wiedzy (w części ujawnionej - portfolio) na temat ich interesariuszy. Pracownik instytucji wsparcia będzie mógł w lepszy sposób dopasować swoje podejście do konkretnych jednostek.

Równouprawienie i równość szans

Paszport pozytywnie wpływa na proces budowania równouprawienia, dzięki promowaniu idei merytokratyczności i różnorodności. Precyzyjnie wskazane mocne strony danej jednostki, udokumentowany proces jej rozwoju staje się podstawą do budowania ocen przede wszystkim na podstawie posiadanych kompetencji. Dodatkowo, promocja tworzenia różnorodnych, dopełniających się zespołów daje szansę na zbudowanie pozytywnego skojarzenia odnośnie osób o innej płci, statusie społecznym czy niepełnosprawnych, z jednostkami o odmiennych mocnych stronach w paszporcie rozwoju, a zatem pozwalającymi na efektywniejszą pracę i większą kreatywność.

Użytkownicy

Paszport rozwoju ma dostarczyć cenne informacje dla wszystkich grup użytkowników. Jego działanie opierać się będzie na stworzonych do tego celu profilach odbiorców. Aplikacja będzie w sposób automatyczny zbierać informacje oraz dane statystyczne (z części ujawnionej - portfolio) dotyczące ich aktywności związanych z rozwojem różnych obszarów kompetencji i inicjatyw prowadzonych w ramach projektu Potencjały. Grupy użytkowników mogą wykorzystywać ją do lepszego poznania działań odbiorców, a tym samym poprawy dopasowania przyszłych inicjatyw do ich jednostkowych lub grupowych specyfik. Dodatkowo możliwe będzie diagnozowanie postępów, promowanie konkretnych przedsięwzięć, indywidualizowanie stosowanych narzędzi oraz internetowego kontaktu między pracownikiem instytucji wsparcia, a posiadaczem paszportu.

Wyłonieni spośród pracowników instytucji wsparcia opiekunowie działań modelowych będą mieli możliwość dodawania specjalnych wyróżnień do paszportów rozwoju najbardziej aktywnych odbiorców uczestniczących w prowadzonych przez nich działaniach.

Działania niezbędne do zorganizowania działania „Paszport rozwoju” to:

- Pomoc asystenta rodziny podczas procesu tworzenia konta w paszporcie rozwoju.
- Pomoc asystenta rodziny w wypełnieniu ewentualnych kwestionariuszy diagnozujących.
- Zachęcanie odbiorców do korzystania z paszportu rozwoju przez asystenta rodziny.
- Tworzenie materiałów promocyjnych - opiekun działania modelowego tworzą przekazy promocyjne pozwalające na popularyzację działania wśród lokalnej społeczności (np. za pomocą radia, portalu informacyjnego).
- Zachęcanie (przez asystentów rodziny) opiekunów działań modelowych do wstawiania odznak za zaangażowania do paszportów rozwoju najbardziej aktywnych odbiorców.

Asystenci rodziny będą w tych działaniach wspierani przez funkcjonalności portalu. Przygotowano w tym celu takie narzędzia jak:

- Puls projektu
- Informatory
- Moduł punktacji i odznak

Wymienione narzędzia zostały opisane w części III.

Warunki wykorzystania

Poprawne korzystanie z internetowej aplikacji paszportu rozwoju nie będzie wymagało od użytkowników i odbiorców posiadania szczególnych kompetencji informatycznych. Osoby znające podstawową obsługę komputera nie powinny mieć trudności z tworzeniem lub zarządzaniem profilami. Aby ułatwić rozpoczęcie pracy, przygotowana zostanie pomoc kontekstowa obrazująca oraz wyjaśniająca możliwości paszportu rozwoju i sposoby korzystania z niego.

Pomoc kontekstowa jest narzędziem wsparcia użytkownika portalu. Jej działanie polega na wyświetlaniu podpowiedzi, wyjaśnień oraz informacji dotyczących wykonywanej czynności. Największą zaletą takiego rozwiązania jest możliwość dopasowania odpowiedniej instrukcji do każdej części składowej działania, przez co użytkownik portalu nie musi opanowywać długich i często szczegółowych instrukcji korzystania z danej funkcjonalności. Korzystanie z pomocy kontekstowej przypomina używanie przewodnika, która na każdym kroku zwraca uwagę na najważniejsze elementy podejmowanych działań oraz tłumaczy sposób ich wykonania. Dzięki temu jednostka nie musi wcześniej zapoznawać się ze schematem postępowania.

Z perspektywy użytkowników jest to narzędzie głównie informacyjne, a dzięki zastosowaniu graficznego sposobu przedstawiania zdobywanych przez odbiorców punktów, nie będą konieczne działania wyjaśniające sposób ich odczytywania.

Szczegółowe zestawienie:

1. Liczba osób koniecznych do realizacji działania: opiekun działania modelowego – 1 osoba odpowiedzialna za dorosłych oraz 3 osoby odpowiedzialne za uczniów szkół (po jednej na szkołę).
2. Kompetencje konieczne do realizacji działania: podstawowa umiejętność obsługi komputera i pakietu biurowego, podstawowa umiejętność redagowania i edycji tekstów (materiały promocyjne, puls projektu), dobra znajomość narzędzia Paszport rozwoju, podstawowa znajomość zasad dotyczących komunikacji w internecie
3. Liczba godzin pracy przeznaczona na realizację działania: ok. 10 godz. w skali miesiąca (tworzenie i wręczanie odznak za specjalne osiągnięcia)

4. Zasoby sprzętowe: komputer z dostępem do Internetu, pakiet Office lub darmowego odpowiednika

5. Konieczne materiały i zasoby lokalowe: brak – działanie prowadzone w całości w Internecie
Zestawienie zakłada, że opiekun działania modelowego będzie pracował z narzędziem w ramach codziennej praktyki, a więc nie jest wymagane jego dodatkowe wynagrodzenie. Możliwe jest jednak zatrudnienie dla tej roli dodatkowego pracownika, w tej sytuacji należy przyjąć dla opiekuna działania modelowego stawkę 17zł/godzinę.

Odbiorcy

Odbiorcami będą młodzież i dorośli z rodzin, w których zachodzi proces dziedziczenia ubóstwa. Do korzystania z paszportu rozwoju zaproszeni zostaną również członkowie innych Opatowskich rodzin, którzy zaangażowali się w inicjatywę prowadzone na terenie gminy.

Diagnoza prowadzana będzie za pomocą aplikacji internetowej w sposób ciągły i automatyczny.

Zachęcanie mieszkańców do korzystania z działania „Porady praktyczne” odbywać się będzie za pomocą:

- portalu informacyjnego,
- Osobistych kontaktów i rozmów motywacyjnych z pracownikami instytucji wsparcia (Asystentami rodziny, pracownikami Ośrodka Pomocy Społecznej, nauczycielami, pracownikami świetlicy i domu kultury),
- Wspólne zakładania kont w aplikacji paszportu rozwoju, przez pracowników instytucji wsparcia z członkami rodzin zagrożonych procesami dziedziczenia ubóstwa.

Dzieci i młodzież szkolna powinna od początku swojej edukacji nabywać wiedzę odnośnie własnego rozwoju. Pozwala to na odkrywanie nowych pasji, obserwowanie swoich postępów czy łatwiejsze dokonywanie wyborów procentujących w przyszłości (wybór koła zainteresowań, przyszłej szkoły). Wraz ze wzrostem samoświadomości rośnie efektywność pracy wkładanej w rozwój oraz zadowolenie z osiągniętych efektów. Zachętę do korzystania z narzędzia powinny stanowić elementy lekcji lub zadań domowych odnoszących się do jednostkowych danych wynikających z zapisanych w paszporcie danych.

Dzięki wykorzystaniu w szkole Paszportu rozwoju, zaangażowaniu w rozwój dziecka rodzice również zwrócą uwagę na to narzędzie i wynikające z niego korzyści. Uwidoczniony na przykładzie własnych dzieci pozytywny efekt wykorzystywania Paszportu rozwoju stanowić będzie zachętę i motywację do samodzielnego lub wspólnie z dzieckiem, monitorowania procesu rozwoju.

Połączenia z innymi działaniami

Podstawą do początkowego wypełnienia danych zawartych w paszporcie mogą być informacje uzyskane w ramach działania bilans umiejętności. Na rozwój zapisanych kompetencji, w czasie późniejszym będzie wpływać każda inicjatywa związana z aktywnością lub rozwojem jednostki. Przykładami mogą być: udział w warsztatach, zwycięstwa w konkursach, udane inicjatywy związane z Kreowaniem pomysłów pomysłów czy bankiem czasu. Wszelkie działania prowadzone za pomocą portalu internetowego lub zamieszczonych na nim aplikacji będą wychwytywane i zlicane przez mechanizm paszportu.

Kompleksowość i jakość

Aby proponowane działanie modelowe charakteryzowało się wysoką jakością, na etapie jego projektowania dołożono wszelkich starań, aby spełnić wymogi pozwalające na zadowalającą ocenę w tym zakresie. Przyjęto następujące kryteria³⁸ stanowiące o jakości:

- Stosowalność – oparcie Paszportu rozwoju na dostarczonym przez portal narzędziu internetowym znacząco zmienia odbiór działania modelowego. Mechanizm aplikacji wyznacza sposób zaznaczania osiągnięć oraz motywowania do dalszego rozwoju. Oznacza to, że użytkownicy portalu spotkają się tylko z pozytywnymi komunikatami, które zachęca ich do zwiększenia aktywności. Skutkiem tego będzie zbudowanie poczucia odpowiedzialności za swoją edukację, rozumianą w sposób szeroki.
- Efektywność – duży stopień zautomatyzowania procesu zbierania danych pozwalających na prowadzenie Paszportu rozwoju oznacza niskie koszty utrzymania narzędzia. Niski koszt nie wiąże się z równoczesnym zmniejszeniem jakości. Mechanizmy informatyczne dbają o wychwytywanie, opracowywanie statystyczne oraz prezentowanie wyników w czasie rzeczywistym, dzięki czemu narzędzie dostarcza stale aktualnych danych.
- Optymalność – informatyzacja Paszportu rozwoju i wynikające z niej korzyści mają swoje podłoże w pogłębionej diagnozie przeprowadzonej na terenie gminy Opatów. Zawarta w niej analiza zasobów informatycznych dostępnych na terenie gminy, pozwoliła na stworzenie specyfikacji odpowiadającej jakości urzędzeń wykorzystywanych lokalnie. Pozwala to na aktywne uczestnictwo mieszkańców, których mógłby ograniczać np. dostępny transport publiczny.
- Akceptowalność – dzięki przeprowadzeniu na terenie gminy Opatów serii spotkań grup kreatywnych możliwe było przedstawienie lokalnej społeczności zaprojektowanych działań modelowych oraz ich późniejszą optymalizację zgodnie z wnioskami wyciągniętymi po spotkaniach. W ten sposób narzędzie Paszportu rozwoju spełnia wymagania stawiane przed nim przez przyszłych użytkowników portalu.
- Legitymizacja – ważnym elementem prowadzenia Paszportu rozwoju jest jego poufność. Zgromadzone dane są widoczne jedynie dla osoby, do której należy profil. Do niej należy również decyzja, czy chce się częścią tych informacji podzielić z innymi, tworząc portfolio. Użytkownicy narzędzia mają dzięki temu poczucie, że jest to aplikacja stworzona dla nich i z myślą o nich.
- Sprawiedliwość – korzystanie z narzędzia nie będzie w żaden sposób ograniczane.
- Skuteczność – stopień skuteczności działania możliwy jest do określenia dopiero w momencie, gdy model zostanie wprowadzony w życie, jednak biorąc pod uwagę powyższe kryteria, zakłada się jego wysoki poziom.

Kompleksowość opisywanego działania wynika z dwóch czynników. Po pierwsze, dzięki zintegrowaniu w ramach platformy internetowej wielu narzędzi wspierających działania modelowe, Paszport korzyści powinien być interpretowany jako część większej całości, zbudowanej z dopełniających się elementów. Po drugie, Paszport rozwoju został zaprojektowany z myślą o maksymalizacji korzyści dla wszystkich grup, na które w jakiś sposób może oddziaływać, czyli:

- Członków rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa,
- Pracowników instytucji wsparcia,
- Pozostałych rodzin w społeczności lokalnej.

³⁸Na podstawie: Hryniewicka A. (Red.) *Różne wymiary skuteczności w pomocy społecznej*, Warszawa 2011, str. 14, dostęp: <http://irss.pl/wp-content/uploads/2011/06/R%C3%B3%C5%BCne-wymiary-suteczno%C5%9Bci-w-pomocy-spo%C5%82ecznej.pdf>

Obszary, w których portal może wspierać realizację działania

Aby użytkownicy portalu zapoznali się ze sposobem działania paszportu rozwoju oraz płynącymi z jego używania korzyściami, na portalu internetowym opublikowane zostaną materiały promocyjne. Puls projektu (M01) będzie miejscem, w którym pojawią się krótkie, atrakcyjne treści mające na celu zachęcenie odbiorców do skorzystania z możliwości monitorowania swojego rozwoju. Szczegółowe informacje dotyczące sposobu działania aplikacji, a także pomagające w jego codziennej obsłudze pojawiają się w odpowiednim Informatorze (M02).

Działanie paszportu rozwoju jest związane z funkcjonowaniem portalu internetowego, ponieważ trzy jego podstawowe mechanizmy opierają się na aplikacjach sieciowych. Narzędzie danych o aktywnościach (M13) pozwoli na śledzenie postępów użytkowników portalu. Dzięki wykorzystaniu Narzędzia prezentacji danych (M08) możliwe będzie przekształcenie danych statystycznych zbieranych przez system, na wizualne i atrakcyjne przedstawienie procesu rozwoju. Aby zwiększyć zaangażowanie odbiorców, przewidziany został również Moduł punktacji i odznak (M16) pozwalający nagrodzić starania użytkowników.

Kreowanie pomysłów

<h1>12</h1>	<h2>Kreowanie pomysłów</h2>
<p><i>Ogólny opis działania</i></p> <p>Jest to działanie nakierowane na aktywizowanie społeczności i włączanie do niego odbiorców projektu na różne sposoby, począwszy od inicjowania pomysłów, poprzez zawiązywanie zespołów, planowanie realizacji, konsultowanie i opiniowanie, przeprowadzenie procesu realizacji, wspomaganą przez zainteresowane instytucje i sponsorów, aż do opublikowania efektów. W fazie początkowej inicjatorem może być Rada Modelu, ale docelowo, zgodnie z założeniami empowerment, idee będą wychodzić wprost od odbiorców projektu. Udział w zespołach kreujących pomysły zwiększa poczucie zaangażowania, sprawstwa, partycypacji w rozwiązywanie problemów lokalnych, wyzwala przedsiębiorczość, a planowanie i organizowanie (w oparciu o aplikację „Inkubator pomysłów”) sprzyja stopniowemu docenieniu tzw. „wolnego myślenia” opartego o analizę i planowanie versus „myślenia szybkiego” charakterystycznego dla grupy odbiorców projektu. Kreowanie pomysłów ma szczególną rolę do odegrania wobec dzieci w wieku szkolnym, aby przeżywając emocjonalnie proces twórczy, nauczyły się stosować racjonalne myślenie i przewidywanie skutków podejmowanych działań, odczuwały radość z sukcesu udanych realizacji. Stąd też działanie „Kreowanie pomysłów” będzie promowane wśród zespołów nauczycielskich jako aktywna metoda uczenia, czy w świetlicach jako aktywizująca forma zajęć.</p> <p>Postawienie jednostki w roli pomysłodawcy lub członka grupy rozwiązującej jakiś poważny z perspektywy środowiska lokalnego problem, prowadzi do zwiększenia zaangażowania, pozycjonowania się w społeczności czy też w grupie. W zespole dochodzić będzie do łączenia osób o różnych kompetencjach kluczowych, obszarach zainteresowań oraz doświadczeniach życiowych. Dzięki temu poszerzone zostają horyzonty pojedynczych jednostek, uczestnicy uczą się korzystać z</p>	

wiedzy innych osób, dzielenia się doświadczeniami. Konsekwencją tego jest rozwój umiejętności pracy w zespole, a także wstęp do nauki myślenia projektowego.

Sukces prowadzonego przez uczestników przedsięwzięcia wzmacnia poczucie siły sprawczej. Potwierdzona zostaje praktyczna przydatność nabywanej w czasie projektu wiedzy. Odbiorcy uczą się korzystać z nowych kompetencji, oraz dobierać je do określonych zadań. Dodatkową zaletą jest nauka skutecznej pracy w grupie, delegowania zadań.

Działanie „Kreowanie pomysłów”, ze względu na swoją specyfikę oraz możliwość wsparcia grupy ze strony ekspertów, jest rozumiane jako pół-laboratoryjne warunki do uczenia się pewnych kluczowych z perspektywy przeprowadzonej diagnozy kompetencji, jak np. zarządzania ryzykiem. Jednostki mogą w częściowo kontrolowanych warunkach oswajać się z bodźcami, sytuacjami dla nich problematycznymi. Jest to również przestrzeń walki ze stereotypami odnoszącymi się do jednostek uznawanych za ubogie. Dzięki temu, możliwe jest „odzyskanie twarzy” osób wykluczanych, obarczonych piętnem, stygmatyzowanych.

Działanie „Kreowanie pomysłów” może być również wykorzystywane jako przedłużenie pracy grup kreatywnych, które rozpoczęły działanie w fazie 1 projektu, a zatem przestrzeń konsultacji i wspólnego wypracowywania, doskonalenia narzędzi wykorzystywanych w projekcie oraz problemów wynikających w trakcie jego trwania. Takie działanie pozwoli na zwiększenie adekwatności proponowanych i wprowadzanych rozwiązań, co jest szczególnie ważne z perspektywy ewaluacji prowadzonych działań.

Działanie „Kreowanie pomysłów” będzie realizowane w oparciu o aplikację „Inkubator pomysłów” na portalu, która to aplikacja będzie podpowiadała kolejne kroki opracowywania pomysłów, przeprowadzi przez proces kreowania od inicjatywy do wdrożenia, ułatwi promocję, proces konsultacyjny, pracę grupową aż do publikacji efektów, dzięki zastosowaniu pomocy kontekstowej. Użytkownicy narzędzia w sposób empiryczny będą przechodzić kolejne fazy procesu kreatywnego, uzupełniając niezbędną wiedzę, sami też rozbudowując treści w narzędziu dla następnych użytkowników, testować posiadaną wiedzę, działać w grupie, być odnotowywani jako aktywni obywatele przyczyniający się do rozwoju społeczności lokalnej.

Narzędzie „Inkubator pomysłów” będzie używane przez pracowników instytucji wsparcia w pracy nad problemami, pomysłami, zadaniami zaproponowanymi dla usprawnienia swojej pracy, jednak w tym wypadku wszelkie działania mające na celu rozwiązanie problemu zostaną wykonywane przez członków grupy danych instytucji w obszarze zamkniętym portalu z możliwością konsultacji społecznych w zależności od potrzeb.

Działanie pozwala na aktywizację lokalnej społeczności, współgra z zaznaczonymi w pogłębionej diagnozie, naciskami na wdrażanie aktywnych form pomocy. Cenne mogą okazać się również doświadczenia pracowników instytucji wsparcia, wynikające z prowadzonego przez placówki wsparcia, szczególnie niematerialnego. Kompetencje pracowników z zakresu pedagogiki, edukacji, psychologii ułatwią wprowadzenie działania na terenie gminy.

Stowarzyszenie Pomocy Rodzinie w diagnozowanej gminie, parafia oraz placówki edukacyjne realizują już działania nakierowane na integrację odbiorców projektu w lokalnej społeczności, Kreowanie pomysłów stanowić będzie zatem rozszerzenie lub modyfikacje ich dotychczasowych zadań, co jak zostało zaznaczone w diagnozie, zostanie łatwiej zaakceptowane niż rewolucyjne zmiany. Dzięki oparciu działania na narzędziach internetowych znajdujących się na portalu, możliwe jest przeciwdziałanie ryzyku wykluczenia cyfrowego członków rodzin, w których istnieje proces dziedziczenia ubóstwa. Duży potencjał medialny, pozwalający na skuteczną i atrakcyjną reklamę działania, posiada też Regionalna Rozgłośnia Radiowa.

Wszystkie działania wykorzystujące rozwiązania informatyczne pozwalają na sprawniejszą pracę grupową zwiększając jej skuteczność.

Związek z obszarami działań

Zastosowanie idei działania „Kreowanie pomysłów” pozwoli w sposób bezpośredni wpłynąć na wiele obszarów działania. Podstawowymi z nich są trening umiejętności związanych z nauką i pracą oraz coaching umiejętności wyznaczania celów i podejmowania decyzji. W przypadku dużej części potencjalnych pomysłów, uczestnictwo w działaniach grupy związanej wokół Kreowania pomysłów będzie doskonałym treningiem partycypacji w życiu społecznym. Sukces inicjatywy będzie dodatkowo wymagał od jednostek odpowiedniego zarządzania posiadanymi zasobami lub poszukiwania źródeł ich pozyskania.

Jakie zdiagnozowane problemy rozwiązuje działanie

Zaangażowanie się jednostek w działania „Kreowanie pomysłów” wpłyną na zmianę wzorów mentalnych odpowiedzialnych za proces dziedziczenia biedy. Dzięki promocji przedsiębiorczości, kreatywności, myślenia projektowego oraz pracy grupowej możliwe jest wprowadzenie nowych, pozytywnych zmian wzorców mentalnych. (rekomendacja 2 z wniosków wynikających z badań w zadaniu 1)

Popularyzacja prowadzenia własnych przedsięwzięć jest też doskonałym polem do treningu umiejętności podejmowania decyzji w warunkach ryzyka. Zgodnie z diagnozą, osoby zagrożone procesami dziedziczenia ubóstwa charakteryzują się działaniem w warunkach niepewności. Tworzenie własnych inicjatyw pozwoli na naukę rozpoznawania, analizowania potencjalnego ryzyka, wydłużenie perspektywy planowania. Dzięki nim, możliwe jest uświadomienie sobie możliwości wyjścia ze stanu niepewności. (rekomendacja 3)

Osoby gromadzące się wokół określonych pomysłów będą jako spontanicznie zawiązujące się grupy kreatywne, których główną zaletą jest integrowania lokalnej społeczności oraz promocja wspólnej pracy, dzielenia się doświadczeniami i obowiązkami. (rekomendacja 4)

Duży wpływ na jakość pracy wewnątrz grupy oraz powodzenie całej inicjatywy będą miały kompetencje zawodowe, ale także osobowościowe. Ich wykorzystywanie w kontekstach innych niż zazwyczaj, pozwoli na zbudowanie skojarzenia, że rozwój zawodowy i osobowy, oraz związana z nim wiedza i kompetencje, mają duże znaczenie w wielu dziedzinach życia. (rekomendacja 6)

Wysoki poziom zaangażowania w prowadzone wewnątrz grupy działania, podobnie jak sukces inicjatywy, będą bodźcem do emancypacji osób z rodzin zagrożonych procesami dziedziczenia ubóstwa. Występująca w gminie Opatów silna stratyfikacja jest obecnie utożsamiana z pojęciami „lepszy” i „gorszy”. Działanie „Kreowanie pomysłów” daje możliwość podkreślenia cennych kompetencji osób ubogich, co w konsekwencji prowadzi do ich emancypacji. (rekomendacja 10)

Podmiotowość i partycypacja

Działanie „Kreowanie pomysłów” pomysłów, niezależnie od tego, czy jednostki będą pracować nad wprowadzeniem w życie własnych inicjatyw czy specjalnie w tym celu przygotowanych przykładów, wymaga od uczestników wysokiego poziomu zaangażowania. Aktywne włączenie się w realizację projektu daje poczucie współtworzenia wprowadzanych zmian oraz realnego wpływu na kształt lokalnej rzeczywistości. Jest to niezwykle ważne, z perspektywy poruszanego w diagnozie problemu roszczeniowej postawy wśród osób zagrożonych procesami dziedziczenia ubóstwa.

Równouprawnienie i równość szans

Działanie „Kreowanie pomysłów” przewiduje podejmowanie aktywności w grupie, związanych z realizacją inicjatywy. Kolektywnych charakter wykonywanych czynności jest czynnikiem

wpływającym pozytywnie na proces budowania równouprawnienia oraz wspierania zasady równości szans, poprzez możliwość zawiązywania się grup składających się z jednostek o różnych statusach społecznych, różnej płci oraz aktywizujących osoby niepełnosprawne, w ten sposób działania emancypacyjne będą miały największe szanse powodzenia.

Aby zwiększać liczbę grup mogących wspierać zasady równości, opiekunowie działania modelowego będą zachęcali do zapraszania i włączania w skład zespołów osób o różnej płci, zamożności, a także osób niepełnosprawnych. Opiekunowie staną wyłonieni spośród pracowników instytucji organizującej „Kreowanie pomysłów”.

Użytkownicy

Działanie „Kreowanie pomysłów” jest przeznaczone przede wszystkim dla nauczycieli i pracowników innych placówek wychowawczych, ale z powodzeniem może być wykorzystane przez wszystkie kategorie użytkowników.

Realizacja działań wewnątrz działania „Kreowanie pomysłów” będzie opierać się na pracy z przygotowanym do tego celu narzędziem na portalu - „Inkubator pomysłów”. Aplikacja pozwoli na przeprowadzenie uczestników przez wszystkie fazy projektu, podpowie rekomendowany typ działań i możliwości radzenia sobie z napotkanymi trudnościami. Dostępna będzie również przestrzeń komunikacji internetowej, budowania koncepcji działania.

Spośród pracowników instytucji wsparcia organizującej działanie „Kreowanie pomysłów” lub wyznaczającej obszar wymagający jakiejś interwencji ze strony mieszkańców, wyłoniony zostanie opiekun działania modelowego. Do jego zadań należeć będzie selekcjonowanie zgłoszeń do Kreowania pomysłów, promowanie zasady równości dotyczącej członków zespołów, wsparcie pracy grupy, kontrola efektywności i jakości wypracowanych rozwiązań.

Działania niezbędne do zorganizowania działania „Kreowanie pomysłów” to:

- Zebranie pomysłów – opiekun działania modelowego tworzy listę inicjatyw zgłoszonych przez odbiorców do przepracowania w ramach działania „Kreowanie pomysłów”.
- Wstępna weryfikacja pomysłów – opiekun działania modelowego z listy zgłoszonych inicjatyw wybiera takie, które charakteryzują się największym stopniem przydatności z perspektywy lokalnej rzeczywistości.
- Wybór pomysłów – opiekun działania modelowego przekazuje do realizacji inicjatywę, które pozytywnie przeszły wstępną weryfikację.
- Formowanie zespołów – opiekun działania modelowego wspiera odbiorców podczas formowania zespołów mających pracować w ramach działania „Kreowanie pomysłów”, będzie proponował nowych członków, motywował ich do zaangażowania się w inicjatywę
- Praca w zespole – opiekun działania modelowego wspiera pracę zespołu za pomocą konsultacji i opiniowania dotyczącego podejmowanych przez odbiorców kroków.
- Weryfikacja proponowanych rozwiązań - opiekun działania modelowego sprawdza, czy proponowane rozwiązania nie ograniczają w żaden sposób zasady równości dostępu dla jednostek o innym statusie społecznym, płci oraz osób niepełnosprawnych.
- Publikacja rozwiązania - opiekun działania modelowego umieszcza na portalu gotowe rozwiązania.
- Tworzenie materiałów promocyjnych - opiekun działania modelowego wspiera zespół podczas tworzenia przekazów promocyjnych pozwalających na popularyzację działania wśród lokalnej społeczności (np. za pomocą radia, portalu informacyjnego).
- Wsparcie w realizacji – opiekun działania modelowego wspiera realizację wypracowanych przez grupę rozwiązań.

- Tworzenie relacji z realizacji - opiekun działania modelowego wspiera zespół podczas tworzenia relacji pokazującej proces realizacji wypracowanych rozwiązań. Relacja zostanie opublikowana w lokalnych mediach (np. za pomocą radia, portalu informacyjnego).

Opiekun działania modelowego będzie w tych działaniach wspierany przez funkcjonalności portalu.

Przygotowano w tym celu takie narzędzia jak:

- Puls projektu
- Informatory
- Narzędzie do pracy grupowej
- Kalendarz
- Galeria multimedialna
- Narzędzie do głosowania
- Check-lista
- Inkubator inicjatyw

Wymienione narzędzia zostały opisane w rozdziale III.

Warunki wykorzystania

Korzystanie z aplikacji „Inkubator pomysłów” nie będzie wymagało od użytkowników posiadania szczególnych kompetencji komputerowych. Sam zamysł narzędzia z początku może wydawać się skomplikowany, dlatego zaleca się prowadzenie pierwszych inicjatyw pod opiekuna działania modelowego, który będzie zarówno wspierać, motywować jak i kontrolować pracę grupy. W przypadku grup składających się z młodzieży szkolnej, wydaje się to również niezbędne, choć kompetencje cyfrowe uczniów w zalecanej wieku są już wystarczające do posługiwania się aplikacją. Opiekun działania modelowego pracujący z grupą powinien zapoznać się z działaniem aplikacji „Inkubator pomysłów” oraz pomocą kontekstową obrazującą oraz wyjaśniającą możliwości i sposoby korzystania z niej.

Zestawienie:

1. Liczba osób koniecznych do realizacji działania: Opiekun działania modelowego – 1 osoba dla inicjatyw zgłaszanych przez dorosłych i 1 osoba dla inicjatyw zgłaszanych przez dzieci
2. Kompetencje do realizacji działania: podstawowa umiejętność obsługi komputera i pakietu biurowego, podstawowa umiejętność redagowania i edycji tekstów (materiały promocyjne, puls projektu), dobra znajomość narzędzia Kreator pomysłów, podstawowa znajomość zasad dotyczących komunikacji w internecie, umiejętność pracy w grupie i doświadczenie w pracy z dziećmi.
3. Liczba godzin pracy przeznaczona na realizację działania: ok. 10 godz. miesięcznie
4. Konieczne materiały i zasoby lokalowe: brak – działanie prowadzone w całości w Internecie

Pomoc kontekstowa jest narzędziem wsparcia użytkownika portalu. Jej działanie polega na wyświetlaniu podpowiedzi, wyjaśnień oraz informacji dotyczących wykonywanej czynności. Największą zaletą takiego rozwiązania jest możliwość dopasowania odpowiedniej instrukcji do każdej części składowej działania, przez co użytkownik portalu nie musi opanowywać długich i często szczegółowych instrukcji korzystania z danej funkcjonalności. Korzystanie z pomocy kontekstowej przypomina używanie przewodnika, która na każdym kroku zwraca uwagę na najważniejsze elementy podejmowanych działań oraz tłumaczy sposób ich wykonania. Dzięki temu jednostka nie musi wcześniej zapoznawać się ze schematem postępowania.

Odbiorcy

Odbiorcami są w pierwszej kolejności dzieci i młodzież w wieku szkolnym, jednak w działanie mogą zostać zaangażowani także (w miarę potrzeb i możliwości) także.

Działania promocyjne, zachęcające do zaangażowania się oparte będą na następujących elementach:

- wykorzystaniu lokalnych mediów (portal informacyjny, radio, strona internetowa Urzędu Gminy),
- Indywidualnemu zachęcaniu mieszkańców do udziału, przez pracowników instytucji wsparcia (nauczycieli, asystentów rodziny, pracowników Ośrodka Pomocy Społecznej), ze szczególnym uwzględnieniem, młodzieży i dorosłych z rodzin, w których zachodzi proces dziedziczenia ubóstwa oraz osób niepełnosprawnych,
- Wykorzystaniu lokalnych miejsc pozwalających na zamieszczenie ogłoszeń, takich jak tablice ogłoszeń i gazetki szkolne.

Prace w ramach inkubatora pomysłów będą odbywać się w grupach łączących dzieci i młodzież z rodzin zagrożonych procesami dziedziczenia ubóstwa oraz z innych rodzin. Aby tego dokonać, formowanie się grupy oraz jej późniejsze prace będą wspierane przez opiekuna działania modelowego, wyłonionego spośród pracowników instytucji wsparcia. W przypadku dorosłych uczestników będą to Asystenci Rodziny i pracownicy Ośrodka Pomocy Społecznej, w przypadku dzieci i młodzieży będą to nauczyciele, pracownicy świetlicy i domu kultury.

Poszukiwanie osób zainteresowanych uczestnictwem w grupie odbywać będzie się przy pomocy osobistych kontaktów pomysłodawców danego przedsięwzięcia, pracowników instytucji wsparcia oraz wydzielonego fragmentu aplikacji „Inkubator pomysłów”.

Grupa skupiona wokół pomysłu będzie ostatecznie zatwierdzana przez pomysłodawcę przedsięwzięcia, problemu wartego wspólnego przepracowania.

Wszystkie proponowane w modelu działania będą wpływać na zwiększenie się poziomu aktywności i partycypacji członków rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa, możliwość stworzenia grupy pracującej nad rozwiązaniem jakiegoś ważnego z perspektywy lokalnej społeczności problemu będzie odpowiedzią na proces zmiany zapoczątkowany przez inne narzędzia. Mieszkańcy powinni być zachęceni do uczestnictwa w Kreowaniu pomysłów, poprzez wzmocnienie podczas spotkań z pracownikami instytucji wsparcia ich wiary w możliwości sprawcze, pozwalające na dokonywanie faktycznych zmian. W przypadku dzieci i młodzieży szkolnej, Kreowanie pomysłów powinno stać się elementem wykorzystywanym np. w zadaniach domowych.

Kompleksowość i jakość

Aby proponowane działanie modelowe charakteryzowało się wysoką jakością, na etapie jego projektowania dołożono wszelkich starań, aby spełnić wymogi pozwalające na zadowalającą ocenę w tym zakresie. Przyjęto następujące kryteria³⁹ stanowiące o jakości:

- Stosowalność – oparcie Kreowania pomysłów na dostarczonym przez portal narzędziu internetowym ułatwia prowadzenie atrakcyjnych i ciekawych inicjatyw, ze względu na przystępną i angażującą formę, którą łatwo włączyć do swojego rozkładu dnia.
- Efektywność – Zaangażowanie do procesu kreowania pomysłów przestrzeni internetowej oznacza zmniejszenie ostatecznego kosztu wypracowanej inicjatywy. Narzędzie internetowe pozwala na zmniejszenie ilości koniecznych osób do nadzorowania procesu.

³⁹Na podstawie: Hryniewicka A. (Red.) *Różne wymiary skuteczności w pomocy społecznej*, Warszawa 2011, str. 14, dostęp: <http://irss.pl/wp-content/uploads/2011/06/R%C3%B3%C5%BCne-wymiary-suteczno%C5%9Bci-w-pomocy-spo%C5%82ecznej.pdf>

Uczestnicy grup kreujących pomysły mogą współpracować dzięki narzędziom komunikacyjnym na portalu, bez konieczności spotykania się w jednym miejscu, praca jest zatem wydajniejsza.

- Optymalność – informatyzacja Kreowania pomysłów i wynikające z niej korzyści mają swoje podłoże w pogłębionej diagnozie przeprowadzonej na terenie gminy Opatów. Zawarta w niej analiza zasobów informatycznych dostępnych na terenie gminy, pozwoliła na stworzenie specyfikacji odpowiadającej jakości urządzeń wykorzystywanych lokalnie. Pozwala to na aktywne uczestnictwo mieszkańców, których mógłby ograniczać np. dostępny transport publiczny.
- Akceptowalność – dzięki przeprowadzeniu na terenie gminy Opatów serii spotkań grup kreatywnych możliwe było przedstawienie lokalnej społeczności zaprojektowanych działań modelowych oraz ich późniejszą optymalizację zgodnie z wnioskami wyciągniętymi po spotkaniach. W ten sposób narzędzie Paszportu rozwoju spełnia wymagania stawiane przed nim przez przyszłych użytkowników portalu.
- Legitymizacja – zaprojektowane narzędzie pozwala na samodzielne inicjatyw wynikających oddolnie, a więc celnie trafiających w uświadomione potrzeby członków lokalnej społeczności.
- Sprawiedliwość – korzystanie z narzędzia nie będzie w żaden sposób ograniczane.
- Skuteczność – stopień skuteczności działania możliwy jest do określenia dopiero w momencie, gdy model zostanie wprowadzony w życie, jednak biorą pod uwagę powyższe kryteria, zakłada się jego wysoki poziom.

Kompleksowość opisywanego działania wynika z dwóch czynników. Po pierwsze, dzięki zintegrowania w ramach platformy internetowej wielu narzędzi wspierających działania modelowe, Kreowanie pomysłów powinno być interpretowane jako część większej całości, zbudowanej z dopełniających się elementów. Po drugie, Kreowanie pomysłów zostało zaprojektowane z myślą o maksymalizacji korzyści dla wszystkich grup, na które w jakiś sposób może oddziaływać, czyli:

- Członków rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa,
- Pracowników instytucji wsparcia,
- Pozostałych rodzin w społeczności lokalnej.

Połączenia z innymi działaniami

Działanie „Kreowanie pomysłów” powinno zostać połączone z takimi działaniami jak: współpraca międzyinstytucjonalna, paszport rozwoju, porady praktyczne, baza wiedzy. Wspólnie wypracowywane przez grupę rozwiązanie danego problemu będzie generować dodatkową wiedzę, szczególnie cenną, ponieważ związaną z empirycznymi doświadczeniami jednostki. Może być ona następnie wykorzystywana do wzbogacania dorobku wymienionych działań.

Kreowanie pomysłów będzie wspierane przez portal rozwoju w szerokim stopniu. Jednym z ważnych elementów jest możliwość publikowania materiałów promocyjnych. Prezentowanie przekazów zachęcających do podjęcia własnej inicjatywy za pomocą Kreowania, aktualności dotyczących rozpoczętych przedsięwzięć i efekty pracujących grup, zwiększą świadomość odbiorców odnośnie możliwości i potencjalnych zastosowań działania modelowego. Szczegółowe informacje dotyczące sposobu zgłaszania swoich inicjatyw, wymogów formalnych oraz funkcjonowania grup tworzących innowacje znajdują się w odpowiednim Informatorze (M02).

Przewidziano, że praca grup skupionych wokół kreowania pomysłów będzie w dużej mierze odbywać się za pomocą portalu internetowego. W tym celu przygotowane zostało Narzędzie do pracy

grupowej (M03). Uczestnicy mają do dyspozycji także swój Kalendarz (M04). Za przechowywanie wypracowanych materiałów i dokumentów odpowiedzialna będzie Galeria multimedialna (M06). Dużym ułatwieniem może okazać się również możliwość stworzenia Check-listy (M12) oraz wykorzystania Narzędzia do głosowania (M10). Całość zebrana zostanie w ramach Inkubatora inicjatyw (M15), czyli przestrzeni przeznaczonej dla powstałych wokół kreowania pomysłów grup.

13**Porady praktyczne***Ogólny opis działania*

Udział jednostki w życiu społeczności opiera się w dużej części na wymianie informacji, korzystaniu z informacji wytworzonych przez innych ludzi i dzieleniu się swoimi przemyśleniami, radami, doświadczeniami generowanymi dla innych członków społeczności. Postępujący udział technologii informacyjnej zwiększa te możliwości, dostarcza narzędzi do takiej wymiany informacji. Korzystanie jak i dzielenie się informacjami zależało dawniej od wykształcenia, talentów pisarskich, dzisiaj na skutek wielu łatwych w obsłudze narzędzi i częściowej automatyzacji bardzo rozpowszechniło się dzielenie krótkimi informacjami nastawionymi na załatwienie konkretnych spraw, zaistnienie w sieci lub społeczności.

odbiorcy projektu, tzn. członkowie rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa, która dzisiaj kształtuje swoje „szybkie myślenie” pod wpływem małej grupy sąsiedzkiej (myślenie społeczne), daleka jest od takiej formy współżycia z szerszą społecznością lokalną, czy większą - ogólnopolską.

Dostosowanie wymiany informacji do ich poziomu i możliwości podejmuje działanie „Porady praktyczne” wspomagane portalem, na którym zostaną zainstalowane odpowiednie aplikacje i bazy danych.

1. Przekaz informacji do odbiorców.

W blended learning i informacjach o metodologii zmiany wzorców mentalnych będzie dużo materiałów opisujących problemy i ich rozwiązania. Dużą część tych materiałów edukacyjnych można przedstawić w formie uproszczonej do postaci rekomendacji, instrukcji i porad odnośnie zachowania się w danej sytuacji. Instrukcje będą stanowić formę atrakcyjnego podsumowania danego obszaru, partii materiałów. W ten sposób na podstawie gotowych już treści możliwe jest opracowanie krótkich i praktycznych „ścieżek postępowania”, które podkreślają faktyczną wartość opanowywanych umiejętności w codziennym życiu oraz zarysowanych okolicznościach. Służyć temu będą narzędzia portalu typu: „Czy wiesz, że...”, „Pigułki wiedzy”, „Podaj dalej ...”, porady, FAQ. Środkami wyrazu będą teksty, rysunki, filmiki, wywiady video, zdjęcia.

Uczestnik czytając może łatwo wpisać się w przykładowe sytuacje, odnosząc je do swoich dotychczasowych doświadczeń, przez co informacje, porady stają się łatwiej przyswajalne, nabywane są nowe kompetencje w oparciu o dotychczasowe doświadczenia.

Poza tym, do ich współtworzenia lub komentowania zostaną zaproszeni również odbiorcy programu. odbiorca może np. ponownie, praktycznie przepracować dostępne zasoby, aby odnaleźć informacje pozwalające wypracować rozwiązanie adekwatne do stawianego przed nim lub grupą zadania. W takiej sytuacji można je rozumieć jako zadania utrwalające dane treści, które będą następnie wykorzystywane np. w ramach Kreowania pomysłów.

2. Tworzenie i przekaz informacji od odbiorców.

Innym sposobem wykorzystania działania „Praktyczne porady” jest platforma do dzielenia się własnymi doświadczeniami przez odbiorców programu. W ten sposób każdy odwiedzający może wejść w rolę eksperta oraz w sposób praktyczny przedstawić rozwiązanie jakiegoś bardziej lub mniej ważnego problemu społeczności lokalnej. Na portalu będzie działał redaktor/moderator inspirujący,

motywujący naszych odbiorców do przełamania oporów mentalnych i pomagający tworzyć i publikować treści przygotowane przez odbiorców.

Wejście odbiorców w te dwie role, czyli odbiorcy i autora informacji, uaktywni ich w społeczności lokalnej, a także może spowodować wejście na polskie, światowe portale społecznościowe. Jest to swoiste poszerzenie grupy odniesienia i wyjście poza środowisko sąsiedzkie, poddanie się wpływowi szerszej grupy społecznej, wirtualnych społeczności z większymi aspiracjami, motywacjami, lepiej adaptującymi się do szybkich zmian dziejących się w świecie, tzn. dla odbiorcy poszerza się grupa wpływu (wpływ tzw. myślenia społecznego).

Działanie odpowiada zaznaczonemu w pogłębionej diagnozie przeprowadzonej na terenie gminy Opatów naciskowi na wdrażanie aktywnych form pomocy. Instytucje wsparcia działające na terenie gminy posiadają cenne doświadczenia wynikające z opracowywania i wdrażania programów gminnych z zakresu aktywności lokalnej i wspierania rodziny. Ważne są również kompetencje pracowników z zakresu psychologii, pedagogiki i poradnictwa. Dzięki poradom zwiększy się skuteczność działań aktywizacyjnych i poprawi transfer wiedzy i umiejętności w społeczności lokalnej. Działanie ma konsekwentnie wymiar integracyjny.

Na dostępność działania wśród pracowników instytucji wpływają również zasoby informatyczne, a te, jak wynika z pogłębionej diagnozy, są na relatywnie dobrym poziomie.

Zauważalna aktywność społeczna mieszkańców pozwoli na dynamiczny rozwój działania. Wykorzystanie narzędzi internetowych znajdujących się na portalu będzie przeciwdziało ryzyku wykluczenia cyfrowego członków rodzin zagrożonych procesem dziedziczenia ubóstwa.

Działalność medialna Regionalnej Rozgłośni Radia Opatów będzie stanowić doskonałą platformę promocji działania wśród mieszkańców gminy.

Związek z obszarami działań

Działanie „Porady praktyczne” będzie wykorzystywane do treningu umiejętności związanych z nauką i pracą. Dzięki dostarczaniu praktycznej i łatwo przystępnej wiedzy na temat sposobów osiągania różnego rodzaju celów możliwe jest zdobywanie nowych kompetencji związanych z edukacją oraz rynkiem pracy.

Dodatkowo, w przypadku instrukcji tworzonych przez odbiorców można mówić o treningu partycypacji w życiu społecznym. Stworzenie porady odnoszącej się częstego lub istotnego z perspektywy lokalnej społeczności problemu wymaga jego zidentyfikowania oraz przepracowania. Tak rozumiane działanie na rzecz wspólnego dobra wzmacnia partycypację i podmiotowość odbiorców.

Jakie zdiagnozowane problemy rozwiązuje działanie

Zastosowanie działania „Porady praktyczne” będzie pomocne w przypadku próby przejścia od działania w warunkach niepewności, do działania w warunkach ryzyka. Instrukcje mogą nie tylko stanowić formę przewodnika w sytuacji problemowej dla jednostki, ale również dostarczać wsparcia niezbędnego do rozpoczęcia aktywności i skupienia się na analizie okoliczności. (rekomendacja 3)

Tworzenie instrukcji będzie również stanowić formę potwierdzenia dla praktycznego aspektu posiadanych kompetencji zawodowych. Możliwość podzielenia się nimi, stania się ekspertem odnośnie jakiegoś rodzaju aktywności stanowi motywację do dalszego rozwoju osobistego. (rekomendacja 6)

Podmiotowość i partycypacja

Działanie „Porady praktyczne” stanowi narzędzie pomagające w budowaniu podmiotowości członków rodzin zagrożonych procesami dziedziczenia ubóstwa. Dzięki dostarczeniu zestawu instrukcji obrazujących sposoby zachowania w sytuacjach, które z perspektywy lokalnej rzeczywistości stanowią podstawowe problemy, wspierana jest wiara we własne możliwości oraz może dojść do swego rodzaju „odczarowania” sytuacji z pozoru beznadziejnych. Jest to również forma zwalczania roszczeniowej postawy wobec instytucji wsparcia.

Wzmacnianie partycypacji w przypadku działania „Porady praktyczne” opiera się na możliwości samodzielnego tworzenia instrukcji. Zostaje w ten sposób wsparta idea samopomocy oraz zaangażowania w problemy lokalnej społeczności. Możliwość wspierania własnymi doświadczeniami oraz kreatywnością procesu poszukiwania rozwiązań na lokalne bolączki podkreśla zaangażowanie jednostki w życie gminy. Dobre przyjęcie proponowanych porad wpływa znacząco na motywację do dalszych starań w prowadzonych w ramach projektu Potencjały działań.

Równouprawnienie i równość szans

Działanie „Porady praktyczne” wspiera budowanie równouprawnienia oraz zasadę równości szans poprzez możliwość budowania pozytywnego wizerunku osób wykluczanych, obarczonych stygmatami. Instrukcje przygotowane przez tego typu osoby pozwalają na podkreślenie, że dzięki posiadanym przez nie kompetencjom oraz chęci zaangażowania się w życie społeczności lokalnej, nie mogą być one uznawane za „gorsze”. Promowane w ten sposób jest patrzenie na osoby o odmiennej płci, statusie społeczny, oraz niepełnosprawne, przez prymat wiedzy i umiejętności, a nie stereotypów.

Dodatkowy potencjał działania „Porady praktyczne” wynika z możliwości stworzenia przez pracowników instytucji wsparcia rekomendacji zwracającej szczególną uwagę twórców i użytkowników instrukcji, na te dwa problemy. W sytuacji, gdy powstające treści promują zasadę równouprawnienia, osoby korzystające z nich mogą zostać na nią uwrażliwieni.

Wszelkie instrukcje ograniczające w sposób celowy zasadę równości szans będą przez opiekuna działania modelowego (wyłonionego spośród pracowników Ośrodka Pomocy Społecznej lub asystentów rodziny) niedopuszczane do publikacji.

Użytkownicy

Ze względu na praktyczny charakter narzędzia, jego stosowanie możliwe jest w przypadku wszystkich użytkowników wchodzących w kontakt z odbiorcami projektu Potencjały, np. potrzeba wypełniania dokumentów oraz procedury formalne mogą być przedstawiane w formie instrukcji.

Działanie „Porady praktyczne” może być również wykorzystywane przez pracowników instytucji wsparcia w ramach wewnętrznych procedur wprowadzania nowych działań lub wdrażania nowych pracowników. Instrukcje mogą stanowić formę „check-listy” dla mniej rutynowych zadań.

Spśród pracowników Ośrodka Pomocy Społecznej lub Asystentów rodziny, wyłoniony zostanie opiekun działania modelowego. Do jego zadań należeć będzie selekcjonowanie i publikowanie tekstów przygotowanych do działania „Porady praktyczne” oraz promowanie zasady równości dotyczącej treści nadsyłanych instrukcji.

Działania niezbędne do zorganizowania działania „Porady praktyczne” to:

W sytuacji, gdy instytucje wsparcia dostarczają instrukcje dla odbiorców modelu:

- Określenie listy tematów wymagających lub działań wymagających instrukcji – opiekun działania modelowego tworzy zestawienie tematów oraz działań, których opracowanie w

formie instrukcji będzie szczególnie przydatne dla odbiorców. Do tworzenia i konsultowania tematów mogą zostać włączeni odbiorcy.

- Stworzenie listy osób posiadających odpowiednią wiedzę do tworzenia instrukcji (eksperci) – w przypadku, gdy opiekun działania modelowego nie będzie samodzielnie tworzył instrukcji, niezbędne jest znalezienie oraz zaproszenie do współpracy osób z odpowiednim zasobem wiedzy do wykonania instrukcji.
- Stworzenie lub zebranie gotowych instrukcji od ekspertów – opiekun działania modelowego tworzy instrukcje lub koordynuje prace osób zaangażowanych w ich pisanie, zbiera gotowe teksty za pomocą aplikacji umieszczonej na portalu.
- Weryfikacja instrukcji - opiekun działania modelowego sprawdza, czy zebrane instrukcje nie ograniczają w żaden sposób zasady równości dostępu dla jednostek o innym statusie społecznym, płci oraz osób niepełnosprawnych.
- Publikacja – opiekun działania modelowego umieszcza na portalu gotowe instrukcje.
- Katalogowanie opublikowanych instrukcji – opiekun działania modelowego segreguje opublikowane instrukcje w podziale na obszary tematyczne.
- Tworzenie materiałów promocyjnych - opiekun działania modelowego tworzą przekazy promocyjne pozwalające na popularyzację działania wśród lokalnej społeczności (np. za pomocą radia, portalu informacyjnego)

W sytuacji, gdy odbiorcy tworzą instrukcje dla społeczności lokalnej

- Określenie listy tematów wymagających lub działań wymagających instrukcji – opiekun działania modelowego tworzy, we współpracy z odbiorcami modelu, zestawienie tematów oraz działań, których opracowanie w formie instrukcji będzie szczególnie przydatne dla odbiorców.
- Zebranie gotowych instrukcji od odbiorców – opiekun działania modelowego koordynuje prace osób zaangażowanych w pisanie instrukcji, zbiera gotowe teksty za pomocą aplikacji umieszczonej na portalu.
- Weryfikacja instrukcji - opiekun działania modelowego sprawdza, czy zebrane instrukcje nie ograniczają w żaden sposób zasady równości dostępu dla jednostek o innym statusie społecznym, płci oraz osób niepełnosprawnych.
- Wybór instrukcji gotowych publikacji – Opiekun działania modelowego wybiera najlepiej przygotowane instrukcje, które mogą zostać opublikowane na portalu.
- Publikacja – opiekun działania modelowego umieszcza na portalu gotowe instrukcje.
- Katalogowanie opublikowanych instrukcji – opiekun działania modelowego segreguje opublikowane instrukcje w podziale na obszary tematyczne.
- Tworzenie materiałów promocyjnych - opiekun działania modelowego tworzą przekazy promocyjne pozwalające na popularyzację działania wśród lokalnej społeczności (np. za pomocą radia, portalu informacyjnego)

Opiekun działania modelowego będzie w tych działaniach wspierany przez funkcjonalności portalu.

Przygotowano w tym celu takie narzędzia jak:

- Puls projektu
- Informatory
- Check-lista

Wymienione narzędzia zostały opisane w rozdziale III.

Warunki wykorzystania

Wprowadzenie działania „Porady praktyczne” odbywać się będzie poprzez przygotowaną do tego celu aplikację internetową. Jej użytkowanie nie będzie wymagało posiadania szczególnych kompetencji informatycznych. Osoby znające podstawową obsługę komputera nie powinny mieć trudności z tworzeniem lub zarządzaniem instrukcjami. Aby ułatwić rozpoczęcie pracy, zarówno odbiorców, jak i opiekuna działania modelowego, przygotowana zostanie pomoc kontekstowa obrazująca oraz wyjaśniająca możliwości kreatora i sposoby korzystania z niego.

Pomoc kontekstowa jest narzędziem wsparcia użytkownika portalu. Jej działanie polega na wyświetlaniu podpowiedzi, wyjaśnień oraz informacji dotyczących wykonywanej czynności. Największą zaletą takiego rozwiązania jest możliwość dopasowania odpowiedniej instrukcji do każdej części składowej działania, przez co użytkownik portalu nie musi opanowywać długich i często szczegółowych instrukcji korzystania z danej funkcjonalności. Korzystanie z pomocy kontekstowej przypomina używanie przewodnika, która na każdym kroku zwraca uwagę na najważniejsze elementy podejmowanych działań oraz tłumaczy sposób ich wykonania. Dzięki temu jednostka nie musi wcześniej zapoznawać się ze schematem postępowania.

Szczegółowe zestawienie:

1. Liczba osób koniecznych do realizacji działania: opiekun działania modelowego – 1 osoba
2. Kompetencje konieczne do realizacji działania: podstawowa umiejętność obsługi komputera i pakietu biurowego, podstawowa umiejętność redagowania i edycji tekstów (materiały promocyjne, puls projektu), dobra znajomość szablonów treści zawartych na portalu, Podstawowa znajomość zasad dotyczących komunikacji w internecie
3. Liczba godzin pracy przeznaczona na realizację działania: ok. 30 godz. w miesiącu (tworzenie materiałów (tekstów/grafik) promujących działanie, zbieranie porad od ich autorów, wstępna selekcja, korekta, redakcja tekstów, publikowanie, katalogowanie porad,
4. Konieczne zasoby lokalowe: brak. Sprzętowe: komputer z dostępem do Internetu i pakiet Office lub darmowy odpowiednik
5. Konieczne materiały: brak – promocja i wykonanie w całość za pośrednictwem Internetu

Zestawienie zakłada, że opiekun działania modelowego będzie pracował z narzędziem w ramach codziennej praktyki, a więc nie jest wymagane jego dodatkowe wynagrodzenie. Możliwe jest jednak zatrudnienie dla tej roli dodatkowego pracownika, w tej sytuacji należy przyjąć dla opiekuna działania modelowego stawkę 17zł/godzinę.

Odbiorcy

Odbiorcami będą młodzież i dorośli z rodzin, w których zachodzi proces dziedziczenia ubóstwa. Do korzystania z działania „Porady praktyczne” zaproszeni zostaną również członkowie innych Opatowskich rodzin.

Zachęcanie mieszkańców do korzystania z działania „Porady praktyczne” odbywać się będzie za pomocą:

- portalu informacyjnego,
- Osobistych rozmów motywacyjnych z pracownikami instytucji wsparcia (Asystentami rodziny, pracownikami Ośrodka Pomocy Społecznej, nauczycielami, pracownikami świetlicy i domu kultury), ze szczególnym uwzględnieniem, młodzieży i dorosłych z rodzin, w których zachodzi proces dziedziczenia ubóstwa oraz osób niepełnosprawnych.

Ze względu na szeroki zakres potencjalnych tematów poruszanych w instrukcjach oraz indywidualny charakter działania, odbiorcy nie będą selekcjonowani. Możliwość tworzenia własnych porad będzie dotyczyć wszystkich mieszkańców. Opiekun działania modelowego będzie miał jednak możliwość wstrzymania publikacji treści, które uzna za nieodpowiednie lub naruszające zasady równości szans.

Działanie nie wymaga diagnozowania uczestników.

Aby lokalną społeczność przekonać do korzystania oraz tworzenia materiałów w ramach Porad praktycznych należy podkreślić ich użytkowy charakter. W przypadku dzieci i młodzieży szkolnej, wplatanie korzystania z narzędzia do zadań domowych pozwoli na dobre zapoznanie się możliwościami i korzyściami płynącymi z używania poradników. Dobrą praktyką jest również namawianie osób wyróżniających się w jakiś aktywnościach, również związanych z działaniami modelowymi, aby pochwały się swoimi umiejętnościami i w ten sposób podzieliły się wiedzą z danego zakresu.

W przypadku osób dorosłych należy włączyć Porady praktyczne do rutynowych kontaktów z przedstawicielami instytucji wsparcia. Aby zachęcić dorosłych mieszkańców do tworzenia własnych poradników, konieczne jest wytworzenie u nich przeświadczenia o użyteczności tej formy. W przypadku, gdy korzystanie z zamieszczonych na portalu porad stanie się dla nich codziennością, pracownicy instytucji wsparcia mogą prosić wybrane osoby o zbudowanie własnego poradnika. Jego popularyzacja pozwoli na przekonanie innych potencjalnych twórców do zaangażowania się w rozbudowę katalogu zasobów.

Kompleksowość i jakość

Aby proponowane działanie modelowe charakteryzowało się wysoką jakością, na etapie jego projektowania dołożono wszelkich starań, aby spełnić wymogi pozwalające na zadowalającą ocenę w tym zakresie. Przyjęto następujące kryteria⁴⁰ stanowiące o jakości:

- Stosowalność – oparcie w całości Porad praktycznych na dostarczonym przez portal narzędziu internetowym ułatwia tworzenie, rozpowszechnianie i korzystanie z materiałów, ze względu na przystępną i ogólnie dostępną formę.
- Efektywność – Zaangażowanie do procesu tworzenia poradników przestrzeni internetowej oznacza zmniejszenie kosztu inicjatywy. Narzędzie internetowe pozwala na zmniejszenie ilości koniecznych osób do nadzorowania procesu. Użytkownicy portalu mogą budować materiały w wolnych chwilach.
- Optymalność – informatyzacja Porad praktycznych i wynikające z niej korzyści mają swoje podłoże w pogłębionej diagnozie przeprowadzonej na terenie gminy Opatów. Zawarta w niej analiza zasobów informatycznych dostępnych na terenie gminy, pozwoliła na stworzenie specyfikacji odpowiadającej jakości urządzeń wykorzystywanych lokalnie.
- Akceptowalność – dzięki przeprowadzeniu na terenie gminy Opatów serii spotkań grup kreatywnych możliwe było przedstawienie lokalnej społeczności zaprojektowanych działań modelowych oraz ich późniejszą optymalizację zgodnie z wnioskami wyciągniętymi po spotkaniach. W ten sposób narzędzie Paszportu rozwoju spełnia wymagania stawiane przed nim przez przyszłych użytkowników portalu.
- Legitymizacja – zaprojektowane narzędzie pozwala na samodzielne inicjatyw wynikających oddolnie, a więc celnie trafiających w uświadomione potrzeby członków lokalnej społeczności.
- Sprawiedliwość – korzystanie z narzędzia nie będzie w żaden sposób ograniczane.
- Skuteczność – stopień skuteczności działania możliwy jest do określenia dopiero w momencie, gdy model zostanie wprowadzony w życie, jednak biorą pod uwagę powyższe kryteria, zakłada się jego wysoki poziom.

⁴⁰Na podstawie: Hryniewicka A. (Red.) *Różne wymiary skuteczności w pomocy społecznej*, Warszawa 2011, str. 14, dostęp: <http://irss.pl/wp-content/uploads/2011/06/R%C3%B3%C5%BCne-wymiary-suteczno%C5%9Bci-w-pomocy-spo%C5%82ecznej.pdf>

Kompleksowość opisywanego działania wynika z dwóch czynników. Po pierwsze, dzięki zintegrowaniu w ramach platformy internetowej wielu narzędzi wspierających działania modelowe, Porady praktyczne powinny być interpretowane jako część większej całości, zbudowanej z dopełniających się elementów. Po drugie, Porady praktyczne zostały zaprojektowane z myślą o maksymalizacji korzyści dla wszystkich grup, na które w jakiś sposób może oddziaływać, czyli:

- Członków rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa,
- Pracowników instytucji wsparcia,
Pozostałych rodzin w społeczności lokalnej.

Połączenia z innymi działaniami

Wykorzystanie działania „Porady praktyczne” będzie łączone z wszystkimi proponowanymi rozwiązaniami. Potencjalnie, wszystkie czynności wykonywane w ramach podejmowanych inicjatyw w projekcie Potencjały, mogą zostać rozpisane oraz wyjaśnione w postaci instrukcji. Opisanie najważniejszych etapów pracy nad danym działaniem w sposób znaczący poprawi efektywność podejmowanych przez ich uczestników czynności.

Szczególnie cenna wydaje się możliwość łączenie działania „Porady praktyczne” z takimi inicjatywami jak: trening gospodarowania budżetem domowym, symulatory oraz Kreowanie pomysłów. W ich przypadku, wprowadzenie elementu instrukcji pokaże odbiorcom szerszy, bardziej praktyczny sposób patrzenia na te narzędzia.

Obszary, w których portal może wspierać realizację działania

Portal internetowy pozwoli na promowanie materiałów powstałych w ramach porad praktycznych. Najnowsze, najciekawsze i najczęściej wykorzystywane treści będą przedstawiane użytkownikom portalu poprzez Puls projektu (M01). Dokładny sposób działania oraz procedurę zgłaszania swoich porad, odbiorcy będą mogli poznać dzięki odpowiedniemu Informatorowi (M02). Podczas budowania swoich porad przydatna okaże się również możliwość korzystania z Check-listy (M12).

Praca socjalna z zaangażowaną rodziną

14	Praca socjalna z zaangażowaną rodziną
<i>Ogólny opis działania</i>	
<p>Proponowana w rozwiązaniu koncepcja <i>Pracy socjalnej z zaangażowaną rodziną</i> sprowadza się do pięciu zasadniczych etapów:</p> <ol style="list-style-type: none">1. W pierwszej fazie uwaga zostanie skoncentrowana na sytuacji finansowej rodzin, czyli na zaspokojeniu ich najpilniejszych potrzeb (np. poradeniu sobie ze zobowiązaniami komorniczymi). W tym celu w ramach projektu zaproponowano stosowne warsztaty inżynierii finansowej. Koncentracja na sytuacji dochodowej rodzin oznacza także, że w fazie tej (podobnie jak w fazach kolejnych) ważną rolę będzie odgrywało wsparcie finansowe udzielane standardowo w ramach systemu pomocy społecznej.2. W drugiej fazie najważniejsze jest „zarządzanie konfliktami”, ponieważ ważnym problemem w rodzinach znajdujących się w trudnej sytuacji są walki o władzę. W ramach projektu zostały	

przygotowane narzędzia dla asystenta rodziny/pracowników socjalnych, które ułatwią np. ćwiczenie rodzinnej kooperacji, wyznaczanie obszarów odpowiedzialności w codziennym życiu rodziny czy też zarządzanie pojawiającymi się konfliktami. Wyżej wymienionym zagadnieniom poświęcono stosowne warsztaty.

3. Trzecia faza pracy socjalnej z polega na przygotowaniu przez członków rodziny wraz z asystentem/pracownikiem socjalnym *Bilansu umiejętności* poszczególnych członków rodziny, przy wykorzystaniu przygotowanych w ramach projektu *Potencjały* narzędzi. Znajomość silnych stron jest potrzebna po to, żeby je wykorzystać np. w *Banku czasu*, podczas gdy wiedza o słabych stronach – możliwa do uzyskania za pomocą *Scenariusza wywiadu diagnostycznego* – pozwala na uzupełnianie brakujących kompetencji i określenie kierunków pożądanego rozwoju.

4. Czwarty etap pracy polega na budowaniu na przygotowanym w poprzednich etapach podłożu bardziej skomplikowanych umiejętności, np. pracy w zespole, twórczego myślenia, partycypacji w życiu społecznym i kulturalnym lokalnej społeczności, itd. Umiejętności te będą budowane m.in. podczas warsztatów.

5. Ważnym elementem pracy socjalnej jest również położenie nacisku na to, żeby nie wyręczać członków rodzin znajdujących się w trudnej sytuacji, nie prosić ich o aktywność, ale zastosować bardziej subtelne techniki zarządzania „nadziejami”, „strachami” oraz „aspiracjami” członków rodzin. Ten rodzaj pracy z rodzinami doprowadzi do zbudowania zaangażowania członków rodzin w poprawę ich sytuacji. Z przeprowadzonej diagnozy wynika, że w badanych rodzinach jest to kwestia problematyczna. Docelowo technika ta ma na celu wypracowanie w członkach rodzin mechanizmów samokontroli pozwalających na łatwiejsze zaadoptowanie się do warunków panujących we współczesnej rzeczywistości. Idea samokontroli łączy się płynnie z ideą *empowermetu*, która zarówno w literaturze przedmiotu, jak i w *Regulaminie konkursu* odgrywa ważną rolę. Zasadniczy zamysł polega na tym, żeby członkowie rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa samodzielnie doszli do wniosku, że chcą, żeby ich sytuacja poprawiła się. Ale żeby osiągnąć ten stan, najpierw musi mieć miejsce etap tzw. rozmrażania, polegający na uświadomieniu sobie słabych stron obecnej sytuacji. Zgodnie z myśleniem w ramach *ekonomii behawioralnej* można to określić jako konieczność uświadomienia sobie, co rodzina traci ze względu na to, że znajduje się w takiej, a nie innej sytuacji. Uświadamianie członkom rodziny zalet odmiennej sytuacji mogłoby mieć mniejszą siłę oddziaływania.

Do uzyskania pożądaných rezultatów warto wykorzystać elementy „podejścia skoncentrowanego na rozwiązaniach”⁴¹, które jest współcześnie bardzo popularne i rekomendowane w pracy socjalnej. Podejście to musi jednak zostać zmodyfikowane i dostosowane do przedstawionej powyżej koncepcji. W efekcie pracy nad nowymi rozwiązaniami z asystentem rodziny, pracownikami socjalnymi oraz członkami rodzin powstał zestaw narzędzi gotowych do zastosowania w określonych warunkach. Materiały dla asystenta rodziny, pracowników socjalnych oraz członków rodzin zostaną zamieszczone w podręczniku w wersji drukowanej oraz na portalu internetowym projektu *Potencjały*.

Praca socjalna przeznaczona dla dzieci

Na osobną uwagę zasługuje sytuacja najmłodszych członków rodzin zagrożonych procesami dziedziczenia ubóstwa. W ramach modelu przygotowanego w projekcie *Potencjały* przewidziano wiele rodzajów działań, które mają na celu poprawę sytuacji całej rodziny, w tym dzieci. Wydaje się

⁴¹ Zob. m.in. I. Krasiejko: *Praca socjalna w praktyce asystenta rodziny: przykład Podejścia Skoncentrowanego na Rozwiązaniach*. Wyd. „Śląsk”, Katowice 2013.

jednak, że warto wskazać również takie działania, które w sposób bezpośredni odnoszą się do najmłodszych członków rodzin. Te działania to **metody wczesnej interwencji socjalnej**, w tym:

1. Warsztaty:

- *Warsztaty dla rodziców małych dzieci;*
- *Warsztaty dla rodziców z zagrożeń w sieci i w telewizji;*
- *Warsztaty – Zarządzanie konfliktami oraz regulamin porządku domowego;*
- *Warsztaty - Inżynieria czasu wolnego oraz „wspólnego”;*
- *Warsztaty - Umiejętność przygotowywania niedrogich zdrowych posiłków;*
- *Warsztaty - Rozwój umiejętności dbałości o ciało/wygląd zewnętrzny.*

Z diagnozy środowiska lokalnego wynika, że sytuacja dzieci wychowujących się w rodzinach zagrożonych procesami dziedziczenia ubóstwa jest skomplikowana i trudna. Rodzice na ogół koncentrują się na zaspokajaniu podstawowych potrzeb bytowych członków rodziny, w tym dzieci, podczas gdy pozostałe, bardziej subtelne formy dbałości bywają zaniechane. Rodzice bardzo często wychodzą z założenia, że kiedy dziecko nie jest głodne, obowiązki rodzicielskie są wypełniane należycie. Wiadomo jednak, że we współczesnej rzeczywistości dzieciom w innych segmentach struktury społecznej poświęca się bardzo wiele uwagi przygotowując je do funkcjonowania w trudnej, opartej na rywalizacji i konkurencji rzeczywistości. Mając na uwadze to, że dzieci z rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa będą musiały w przyszłości radzić sobie na rynku pracy i konkurować tam z „doinwestowanymi” dziećmi z rodzin sytuujących się w wyższych segmentach struktury społecznej, model zawiera elementy, które mają na celu wyrównywanie szans dzieci już w najwcześniejszym okresie ich życia.

Pierwszy krok w pracy socjalnej polega na uświadomieniu rodzicom odpowiedzialności jaka wiąże się z podjęciem decyzji o założeniu oraz powiększeniu rodziny. Decydując się na dziecko rodzice powinni być przekonani, że są w stanie zapewnić mu godne warunki życia, poczucie bezpieczeństwa oraz poczucie bycia ważnym chcianym i kochanym członkiem rodziny. Jeśli tak się nie dzieje, w rodzinie pojawiają się konflikty, a dzieci mają poczucie, że nie są rodzicom potrzebne. A to bardzo często uruchamia cały szereg problemów, w tym agresję wobec rodziców, brak szacunku, problemy w szkole itd. Problem ten jest szczególnie poważny w przypadku rodzin niepełnych, w tym najczęściej samotnych matek. Kobiety te – jak wynika z pogłębionej diagnozy terytorium – koncentrują się na ułożeniu sobie życia, podczas gdy zbyt mało uwagi poświęcają dzieciom oraz ich problemom. W rodzinach, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa bardzo często pojawiają się problemy z okazywaniem członkom rodziny uczuć, ze zwyczajną czułością, np. z głaskaniem czy przytulaniem dzieci.

Żeby zniwelować konsekwencje tego rodzaju problemów, w modelu przygotowano szereg warsztatów, które mają na celu uwrażliwienie rodziców na możliwość wystąpienia wspomnianych problemów oraz pokażą im możliwości zapobiegania tego rodzaju sytuacjom czy też radzenia sobie z nimi, kiedy wystąpią. Należy pamiętać, że wszelkie zaniechania dzieci w domu – również w sferze emocjonalnej – są zazwyczaj widoczne w szkole i odbijają się na funkcjonowaniu dzieci w środowisku rówieśników, jak również na wynikach w nauce.

Warsztaty dla rodziców małych dzieci mają na celu przygotowanie rodziców do podjęcia świadomej i przemyślanej decyzji o powiększeniu rodziny oraz o właściwej trosce o siebie i dziecko już w okresie ciąży. *Warsztaty dla rodziców z zagrożeń w sieci i w telewizji* mają skłonić rodziców do zainteresowania się tym, w jaki sposób dzieci spędzają wolny czas i jakie zagrożenia się z tym wiążą. Następnie seria warsztatów *Warsztaty – Zarządzanie konfliktami*, *Warsztaty - Inżynieria czasu wolnego*, *Warsztaty - Regulamin porządku domowego*, *Warsztaty - Inżynieria „wspólnego”* ma na

celu ułatwienie codziennego funkcjonowania rodziny, w tym zarządzania pojawiającymi się konfliktami; wypracowania atrakcyjnych sposobów spędzania czasu wolnego wspólnie przez rodziców i dzieci – sposobów które budują bliskość pomiędzy członkami rodziny; opracowania reguł codziennego funkcjonowania, które ułatwią „sprawiedliwe” dzielenie się obowiązkami domowymi i równocześnie pomogą wpajać dzieciom właściwe nawyki; ważnym zadaniem jest również wypracowanie we współpracy z członkami rodzin celów, do których warto dążyć wykorzystując potencjały tkwiące w rodzicach i dzieciach.

2. Diagnoza w zakresie wczesnej interwencji socjalnej w odniesieniu do dzieci zagrożonych przemocą w rodzinie

W tym obszarze proponujemy wykorzystanie procedur i narzędzi opisanych w podręczniku *Standardy pracy socjalnej: rekomendacje metodyczne i organizacyjne*⁴² przygotowanym w ramach Zadania 2 „Działania w zakresie wdrażania standardów pracy socjalnej i funkcjonowania instytucji pomocy i integracji społecznej” projektu systemowego „Tworzenie i rozwijanie standardów usług pomocy i integracji społecznej”, realizowanego w działaniu 1.2 „Wsparcie systemowe instytucji pomocy i integracji społecznej” w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki.

Proponujemy wykorzystanie trzech procedur (oraz związanych z nimi narzędzi) *wczesnej interwencji socjalnej* nastawionych na ochronę dziecka, które jest narażone na przemoc w rodzinie:

- a) *Diagnozy czynników ryzyka wystąpienia przemocy w rodzinie wobec dziecka;*
- b) *Diagnozy przemocy w rodzinie wobec dzieci;*
- c) *Obserwacji dziecka małego (od 0 do 3 roku życia);*

Ad. a. Diagnoza czynników ryzyka wystąpienia przemocy w rodzinie wobec dziecka

Celem procedury jest zdiagnozowanie czynników ryzyka odnoszących się do przemocy w rodzinie. Rozwiązanie to jest przeznaczone dla dzieci od 0 do 18 roku życia, wychowujących się w rodzinach korzystających ze wsparcia systemu pomocy społecznej, jak również dla wszystkich innych dzieci, co do rodzin których pojawiają się podejrzenia, że dzieci są narażone na przemoc. Do wczesnego rozpoznania niepokojących zjawisk w rodzinie służy narzędzie *Analiza czynników ryzyka wystąpienia przemocy w rodzinie wobec dziecka*. Narzędzie zostanie dołączone do karty rozwiązania.

Ad. b. Diagnoza przemocy w rodzinie wobec dzieci

Procedura polega na wczesnym rozpoznaniu w zachowaniu dziecka zmian, które mogą wskazywać na to, że jest ono ofiarą lub świadkiem przemocy w rodzinie. Rozwiązanie to jest przeznaczone do pracy z rodzinami, co do których można mieć podejrzenia, że występuje w nich zjawisko przemocy. Do diagnozowania niepokojących sygnałów służy narzędzie *Arkusz diagnostyczny przemoc wobec dzieci*. Narzędzie zostanie dołączone do karty rozwiązania.

Ad. c. Obserwacja dziecka małego (od 0 do 3 roku życia);

Celem procedury jest wszechstronna analiza i ocena sytuacji dziecka w rodzinie, w której może dojść do przemocy. Zaletą narzędzia jest jego szczegółowe dopasowanie do faz rozwojowych dzieci i opatrzenie konkretnymi wskaźnikami, które pozwalają już na najwcześniejszych etapach życia dziecka – od 0 do 3 lat – zdiagnozować niepokojące symptomy mogące świadczyć o tym, że w rodzinie dzieje się coś złego, a dziecku nie zapewnia się właściwej opieki.

3. Zespół Interdyscyplinarny na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie

⁴² K. Kadela, J. Kowalczyk: *Standardy pracy socjalnej: rekomendacje metodyczne i organizacyjne*. Wspólnota Robocza Związków Organizacji Socjalnych, Warszawa 2014.

Elementem modelu uwzględniającym działania wpisujące się w koncepcję *wczesnej interwencji socjalnej* jest w modelu *Potencjały* współpraca międzyinstytucjonalna. W sytuacji wystąpienia przemocy domowej model przewiduje odwołanie się do istniejącego w gminie *Zespołu Interdyscyplinarnego na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie*. Rekomenduje się, żeby członkowie zespołu włączyli w zakres swoich działań informacje zdobyte w trakcie diagnozy przeprowadzonej za pomocą narzędzi służących do *wczesnej interwencji socjalnej* przedstawionych powyżej. Celem zespołu jest m.in. opracowywanie strategii mających na celu radzenie sobie z problemem przemocy, w tym przede wszystkim ochrona zagrożonych przemocą w rodzinie dzieci.

Innowacyjność rozwiązania *Praca socjalna z zaangażowaną rodziną* polega na przygotowaniu szeregu działań mających na celu kompleksowe rozwiązywanie problemów rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci. Ponadto innowacyjność rozwiązania polega na dostosowaniu działań do konkretnych problemów rodzin dostrzeżonych podczas pogłębionej diagnozy środowiska lokalnego. Oznacza to, że proponowane rozwiązania nie powstały przy biurku, ale w toku refleksji nad obserwacjami oraz materiałami zebranymi przez członków zespołu w terenie. Innowacyjność rozwiązania polega jednak przede wszystkim na tym, że we współpracy z członkami grupy docelowej – użytkownikami oraz odbiorcami działań (z uwzględnieniem zasady *empowerment*) – został opracowany zestaw działań, które mają na celu zaproponowanie członkom rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa oraz pracującym z nimi osobom nowych, odmiennych od doczasowych sposobów myślenia, a nawet nowych wzorców mentalnych.

Rozwiązanie to jest skuteczniejsze i bardziej efektywne od innych stosowanych dotychczas rozwiązań, ze względu na przewidziany w nim uporządkowany, kompleksowy system działań mających na celu udzielenie pomocy członkom rodzin oraz całym rodzinom w wielu wymiarach równocześnie. Rozwiązanie to jest skuteczniejsze również z uwagi na zwrócenie w nim szczególnej uwagi na sytuację dzieci, już od okresu prenatalnego, w rodzinach, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa.

Związek z obszarami działań

Rozwiązanie *Praca socjalna z zaangażowaną rodziną* pozwala na realizowanie działań w następujących obszarach:

- *Trening umiejętności związanych z zarządzaniem zasobami, w tym finansowymi.*
- *Trening partycypacji w życiu społecznym (kapitał społeczny i kulturowy);*
- *Trening umiejętności związanych z nauką i pracą;*
- *Trening zachowań prozdrowotnych;*
- *Coaching: umiejętność wyznaczania celów i podejmowania decyzji;*
- *Wsparcie socjalne – zaspokojenie potrzeb bytowych.*

Wyżej wymienione rodzaje treningu zostaną włączone w realizowaną koncepcję pracy socjalnej, w tym w rozmaite rodzaje warsztatów przeznaczonych dla członków rodzin zagrożonych procesami dziedziczenia ubóstwa.

Ponadto dodatkowe obszary zostały wyróżnione jako ważne dopiero po przeprowadzeniu pogłębionej diagnozy sytuacji w środowisku lokalnym. Te obszary to:

- *Trening rodzinnej kooperacji, radzenia sobie z pojawiającymi się konfliktami;*
- *Budowanie zaangażowania członków rodzin w poprawę sytuacji, w której się znajdują;*
- *Promocja aktywności w rozwiązywaniu problemów, odejścia od postawy roszczeniowej;*
- *Promocja podejmowania własnych inicjatyw;*

- Rozpoznanie słabych i silnych stron członków rodziny;
- Zwiększenie wiary we własne możliwości i wpływu na otaczającą rzeczywistość;
- Uświadomienie sobie własnych słabości/obszarów wymagających rozwoju;
- Zdobywanie kompetencji pomagających w uzyskaniu niezależności;
- Docelowo planuje się wejście członków rodzin na rynek pracy i zaprzestanie korzystania ze wsparcia systemu pomocy społecznej;

Wymienione rodzaje działań mają swoje uzasadnienie w przedstawionym powyżej opisie działania.

Jakie zdiagnozowane problemy rozwiązuje działanie

Prezentowana koncepcja pracy socjalnej przyczynia się do rozwiązania wielu ważnych problemów dotyczących użytkowników, odbiorców, jak i relacji występujących pomiędzy użytkownikami i odbiorcami modelu.

Zasadniczy zamysł pomysłu polega na zmobilizowaniu odbiorców projektu, tj. członków rodzin zagrożonych procesami dziedziczenia ubóstwa, do aktywnego zaangażowania się w działania na rzecz poprawy ich obecnej sytuacji życiowej. Z diagnozy sytuacji w środowisku lokalnym wynika, że rodziny korzystające ze wsparcia systemu pomocy społecznej nie zawsze chcą podejmować wysiłek mający na celu rozwiązywanie istniejących problemów. Postawa ta, jak można przypuszczać, ma wiele źródeł. Wśród nich można wyróżnić rodzaj przyzwyczajenia się do korzystania z pomocy, co ma konsekwencje w postaci traktowania systemu pomocy społecznej jako stałego dodatkowego źródła utrzymania rodziny. Co ciekawe członkowie rodzin, o których mowa, niekiedy nie mają poczucia, że są „biedni” i sugestią na ten temat – jak wynika z przeprowadzonych badań – uznałoby za obraźliwą. Innym źródłem braku zaangażowania w radzenie sobie z problemami rodziny jest przekonanie, że instytucje publiczne mają obowiązek pomagać, co więcej na określonym poziomie, a jeśli ten poziom nie zostanie uznany za wystarczająco wysoki, to można i co więcej należy te instytucje „zmobilizować” do bardziej wyłożonych wysiłków przez informowanie mediów oraz instytucji nadrzędnych o zaistniałej sytuacji.

Rozwiązanie *Praca socjalna z zaangażowaną rodziną* ma na celu przeciwdziałanie takiej sytuacji. Istota rozwiązania sprowadza się do tego, że członkowie rodzin mają samodzielnie troszczyć się o siebie i o swoje rodziny przy ewentualnym wsparciu pracowników systemu pomocy społecznej. Takie określenie perspektywy pozwoli na osiągnięcie ważnych celów związanych z odbiorcami projektu, jak również z jego użytkownikami.

Pożytki płynące z tego rodzaju pracy socjalnej dla odbiorców projektu są liczne i sprowadzają się m.in. do rozwiązania najpilniejszych spraw finansowych, rozwiązania czy złagodzenia toczących się konfliktów, poznania i uświadomienia sobie swoich silnych i słabych stron, zbudowania poczucia własnej wartości, przyswojenia umiejętności komunikacji, współpracy, twórczego myślenia czy partycypacji w życiu społecznym i kulturalnym lokalnej społeczności.

Podkreślenia wymaga to, że działanie to wpływa bardzo korzystnie na dzieci, które bacznie obserwują sytuację rodziców i przejmują sposób ich myślenia oraz codzienne zachowania i nawyki. Ponadto szereg działań w ramach *Pracy socjalnej z zaangażowaną rodziną* odnosi się wprost do sytuacji dzieci. Wśród działań przeznaczonych dla dzieci są *metody wczesnej interwencji socjalnej*. Podsumowując, celem rozwiązania jest wielowymiarowe oraz kompleksowe podejście do problemów z jakim borykają się członkowie rodzin w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci.

Pożytki wynikające z tego działania dla użytkowników modelu polegają na bardziej efektywnej i dającej o wiele więcej satysfakcji pracy z osobami korzystającymi ze wsparcia systemu pomocy społecznej. Zasadniczy zamysł rozwiązania polega na zbudowaniu zaangażowania członków rodzin korzystających ze wsparcia systemu pomocy społecznej. Wypracowanie takiej postawy w grupie odbiorców znacząco ułatwi codzienną pracę pracowników socjalnych oraz asystentów rodziny. Ponadto w projekcie wypracowano szereg narzędzi związanych z elementem modelu *Praca socjalna z zaangażowaną rodziną*, które pracownicy socjalni oraz asystenci rodziny mogą wykorzystywać w swojej codziennej pracy. Wsparciem dla użytkowników ma być również portal projektu *Potencjały*.

Podmiotowość i partycypacja

Podmiotowość i partycypacja użytkowników

Zasada *empowerment* w realizacji działania w odniesieniu do użytkowników jest wdrażana na kilka sposobów. Elementy modelu zostały przygotowane po przeprowadzeniu pogłębionej diagnozy środowiska, na którą składały się również indywidualne wywiady pogłębione z użytkownikami modelu. Użytkownicy mieli również możliwość zaproponowania własnych rozwiązań oraz zapoznania się z rozwiązaniami zaproponowanymi przez Lidera oraz Partnerów w trakcie grup kreatywnych. Ponadto zasada *empowerment* oraz partycypacji polega przede wszystkim na dobrowolnym udziale w realizacji zadania. Poza tym użytkownicy modelu będą samodzielnie diagnozowali rodziny, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa biorąc pod uwagę przede wszystkim potrzeby dzieci. Następnie będą dobierali – opierając się na swojej wiedzy, doświadczeniu oraz znajomości sytuacji rodzin – odpowiedni dla potrzeb odbiorców wsparcia zestaw narzędzi, w tym przypadku elementy *Pracy socjalnej z zaangażowaną rodziną* najlepiej dostosowane do potrzeb konkretnej rodziny. Ponadto użytkownicy będą mieli możliwość modyfikowania przygotowanych w projekcie *Potencjały* narzędzi oraz proponowania nowych rozwiązań odpowiadających na zdiagnozowane w środowisku lokalnym problemy. Podmiotowość oraz partycypacja użytkowników przejawia się również w możliwości proponowania własnych rozwiązań w trakcie przygotowywania podręcznika, komentowania, oceny oraz modyfikowania działań proponowanych przez Lidera oraz Partnerów. Element modelu o nazwie *Praca socjalna z zaangażowaną rodziną* został przygotowany w ścisłym porozumieniu z jego użytkownikami.

Podmiotowość i partycypacja odbiorców

Zasada *empowerment* jest respektowana nie tylko w odniesieniu do użytkowników modelu, lecz również do jego odbiorców. Przede wszystkim proponowane w modelu rozwiązania zostały wypracowane po przeprowadzeniu pogłębionej diagnozy środowiska lokalnego, na którą składały się m.in. wywiady z odbiorcami wsparcia. Ponadto członkowie rodzin zagrożonych procesami dziedziczenia ubóstwa, podczas grup kreatywnych, mieli możliwość zapoznania się z proponowanymi rozwiązaniami i zgłaszania do nich uwag, które zostały uwzględnione w przygotowaniu ostatecznej wersji narzędzi.

Udział w realizacji działania *Praca socjalna z zaangażowaną rodziną* osób zagrożonych procesami dziedziczenia ubóstwa jest dobrowolny i osoby te mogą w każdej chwili, kiedy tylko uznają to za stosowne, odmówić wzięcia udziału w zaplanowanych aktywnościach, w tym m.in. w warsztatach. Odbiorcy wsparcia wskazują również rodzaj oczekiwanej pomocy oraz omawiają z użytkownikami modelu różne rozwiązania, biorąc udział w podejmowaniu decyzji w wyborze rozwiązania odpowiadającego w największym stopniu potrzebom członków ich rodziny. Narzędzia zostaną wyjaśnione prostym, zrozumiałym dla członków grupy docelowej językiem.

Ponadto u podstaw rozwiązania *Praca socjalna z zaangażowaną rodziną* – jak sama nazwa wskazuje – leży przekonanie członków rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa do podjęcia starań mających na celu poprawę sytuacji rodziny, ze szczególnym uwzględnieniem sytuacji dzieci oraz ich przyszłości.

Równouprawienie i równość szans

Działania podejmowane w ramach *Pracy socjalnej z zaangażowaną rodziną* pomagają budować zasadę równości szans, ponieważ są skierowane w tej samej mierze do kobiet i do mężczyzn. Ponadto zarówno w codziennej pracy asystentów/pracowników socjalnych, jak i w proponowanych w ramach działania warsztatach duży nacisk zostanie położony na zrównoważony podział obowiązków domowych pomiędzy kobiety i mężczyzn, w tym obowiązków związanych z opieką nad dziećmi. Z diagnozy przeprowadzonej w środowisku lokalnym wynika, że mężczyźni na ogół w znacznie mniejszym stopniu angażują się w obowiązki związane z prowadzeniem gospodarstwa domowego oraz opieką nad dziećmi. W ramach *Pracy socjalnej z zaangażowaną rodziną* zostaną podjęte konkretne działania, mające na celu zaproponowanie członkom rodzin zagrożonych procesami dziedziczenia ubóstwa nieco zmodyfikowanego podziału ról. Działania w tym zakresie zostaną włączone m.in. w program warsztatów: *Warsztaty dla młodych rodziców* oraz *Warsztaty - Regulamin porządku domowego*.

Co do zasady, dostęp do realizowanego działania mają w tej samej mierze osoby w pełni sprawne, co osoby z niepełnosprawnościami. Jednak w przypadku, kiedy liczba miejsc na zajęcia – np. realizowane w ramach *Pracy socjalnej z zaangażowaną rodziną* warsztaty – będzie ograniczona, w pierwszej kolejności mogą z nich skorzystać osoby z niepełnosprawnościami lub posiadające dzieci z niepełnosprawnościami oraz samotne matki/samotni ojcowie. Ponadto prowadzone w ramach *Pracy socjalnej z zaangażowaną rodziną* działania są wspierane przez portal projektu, który dostosowany do potrzeb osób słabowidzących i słabosłyszących. Warsztaty są organizowane w pomieszczeniach dostępnych dla osób z niepełnosprawnościami.

Działanie to ma na celu budowanie równości szans osób – w tym przede wszystkim dzieci i młodzieży – wywodzących się ze środowisk, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa. W rozwiązaniu zaproponowano szereg działań, które mają wyrównać szanse życiowe młodych ludzi, których życiowy start, z niezależnych od nich przyczyn, jest znacznie utrudniony w porównaniu z sytuacją osób pochodzących z rodzin bardziej uprzywilejowanych. Mówiąc najkrócej, jedną z podstawowych funkcji prezentowanego elementu modelu jest przeciwdziałanie biedzie dzieci, biedzie rozumianej nie tylko jako deficyty materialne, lecz również jako deficyty dotyczące wzorców mentalnych.

Odwwołania do rozwiązań w innych projektach EQUAL/POKL

Rozwiązanie *Praca socjalna z zaangażowaną rodziną*, w obszarze poświęconym dzieciom wychowującym się w rodzinach, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa, zostało wzbogacone o procedury działania oraz narzędzia opisane w podręczniku *Standardy pracy socjalnej: rekomendacje metodyczne i organizacyjne*⁴³ przygotowanym w ramach Zadania 2 „Działania w zakresie wdrażania standardów pracy socjalnej i funkcjonowania instytucji pomocy i integracji społecznej” projektu systemowego „Tworzenie i rozwijanie standardów usług pomocy i integracji społecznej”, realizowanego w działaniu 1.2 „Wsparcie systemowe instytucji pomocy i integracji społecznej” w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki.

⁴³ K. Kadela, J. Kowalczyk: *Standardy pracy socjalnej: rekomendacje metodyczne i organizacyjne*. Wspólnota Robocza Związków Organizacji Socjalnych, Warszawa 2014.

W rozwiązaniu *Praca socjalna z zaangażowaną rodziną* znajdują się bezpośrednie odniesienia do trzech wybranych procedur wczesnej interwencji socjalnej, tj.

1. *Diagnozy czynników ryzyka wystąpienia przemocy w rodzinie wobec dziecka;*
2. *Diagnozy przemocy w rodzinie wobec dzieci;*
3. *Obserwacji dziecka małego (od 0 do 3 roku życia).*

Użytkownicy

Koncepcja pracy socjalnej, z definicji, jest przeznaczona przede wszystkim dla pracowników systemu pomocy społecznej, w tym pracowników socjalnych oraz asystentów rodziny.

Rozwiązanie *Praca socjalna z zaangażowaną rodziną* zostanie doprecyzowane i uzupełnione o dodatkowe narzędzia ułatwiające jego realizację. Do karty proponowanego rozwiązania jest dołączona:

- *Instrukcja dla użytkowników (w tym wytyczne do pracy z wykorzystaniem kontraktu socjalnego z zastosowaniem technik zmiany wzorców mentalnych)(patrz:cz. II, 3.1.); str. 42*
- *Instrukcja i scenariusz dla użytkowników Bilansu umiejętności (patrz: cz. II, I.2.4); str. 27 i str. 46*
- *Zestaw wytycznych do diagnozowania cech rodzin w zakresie wzorców mentalnych deficytów w zakresie wzorców mentalnych sprzyjających dziedziczeniu ubóstwa (patrz: cz. II, I. 2); str. 9*
- *Scenariusz wywiadu diagnostycznego nieustrukturyzowanego (patrz: cz. II, I. 2.4.); str. 13*
- *Arkusz obserwacji (patrz: cz. II, I. 2.4.); str. 21*
- *Arkusz oceny zaproponowanych odbiorcy wsparcia metod pracy (patrz: cz. II, C); str. 203*
- *Opis narzędzi dla celów monitoringu przeprowadzanego z odbiorcami wsparcia (patrz: cz. II, A); str. 195*
- *Zestaw wytycznych do ewaluacji zastosowanych technik (patrz: cz. II, B); str. 199*
- *Załącznik 1: Instrukcja i narzędzie Analiza czynników ryzyka wystąpienia przemocy w rodzinie wobec dziecka (patrz: cz. II, I. 3.2., załącznik 1); str. 62*
- *Załącznik 2: Instrukcja i narzędzie Arkusz diagnostyczny przemocy w rodzinie wobec dzieci (patrz: cz. II, I. 3.2., załącznik 2); str. 63*
- *Załącznik 3: Instrukcja i narzędzie Arkusz obserwacji dziecka małego (od 0 do 3 roku życia) (patrz: cz. II, I. 3.2., załącznik 3). str. 65*

Warunki wykorzystania

Użytkownicy proponowanego działania zostaną przygotowani w kolejnych etapach projektu do wykorzystania powstałych w projekcie *Potencjały* narzędzi. Instrukcja dołączona do opisu działania będzie na tyle szczegółowa i przejrzysta, że pozwoli docelowo w znacznej mierze korzystać z przygotowanych narzędzi samodzielnie.

Ponadto wszystkie narzędzia zostaną przygotowane w czytelny sposób, będą miały prostą konstrukcję, a korzystanie z nich nie będzie wymagało żadnych specjalistycznych umiejętności, wykraczających poza zakres kompetencji pracowników socjalnych oraz asystentów rodziny, którzy docelowo mają być głównymi użytkownikami działania oraz związanych z nim narzędzi.

Realizacja rozwiązania *Praca socjalna z zaangażowaną rodziną* jest możliwa dzięki wykorzystaniu tkwiących w lokalnej społeczności **zasobów**, do których należą:

- ✓ wykwalifikowana kadra lokalnych instytucji,

- ✓ aktywność pracowników tych instytucji w zakresie opracowania i wdrażania programów gminnych;
- ✓ zaangażowanie oraz oddanie pracowników lokalnych instytucji;
- ✓ współpraca pomiędzy lokalnymi instytucjami;
- ✓ aktywność, zaangażowanie oraz chęć poprawy sytuacji własnej i rodziny widoczne postawach członków rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa.

Działanie nie wymaga spełnienia żadnych dodatkowych warunków dotyczących lokalu czy sprzętu, poza wymaganiami koniecznymi do przeprowadzenia określonego rodzaju warsztatów. Warunki te zostaną określone konkretnie przy poszczególnych warsztatach.

Kwalifikacje pracowników socjalnych oraz asystentów rodziny są w pełni wystarczające do realizacji zadania.

Odbiorcy

Odbiorcami działania są wszyscy członkowie rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa oraz rodziny jako całość. Pracownicy socjalni/asystenci rodziny wspólnie z członkami rodzin podejmą decyzję, na które z zaproponowanych w obrębie działania czynności należy położyć największy nacisk ze względu na aktualne najpilniejsze potrzeby poszczególnych rodzin.

Kompleksowość i jakość

Wysoka jakość *Pracy socjalnej z zaangażowaną rodziną* będzie przejawiała się m.in. w:

1. Posiadaniu odpowiednich kompetencji przez osoby podejmujące określonego rodzaju działania. Zakłada się, że osoby te będą kompetentne w obszarze pracy socjalnej, a ponadto zostanie im zapewnione wsparcie w przygotowaniu do praktycznego wykorzystania modelu⁴⁴. Kwalifikacje pracowników socjalnych oraz asystentów rodziny są wystarczające do realizacji działania. Ponadto wykwalifikowane i posiadające odpowiednie doświadczenie w poszczególnych dziedzinach osoby przeprowadzą stosowne warsztaty w członkami rodzin borykającymi się z określonego rodzaju problemami, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa.
2. Cele oraz sposób postępowania użytkowników rozwiązania zostały sformułowane w przejrzystej formie w *Instrukcji* dołączonej do karty rozwiązania. Z *Instrukcji* jasno wynika jakie działania są rekomendowane w *Pracy socjalnej z zaangażowaną rodziną*.
3. Osoby wykorzystujące element modelu, zgodnie z zasadą *empowerment*, mają możliwość modyfikowania rozwiązania oraz uzupełniania go o kwestie, które uważają za ważne, a które nie znalazły się we wstępnej wersji narzędzi (np. w *Scenariuszu wywiadu diagnostycznego nieustrukturyzowanego* oraz w *Arkuszu obserwacji* zostało w tym celu przewidziane stosowne miejsce);
4. Ponadto realizowane w ramach działania aktywności – w tym m.in. warsztaty – będą odbywały się w odpowiednio przygotowanych pomieszczeniach wyposażonych w potrzebne

⁴⁴ Wymagane kompetencje w obszarze pracy socjalnej zostały opisane m.in. w pracy *Standardy pracy socjalnej: rekomendacje metodyczne i organizacyjne* [K. Kadela, J. Kowalczyk: *Standardy pracy socjalnej: rekomendacje metodyczne i organizacyjne*. Wspólnota Robocza Związków Organizacji Socjalnych, Warszawa 2014].

do realizacji określonego rodzaju zajęć sprzęty (rodzaje tych sprzętów zostaną opisane przy okazji omawiania poszczególnych rodzajów warsztatów). Pomieszczenia te będą dostępne dla osób z niepełnosprawnościami.

5. Podejmowane w ramach *Pracy socjalnej z zaangażowaną rodziną* działania będą monitorowane oraz ewaluowane za pomocą narzędzi dołączonych do modelu projektu, tj. za pomocą *Arkusza oceny zaproponowanych odbiorcy wsparcia metod pracy, Monitoringu przeprowadzonego z odbiorcami wsparcia oraz Zestawu wytycznych do ewaluacji zastosowanych technik*.
6. Ponadto użytkownicy rozwiązania będą mieli dostęp do potrzebnych do jego realizacji narzędzi, w tym m.in.: do *Instrukcji przeznaczonej dla użytkowników, Scenariusza konsultacji z nauczycielami i innymi użytkownikami modelu, Zestawu wytycznych do diagnozowania cech rodzin w zakresie wzorów mentalnych zakresie wzorców mentalnych sprzyjających dziedziczeniu ubóstwa oraz Scenariusza wywiadu diagnostycznego nieustrukturyzowanego*.

Wysoka jakość świadczonych usług zostanie zatem zapewniona przez stałą kontrolę oraz ocenę stosowanych narzędzi dokonywaną zarówno przez ich użytkowników, jak i odbiorców proponowanych działań.

Połączenia z innymi działaniami

Działania powiązane z modelem *Pracy socjalnej z zaangażowaną rodziną*, to:

- *Inne działania realizowane w ramach pracy socjalnej: trening zarządzania budżetem domowym, Umowa współpracy.*
- *Bilans umiejętności,*
- *Warsztaty,*
- *Bank czasu,*
- *Portal.*

Wszystkie działania realizowane w ramach pracy socjalnej zostały pomyślane jako system powiązanych ze sobą rozwiązań. Dlatego Praca socjalna z zaangażowaną rodziną łączy się z *Pracą socjalną – zarządzaniem budżetem gospodarstwa domowego* oraz *Umową współpracy*. Szczegóły powiązań zostaną opisane w *Instrukcji* załączonej do karty rozwiązania.

Bilans umiejętności zostanie wykorzystany w trzeciej fazie działań proponowanych w ramach *Pracy socjalnej z zaangażowanymi rodzinami*. Z jego wykorzystaniem użytkownicy modelu będą mogli w łatwy sposób zdiagnozować cenne umiejętności członków rodzin korzystających ze wsparcia.

Warsztaty zostaną wykorzystane w pierwszej, drugiej oraz czwartej fazie proponowanego działania. Ich celem będzie rozwój kluczowych dla funkcjonowania we współczesnej rzeczywistości kompetencji, w tym m.in. zarządzania dostępnymi zasobami, współpracy w zespole, radzenia sobie z konfliktami, itp. Warsztaty są również ważnym elementem pracy socjalnej przeznaczonej dla dzieci.

Z kolei *Bank czasu* pozwoli na praktyczne wykorzystanie umiejętności wypracowanych w ramach *Pracy socjalnej z zaangażowaną rodziną*.

Realizacja *Pracy socjalnej z zaangażowaną rodziną* – w tym w szczególności w formie warsztatów – będzie wspierana przez portal internetowy wyposażony w następującego rodzaju instrumenty:

- Obszar informacyjny odnośnie sposobu działania warsztatów, w którym będzie można uzyskać szczegółowe informacje jakie warsztaty są organizowane, dla kogo w szczególności są przeznaczone, jakie są zasady rekrutacji uczestników, jaki jest cel warsztatów i jaki jest ich program;

- Narzędzie pozwalające na tworzenie terminarza warsztatów pozwalające na łatwiejsze ustalenie dat spotkań zgodnych z grafiką wszystkich uczestników;
- Obszar pozwalający na wspólną pracę grup w internecie, gdzie możliwa będzie wymiana informacji oraz realizowanie przedsięwzięć przez kiluosobowe zespoły;
- Obszar pozwalający na przechowywanie i narzędzie rozpowszechniania materiałów przygotowanych na spotkania umożliwi sprawne przekazywanie potrzebnych dokumentów uczestnikom warsztatów;
- Obszar pozwalający na prowadzenie forum grupy przyczyni się do ułatwienia wymiany informacji i doświadczeń między uczestnikami warsztatów oraz między uczestnikami a trenerem; wykorzystanie forum przyczyni się także do podtrzymania zaangażowania uczestników warsztatów po ich zakończeniu.;
- Obszar pozwalający na promocję grup (np. w module Puls projektu / Aktualności) umożliwi rozpowszechnianie informacji o realizowanych aktywnościach.

Ponadto użytkownicy oraz odbiorcy modelu będą wykorzystywali podczas realizacji działania *Symulatory* dostępne na portalu projektu, wyposażone w następujące instrumenty:

- Obszar informacyjny odnośnie sposobu działania symulatorów, w którym dostępne będą szczegółowe informacje na temat sposobu wykorzystania narzędzia;
- Obszar pozwalający na przeglądanie dostępnych symulatorów, w którym możliwe będzie dokonanie oceny jakiego rodzaju narzędzie nadaje się najlepiej do rozwiązania określonego rodzaju problemu/ odpowiedzi na konkretne pytanie;
- Obszar pozwalający na promocję symulatorów (np. w module Puls projektu / Aktualności), w którym możliwe będzie pozyskanie informacji o możliwości wykorzystania oraz funkcjonalnościach dostępnych narzędzi;
- Kalkulatory umożliwiające prowadzenie symulacji, w tym m.in. obliczanie kosztów pożyczek, przed podjęciem decyzji o ich zaciągnięciu.

Działania prowadzone z zaangażowaną rodziną będą wspierane przez portal internetowy w warstwie informacyjnej oraz promocji. Przy pomocy Informatorów (M02) publikowane będą szczegółowe informacje dotyczące działania oraz podstawowych rozwiązań, stanowiąc swego rodzaju poradnik dla rodzin, które rozpoczynają współpracę. Wiadomości dotyczące możliwości zaangażowania się będą przekazywane za pomocą Pulsu projektu (M01).

Umowa współpracy

15	Umowa współpracy
<p><i>Ogólny opis działania</i></p> <p>Zgodnie z ustawą o pomocy społecznej kontrakt socjalny jest pisemną umową zawieraną pomiędzy osobą korzystającą ze świadczeń pomocy społecznej a pracownikiem socjalnym. Kontrakt określa wspólnie podejmowane zobowiązania zmierzające do rozwiązywania problemów osoby lub rodziny i wspierania aktywizacji społeczno-zawodowej. W kontrakcie znajdują się m. in. ustalone z pracownikiem socjalnym działania, które powinna podjąć osoba lub rodzina, chcąc poprawić swoją</p>	

sytuację życiową.”⁴⁵ W myśl zasady, że „*tym, co czyni ubogim nie jest brak środków utrzymania, ale otrzymywanie pomocy z tego powodu*”⁴⁶ celem przygotowania *Wytycznych do pracy z zastosowaniem kontraktu socjalnego* jest podkreślenie jego znaczenia dla aktywizacji społeczno-zawodowej poprzez wzajemne zobowiązanie członków rodzin i pracownika socjalnego do podejmowania działań służących realizacji zdefiniowanych celów. Forma kontraktu socjalnego powinna być wyrazem zasady wzajemności, która ma ogromne znaczenie w aktywnej polityce społecznej, sprzyjające, włączeniu społecznemu osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, w tym osób zagrożonych procesami dziedziczenia ubóstwa.

Jednakże narzędzie kontraktu socjalnego „w praktyce bywa traktowane jako formalność wymagana dla dostępu do usług w systemie pomocy i integracji społecznej”⁴⁷ Przyjmuje się również, że, jako nieobowiązkowe narzędzie pracy socjalnej, „kontrakt socjalny jest wyłącznie narzędziem na potrzeby aktywizującej roli świadczeń pomocy społecznej i określa minimalny poziom współdziałania osoby i rodziny”⁴⁸. Natomiast **u podstaw pracy socjalnej w ujęciu modelu „Potencjały” leży praca socjalna oparta na budowaniu zaangażowania rodziny**, która zakłada podjęcie różnorodnych konkretnych działań, zarówno po stronie rodziny, w której toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa jak również po stronie pracownika socjalnego lub asystenta rodziny. Zamierzeniem projektu „Potencjały” jest wzmocnienie „siły sprawczej” zawieranych kontraktów między pracownikiem socjalnym i rodziną, podkreślenie w nich zasady wzajemności i podmiotowości w odniesieniu do rodziny i poszczególnych jej członków..

Biorąc pod uwagę, że odbiorcą modelu są członkowie rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa, istotne jest, aby postanowienia kontraktu były rzeczywiście realizowane, żeby przerwać ten proces i wzmocnić chęć zmiany wzorców mentalnych. Dlatego, **jako alternatywę dla kontraktu socjalnego, stosowanego przez Ośrodek Pomocy Społecznej proponuje się w ramach modelu Potencjały wykorzystywanie „Umowy współpracy”**. Jest to rozwiązanie dopełniające wobec funkcjonujących rozwiązań ustawowych. Intencją modelu nie jest ingerencja w ustawowe narzędzia, lecz uzupełnienie ich działaniami komplementarnymi. Narzędzie to wraz z towarzyszącymi mu narzędziami: *Zmiana umowy współpracy* i *Ocena umowy współpracy* zostało opracowane przez ekspertów ds. pracy socjalnej Agnieszka Ignasiak, Elżbietę Olber, Monikę Maciejewską-Dłubałę, Małgorzatę Kubiak – Horniatko (Warszawa 2011) i wykorzystane do opracowania *Standardów Pracy Socjalnej* w projekcie systemowym „Tworzenie i rozwijanie standardów usług pomocy i integracji społecznej”. Z założenia proponowane narzędzia: *Umowa współpracy*, *Zmiana umowy współpracy* i *Ocena umowy współpracy* służą dokumentowaniu przebiegu pracy socjalnej: wyznaczaniu celów i ustaleniu planu działania oraz dokumentowaniu rezultatów podejmowanych działań – systematycznej ewaluacji.

Proponowana „Umowa współpracy” określa działania rodziny (lub jej członka) oraz działania pracownika socjalnego lub asystenta rodziny. Dodatkowo istnieje możliwość, aby stroną umowy była inna osoba zaangażowana w proces aktywizacji. Np. zgodnie z Wytycznymi do diagnozowania cech rodzin w zakresie wzorców mentalnych wzorców mentalnych sprzyjających dziedziczeniu ubóstwu w *przypadku kiedy z rodziną pracuje pracownik socjalny oraz asystent rodziny rekomenduje się wspólne ustalenie najbardziej odpowiednich dla konkretnej rodziny rozwiązań*. Podobnie, jeśli urząd pracy jako jedna ze stron działania Animacja pracy będzie zaangażowany w aktywizację zawodową rodziny.

⁴⁵ Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz.U. 2004 Nr 64 poz. 593)

⁴⁶ R. Szarfenberg: *Aktywna polityka społeczna*, [dostęp 27.07.2017], <http://rszarf.ips.uw.edu.pl/pdf/APS.pdf>, s. 5.

⁴⁷ K. Kadela, J. Kowalczyk: *Standardy pracy socjalnej. Rekomendacje metodyczne i organizacyjne*, WRZOS, Warszawa 2014, s. 151.

⁴⁸ Ibidem, s. 151

Stroną umowy może być również osoba na rzecz której rodzina/członek rodziny wykonuje działania w ramach Banku czasu.

Warta jest tu podkreślenia zasada wzajemności – działania wszystkich stron umowy realizowane są w równym stopniu.

Zakłada się, że Umowa współpracy będzie podstawowym instrumentem działania asystenta rodziny i pracowników socjalnych w pracy socjalnej z zaangażowaną rodziną, w tym w trakcie animacji pracy, czyli stymulowania i mobilizacji do zmiany sytuacji społeczno-ekonomicznej rodziny. Umowa współpracy będzie zawierana pomiędzy rodziną lub jej członkiem a pracownikiem socjalnym/asystentem rodziny i ewentualnie innymi osobami zaangażowanymi w proces pomocowy zawierającą:

- Opis celu głównego i celów szczegółowych, które rodzina wspólnie z pracownikiem socjalnym próbuje osiągnąć
- Określenie czasu jaki jest potrzebny do osiągnięcia celów
- Plan działań służących osiągnięciu celów (zarówno po stronie rodziny jak i pracownika)
- Postanowienia odnośnie oceny realizacji umowy współpracy i ewentualnej zmiany umowy.

Istotne jest zachowanie zasady *empowerment* i partycypacji w trakcie tworzenia zapisów umowy współpracy – treść umowy jest ciągłe i na bieżąco negocjowana z rodziną/członkiem rodziny.

W oparciu o *Wytyczne do diagnozowania cech rodzin w zakresie wzorów mentalnych w zakresie wzorców mentalnych sprzyjających dziedziczeniu ubóstwa*, opracowane w ramach modelu „Potencjały”, po przeprowadzeniu diagnozy za pomocą *Scenariusza wywiadu diagnostycznego* rekomenduje się rozważenie możliwości podpisania z rodziną Umowy współpracy.

Scenariusz wywiadu diagnostycznego pomoże pracownikowi socjalnemu lub asystentowi rodziny określić problemy rodziny lub osoby. Na tej podstawie pracownik socjalny lub asystent rodziny podejmie decyzję, jakie działania należałoby podjąć/co można by rodzinie/osobie zaproponować, aby zniwelować te problemy.

Do zawarcia Umowy współpracy prowadzi również przeprowadzenie z członkiem rodziny Bilansu umiejętności – Dom, które ma ułatwić pracownikom socjalnym identyfikację umiejętności, jakimi dysponują odbiorcy projektu (dorosłe osoby z rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa). W wyniku diagnozy umiejętności, która jest - pamiętając o zasadzie podmiotowości i partycypacji, na bieżąco omawiana i uzgadniana z członkami rodzin – może zostać zawarta umowa współpracy werbalizująca cele określone na podstawie diagnozy i działania służące ich realizacji.

Istotną częścią Umowy współpracy będą zobowiązania rodziny do udziału w działaniach zaprojektowanych w ramach modelu (np. udział w Warsztatach dla rodziców lub Warsztatach inżynierii finansowej gospodarstwa domowego czy w spotkaniach Klubu wsparcia), jak również podejmowania różnego rodzaju działań wynikających z problemów (~~deficytów~~) – i możliwości (umiejętności) rodziny ustalanych w wyniku **Wywiadu diagnostycznego** lub **Bilansu umiejętności - Dom** (np. przygotowania CV, sprzątnięcia obejścia, wspólnego odrabiania lekcji, poszukiwanie ofert pracy w Banku czasu).

Innowacyjność rozwiązania polegającego na alternatywnym do kontraktu socjalnego stosowaniu Umowy współpracy polega na wykorzystaniu narzędzia do realizacji opracowanych w ramach modelu rozwiązań w celu przeciwdziałania procesom dziedziczenia ubóstwa. Wykorzystanie zasady wzajemności pozwala zwiększyć szansę na zmianę wzorców mentalnych odbiorców projektu i poprawić skuteczność pomocy społecznej w tym względzie. Proponowanie prostszej (krótszej) odmiany kontraktu w formie *Umowy współpracy* może zachęcić obie strony umowy (pracownika socjalnego i rodzinę) do jego podpisania oraz jego realizacji.

Innowacyjne podejście do zawierania formy umownej między odbiorcami wsparcia i pracownikami socjalnymi polega również na możliwości podpisania dokumentu przez więcej nie dwie strony, a zasada równoważności zakłada, że działania każdej ze stron są traktowane na równi. Wyrażona w ten sposób zasada podmiotowości przyczyni się do większego zaangażowania rodziny w poprawę swojej sytuacji. Zobowiązania innych stron (instytucji) wspólnie z rodziną uzgodnione i podpisane wzmocnią w niej poczucie, że wysiłki wszystkich stron umowy są skierowane w poprawę jej sytuacji życiowej, zachęcając ją do realizacji własnych postanowień.

Związek z obszarami działań

Stosowanie umowy współpracy pozwala na realizację działań w następujących obszarach:

- Trening umiejętności związanych z nauką i pracą;
- Coaching: umiejętność wyznaczania celów i podejmowania decyzji;
- Trening umiejętności związanych z zarządzaniem zasobami, w tym finansowymi.
- Trening partycypacji w życiu społecznym (kapitał społeczny i kulturowy);
- Trening zachowań prozdrowotnych.

Realizacja działań w wymienionych obszarach będzie wynikała z zapisów i zobowiązań rodziny oraz pozostałych stron Umowy współpracy

Jakie zdiagnozowane problemy rozwiązuje działanie

Zaprezentowane alternatywne podejście do kontraktu socjalnego może przyczynić się do poprawy sytuacji członków rodzin, w których toczą się problemy dziedziczenia ubóstwa, na wielu płaszczyznach. Przede wszystkim zapisy Umowy współpracy będą wynikały z przeprowadzonej diagnozy cech rodzin *cech rodzin w zakresie wzorów mentalnych* i umiejętności, jak również z aktywnego uczestnictwa w formułowaniu zapisów *Umowy*. Z przeprowadzonej już diagnozy rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa wynikają następujące problemy, do których rozwiązania przyczyni się realizacja działania:

- brak zaangażowania członków rodzin w poprawę sytuacji, w której się znajdują (bierność zawodowa i edukacyjna), słaba wiara (lub jej brak) we własne możliwości i wpływ na otaczającą rzeczywistość,
- silnie rozwinięta u niektórych rodzin postawa roszczeniowa wobec OPS,
- niechęć i brak pomysłów na podejmowanie własnych inicjatyw, brak rzeczywistego zaangażowania członków rodzin w poradzenie sobie z problemami, które uniemożliwiają usamodzielnienie się i uniezależnienie od systemu pomocy społecznej.

Zobowiązania, zapisane w *Umowie współpracy*, których podejmować się będą rodziny, sprzyjać będą także poprawie sytuacji tych rodzin w zakresie:

- niskich i nieaktualnych kwalifikacji bezrobotnych członków rodzin,
- bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, szczególnie w rodzinach z niepełnosprawnością,
- nieodpowiedniego gospodarowania posiadanymi zasobami finansowymi.

Umowa współpracy jest instrumentem realnego wpływania na zachowania jednostek, które można wyszczególnić w umowie w stosunku do konkretnej osoby lub rodziny.

Podmiotowość i partycypacja

Podmiotowość i partycypacja użytkowników

Zgodnie z zasadą *empowerment*, która podkreśla aktywną postawę pracownika socjalnego i klienta pomocy społecznej, elementem modelu, jakim jest sposób podejścia do zawierania kontraktu socjalnego

było szeroko konsultowane z pracownikami socjalnymi i asystentem rodziny, podczas pogłębionych wywiadów indywidualnych, w trakcie grup kreatywnych oraz spotkań bezpośrednio poświęconym przygotowaniu modelu.

Użytkownicy modelu będą osobiście odpowiedzialni za pogłębioną diagnozę problemów rodziny (za pomocą *Scenariusza wywiadu diagnostycznego, Bilansu umiejętności – Dom czy Arkusza Moje Zasoby i Możliwości*) oraz będzie to ich autonomiczna decyzja, czy danej rodzinie zaproponować podpisanie Umowy współpracy. Zasada partycypacji użytkowników umowy współpracy przejawia się również swobodnym proponowaniu działań do wykonania przez rodzinę jak również przez samego pracownika socjalnego, które w opinii pracownika socjalnego najlepiej przysłużą się zmianie sytuacji życiowej danej rodziny/osoby. Zobowiązania pracownika socjalnego zaznaczone w Umowie współpracy są oczywistym przejawem partycypacji.

Podmiotowość i partycypacja odbiorców

zawarcie umowy współpracy, między pracownikiem socjalnym rodziną lub jej członkiem jest upodmiotowieniem beneficjenta- umożliwia mu wywieranie wpływu na warunki, na jakich będzie mu udzielana pomoc. Wykorzystanie formy umownej w pracy socjalnej stosowane jest z poszanowaniem godności jednostki i jej prawa do samostanowienia – w tym przejawia się zasada *empowerment* i partycypacji. Wszystkie elementy umowy: cele, działania, czas przeznaczony na ich realizację, termin oceny i możliwość zmiany będą ustalane z rodziną/osobą. Podpisanie umowy współpracy będzie się odbywać na zasadzie dobrowolności. Działania, które będą przedmiotem zobowiązań w ramach *Umowy*, powstały w wyniku pogłębionej diagnozy w trakcie bezpośrednich wywiadów indywidualnych z członkami rodzin, będącymi odbiorcami tego działania. Ponadto, w trakcie grup kreatywnych, członkowie rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa zapoznali się z proponowanymi rozwiązaniami i wyrazili swoje opinie, które zostały uwzględnione. Dodatkowo, by wzmocnić zasadę *empowerment* w odniesieniu do odbiorców wsparcia proponuje się wprowadzenie możliwości zmiany umowy współpracy w sytuacji, gdy strona umowy chce zmienić cele lub działania służące do ich realizacji.

Równouprawienie i równość szans

Zasada równości szans spełniona będzie poprzez zapewnienie równego dostępu do współpracy kobietom i mężczyznom, osobom z niepełnosprawnością czy osobom w trudnej sytuacji na rynku pracy (bezrobotnym, nieaktywnym). Przy zawieraniu umów przestrzegana będzie zasada parytetu płci, stosowanie do struktury wg płci w społeczności lokalnej. Warunki, w jakich podpisywana będzie Umowa będą uzależnione od indywidualnej decyzji członków rodzin. Umowa współpracy będzie określała rodzaj wsparcia niezbędnego dla wyrównania szans odbiorców projektu na rynku pracy, w obszarze edukacji i w życiu społecznym.

Odwołania do rozwiązań w innych projektach EQUAL/POKL

Koncepcja Umowy współpracy w modelu "Potencjały" bazuje na rozwiązaniach opracowanych przez ekspertów ds. pracy socjalnej Agnieszkę Ignasiak, Elżbietę Olber, Monikę Maciejewską-Dłubałę, Małgorzatę Kubiak – Horniatko, Warszawa 2011. Narzędzie to zostało wykorzystane w ramach **projektu systemowego POKL „Tworzenie i rozwijanie standardów usług pomocy i integracji społecznej”**, którego celem był rozwój systemu pomocy i integracji społecznej, poprzez opracowanie i wdrożenie, wybranych standardów usług pomocy i integracji społecznej. Umowa współpracy przeznaczona jest do wyznaczania celów i ustalania planu działania i stosowana jest przez pracownika socjalnego do dokumentowania procesu pracy socjalnej. Punktem odniesienia jest publikacja

autorstwa K. Kadeli i J. Kowalczyka „Standardy pracy socjalnej. Rekomendacje metodyczne i organizacyjne”, Wrzos, Warszawa 2014.

Użytkownicy

Użytkownikami umowy współpracy są pracownicy socjalni i asystent rodziny. Stroną Umowy mogą być również inne osoby i instytucje zaangażowane w proces pomocowy, np. Powiatowy Urząd Pracy, Szkoła, Poradnia psychologiczno-pedagogiczna. Opis działania jest uzupełniony o:

- Instrukcję - Wytyczne do pracy z wykorzystaniem kontraktu socjalnego, które znajdują się w części II modelu w rozdziale I.3.1 „Instrukcje dla użytkowników” str. 42;
- Formularz Umowy współpracy - część II modelu, rozdział I.3.2 Narzędzia związane z poszczególnymi rozwiązaniami str. 83;
- Formularz Zmiany Umowy współpracy - część II modelu, rozdział I.3.2 Narzędzia związane z poszczególnymi rozwiązaniami str. 88;
- Formularz Oceny Umowy współpracy - część II modelu, rozdział I.3.2 Narzędzia związane z poszczególnymi rozwiązaniami str. 85;
- Zestaw wytycznych do diagnozowania cech rodzin w zakresie wzorów mentalnych ~~deficytów~~ w zakresie wzorców mentalnych sprzyjających dziedziczeniu ubóstwa – część II modelu, rozdział I.2 Zestaw wytycznych do diagnozowania cech rodzin w zakresie wzorów mentalnych ~~deficytów~~ w zakresie wzorców mentalnych sprzyjających dziedziczeniu ubóstwa str. 9;
- Scenariusz wywiadu diagnostycznego nieustrukturyzowanego, znajdujący się w części II modelu w rozdziale I.2.4 „Narzędzia do diagnozowania” str. 13;
- Arkusz Moje Zasoby i Możliwości, znajdujący się w części II modelu w rozdziale I.3.2. „Narzędzia związane z poszczególnymi rozwiązaniami” str. 76;
- Arkusz oceny zaproponowanych odbiorcy wsparcia metod pracy – część II modelu punkt C str. 203;
- Opis narzędzi dla celów monitoringu przeprowadzanego z odbiorcami wsparcia – część II modelu punkt A str. 195;
- Zestaw wytycznych do ewaluacji zastosowanych technik – część II modelu punkt B str. 199
- Scenariusz konsultacji podejmowanych działań z nauczycielami oraz innymi użytkownikami modelu – część II modelu rozdział „Charakterystyka zasad współpracy” str. 187.

Warunki wykorzystania

Użytkownicy proponowanego działania zostaną przygotowani do jego wdrażania podczas instruktarzu w kolejnym etapie projektu. Program szkolenia, uwzględniający m. in. zapoznanie się z zasadami zawierania Umowy współpracy znajduje się w części II w rozdziale „Program szkoleń użytkowników”. Na etapie testowania użytkownicy otrzymają komplet narzędzi gotowych do zastosowania, z których będą mogli skorzystać wybierając koncepcję Umowy współpracy. Do realizacji Umowy współpracy nie potrzebne są dodatkowe umiejętności ponieważ nawiązuje ona do kontraktu socjalnego, stosowanego przez użytkowników modelu „Potencjały” w dotychczasowej pracy socjalnej. Działanie nie pociąga za sobą dodatkowych kosztów i jest przeznaczone dla wykwalifikowanych pracowników socjalnych – nie wymaga więc dodatkowych kwalifikacji.

Odbiorcy

Umowa współpracy skierowana jest do osób z rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa, w szczególności są to rodziny:

- Korzystające z systemu pomocy społecznej w drugim lub trzecim pokoleniu
- Rodziny „oporne na zmianę”, od których trudno wyegzekwować działania aktywizujące
- Rodziny, których członkami są osoby długotrwale bezrobotne

- Mające problemy z terminowym regulowaniem podstawowych opłat
- Rodziny, dla których środki w postaci zasiłków i świadczeń są jedynym źródłem dochodu
- Rodziny o niskich dochodach
- Rodziny, których członkowie przerwali edukacją na wczesnym poziomie bądź mają niskie, nieaktualne kwalifikacje.

Za diagnozę i selekcję rodzin do działania odpowiadać będzie pracownik socjalny lub asystent rodziny, który w oparciu o dostarczone w ramach projektu narzędzia diagnostyczne

- Zestaw wytycznych do diagnozowania cech rodzin w zakresie wzorców mentalnych w zakresie wzorców mentalnych sprzyjających dziedziczeniu ubóstwa Scenariusz wywiadu diagnostycznego;
- Bilans umiejętności – Dom
- Arkusz Moje Zasoby i Możliwości

podejmie decyzję, komu zawarcie umowy współpracy najefektywniej pomoże zmienić sytuację życiową.

Kompleksowość i jakość

Wysoka jakość usługi polegającej na stosowaniu *Umowy współpracy* będzie zapewniona poprzez stosowanie tego narzędzia przez posiadających odpowiednie kompetencje i doświadczenie pracowników socjalnych i asystenta rodziny. Osoby te posiadają profesjonalne wykształcenie z zakresu pracy socjalnej oraz doświadczenie w pracy z rodzinami z racji wykonywanego zawodu i zajmowanego stanowiska w strukturach OPS. Ponadto Umowa współpracy jest alternatywa dla kontraktu socjalnego, w którego stosowaniu mają doświadczenie pracownicy socjalni. Gotowe formularze (Umowa współpracy, Zmiana umowy współpracy i Ocena umowy współpracy), które zostały przetestowane i pozytywnie zaopiniowane w projekcie systemowym PO KL, „Tworzenie i rozwijanie standardów usług pomocy i integracji społecznej” a także opracowany szeroki wachlarz działań, które mogą stać się przedmiotem zobowiązań w *Umowie*, zapewnią sprawne i kompleksowe wsparcie rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa. Przejrzysta instrukcja - *Wytyczne do pracy z wykorzystaniem kontraktu socjalnego z zastosowaniem technik zmiany wzorców mentalnych* sprzyjać będą zachowaniu wysokiej jakości stosowania rozwiązania.

Połączenia z innymi działaniami

Umowa współpracy, jest narzędziem **Pracy socjalnej z zaangażowaną rodziną** w tym **Animacji Pracy**. Umowa współpracy może dotyczyć udziału w **Warsztatach** czy poszukiwania pracy za pośrednictwem **Banku czasu**.

Realizacja działania będzie wspierana przez portal dostarczający następujących obszarów:

- Obszar informacyjny odnośnie sposobu działania inicjatywy, w którym będzie można uzyskać szczegółowe informacje o zasadach realizacji umowy współpracy.
- Obszar pozwalający na promocję materiałów z powstałych w ramach innych działań, z których użytkownicy jak i odbiorcy wsparcia będą mogli czerpać inspirację do podejmowanych działań, zapisywanych w umowie
- Narzędzie pozwalające na tworzenie Check-list'y
- Obszar pozwalający na promocję symulatorów (np. w module Puls projektu / Aktualności) w którym możliwe będzie pozyskanie informacji o możliwości wykorzystania oraz funkcjonalnościach dostępnych rozwiązań i narzędzi.

16

Praca socjalna - Trening zarządzania budżetem domowym

Ogólny opis działania

Jedna z podstawowych tez ekonomii behawioralnej dotyczącej ludzi biednych (a zatem także odbiorców Projektu „Potencjały”, którymi są członkowie rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa) mówi nam, że wzorce mentalne kształtujące ich decyzje są wrażliwe na rozmaite ułomności ludzkiego myślenia w tej samej mierze, co wszystkich innych. Różnica jest jedynie ta, że ludzie biedni odczuwają skutki swoich błędów znacznie bardziej boleśnie, aniżeli ci, którym wiedzie się lepiej. Co więcej, 'urządzenia' finansowe - konta bankowe, możliwości efektywnego oszczędzania, dostępne oferty kredytowe, itp. - są przygotowywane głównie z myślą o tych drugich. To oznacza m.in. tyle, że, niezależnie od głębokości swego ubóstwa, osobom z rodzin, w których toczą się procesy dziedziczonego ubóstwa znacznie trudniej przychodzi borykanie się z typowymi i powszechnymi problemami finansowymi. Myśl praktyczna jest zatem taka: 'im jesteś biedniejszy, tym większe znaczenie mają wzorce mentalne tkwiące u podstaw decyzji gospodarczych, które podejmujesz'.

Celem opisywanego dalej działania jest taka zmiana wzorców mentalnych, która prowadzi do bardziej racjonalnego gospodarowania zasobami finansowymi w rodzinach, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa, do równoważenia budżetów gospodarstw domowych i do unikania niebezpieczeństw towarzyszących zaspokajaniu ich codziennych potrzeb. Efekt tej zmiany to 'refleksyjne' czy 'analityczne' podejście do równoważenia rodzinnego budżetu, sprowadzające się - na przykład - do porównania 'dochodów stałych' z 'dochodami zmiennymi' i zakresu związanego z tym ryzyka dotyczącego zaciągania długoterminowych zobowiązań, tj. pożyczek czy kredytów czy pożytku z unikania doraźności w gospodarowaniu zasobami finansowymi tak, aby w miarę bezpiecznie można było zaspokoić 'okresowe' czy 'sezonowe' potrzeby rodziny. Takie refleksyjne podejście do gospodarowania budżetem domowym sprzyjać będzie zminimalizowaniu powtarzających się zaległości w opłatach czy nieracjonalnych zakupów w gospodarstwach domowych rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa.

Najkrócej - to nacisk na wydłużenie perspektywy planowania budżetu zarówno po stronie dochodowej, jak i po stronie wydatkowej i pożytków płynących z krótkoterminowego, celowego gromadzenia oszczędności.

Zatem, kluczowa funkcja działania pn. 'Trening gospodarowania budżetem domowym', które będzie stałym elementem pracy socjalnej, sprowadza się do kształtowania takich wzorców mentalnych, w których kładzie się nacisk na **kalkulację ryzyka, kalkulację kosztów związanych z nieterminową realizacją zobowiązań i umiejętność systematycznego planowania zarówno dochodów jak i wydatków.**

Aby zwiększyć prawdopodobieństwo i trwałość zmiany konieczne są **ciągłe działania**, wbudowane w codzienną pracę pracowników socjalnych i asystenta rodziny. Tego typu działaniem jest Trening gospodarowania budżetem domowym będący elementem stałej praktyki w ramach pracy socjalnej. Działanie koncentruje się m.in. na wsparciu członków rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa, na wyznaczaniu celów w zakresie planowania wydatków, oszczędzania oraz na pomocy w ich osiągnięciu (*coaching*). **Innowacyjność** działania 'Trening zarządzania budżetem domowym'

rozumiana jest jako rozszerzenie dotychczasowego rutynowego podejścia stosowanego w ramach działań pomocy społecznej koncentrującego się na łagodzeniu skutków biedy i wykluczenia społecznego poprzez dostarczenie użytkownikom wsparcia narzędzi do pracy z odbiorcami w zakresie gospodarowania finansami. Narzędzia te (Warsztaty inżynierii finansowej gospodarstwa domowego, narzędzie analityczne Budżet gospodarstwa domowego, Kalkulatory) sprzyjać będą zmianie nawyków w zakresie wydatkowania, planowania i oszczędzania środków finansowych.

Związek z obszarami działań

Działanie pn. 'Trening gospodarowania budżetem domowym' stanowi bezpośrednią realizację zadań obejmujących **trening umiejętności zarządzania zasobami** oraz **coaching: umiejętność wyznaczania celów i podejmowania decyzji**. **Pierwsze z tych zadań** jest realizowane poprzez wdrażanie odbiorców projektu „Potencjały” do posługiwania się narzędziem analitycznym pn. 'Budżet gospodarstwa domowego' i do wykorzystywania tego narzędzia w długookresowym planowaniu dochodów i wydatków. **Zadanie drugie** jest realizowane poprzez wdrażanie odbiorców do 'analitycznego' podejścia do planowania budżetu gospodarstwa domowego. Praktyczną formą realizacji tego zadania jest demonstracja takich problemów decyzyjnych, jakie następuje - na przykład - wybór okresu spłaty kredytu i dokonanie wyboru pomiędzy opcją 'dłuższy okres kredytowania, niższe raty i wyższy całkowity koszt kredytu' i opcją 'krótszy okres kredytowania, wyższe raty i niższy całkowity koszt kredytu'. Inny, podobny problem decyzyjny to wybór pomiędzy subiektywnej użyteczności opcji 'niezaspokojenia pilnej potrzeby gospodarstwa domowego i terminowa spłata zobowiązania' i opcji 'zaspokojenie pilnej potrzeby i ponoszenie kar za zwłokę w spłacie zobowiązania'. Wypada dodać, że demonstracja problemów decyzyjnych tego rodzaju jest stosunkowo prosta - na przykład poprzez położenie nacisku na staranną analizę warunków umów kredytowych zawieranych przez odbiorców projektu, zwracanie uwagi na sposoby wyliczania kar za zwłokę w jego spłacie, zwracanie uwagi na wysokość prowizji czy tzw. 'opłaty przygotowawczej' pobieranej przez kredytodawcę reklamującego swoją ofertę jako 'bezprowizyjną', itp. To akurat można robić stosunkowo łatwo również poprzez demonstrowanie warunków ofert zgłaszanych przez firmy 'pożyczkowe' (por. np. <http://oferta.chwilowkowo24.pl>) W rozumieniu coachingu, „Trening gospodarowania budżetem domowym” jest procesem, którego głównym celem jest wzmocnienie odbiorców modelu w postaci dostarczenia potrzebnych informacji, pokazania perspektywy, zademonstrowania przykładów oraz wspieranie go w samodzielnym dokonywaniu zamierzonej zmiany mentalnej w oparciu o własne odkrycia, wnioski i zasoby. Działanie jest bardziej skuteczne od dotychczas stosowanych w ramach pracy socjalnej właśnie ze względu na wbudowane w nie elementy coachingu.

Jakie zdiagnozowane problemy rozwiązuje działanie

Obie wersje 'Diagnozy' wskazały na charakterystyczne - potwierdzone w toku realizacji projektu PIW EQUAL pn. 'Druga Szansa' - cechy wzorów mentalnych w rodzinach, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa, takie jak **doraźność zakorzeniona w uogólnionym poczuciu niepewności i niska ocena własnego sprawstwa**. W tych cechach zakorzeniona jest niechęć do analizowania dalszych konsekwencji podejmowanych decyzji (por. 'Raport', np. slajd 25,231). Podstawowym, wyraźnie sformułowanym celem omawianego działania jest zmiana tego wzoru mentalnego, zaś jego funkcją jest upodmiotowienie członków rodzin w zakresie samostanowienia o domowych wydatkach. Działanie „Trening zarządzania budżetem domowym” jest odpowiedzią na zdiagnozowane problemy rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa:

- brak umiejętności racjonalnego gospodarowania posiadanymi zasobami
- brak umiejętności planowania w długim okresie czasu

- brak nawyku systematycznego oraz kontrolowania stanu domowych finansów
- powtarzające się zaległości w podstawowych opłatach (czynsz, energia, gaz, woda)
- skłonności do brania drogich i szybkich pożyczek, tzw. „chwilówek” w trudnych/nagłych sytuacjach losowych
- brak aktywności w rozwiązywaniu własnych problemów – postawa roszczeniowa
- brak wiary we własne możliwości i wpływu na otaczającą rzeczywistość (niskie poczucie sprawstwa)

Podmiotowość i partycypacja

Podmiotowość i partycypacja użytkowników

Respektowanie zasady *empowerment* w odniesieniu do użytkowników działania realizowane jest na podstawie uwzględnienia wyników pogłębianej diagnozy, w ramach której odbyły się indywidualne wywiady pogłębione z użytkownikami działania „Trening zarządzania budżetem domowym”. Dodatkowo, uwzględniając zasadę partycypacji, projektując elementy modelu (jednym z nich jest Trening zarządzania budżetem domowym) odbyły się spotkania w ramach grup kreatywnych, podczas których użytkownicy modelu (pracownicy socjalni i asystent rodziny) zgłaszali swoje propozycje i uwagi, wskazując na zasadność i ważność tego typu rozwiązania. Zasada *empowerment* i partycypacji będzie realizowana również poprzez dobrowolny udział w działaniach zaprojektowanych w modelu. Pracownicy socjalni/asystent rodziny samodzielnie będą diagnozować członków rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa, jako odbiorców wsparcia w postaci Treningu zarządzania budżetem domowym. Użytkownicy, wykorzystując swoją wiedzę o problemach poszczególnych rodzin, będą również mieli swobodę w wyborze, i jeśli to konieczne - modyfikacji, poszczególnych narzędzi wspierających Trening zarządzania budżetem domowym od tabeli z budżetem domowym, przez warsztaty inżynierii finansowej gospodarstwa domowego aż po narzędzia umiejscowione na platformie projektu „Potencjały” tak aby jak najefektywniej wsparły konkretne potrzeby i deficyty odbiorców modelu.

Podmiotowość i partycypacja odbiorców

Zasada *empowerment* realizowana jest w odniesieniu do odbiorców projektu na kilka sposobów. Po pierwsze, Trening zarządzania gospodarstwem domowym został przygotowany w wyniku pogłębionej diagnozy środowiska, na którą składały się również indywidualne wywiady pogłębione z odbiorcami modelu. Zasada *empowerment* i partycypacji polega również na dobrowolnym udziale w rozwiązaniach zaplanowanych w ramach Treningu zarządzania gospodarstwem domowym. Podstawowa funkcja działania to upodmiotowienie odbiorców Projektu „Potencjały”, czyli członków rodzin, w których toczą się procesy dziedziczonego ubóstwa, poprzez wskazanie im na możliwości kontrolowania własnego losu i trening odpowiednich umiejętności w tym zakresie, m.in. dzięki narzędziu pn. 'Budżet gospodarstwa domowego' czy poprzez udział w warsztatach „Inżynieria finansowa gospodarstwa domowego”. Narzędzia wykorzystywane do Treningu zarządzania budżetem domowym zostaną opisane prostym, zrozumiałym dla odbiorców modelu językiem.

Równouprawienie i równość szans

Konkluzje wskazywanych wyżej wyników badań prowadzonych przez *behavioral economists* wskazują jednoznacznie na to, że a) ludzie biedni są bardziej obciążeni kosztami błędów w zarządzaniu swoimi zasobami finansowymi, b) są bardziej obciążeni ryzykiem podejmowania błędnych decyzji w tym zakresie i c) kontekst instytucjonalny i psychologiczny podejmowanych przez nich decyzji finansowych (np. niechęć do kontaktów z bankiem powodowany obawą przed upokorzeniem czy trudniejszy dostęp do tzw. 'bankowości internetowej'), faworyzuje tych, którym wiedzie się lepiej. Efekt jest ten, że - pomimo formalnie równych praw - ich sytuacja jest zdecydowanie gorsza, co przekłada się na

nierówność szans. Działanie pn. 'Trening zarządzania gospodarstwem domowym' ma te szanse wyrównywać m.in. poprzez nacisk na takie umiejętności zarządzania finansami gospodarstwa domowego, które skądinąd są stosunkowo rzadkie (bo mniej potrzebne) w zamożniejszych gospodarstwach domowych.

Przejawem utrwalania się wzorów mentalnych, także w zakresie gospodarowania zasobami jest dyskryminacja i nierówności ze względu na **pleć**. W trakcie Treningu zarządzania budżetem domowym promowane będą zachęty do podejmowania decyzji (np. odnośnie planowania wydatków, oszczędzania) niezależnie od płci. Działania w ramach Treningu będą skierowane zarówno do mężczyzn i kobiet, wzmacniając partycypację w podejmowaniu decyzji finansowych słabszej płci w rodzinie, którą najczęściej (lecz nie zawsze) jest kobieta nieaktywna zawodowo. Decyzję w tym zakresie podejmować będzie pracownik socjalny/asystent rodziny znający na bieżąco problemy danej rodziny i stosunki/zależności w niej panujące.

Trening zarządzania budżetem domowym przyczynie się do wyrównywania szans osób z niepełnosprawnością. Narzędzia w ramach Treningu zarządzania finansami uwzględnić będą potrzeby osób z niepełnosprawnościami: warsztaty inżynierii finansowej zostaną zorganizowane w miejscu dostępnym dla osób z niepełnosprawnościami. Również portal wspierający Trening, w tym kalkulatory dostosowane będą do potrzeb osób słabowidzących.

Odwołania do rozwiązań w innych projektach EQUAL/POKL

Działanie odwołuje się do tej części dorobku **PIW EQUAL (projekt 'Druga szansa')**, w którym kładzie się nacisk na to, że jednym z podstawowych zadań mających na celu rozwiązywanie problemu dziedziczenia ubóstwa jest stabilizacja i równoważenie budżetów gospodarstw domowych. Jeden z wyników uzyskanych w ramach tego projektu sugeruje też, że niestabilność emocjonalna i konflikty w rodzinach, w których toczą się procesy dziedziczenia biedy są konsekwencją niestabilności ich budżetów i sporów o sposoby wykorzystywania dostępnych zasobów, czyli, mówiąc najprościej, 'kłótnie o pieniądze' i kłótnie o to, jak te pieniądze wydawać. Proponowane działanie służy racjonalizacji sporów tego rodzaju.

Użytkownicy

Użytkownicy działania „trening zarządzania budżetem domowym” to pracownicy socjalni/asystent rodziny, których zadaniem jest demonstrowanie odbiorcom Projektu „Potencjały”: **a)** roztropnych form zaspokajania bieżących potrzeb gospodarstwa domowego przy pomocy kredytów lub pożyczek, tj. zwracania uwagi na ich całkowite koszty i omówione wyżej decyzje, jakie należy w tym zakresie podejmować, ryzyko zmian w wysokości dochodów stałych i ryzyko szacowania zdolności do spłacania kredytu/pożyczki na dochodach zmiennych; ten element działania pn. „Trening zarządzania budżetem domowym” to wskazanie odbiorcom projektu konieczności starannego rozważenia kosztów i korzyści wyboru jednej z dwóch możliwych opcji zaspokajania pilnych potrzeb gospodarstwa domowego tj. opcji 'pożyczać/brać kredyty' i opcji 'oszczędzać' (realizacja tego zadania jest łatwo możliwa np. poprzez prostą analizę oferty firm pożyczkowych); **b)** treningu systematycznego rejestrowania dochodów i wydatków gospodarstwa domowego przez odbiorców. Technicznie rzecz biorąc, kluczowe znaczenie dla powodzenia tego treningu ma gromadzenie paragonów i faktur związanych z wydatkami gospodarstwa domowego i - w następnym kroku, np. w odstępach tygodniowych - posługiwanie się narzędziem pn. 'Budżet gospodarstwa domowego' dostępnego w dwóch wersjach, tj. w wersji 'papierowej' i w wersji 'elektronicznej'. Wybór jednej z tych wersji jest do uzgodnienia pomiędzy 'użytkownikiem' i 'odbiorcą'; **c)** okresowego (kwartalnego i rocznego) podsumowania i analizy wyników stosowania powyższego narzędzia i wskazania odbiorcom podstawowych wniosków

płynących z tej analizy działanie Trening zarządzania budżetem domowym został uzupełniony o narzędzia ułatwiające jego realizację:

- Instrukcja dla użytkowników – dostępna w części II modelu w rozdziale I.3.1 „Instrukcja dla użytkowników” str. 37;
- Narzędzie Tabela Budżet gospodarstwa domowego (wersja papierowa i elektroniczna) – dostępne w części II modelu w rozdziale I.3.2 „Narzędzia związane z poszczególnymi działaniami” str. 73;
- Kalkulatory dostępne na platformie projektu „Potencjały” – opisane w części III modelu
- Warsztaty inżynierii finansowej gospodarstwa domowego – opisane w niniejszej części w rozdziale 7 oraz w części II modelu w rozdziale I.3.2 „Narzędzia związane z poszczególnymi rozwiązaniami” str. 94;
- Scenariusz wywiadu diagnostycznego nieustrukturyzowanego – zawarty w części II modelu w rozdziale I.2.4. „Narzędzia do diagnozowania” str. 13;
- Arkusz oceny zaproponowanych odbiorcy wsparcia metod pracy – zawarty w części II modelu w punkcie C str. 203;
- Opis narzędzi dla celów monitoringu przeprowadzanego z odbiorcami wsparcia – zawarty w części II modelu w punkcie A str. 195;
- Zestaw wytycznych do diagnozowania cech rodzin w zakresie wzorców mentalnych sprzyjających dziedziczeniu ubóstwa – opisany w części II modelu w rozdziale I.2 str. 9;
- Zestaw wytycznych do ewaluacji zastosowanych technik – opisany w części II modelu w punkcie B str. 199.

Warunki wykorzystania

Podstawowy warunek wykorzystania to a) wskazanie użytkownikom korzyści płynących z proponowanych działań wspieranych prostą demonstracją służącą podejmowaniu decyzji typu 'pożyczać czy oszczędzać?' i demonstracją ryzyka związanego z wyborem jednej z tych opcji i przekonanie użytkowników do stosowania tych narzędzi w ich pracy z rodzinami odbiorców projektu; b) prosty instruktaż dla użytkowników dotyczący stosowania narzędzia pn. 'Budżet gospodarstwa domowego' i wyjaśnienie możliwych wątpliwości związanych z jego stosowaniem; c) dostarczenie tym spośród odbiorców projektu, którzy wybiorą wersję 'papierową' narzędzia kompletnego zestawu kart dla kolejnych miesięcy; Program szkolenia uwzględniający zapoznanie użytkowników z zasadami prowadzenia Treningu zarządzania budżetem domowym znajduje się w części II modelu.

Szacowana liczba osób koniecznych do realizacji działania w ciągu roku – 1-2 pracowników socjalnych spotykających się z członkami rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa;

Kompetencje tych osób – profesjonalne wykształcenie w zakresie pracy socjalnej oraz doświadczenie w pracy z rodzinami oraz wiedza o problemach rodzin wynikająca z długoletniej pracy w danym środowisku i/lub przeprowadzonej diagnozy sytuacji tych rodzin.

Liczba godzin pracy w roku – w zależności od liczby rodzin, z którymi prowadzony będzie trening - 24 godziny na jedną rodzinę w ciągu roku (w tym wspólne wypełnianie i analiza Tabeli Budżet Gospodarstwa Domowego)

Sprzęt - 1 komputer lub laptop z podłączeniem do Internetu i dostępem do drukarki – dostępny 12 godzin w ciągu roku do pracy z jedną rodziną.

Materiały – papier do skserowania Tabeli Budżet Gospodarstwa domowego – 1 ryza papieru w formacie A4 na rok

Odbiorcy

Wyjściowo działanie jest skierowane do wszystkich rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa. W sposób szczególny działanie skierowane jest do rodzin:

- Korzystających ze wsparcia systemu pomocy społecznej;
- Realizujących program pracy z asystentem rodziny;
- Mających problemy z terminowym regulowaniem podstawowych opłat
- Korzystających z systemu pomocy społecznej w drugim pokoleniu lub trzecim pokoleniu
- Rodzin o niskich dochodach
- Rodzin, których członkowie mają niestabilne dochody i wykonują prace dorywcze
- Rodzin, dla których środki w postaci zasiłków i świadczeń są jedynym źródłem dochodu

Kompleksowość i jakość

Wysoka jakość Treningu zarządzania budżetem domowym zapewniona zostanie poprzez:

- Zastosowanie Instrukcji dla użytkowników (pracowników socjalnych/asystenta rodziny)
- Przygotowanie użytkowników do prowadzenia ciągłego Treningu zarządzania budżetem gospodarstwa domowego w ramach instruktarzu/szkolenia
- Opracowanie przejrzystych narzędzi do wykorzystania w ramach Treningu (warsztaty, Budżet, Symulatory)
- Posiadanie odpowiednich kompetencji pracowników socjalnych i asystenta rodziny pracujących bezpośrednio z członkami rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa, realizujących trening zarządzania budżetem domowym w postaci systematycznych spotkań z członkami rodziny. Te kompetencje to profesjonalne wykształcenie w zakresie pracy socjalnej oraz wiedza i doświadczenie wynikające z wykonywania pracy w danym zawodzie.
- Posiadanie odpowiednich kompetencji przez osoby prowadzące Warsztaty Inżynierii finansowej gospodarstwa domowego (podstawowa wiedza trenerska, znajomość konstruowania budżetu domowego, znajomość narzędzia online)
- Ewaluacja i monitoring działania za pomocą narzędzi dołączonych do modelu projektu
- Odwołanie się do standardów wypracowanych w ramach projektu EQUAL „Druga szansa”

Połączenia z innymi działaniami

Trening zarządzania budżetem gospodarstwa domowego jest elementem **Pracy socjalnej z zaangażowaną rodziną**. Działanie to wiąże się również z **Warsztatami**, w ramach których przewidziano warsztaty inżynierii finansowej gospodarstwa domowego mające na celu bezpośrednio przygotowanie członków rodzin do efektywnego gospodarowania posiadanymi zasobami.

Realizacja działania będzie także wspierana przez portal projektu ‘Potencjały’ dostarczający następujących obszarów:

- Obszar informacyjny odnośnie sposobu działania treningu zarządzania budżetem domowym, w którym będzie możliwość uzyskania szczegółowych informacji pomocnych w realizacji treningu
- Obszar pozwalający na promocję materiałów powstałych w ramach innych działań wspierających trening zarządzania budżetem domowym, np. materiały informacyjne i edukacyjne wykorzystywane na warsztatach dot. inżynierii finansowej gospodarstwa domowego.

- Obszar pozwalający na promocję narzędzi pomocnych w realizacji działania, np. elektroniczne wersje narzędzi - arkuszy do obliczania i planowania wydatków
- Obszar informacyjny odnośnie sposobu działania warsztatów inżynierii finansowej

Ponadto użytkownicy oraz odbiorcy modelu będą wykorzystywali podczas realizacji działania *Symulatory* dostępne na portalu projektu, wyposażone w następujące instrumenty:

- Obszar informacyjny odnośnie sposobu działania symulatorów, w którym dostępne będą szczegółowe informacje na temat sposobu wykorzystania narzędzia;
- Obszar pozwalający na przeglądanie dostępnych symulatorów, w którym możliwe będzie dokonanie oceny jakiego rodzaju narzędzie nadaje się najlepiej do rozwiązania określonego rodzaju problemu/ odpowiedzi na konkretne pytanie;
- Obszar pozwalający na promocję symulatorów (np. w module Puls projektu / Aktualności), w którym możliwe będzie pozyskanie informacji o możliwości wykorzystania oraz funkcjonalnościach dostępnych narzędzi;

Kalkulatory umożliwiające prowadzenie symulacji, w tym m.in. obliczanie kosztów pożyczek, przed podjęciem decyzji o ich zaciągnięciu.

O możliwości rozpoczęcia treningów zarządzania budżetem domowym odbiorcy zostaną poinformowani za pomocą Pulu projektu (M01), będzie to również kanał przedstawiający najważniejsze korzyści i możliwości płynące z udziału. Szczegółowe informacje dotyczące formy treningów oraz najważniejsze zasady dotyczące planowania wydatków dostępne będą w formie Informatora (M02).

Praktyczne ćwiczenia możliwe będą dzięki aplikacji Symulator (M11) znajdującej się na portalu internetowym.

Bilans predyspozycji zawodowych uczniów

17	Bilans indywidualnych predyspozycji zawodowych uczniów
<i>Ogólny opis działania</i>	
<p>Nie widać powodów, dla których akurat w tym miejscu należałoby zastanawiać nad tym, czy ludzie różnią się między sobą w większym stopniu ‘z natury’, czy może dlatego, że charakteryzujący ich zestaw cech indywidualnych jest konsekwencją wpływów środowiska, w którym toczy się ich życie. Dość powiedzieć, że każdy z nas ma jakieś swoiste właściwości – określone talenty, temperament, takie czy inne predyspozycje, itp. Rezultat jest ten, że każdy z nas w różnym stopniu ‘nadaje się’ do pełnienia rozmaitych ról społecznych, w szczególności zaś – do pełnienia rozmaitych ról zawodowych – i lepiej zdawać sobie z tego sprawę choćby po to, aby uniknąć możliwych rozczarowań. Oczywiście, każdy z nas jest też mniej czy bardziej elastyczny: te czy inne umiejętności lub predyspozycje można – przynajmniej w jakimś stopniu ‘wytrenować’, z drugiej strony, talenty mogą zostać zmarnowane, ale, najogólniej rzecz biorąc, zadbanie o większą czy mniejszą kompatybilność indywidualnych predyspozycji i tego, czego się od ludzi oczekuje, jest ważne dla ich indywidualnych sukcesów, jak też i dla efektywnej realizacji ról społecznych i – zwłaszcza – ról zawodowych. Im lepiej zdajemy sobie z</p>	

tego sprawę, tym wyraźniej potrafimy też dostrzec znaczenie możliwie wczesnej pre-orientacji zawodowej.

To samo można powiedzieć nieco inaczej: każdy z nas wchodzi w życie z określonym kapitałem społecznym i z określonym kapitałem ludzkim. Obie te formy 'kapitału' są zazwyczaj systematycznie rozbudowywane – to, m.in. jedna z podstawowych funkcji systemu edukacyjnego – ale nietrudno zauważyć, że - jak w przypadku każdego kapitału - tzw. 'kapitał początkowy' ma zasadnicze znaczenie. Wczesna pre-orientacja zawodowa jest też ważna dla innego powodu: niezależnie od tego, jakie są indywidualne 'kapitały', jedną z kluczowych przesłanek sukcesu jest też i to, czy – z uwagi na kontekst społeczny – będzie można je z sukcesem wykorzystać. Praktycznie rzecz biorąc, jest to m.in. problem rodziców zastanawiających się wraz ze swoimi dziećmi nad trafnością ich wyborów edukacyjnych, stawiają im zgoła klasyczne pytanie: 'i co ty będziesz potem robił, z czego będziesz żył?' Wprawdzie precyzyjnie na tak postawione pytanie odpowiedzieć nie można, m.in. dlatego, że – przynajmniej wedle dotychczasowych doświadczeń – prognozy dotyczące zmian w strukturze rynku pracy i zmian w popycie na pracę 'sprawdzają się' jedynie w zakresie najbardziej podstawowych tendencji, niemniej, warto je brać pod uwagę po to, aby uniknąć równie podstawowych pomyłek.

Jednym z możliwych 'podejść' do rozwiązywania kwestii kompatybilności indywidualnych predyspozycji i oczekiwań wbudowanych w role zawodowe, jest koncepcja tzw. 'inteligencji wielorakiej' H. Gardnera. Jej zaletą jest to, że porządkuje ona indywidualne predyspozycje w ramach 8 'wymiarów', tj. rozmaitych 'typów inteligencji' i może być wykorzystywana zarówno dla celów samooceny własnych predyspozycji, jak też dla nabywania wiedzy o tym, które z nich są ważne (i ważniejsze niż inne), w rozmaitych zawodach. Dla tych powodów jest ona często wykorzystywana w praktyce doradców zawodowych. Jest ona pożyteczna dlatego, że sprzęga określone 'typy inteligencji' i obserwowalne predyspozycje z zawodami, w których są one cenione. Jedną z wersji tego 'sprzęgnięcia' prezentuje poniższa tabela.

Typ inteligencji	Obserwowalne predyspozycje	Szczególnie potrzebna w następujących zawodach
Językowa	Osoby, które mają rozwiniętą inteligencję językową lubią czytać, słuchać, pisać, opowiadać, przemawiać. Lubią zabawy ze słowami, nie mają problemów z ortografią. Często są systematyczne i uporządkowane.	Sprzedawca, kelner, przedstawiciel handlowy, dziennikarz, pisarz, poeta, polityk, tłumacz, korektor
Matematyczno-logiczna	Osoby, które mają rozwiniętą inteligencję logiczno-matematyczną lubią liczyć, rozwiązywać zagadki logiczne, eksperymentować, wyciągać wnioski. Często uczą się poprzez robienie notatek, schematów. Są to osoby zorganizowane, systematyczne, dokładne, potrafią myśleć abstrakcyjnie.	Mechanik samochodowy, kucharz, prawnik, detektyw, księgowy, bankier, statystyk, analityk, informatyk, architekt, inżynier
Wizualno-przestrzenna	Osoby, które mają rozwiniętą inteligencję wizualno-przestrzenną lubią rysować, nie mają problemów z czytaniem map, wykresów, schematów, tabel, mają dobre wyczucie koloru. Są to osoby, które myślą obrazowo, robią notatki w formie rysunków i wykresów. Osoby te myślą używając wyobraźni i obrazów. Są wrażliwe na otaczające przedmioty, kolory i wzory, lubią rysować, rzeźbić i wytwarzać używając kolorów i różnego typu materiałów.	Krawcowa, dekorator wnętrz, cukiernik, malarz, architekt
Kinestetyczna	Osoby, które mają rozwiniętą inteligencję ruchową lubią prace ręczne, prace mechaniczne. Najchętniej uczą się poprzez wykonywanie konkretnych zadań.	Fryzjer, kucharz, cukiernik, mechanik

	Zapamiętują wtedy, gdy same coś wykonają, a nie wtedy gdy o tym przeczytają lub ktoś im to pokaże. Mają szybki refleks, ale nie lubią siedzieć zbyt długo w jednym miejscu.	
Muzyczna	Osoby, które mają rozwiniętą inteligencję muzyczną są wrażliwe na muzykę i dźwięki, ton głosu. Często uczą się poprzez słuchanie. Chętnie słuchają muzyki. Zdecydowanie preferują lektury w formie audiobooków. Uczą się języków obcych ze słuchu.	Osoby zajmujące się nagłośnieniem, muzycy
Interpersonalna	Osoby, które mają rozwiniętą inteligencję interpersonalną lubią być z ludźmi, chętnie uczestniczą w zajęciach grupowych, łatwo dogadują się z innymi. Szybko odgadują intencje innych osób, potrafią rozwiązywać konflikty, łatwo nawiązują kontakty, dobrze prowadzą negocjacje.	Sprzedawca, przedstawiciel handlowy, kelner, wszystkie zawody związane z usługami
Intrapersonalna	Osoby, które mają rozwiniętą inteligencję intrapersonalną mają dobrze rozwiniętą intuicję. Nie potrzebują motywacji do działania z zewnątrz – same wiedzą co i dlaczego chcą robić. Mają dużą wiedzę na temat samego siebie - potrafią nazwać swoje cele, aspiracje, plany, mocne strony ale także ograniczenia. Są refleksyjne, często preferują pracę samodzielną.	pisarz, poeta, kompozytor, scenarzysta, psychiatra, psycholog, pedagog, etyk, ksiądz
Przyrodnicza	Osoby, które mają rozwiniętą inteligencję przyrodniczą lubią pracę na świeżym powietrzu. Wszystko co jest związane z ekologią i ochroną środowiska ma dla nich duże znaczenie. Często lubią pracę związaną z hodowlą zwierząt lub uprawą roślin.	rolnik, ogrodnik, florysta, zootechnik, weterynarz, dietetyk

Wypada dodać, że rozwinięcie tej koncepcji zawarte jest - w postaci narzędzi diagnostycznych – w dostępnej literaturze przedmiotu, np. w pracy: M. Rosalska, Warsztat diagnostyczny doradcy zawodowego. Przewodnik dla nauczyciela i doradcy, Warszawa 2012. Zawarte w tej pracy narzędzia są adaptowane – odpowiednio do potrzeb i kontekstu – przez nauczyciela/doradcę zawodowego realizującego działanie pn. 'Bilans indywidualnych predyspozycji zawodowych'

Z przeprowadzonych badań wynika, że dotychczas kwestionariusz inteligencji wielorakiej Howarda Gardnera nie jest wykorzystywany przez szkoły. W diagnozowanej gminie dotychczas prowadzone działania z obszaru doradztwa zawodowego były organizowane sporadycznie i ad hoc. Zaprojektowane działanie wprowadza systematyczność w tym zakresie.

Działanie opiera się na zaangażowaniu nauczycieli w pracę z młodzieżą i ich dążeniami do poprawy losów edukacyjno-zawodowych swoich uczniów. Nauczyciele w trakcie grup kreatywnych wykazywali duże zainteresowanie zaprojektowanym działaniem. Co więcej, jest ono z zakresu doradztwa edukacyjno-zawodowego, które cieszy się dużym zainteresowaniem w szkołach, choć z drugiej strony liczne placówki i pracujący a nich nauczyciele sygnalizują nieznaną narzędzi z zakresu poradnictwa zawodowego. Kwestionariusz inteligencji wielorakiej jest prostym narzędziem, które z łatwością opanuje każda osoba, tym bardziej ta z przygotowaniem do pracy z młodzieżą. Działanie w zamierzeniu zwiększa skuteczność działań szkół w zakresie poradnictwa zawodowego – przede wszystkim wobec młodzieży z grupy docelowej modelu.

Związek z obszarami działań

Działanie jest jedną z form treningu umiejętności związanych z nauką i pracą, sprzyja też bardziej refleksyjnemu podejmowaniu decyzji o wyborze ścieżki edukacyjnej, mieści się zatem również w obszarze skoncentrowanym na umiejętnościach wyznaczania celów i podejmowania decyzji.

Jakie zdiagnozowane problemy rozwiązuje działanie

Podstawowa funkcja działania to wydłużenie krótkookresowej perspektywy planistycznej charakterystycznej dla rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia biedy i przeciwdziałanie koncentrowaniu się członków tych rodzin na celach doraźnych i krótkoterminowych, a zatem – na zasadniczej zmianie typowego dla nich wzorca mentalnego, (por. Raport..., por. np. slajd 41)

Podmiotowość i partycypacja

Działanie sprzyja świadomemu podejmowaniu decyzji o wyborze ścieżki edukacyjnej, służy zatem budowaniu podmiotowości dzieci i młodzieży z rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia biedy

Równouprawienie i równość szans

Działanie wspiera ideę równouprawienia kładąc nacisk na to, że 'jesteśmy równi w indywidualnej różnorodności', a też i na to, że – niezależnie od indywidualnych predyspozycji – przynajmniej część z nich jest rezultatem indywidualnego treningu i wysiłku.

W Działaniu kładzie się nacisk na otwarty dostęp do materiałów i narzędzi pozwalających na rozpoznawanie własnych predyspozycji zawodowych poprzez dostęp do portalu internetowego projektu „Potencjały”

Użytkownicy

Użytkownikami Działania są nauczyciele/pedagodzy zajmujący się zagadnieniem doradztwa zawodowego i instruktorzy w Działaniu 'Płaszczyzna integracyjna SPOTKANIA' zaś jego odbiorców stanowią uczniowie i ich rodzice.

Narzędzia służące realizacji działania:

- Załącznik: Bilans predyspozycji zawodowych (cz. II II.4) str. 141
- Ankieta ewaluacyjna dla uczniów (cz. II II.5) str. 154
- Ankieta ewaluacyjna dla nauczycieli (cz. II II.5) str. 159

Warunki wykorzystania

Z uwagi na to, że materiały konieczne dla realizacji działania są ogólnodostępne – m.in. na portalu projektu „Potencjały” - rozbudowane szkolenie nie jest potrzebne. Opanowanie kompetencji cywilizacyjnych jest wystarczające do sprawnego stosowania opracowanego działania.

Posługiwanie się kwestionariuszem inteligencji wielorakiej nie wymaga specjalistycznego przygotowania. Narzędzie to może być z powodzeniem wykorzystywane tak przez nauczycieli w pracy grupowej z młodzieżą jak również poszczególnych uczniów do samooceny.

Angażując zasoby zewnętrzne należy mieć do dyspozycji:

- 1,5 osobogodziny na jedno zajęcia dla jednej grupy młodzieży
- materiały papiernicze (w tym flipchart)

ewentualnie komputer z dostępem do Internetu i rzutnik multimedialny (warunek nie jest konieczny)

Odbiorcy

Odbiorcami działania są przede wszystkim dzieci i młodzież z rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia biedy, (jeśli jest ono realizowane w ramach Działania pn. Płaszczyzna integracyjna...), ale nie widać powodów, dla których jego odbiorcami nie mogą być także inni uczniowie.

Kompleksowość i jakość

Oparcie Działania na popularnej i często wykorzystywanej w praktyce doradztwa zawodowego koncepcji H. Gardnera gwarantuje jego wysoki poziom merytoryczny. Otwarty dostęp do towarzyszących Działaniu materiałów zapewnia też i to, że jego realizacja nie zostanie strywializowana w praktyce.

Połączenia z innymi działaniami

Działanie jest kompatybilne z tymi wszystkimi Działaniami, które koncentrują się na zmianie zastanych wzorców mentalnych, zmianie polegającej na promowaniu 'myślenia powolnego' w miejsce 'myślenia szybkiego', i na treningu podejmowania decyzji i rozważaniu ich odroczonych konsekwencji.

Promocja prowadzonego bilansu predyspozycji będzie wspierana przez portal internetowy dzięki aplikacji Puls projektu (M01). Za jego pomocą opublikowane zostaną podstawowe informacje dotyczące działania oraz korzyści wynikających ze świadomości swoich predyspozycji zawodowych. Szczegółowe informacje dotyczące sposobu prowadzenia bilansu oraz możliwości rozwoju swoich mocnych stron przedstawione zostaną w formie Informatora (M02).

Prowadzenie bilansu może być wspierane poprzez zastosowanie aplikacji Ankiety (M07). Wyniki przeprowadzonej analizy zostaną przedstawione w przejrzystej i atrakcyjnej formie graficznej dzięki narzędziu prezentacji danych (M08).

8. Warunki wdrożenia modelu

Otwarty charakter modelu i mechanizm koordynacji

Model jest adresowany przede wszystkim do niewielkich gmin miejskich i miejsko-wiejskich, co jest pochodną przeprowadzonej diagnozy zdegradowanego społecznie i fizycznie terytorium, na terenie którego występuje koncentracja ubóstwa i zachodzą procesy jego dziedziczenia, oraz stosownych wniosków diagnostycznych uwzględniających specyfikę gmin niewielkich. Nie wykluczamy jednak zastosowania modelu wobec innego typu jednostek samorządu i terytoriów.

Model ma charakter otwarty i znajduje zastosowanie w różnych kontekstach, oraz umożliwia aplikowanie jego elementów w rozmaitych układach instytucjonalnych – ze względu na to, że poszczególne, proponowane w nim działania mają charakter „mikrointerwencji” i że nie zakłada on zasadniczych zmian strukturalnych czy systemowych. Warunki, które muszą być spełnione, aby możliwe było zastosowanie modelu w praktyce wynikają tyleż z ogólnych uwarunkowań prawnych, organizacyjnych i finansowych, co – w różnym stopniu – ze specyfiki poszczególnych działań modelu (wskazane one zostały w opisach działań, w rubrykach „Warunki wykorzystania”).

Szczególna rolę we wdrożeniu i zapewnieniu trwałości modelu pełni samorząd gminny. Model przewiduje ulokowanie koordynacji modelu właśnie w strukturach gminy, która wyznacza pracownika odpowiedzialnego za koordynację. **Mechanizm koordynacji działań** modelu zakłada:

- Powołanie społecznej Rady modelu, do zadań której należy opiniowanie stosowanych rozwiązań w zakresie współpracy międzyinstytucjonalnej oraz podejmowanie inicjatyw i sugerowanie rozwiązań sprzyjających dobrej współpracy (także w kwestiach merytorycznych), konsultowanie wskaźników monitoringu i ewaluacji i ich docelowych wartości, monitorowanie implementacji i przekazywanie zespołowi realizatorów modelu uwag i zaleceń związanych z jego przebiegiem, proponowanie zmian lub treści do zamieszczenia w dokumentach strategicznych Gminy (w szczególności w Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych) zgodnych z celami modelu i niezbędnych do jego realizacji, oraz wskazywanie kierunków montażu finansowego sprzyjającego realizacji celów Projektu. Model zakłada, że członkowie Rady są powoływani (np. w drodze zarządzenia przez Burmistrza lub Wójta) spośród pracowników instytucji zaangażowanych w realizację modelu i interesariuszy (placówki oświatowe, placówki kulturalne, OPS, Urząd Pracy, placówki służby zdrowia, przedstawiciele środowiska przedsiębiorców, NGO itd. – w zależności od kontekstu). W skład Rady powinni wchodzić także pracownicy urzędu miasta lub gminy, posiadający stosowne kompetencje merytoryczne w zakresie działań modelu. Posiedzenia Rady powinny odbywać się w miarę potrzeb, jednak na tyle często, aby była ona w stanie wywierać realny wpływ na przebieg działań modelu. Przykładowy regulamin rady znajduje się w drugiej części modelu („Instrukcje, wytyczne, narzędzia”), rozdz. VI.
- Powołanie (ze składu Rady) koordynatora reprezentującego Radę wobec interesariuszy i instytucji zewnętrznych. Koordynator Rady ma za zadanie także nadzorować sposób gromadzenia danych w ramach monitoringu oraz przekazywać radzie informacje i rekomendacje co do poszczególnych działań i pośredniczyć między realizatorami a radą.
- Pozyskanie realizatorów (instytucje w których prowadzone będą działania modelu) na podstawie deklaracji o przystąpieniu i udziale instytucji w realizacji działań modelu „Potencjały”, obligującej do zapewnienia aktywnego udziału pracowników instytucji w pracach związanych z przygotowaniem i realizacją działań modelu (w tym w przewidzianych w modelu szkoleniach), do wypełniania i zwrotu dokumentów dostarczonych przez koordynatora modelu – w szczególności dotyczących monitoringu działań modelu, oraz do udziału pracowników w działaniach ewaluacyjnych planowanych w ramach realizacji modelu. Wzór deklaracji znajduje się w drugiej części opracowania, podobnie jak opis zasad prowadzenia monitoringu i wzory związanych z nim narzędzi.
- Wykorzystanie komunikacji elektronicznej i narzędzi dostępnych na portalu do bieżącej wymiany informacji między realizatorami działań; chodzi w szczególności o założenie zamkniętych (tj. niepublicznych) „forów” i list dystrybucyjnych przeznaczonych do bieżącej korespondencji między członkami Rady, koordynatorem i użytkownikami działań projektu.
- Wykorzystanie portalu i komunikacji osobistej do gromadzenia informacji zwrotnych o rozwiązaniach modelu - bieżące uwzględnianie uwag, komentarzy i sugestii zarówno użytkowników, jak i opinii odbiorców modelu, w zakresie przydatnym do koordynacji działań modelu, przekazywanych za pośrednictwem użytkowników lub zamieszczanych na portalu internetowym – w tych jego działach, które mają za zadanie wsparcie poszczególnych działań modelu. Sugerujemy wyznaczenie w strukturach gminy osoby, która będzie na bieżąco gromadziła stosowane informacje i przekazywała je koordynatorowi.

Członkami Rady są przede wszystkim użytkownicy modelu. Beneficjent uznaje, że członkowie Rady będą stanowili naturalny ‘pas transmisyjny’ przekazujący Radzie swoje doświadczenia dotyczące pracy z

odbiorcami, ich postulaty i opinie dot. działań realizowanych w ramach modelu – co obejmuje również przekazywanie reakcji jego odbiorców na te działania. Co więcej, w modelu wielokrotnie zwraca się uwagę na podmiotowość jego odbiorców – to kluczowy element teoretycznych założeń całości, nie widać zatem powodów, dla których należałoby ich włączać do Rady. Ta – co do zasady – ma stanowić grono ‘ekspertów’, a zatem osób bezstronnie analizujących tok testowania modelu. Opinie i postulaty odbiorców są uwzględniane w procesie koordynacji i planowania działań modelu także dzięki bieżącemu analizowaniu zróżnicowanych materiałów z monitoringu i ewaluacji modelu (opis w części II).

Rada ma – wedle jej statutu – funkcje doradcze, jest zatem pozbawiona jakichkolwiek kompetencji stanowiących. To oznacza, że zadania Sekretarza mają charakter organizacyjny – jego podstawowe funkcje to organizacja prac Rady, nie są zatem potrzebne mu jakieś szczególne uprawnienia władcze. Co więcej, podstawowa myśl towarzysząca idei Rady mówi, że ma to być przede wszystkim organ służący wprawdzie monitorowaniu realizacji modelu, ale też ‘ucieraniu’ consensusu w kwestii formułowanych ocen. Myśl o wyposażeniu Rady i – w szczególności jej sekretarza w jakiegokolwiek kompetencje stanowiące wydaje się kłopotliwa dla dwóch powodów: po pierwsze dlatego, że byłaby to próba wbudowania w strukturę gminy kolejnego organu stanowiącego o trudnych do sprecyzowania powiązaniach z jej innymi organami i – po drugie – dlatego, że znakomicie sprzyjałoby to usztywnieniu jej działalności, a też i narażało ją na konflikty kompetencyjne.

Odpowiednio, jedną z funkcji Rady jest uruchomienie mechanizmu konsultacji pomiędzy jej członkami reprezentującymi podstawowe grupy interesariuszy w projekcie ‘Potencjały’ Dla sprawnego funkcjonowania Rady nie ma większego znaczenia to, czy jej członkowie będą się porozumiewali ze sobą formalnie – w toku jej posiedzeń – czy, co bardziej prawdopodobne biorąc pod uwagę charakter społeczności lokalnej, nieformalnie.

Tak pomyślane funkcje i zadania Rady oznaczają jednocześnie to, że w fazie testowania modelu (co oznacza zarazem jego jednostkowe wdrożenie), nie tworzy się ustrukturalizowanej, hierarchicznej organizacji formalnej obsługującej realizację poszczególnych działań. Logika modelu opiera się na idei kooperacji, przełamywania barier współpracy międzyinstytucjonalnej i procesach elastycznych, wzajemnych dostosowań interesariuszy modelu i jego użytkowników. Najkrócej rzecz ujmując, jest to logika oparta na rozszerzeniu koncepcji podmiotowości - dotyczy ona nie tylko odbiorców działań przewidzianych w modelu, lecz także jego użytkowników. To oni, kierując się swoją 'wiedzą lokalną'⁴⁹ oraz tym, jak kształtują się ich 'światy przeżywane' - w zgodzie z tym, co postuluje 'libertariański paternalizm' Sunsteina i Thaler'a - mogą, ale przecież nie muszą, uznać za atrakcyjne poszczególne opcje działań, które są im proponowane w modelu.

Trwałość zapewni także wprowadzenie deklaracji przystąpienia i udziału instytucji w realizacji działań modelu „Potencjały”. Wzór takiej deklaracji znajduje się w części II modelu („Instrukcje, wytyczne, narzędzia”), rozdz. VI. W szczególności, deklaracja zobowiązuje do zapewnienia aktywnego udziału pracowników instytucji w pracach związanych z przygotowaniem i realizacją działań modelu (w tym w przewidzianych w modelu szkoleniach), wypełniania i zwrotu dokumentów dostarczonych przez koordynatora modelu – w szczególności dotyczących monitoringu działań modelu, udziału pracowników w planowanych badaniach ewaluacyjnych planowanych w ramach realizacji modelu i zapewnienia bieżącej komunikacji z koordynatorem we wszelkich sprawach dotyczących prawidłowej realizacji działań modelu (w tym w szczególności pojawiających się problemów merytorycznych i organizacyjnych, oraz sposobów reakcji na ryzyko nieosiągnięcia celów działań modelu).

⁴⁹ por. np. C. Geertz: *Myśl potoczna jako system kulturowy*, w: „Wiedza lokalna: dalsze eseje z zakresu antropologii interpretatywnej”, 2005, Kraków: Wyd. UJ.

Sugerujemy, żeby w celu odpowiedniej koordynacji poszczególnych elementów modelu powołany (lub zatrudniony) został Koordynator, który byłby odpowiedzialny za planowanie, koordynowanie oraz organizowanie prawidłowej realizacji działań modelu zgodnie z harmonogramem, celami i wskaźnikami wynegocjowanymi przez Radę, nadzór nad gromadzeniem materiałów i danych w ramach monitoringu i ewaluacji modelu; zarządzanie opracowaniem wyników ewaluacji i prezentowanie ich Radzie; zarządzanie zmianami w projekcie, w tym podejmowanie po konsultacjach z Radą i ew. w instytucjach realizujących działania modelu decyzji dotyczących realizacji tych działań; opracowywanie i konsultacja z Radą harmonogramu działań modelu; nadzór nad procesem zatrudniania pracowników do realizacji działań modelu (o ile takie zatrudnienia będą konieczne); szacowanie potrzeb finansowych modelu i przekazywanie Radzie informacji w tym zakresie; koordynowanie ewentualnych zamówień związanych z realizacją działań modelu; koordynowanie ochroną danych osobowych i zasad zachowania równości szans w zakresie realizacji modelu; identyfikacja (w kontakcie z instytucjami realizującymi działania) ryzyk i prowadzenie dokumentacji modelu, wsparcie instytucji realizujących działania modelu oraz reprezentowanie działań modelu na zewnątrz. Sugerujemy także, żeby koordynator posiadał wykształcenie wyższe (w zakresie nauk społecznych, ekonomicznych, zarządzania, prawa lub innych) i przynajmniej trzyletnie doświadczenie w zarządzaniu pracą zespołową; powinien mieć umiejętność pracy w zespole, być komunikatywny i posiadać umiejętność rozwiązywania sytuacji konfliktowych, a także znajomość przepisów w zakresie koniecznym dla realizacji modelu. Niezwykle przydatna będzie dobra znajomość realiów gminy, w której realizowany będzie model – dlatego sugerujemy, żeby – w miarę możliwości – koordynator został powołany z uwzględnieniem dostępnych pracowników – np. urzędu gminy, funkcjonujących organizacji pozarządowych itp.

Działania modelu bazują na istniejącej strukturze instytucji – w większości przypadków nadzorowanych i finansowanych przez samorząd (w ramach zadań własnych gminy). Konsekwentnie, model **zakłada pełną zbieżność działań z istniejącym prawem** odnoszącym się do samorządu terytorialnego (gminnego) i regulujących funkcjonowanie poszczególnych instytucji. Chodzi w szczególności o następujące akty prawne:

- Ustawa z 8.03.1990 o samorządzie gminnym (Dz. U z 2001 r. Nr 142, poz. 1591 z późn. zmianami)
- Ustawa z 12.03.2004r. o pomocy społecznej (Dz.U. 2004 Nr 64 poz. 593) będąca podstawowym aktem prawnym określającym organizację pomocy społecznej, zadania w zakresie pomocy społecznej, rodzaje świadczeń z pomocy społecznej oraz zasady i tryb jej udzielania.
- Ustawa z 9.06.2011 o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz.U. 2011 Nr 149 poz. 887). Ustawa ta nakłada na gminy obowiązek udzielania pomocy rodzinom dysfunkcyjnym z dziećmi, realizowanej Pomoc ta realizowana jest poprzez działania asystenta rodziny, który wspiera rodziny w przezwyciężaniu trudności związanych z opieką i wychowaniem małoletnich dzieci.
- Ustawa z 29.07.2005 o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz.U. 2005 nr 180 poz. 1493) w zakresie działania zespołu interdyscyplinarnego lub grupy roboczej, o których mówi art. 9a, do współpracy z którymi jest upoważniony asystent rodziny.
- Ustawa z 7.09.1991 r. o systemie oświaty (Dz. U. 1996 Nr 67 poz. 329) w zakresie wspomaganie przez szkołę wychowawczej roli rodziny, dostosowania treści, metod i organizacji nauczania do możliwości psychofizycznych uczniów, a także możliwość korzystania z pomocy psychologiczno-pedagogicznej i specjalnych form pracy dydaktycznej, udzielania pomocy psychologiczno – pedagogicznej dzieciom i młodzieży przez poradnie psychologiczno-pedagogiczne, opieki nad uczniami pozostającymi w trudnej sytuacji materialnej i życiowej); przygotowania uczniów do wyboru zawodu lub dalszej drogi kształcenia,

- zapewnienia warunków do rozwoju zainteresowań i uzdolnień uczniów przez organizowanie zajęć pozalekcyjnych i pozaszkolnych oraz kształtowanie aktywności społecznej i umiejętności spędzania czasu wolnego.
- Rozporządzenie MEN z 30.04.2013 r. w sprawie zasad udzielania i organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach - opisuje zasady współpracy szkół z poradniami psychologiczno-pedagogicznymi oraz określa charakter pomocy udzielanej dzieciom i młodzieży.
- Rozporządzenie MEN z 21.05.2001 r. (wraz z późn. zm.) „w sprawie ramowych statutów publicznego przedszkola oraz publicznych szkół” - określa ramowe plany nauczania oraz wymiar godzin przeznaczonych na ich realizację.
- Ustawa z 28.01.1982 Karta Nauczyciela (Dz.U. 1982 nr 3 poz. 19) z późn. zmianami - określa czasowy wymiar pracy nauczycieli w szkole.
- Ustawa z 20.04.2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz. U. nr 99, poz. 1001). w zakresie działalności urzędów pracy dla łagodzenia skutków bezrobocia, zatrudnienia oraz aktywizacji zawodowej osób poszukujących pracy.
- Ustawa z 24.04.2003 o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (Dz.U z 2003 r. Nr 96, poz 873 z późn. zmianami) – określa zasady funkcjonowania lokalnych organizacji pozarządowych
- Ustawa z 26.10.1982 o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (Dz.U. z 2002 r. Nr 147, poz. 1231 z późn. zmianami).
- Ustawa z 29.07.2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii (Dz.U z 2005, Nr 179, poz. 1485 z późn. zmianami)
- Ustawa z dnia 25.02.1964 Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz.U. Nr 9, poz. 59 z późn. zmianami)
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 lutego 2017 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy oraz kształcenia ogólnego dla szkoły policealnej (Dz.U. 2017 poz. 356).

Ewentualnej weryfikacji z treścią w/w aktów prawnych będą wymagały ewentualne zmiany, jakie użytkownicy (biorąc pod uwagę lokalne potrzeby i kontekst) mogą wprowadzać do struktury i zadań modelu. Omówienie kwestii, które potencjalnie takiej weryfikacji wymagają winno być przedmiotem obrad Rady modelu.

Koszty wdrożenia i montaż finansowy

Konsekwencją tego, że działania modelu bazują na istniejącej strukturze i praktykach instytucji jest także i to, że do realizacji działań modelu są wymagane minimalne dodatkowe środki i nakłady finansowe. Model zakłada także wykorzystanie istniejących w gminach zasobów lokalowych (w szkołach, świetlicach środowiskowych, bibliotekach etc.) i komputerowych w szkołach i pozostałych instytucjach użytkowników. Diagnoza terytorium przeprowadzona na użytek modelu wykazała rozmaite niedostatki, jeśli idzie o infrastrukturę i wyposażenie placówek edukacyjnych i instytucji użytkowników; model brał to pod uwagę zakładając istnienie zbliżonego minimalnego wyposażenia w sprzęt i oprogramowanie w gminach wdrażających model, oraz konieczności uwzględnienia realnej sytuacji w tym względzie. Model nie zakłada także konieczności zatrudniania dodatkowego personelu w jednostkach samorządowych.

Twórcy modelu wychodzą z założenia, że znaczna część czynności związanych ze stosowaniem opracowanych i przetestowanych (a więc i działających, zaakceptowanych przez użytkowników po

zakończeniu testowania) rozwiązań stanie się częścią rutyn stosownych instytucji i ich pracowników. Model przewiduje na przykład wprowadzenie takich technik pracy z rodziną („Animacja pracy” i „Umowa współpracy), które nie wymagają dodatkowych nakładów, a jedynie używania przez asystentów rodziny metod i rozwiązań opracowanych w projekcie – ze względu na ich ‘przyjazność’ dla użytkownika i skuteczność. Sama identyfikacja rodzin i osób w rodzinach szczególnie zagrożonych dziedziczeniem ubóstwa to naturalny element pracy pracowników socjalnych; narzędzia wypracowane w projekcie mają tą identyfikację usprawnić i ukierunkować, ale – po ich przetestowaniu – nie będą w założeniu wymagały dodatkowych nakładów ze strony jednostki pomocy społecznej. Wypracowane w projekcie materiały, dla zredukowania kosztów, będą także przekazane i rozpowszechnione w wersji elektronicznych plików, co nie będzie generowało żadnych dodatkowych kosztów. Co więcej, opracowane i udostępniane w formie elektronicznej (na stronie informacyjnej projektu i – przede wszystkim – w ramach portalu internetowego) materiały multimedialne będą dostępne dla wszystkich zainteresowanych – także spoza terenu gminy.

Wbudowanie działań modelu w „rutyny instytucji i ich pracowników” wiąże się z możliwymi do wykorzystania środkami finansowania modelu. Chodzi przede wszystkim o to, że model w założeniu bazuje na statutowych zadaniach współpracujących ze sobą (w realizacji działań modelu i w zarządzaniu nim) instytucji. Na przykład, poradnie psychologiczno-pedagogiczne czy zakłady opieki zdrowotnej są zobligowane do prowadzenia działań profilaktycznych, a szkoły realizują własne programy profilaktyki w zakresie zachowań ryzykownych lub programy profilaktyczno-wychowawcze. Większość działań modelu wpisuje się w te zadania, jednocześnie oferując takie modyfikacje dotychczasowego podejścia, które łatwo dadzą się zintegrować z wykonywaną na co dzień pracą. Siłą rzeczy możliwe do wykorzystania środki finansowe na realizację działań modelu mogą (i powinny) pochodzić z budżetów zaangażowanych instytucji. Poniższa tabela przedstawia zestawienie działań modelu ze wskazaniem zaangażowanych w ich realizację interesariuszy, oraz sugestiami co do możliwych do wykorzystania środków finansowych.

	Działania	interesariusze odpowiedzialni za realizację (wariantowo)	użytkownicy i instytucje zaangażowane i wspierające	możliwe do wykorzystania środki finansowania
1	Bilans umiejętności	OPS (element pracy socjalnej)	OPS	W ramach zadań statutowych OPS, ze środków na zadania własne gminy w części dot. pomocy społecznej. Zaangażowanie pracowników: możliwe wykorzystanie dodatków motywacyjnych.
2	Bank czasu	OPS (element pracy socjalnej)	OPS; szkoły, urząd pracy, PCPR, NGO placówki kulturalne - w zakresie przekazywania informacji o działaniu i ew. promocji	W ramach działalności statutowej OPS, ze środków na zadania własne gminy. Działanie bazuje na materiałach dostępnych na portalu modelu - w tym zakresie patrz poz. 18. Wsparcie ze strony innych instytucji - w ramach zadań statutowych. Zaangażowanie pracowników: możliwe wykorzystanie dodatków motywacyjnych.

3	Kluby wsparcia	OPS (element pracy socjalnej i środowiskowej)	OPS; zaangażowanie poradni psychologiczno-pedagogicznej, PCPR, ZOZ, policji, NGO - w ramach działań statutowych i w zakresie związanym ze zdiagnozowanymi potrzebami co do okazjonalnego poradnictwa na użytek uczestników klubów.	Kluby z założenia prowadzone przez wolontariuszy lub na zasadach samorządności i samopomocy. Ew. wsparcie ze strony OPS - w ramach pracy socjalnej i aktywizacji środowiska lokalnego (działalność statutowa). Ew. wsparcie specjalistów - w ramach zadań statutowych poradni psychologiczno-pedagogicznej, Policji, ZOZ, PCPR (prowadzenie specjalistycznego poradnictwa) i in. Możliwe dofinansowanie ze środków gminnego programu profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych lub narkomanii (na podstawie ustawy z 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi narkomanii i o ustawy z 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii), ew. dofinansowanie z samorządu województwa (art. 21 ust.1 ust. o pomocy społecznej). Współpraca z NGO - w ramach gminnego programu współpracy z organizacjami pozarządowymi. Zaangażowanie pracowników: możliwe wykorzystanie dodatków motywacyjnych.
4	Płaszczyzna integracji „Spotkania”: Współpraca z radiem, Wspólne granie, Treningi edukacyjne, Klub filmowy, "Moja mama (Tata) potrafi..."	Placówki kulturalne (np. Dom Kultury) lub szkoły lub świetlice środowiskowe lub NGO - w zależności od ułożenia poszczególnych poddziałań	OPS; placówki kulturalne (np. Dom Kultury), szkoły lub świetlice środowiskowe, NGO - w zależności od ułożenia poszczególnych poddziałań	W ramach działalności statutowej OPS, ze środków na zadania własne gminy. Alternatywnie: ze środków przeznaczonych na realizację gminnego programu profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych lub narkomanii (na podstawie ustawy z 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi narkomanii i o ustawy z 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii), ew. dofinansowanie z samorządu województwa (art. 21 ust.1 ust. o pomocy społecznej) - w zakresie w jakim planowane zajęcia w ramach Płaszczyzny obejmują zagadnienia zw. z profilaktyką. Współpraca z NGO - w ramach gminnego programu współpracy z organizacjami pozarządowymi. Zakładane wykorzystanie materiałów e-learningowych opracowanych w fazie testowania i dostępnych na portalu projektu (poz. 18). Zaangażowanie pracowników: możliwe wykorzystanie dodatków motywacyjnych.
5	Warsztaty	OPS (element pracy socjalnej)	OPS; ZOZ, PCPR, poradnie psychologiczno-pedagogiczne w zależności od tematyki warsztatów.	W ramach działalności statutowej OPS, ze środków na zadania własne gminy. Koszty trenerów możliwe do sfinansowania w ramach środków na działalność statutową zaangażowanych instytucji (np. PCPR "prowadzenie specjalistycznego poradnictwa"). Alternatywnie: ze środków przeznaczonych na realizację gminnego programu profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych lub narkomanii (na podstawie ustawy z 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi narkomanii i o ustawy z 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii), ew. dofinansowanie z samorządu województwa (art. 21 ust.1 ust. o pomocy społecznej) - w zakresie w jakim planowane warsztaty obejmują zagadnienia zw. z profilaktyką. Zakładane ekstensywne

				wykorzystanie materiałów e-learningowych dostępnych na portalu projektu (poz. 18)
6	Fundusz rozwoju talentów	OPS (element pracy socjalnej)	OPS; szkoły	Fundusz prowadzony przez wolontariuszy lub na zasadach samorządności i samopomocy. Ew. wsparcie ze strony OPS - w ramach pracy socjalnej i aktywizacji środowiska lokalnego (działalność statutowa).
7	Święta nietypowe	Placówki kulturalne (np. Dom Kultury) lub szkoły lub świetlice środowiskowe lub NGO - w zależności od tematyki i ulokowania działań	Szkoły; placówki kulturalne (np. Dom Kultury) świetlice środowiskowe, PCPR, NGO, urząd pracy - w zależności od tematyki i ulokowania działań	W ramach subwencji oświatowej lub ze środków na działalność statutową zaangażowanych instytucji. Alternatywnie: ze środków przeznaczonych na realizację gminnego programu profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych lub narkomanii (na podstawie ustawy z 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi narkomanii i o ustawy z 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii) profilaktyką, ew. dofinansowanie z samorządu województwa (art. 21 ust.1 ust. o pomocy społecznej) – w zależności od treści działań. Możliwe wykorzystanie środków od sponsorów lokalnych (nagrody itp.). Zakładane ekstensywne wykorzystanie materiałów e-learningowych dostępnych na portalu projektu (poz. 18)
8	Promocja zdrowia	OPS lub ZOZ	OPS, ZOZ	Cykliczne przeglądy stomatologiczne dzieci. Działanie w założeniu realizowane po nawiązaniu współpracy z fundacją „Wiewiórki Julii” (współpraca bezkosztowa) lub finansowane w ramach działań statutowych ZOZ, ze środków NFZ (promocja zdrowia i działania prozdrowotne)
9	Animacja pracy	OPS (element pracy socjalnej)	OPS, urząd pracy	W ramach działalności statutowej OPS, ze środków na zadania własne gminy. Poradnictwo PUP w ramach działań statutowych w przypadku zarejestrowanych bezrobotnych (np. program Aktywizacja i Integracja, Fundusz Pracy). Zaangażowanie pracowników: możliwe wykorzystanie dodatków motywacyjnych.

10	Konkursy	Placówki kulturalne (np. Dom Kultury) lub szkoły lub świetlice środowiskowe lub NGO - w zależności od tematyki i ulokowania działań	Szkoły; placówki kulturalne (np. Dom Kultury) świetlice środowiskowe, PCPR, NGO, ZOZ, urząd pracy - w zależności od tematyki i ulokowania działań	W ramach subwencji oświatowej lub ze środków na działalność statutową zaangażowanych instytucji. Alternatywnie: ze środków przeznaczonych na realizację gminnego programu profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych lub narkomanii (na podstawie ustawy z 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi narkomanii i o ustawy z 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii) profilaktyką, ew. dofinansowanie z samorządu województwa (art. 21 ust.1 ust. o pomocy społecznej) – w zależności od treści konkursu. Możliwe wykorzystanie środków od sponsorów lokalnych i środków przewidzianych na promocję w budżecie gminy (nagrody itp.). Zakładane ekstensywne wykorzystanie materiałów e-learningowych dostępnych na portalu projektu (poz. 18). Zaangażowanie pracowników: możliwe wykorzystanie dodatków motywacyjnych.
11	Paszport rozwoju	Szkoły	Szkoły, OPS, placówki kulturalne, NGO	Działanie w całości oparte o narzędzia i materiały dostępne na portalu internetowym (poz. 18), zakłada samodzielną obsługę i brak kosztów.
12	Kreowanie pomysłów	Szkoły, placówki kulturalne (np. Dom Kultury)	Szkoły; placówki kulturalne (np. Dom Kultury) świetlice środowiskowe, NGO - w zależności od tematyki i ulokowania działań	W ramach subwencji oświatowej lub ze środków na działalność statutową zaangażowanych instytucji - w zależności od tematyki grup kreatywnych. Zaangażowanie pracowników: możliwe wykorzystanie dodatków motywacyjnych.
13	Porady praktyczne	OPS	OPS; szkoły, placówki kulturalne (np. Dom Kultury) świetlice środowiskowe, PCPR, NGO, ZOZ, urząd pracy - w zależności od tematyki porad	Działanie w całości oparte o narzędzia i materiały dostępne na portalu internetowym (poz. 18), zakłada zaangażowanie w ramach zadań statutowych instytucji, samodzielną obsługę generowania i zamieszczania porad i brak kosztów.
14	Praca socjalna z zaangażowaną rodziną	OPS (element pracy socjalnej)	OPS	W ramach działalności statutowej OPS, ze środków na zadania własne gminy
15	Umowa współpracy	OPS (element pracy socjalnej)	OPS	W ramach działalności statutowej OPS, ze środków na zadania własne gminy
16	Praca socjalna – trening zarządzania budżetem domowym	OPS (element pracy socjalnej)	OPS	W ramach działalności statutowej OPS, ze środków na zadania własne gminy
17	Bilans predyspozycji zawodowych uczniów	Szkoły	Szkoły, poradnia psychologiczno-pedagogiczna	Działanie w ramach zadań statutowych instytucji, w całości oparte o materiały dostępne na portalu internetowym. Ew. koszty dodatkowe finansowane z subwencji oświatowej.
18	Utrzymanie i obsługa serwera i portalu internetowego	Urząd gminy	Usługi portalu dostępne dla wszystkich użytkowników modelu	Budżet gminy w części związanej z usługami informatycznymi. Możliwe wykorzystanie środków programu „Polska cyfrowa”.
19	Koordinacja modelu,	Urząd gminy lub OPS	OPS, urząd gminy	Budżet gminy w części na administrację publiczną, ew. w ramach zadań statutowych OPS

	zarządzanie, monitoring			
20	Szkolenia użytkowników	Urząd gminy lub OPS	wszyscy użytkownicy	W ramach zadań statutowych poszczególnych instytucji przewidzianych na kształcenie (np. w szkołach - w ramach środków na kształcenie nauczycieli)

Konsekwentnie, współdziałanie między zaangażowanymi instytucjami opiera się (poza mechanizmem opisanym w rozdziale „Otwarty charakter modelu i mechanizm koordynacji”) także na tym, że model kładzie nacisk na statutowe (w większości lokalnych instytucji – także powiatowych) wymagania dotyczące współpracy. Na przykład, ustawa o przeciwdziałaniu bezrobociu i instytucjach rynku pracy nakłada na urzędy pracy zobowiązanie współpracy z gminami w zakresie promocji zatrudnienia i przeciwdziałania skutkom bezrobocia, powiatowe centra pomocy rodzinie kontaktują się z OPS w kwestiach wyznaczonych ustawą o pomocy społecznej, poradnie pedagogiczno-psychologiczne prowadzą usługi dla szkół w zakresie edukacji dot. ochrony zdrowia psychicznego, profilaktyki i diagnozowania itd. Wdrożenie modelu może już istniejącą (bo też i regulowana stosownymi przepisami) współpracę wzmocnić i ukierunkować w zakresie reakcji na problem dziedziczenia ubóstwa. Formalizacji i ustaleniu szczegółowych zasad tej współpracy ma służyć Rada Modelu i deklaracje przystąpienia do jego realizacji, oraz wyznaczenie osób odpowiedzialnych za realizację działań modelowych w każdej z uczestniczących instytucji.

Twórcy modelu sugerują, żeby zarówno finansowy jak i merytoryczny wymiar współpracy międzyinstytucjonalnej, były wzmacniane dzięki nowelizacjom istniejących strategii i planów lokalnych, w których należy uwzględnić model „Potencjały” i kooperację przy jego realizacji. Realizację modelu warto uwzględnić np. (na poziomie powiatu) w powiatowej strategii rozwiązywania problemów społecznych, lokalnej strategii zatrudnienia i promocji przedsiębiorczości, (na poziomie gminy) gminnym programie przeciwdziałania narkomanii, programie przeciwdziałania przemocy w rodzinie, programie profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych, wspierania rodziny, rewitalizacji, współpracy z organizacjami pozarządowymi itd. Stosowne zmiany powinna sugerować (dysponująca coroczną, opracowaną na podstawie rzetelnie zebranych przy pomocy narzędzi oferowanych w modelu diagnozą) Rada Modelu – podobnie jak modyfikacje strategii i planów poszczególnych instytucji – np. w szkolnych planach profilaktyki. Sugerujemy, żeby – w miarę zdiagnozowanych potrzeb - w wymienionych dokumentach znalazły się bezpośrednie odwołania do konkretnych działań przewidywanych w modelu i wskazanie w jaki sposób działania te pomagają osiągać cele strategii/planu, wskazania na zakres (osobowy, rzeczowy) zaangażowania poszczególnych instytucji w realizację działań, wielkość i ew. źródło finansowania, oraz określenie zakresu współpracy między zaangażowanymi instytucjami.

Dla zapewnienia płynnego funkcjonowania modelu – szczególnie zanim poszczególne rozwiązania staną się częścią rutyn instytucji, a więc w czasie, kiedy z ich wdrażaniem i stosowaniem mogą się wiązać dodatkowe nakłady czasu ze strony pracowników, twórcy modelu sugerują stosownej (ustalanej lokalnie i w zależności od potrzeb) wysokości dodatki do wynagrodzeń. Inaczej mówiąc, proponujemy wbudowanie w mechanizmy wynagradzania lub premiowania personelu pomocy społecznej i szkół bodźców skłaniających do wykorzystania elementów modelu. Punktem odniesienia dla wysokości dodatków może być kalkulacja przedstawiona niżej (wariant II). Gwarancją realizacji modelu i wbudowania jego elementów w praktykę powinny być także deklaracje przystąpienia i udziału poszczególnych instytucji w realizacji działań modelu (wzór w rozdz. „Charakterystyka zasad współpracy” w części II modelu), oraz wbudowanie pozycji związanych z realizacją modelu w uchwałę budżetową Rady Gminy. Stosowny wniosek w tej sprawie może wnieść na przykład przedstawiciel Urzędu Gminy biorący udział w Radzie modelu).

W razie podjęcia decyzji o zwiększeniu wydatków (np. na organizację zajęć/warsztatów dla osób z grupy docelowej) możliwe jest wykorzystanie środków własnych gminy – także w formie dotacji dla organizacji pozarządowych realizujących działania modelu), środków pochodzących z dotacji celowych na realizację

zadań zleconych, dotacji celowych budżetu państwa (na podstawie Ustawy o finansach publicznych - DzU z 2005 r. nr 249, poz. 2104 ze zm.), środków unijnych (np. w przypadku rozwoju infrastruktury informatycznej – w ramach programu Polska Cyfrowa) lub ze środków tzw. „korkowego”. Twórcy modelu rekomendują użytkownikom rewizje właśnie struktury wydatków zakładanych w gminnych programach profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych oraz Gminnych Programów, o których mowa w art. 10 ust. 2 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii pod kątem ich wykorzystania do finansowania działań wynikających z założeń modelu i związanych z profilaktyką zażywania substancji psychoaktywnych i przemocy domowej. Możliwa jest także modyfikacja gminnego programu rewitalizacji w zakresie projektów obejmujących sferę społeczną; w gminie, w której prowadzona była diagnoza na programy takie przewidziano łącznie ponad 3,5 miliona złotych na okres 8 lat (w tym także na programy aktywizacji społeczno-gospodarczej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, wdrażanie programów profilaktycznych, imprezy i wydarzenia kulturalne, wyrównywanie szans edukacyjnych w szkołach i działania OPS związane z rewitalizacją. Większość działań modelu wpisuje się w cele stawiane przez programy rewitalizacji gmin i warto rozważyć odpowiednie działania uspołniające w tym względzie.

Wdrożone i działające elementy modelu zwiększą – zakładamy – skuteczność pomocy społecznej w stosowaniu aktywnych narzędzi pracy socjalnej. Średnio dla Polski skuteczność (szacowana na podstawie danych o wykorzystaniu kontraktów socjalnych) to kilkanaście procent (por. „Badanie skuteczności i efektywności usług finansowanych z EFS oraz środków krajowych, świadczonych przez instytucje pomocy i integracji społecznej – raport końcowy”, Warszawa 2015). W związku z tym, że model zakłada wprowadzenie do praktyki pomocy społecznej takich działań, które mają charakter aktywny (np. wytyczne do zawierania umów o współpracy z klientami pomocy społecznej i animacji pracy) i są oparte na założeniach ekonomii behawioralnej, sądzimy, że skuteczność pomocy społecznej, a więc i efektywność kosztowa wzrośnie. W związku z tym z kolei, że model ma na celu zmianę wzorów postępowania i myślenia odbiorców w zakresie zachowań prozdrowotnych (np. uzależnień) sądzimy także, że działania przełożą się – w dłuższej perspektywie - na ograniczenie skali kumulacji rozmaitych problemów wśród klientów pomocy społecznej, a więc i na mniejsze koszty funkcjonowania instytucji wsparcia socjalnego na terenie gminy. Ważnym argumentem na rzecz efektywności finansowej modelu jest również to, że nauczanie jego użytkowników korzystania z komputera, Internetu oraz wykorzystywania nowych technologii nie jest drogie, podczas gdy ilość płynących z tych umiejętności korzyści znaczna. Swobodne posługiwanie się komputerem oraz Internetem, wraz z umiejętnością swobodnego wyszukiwania cennych materiałów oraz korzystania z wartościowych zasobów znacząco zwiększa życiowe szanse użytkowników. Podkreślenia wymaga również to, że coraz częściej rekrutacja do pracy odbywa się za pośrednictwem Internetu (portale profesjonalne, strony z ofertami pracy, itd.).

Jeśli przyjąć, że testowanie modelu przyniesie pozytywne rezultaty można też rozsądnie przypuszczać, że przynajmniej w społeczności lokalnej, w której będzie on testowany stanie się on częścią instytucjonalnej rutyny – zwłaszcza, że koszty utrzymania modelu – po stworzeniu w fazie testowania – materialnej i instytucjonalnej infrastruktury jego realizacji będą stosunkowo niewielkie i możliwe do pokrycia ze środków własnych gminy, m.in. dlatego, że będą to głównie tzw. ‘koszty osobowe’. Nie jest wykluczone, że będzie to wymagało niewielkich zmian w strukturze budżetu gminy i przesunięć w wydatkach finansowanych np. z jej dochodów z tzw. ‘korkowego’. Ale, wypada powtórzyć, jest to kwestia poszanowania podmiotowości samorządów lokalnych i ich organów statutowych - przede wszystkim Rady Gminy i jej Komisji. To od nich, a też i od złożonych konfiguracji wyznaczających trajektorie lokalnej polityki społecznej będzie ostatecznie zależało finansowanie utrzymania modelu, to czy znajdzie ono swój wyraz w odpowiedniej uchwale Rady Gminy, etc.

Niezależnie od tego, niekoniecznie da się trafnie wyliczyć koszty wdrożenia – jeśli przez ‘wdrożenie’ rozumieć implementację modelu w jakiegokolwiek społeczności lokalnej. Tak rozumiany koszt wdrożenia jest trudny do oszacowania dlatego m.in., że uzależniony od nieznanymi parametrów: poczynając od natężenia zjawiska dziedziczenia biedy (liczba odbiorców działań przewidzianych w modelu), poprzez kompetencje personelu angażowanego w realizację modelu i stawki jego wynagradzania, zmienne przecież w przestrzeni kraju, aktualne obciążenie pracą, na stanie infrastruktury materialnej i instytucjonalnej kończąc. Koszt wdrażania zawsze też będzie wyższy niż koszt utrzymania już wdrożonych rozwiązań, po wbudowaniu rozwiązań w rutyny instytucjonalne.

Poniższe zestawienie przedstawia **szacunek** kosztów wdrażania (ale nie testowania) modelu dla poszczególnych działań w dwóch przeciwstawnych wariantach: 1) generującym najmniej kosztów, który zakłada, że opiekunowie działań, prowadzący zajęcia będą brali udział w działaniach w ramach codziennej praktyki, zatem nie będzie on wymagał dodatkowego wynagrodzenia, oraz że pomieszczenia i sprzęt niezbędny do prowadzenia zajęć są na wyposażeniu zaangażowanych instytucji lub zostaną udostępniona przez inną instytucję (np. szkołę) bezpłatnie, w ramach współpracy międzyinstytucjonalnej; 2) wariant zakładający zatrudnienie dodatkowych osób lub dodatki do wynagrodzeń, najem sal, oraz zakup sprzętu. Wyliczenia przy założeniu, że grupa docelowa liczy ok. 80 osób w 20 rodzinach. Wyliczenie jest też orientacyjne w takim sensie, że pokazuje przedział, w jakim powinny się zamknąć koszty wdrożenia przy wskazanych wyżej założeniach. Co więcej, implementacja modelu ma swoją dynamikę, a wpływający na koszty proces „wbudowywania w rutynę” będzie przebiegał różnie w różnych lokalizacjach.

Wszystkie kwoty podane w stosunku rocznym.

Działania pomocy społecznej będące elementem pracy socjalnej:

Bilans umiejętności

Animacja pracy

Praca socjalna z zaangażowaną rodziną

Umowa współpracy

Praca socjalna – trening zarządzania budżetem domowym

Wariant I generujący najmniej kosztów zakłada, że asystenci rodziny i pracownicy socjalni stosują narzędzia (w ostatecznych wersjach, po opracowaniu w wyniku testowania) dokładnie na tych samych zasadach, co narzędzia stosowane dotychczas – w ramach zawodowej rutyny i świadcząc prace socjalną. Rozwiązania nie generują więc kosztów osobowych. Rozwiązania te nie wymagają też sal ani sprzętu innych niż te będące w dyspozycji OPS (w tym przynajmniej jednego komputera z dostępem do internetu). Koszt wspólny dla wszystkich działań prowadzonych w ramach pracy socjalnej.

Wydruki materiałów koniecznych do prowadzenia działań modelowych (kwestionariusze i formularze – łącznie ok. 50 stron/os. rocznie, łącznie z materiałami eksploatacyjnymi)	2000
Suma rocznie	2000

Wariant II generujący koszty zakłada 20 % dodatki do wynagrodzeń dla 3 pracowników socjalnych i 2 asystentów rodziny (przy założeniu, że średnie miesięczne wynagrodzenie pracownika socjalnego wynosi 3200 zł. brutto - szacunek w odniesieniu do „Informacji o funkcjonowaniu ośrodków pomocy w Polsce”, MPiPS 2015). Dodatki do wynagrodzeń dotyczą także innych działań zakładających udział pracowników pomocy społecznej.

Koszt wspólny dla wszystkich działań prowadzonych w ramach pracy socjalnej: Wydruki materiałów koniecznych do prowadzenia działań modelowych (kwestionariusze i formularze – łącznie ok. 50 stron/os. rocznie)	2000
Dodatki do wynagrodzeń – 4 os.	38400
Suma rocznie	40400

Źródło finansowania: budżet gminy w części przeznaczony na pomoc społeczną; alternatywnie dotacja celowa na realizację zadań zleconych. Dofinansowanie asystenta rodziny możliwe dzięki środkom "Programu asystent rodziny i koordynator rodzinnej pieczy zastępczej" MPiPS.

Bank Czasu

Wariant I: brak dodatkowych kosztów osobowych i bazuje na istniejącym sprzęcie (jeden komputer z dostępem do internetu, z oprogramowaniem biurowym) w OPS, drukarka.

Wydruk materiałów informacyjnych (w tym karty zgłoszenia) związanych z realizacją działania - rocznie	1500
Suma rocznie	1500

Źródło finansowania: budżet gminy w części przeznaczony na pomoc społeczną. Alternatywnie: część budżetu przeznaczona na promocję.

Wariant II: konieczność opłacenia dodatkowych czynności związanych z realizacją działania (umowa cywilnoprawna) osoby przygotowującej materiały informacyjne i moderującej wpisy w bazie danych banku (szacunek w odniesieniu do informacji o średniej wynagrodzeń GUS)

Wydruk materiałów informacyjnych (w tym karty zgłoszenia) związanych z realizacją działania - rocznie	1500
1 os. – 16 godz. miesięcznie*25zł.*12	4800
Suma rocznie	6300

Źródło finansowania: budżet gminy w części przeznaczony na pomoc społeczną. Alternatywnie: część budżetu przeznaczona na promocję.

Kluby wsparcia

Na potrzeby kalkulacji zakładamy, że w ramach modelu uruchomione zostaną co najmniej dwa kluby, w których weźmie udział łącznie 20 osób. Przeciętnie – 1 spotkanie w miesiącu

Wariant I: brak kosztów osobowych i związanych z pomieszczeniami, koszty wyłącznie związane z zakupem materiałów

Wydruk ew. materiałów informacyjnych, materiały biurowe i piśmienne, etc – 10 zł. na 1 spotkanie,	240
Napoje	1500

Suma rocznie	960
---------------------	------------

Wariant II: koszty osobowe związane z udziałem w spotkaniach: udział psychologa lub innego specjalisty (2 os.) w przynajmniej dwóch spotkaniach rocznie w każdej grupie (3 h.). Szacunek na podstawie cen kwalifikowalnych w projektach PO WER. Brak kosztów wynajęcia sal.

Wydruk ew. materiałów informacyjnych, materiały biurowe i piśmienne, etc – 10 zł. na 1 spotkanie,	240
Napoje – 3 zł na uczestnika na 1 spotkanie	720
2 os.*6h.*2*100 zł	2400
Suma rocznie	3360

Źródło finansowania: budżet gminy w części przeznaczony na pomoc społeczną. Alternatywnie: ze środków przeznaczonych na realizację gminnego programu profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych lub narkomanii (na podstawie ustawy z 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi narkomanii i o ustawy z 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii), ew. dofinansowanie z samorządu województwa (art. 21 ust.1 ust. o pomocy społecznej).

Warsztaty

Zakładamy realizację rocznie co najmniej trzech z listy modelowych warsztatów (10 os. w każdym) – wybór w zależności od wyników diagnozy potrzeb.

Wariant I: koszty osobowe tylko w związku z jednym warsztatem (pozostałe prowadzone przez pracowników instytucji samorządowych w ramach obowiązków lub współpracy międzyinstytucjonalnej). Zakładane wynagrodzenie trenera – 120 zł/godz.), brak konieczności wynajmu sal. Średni czas jednego warsztatu – 9 godz.

Wydruk ew. materiałów szkoleniowych, materiały biurowe i piśmienne, zakup materiałów szkoleniowych (np. produktów żywnościowych dla warsztatów kulinarnych) etc – 100 zł. na 1 warsztat	300
Napoje – 10 zł na uczestnika na 1 warsztat	900
1 os.*9 godz*120	1080
Suma rocznie	2280

Wariant II: koszty osobowe w przypadku wszystkich warsztatów, konieczność wynajmu sal (koszt w odniesieniu do cen kwalifikowalnych w projektach PO WER)

Wydruk ew. materiałów szkoleniowych, materiały biurowe i piśmienne, zakup materiałów szkoleniowych (np. produktów żywnościowych dla warsztatów kulinarnych) etc – 100 zł. na 1 warsztat	300
Napoje – 10 zł na uczestnika na 1 warsztat	900
3 os.*9 godz*120	3240
Sala: 18 godz*50 zł	900

Suma rocznie	5340
---------------------	-------------

Źródło finansowania: budżet gminy w części przeznaczony na pomoc społeczną. Alternatywnie: ze środków przeznaczonych na realizację gminnego programu profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych lub narkomanii (na podstawie ustawy z 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi narkomanii i o ustawy z 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii), ew. dofinansowanie z samorządu województwa (art. 21 ust.1 ust. o pomocy społecznej).

Współpraca z radiem

Wariant I: Brak kosztów osobowych, brak kosztów wynajmu sal,

materiały papiernicze (papier, długopisy, flamastry)	150
Suma rocznie	150

Wariant II: 20 godzin pracy opiekuna grupy/nauczyciela rocznie (szacunek w odniesieniu do informacji o średniej wynagrodzeń GUS), brak kosztów wynajmu sal, materiały papiernicze (papier, długopisy, flamastry)

materiały papiernicze (papier, długopisy, flamastry)	150
1 os.*20 godz..*25 zł	500
Suma rocznie	650

Źródło finansowania: budżet gminy w części przeznaczony na pomoc społeczną, kulturę lub edukację – w zależności od instytucjonalnego ulokowania działania. Ew. dofinansowanie z samorządu województwa (art. 21 ust.1 ust. o pomocy społecznej).

Wspólne granie

Wariant I : brak dodatkowych kosztów osobowych i zw. z pomieszczeniami.

Wariant II: 48 osobogodzin rocznie – opiekun grupy/nauczyciel

48 godz.*25 zł	1200
Suma rocznie	2000

Źródło finansowania: budżet gminy w części przeznaczony na pomoc społeczną, kulturę lub edukację – w zależności od instytucjonalnego ulokowania działania. Ew. dofinansowanie z samorządu województwa (art. 21 ust.1 ust. o pomocy społecznej).

Treningi edukacyjne

Wariant I: brak dodatkowych kosztów osobowych i zw. z pomieszczeniami.

Wariant II: koszty osobowe: 24 osobogodziny rocznie – opiekun grupy/nauczyciel (szacunek w odniesieniu do informacji o średniej wynagrodzeń GUS). Brak kosztów związanych z pomieszczeniami.

24 godz.*25 zł	600
Suma rocznie	2000

Źródło finansowania: budżet gminy w części przeznaczony na pomoc społeczną, kulturę lub edukację – w zależności od instytucjonalnego ulokowania działania. Ew. dofinansowanie z samorządu województwa (art. 21 ust.1 ust. o pomocy społecznej).

Klub filmowy

Wariant I: Brak dodatkowych kosztów przy założeniu, że niezbędny sprzęt jest na wyposażeniu placówki, w której ulokowane zostanie działanie.

Wariant II: 48 osobogodzin rocznie (szacunek w odniesieniu do informacji o średniej wynagrodzeń GUS). Doposażenie placówki w zestaw konieczny do wyświetlania filmów (koszt w odniesieniu do cen kwalifikowalnych w projektach PO WER i do rynkowej ceny średniej klasy głośników komputerowych). Szacunek zakłada najtańszą opcję – tj. użycie komputera zakupionego na potrzeby modelu lub będącego na wyposażeniu placówki, która zapewnia przeciętną jakość odbioru).

48 godz.*25 zł	1200
Suma rocznie	1200

Źródło finansowania: budżet gminy w części przeznaczony na pomoc społeczną, kulturę lub edukację – w zależności od instytucjonalnego ulokowania działania. Ew. dofinansowanie z samorządu województwa (art. 21 ust.1 ust. o pomocy społecznej).

Święta nietypowe

Zakładamy realizację przynajmniej jednego działania w ciągu roku

Wariant I: brak kosztów osobowych (opieka nad grupą w ramach rutyny nauczycielskiej lub w innej instytucji – np., domu kultury), brak kosztów wynajmu sal.

Wydruk ew. materiałów informacyjnych, materiały biurowe i piśmienne	500
Suma rocznie	500

Wariant II: Brak kosztów wynajmu sal, koszt osobowy: 3-mce dodatek 20% dla opiekuna grupy jeśli jest nim nauczyciel (lub równoważne wynagrodzenie na umowę cywilnoprawną; szacunek w odniesieniu do rozporządzenia MEN dot. stawek dla nauczycieli, wynagrodzenie miesięczne 2300 nauczyciela kontraktowego)

Wydruk ew. materiałów informacyjnych, materiały biurowe i piśmienne	500
Dodatek do wynagrodzenia 1 os*3 m-ce*460	1380
Suma rocznie	1880

Źródło finansowania: budżet gminy w części przeznaczony na pomoc społeczną, kulturę lub edukację – w zależności od instytucjonalnego ulokowania działania. Ew. dofinansowanie z samorządu województwa (art. 21 ust.1 ust. o pomocy społecznej). Alternatywnie: ze środków przeznaczonych na realizację gminnego programu profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych lub narkomanii (na podstawie ustawy z 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi narkomanii

i o ustawy z 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii), ew. dofinansowanie z samorządu województwa (art. 21 ust.1 ust. o pomocy społecznej) – w zależności od treści konkursu.

Konkursy

Zakładamy realizację przynajmniej trzech edycji rocznie.

Wariant I: brak kosztów osobowych i związanych z wynajmem sali

Wydruki materiałów promocyjnych	150
Nagrody rzeczowe/upominki	1200
Suma rocznie	1350

Wariant II zakłada koszty osobowe opiekuna działania (20 godz. w jednej edycji, szacunek w odniesieniu do informacji o średniej wynagrodzeń GUS) i jednorazowy wynajem sali na uroczystość wręczenia nagród filmów (koszt w odniesieniu do cen kwalifikowalnych w projektach PO WER). Inne konieczne do działania pomieszczenia bezkosztowo.

Wydruki materiałów promocyjnych	150
Nagrody rzeczowe/upominki 400 zł*3	1200
20 godz.*25 zł*3	1500
Wynajem sali – 55 zł*3 godz.	165
Suma rocznie	3015

Źródło finansowania: budżet gminy w części przeznaczony na pomoc społeczną, kulturę lub edukację– w zależności od instytucjonalnego ulokowania działania. Ew. dofinansowanie z samorządu województwa (art. 21 ust.1 ust. o pomocy społecznej). Alternatywnie: ze środków przeznaczonych na realizację gminnego programu profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych lub narkomanii (na podstawie ustawy z 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi narkomanii i o ustawy z 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii), ew. dofinansowanie z samorządu województwa (art. 21 ust.1 ust. o pomocy społecznej) – w zależności od treści konkursu.

Paszport rozwoju

Wariant I: Działanie nie generuje kosztów.

Wariant II: 12 godzin miesięcznie (Tworzenie i wręczenie dodatkowych odznak za specjalne osiągnięcia, szacunek w odniesieniu do informacji o średniej wynagrodzeń GUS).

12 godz.*25 zł*12	3600
Suma rocznie	3600

Źródło finansowania: budżet gminy w części przeznaczony na pomoc społeczną, kulturę lub edukację

Kreowanie pomysłów

Wariant I: Działanie nie generuje kosztów

Wariant II: 10 godzin miesięcznie (Tworzenie materiałów (tekstów/grafik) promujących działanie, Konsultacje/nadzór nad postępami grupy, zbieranie, tworzenie, katalogowanie, publikowanie materiałów multimedialnych w galerii, szacunek w odniesieniu do informacji o średniej wynagrodzeń GUS).

10 godz.*25 zł*12	3000
Suma rocznie	3000

Porady praktyczne

Wariant I: bezkosztowo

Wariant II: 35 godzin miesięcznie (Tworzenie materiałów (tekstów/grafik) promujących działanie, zbieranie porad od ich autorów, wstępna selekcja, Korekta, redakcja tekstów, publikowanie, katalogowanie porad)

35 godz.*25 zł*12	10500
Suma rocznie	10500

Źródło finansowania: budżet gminy w części przeznaczony na pomoc społeczną, kulturę lub edukację – w zależności od instytucjonalnego ulokowania działania. Ew. dofinansowanie z samorządu województwa (art. 21 ust.1 ust. o pomocy społecznej). Alternatywnie: ze środków przeznaczonych na realizację gminnego programu profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych lub narkomanii (na podstawie ustawy z 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi narkomanii i o ustawy z 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii), ew. dofinansowanie z samorządu województwa (art. 21 ust.1 ust. o pomocy społecznej).

„Moja mama/tata potrafi...”, Promocja zdrowia, Bilans predyspozycji, Fundusz Rozwoju Talentów

Działania nie pociągają za sobą dodatkowych kosztów,

Zarządzanie modelem

Wariant I: dodatek do wynagrodzenia 20% (w odniesieniu do informacji o średniej wynagrodzeń GUS – 4285,84 zł na czerwiec 2017) dla koordynatora modelu; brak kosztów wynajmu sal, koszty zw. z obsługą Rady przy założeniu jedno 4 godz. posiedzenia miesięcznie (15 os.). Koszty przerwy kawowej w odniesieniu do stawek w projektach PO WER)

Posiedzenia Rady (napoje, przekąski etc) 15 os.*15 zł*12	2700
Druk materiałów na posiedzenia Rady	1500
Dodatek do wynagrodzenia brutto: 0,2*4285,84 zł*12	10286
Suma rocznie	14486

Wariant II: zatrudnienie koordynatora modelu (średnie wynagrodzenie wg. GUS na czerwiec 2017)

Posiedzenia Rady (napoje, przekąski etc) 15 os.*15 zł*12	2700
Druk materiałów na posiedzenia Rady	1500
Wynagrodzenie brutto 4285,84 zł*12	57910
Suma rocznie	62110

Źródło finansowania: budżet gminy.

ŁĄCZNE KOSZTY DZIAŁAŃ w stosunku rocznym

	Wariant 1	Wariant II
Działania	9500	84005
Koordinacja i zarządzanie	14486	62110
razem	23986	146115

Koszty sprzętu (jednorazowo)

Wariant I: bezkosztowo, przy założeniu, że wszystkie potrzebne sprzęty znajdują się na wyposażeniu placówek i mogą być wykorzystane do działań modelu.

Wariant II: Komputer typu laptop i drukarka – na użytek działań prowadzonych w pomocy społecznej, sprzęt kina domowego i gier zakup na użytek płaszczyzny integracji „Spotkania”, 4 komputery stacjonarne dla doposażenia – w miarę potrzeb – szkół i placówek biorących udział we wdrażaniu modelu (ceny w odniesieniu do kosztów kwalifikowalnych w PO WER, z zastrzeżeniem, że dla komputerów stacjonarnych i laptopa przyjęto tą samą kwotę). Cały sprzęt zakupiony przy założeniu, że będzie wykorzystywany na użytek wszystkich działań projektu.

Projektor na potrzeby platformy „Spotkania”	2400
Głośniki komputerowe na potrzeby platformy „Spotkania”	500
Ekran na potrzeby platformy „Spotkania”	430
Zakup 4 komputerów stacjonarnych wraz z monitorami i oprogramowaniem biurowym i 1 komputera typu laptop (5 szt.*2500)	12500
Drukarka	690
Zakup gier na potrzeby platformy „Spotkania”	800
Suma	17320

Źródło finansowania: budżet gminy. Możliwe wykorzystanie środków programu „Polska cyfrowa”.

Porównanie kosztów funkcjonowania modelu do ponoszonych obecnie na analogiczne działania jest trudne o tyle, że działania modelu mają charakter innowacyjny i w podobnej postaci nie były realizowane w gminie, w której prowadzona była diagnoza terytorium, dlatego, że model należy traktować jako zespół działań wzajemnie powiązanych (np. bilans umiejętności jest powiązany z bankiem czasu pod względem merytorycznym i w zakresie, który dotyczy grupy docelowej modelu, część działań modelu jest ‘otwarta’ dla osób spoza grupy docelowej (a ich skuteczność w zakresie integracji społecznej zależy w gruncie rzeczy od zaangażowania tych osób (chodzi np. o płaszczyznę integracji „Spotkania” czy też o zajęcia dla młodzieży angażujące całe klasy) i – wreszcie – model był budowany przy założeniu, że działania będą wbudowane w istniejące praktyki minimalizując dodatkowe koszty. Porównanie nie jest możliwe w szczególności jeśli idzie o działania pomocy społecznej, na której opiera się znaczna część modelu. Suma środków przeznaczona w budżecie gminy, w której prowadzona była pogłębiona diagnoza na pomoc społeczną w budżecie za 2017 rok wyniosła 750 tys. zł, jednak kwota ta obejmowała zarówno świadczenia, jak i wynagrodzenia pracowników ośrodka i utrzymanie OPS. Model zakłada przede wszystkim działania wpisujące się w pracę socjalną i nie ingeruje w uprawnienia do świadczeń finansowych – koszty jego realizacji nie zwiększą więc wydatków, przy założeniu kosztów w wariantcie I. W wariantcie II koszty ‘dodatkowe’ to 38400 zł. dodatków do wynagrodzeń dla pracowników socjalnych i o tyle wzrosną

wydatki na pomoc społeczną przy założeniu, że niemożliwe będą przesunięcia w ramach pozycji budżetowej. Nie ma też wielkiego sensu porównywanie kosztów zasiłków dla rodzin z grupy docelowej (niemal 25 tys. zł. w 2016 r.) z kosztami realizacji modelu, ponieważ nie zakłada on jakichkolwiek dodatkowych świadczeń finansowych. Podobny problem dotyczy szkół – dodatkowe wynagrodzenia dla nauczycieli, w zależności od wariantu albo wpisują się w pozycję budżetową „Oświata i wychowanie”, albo wymagają (w wariantcie II) przesunąć wewnątrz pozycji budżetowej albo finansowania zewnętrznego, przy czym kosztów realizacji działań modelu przeznaczonych do szkół nie można porównać z „innymi działaniami”, ponieważ w większości zakładamy ich realizację w czasie lekcji – czyli w ramach obowiązków objętych wynagrodzeniem. Zajęcia platformy „Spotkania” wpisują się z kolei w statutową działalność ośrodka kultury lub świetlicy środowiskowej – w zależności od ulokowania każdego z nich. Zasadne jest natomiast porównanie tych kosztów funkcjonowania modelu, które są „dodatkowe” w takim sensie, że z mniejszym prawdopodobieństwem będą realizowane w ramach statutowych działań instytucji. Należą do nich np. koszty realizacji niektórych warsztatów (np. zdrowego żywienia), wynajmu sal czy zakupu sprzętu. Tutaj jednak za punkt odniesienia w kalkulacji przyjęte zostały w większości przypadków stawki wydatków kwalifikowanych w programach finansowanych ze środków UE – zbliżone lub tożsame z tymi, jakie faktycznie ponoszone są w gminach realizujących projekty. Ponownie jednak – część tych kosztów nie będzie konieczna jeśli instytucje realizujące działania mają na wyposażeniu odpowiedni sprzęt. Biorąc pod uwagę kompleksowość modelu pewnym punktem do porównania może być kwota prognozowana w diagnozowanej gminie na przedsięwzięcia rewitalizacyjne Ośrodka Pomocy Społecznej i związane z wyrównywaniem szans edukacyjnych (czyli w obszarach pokrywających się z większością działań modelu). Kwota ta wynosi łącznie 2,2 mln. zł (finansowane z jednego z programów UE w okresie 8 lat). Roczne koszty utrzymania modelu w obu wariantach są niższe.

Modelowy portal internetowy – koszty

Projekt portalu internetowego w dużej części odwołuje się do praktyk i zasobów instytucji wsparcia działających na terenie gminy Opatów, nie oznacza to jednak, że jego zastosowanie będzie funkcjonalne i skuteczne jedynie na tym obszarze. Instytucje funkcjonujące w gminie Opatów są niespecyficzne, a więc istnieje duże prawdopodobieństwo, że w innych miejscach Polski działają podobne grupy instytucji. Co więcej, portal jest przestrzenią, w której funkcjonują narzędzia internetowe wspierające działania modelu uniwersalnego, a więc z założenia dającego się aplikować w licznych lokalizacjach.

Po przetestowaniu i ewentualnym uwzględnieniu poprawek wynikających z testowania, portal będzie dostępny w postaci oprogramowanej, modelowej, gotowej do instalacji w innych gminach z treściami ponadregionalnymi wypracowanymi w trakcie testowania w Opatowie. Nie będą uwzględnione treści odnoszące się do Opatowa i jego mieszkańców.

W tej postaci oprogramowanie portalu będzie gotowe do wdrożenia (zainstalowania, konfigurowania, adaptowania) i utrzymywania w innych miejscowościach.

Oprogramowanie to zbudowane jest w oparciu o narzędzia dostępne na licencji otwartej, w związku z czym nie wymaga dodatkowych opłat licencyjnych.

W wyniku takiego wdrożenia kolejna miejscowość może uruchomić portal zawierający te same narzędzia i treści ponadlokalne, które zostały zbudowane i wypracowane w poprzednich miejscowościach, w których portal został wykorzystany.

Wdrożenie portalu w nowej miejscowości wymagać będzie jedynie:

- uruchomienia portalu na serwerze (konfiguracja serwera oparta o typowe środowisko dostarczane przez większość firm hostingowych),
- doboru modułów portalu, które są adekwatne do danej miejscowości,
- wyłączenia funkcjonalności, które nie są adekwatne do sytuacji w nowej miejscowości (np. wyłączenie banku czasu),

- stworzenia kont i przydzielenia uprawnień dla osób w nowej miejscowości, które mają pełnić role przewidziane w działaniu portalu.

Proces wdrożenia portalu może w całości opierać się na zasobach dostępnych w nowej miejscowości. Oprogramowanie zostanie przygotowane w taki sposób, że gminy posiadające swoich informatyków, usługodawców hostingowych oraz doświadczenia w utrzymaniu portalu, będą mogły w całości samodzielnie przeprowadzić proces wdrożenia. Portal stanowi gotowy produkt i nie wymaga ingerencji jego twórców w proces aplikowania go w nowych lokalizacjach.

Dla gmin, które nie posiadają wszystkich niezbędnych zasobów lub doświadczeń przygotowano również możliwość usprawnienia tego procesu. Przewidujemy zaoferowanie usługi wspierającej proces rozpoznania lokalnych potrzeb, rekomendacji doboru działań oraz instalacji i konfiguracji portalu zgodnie z informacjami podanymi w uzupełnionym budżecie. Usługa ta może być realizowana przez zespół, który zaprojektował, zbudował i testował narzędzia wsparcia w Opatowie.

Po wdrożeniu portal będzie wymagał, podobnie jak w Opatowie, hostingu i utrzymania.

Jednak zarówno podręcznik jak i oprogramowanie będą umożliwiały samodzielne uruchomienie portalu przez lokalnych informatyków.

Budżet uruchomienia i utrzymania modelowego portalu w nowej miejscowości składa się:

- BUDŻET WDROŻENIA PORTALU - ze wsparciem zespołu realizującego wdrożenie w Opatowie (budżet ten może być podstawą zaplanowania budżetu również w przypadku skorzystania z innego zespołu wdrożeniowego)
- BUDŻET UTRZYMANIA WDROŻONEGO PORTALU – jest to budżet dotyczący samego portalu, utrzymania go na serwerze, administracji oprogramowania portalu, utrzymania w ruchu.

BUDŻET WDROŻENIA PORTALU (koszty jednorazowe)

Pozycja kosztowa	Budżet brutto
Prezentacja działań i powiązanych modułów portalu	3000 zł
Badanie potrzeb lokalnych	8000 zł
Rekomendacje dotyczące doboru modułów do uruchomienia lokalnie	4800 zł
Hosting serwera (czas wdrożenia 3 miesiące)	2400 zł
Instalacja, konfiguracja, adaptacja oprogramowania portalu, włączenie potrzebnych modułów, utworzenie kont kluczowych użytkowników	24000 zł

BUDŻET UTRZYMANIA WDROŻONEGO PORTALU (koszty w skali 1 roku)

Pozycja kosztowa	Budżet brutto
Hosting serwera	9600 zł
Administracja aplikacją	18000 zł

Finansowanie modelu w okresie trwałości projektu

Jeśli idzie o szacunkowy budżet finansowania modelu w okresie trwałości projektu w gminie, w której model będzie testowany, to przedstawia się on następująco:

Działania modelu	Opis	Koszty w okresie trwałości projektu w ujęciu rocznym		
		Koszty osobowe PLN brutto	Koszty nieosobowe PLN brutto	RAZEM

Razem				62 577,00 zł
Bilans umiejętności	Element pracy socjalnej - wbudowany (po przetestowaniu) w rutynę OPS i wykonywane w ramach działalności statutowej	0,00	0,00	0,00
Bank czasu	Element pracy socjalnej - wbudowany (po przetestowaniu) w rutynę OPS i wykonywane w ramach działalności statutowej (informowanie o możliwości zamieszczania ofert powiązane z prowadzeniem bilansu umiejętności w rodzinach, pomoc w zamieszczaniu ofert na portalu). Działanie bazuje na portalu internetowym.	0,00	0,00	0,00
Kluby wsparcia	Kluby (w liczbie odpowiedniej do potrzeb; wstępnie zakładamy 2 grupy) zostaną uruchomione na etapie testowania i kontynuowane po zakończeniu projektu. Z założenia będą prowadzone przez wolontariuszy lub na zasadach samorządności i samopomocy. Ew. wsparcie ze strony OPS - w ramach pracy socjalnej i aktywizacji środowiska lokalnego (działalność statutowa). Ew. wsparcie specjalistów - w ramach zadań statutowych poradni psychologiczno-pedagogicznej, Policji, ZOZ. Brak kosztów wynajęcia sal. Koszty nieosobowe - napoje na spotkania.	0,00	500,00	500,00
Płaszczyzna integracji „Spotkania” : Współpraca z radiem, Wspólne granie, Treningi edukacyjne, Klub filmowy, "Moja mama (Tata) potrafi..."	Działania prowadzone w ramach działalności statutowej Ośrodka Kultury, świetlicy środowiskowej i szkół (w zależności od wyniku testowania) w oparciu o materiały e-learningowe dostępne na portalu - brak dodatkowych kosztów osobowych i zw. z pomieszczeniami. Ew. doposażenie placówek na etapie testowania. Koszty nieosobowe - materiały piśmienne i napoje dla uczestników	0,00	1000,00	1000,00
Warsztaty (zakładamy realizację nie więcej niż 3 warsztatów rocznie - w zależności od zdiagnozowanych potrzeb. Wyliczenie - dla kosztów przykładowych i 'typowych'. Zakładamy też ekstensywne wykorzystanie materiałów e-learningowych opracowanych w fazie testowania i dostępnych na portalu projektu.	Warsztaty dla rodziców małych dzieci. Koszty osobowe: wykładowca (9 godz. x 120 zł), baza i wyposażenie -zasoby własne, bez dodatkowych kosztów; koszty nieosobowe: materiały piśmienne, wydruk mat. dydaktycznych, napoje	1080,00	300,00	1380,00
	Warsztaty kulinarne (warsztaty ze zdrowego i niedrogiego gotowania). Koszty osobowe: wykładowca (9 godz. x 120 zł). Koszty nieosobowe: produkty spożywcze, materiały piśmienne, wydruk mat. dydaktycznych, napoje, baza i wyposażenie -zasoby własne, bez dodatkowych kosztów.	1080,00	980,00	2060,00
	Warsztaty poświęcone dbałości o ciało oraz wygląd zewnętrzny - wykładowca (9 godz. x 120 zł), baza i wyposażenie -zasoby własne, bez dodatkowych kosztów; koszty nieosobowe: materiały piśmienne, wydruk mat. dydaktycznych, napoje	1080,00	500,00	1580,00
Fundusz rozwoju talentów	Uruchomiony na etapie testowania i kontynuowany po zakończeniu projektu. Z założenia prowadzony przez wolontariuszy lub na zasadach samorządności i samopomocy. Ew. wsparcie ze strony OPS - w ramach pracy socjalnej i aktywizacji środowiska lokalnego (działalność statutowa). Brak kosztów wynajęcia sal. Koszty nieosobowe - napoje na spotkania.	0,00	500,00	500,00
Święta nietypowe	W ramach działalności statutowej szkół - brak kosztów osobowych i zw. z wynajmem sal. Koszty nieosobowe: wydruk materiałów informacyjnych, materiały biurowe i piśmienne. Działanie realizowane w oparciu o materiały i narzędzia dostępne na portalu internetowym.	0,00	500,00	500,00
Promocja zdrowia	Cykliczne przeglądy stomatologiczne dzieci. Działanie realizowane po nawiązaniu współpracy z fundacją "Wiewiórki Julii" (współpraca bezkosztowa). Koszty osobowe: ew. wynagrodzenie stomatologów (2x 250 zł) za przeprowadzenie dodatkowych przeglądów 50 dzieci z grupy odbiorców.	500,00	0,00	500,00

Animacja pracy	Element pracy socjalnej - wbudowany (po przetestowaniu) w rutynę OPS i wykonywane w ramach działalności statutowej	0,00	0,00	0,00
Konkursy	Zakładamy realizację od 3 do 5 konkursów rocznie w zależności od zdiagnozowanych potrzeb. Działanie w ramach działalności statutowej szkół, świetlicy środowiskowej, domu kultury - w oparciu o narzędzia i materiały dostępne na portalu internetowym. Brak kosztów osobowych. Koszty nieosobowe: nagrody dla uczestników.	0,00	2000,00	2000,00
Paszport rozwoju	Działanie w całości oparte o narzędzia i materiały dostępne na portalu internetowym. Brak kosztów osobowych i nieosobowych	0,00	0,00	0,00
Kreowanie pomysłów	Koszty osobowe: opieka nad 4 grupami kreatywnymi (tworzenie materiałów promujących działanie, konsultacje/nadzór nad postępami grupy, zbieranie, tworzenie, katalogowanie, publikowanie materiałów multimedialnych: łącznie 160 godzin x 25 zł. Brak kosztów nieosobowych.	4000,00	0,00	4000,00
Porady praktyczne	Działanie w całości oparte o narzędzia i materiały dostępne na portalu internetowym. Koszty osobowe: aktualizacja treści na portalu, opracowywanie, redakcja i zamieszczanie na portalu nowych materiałów zgodnych z założeniami ekonomii behawioralnej, formułowanie odpowiedzi na pytania użytkowników - 1 os. x 16 godz/m-c x 12 x 25 zł.	4800,00	0,00	4800,00
Praca socjalna z zaangażowaną rodziną	Element pracy socjalnej - wbudowany (po przetestowaniu) w rutynę OPS i wykonywane w ramach działalności statutowej. Działanie nie generuje dodatkowych kosztów	0,00	0,00	0,00
Umowa współpracy	Element pracy socjalnej - wbudowany (po przetestowaniu) w rutynę OPS i wykonywane w ramach działalności statutowej. Działanie nie generuje dodatkowych kosztów	0,00	0,00	0,00
Praca socjalna – trening zarządzania budżetem domowym	Element pracy socjalnej - wbudowany (po przetestowaniu) w rutynę OPS i wykonywane w ramach działalności statutowej	0,00	0,00	0,00
Bilans predyspozycji zawodowych uczniów	Działanie w całości bazujące na materiałach dostępnych na portalu, realizowane w czasie lekcji, w ramach działalności statutowej szkół	0,00	0,00	0,00
Koordynator lokalny	Koszty osobowe: Dodatek do wynagrodzenia zasadniczego - 10% z pochodnymi	5040,00	0,00	5040,00
Zryczałtowane koszty obsługi posiedzeń Rady Projektu	Koszty nieosobowe: wydruk materiałów, napoje	0,00	2000,00	2000,00
Hosting serwera Portalu, zabezpieczenia (SSL)	Koszty nieosobowe: serwer	0,00	1820,40	1820,40
Koszt domeny	Koszty nieosobowe: domena na rok	0,00	127,00	127,00
Wynagrodzenie administratora	Koszty osobowe w ramach części etatu na rok (12 m-cy x 528 zł), 0,1 etatu	6336,00	0,00	6336,00
Wynagrodzenie redaktora technicznego	Koszty osobowe w ramach części etatu na rok (12 m-cy x 0,3 etatu x 3360 zł)	12096,00	0,00	12096,00
Monitoring i ewaluacja modelu	Koszty osobowe: opracowanie (w cyklu półrocznym) raportów na potrzeby Rady Projektu, opracowywanie propozycji modyfikacji działań. 1 os. x 16 godz/m-c x 12 x 35,8 zł brutto brutto.	6873,60	0,00	6873,60
Szkolenia dla nowych użytkowników w zakresie posługiwania się modelem	Zakładamy dwa 8-godzinne szkolenia w ciągu roku. Koszty osobowe: wynagrodzenie trenera - 16 x 120 zł brutto. Koszty nieosobowe: opracowanie i druk materiałów instruktażowych (500 zł brutto), dojazd (2 x 250 zł brutto), inne (100 zł brutto).	1920,00	1100,00	3020,00

Koordynator merytoryczny modelu	Koordinacja i nadzór merytoryczny nad realizacją działań modelu. Bieżące wsparcie użytkowników i moderowanie forum modelu. Koszty osobowe: 15 godzin/miesiąc x 12 m-cy x 35,8 zł brutto brutto/godzina.	6444,00	0,00	6444,00
Ekspert merytoryczny modelu	Bieżący kontakt z użytkownikami modelu. Wsparcie użytkowników. Godziny konsultacyjne. Koszty osobowe: 5 godzin/miesiąc x 12 m-cy x 56,9 zł brutto brutto/godzina.	3414,00	0,00	3414,00
Wizytacje, spotkania w Gminie	2 osoby x 4 wyjazdy x 250 zł brutto. Średnio jeden wyjazd raz na kwartał.	2000,00	0,00	2000,00

Zakładamy przy tym, że w wyniku testowania może się okazać, że niektóre działania wymagają znaczących modyfikacji, lub okażą się umiarkowanie skuteczne lub nieatrakcyjne zarówno dla użytkowników, jak i dla odbiorców, lub też, że powinny być powtarzane z określoną częstotliwością. Konsekwentnie – modyfikacji wymagać będzie także budżet modelu.

Część II: Instrukcje, wytyczne, narzędzia

Opracował zespół:

Kinga Pawłowska

Joanna Mirosław

Kazimierz W. Frieske

Paweł Poławski

Mieczysław Łais

Krzysztof Podwójcic

Kacper Madej

wsp. Piotr Starzyński

Uwagi wstępne

Jedną z podstawowych trudności, jakie następcza wprowadzanie w rutynę działania rozmaitych instytucji życia zbiorowego nowych pomysłów czy sposobów postępowania to przejście opisywane przez dziennikarską frazę 'od pomysłu do przemysłu', to jest, przejście od ogólnej idei i związanych z nią zaleceń do realizacji tych zaleceń w konkretnych sytuacjach, przez - i dla - konkretnych ludzi, nie zaś ludzi 'modalnych' i 'uśrednionych' w teoretycznym opisie. Jedną z postaci przejawiania się tej trudności jest znane i szeroko badane w ramach tzw. 'dyfuzji innowacji'⁵⁰ zjawisko 'oporu przed zmianą' i uogólnioną niechęcią do zmiany. Badania związane z 'oporem przed zmianą' mają swoją specjalistyczną literaturę, taką m.in., która przekonuje, że 'dyfuzja innowacji to proces, którym rządzą określone prawidłowości. Na przykład, wiemy, że im innowacja jest prostsza i 'całościowa', tj. trudna do podzielenia na segmenty, tym większe prawdopodobieństwo, że zostanie ona wdrożona w oryginalnej postaci, ale też tym większe prawdopodobieństwo tego, że proces dyfuzji będzie się toczył wolniej aniżeli w tych przypadkach, w których innowacja jest w jakiś sposób 'podzielna'. Ta prawidłowość jest z kolei źródłem napięć pomiędzy autorami innowacji i praktykami: ci pierwsi utrzymują zwykle, że marne rezultaty praktyczne tego, co mieli do zaproponowania jest konsekwencją wdrożeniowej wybiórczości, tj. przejmowania tych elementów innowacji, które są bardziej intuicyjne, mniej kosztowne, łatwiejsze, etc., ci drudzy niepowodzenia dotyczące części chętnie mają za wystarczający powód do odrzucenia całości. Kłopotów, jakie następcza wdrożenie jest więcej: często okazuje się, że eleganckie i teoretycznie fascynujące rozwiązanie jest trudne do wdrożenia z uwagi na to, że okazuje się zbyt kosztowne czy niedopracowane pod względem technicznym, że zatem brakuje procedur i instrukcji mówiących nie o tym, co należy zrobić, lecz o tym, jak to zrobić. W tym momencie pojawia się następny kłopot, taki mianowicie, że 'proceduralizacja' procesu wdrożenia pozbawia innowację elastyczności i przekłada się na większy 'opór przed zmianą'. Mówiąc najkrócej, okazuje się, że wdrażanie innowacji to seria kompromisów pomiędzy postulatem 'proceduralizacji' i postulatem elastyczności, a także kompromisów pomiędzy naciskiem na wdrożenie o charakterze 'całościowym' czy 'pakietowym' i wdrożeniem częściowym.

Wszystko to oznacza, że od użytkowników modelu przeciwdziałania procesom dziedziczenia biedy - stanowiącego przecież tego rodzaju innowację - oczekuje się szczególnej wrażliwości i starannego obserwowania reakcji każdego z odbiorców na składane im propozycje/przedstawiane im opcje decyzyjne, poziom ich atrakcyjności, etc. Co więcej, powinni oni przenosić swoje doświadczenia na posiedzenia Rady i - odpowiednio do tych doświadczeń - rekomendować Radzie modyfikacje, zaniechanie czy wzmocnienie poszczególnych działań opisanych w modelu. Mówiąc najogólniej, rola użytkowników modelu nie sprowadza się tylko do realizacji poszczególnych działań: są oni również swoistym 'pasem transmisyjnym' służącym nadaniu modelowi dynamiki dostosowanej do realiów i kontekstu społeczności lokalnej. Uwaga ta ma ważny sens praktyczny. Mianowicie, w tych wszystkich przypadkach, w których sukces rozwiązań proponowanych w modelu zależy od tego, czy konkretne działanie zostanie podjęte (i zrealizowane) w sposób właściwy temu modelowi, proponujemy jego użytkownikom rozbudowane narzędzia i instrukcje. Jest jednak i taka grupa rozwiązań, (działań), które powinny być elastycznie dostosowywane do okoliczności, indywidualnych zainteresowań i cech ich użytkowników, którzy mogą - a nawet powinni - odcisnąć na nich swoje osobiste właściwości i dostosowywać formy realizacji tych rozwiązań do osobliwości kontekstu - na przykład do złożonych okoliczności wyznaczających możliwości międzyinstytucjonalnej współpracy. Uruchomienie takiej współpracy jest ważniejsze, aniżeli sztywne trzymanie się rozmaitych procedur. Co więcej, właśnie w takich przypadkach próby obudowania tych czy innych działań takimi instrukcjami czy procedurami jest zgoła niepotrzebne - i może zostać uznane za obraźliwe - wtedy, gdy nie wykraczają one poza zdrowy rozsądek i ogólne kompetencje kulturowe użytkowników czy poza specjalistyczne kompetencje zawodowe: na przykład, nie widać żadnych rozsądnych powodów, dla których należałoby pouczać nauczyciela historii, czy, np. nauczyciela geografii o sposobach wbudowania fabuły filmów oglądanych przez uczniów w tok lekcji. Równie zbędna jest procedura dotycząca sposobu koordynacji - w ramach 'sub-działania' Moja Mama (Tata) potrafi... - współpracy pomiędzy instruktorem realizującym to 'sub-działanie' i osobami, które mogą i/lub powinny je wspierać czy 'zabezpieczać', na przykład z pracownikiem socjalnym/asystentem rodziny - skoro wystarczy tu kilkunastominutowa rozmowa pomiędzy osobami, które zapewne spotykały się już wcześniej.

⁵⁰ por. E. Rogers: Diffusion of Innovation, 5 ed., free Press 2003;

I. Pomoc społeczna

1. Wprowadzenie

Model przygotowany w projekcie *Potencjały* ma na celu zahamowanie toczących się w rodzinach procesów dziedziczenia ubóstwa. Ubóstwo jest tu rozumiane szeroko – jego zakres znaczeniowy jest zbliżony do pojęcia wykluczenia społecznego. W największym skrócie, proponowane w modelu rozwiązania są skoncentrowane nie tyle na dosłownie rozumianej poprawie sytuacji finansowej rodzin, lecz mają prowadzić do zahamowania procesów przekazywania z pokolenia na pokolenie wzorców myślenia charakterystycznych dla rodzin w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa. Ubóstwo jest tu zatem rozumiane przede wszystkim jako charakterystyczny wzorzec myślenia, który ma tendencję do reprodukowania się z pokolenia na pokolenie. Wszystkie zawarte w modelu rozwiązania są skierowane do grupy odbiorców, tj. do członków rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa. Szczególna uwaga została jednak poświęcona dzieciom i dlatego znakomita większość rozwiązań – mniej lub bardziej bezpośrednio – odnosi się właśnie do działań skierowanych do dzieci.

Zawarte w modelu rozwiązania mają charakter kompleksowy, co oznacza, że będą one realizowane przez wiele instytucji, często w ramach współpracy międzyinstytucjonalnej. Te instytucje to m.in. ośrodek pomocy społecznej, szkoły, urząd pracy, przedsiębiorcy, organizacje pozarządowe/światlice środowiskowe oraz instytucje służby zdrowia.

Instytucją, której działania z mocy ustawy są związane z problemem ubóstwa, jest pomoc społeczna, na poziomie gminy reprezentowana przez Ośrodek Pomocy Społecznej. Rola i znaczenie tej instytucji w walce z procesami dziedziczenia ubóstwa jest nie do przecenienia, co nie oznacza, że nie należy poszukiwać wciąż nowych rozwiązań ułatwiających i usprawniających rutynowe działania pracowników socjalnych oraz asystentów rodziny.

W ramach modelu został zaproponowany szereg rozwiązań oraz służących do ich realizacji narzędzi przeznaczonych dla pracowników socjalnych oraz asystentów rodziny. Proponowane rozwiązania mają bardziej i mniej ogólny charakter i zostały szczegółowo opisane w podręczniku.

Wyraźnego podkreślenia wymaga to, że wszystkie proponowane rozwiązania mają charakter komplementarny wobec określonych w stosownych ustawach obowiązków pracowników socjalnych oraz asystentów rodziny. Co więcej, wszystkie działania są również w pełni dobrowolne, co oznacza, że zgodnie z zasadą *empowerment*, odbiorcy działań nie są w żaden sposób zobligowani do korzystania z zawartych w modelu rozwiązań. Również po wyrażeniu pisemnej zgody na udział w działaniach, mogą w każdej chwili wycofać swoją gotowość do partycypacji w realizowanych w ramach modelu aktywnościach.

Jedną z zalet proponowanych w modelu rozwiązań jest to, że ich celem jest wzbogacenie oraz ułatwienie podejmowanych przez pracowników socjalnych oraz asystentów rodziny, między przez dołączenie do poszczególnych rozwiązań szeregu narzędzi, które mają ułatwić oraz uporządkować wykonywane w codziennej pracy zadania. Zaletą modelu jest również to, że zawarte w nim rozwiązania doskonale urozmaicają rutynowe interakcje pomiędzy pracownikami pomocy społecznej a członkami rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa.

Proponowane w modelu działania przeznaczone dla pracowników pomocy społecznej na poziomie ogólnym obejmują kilka obszarów:

- Codzienną pracę z członkami rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa;
- Metody wczesnej interwencji socjalnej;
- Trening zarządzania budżetem domowym;
- Animację pracy;
- Promocję zdrowia i trening zachowań prozdrowotnych.

Codzienna praca z członkami rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa, została zaprezentowana wielowymiarowo w rozwiązaniu *Praca socjalna z zaangażowaną rodziną*. Praca socjalna z rodziną została tu podzielona na kilka etapów – zaspokojenia najpilniejszych potrzeb finansowych rodziny, poradzenia sobie z najpoważniejszymi konfliktami, poznania silnych stron członków rodzin, rozwoju bardziej subtelnych umiejętności (np. pracy w zespole), aż po zbudowanie zaangażowania członków rodzin w poprawę sytuacji rodzin, w tym przede wszystkim dzieci.

Ponadto zaproponowane rozwiązania zostały wzbogacone o *metody wczesnej interwencji socjalnej*, w tym o metody przeznaczone do pracy na rzecz dzieci, które mogą stać się ofiarami przemocy w rodzinie. Rozwiązania zostały uzupełnione o proste narzędzia, przy użyciu których pracownik socjalny/asystent rodziny może się bardzo szybko zorientować, że w konkretnym domu może dziać się coś złego, co, co zagraża bezpieczeństwu dzieci, również tych najmniejszych od 0 do 3 lat.

Osobna uwaga została poświęcona problematyce zarządzania budżetem domowym. W modelu znajduje się wiele rozwiązań, które mają ułatwić pracownikom socjalnym czy też asystentom rodziny wspieranie członków rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa, w gospodarowaniu posiadanymi

zasobami. Wskazówki odnoszące się do pracy socjalnej z rodzinami zostały wzbogacone o narzędzia – w tym *Symulatory* – które będą dostępne na portalu projektu *Potencjały*.

Ważnym elementem modelu *Potencjały* jest również *Animacja pracy*, rozumiana jako działania podejmowane w celu wspierania członków rodziny w odnalezieniu się na rynku pracy. Działania te mają również niekiedy charakter współpracy międzyinstytucjonalnej podejmowanej na rzecz poprawy sytuacji rodziny, której członkowie są bezrobotni.

Szereg proponowanych w modelu rozwiązań ma na celu wsparcie pracowników socjalnych w ich codziennej pracy w obszarze promocji zdrowia oraz treningu zachowań prozdrowotnych.

Dodatkowym rozwiązaniem, które ma ułatwić oraz uporządkować współpracę pracowników socjalnych/asystenta z członkami rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa, jest *Umowa współpracy*. Zakłada się, że *Umowa* ta będzie podstawowym instrumentem działania pracowników socjalnych/asystentów rodziny w *Pracy socjalnej z zaangażowaną rodziną*, w tym w trakcie *Animacji pracy*, czyli mobilizacji do poprawy sytuacji społeczno-ekonomicznej rodziny.

Powyżej zostały wskazane tylko główne elementy modelowych rozwiązań, których użytkownikami będą pracownicy socjalni/asystenci rodziny. Pozostałe rozwiązania zostały szczegółowo opisane w podręczniku.

W dalszej części opracowania opisane zostaną kolejno:

- Wytyczne oraz narzędzia służące do diagnozowania cech członków rodzin w zakresie wzorców mentalnych, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa;
- Opis i instrukcja używania rozwiązań, które mają być wykorzystywane w pomocy społecznej;
- Charakterystyka zasad współpracy z pracownikami innych instytucji;
- Wytyczne do oceny rozwiązań (w tym monitoring wprowadzania rozwiązań oraz ewaluacja skutków zastosowanych rozwiązań) oraz
- Program przygotowania użytkowników modelowych rozwiązań.

Wszystkie te elementy składają się na pełny opis Wytycznych, instrukcji oraz narzędzi pozwalających na efektywne wykorzystanie w praktyce przez pracowników socjalnych oraz asystentów rodziny proponowanych w modelu rozwiązań.

2. Zestaw wytycznych do diagnozowania cech rodzin w zakresie wzorców mentalnych sprzyjających dziedziczeniu ubóstwa

W *Zestawie wytycznych* znajdują się wskazówki dotyczące praktycznych aspektów korzystania z narzędzia, w tym m.in.:

- Opis logiki narzędzia;
- Lista cech opracowana na podstawie wniosków z pogłębionej diagnozy środowiska lokalnego;
- Instrukcja obsługi narzędzi diagnostycznych, tj. dokładny opis działań użytkowników narzędzi (tj. kto podejmuje działania diagnostyczne, kto jest diagnozowany, w jaki sposób, jak często, przy jakiej okazji);
- Rekomendacje odnoszące się do działań, które należy podjąć po przeprowadzeniu diagnozy, w tym w szczególności do tych działań, które pozwolą na podjęcie decyzji o wyborze konkretnych elementów modelu odpowiadających potrzebom członków rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa.

Do *Zestawu wytycznych do diagnozowania* jest dołączony *Scenariusz wywiadu diagnostycznego nieustrukturyzowanego* oraz scenariusz służący do przygotowania *Bilansu umiejętności*.

W *Zestawie wytycznych do diagnozowania* szczególna uwaga jest poświęcona tym deficytom, które generują problemy związane z równością szans kobiet i mężczyzn oraz wiążą się z sytuacją osób z niepełnosprawnościami.

2.1. Opis logiki narzędzia

Zestaw wytycznych do diagnozowania cech rodzin w zakresie wzorców mentalnych sprzyjających dziedziczeniu ubóstwa jest jednym z kluczowych narzędzi, które zgodnie z założeniami modelu, będzie wykorzystywane przez pracowników socjalnych oraz asystentów rodziny. Narzędzie to ma służyć – jak sama nazwa wskazuje – do *diagnozowania* cech rodzin w zakresie wzorców mentalnych członków rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa. Diagnoza jest przeprowadzana po to, żeby pracownik socjalny czy też asystent rodziny wybrał następnie spośród dostępnych w modelu przygotowanym w projekcie *Potencjały* te rozwiązania, które najlepiej odpowiadają na potrzeby konkretnych osób, tj. członków rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa. Narzędzie do diagnozowania cech rodzin zostało przygotowane w ten sposób, żeby w jak największym stopniu ułatwić pracę użytkownika, pozostawiając mu jednak – zgodnie z zasadą *empowerment* – możliwość podejmowania decyzji zarówno

co do sposobu zadawania pytań, jak i w kwestii tego, jakiego rodzaju wsparcie będzie najlepsze dla członków określonej rodziny.

Sposobu diagnozowania deficytów nie należy traktować jako części wywiadu środowiskowego, ponieważ jest on elementem projektu *Potencjały* i jako taki nie zastępuje działań regulowanych ustawą i stosownymi rozporządzeniami (*Rozporządzenie Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 25 sierpnia 2016 r. w sprawie rodzinnego wywiadu środowiskowego*).

2.2. Lista cech rodzin opracowana na podstawie wniosków z pogłębionej diagnozy środowiska lokalnego

Rekomenduje się, żeby przed przeprowadzeniem diagnozy cech w zakresie wzorów mentalnych rodzinach, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa pracownik socjalny/asystent rodziny zapoznał się z poniższą listą cech, które mogą, ale nie muszą odnosić się do członków rodzin, w których zostanie przeprowadzona diagnoza. Zamieszczona poniżej lista cech była punktem wyjścia do przygotowania *Scenariusza wywiadu diagnostycznego nieustrukturyzowanego*, który został dołączony do wytycznych. W modelu projektu *Potencjały* zostały wypracowane rozwiązania, które mają na celu redukcję czy też niwelowanie konsekwencji wymienionych cech w zakresie wzorców mentalnych członków rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa.

1. Brak zaangażowania członków rodzin w poprawę sytuacji, w której się znajdują (bierność zawodowa i edukacyjna); Niechęć i brak pomysłów na podejmowanie własnych inicjatyw; Silnie rozwinięta u niektórych rodzin postawa roszczeniowa wobec OPS; Brak rzeczywistego zaangażowania członków rodzin w poradzenie sobie z problemami, które uniemożliwiają usamodzielnienie się i uniezależnienie od systemu pomocy społecznej;
2. Słaba wiara (lub jej brak) we własne możliwości i wpływ na otaczającą rzeczywistość;
3. Niskie i nieaktualne kwalifikacje bezrobotnych członków rodzin;
4. Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, szczególnie w rodzinach z niepełnosprawnością;
5. Deficyty w zakresie dbałości o zdrowie, niechętny stosunek do profilaktyki zdrowotnej, w szczególności stomatologicznej (rama interpretacyjna dla „troski o zdrowie” koncentruje się na leczeniu problemów, które się pojawiają, a nie na profilaktyce; odnosi się to w szczególności do opieki stomatologicznej; wizyty u lekarza są postrzegane jako ostateczność; brak świadomości rodziców i dzieci odnośnie profilaktyki zdrowotnej, w tym dbania o higienę jamy ustnej i systematycznych przeglądów stomatologicznych od najmłodszych lat;
6. Deficyty w zakresie zdrowego odżywiania (popularność produktów wysoko przetworzonych oraz słodczy);
7. Deficyty w zakresie racjonalnego planowania wydatków (w ramach interpretacyjnych dla „zarządzania finansami” kładzie się nacisk nie na oszczędność i kontrolowanie aspiracji konsumpcyjnych, ale raczej na poszukiwanie źródeł finansowania planowanych wydatków); Nieodpowiednie gospodarowanie posiadanymi zasobami finansowymi;
8. Deficyty w zakresie określania stopnia ważności planowanych wydatków (na pierwszym miejscu są wydatki związane ze sprzętem elektronicznym, telewizorami plazmowymi, opłatami za telewizyjne sieci kablowe, komputerami, smartfonami, sprzętami domowymi, podczas gdy inwestycje w dzieci, w rozwój ich umiejętności są zazwyczaj uważane za mniej istotne);
9. Deficyty w zakresie komunikacji w rodzinie – w rodzinie często pojawiają się spory, napięcia, konflikty;
10. Problemy z nadużywaniem alkoholu; problemy z przemocą w rodzinie;
11. Deficyty w zakresie form opieki nad dziećmi (w ramach interpretacyjnych opieka nad dziećmi oznacza zabezpieczenie im bytu materialnego i nic ponadto), tymczasem potrzeby emocjonalne dzieci nie budzą większego zainteresowania rodziców;
12. Deficyty w zakresie planowania przyszłości dzieci – ten problem w ramach interpretacyjnych rodziców w zasadzie nie istnieje; liczy się przetrwanie z dnia na dzień;
13. Deficyty w zakresie wspierania dzieci w wykonywaniu obowiązków szkolnych – rodzice bardzo często nie są w stanie pomagać dzieciom w odrabianiu lekcji, ale też nie zawsze chcą, żeby dzieci do szkoły chodziły;
14. Deficyty w zakresie dyskrecji – rodzice angażują i „wciągają” dzieci w szereg spraw, które raczej powinni zachować dla siebie (np. we własne spory, konflikty); rodzice nastawiają dzieci przeciwko sobie wzajemnie; nie zachowują również dyskrecji w kwestiach intymnych;
15. Deficyty w zakresie kapitału społecznego – (obowiązuje często rama interpretacyjna poszukiwania sensacji i ekscytowania się życiem sąsiadów, podczas gdy bardzo rzadko uruchamia się np. mechanizmy sąsiedzkiego wsparcia; a jeśli tak, to najczęściej odpłatnie);
16. Deficyty w zakresie kapitału kulturowego – w czasie wolnym w zasadzie nie ma co robić, poza oglądaniem telewizji i gramy w telefonie; np. nawyk czytania książek w zasadzie nie istnieje;
17. Deficyty w zakresie postrzegania własnej sytuacji – w ramy interpretacyjne wielu rodzin wpisane jest przekonanie, że system pomocy społecznej jest po prostu stałym dodatkowym

źródłem dochodu, część osób deklaruje wprost, że nie jest biedna; przekonanie o nie byciu biednym członkowie rodzin potrafią połączyć z ciągłym korzystaniem z systemu pomocy społecznej przynajmniej od dwóch pokoleń;

18. Deficyty w zakresie odpowiedzialnego podejścia do rodzicielstwa – w ramach interpretacyjnych członków grupy docelowej refleksja na temat świadomego i odpowiedzialnego rodzicielstwa nie zajmuje raczej najważniejszego miejsca; podobnie jak zastanawianie się nad tym, jakie warunki rodzina jest w stanie stworzyć dzieciom i jakie są ich perspektywy na przyszłość;
19. Deficyty w zakresie kontaktów w lokalnej społeczności – w ramach interpretacyjnych dostrzegalne są silne podziały społeczne; poszczególne „warstwy” nie mieszają się ze sobą, istnieje silne rozwarstwienie lokalnej społeczności. Brak chęci i wiedzy o tym jak można uczestniczyć w życiu lokalnej społeczności; Brak płaszczyzny kontaktów pomiędzy osobami z różnych segmentów struktury społecznej, zarówno wśród dzieci i młodzieży (poza szkołą), jak i dorosłych.

2.3. Instrukcja obsługi narzędzi diagnostycznych

Użytkownikami narzędzi do diagnozowania cech rodzin w zakresie wzorców mentalnych są pracownicy socjalni oraz asystenci rodziny. Narzędzia te będą wykorzystywane w pracy z odbiorcami działań, tj. z członkami rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa. Czynności związane z diagnozowaniem są elementem procesu mającego na celu ustalenie najbardziej adekwatnych rozwiązań skierowanych do członków rodzin – rozwiązań stanowiących element modelu w projekcie *Potencjały*, które mają na celu zahamowanie procesów toczącego się dziedziczenia ubóstwa.

Członkowie rodzin będą diagnozowani na dwa sposoby:

1. Pierwszą część diagnozy będą stanowiły informacje zgromadzone przez pracownika socjalnego/asystenta rodziny w toku pracy przy użyciu *Scenariusza wywiadu diagnostycznego nieustrukturyzowanego*, którego wzór zostanie dołączony do *Wytycznych*;
2. W drugiej części diagnozy to pracownik socjalny/asystent rodziny samodzielnie określi cechy rodzin, szczególnie w tych obszarach, które są szczególnie trudne do przedyskutowania w trakcie rozmowy z członkami rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa, tj. w obszarach szczególnie „wrażliwych”. Takie obszary to np. dbałość o higienę, zachowywanie dyskrecji w relacjach intymnych. Pracownicy socjalni czy też asystenci rodziny, na podstawie wieloletnich kontaktów z rodziną, bardzo często są w stanie wskazać na takie obszary deficytowe odnoszące się do członków rodzin, które są im znane, a które niezręcznie jest podejmować „wprost”, w bezpośredniej rozmowie. Dlatego do *Scenariusza wywiadu diagnostycznego nieustrukturyzowanego*, zostanie dołączony również *Arkusze obserwacji*, w którym pracownicy socjalni oraz asystenci rodziny będą mogli odnotować cechy związane ze kwestiami „wrażliwymi” dostrzeganymi w konkretnych rodzinach, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa.

Pełna diagnoza będzie przeprowadzana raz na pół roku. Jej celem będzie ocena, czy w rodzinach, w których zostały odnotowane deficyty i zostały wdrożone działania opracowane w ramach modelu, zaszły jakieś korzystne zmiany. Pierwsza oraz wszystkie pozostałe diagnozy będą przeprowadzane za pomocą tych samych narzędzi, tj. *Scenariusza wywiadu diagnostycznego nieustrukturyzowanego* oraz *Arkusza obserwacji*.

Pierwsza część diagnozy, w której uczestniczą członkowie rodziny, będzie przeprowadzona w dogodnym momencie po uprzednim poinformowaniu członków rodzin, że zostaną poproszeni o udzielenie odpowiedzi na kilka prostych pytań i ewentualnym umówieniu się na spotkanie. Udział w diagnozie ma charakter dobrowolny i jeżeli zdarzy się, że członkowie rodzin nie wyrażą zgody na udział w działaniach podejmowanych w ramach modelu trzeba tę decyzję uszanować.

W przypadku kiedy z rodziną pracuje tylko pracownik socjalny (rodzina nie jest pod opieką asystenta rodziny), to właśnie pracownik socjalny przeprowadza wywiad diagnostyczny z członkami rodziny posługując się *Scenariuszem wywiadu diagnostycznego nieustrukturyzowanego* oraz wypełnia *Arkusze obserwacji*.

W przypadku, kiedy z rodziną pracuje zarówno pracownik socjalny, jak i asystent rodziny:

1. Wywiad diagnostyczny z członkami rodziny przeprowadza asystent rodziny posługując się *Scenariuszem wywiadu diagnostycznego nieustrukturyzowanego*;
2. Podczas gdy *Arkusze obserwacji* wypełnia zarówno pracownik socjalny, jak i asystent rodziny. W takim przypadku wskazane jest przedyskutowanie przez pracownika socjalnego oraz asystenta rodziny wniosków dotyczących członków konkretnych rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa oraz wspólne wybranie spośród wszystkich dostępnych w ramach modelu rozwiązań tych, które w największym stopniu przyczynią się do poprawy sytuacji rodziny, w tym przede wszystkim sytuacji dzieci.

2.4. Rekomendacje odnoszące się do działań, które należy podjąć po przeprowadzeniu diagnozy

Po przeprowadzeniu diagnozy cech rodzin za pomocą *Scenariusza wywiadu diagnostycznego nieustrukturyzowanego* oraz *Arkusza obserwacji* zgromadzone informacje zostaną przeanalizowane wspólnie przez pracownika socjalnego/asystenta rodziny oraz członków rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa.

Zgodnie z zasadą *empowerment* zakłada się, że pracownik socjalny/asystent rodziny, po uwzględnieniu wszystkich informacji na temat rodziny, zasugeruje jej członkom konkretne rozwiązania oferowane w ramach modelu. W następnym kroku rozwiązania te zostaną rodzinie przedstawione. Następnie przewiduje się przedyskutowanie z członkami rodziny tego, które z proponowanych rozwiązań są dla nich atrakcyjne. Ostatni krok polega na dokonaniu przez członków rodziny wyboru, w które z oferowanych w ramach modelu rozwiązań chcą się włączyć.

Dla ułatwienia pracy użytkowników modelu przygotowano rekomendacje odnoszące się do postępowania po przeprowadzeniu diagnozy. Rekomendacje te mają jednak charakter pomocniczy i powinny być traktowane elastycznie. Ostateczną decyzję co do wyboru właściwego dla członków rodziny, w której toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa rozwiązania podejmuje pracownik socjalny oraz asystent rodziny:

- W przypadku kiedy z rodziną pracuje tylko pracownik socjalny, to on podejmuje decyzję jakie rozwiązania wybrać;
- W przypadku kiedy z rodziną pracuje pracownik socjalny oraz asystent rodziny rekomenduje się wspólne ustalenie najbardziej odpowiednich dla konkretnej rodziny rozwiązań;
- W przypadku, kiedy z rodziną pracują również inni „specjaliści”, np. kuratorzy, pedagodzy szkolni, członkowie Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz innych instytucji, rekomenduje się skonsultowanie wyboru kierunku działania za pomocą *Scenariusza konsultacji*.

Rekomendacje:

1. Rekomenduje się, żeby w obszarach, w których zdiagnozowano cechy sprzyjające dziedziczeniu ubóstwa podejmować działania w kolejności ustalonej w karcie rozwiązania *Praca socjalna z zaangażowaną rodziną*. Kolejność ta jest następująca:
 - zrównoważenie sytuacji finansowej rodziny;
 - działania na rzecz zażegnania najpoważniejszych konfliktów w rodzinie;
 - przeprowadzenie „Bilansu umiejętności” i wykorzystanie silnych stron członków rodzin np. w ramach „Banku czasu”;
 - motywowanie członków rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa do rozwijania bardziej skomplikowanych umiejętności, np. pracy w zespole, twórczego myślenia, partycypacji w życiu społecznym i kulturalnym lokalnej społeczności, itd.
 - budowanie zaangażowania członków rodzin w działania na rzecz poprawy sytuacji ich rodzin.

2. W sytuacji, kiedy w rodzinie są dzieci, absolutnym priorytetem jest zapewnienie im bezpieczeństwa i warunków do właściwego funkcjonowania i rozwoju, m.in. przy wykorzystaniu *metod wczesnej interwencji socjalnej*.

3. Ponadto w wyborze rozwiązań dla konkretnych rodzin rekomenduje się branie pod uwagę sugerowanej grupy odbiorców działania opisanej w karcie każdego z rozwiązań.

W przypadku kłopotów z rekrutacją odbiorców działań, np. w sytuacji braku miejsc, przyjmuje się następujące zasady selekcji:

1. Pierwszeństwo mają odbiorcy działań z niepełnosprawnościami, w tym przede wszystkim dzieci;
2. W pierwszej kolejności powinno się również uwzględniać potrzeby osób samotnie wychowujących dzieci, tj. samotnych matek oraz samotnych ojców;
3. Również osoby, które zdecydowały się na podpisanie kontraktu socjalnego oraz podjęcie w związku z tym konkretnych zobowiązań powinny mieć pierwszeństwo przed osobami, które takich zobowiązań nie podjęły;
4. Następnie priorytetowo powinny być traktowane te rodziny z dziećmi, w których skala zaniedbań jest największa i istnieje duże prawdopodobieństwo przekazania niekorzystnych wzorców dzieciom.

Należy pamiętać, że diagnoza jest działaniem komplementarnym wobec działań wyznaczanych ustawą i rozporządzeniami regulującymi działania pomocy społecznej.

Sugerujemy archiwizowanie zgromadzonych dokumentów (w tym dokumentów gromadzonych w ramach opisanej wyżej diagnozy) osobno od dokumentów gromadzonych w ramach rutynowych działań podejmowanych przez pracowników ośrodka pomocy społecznej. Takie rozwiązanie ułatwi monitorowanie i ocenę skuteczności modelowych rozwiązań.

Po przeprowadzeniu diagnozy pracownik socjalny/asystent uzgadnia z członkami rodziny zakres cech, nad którymi warto pracować, a następnie ustalana z nimi również listę możliwych do zastosowania rozwiązań, w tym również *Umowy współdziałania* oraz cele, które mają zostać wspólnie osiągnięte. Zasada ta pozwala na uwzględnienie po raz kolejny reguły partycypacji oraz *empowerment*.

Rekomenduje się, aby diagnozę przeprowadzić ponownie, w ten sam sposób, za pół roku, w celu oceny skuteczności zastosowanych rozwiązań. W czasie ponownego wywiadu przeprowadzamy z członkami rodziny *Arkusz oceny zastosowanych metod pracy*, w tym także pracy w ramach *Umowy współpracy*.

2.4. Narzędzia do diagnozowania

Scenariusz wywiadu diagnostycznego

Skrócona wersja wytycznych do prowadzenia wywiadu diagnostycznego

1. Scenariusz należy traktować elastycznie, jako punkt wyjścia do rozmowy o cechach członków rodziny i o możliwych sposobach niwelowania konsekwencji tych cech;
2. Wywiady są prowadzone we wszystkich rodzinach z grupy docelowej, chociaż sugerujemy prowadzenia ich także w pozostałych rodzinach korzystających ze wsparcia pomocy społecznej;
3. W przypadku każdego pytania prosimy o uzasadnienie odpowiedzi. Uzasadnienie to wpisujemy w kolumnie *Dodatkowe informacje uzyskane przez pracownika socjalnego/asystenta rodziny*;
4. Wywiady prowadzone są z każdym członkiem rodziny indywidualnie;
5. W przypadku gdy użytkownik narzędzia uzna, że pytania zadawane odbiorcom projektu *Potencjały* są zbyt trudne dla odbiorców, rekomenduje się zadawanie ich w języku naturalnym, którym się ci odbiorcy posługują;
6. W kolumnie *Odpowiedzi* wskazane zostały cechy w zakresie wzorców mentalnych. W kolumnie *Rozwiązania* wskazane zostały działania, jakie można w razie potrzeby podjąć po to, aby zmienić odpowiednie wzorce mentalne;
7. Na końcu *Scenariusza* zostały przygotowane puste komórki, w których użytkownicy narzędzia mogą zaproponować własne pytania (realizacja zasady *empowerment*);
8. Po przeprowadzeniu diagnozy i u uzupełnieniu jej o obserwacje pracownika socjalnego/asystenta rodziny, rekomendujemy zorganizowanie kolejnego spotkania z członkami rodziny, podczas którego zostaną przedyskutowane dalsze strategie działania, w tym możliwość zawarcia kontraktu socjalnego.

Scenariusz wywiadu diagnostycznego			
Imię i nazwisko osoby diagnozowanej:			
Data przeprowadzenia diagnozy:			
Nazwisko i imię osoby przeprowadzającej diagnozę:			
Pytania	Cechy rodziny	Dodatkowe informacje uzyskane przez pracownika socjalnego/asystenta rodziny	Sugerowane rozwiązania w przypadku zdiagnozowania określonego rodzaju cech
1. Jakiego Pana/i zdaniem rozwiązanie jest lepsze: ograniczanie potrzeb własnych i własnej rodziny czy podejmowanie często nieskutecznych wysiłków powiększenia swoich dochodów?	<p>Słabe zaangażowanie w poprawę sytuacji rodziny:</p> <p>Tak (jeśli lepsze jest ograniczanie potrzeb własnych i własnej rodziny)</p> <p>Nie (jeśli lepsze jest podejmowanie wysiłków powiększenia swoich dochodów)</p>		<ul style="list-style-type: none"> ➤ Praca socjalna z zaangażowaną rodziną; ➤ Bank czasu; ➤ Warsztaty – rozwój przedsiębiorczości; ➤ Animacja pracy;
2. Są ludzie, którzy uważają, że każdy powinien sam sobie radzić z własnymi kłopotami, są też i tacy, którzy uważają, że każdemu należy się pomoc państwa w rozwiązywaniu jego kłopotów?	<p>Słabe zaangażowanie w rozwiązywanie problemów rodziny:</p> <p>Tak (jeśli każdemu należy się pomoc państwa)</p> <p>Nie (jeśli każdy powinien sam sobie radzić)</p>		<ul style="list-style-type: none"> ➤ Praca socjalna z zaangażowaną rodziną; ➤ Warsztaty – rozwój przedsiębiorczości; ➤ Animacja pracy;
3. Czy w Pana/i rodzinie często pojawiają się poważne napięcia, spory, konflikty?	<p>Problemy związane z komunikacją w rodzinie:</p> <p>Tak (jeśli odpowiedź jest twierdząca)</p> <p>Nie (jeśli odpowiedź jest przecząca)</p>		<ul style="list-style-type: none"> ➤ Praca socjalna z zaangażowaną rodziną; ➤ Warsztaty – zarządzanie konfliktami;
4. Czy wierzy Pan/i w to, że własnym wysiłkiem może Pan/i zmienić swoją sytuację w zasadniczy sposób?	<p>Słabe poczucie sprawczości:</p> <p>Tak (jeśli odpowiedź jest przecząca)</p> <p>Nie (jeśli odpowiedź jest twierdząca)</p>		<ul style="list-style-type: none"> ➤ Praca socjalna z zaangażowaną rodziną; ➤ Bank czasu;

<p>5. Czy dobrze rozumie się Pan/i z własnymi dziećmi?</p>	<p>Problemy związane z komunikacją w rodzinie</p> <p>Tak (jeśli odpowiedź jest przecząca)</p> <p>Nie (jeśli odpowiedź jest twierdząca)</p>		<ul style="list-style-type: none"> ➤ Kluby wsparcia; ➤ Warsztaty – inżynieria „wspólnego”; ➤ Warsztaty – regulamin porządku domowego; ➤ Klub dla dzieci i rodziców „Spotkania”;
<p>6. Czy miesięczne wydatki w Pana/i gospodarstwie domowym często (przynajmniej kilka razy w roku) przekraczają miesięczne dochody?</p>	<p>Problemy z gospodarowaniem zasobami</p> <p>Tak (jeśli odpowiedź jest twierdząca)</p> <p>Nie (jeśli odpowiedź jest przecząca)</p>		<ul style="list-style-type: none"> ➤ Praca socjalna – trening zarządzania budżetem domowym; ➤ Warsztaty – inżynieria finansowa gospodarstwa domowego; ➤ Symulatory dostępne na portalu (zestaw kalkulatorów, arkusz zarządzania budżetem domowym);
<p>7. Czy w Pan/i rodzinie macie Państwo jakieś długi?</p>	<p>Problemy z racjonalnym gospodarowaniem zasobami</p> <p>Tak (jeśli odpowiedź jest twierdząca)</p> <p>Nie (jeśli odpowiedź jest przecząca)</p>		<ul style="list-style-type: none"> ➤ Praca socjalna – trening zarządzania budżetem domowym; ➤ Warsztaty – inżynieria finansowa gospodarstwa domowego; ➤ Symulatory dostępne na portalu;
<p>8. Niektórzy rodzice uważają, że dzieci należy wychowywać surowo i traktować je z dystansem, inni rodzice sądzą, że każde dziecko wymaga wiele czułości? Która z tych opinii jest Pana/i zdaniem trafna?</p>	<p>Deficyty wrażliwości na potrzeby emocjonalne dzieci</p> <p>Pierwsza – występuje deficyt (jeśli dzieci należy wychowywać surowo i traktować je z dystansem)</p> <p>Druga – brak deficytu (jeśli każde dziecko wymaga wiele czułości)</p>		<ul style="list-style-type: none"> ➤ Praca socjalna z zaangażowaną rodziną; ➤ Warsztaty dla rodziców małych dzieci; ➤ Klub dla rodziców i dzieci „Spotkania”;
<p>9. Czy uważa Pan/i, że sąsiedzi mieszkający na tym samym piętrze lub w tej samej klatce schodowej należy pożyczyć np. szklanek cukru lub podzielić się pieczywem?</p>	<p>Deficyty w zakresie kapitału społecznego</p> <p>Tak (jeśli odpowiedź jest przecząca)</p> <p>Nie (jeśli odpowiedź jest twierdząca)</p>		<ul style="list-style-type: none"> ➤ Bank czasu; ➤ Klub dla rodziców i dzieci „Spotkania”;

<p>10. Czy przeczytał Pan/i w przeciągu ostatniego roku przynajmniej jedną książkę? Jaka?</p>	<p>Deficyty w zakresie kapitału kulturowego</p> <p>Tak (jeśli odpowiedź jest przecząca)</p> <p>Nie (jeśli odpowiedź jest twierdząca)</p>		<ul style="list-style-type: none"> ➤ Klub dla rodziców i dzieci „Spotkania”; ➤ Warsztaty – inżynieria czasu wolnego;
<p>11. Są ludzie, którzy uważają, że korzystanie ze świadczeń pomocy społecznej związane jest z biedą w gospodarstwie domowym, są też ludzie, którzy sądzą, że pobieranie świadczeń nie oznacza biedy. Jakie jest Pan/i zdanie w tej sprawie?</p>	<p>Deficyty w zakresie postrzegania własnej sytuacji</p> <p>Pierwsze – brak deficytu (jeśli pobieranie świadczeń oznacza biedę)</p> <p>Drugie – deficyt występuje (jeśli pobieranie świadczeń nie oznaczają biedy)</p>		<ul style="list-style-type: none"> ➤ Praca socjalna z zaangażowaną rodziną; ➤ Bank czasu; ➤ Warsztaty – rozwój przedsiębiorczości;
<p>12. Czy Pana/i zdaniem w Pana/i społeczności lokalnej rozmaite grupy społeczne (np. osoby zamożne i niezamożne) kontaktują się ze sobą?</p>	<p>Deficyty w zakresie kontaktów w lokalnej społeczności</p> <p>Tak (jeśli odpowiedź jest przecząca)</p> <p>Nie (jeśli odpowiedź jest twierdząca)</p>		<ul style="list-style-type: none"> ➤ Bank czasu; ➤ Klub dla rodziców i dzieci „Spotkania”;
<p>13. Czy przeprowadza Pan/i badania profilaktyczne?</p>	<p>Deficyty w zakresie dbałości o zdrowie</p> <p>Tak (jeśli odpowiedź jest przecząca)</p> <p>Nie (jeśli odpowiedź jest twierdząca)</p>		<ul style="list-style-type: none"> ➤ Promocja zdrowia i trening zachowań prozdrowotnych; ➤ Przeglądy stomatologiczne; ➤ Warsztaty dla młodych rodziców; ➤ Warsztaty dbałość o ciało/wygląd zewnętrzny;
<p>14. Czy w Pana/i domu często jada się słodczy/pije słodkie napoje?</p>	<p>Deficyty w zakresie dbałości o zdrowie</p> <p>Tak (jeśli odpowiedź jest twierdząca)</p> <p>Nie (jeśli odpowiedź jest przecząca)</p>		<ul style="list-style-type: none"> ➤ Promocja zdrowia i trening zachowań prozdrowotnych; ➤ Przeglądy stomatologiczne; ➤ Warsztaty dla młodych rodziców; ➤ Warsztaty dbałość o ciało/wygląd zewnętrzny;

			➤ <i>Warsztaty kulinarne;</i>
15. Czy często przytula Pan/i dzieci?	Brak umiejętności zaspokajania potrzeb emocjonalnych dzieci Tak <i>(jeśli odpowiedź jest przecząca)</i> Nie <i>(jeśli odpowiedź jest twierdząca)</i>		➤ <i>Klub dla dzieci i rodziców „Spotkania”;</i> ➤ <i>Warsztaty – inżynieria „wspólnego”;</i> ➤ <i>Warsztaty – inżynieria czasu wolnego;</i>
16. Czy zastanawia się Pan/i nad przyszłością swoich dzieci?	Deficyty w zakresie planowania przyszłości dzieci Tak <i>(jeśli odpowiedź jest przecząca)</i> Nie <i>(jeśli odpowiedź jest twierdząca)</i>		➤ <i>Praca socjalna – trening zarządzania budżetem domowym;</i> ➤ <i>Warsztaty – inżynieria finansowa gospodarstwa domowego;</i> ➤ <i>Symulatory dostępne na portalu (zestaw kalkulatorów, arkusz zarządzania budżetem domowym);</i>
17.			

<i>Uzgodniona z rodziną strategia działania</i>			
Zdiagnozowane deficyty	Wybrane rozwiązania	Cele, które wspólnie spróbujemy osiągnąć	Ocena zastosowanych rozwiązań
1.			
2.			
3.			
4.			
5.			
6.			

--	--	--	--

Arkusz obserwacji

Arkusz obserwacji **wypełnia samodzielnie asystent rodziny i/lub pracownik socjalny.**

Arkusz obserwacji			
Imię i nazwisko osoby diagnozowanej:			
Data przeprowadzenia diagnozy:			
Nazwisko i imię osoby przeprowadzającej diagnozę:			
Pytania	Cecha (proszę zaznaczyć właściwą odpowiedź)	Uzasadnienie odpowiedzi	Sugerowane rozwiązania w przypadku zdiagnozowania określonego rodzaju cech
1. Czy członek rodziny angażuje się w poprawę sytuacji swojej rodziny? <i>(jeśli odpowiedź jest przecząca występują cechy związane z brakiem zaangażowania w poprawę sytuacji rodziny)</i>	Brak zaangażowania: Tak <i>(jeśli odpowiedź jest przecząca)</i> Nie <i>(jeśli odpowiedź jest twierdząca)</i>		<ul style="list-style-type: none"> ➤ Praca socjalna z zaangażowaną rodziną; ➤ Warsztaty – rozwój przedsiębiorczości; ➤ Animacja pracy;
2. Czy oczekiwania członka rodziny wobec systemu pomocy społeczne uważa Pan/i za wygórowane? <i>(jeśli odpowiedź jest twierdząca występują zachowania wynikające z postawy roszczeniowej)</i>	Postawa roszczeniowa: Tak <i>(jeśli odpowiedź jest twierdząca)</i> Nie <i>(jeśli odpowiedź jest przecząca)</i>		<ul style="list-style-type: none"> ➤ Praca socjalna z zaangażowaną rodziną; ➤ Warsztaty – rozwój przedsiębiorczości; ➤ Animacja pracy;
3. Czy członek rodziny korzysta ze wsparcia systemu pomocy społecznej w sposób ciągły, czy zdarzały się okresy, kiedy radził sobie bez wsparcia systemu? <i>(jeśli odpowiedź jest twierdząca, wstępują deficyty w postaci uzależnienia od systemu pomocy społecznej)</i>	Uzależnienie od systemu pomocy społecznej: Tak <i>(jeśli odpowiedź jest twierdząca)</i> Nie <i>(jeśli odpowiedź jest przecząca)</i>		<ul style="list-style-type: none"> ➤ Praca socjalna z zaangażowaną rodziną; ➤ Warsztaty – rozwój przedsiębiorczości; ➤ Animacja pracy;
4. Czy w rodzinie pojawiają się konflikty, napięcia, kłótnie?	Problemy związane z komunikacją w rodzinie: Tak <i>(jeśli odpowiedź jest twierdząca)</i> Nie <i>(jeśli odpowiedź jest przecząca)</i>		<ul style="list-style-type: none"> ➤ Praca socjalna z zaangażowaną rodziną; ➤ Warsztaty – regulamin porządku domowego; ➤ Kluby wsparcia; ➤ Klub dla dzieci i rodziców „Spotkania”;

<p>5. Czy rodzice angażują w toczące się między nimi spory dzieci (np. czy starają się je „przeciągać” na swoją stronę)?</p>	<p>Deficyty opiekuńczo-wychowawcze</p> <p>Tak <i>(jeśli odpowiedź jest twierdząca)</i></p> <p>Nie <i>(jeśli odpowiedź jest przecząca)</i></p>		<ul style="list-style-type: none"> ➤ Warsztaty – inżynieria „wspólnego”; ➤ Warsztaty – regulamin porządku domowego;
<p>6. Czy w rodzinie występują problemy z nadużywaniem alkoholu?</p>	<p>Problemy z nadużywaniem alkoholu</p> <p>Tak <i>(jeśli odpowiedź jest twierdząca)</i></p> <p>Nie <i>(jeśli odpowiedź jest przecząca)</i></p>		<ul style="list-style-type: none"> ➤ Praca socjalna z zaangażowaną rodziną (metody wczesnej interwencji socjalnej); ➤ Kontrakt socjalny; ➤ Kluby wsparcia; ➤ Klub dla dzieci i rodziców „Spotkania”;
<p>7. Czy w rodzinie występuje przemoc?</p>	<p>Przemoc w rodzinie</p> <p>Tak <i>(jeśli odpowiedź jest twierdząca)</i></p> <p>Nie <i>(jeśli odpowiedź jest przecząca)</i></p>		<ul style="list-style-type: none"> ➤ Praca socjalna z zaangażowaną rodziną (metody wczesnej interwencji socjalnej); ➤ Kontrakt socjalny; ➤ Kluby wsparcia; ➤ Klub dla dzieci i rodziców „Spotkania”;
<p>8. Czy istnieje prawdopodobieństwo, że dzieci są w jakikolwiek sposób zagrożone w domu (np. są wykorzystywane, są rażąco zaniedbywane)?</p>	<p>Deficyty opiekuńczo-wychowawcze</p> <p>Tak <i>(jeśli odpowiedź jest twierdząca)</i></p> <p>Nie <i>(jeśli odpowiedź jest przecząca)</i></p>		<ul style="list-style-type: none"> ➤ Praca socjalna z zaangażowaną rodziną (metody wczesnej interwencji socjalnej) ➤ Kontrakt socjalny; ➤ Kluby wsparcia; ➤ Klub dla dzieci i rodziców „Spotkania”;
<p>9. Czy dzieci wychowujące się w rodzinie mają problemy w szkole (problemy w nauce, problemy w kontaktach z kolegami)?</p>	<p>Deficyty opiekuńczo-wychowawcze</p> <p>Tak <i>(jeśli odpowiedź jest twierdząca)</i></p> <p>Nie <i>(jeśli odpowiedź jest przecząca)</i></p>		<ul style="list-style-type: none"> ➤ Praca socjalna z zaangażowaną rodziną (metody wczesnej interwencji socjalnej); ➤ Bank czasu; ➤ Wolontariat młodzieżowy;
<p>10. Czy rodzice są w stanie wspierać dzieci w wypełnianiu obowiązków szkolnych (np. w odrabianiu lekcji)?</p>	<p>Niedostateczne zasoby kapitału kulturowego</p> <p>Tak <i>(jeśli odpowiedź jest przecząca)</i></p> <p>Nie</p>		<ul style="list-style-type: none"> ➤ Bank czasu; ➤ Wolontariat młodzieżowy; ➤ Lekcje z wykorzystaniem narzędzi blended learning;

	<i>(jeśli odpowiedź jest twierdząca)</i>		
11. Czy członkowie mają trudności z gospodarowaniem posiadanymi zasobami (np. mają zobowiązania komornicze, znaczące długi)?	Problemy z gospodarowaniem posiadanymi zasobami Tak <i>(jeśli odpowiedź jest twierdząca)</i> Nie <i>(jeśli odpowiedź jest przecząca)</i>		<ul style="list-style-type: none"> ➤ Praca socjalna – trening zarządzania budżetem domowym; ➤ Warsztaty – inżynieria finansowa gospodarstwa domowego; ➤ Symulatory dostępne na portalu projektu: zestaw kalkulatorów i Arkusz zarządzania budżetem domowym
12. Czy członkowie rodziny odżywają się w sposób zdrowy?	Zaniedbania w zakresie odżywiania Tak <i>(jeśli odpowiedź jest przecząca)</i> Nie <i>(jeśli odpowiedź jest twierdząca)</i>		<ul style="list-style-type: none"> ➤ Warsztaty kulinarne ➤ Warsztaty dla rodziców małych dzieci
13. Czy członkowie rodziny na należyłym poziomie dbają o higienę (w tym higienę jamy ustnej)?	Braki w zakresie dbałości o higienę Tak <i>(jeśli odpowiedź jest przecząca)</i> Nie <i>(jeśli odpowiedź jest twierdząca)</i>		<ul style="list-style-type: none"> ➤ Warsztaty – dbałość o ciało/wygląd zewnętrzny; ➤ Promocja zdrowia i trening zachowań prozdrowotnych; ➤ Przeglądy stomatologiczne;
14. Czy dorośli członkowie rodziny podchodzą do planowania rodziny (posiadania dzieci) w sposób świadomy i odpowiedzialny?	Problemy z odpowiedzialnością/planowaniem ważnych życiowych kroków Tak <i>(jeśli odpowiedź jest przecząca)</i> Nie <i>(jeśli odpowiedź jest twierdząca)</i>		<ul style="list-style-type: none"> ➤ Warsztaty dla rodziców małych dzieci
15. Czy Pana/i zdaniem rodzice zaspokajają potrzeby emocjonalne dzieci?	Brak umiejętności zaspokajania potrzeb emocjonalnych dzieci Tak <i>(jeśli odpowiedź jest przecząca)</i> Nie <i>(jeśli odpowiedź jest twierdząca)</i>		<ul style="list-style-type: none"> ➤ Kluby wsparcia; ➤ Klub dla dzieci i rodziców „Spotkania”; ➤ Warsztaty – inżynieria czasu wolnego; ➤ Warsztaty – Inżynieria „wspólnego”
16. Czy Pani zdaniem rodzice myślą o przyszłości dzieci?	Deficyty w zakresie planowania przyszłości dzieci Tak <i>(jeśli odpowiedź jest przecząca)</i>		<ul style="list-style-type: none"> ➤ Bank czasu ➤ Wolontariat młodzieżowy ➤ Kluby

	<p>Nie (jeśli odpowiedź jest twierdząca)</p>		<p>➤ Lekcje z wykorzystaniem narzędzi blended learning</p>
17. Czy Pana/i zdaniem rodzice są dyskretni w kwestiach intymnych w obecności dzieci?	<p>Deficyty w zakresie dyskrecji w kwestiach intymnych</p> <p>Tak (jeśli odpowiedź jest przecząca)</p> <p>Nie (jeśli odpowiedź jest twierdząca)</p>		<p>➤ Warsztaty dla młodych rodziców; ➤ Kluby wsparcia;</p>

Pytanie	Inne ważne cechy rodzin	Dodatkowe uwagi pracownika socjalnego/asystenta rodziny	Sugerowane rozwiązania w przypadku zdiagnozowania określonego rodzaju cech
Czy w rodzinie są osoby z niepełnosprawnościami?	<p>Tak Nie</p>		<p>➤ Kluby wsparcia; ➤ Bank czasu; ➤ Klub dla dzieci i rodziców „Spotkania”;</p>
Czy w rodzinie rodzic samotnie wychowuje dzieci?	<p>Tak Nie</p>		<p>➤ Klub wsparcia; ➤ Bank czasu; ➤ Klub dla dzieci i rodziców „Spotkania”;</p>

Dyspozycje do wywiadu

<p>Spośród rozmaitych praktycznych codziennych czynności, (takich jak np. sprzątanie, zmywanie, gotowanie, robienie zakupów, prasowanie, opieka nad dziećmi, domowe naprawy, remonty, itp.), co umie Pan/Pani robić najlepiej?</p>
<p>Które z czynności 'wychodzących' Panu/i najlepiej uważa Pan/i za swoją specjalność?</p>
<p>W jaki sposób umiejętność wykonywania tych czynności wykorzystuje Pan/i w swoim gospodarstwie domowym ? (proszę podać przykład)</p>
<p>W jaki sposób umiejętność wykonywania tych czynności wykorzystuje Pan/i na rzecz innych - krewnych, przyjaciół, sąsiadów, itp. (proszę podać przykłady)</p>
<p>Czy może Pan/i liczyć na to, że inni - krewni, przyjaciele czy sąsiedzi - chcieliby się Panu/i odwzajemnić i wykonać dla Pana/i czy Pana/i rodziny takie czynności, które wychodzą Panu/i słabo?</p>
<p>Tak (w jakich okolicznościach, jakie to czynności; proszę podać przykłady)</p>
<p>Nie (Jak Pan/i sądzi - dlaczego ?)</p>
<p>Nie wiem, nigdy się coś takiego nie zdarzyło</p>
<p>Które z umiejętności uznawanych przez Pana/nią za swoją 'specjalność' nabyła Pan/i w młodości - od rodziców, krewnych, kolegów/koleżanek, w wojsku, itp. ?</p>
<p>Które z umiejętności uznawanych przez Pana/nią za swoją 'specjalność' nabyła Pan/i w toku pracy zawodowej ?</p>
<p>Które z umiejętności uznawanych przez Pana/nią za swoją 'specjalność' nabyła Pan/i obserwując innych - sąsiadów, znajomych, itp. ?</p>
<p>Czy jest Pan/i zadowolony/a z tego, w jaki sposób udaje się Panu/i wykorzystywać te umiejętności, które uważa Pan/i za swoją 'specjalność' ?</p>
<p>Tak, dlaczego ?</p>
<p>Nie, dlaczego ?</p>

Jak Pan/i sądzi, które z umiejętności uważanych za Pan/i 'specjalność' są lub mogłyby zostać wykorzystane w Pana/i rodzinie ?
Jak Pan/i sądzi, które z umiejętności uważanych za Pan/i 'specjalność' są lub mogłyby zostać wykorzystane poza Pana/i najbliższą rodziną ?
Co należałoby zrobić, żeby miał/a Pan/i możliwość wykorzystania umiejętności, które uważa Pan/i za swoją 'specjalność' dla Pana/i rodziny ? ? Co utrudnia lub uniemożliwia Panu/i wykorzystanie tych umiejętności ?
Co należałoby zrobić, żeby miał/a Pan/i możliwość wykorzystania umiejętności, które uważa Pan/i za swoją 'specjalność' dla innych osób w Pana/i otoczeniu ? ? Co utrudnia lub uniemożliwia Panu/i wykorzystanie tych umiejętności ?
Które z umiejętności uważanych Przez Pana/nią za swoją 'specjalność' - jeśli je Pan/i wykorzystasz - sprawią, że będzie Pan/i czuł bardziej potrzebny w życiu swojej rodziny ?
Które z umiejętności uważanych Przez Pana/nią za swoją 'specjalność' - jeśli je Pan/i wykorzystasz - sprawią, że będzie Pan/i czuł bardziej potrzebny w swoim otoczeniu ?

3. Opis i instrukcja używania rozwiązań

Poniżej prezentowane są instrukcje użytkowników przeznaczone do poszczególnych działań, opisanych w rozdziale I. Instrukcje definiują cel działania, dla którego ma być stosowane, opisują korzyści ze stosowania zaproponowanych rozwiązań dla grupy docelowej oraz opisują procedurę zastosowania poszczególnych rozwiązań, czyli kroki, jakie należy podjąć, żeby przeprowadzić działanie. Instrukcje charakteryzują również narzędzia związane z danym działaniem. Na zakończenie dołączone zostały opisane narzędzia jako gotowe instrumenty, którymi posługiwać się będą pracownicy socjalni i asystent rodziny w trakcie realizowania działań modelu.

3.1. Instrukcje dla użytkowników

Instrukcja dla użytkowników – Praca socjalna z zaangażowaną rodziną

A. Cel stosowania rozwiązania

Koncepcja *Pracy socjalnej z zaangażowaną rodziną* powstała w wyniku pogłębionej diagnozy środowiska lokalnego i dlatego proponowane w niej działania są bezpośrednią odpowiedzią na dostrzeżone problemy. W rozwiązaniu zaproponowano działania, które nie zostały wcześniej uregulowane w żadnych formalnych dokumentach, co oznacza, że mają one charakter innowacyjny. Celem rozwiązania jest uzupełnienie oraz wzbogacenie działań podejmowanych w ramach prowadzonej dotychczas pracy socjalnej w zakresie:

- gospodarowania zasobami;
- relacji w rodzinie;
- poznania i wykorzystania silnych stron członków rodziny;
- pracy nad obszarami, w których zdiagnozowano deficyty;

B. Korzyści ze stosowania dla grupy docelowej

Przewiduje się, że włączenie rozwiązania do codziennej praktyki pracowników socjalnych oraz asystentów rodzin ułatwi ich codzienną pracę oraz pozwoli na bardziej efektywne wykorzystanie dostępnych potencjałów – przede wszystkim potencjałów tkwiących w członkach rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa.

Przewidywane efekty działania, w odniesieniu do całej rodziny, sprowadzają się do:

- zrównoważenia sytuacji finansowej rodziny;
- zażegnania najpoważniejszych konfliktów;
- uświadomienia sobie przez członków rodzin ich umiejętności oraz cech w zakresie wzorów mentalnych;
- rozwoju posiadanych umiejętności oraz zdobywania nowych umiejętności;
- aktywnego zaangażowania się członków rodziny w poprawę jej sytuacji.

Przewidywane efekty działania w odniesieniu do dzieci sprowadzają się do:

C. Procedura zastosowania (kroki jakie należy podjąć, żeby zastosować rozwiązanie)

W karcie rozwiązania *Praca socjalna z zaangażowaną rodziną* przewidziano działania, które w swojej pracy podejmą pracownicy socjalni oraz asystenci rodziny. W *Instrukcji* przedstawione zostaną wytyczne mające na celu ułatwienie realizacji przewidzianych w elemencie modelu działań. Wytyczne te należy traktować nie jako szczegółowy opis koniecznych do podjęcia kolejno kroków, ale jako wskazówki ułatwiające realizację proponowanych w rozwiązaniu zadań. W *Instrukcji* uwzględniono zasadę *empowerment* w ten sposób, że użytkownicy rozwiązania mają pełną swobodę w modyfikowaniu prezentowanych w *Instrukcji* sugestii, ponieważ to oni znają najlepiej uwarunkowania konieczne do uwzględnienia w pracy z członkami konkretnych rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa. Podkreślenia wymaga to, że kolejność przewidzianych działań nie jest przypadkowa i rekomenduje się, żeby kolejne kroki były podejmowane w zbliżonej do przedstawionej poniżej kolejności.

Przed podjęciem jakichkolwiek działań odbiorcy powinni zostać poinformowani, że w dowolnym momencie, kiedy tylko będą tego chcieli, mogą wycofać się z uczestnictwa w realizowanych w ramach modelu aktywnościach.

Rozwiązanie *Praca socjalna z zaangażowaną rodziną* pełni rolę komplementarną wobec rutynowych działań pracowników socjalnych oraz asystentów rodziny i jest też zgodne z uregulowaniami zawartymi w *Ustawie z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej* (Dz.U. 2004 Nr 64 poz. 593), *Ustawie z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej* (Dz.U.2011.149.887) i innymi aktami prawnymi dotyczącymi pomocy społecznej.

Jakie działania podejmuje kolejno pracownik socjalny/asystent rodziny w *Pracy socjalnej z „zaangażowaną” rodziną*?

- I. Diagnoza oraz zrównoważenie sytuacji finansowej rodziny;
- II. „Zarządzanie konfliktami”;

- III. Przeprowadzenie „Bilansu umiejętności” oraz diagnozy cech w zakresie wzorów mentalnych;
- IV. Motywowanie oraz wspieranie członków rodzin zagrożonych procesami dziedziczenia ubóstwa w rozwijaniu bardziej skomplikowanych umiejętności, np. pracy w zespole, twórczego myślenia, partycypacji w życiu społecznym i kulturalnym lokalnej społeczności, itd.
- V. Budowanie zaangażowania członków rodzin korzystających ze wsparcia systemu pomocy społecznej w poprawę sytuacji rodziny oraz uświadamianie im, ile tracą w czasie, kiedy rodzina znajduje się w trudnej sytuacji, a jej członkowie nie radzą sobie z różnymi problemami.

I. Diagnoza oraz zrównoważenie sytuacji finansowej rodziny

1. W pierwszym kroku zadaniem pracowników socjalnych oraz asystentów rodziny jest zorientowanie się w sytuacji finansowej rodziny i ustalenie wspólnie z członkami rodziny, z jakiego wsparcia w ramach systemu pomocy społecznej rodzina może skorzystać.
2. W drugim kroku rekomenduje się, żeby pracownik socjalny/asystent podjął próbę uzyskania informacji o ewentualnym zadłużeniu członków rodziny, jego rodzaju oraz kwocie całkowitej zadłużenia, jak również o comiesięcznych zobowiązaniach z niego wynikających.
3. Następnie pracownik socjalny/asystent rodziny zapoznaje członków rodzin z narzędziami ułatwiającymi zarządzanie finansami znajdującymi się na portalu projektu *Potencjały*.
4. Kiedy pracownik socjalny/asystent rodziny uzna, że jest taka potrzeba, może zaproponować członkom rodziny udział w warsztatach poświęconych problematyce zarządzania finansami.
5. Szczegóły działań podejmowanych w ramach pracy socjalnej związanych z *Treningiem zarządzania budżetem domowym, uświadamiania zależności i konsekwencji podejmowanych decyzji* zostaną omówione w osobnej karcie rozwiązania oraz dołączonej do niej Instrukcji.

II. „Zarządzanie konfliktami”

Konflikt jest elementem obecnym w funkcjonowaniu każdej rodziny. Zazwyczaj jest on wynikiem napięcia jakie wynika z rozbieżności pomiędzy potrzebami poszczególnych członków rodziny, w tym dzieci. Oczywiście konflikty mogą mieć wiele różnych źródeł, co wpływa na różnice w sposobach radzenia sobie z nimi, jednak można wskazać na kilka uniwersalnych zasad, których warto przestrzegać, kiedy w pojawi się konflikt.

1. Najgorszą strategią radzenia sobie z konfliktami w rodzinie jest arbitralne narzucanie swojego zdania przez osobę, która uznaje się za najsilniejszą, co wcale nie oznacza, że w rzeczywistości taka jest.
2. Kiedy pojawi się konflikt potrzebne jest uwzględnienie trzech perspektyw - „perspektywy ja” (koncentrowanie się na własnych potrzebach), perspektywy „ty” (koncentrowanie się na potrzebach osoby, z którą pozostajemy w konflikcie) oraz metaperspektywy (która pozwala na spojrzenie na konflikt z perspektywy zewnętrznego obserwatora).
3. Podstawą dojścia do porozumienia jest szczerza rozmowa, w której strony konfliktu będą miały możliwość jasnego, spokojnego, ale stanowczego wyartykułowania swoich racji.
4. Warunkiem dojścia do porozumienia jest wysłuchanie drugiej strony i próba zrozumienia jej potrzeb.
5. W „radzeniu sobie” z konfliktami wyróżniamy kilka podstawowych strategii, które jak wynika z pogłębionej diagnozy środowiska lokalnego, są popularne również w rodzinach, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa⁵¹:
 - a) **Rywalizacja** – jest to najgorsza strategia radzenia sobie z konfliktami, polegająca w największym skrócie na koncentrowaniu się wyłącznie na swoich potrzebach, z całkowitym pominięciem potrzeb drugiej strony. W *rywalizacji* zupełnie nie bierze się pod uwagę dobra osoby, z którą jest się w konflikcie. Jest to strategia, w której wszystkie środki, nawet te najbardziej radykalne i często wątpliwe etycznie są wykorzystywane do osiągnięcia celu – obowiązuje zasada „cel uświęca środki”. W *rywalizacji* osoby pozostające w konflikcie mają tendencję od odwoływania się do przepisów prawnych w celu pograżenia bądź zniszczenia wroga. Z przeprowadzonych badań wynika między innymi, że członkowie rodzin mają tendencję m.in. do niesłusznego oskarżania członka rodziny np. o stosowanie przemocy wobec partnera czy dzieci. Jest to ewidentny przykład strategii *rywalizacji*, która blokuje kreatywne sposoby radzenia sobie z konfliktem i tak naprawdę nie pozwala na osiągnięcie satysfakcji przez żadną ze stron. Koszty przyjęcia tej strategii są bardzo wysokie, ponieważ osoby pozostające w

⁵¹ W literaturze przedmiotu znajduje się wiele typologii strategii radzenia sobie z konfliktami. Prezentowana powyżej typologia pochodzi z pracy *Profesjonalne zarządzanie* (Quinn R., Faerman S., Thompson M., McGrath M. (2007), *Profesjonalne zarządzanie: kluczowe kompetencje kierownicze*, Warszawa: PWE, s. 122-131.

konflikcie po zastosowaniu tego rozwiązania na ogół nie mają już ze sobą o czym rozmawiać.

- b) **Unikanie konfliktu** – to również nie najlepsza strategia polegająca na unikaniu szczerej rozmowy na temat zaistniałych trudności. Strony konfliktu unikają artykulacji złych emocji, w konsekwencji prowadzi to często również do unikania przez nie wszelkich kontaktów. Rozwiązanie ma charakter doraźny i tymczasowy, i na ogół sprawdza się w sytuacjach, kiedy trzeba się zastanowić, przemyśleć co się tak naprawdę dzieje, w celu uniknięcia podjęcia nieprzemyślanej pochopnej decyzji. Zazwyczaj jednak strategia ta nie rozwiązuje problemu, który prędzej czy później powróci, być może z jeszcze większą siłą.
- c) **Ustępowanie** – to strategia polegająca na tym, że jedna ze stron rezygnuje całkowicie z zaspokojenia swoich potrzeb, po to, żeby umożliwić ich zaspokojenie drugiej stronie konfliktu. Zaletą tego rozwiązania jest utrzymanie względnego spokoju i to, że można je stosować w sprawach o niewielkim znaczeniu. Jednak na dłuższą metę, rezygnowanie przez jedną ze stron z jej potrzeb, nie jest dobrym rozwiązaniem, ponieważ pokazuje, że relacja łącząca członków rodziny nie jest „partnerska”. Rozwiązanie to – podobnie jak *rywalizacja* i *unikanie konfliktu* – ogranicza twórcze myślenie i tym samym zmniejsza szanse na znalezienie rozwiązania satysfakcjonującego wszystkie strony uwikłane w konflikt.
- d) **Kompromis** – jest to strategia, w której strony konfliktu troszczą się wzajemnie o swoje potrzeby. Nie jest to jeszcze strategia idealna, ale taka, w której można wypracować jakieś akceptowalne dla wszystkich stron konfliktu rozwiązanie. Problem polega jednak na tym, że każda ze stron sporu musi równocześnie z czegoś zrezygnować, co oznacza, że nie jest w stanie w pełni zaspokoić swoich potrzeb. Dlatego często zawarcie kompromisu wiąże się z poczuciem niedosytu.
- e) **Współdziałanie** – jest uznawane za zdecydowanie najlepszą strategię radzenia sobie z konfliktami, polegającą na poszukiwaniu takiego rozwiązania, które pozwoli na pełne zaspokojenie potrzeb obu stron konfliktu, bez konieczności rezygnowania z czegokolwiek. Rozwiązanie takie wymaga jednak wiele czasu, wysiłku, twórczego myślenia oraz dobrej woli obu stron, które w trosce o siebie, starają się wypracować satysfakcjonujące dla wszystkich uczestników sporu rozwiązanie. Współdziałanie jest możliwe, kiedy konflikt pojawia się między bliskimi sobie ludźmi, którzy chcą podjąć wysiłek związany z podtrzymaniem czy też przywróceniem dobrych relacji. Ponadto współdziałanie jest w zasadzie niemożliwe, kiedy u podłoża sporu leży konflikt wartości.

Współdziałanie nie jest łatwe do wypracowania i wymaga spełnienia następujących warunków:

1. Trzeba dostrzec konflikt i porozmawiać o tym z drugą stroną, a to wymaga wyzbycia się gniewu i wrogości z obu stron;
2. Dobrze spotkać się z drugą osobą na „neutralnym gruncie” i przedstawić obustronnie swoje poglądy w sposób stanowczy, ale unikając gróźb, ważnym elementem jest tu umiejętność słuchania;
3. Po zwerbalizowaniu przekonań oraz odczuć obu stron ważne jest precyzyjne wskazanie na czym konflikt tak naprawdę polega, czego dotyczy. Może się bowiem zdarzyć tak, że u podłoża pozornie błahych sporów tkwią kwestie ważne, o fundamentalnym znaczeniu.
4. Po jasnym zdefiniowaniu charakteru sporu obie strony sporu powinny zaproponować swoje pomysły na poradzenie sobie z konfliktem, po czym te pomysły powinny zostać przedyskutowane, z uwzględnieniem nie tylko słabych, ale przede wszystkim silnych stron zaproponowanych rozwiązań.
5. W kolejnym kroku, każda ze stron powinna określić preferowane przez siebie opcje, a następnie obie strony powinny zastanowić się nad tym, które z rozważanych rozwiązań pozwala na zaspokojenie w największym stopniu potrzeb obu stron konfliktu.
6. Następnie jedna lub dwie najbardziej satysfakcjonujące obie strony propozycje powinny zostać twórczo opracowane i przełożone na konkretne plany działania (kto?, kiedy? i co ma konkretnie zrobić?). Przed zakończeniem spotkania obie strony konfliktu powinny dokładnie wiedzieć jakie są obszary wyznaczonych odpowiedzialności.
7. Po czym plany te powinny zostać zrealizowane zgodnie z poczynionymi ustaleniami, przez osoby, które się do określonego rodzaju działań zobowiązały;
8. Ważne jest również wyciągnięcie wniosków, przemyślenie tego, co się stało, po to, żeby w przyszłości starać się unikać podobnych konfliktów.

III. Przeprowadzenie „Bilansu umiejętności” oraz diagnozy cech w zakresie wzorców mentalnych

W kolejnym kroku pracownik socjalny/asystent rodziny przeprowadza *Bilans umiejętności* oraz diagnozuje występujące w rodzinie deficyty za pomocą *Zestawu wytycznych do diagnozowania cech w zakresie wzorców mentalnych sprzyjających dziedziczeniu ubóstwa*, *Scenariusza wywiadu diagnostycznego nieustrukturyzowanego* oraz *Arkusza obserwacji*. Wszystkie działania są szczegółowo opisane w stosownych załącznikach.

IV. Motywowanie członków rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa do rozwoju

Po uzyskaniu wiedzy na temat silnych oraz słabych stron członków rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa użytkownik modelu motywuje ich do dalszej pracy nad umiejętnościami, np. podczas stanowiących element modelu *Warsztatów* (patrz: *Warsztaty*) lub przekonuje, że warto posiadane umiejętności wykorzystać np. w poszukiwaniu pracy (patrz: *Animacja pracy*) lub w będącym elementem modelu *Banku czasu*. Zaproponowane działania zostały szczegółowo omówione w stosownych kartach rozwiązań oraz w *Instrukcjach* ich użytkowania.

V. Budowanie zaangażowania członków rodzin w poprawę ich sytuacji

Ważnym elementem pracy socjalnej inspirowanej *ekonomią behawioralną* jest uświadomienie członkom rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa strat wynikających z trudnej sytuacji rodziny. Akcentowanie zalet innego, „lepszego” życia ma znacznie mniejszy wpływ.

Dlatego pracownik socjalny/asystent rodziny powinien postarać się uświadomić członkom rodzin straty jakie ponoszą, kiedy nie próbują poprawić obecnej sytuacji rodziny, która bardzo mocno odbija się również na życiu dzieci. Z kolei, rzeczywista poprawa sytuacji rodziny jest możliwa tylko wtedy, kiedy jej członkowie w rzeczywisty sposób angażują się w ten proces i podejmą wyęczone wysiłki.

Zaangażowanie członków rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa można budować:

1. Włączając członków rodzin w wytyczanie celów;
2. Cele mają być możliwe do osiągnięcia – realne;
3. Prosząc członków rodzin o przypomnienie sobie czy wyobrażenie sobie sytuacji, w której było/jest im dobrze i podanie okoliczności, które sprawiły, że osoba ta czuła się komfortowo – następnie można podjąć starania, żeby ten stan powtórzyć/urzeczywistnić;
4. Włączając dzieci, które niekiedy bardzo trafnie potrafią zidentyfikować najważniejsze problemy trapiące członków rodziny oraz stany, do których warto dążyć;
5. Uświadamiając odbiorcom wsparcia, że tkwią w nich potencjały, które jednak bez wkładu wysiłku najprawdopodobniej nie zostaną wykorzystane i nie będzie można czerpać z nich korzyści;
6. Uwzględniając również słabe strony członków rodzin, których również nie należy lekceważyć, natomiast powinno się nad nimi wytrwale pracować;
7. Uświadamiając członkom rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa, że sytuacja permanentnego korzystania ze świadczeń pomocy społecznej, niekiedy już w kolejnym pokoleniu i traktowania ich jako „dodatkowego” źródła dochodu nie jest właściwa. Wzorzec ten jest tym bardziej niebezpieczny, że obserwują go i uważają za „naturalny” wychowujące się w tych rodzinach dzieci. W wielu rodzinach wizyty pracownika socjalnego czy też asystenta rodziny traktowane są jako sytuacja zupełnie naturalna i trwająca permanentnie, a nie jako czas trudny/czas kryzysu, kiedy pomoc jest szczególnie potrzebna.
8. Pamiętając o tym, że budowaniu zaangażowania członków rodzin nie sprzyja wyręczanie ich w rozmaitych czynnościach oraz staranie się bardziej, niż sami zainteresowani;
9. Wykorzystując popularne techniki wpływania na tożsamość członków rodzin i sprawienia, żeby sami zdali sobie sprawę nie tylko ze swoich potencjałów, lecz również ze swoich słabości. Ważne jest uświadomienie członkom rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa, w jaki sposób sytuacja w domu rodzinnym – w tym rozmaite zaniedbania – wpłynie na dalsze losy ich dzieci. Nie jest wykluczone, że przyjęcie tego rodzaju strategii pracy z rodziną pozwoli na osiągnięcie najlepszych efektów.
10. Tworząc płaszczyznę kontaktu pomiędzy członkami lokalnej społeczności z różnych środowisk. Zakłada się, że zaangażowanie się członków rodziny w poprawę jej sytuacji wzmocni się w wyniku kontaktów z osobami, które żyją inaczej, tj. nie korzystają ze wsparcia systemu pomocy społecznej. W ten sposób dokonuje się transmisja wzorców mentalnych innych niż te, które są charakterystyczne dla rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa.

Podkreślenia wymaga to, że narzędziem, które ma służyć budowaniu zaangażowania członków rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa, jest m.in. *Scenariusz wywiadu diagnostycznego*. Jedną z funkcji scenariusza jest pobudzenie refleksyjności członków rodzin podczas prowadzonej z nimi rozmowy. Pytania zawarte w scenariuszu mają na celu pobudzenie tej refleksyjności w obszarach występowania charakterystycznych cech w zakresie wzorców cech mentalnych.

Jakie działania podejmuje kolejno pracownik socjalny/asystent rodziny w pracy socjalnej przeznaczonej dla dzieci?

W ramach rozwiązania *Praca socjalna z zaangażowaną rodziną* został przewidziany szereg działań przeznaczonych dla dzieci czy też mających na celu poprawę ich sytuacji w rodzinach, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa. Działania te noszą ogólną nazwę *metod wczesnej interwencji socjalnej*.

Metody wczesnej interwencji socjalnej:

- I. Warsztaty;
- II. Diagnoza w zakresie wczesnej interwencji socjalnej w odniesieniu do dzieci zagrożonych przemocą w rodzinie
 - d) *Diagnozy czynników ryzyka wystąpienia przemocy w rodzinie wobec dziecka;*
 - e) *Diagnozy przemocy w rodzinie wobec dzieci;*
 - f) *Obserwacji dziecka małego (od 0 do 3 roku życia);*
- III. Zespół Interdyscyplinarny na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie

Pracownik socjalny/asystent rodziny podejmuje następujące działania na rzecz poprawy sytuacji dzieci w rodzinach, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa:

1. Po pierwsze, w przypadku dostrzeżenia jakichkolwiek nieprawidłowości związanych z sytuacją dzieci w rodzinie, konieczne jest przeprowadzenie pogłębionej diagnozy w odniesieniu do dzieci. Diagnoza ta składa się z trzech elementów zaproponowanych w rozwiązaniu:
 - a) *Diagnozy czynników ryzyka wystąpienia przemocy w rodzinie wobec dziecka (Załącznik 1);*
 - b) *Diagnozy przemocy w rodzinie wobec dzieci (Załącznik 2);*
 - c) *Obserwacji dziecka małego (od 0 do 3 roku życia) (Załącznik 3);*

W *Załączniku 1, Załączniku 2* oraz *Załączniku 3* znajdują się narzędzia służące do przeprowadzenia diagnozy oraz instrukcje ich użytkowania.

Diagnoza czynników ryzyka wystąpienia przemocy w rodzinie wobec dziecka (Załącznik 1) polega na przyjrzeniu się oraz przeanalizowaniu możliwych do zauważenia przez pracownika socjalnego/asystenta rodziny czynników, które stanowią sygnały ostrzegawcze mogące wskazywać zagrożenie dziecka przemocą. Do czynników tych zalicza się cechy charakterystyczne rodziców (np. ich *młody wiek* czy *samotne rodzicielstwo*), dzieci (np. *niechciane, niepełnosprawne*) oraz rodziny (*ubóstwo, liczna*).

Diagnoza przemocy w rodzinie wobec dzieci (Załącznik 2) polega na dostrzeżeniu w zachowaniu dziecka kilku niepokojących sygnałów, takich jak: okazywanie przez dziecko wyłącznie negatywnych emocji (np. złości, gniewu) czy też prezentowanie przez nie podejrzliwości. Sygnały tego rodzaju mogą wskazywać na to, że dziecko jest ofiarą przemocy w swojej rodzinie.

Obserwacji dziecka małego (od 0 do 3 roku życia) (Załącznik 3) polega na monitorowaniu właściwych rozwojowi dziecka faz przy użyciu stosownych wskaźników. Jeśli dziecko nie wykazuje konkretnych zachowań w określonych wieku, może to oznaczać, że w domu dzieje się coś złego i dziecko może być poddawane przemocy. Obserwacja dziecka została w narzędziu podzielona na trzy etapy odpowiadające fazom rozwojowym dzieci.

2. Jeżeli okaże się, że w domach rodzin należących do grupy docelowej, ale oczywiście nie tylko w tych domach, występują jakieś niepokojące sygnały, rekomenduje się, żeby pracownik socjalny/asystent rodziny niezwłocznie skontaktował się z członkami *Zespołu Interdyscyplinarnego na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie* w celu uzyskania wsparcia w poradzeniu sobie z zaistniałą sytuacją. Cele oraz zadania tego zespołu zostały uregulowane w *Regulaminie Organizacyjnym Zespołu Interdyscyplinarnego*.

Zespół Interdyscyplinarny funkcjonuje na podstawie następujących regulacji prawnych:

- *Ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. z 2005 r. Nr 180, poz. 1493 z póź. zm.);*
 - *Ustawa z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (Dz.U. z 2007 r. Nr 70 poz. 473 z póź. zm.);*
 - *Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2009 r. Nr 175, poz. 1362 z póź. zm.)*
 - *Uchwały Nr 234/LII/2010 Rady Gminy Opatów z dnia 10 listopada 20110 r. w sprawie trybu i sposobu powołania i dwołania członków Zespołu Interdyscyplinarnego działającego na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz szczegółowych warunków jego funkcjonowania.*
3. W sytuacji, kiedy pracownik socjalny/asystent rodziny w toku diagnozy członków rodzin, prowadzonej za pomocą *Zestawu wytycznych do diagnozowania w zakresie wzorców mentalnych sprzyjających dziedziczeniu ubóstwa, Scenariusza wywiadu diagnostycznego nieustrukturyzowanego* oraz *Arkusza obserwacji* zdiagnozuje deficyty wpływające na sytuację

dzieci w rodzinie, rekomenduje się, żeby w porozumieniu z członkami rodziny opracował dalszą strategię działania, zawierającą m.in. udział w stosowanych warsztatach, w tym m.in.:

- *Warsztatach dla młodych rodziców;*
- *Warsztatach dla rodziców z zagrożeń w sieci i w telewizji;*
- *Warsztatach – Zarządzanie konfliktami;*
- *Warsztatach - Inżynieria czasu wolnego;*
- *Warsztatach - Regulamin porządku domowego;*
- *Warsztatach - Inżynieria „wspólnego”;*
- *Warsztatach - Umiejętność przygotowywania niedrogich zdrowych posiłków;*
- *Warsztatach - Rozwój umiejętności dbałości o ciało/wygląd zewnętrzny.*

Strategie zawierające działania opisane w rozwiązaniu *Praca socjalna z zaangażowaną rodziną* mogą zostać zapisane w formie stanowiącej element modelu *Umowy współpracy*. Decyzję tę podejmują wspólnie – z poszanowaniem zasady *empowerment* – pracownik socjalny/asystent rodziny oraz członkowie rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa.

Plan instruktarzu:

1. Zapoznanie uczestników z głównymi założeniami modelu przygotowanego w projekcie *Potencjały* – ogólne zarysowanie proponowanych w modelu rozwiązań.
2. Zapoznanie uczestników z istotą i sensem rozwiązania *Praca socjalna z zaangażowaną rodziną* oraz jego powiązaniem z innymi elementami modelu, w tym przede wszystkim z *Warsztatami*.
3. Szczegółowe omówienie powodów, dla których *Praca socjalna z zaangażowaną rodziną* przyczyni się do polepszenia rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa oraz sposobów, służących do osiągnięcia tego celu.
4. Omówienie realizacji w praktyce zasad podmiotowości oraz partycypacji w odniesieniu do użytkowników oraz w doniesieniu do odbiorców proponowanych rozwiązań.
5. Szczegółowe omówienie, w jaki sposób w realizacji działania powinny zostać uwzględnione zasady równouprawnienia oraz równości szans.
6. Omówienie ogólnych zasad realizacji rozwiązania *Praca socjalna z zaangażowaną rodziną*.
7. Omówienie poszczególnych etapów realizacji rozwiązania.
8. W ramach instruktarzu przewiduje się również zajęcia praktyczne – warsztaty – podczas których użytkownicy będą mogli zdobyć praktyczne umiejętności potrzebne do wdrożenia rozwiązania w swoją codzienną pracę z członkami rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa.

Materiały potrzebne do przygotowania instruktarzu znajdują się w czterech częściach podręcznika, w którym został opisany model przygotowany w projekcie *Potencjały*.

Instrukcja dla użytkowników – Praca socjalna - Trening zarządzania budżetem domowym

A. Cel stosowania rozwiązania

Koncepcja pracy socjalnej z uwzględnieniem Treningu zarządzania budżetem domowym jest odpowiedzią na wyniki pogłębionej diagnozy środowiska rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa. Celem stosowania tego działania jest:

- zmiana wzorców mentalnych, która doprowadzi do bardziej racjonalnego gospodarowania zasobami finansowymi rodziny,
- równoważenie budżetów gospodarstw domowych
- unikanie niebezpieczeństw towarzyszących zaspokajaniu codziennych potrzeb rodziny

B. Korzyści ze stosowania dla grupy docelowej

Przewiduje się, że włączenie rozwiązania do codziennej praktyki pracowników socjalnych oraz asystentów rodzin ułatwi ich codzienną pracę oraz pozwoli na bardziej efektywną realizację działań zmierzających w kierunku zmiany wzorców rodzin w odniesieniu do zarządzania swoim budżetem domowym. Przewidywane efekty działania, w odniesieniu do całej rodziny:

- Zwiększenie kompetencji członków rodzin w zakresie systematycznego planowania oraz kontrolowania stanu domowych finansów.
- Pozyskanie wiedzy i narzędzi w celu poprawy swojej sytuacji finansowej.
- Uzyskanie informacji jak radzić sobie w trudnych sytuacjach finansowych
- Poznanie metod redukcji wydatków aby przestać co miesiąc tracić zbędne pieniądze
- Trening umiejętności wyznaczania celów i podejmowania decyzji;
- Zwiększenie wiary we własne możliwości i wpływu na otaczającą rzeczywistość;

C. Procedura zastosowania (kroki jakie należy podjąć, żeby zastosować rozwiązanie)

Działania podejmowane w ramach Treningu zarządzania budżetem domowym realizowane są przez pracowników socjalnych lub asystenta rodziny przede wszystkim **w I fazie pracy socjalnej z zaangażowaną rodziną – I Diagnoza oraz zrównoważenie sytuacji finansowej rodziny** (patrz

instrukcja użytkownika – praca socjalna z zaangażowaną rodziną). Jeśli jednak na pierwszym etapie pracy z rodziną działania nie przyniosą oczekiwanych rezultatów wskazana jest ciągła praca z powtarzaniem tych elementów, które najtrudniej, w opinii pracownika socjalnego lub asystenta rodziny „wyćwiczyć” u członków rodzin.

W ramach Treningu zarządzania budżetem domowym, po przeprowadzonej diagnozie, zadaniem pracownika socjalnego lub asystenta rodziny jest:

- poinformowanie rodziny, na czym polega Trening zarządzania budżetem gospodarstwa domowego
- wskazanie na korzyści płynące ze zracjonalizowania decyzji 'pożyczkowo-kredytowych' - koszty i koszty kar za zwłokę, demonstracja poprzez wskazanie na dostępne w sieci oferty,
- pokazanie członkom rodziny, jak działają miesięczne karty 'Budżetu gospodarstwa domowego' i kwartalne/roczne podsumowania, oraz inne kalkulatory dostępne na portalu internetowym projektu *Potencjały*,
- poinformowanie rodziny na czym polega 'analiza' tych podsumowań - wydatki/koszty stałe i wydatki/koszty zmienne, możliwości oszczędzania poprzez prosumpcję, ryzyka związane z braniem kredytu/pożyczki,
- pomoc rodzinie w wyznaczaniu celów w zakresie planowania wydatków, oszczędzania oraz w ich osiąganiu,
- odpowiedzi na pytania i wyjaśnienia dotyczące kategoryzacji
- zaproponowanie rodzinie udziału w warsztatach poświęconych problematyce zarządzania finansami
- zawarcie Umowy współpracy z uwzględnieniem działań zmierzających do naprawy finansów domowych
- okresowa ocena efektów działań za pomocą scenariusza wywiadu diagnostycznego lub oceny umowy współpracy zgodnie z wytycznymi do ewaluacji zastosowanych technik.

D. Charakterystyka narzędzi

Tabela BUDŻET GOSPODARSTWA DOMOWEGO

Narzędzie dostępne w wersji papierowej i elektronicznej. Jest to tabela z rozpisanymi pozycjami budżetowymi, w ramach których członkowie rodziny sporządzają notatki odnośnie dochodów rodziny (stałych i zmiennych), wydatków gospodarstwa domowego (stałych, okresowych i zmiennych), co pozwala rodzinie kontrolować przepływ środków i ułatwia planowanie. Karta zawiera dochody i wydatki w ujęciu miesięcznym

Załączniki

Tabela BUDŻET GOSPODARSTWA DOMOWEGO

Instrukcja użytkownika: Animacja pracy

A. Cel stosowania rozwiązania

Założeniem realizacji *Animacji pracy* jest realizacja dwóch głównych celów:

- Wsparcie członków rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa, pozostających bez pracy w aktywizacji zawodowej, edukacyjnej i społecznej
- Wsparcie pracowników socjalnych i asystenta rodziny w pracy socjalnej służącej aktywizacji zawodowej, społecznej i edukacyjnej członków rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa poprzez dostarczenie wytycznych i narzędzi do pracy z rodziną
- Wzmocnienie współpracy pracownika prowadzącego animację pracy z innymi instytucjami mogącymi wesprzeć proces pomocowy (urząd pracy, szkoła, przedsiębiorcy poradnia pedagogiczno-psychologiczna i inne)
- Zwiększenie efektywności działań zaprojektowanych w ramach projektu „Potencjały” i inicjowanych przez pracowników OPS w stosunku do rodzin objętych wsparciem

B. Korzyści ze stosowania dla grupy docelowej

- Wzmocnienie aktywności rodzin objętych wsparciem w obszarze poszukiwania zatrudnienia,
- Usprawnienie współpracy członków rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa z pracownikami Ośrodka Pomocy Społecznej oraz innymi instytucjami wspierającymi aktywizację zawodową i społeczną rodzin objętych wsparciem
- Przejrzysta forma werbalizacji własnych celów i działań służących ich realizacji,
- Zwiększenie wiary we własne możliwości i wpływ na otaczającą rzeczywistość,
- Usamodzielnienie się i uniezależnienie od systemu pomocy społecznej.

C. Procedura zastosowania (kroki jakie należy podjąć, żeby zastosować rozwiązanie)⁵²

Uwaga!

Działanie Animacja pracy uruchamiane jest **po II fazie Pracy socjalnej z zaangażowaną rodziną (II. „Zarządzanie konfliktami”)**

1. Dobór rodzin do działania

Działanie skierowane jest do rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa i w których występuje problem bezrobocia (przynajmniej jedna osoba dorosła zamieszkująca pod wspólnym dachem nie pracuje); W szczególności są to rodziny:

- Rodziny, w których osoba dorosła lub dziecko jest z niepełnosprawnością;
- Rodziny zamieszkujące na wsi;
- Rodziny, w którym dziecko przerwało naukę bez uzyskania zawodu.

Kryteria brane pod uwagę przy wyborze rodzin do działania mogą zostać zindywidualizowane względem sytuacji i potrzeb pojawiających się na terenie gminy, z której pochodzą rodziny. Kryteria te warto uzgodnić z osobą koordynującą pracę socjalną w gminie, np. z Kierownikiem OPS lub innymi pracownikami socjalnymi. Podstawą do wyboru rodziny jest diagnoza sytuacji społeczno-ekonomicznej rodziny, która może być przeprowadzona z wykorzystaniem *Scenariusza wywiadu diagnostycznego* lub zgłoszenia przekazane przez inne osoby lub instytucje. Działanie przewiduje również możliwość, że rodzina lub jej członek sam zgłosi się do udziału w działaniu.

2. Promocja działania

Ważną kwestią jest promocja omawianego działania w społeczności lokalnej. Warto wcześniej poinformować o działaniu np. za pomocą ulotek dostępnych w lokalnych urzędach lub w kościele, można poprosić o wsparcie księdza, sklepową czy lokalne media.

3. Rejestr zgłoszeń rodzin

Po wyborze rodziny pracownik socjalny lub asystent rodziny udaje się do rodziny w celu zaproszenia do uczestnictwa w działaniu *Animacja pracy*. Rodzina, na zasadzie dobrowolności wypełnia zgłoszenie – deklarację do przystąpienia do modelu „Potencjały” na formularzu będącym załącznikiem do podręcznika, a także zgodę/oświadczenie na przekazywanie informacji zgodnie z *Ustawą o ochronie danych osobowych*.

4. Diagnoza sytuacji społeczno-zawodowej rodziny- III faza Pracy socjalnej z zaangażowaną rodziną (III. Przeprowadzenie „Bilansu umiejętności” }

Diagnoza odbiorców wsparcia w kierunku rozpoznania jej *potencjałów* na rynku pracy (umiejętności, które może „sprzedać” jest bardzo istotnym i kluczowym etapem Animacji pracy. Diagnoza odbywać się będzie m. in w oparciu o:

➤ Bilans umiejętności

W przypadku stosowania ww. narzędzia postępujemy jak opisano w odpowiednich wytycznych.

Jeżeli po przeprowadzeniu ww. wywiadu asystentowi rodziny lub pracownikowi socjalnemu trudno jest postawić jednoznaczną diagnozę, a rodzina/osoba z rodziny nie potrafi wyartykułować ogólnych celów w odniesieniu do poprawy swojej sytuacji na rynku pracy, pracownik socjalny lub asystent proponuje członkowi rodziny wypełnienie

- *Arkusza Moje Zasoby i Możliwości*

Narzędzie to, dedykowane do obszaru problemów związanych z pozostawaniem bez pracy, członek rodziny może wypełnić sam lub z pomocą pracownika OPS.

Na każdym etapie diagnozy rodzina ma wgląd do informacji sporządzanych na jej temat przez pracownika OPS, a wszystkie zapisane informacje są z rodziną (poszczególnymi jej członkami) uzgadniane.

Na podstawie przeprowadzonej diagnozy pracownik socjalny lub asystent rodziny jest w stanie określić:

- Posiadane przez członków rodziny umiejętności
- Problemy utrudniające wykorzystanie umiejętności członków rodziny
- Mocne i słabe strony członków rodziny w odniesieniu do sytuacji a rynku pracy
- Własną ocenę sytuacji rodziny w oparciu o Arkusz obserwacji oraz inne źródła, które pracownik socjalny uzna za istotne do wzięcia pod uwagę.

5. Wyznaczanie celów i opracowanie planu działania – V faza pracy socjalnej z zaangażowaną rodziną (Budowanie zaangażowania członków rodzin w poprawę ich sytuacji)

Po dokonanej diagnozie pracownik socjalny wspólnie z rodziną, z zachowaniem zasady *empowerment* i partycypacji ustala cele, do których wspólnie z rodziną będą starać się dążyć, aby wywołać pozytywne zmiany w sytuacji społeczno-ekonomicznej rodziny.

⁵² Opis procedury zastosowanej w działaniu Animacja pracy opracowano w oparciu o Metodologię pracy Animatora pracy opisaną w: *Podręcznik Animatora pracy. Praca w posagu – model wychodzenia z rodzinnego bezrobocia o na wsi*, Stowarzyszenie Instytut Rozwoju Regionalnego w Szczecinie, Szczecin 2008, s. 55-63.

Przy wyznaczaniu celów, do których rodzina wspólnie z asystentem rodziny lub pracownikiem socjalnym będzie dążyć, należy pamiętać o zasadzie SMART. Każdy cel musi być bardzo wyraźny, co oznacza, że powinien być⁵³:

- specific – jasno określony i zrozumiały dla wszystkich, których dotyczy;
- measurable – mierzalny, po to, by stwierdzić, w jakim stopniu go osiągniemy;
- achievable – osiągalny, gdyż w przeciwnym razie wszystkie inne działania związane z planowaniem nie mają sensu;
- related – ściśle powiązany z misją firmy (w tym przypadku z kierunkiem rozwoju zawodowego rodziny);
- timed – określony w czasie, inaczej nie zostanie nigdy osiągnięty.

Należy zwrócić szczególną uwagę na zaangażowanie poszczególnych członków rodziny w uzgodnienia co do celów i zadań zapisanych w Planie działania – członkowie rodziny powinni się z nimi utożsamiać – daje to większe prawdopodobieństwo realizacji zamierzeń. Liczba zaplanowanych do realizacji celów i zadań dla poszczególnych członków rodziny jest uzależniona od zasobów i możliwości rodziny – stopnia w jakim rodzina/osoba jest w stanie realizować działania na rzecz poprawy swojej sytuacji życiowej.

Do opracowania kompletnego planu działania potrzebna jest wiedza o możliwościach/działaniach, z których może rodzina, w której toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa skorzystać. Te działania, to nie tylko katalog rozwiązań wypracowanych w ramach modelu „Potencjały”, ale również działania innych instytucji wspierających rodziny, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa: urząd pracy, szkoły, poradnia psychologiczno-pedagogiczna, świetlica środowiskowa, dom kultury itp. Wymaga to więc od pracownika socjalnego zorientowania się w tym, co można zaproponować członkom rodziny, jak ich ukierunkować. W tym celu pracownik socjalny lub asystent rodziny może wykorzystać

- *Scenariusz konsultacji podejmowanych działań z innymi użytkownikami modelu*

Rekomenduje się również, aby opracowany wspólnie z rodziną plan działania, będący częścią *Umowy współpracy* został skonsultowany z *Radą Modelu Potencjały*.

Opracowanie planu działania zakłada zawarcie

- *Umowy współpracy*

Umowę współpracy podpisują wszyscy członkowie rodziny zaangażowani w poprawę sytuacji społeczno-ekonomicznej rodziny oraz pracownik socjalny i/lub asystent pracy, a także inne osoby, które zaangażowane będą w proces pomocowy.

6. Poszukiwanie źródeł finansowania....

W ramach działania Animacja pracy rekomenduje się, żeby asystent rodziny w odpowiednim momencie procesu wspierania rodziny, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa, w znalezieniu pracy zachęcił członków rodzin do aktywności w poszukiwaniu pracodawcy u którego byłaby możliwość odbycia stażu czy do starania się o bon stażowy w PUP. Dodatkowo lub alternatywnie asystent rodziny kontaktuje się z różnymi instytucjami w celu pozyskania informacji o dostępnych aktualnych metodach wsparcia osób bezrobotnych oraz o sposobach ich finansowania. Przykładem takiego działania jest np. kontakt z doradcą zawodowym w PUP i negocjowanie sfinansowania stażu odpowiedniego do kompetencji/umiejętności odbiorcy.

Pomocny w kontaktach z instytucjami w celu poszukiwania możliwości sfinansowania dodatkowych działań prowadzących do integracji osób bezrobotnych z rynkiem pracy będzie *Scenariusz konsultacji z pozostałymi użytkownikami modelu*.

7. Monitoring i ewaluacja Animacji pracy

W trakcie realizacji planu działania będącego częścią umowy współpracy, aby zwiększyć efektywność zaprojektowanych działań i prawdopodobieństwo realizacji celów, obowiązkiem pracownika socjalnego lub asystenta rodziny jest monitorowanie realizacji celów i działań członków rodzin z wykorzystaniem Formularzy:

- *Ocena Umowy współpracy* - Efektem oceny może być *Zmiana umowy współpracy*
- *Oraz Arkusz oceny zaproponowanych odbiorcy wsparcia metod pracy*

D. Charakterystyka narzędzi

Umowa współpracy – jest formą umowy między rodziną a pracownikiem socjalnym/asystentem rodziny, instrumentem działania w trakcie animacji pracy i aktywizacji społecznej rodzin, w których

⁵³ *Podręcznik Animatora pracy. Praca w posagu – model wychodzenia z rodzinnego bezrobocia o na wsi, Stowarzyszenie Instytut Rozwoju Regionalnego w Szczecinie, Szczecin 2008, s. 61.*

toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa. Umowa ta obejmuje wypracowany wspólnie przez rodzinę i pracownika socjalnego/asystenta rodziny plan działania i wzajemne zobowiązania. Umowę podpisują wszyscy członkowie rodziny oraz pracownik socjalny/asystent rodziny, a także wszystkie inne osoby zaangażowane w proces pomocowy. „Umowa współpracy wykorzystywana jest w odniesieniu do osób lub rodzin posiadających zasoby i możliwości ich wykorzystania. Zakłada względną równowagę w skali działań podejmowanych przez osoby i pracownika socjalnego. Charakter działań pracownika socjalnego w odniesieniu do tych osób lub rodziny ma charakter AKTYWIZUJĄCY.”⁵⁴

Zmiana umowy współpracy

Celem narzędzia *Zmiana umowy współpracy* jest ewaluacja procesu pracy socjalnej z rodziną, w której toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa, a także wprowadzanie zmian w zakresie zawartej *Umowy współpracy*. Narzędzie stosuje się w czasie realizacji Umowy współpracy. Zmiany mogą dotyczyć zarówno wyznaczonych celów, jak i działań, których realizacja ma służyć osiągnięciu wyznaczonych celów.

Ocena Umowy współpracy

Narzędzie stosuje się w czasie realizacji Umowy współpracy i służy ciągłej ewaluacji procesu pracy socjalnej. Częstotliwość oceniania Umowy jest uzależniona od zaplanowanych osiągnięć i zobowiązań stron i jest każdorazowo ustalana przez strony umowy. Pytania dotyczą: tego co zostało zrealizowane, tego czy zrealizowane zobowiązania przyczyniły się do zaplanowanych osiągnięć (wyciąganie wniosków na podstawie uzyskanych wyników) - stopień realizacji celów szczegółowych, tego, czy osiągnięcia zbliżyły strony Umowy do tego, do czego zmierzały (wykorzystanie wniosków). Ocena realizacji Umowy współpracy powinna być odzwierciedleniem rozmowy przeprowadzonej z osobą lub rodziną, ewentualnie innymi specjalistami zaangażowanymi w realizację umowy, podczas której wszystkie osoby zaangażowane w proces pomocowy dokonują oceny zakładanych działań.

Zestaw wytycznych do diagnozowania cech w zakresie wzorców mentalnych sprzyjających dziedziczeniu ubóstwa

Opisanie zasad i sposobu postępowania w trakcie diagnozy wśród członków rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa. W ramach *Wytycznych...* rekomenduje się wykorzystanie *Scenariusza wywiadu diagnostycznego* oraz *Arkusza obserwacji*.

Arkusze oceny zaproponowanych odbiorcy wsparcia metod pracy

Krótką ankietą wypełnianą przez odbiorcę wsparcia po zakończeniu udziału w danym rozwiązaniu. Arkusz zawiera pytania dotyczące oceny poszczególnych rozwiązań i opinii o nich.

Opis narzędzi dla celów monitoringu przeprowadzanego z odbiorcami wsparcia;

Charakterystyka narzędzi służących do bieżącej oceny i monitorowania postępu realizacji działań modelu.

Zestaw wytycznych do ewaluacji zastosowanych technik.

Opis zasad przeprowadzania ewaluacji działań (systematycznej i końcowej), czyli sposobu badania efektów zastosowanych działań oraz narzędzia służące ewaluacji. Jednym z narzędzi ewaluacji jest Ocena umowy współpracy stanowiąca załącznik do podręcznika.

Załączniki (narzędzia):

Bilans umiejętności

Arkusz Moje Zasoby i Możliwości

Formularz Umowy współpracy

Formularz Zmiana Umowy współpracy

Formularz Ocena umowy współpracy

Arkusz oceny zaproponowanych odbiorcy wsparcia metod pracy;

Narzędzia dla celów monitoringu przeprowadzanego z odbiorcami wsparcia;

Zestaw wytycznych do ewaluacji zastosowanych technik.

Instrukcja - Wytyczne do pracy z wykorzystaniem kontraktu socjalnego z zastosowaniem technik zmiany wzorców mentalnych

A. Cel stosowania rozwiązania

Stosowanie Umowy współpracy –alternatywnie w stosunku do kontraktu socjalnego - ma na celu zwiększenie zaangażowania rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa w poprawę sytuacji, w której się znajdują, poprzez:

- sformułowanie celów do osiągnięcia przez osobę lub rodzinę wraz z pracownikiem socjalnym/asystentem rodziny

⁵⁴ K. Kadela i J. Kowalczyk *Standardy pracy socjalnej. Rekomendacje metodyczne i organizacyjne*, Wrzos, Warszawa 2014, s. 258.

- Ustalenie zadań do wykonania przez osobę lub rodzinę i pracownika socjalnego/asystenta rodziny prowadzących do osiągnięcia zamierzonych celów
- Określenie terminu (czasu), w jakim wyznaczone cele będą osiągnięte, a zadania zrealizowane.
- zwiększenie efektywności działań zaprojektowanych w ramach projektu „Potencjały” i inicjowanych przez pracowników OPS w stosunku do rodzin objętych wsparciem

B. Korzyści ze stosowania dla grupy docelowej

- zwiększenie aktywności w poszukiwaniu sposobów poradzenia sobie z problemami
- wzmocnienie aktywności rodzin objętych wsparciem w obszarze poszukiwania zatrudnienia,
- zwiększenie wiary we własne możliwości i wpływ na otaczającą rzeczywistość,
- zniwelowanie postawy roszczeniowej u rodzin korzystających ze wsparcia pomocy społecznej,
- usamodzielnienie się i uniezależnienie od systemu pomocy społecznej

C. Procedura zastosowania (kroki jakie należy podjąć, żeby zastosować rozwiązanie

1. Diagnoza i wybór rodziny

Pierwszym, istotnym krokiem przed zawarciem Umowy współpracy jest wybranie rodziny (lub jej członka), z którą Umowa ma być zawarta. W tym celu asystent rodziny lub pracownik socjalny przeprowadza pogłębioną diagnozę sytuacji rodziny wykorzystując alternatywnie lub łącznie dostępne, opracowane w ramach projektu „Potencjały” narzędzia:

- Zestaw wytycznych do diagnozowania cech w zakresie wzorców mentalnych sprzyjających dziedziczeniu ubóstwa
- Arkusz Obserwacji
- Scenariusz wywiadu diagnostycznego nieustrukturyzowanego
- Bilans umiejętności –
- Arkusz Moje Zasoby i Możliwości

Zakłada się, że wybór rodziny do podpisania Umowy współpracy następuje spośród rodzin będących w zainteresowaniu Ośrodka Pomocy Społecznej, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa.

Po przeprowadzonej diagnozie (odbyciu spotkań z rodziną, przeprowadzeniu rozmów i obserwacji) pracownik socjalny lub asystent rodziny podejmuje decyzję o zaproponowaniu rodzinie (lub osobie z danej rodziny) podpisania *Umowy współpracy*. Rekomenduje się, aby wybór rodziny pracownik socjalny lub asystent rodziny skonsultował z innymi pracownikami socjalnymi posiadającymi wiedzę o rodzinie.

2. Wybór rodzaju umowy: kontrakt socjalny czy umowa współpracy

Pracownik socjalny, w oparciu o swoje doświadczenie, podejmuje również decyzję jaki rodzaj kontraktu wybrać: standardowy, zgodny ze wzorem zamieszczonym na stronie internetowej Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej (www.mrpips.gov.pl) czy wersję uproszczoną, w postaci *Umowy współpracy*, będącą załącznikiem do niniejszego podręcznika.

Czynniki przemawiające za wyborem Umowy współpracy:

- Rodzina chce aktywnie uczestniczyć w budowaniu celów i działań służących ich realizacji wspólnie z pracownikiem socjalnym i asystentem rodziny
- Przewiduje się udział osób trzecich jako stron umowy, które wspierają proces pomocowy członków rodziny
- Celem zawarcia umowy pomiędzy pracownikiem socjalnym/asystentem rodziny a rodziną lub członkiem rodziny nie jest wymóg formalny do otrzymania wsparcia finansowego, ale zwiększenie zaangażowania rodziny w podjęcie działań służących zmianie sytuacji życiowej
- Wszystkim stronom zależy na krótkim i konkretnym spisaniu zobowiązań, których wszyscy będą starali się dotrzymać
- Wszystkie strony przystępują do Umowy na zasadzie wzajemności i równości – jednakowo zobowiązują się do zrealizowania zapisanych działań.

3. Spisanie umowy

Na spisanie umowy składa się kilka czynności:

- Zdefiniowanie celów
 - spisanie celu ogólnego do osiągnięcia przez osobę lub rodzinę z pracownikiem socjalnym/asystentem rodziny – co próbujemy razem osiągnąć? Do czego wspólnie zmierzamy? Jakie problemy chcemy rozwiązać?
 - Określenie terminu potrzebnego do realizacji celu – w jakim czasie uznajemy, że jest to możliwe?
 - Określenie celów szczegółowych i efektów – Co musimy zrobić, by powyższe by ło możliwe i jak poznamy, że to osiągnęliśmy. Odniesienie do problemów, które mają zostać rozwiązane w ramach tej umowy
- Określenie Planu działania, czyli zadań, które powinna osoba/rodzina i pracownik socjalny/asystent rodziny realizować, aby osiągnąć poszczególne cele.

Do określenia działań, które mają służyć zmianom wzorców mentalnych wykorzystywane będą następujące rozwiązania wypracowane w modelu Potencjały:

Bilans umiejętności

Bank czasu

Klub wsparcia

Warsztaty Inżynieria Finansowa gospodarstwa domowego
Warsztaty dla rodziców
Warsztaty z przedsiębiorczości
Bezpłatne przeglądy stomatologiczne dla dzieci
Animacja pracy
Trening zarządzania budżetem domowym
Fundusz rozwoju talentów
Umowa współpracy

Wybierając formularz *Umowy współpracy*, pracownik socjalny lub asystent rodziny wspólnie z rodziną tworzy plan działania, wykorzystując załączony formularz wypełniając kolejne pola. Plan działania jest integralną częścią *Umowy współpracy*. Pracownik socjalny wspólnie z poszczególnymi członkami rodziny ustala cele i działania, które posłużą ich realizacjom. Wspólnie również wyznacza czas przeznaczony na realizację. Po wypełnieniu planu działania rekomenduje się skonsultowanie zapisanych zobowiązań z Radą Modelu „Potencjały”.

Należy zwrócić szczególną uwagę na zaangażowanie poszczególnych członków rodziny w uzgodnienia co do celów i zadań zapisanych w Planie działania – członkowie rodziny powinni się z nimi utożsamiać – daje to większe prawdopodobieństwo realizacji zamierzeń. Liczba zaplanowanych do realizacji celów i zadań dla poszczególnych członków rodziny jest uzależniona od zasobów i możliwości rodziny – stopnia w jakim rodzina/osoba jest w stanie realizować działania na rzecz poprawy swojej sytuacji życiowej. Jeżeli w proces pomocowy zaangażowane są jeszcze inne osoby, np. doradca zawodowy, nauczyciel, psycholog itp. również trzecia strona Umowy deklaruje działania jakie podejmie na rzecz wsparcia członków rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa podpisuje umowę.

4. Ocena umowy współpracy

W umowie współpracy strony ustalają termin i miejsce oceny Umowy współpracy. Ocena dokonywana jest za pomocą załączonego formularza Ocena Umowy współpracy i scenariusza rozmowy 'Ocena umowy współpracy'. Ocenę przeprowadza pracownik socjalny lub asystent rodziny. Powinna też w niej uczestniczyć trzecia strona umowy. Oceny dokonuje się w zależności od terminów zaplanowanych osiągnięć. Częstotliwość ocen ustalana jest każdorazowo przez strony umowy. Na podstawie oceny umowy podejmuje się decyzję o zmianie umowy, zakończeniu umowy lub o kolejnej ocenie umowy.

3. Zmiana Umowy współpracy

Zmiana umowy może nastąpić na skutek wspólnej decyzji stron umowy – osoby lub rodziny i realizatorów dokonanej w trakcie systematycznej oceny działań. Zmiana umowy może obejmować zmianę celów lub zmianę działań, co do których zobowiązują się strony.

D. charakterystyka narzędzi

Umowa współpracy – jest formą umowy między rodziną a pracownikiem socjalnym/asystentem rodziny, instrumentem działania w trakcie animacji pracy i aktywizacji społecznej rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa. Umowa ta obejmuje wypracowany wspólnie przez rodzinę i pracownika socjalnego/asystenta rodziny plan działania i wzajemne zobowiązania. Umowę podpisują wszyscy członkowie rodziny oraz pracownik socjalny/asystent rodziny, a także wszystkie inne osoby zaangażowane w proces pomocowy. „Umowa współpracy wykorzystywana jest w odniesieniu do osób lub rodzin posiadających zasoby i możliwości ich wykorzystania. Zakłada względną równowagę w skali działań podejmowanych przez osoby i pracownika socjalnego. Charakter działań pracownika socjalnego w odniesieniu do tych osób lub rodzina ma charakter AKTYWIZUJĄCY.”⁵⁵

Zmiana umowy współpracy

Celem narzędzia *Zmiana umowy współpracy* jest ewaluacja procesu pracy socjalnej z rodziną, w której toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa, a także wprowadzanie zmian w zakresie zawartej *Umowy współpracy*. Narzędzie stosuje się w czasie realizacji Umowy współpracy. Zmiany mogą dotyczyć zarówno wyznaczonych celów, jak i działań, których realizacja ma służyć osiągnięciu wyznaczonych celów.

Ocena Umowy współpracy

Narzędzie stosuje się w czasie realizacji Umowy współpracy i służy ciągłej ewaluacji procesu pracy socjalnej. Częstotliwość oceniania Umowy jest uzależniona od zaplanowanych osiągnięć i zobowiązań stron i jest każdorazowo ustalana przez strony umowy. Pytania dotyczą: tego co zostało zrealizowane, tego czy zrealizowane zobowiązania przyczyniły się do zaplanowanych osiągnięć (wyciąganie wniosków na podstawie uzyskanych wyników) - stopień realizacji celów szczegółowych, tego, czy osiągnięcia zbliżyły strony Umowy do tego, do czego zmierzały (wykorzystanie wniosków). Ocena realizacji Umowy współpracy powinna być odzwierciedleniem rozmowy przeprowadzonej z osobą lub rodziną, ewentualnie

⁵⁵ K. Kadela i J. Kowalczyk *Standardy pracy socjalnej. Rekomendacje metodyczne i organizacyjne*, Wrzos, Warszawa 2014, s. 258.

innymi specjalistami zaangażowanymi w realizację umowy, podczas której wszystkie osoby zaangażowane w proces pomocowy dokonują oceny zakładanych działań.

Zestaw wytycznych do diagnozowania cech w zakresie wzorców mentalnych sprzyjających dziedziczeniu ubóstwa

Opisanie zasad i sposobu postępowania w trakcie diagnozy wśród członków rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa. W ramach *Wytycznych...* rekomenduje się wykorzystanie *Scenariusza wywiadu diagnostycznego* oraz *Arkusza obserwacji*.

Arkusze oceny zaproponowanych odbiorcy wsparcia metod pracy;

Krótkie ankiety wypełniane przez odbiorcę wsparcia po zakończeniu udziału w danym rozwiązaniu. Arkusz zawiera pytania dotyczące oceny poszczególnych rozwiązań i opinii o nich. Rekomenduje się przeprowadzanie wywiadu z odbiorcami za pomocą niniejszej ankiety nie rzadziej niż raz w roku.

Opis narzędzi dla celów monitoringu przeprowadzanego z odbiorcami wsparcia;

Opis narzędzi wykorzystywanych do oceny wdrażanych i stosowanych rozwiązań wypracowanych w ramach modelu „Potencjały” oraz celów i sposobów ich zastosowania. Jednym z narzędzi monitoringu jest *Arkusze oceny zaproponowanych odbiorcy wsparcia metod pracy*.

Zestaw wytycznych do ewaluacji zastosowanych technik.

Opis zasad przeprowadzania ewaluacji działań (ciągłej i końcowej), czyli sposobu badania efektów zastosowanych działań oraz narzędzia służące ewaluacji. Jednym z narzędzi ewaluacji jest Ocena umowy współpracy stanowiąca załącznik do podręcznika.

Załączniki (narzędzia):

- Formularz Umowy współpracy
- Formularz Oceny Umowy współpracy

Formularz Zmiany Umowy współpracy

- Zestaw wytycznych do diagnozowania cech w zakresie wzorców mentalnych sprzyjających dziedziczeniu ubóstwa;
- Scenariusz wywiadu diagnostycznego nieustrukturyzowanego;
- Arkusze oceny zaproponowanych odbiorcy wsparcia metod pracy;
- Narzędzia dla celów monitoringu przeprowadzanego z odbiorcami wsparcia;
- Zestaw wytycznych do ewaluacji zastosowanych technik.

Instrukcja używania narzędzia 'Bilans umiejętności'

Narzędzia przygotowane dla działania „Bilans umiejętności – Dom” mają charakter diagnostyczny i są przeznaczone dla pracowników socjalnych/asystenta rodziny w ich pracy z „odbiorcami” projektu, tj. z członkami tych rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa. Cele narzędzia nie są tożsame z jego funkcjami - te zostały wyłożone w 'Karcie działania'. Narzędzie jest stosowane po to, aby pracownikom socjalnym/asystentowi rodziny ułatwić ustalenie tego, jakimi osobliwymi umiejętnościami dysponuje każdy z odbiorców projektu. Odpowiednio, wywiady powinny zostać przeprowadzone z wszystkimi dorosłymi w rodzinach odbiorców Projektu Potencjały. Gdyby użytkownicy tego projektu, tj. właśnie pracownicy socjalni uznali, że narzędzie pn. 'Diagnoza umiejętności' jest użyteczne w ich pracy z innymi rodzinami i wnoszą nowe, interesujące informacje uzupełniające tzw. 'wywiad środowiskowy' - tym lepiej. Wypada jednak pamiętać o tym, że „diagnoza umiejętności” to jedynie pierwszy krok w całym działaniu. W następujących krokach:

a/ diagnoza sporządzona przez pracownika socjalnego jest dyskutowana z członkami rodzin odbiorców projektu i modyfikowana odpowiednio do ich uwag; ważne jest to, aby 'diagnoza' tworzona w oparciu o 'self-reporting' została przedyskutowana z członkami rodziny, (należy tu brać pod uwagę także opinie dzieci wchodzących w skład rodziny, które mogą lepiej i wyraźniej dostrzegać silne strony każdego z rodziców), którzy - w toku rozmowy w rodzinie - mogą ją wesprzeć lub zakwestionować czy uzupełnić; to jedna z form realizacji warunku empowerment;

b/ „uwspólniona” w ten sposób „diagnoza” silnych stron (umiejętności) każdego z członków rodziny jest przedmiotem kolejnych faz realizacji „działania”, tj. dyskusji z 'diagnozowanymi' odbiorcami projektu dotyczącej sposobów wykorzystania zarejestrowanych umiejętności na rzecz całej rodziny (na przykład w budowaniu prosumpcji) i/lub społeczności lokalnej (tym także na rynku pracy).

W następnej fazie realizacji działania

a) z członkami rodziny przeprowadzana jest dyskusja mająca na celu ustalenie tego, w jakim stopniu 'potencjały' każdego z członków rodziny uzupełniają się (są kompatybilne) i mogą być wspólnie wykorzystywane przez jej członków dla dobra całej rodziny. Uwaga: dyskusję taką powinna poprzedzić przeprowadzona przez użytkownika narzędzia analiza informacji zebranych w toku 'diagnozy umiejętności' każdego z członków rodziny z osobna - po to, aby można było wskazać im na możliwe 'kompatybilności' ich umiejętności także i wtedy, gdy sami ich nie dostrzegają;

b) ustalane są warunki materialne i instytucjonalne, które należy spełnić, aby te sposoby wykorzystania określonych wcześniej umiejętności mogły być realizowane (na przykład, dowiadujemy się, że odbiorca

projektu potrafi wykonywać rozmaite prace remontowe, ale się ich nie podejmuje z uwagi na brak odpowiednich narzędzi lub że – z uwagi na wcześniejsze doświadczenia biograficzne - dysponuje umiejętnościami przydatnymi z uwagi na przetrwanie w trudnych warunkach, ale nie ma okazji, aby te umiejętności demonstrować).

Po analizie wyników bilansu umiejętności należy zastanowić się, czy któreś z umiejętności zdiagnozowanych w bilansie mogą zostać wykorzystane i „zareklamowane” na platformie internetowej w ramach „Porad praktycznych”. Należy zachęcić osobę, z którą przeprowadza się wywiad, by podzieliła się swoją wiedzą, umiejętnościami, doświadczeniem czy pomysłami ułatwiającymi codzienne funkcjonowanie, które mogą wykorzystać inni odbiorcy wsparcia.

Instrukcja dla użytkowników – Bank czasu

A. Cel stosowania rozwiązania

Celem rozwiązania jest uzupełnienie oraz wzbogacenie działań podejmowanych w ramach prowadzonej dotychczas pracy socjalnej w zakresie:

- zwiększenia wiary członków rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa wiary we własne siły;
- poznania i wykorzystania silnych stron członków rodzin;
- budowania kapitału społecznego członków rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa;
- budowania spójności lokalnej społeczności poprzez uruchomienie procesów wymiany społecznej;
- uzyskania dostępu do cennych usług.

B. Korzyści ze stosowania dla grupy docelowej

Korzyści związane z wdrożeniem rozwiązania *Bank czasu* mają wymiar praktyczny oraz głębszy, związany ze zmianą wzorców mentalnych. Na poziomie praktycznym *Bank czasu* umożliwia:

- wymianę usług;
- nawiązanie znajomości, które w przyszłości mogą zaowocować podjęciem pracy.

Wydaje się jednak, że większe znaczenie mają korzyści związane ze zmianą wzorców mentalnych, co będzie się przejawiało w następujący sposób:

- członkowie rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa uświadomią sobie swoje silne strony;
- działanie – zgodnie z założeniami *ekonomii behawioralnej* – stworzy kontekst sprzyjający wyzbyciu się postaw roszczeniowych oraz biernych, będących niekiedy wynikiem swoistej apatii;
- członkowie rodzin podejmą działania mające na celu poprawę sytuacji, w której się znajdują;
- nastąpi transmisja wzorców nastwionych na „równanie w górę”, co rozbudzi aspiracje edukacyjne i zawodowe członków rodzin;
- członkowie lokalnej społeczności lepiej się poznają, nabiorą do siebie zaufania i zaczną ze sobą współpracować.

C. Procedura zastosowania (kroki jakie należy podjąć, żeby zastosować rozwiązanie)

Użytkownikami rozwiązania w wymiarze pomocy społecznej są pracownicy socjalni/asystenci rodziny, ponieważ to właśnie oni mają najbliższy kontakt z członkami rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa. Ale użytkownikami rozwiązania mogą być również osoby pracujące w innych instytucjach publicznych, np. w urzędzie pracy, w służbie zdrowia lub w organizacjach pozarządowych.

Rekomenduje się, żeby użytkownik rozwiązania podjął następujące działania:

1. Należy uzyskać pisemną zgodę członków rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa, na udział w działaniach realizowanych w ramach projektu *Potencjały*. Wzór takiego dokumentu będzie dostępny na portalu projektu.
2. Następnie użytkownik rozwiązania powinien zrealizować z członkami rodziny *Bilans umiejętności*, którego efektem będzie określenie silnych stron poszczególnych osób, ich umiejętności, które można następnie zaoferować w *Banku czasu*. Na tym etapie należy postępować zgodnie z *Instrukcją* dołączoną do rozwiązania *Bilans umiejętności – dom*.
3. Po zdiagnozowaniu silnych stron członków rodziny i ustaleniu z nimi – zgodnie z zasadą *empowerment* – że chcą włączyć się aktywnie w wymianę usług w *Banku czasu* członkowie rodzin, jeżeli będzie to konieczne ze wsparciem użytkowników modelu, mają przygotować swoją „ofertę” przy użyciu specjalnie przygotowanego narzędzia na portalu projektu. Narzędzie to umożliwi proste wprowadzenie kilku podstawowych informacji, które w *Banku czasu* muszą się znaleźć, żeby mógł on spełniać swoją rolę. Narzędzie internetowe zostanie opatrzone właściwą

czytelną instrukcją. Funkcjonowanie Banku czasu jest w całości oparte na zbudowanym w ramach projektu *Potencjały* portalu internetowym. Promocja narzędzia, a więc materiały wskazujące płynące z niego korzyści dla odbiorców dostępne będą w ramach aplikacji Puls projektu (M01). Ważne informacje dotyczące funkcjonowania *Banku czasu*, zakresu dodawanych ogłoszeń, sposobów korzystania z nich znajdą się w narzędziu Informatory (M02). Same ogłoszenia również będą w pełni cyfrowe. Zarówno ich dodawanie, przeglądanie, katalogowanie, oraz możliwość odpowiedzi na nie będą dostępne dzięki aplikacji Moduł ogłoszeń (M09).

4. Aktywności podejmowane w *Banku czasu* mogą zostać uzgodnione w pracownikiem socjalnym/asystentem rodziny w *Umowie współpracy*.

Wytyczne dotyczące organizacji Banku czasu

1. W wymianie usług w *Banku czasu* może wziąć udział każdy.
2. Proponowaną jednostką wymiany jest godzina.
3. Osoba, która zobowiąże się do wykonania jakiejś pracy sugeruje również, za jaką inną usługę chciałby ją wymienić.
4. W ramach *Banku czasu* mogą być „oferowane” rozmaite usługi, w tym m.in.:
 - Opieka nad dziećmi;
 - Udzielania porad w kwestii rozwiązywania problemów z dziećmi;
 - Usługi przewozowe;
 - Pomoc w przeprowadzkach;
 - Pomoc w odrabianiu lekcji/pomoc w nauce;
 - Korepetycje z języków obcych/ matematyki itd;
 - Opieka nad osobami starszymi; pomoc starszym osobom w robieniu zakupów, sprzątanii;
 - Prowadzenie domu, sprzątanie;
 - Drobne remonty, naprawy;
 - Układanie kostki;
 - Usługi krawieckie;
 - Usługi stolarskie;
5. Usługi zostaną uporządkowane w kilka kategorii, np.
 - a) Bank czasu dla matek;
 - b) Bank czasu dla dzieci;
 - c) Bank czasu dla młodzieży;
 - d) Bank czasu dla osób starszych;
 - e) Bank czasu – edukacja;
 - f) Bank czasu – naprawy domowe;
 - g) Bank czasu – remonty;
 - h) Bank czasu – podwózka;
 - i) Bank czasu – sprzątanie.
6. Wszyscy użytkownicy narzędzia zobowiązują się do uczciwości, rzetelności oraz odpowiedzialności za podjęte zobowiązania.
7. Istotnym warunkiem powodzenia rozwiązania jest jego szeroka promocja w środowisku lokalnym. Kampania promocyjna będzie polegała na:
 - Udostępnianiu oraz rozpowszechnianiu ulotek/plakatów informacyjnych w lokalnych instytucjach publicznych, tj. w urzędzie miasta i gminy, urzędzie pracy, w ośrodku pomocy społecznej, w szkołach, bibliotekach, domu kultury itp., jak również w instytucjach prywatnych (np. sklepach);
 - Informacja na temat inicjatywy będzie również rozpowszechniana za pośrednictwem lokalnych mediów - w tym prasy oraz w radia;
 - Aktualne oraz szczegółowe informacje o tym, co dzieje się w *Banku czasu* będzie można również uzyskać na portalu projektu *Potencjały*.
 - Informacje na temat *Banku czasu* zostaną również przekazane lokalnym pracodawcom, którzy następnie rozpropagują je w gronie swoich pracowników;
 - Informacje o Banku czasu warto dostarczyć również do członków spółdzielni mieszkaniowych, którzy o pomyśle poinformują następnie mieszkańców lokalnych osiedli.
8. Użytkownicy wykorzystujący rozwiązanie zapoznają się ze szczegółami zasad jego realizacji w trakcie instruktarzu, który zostanie przeprowadzony przez autorów modelu bądź inne osoby posiadające pogłębioną wiedzę na temat proponowanych w modelu, ściśle ze sobą powiązanych, rozwiązań.

Plan instruktarzu:

1. Zapoznanie uczestników z głównymi założeniami modelu przygotowanego w projekcie *Potencjały* – ogólne zarysowanie proponowanych w modelu rozwiązań.
2. Zapoznanie uczestników z istotą i sensem rozwiązania *Bank czasu* oraz jego powiązaniem z innymi elementami modelu, w tym przede wszystkim z *Bilansem umiejętności*.

3. Szczegółowe omówienie powodów, dla których *Bank czasu* przyczyni się do polepszenia sytuacji lokalnej społeczności oraz sposobów, służących do osiągnięcia tego celu.
4. Omówienie realizacji w praktyce zasad podmiotowości oraz partycypacji w odniesieniu do użytkowników oraz w doniesieniu do odbiorców proponowanych rozwiązań.
5. Szczegółowe omówienie, w jaki sposób w realizacji działania powinny zostać uwzględnione zasady równouprawnienia oraz równości szans.
6. Omówienie zasad realizacji rozwiązania *Bilans umiejętności* i jego powiązań z *Bankiem czasu*.
7. Przedstawienie użytkownikom technik zachęcania odbiorców do zaangażowania się w *Bank czasu*, jak również technik efektywnego rozpowszechniania informacji na temat nowej inicjatywy.
8. Zapoznanie uczestników spotkania z zasadami i praktycznymi elementami funkcjonowania *Banku czasu* na portalu projektu *Potencjały*, w tym *m.in. z tym, w jaki sposób osoby korzystające z rozwiązania mogą zamieścić na portalu swoje „oferty”*.
9. W ramach instruktarzu przewiduje się również zajęcia praktyczne – warsztaty – podczas których użytkownicy będą mogli zdobyć praktyczne umiejętności potrzebne do aktywnego wykorzystywania rozwiązania w funkcjonowaniu lokalnej społeczności, tj. będą mogli wprowadzić przykładowe „oferty” na portal projektu *Potencjały*.
10. Warto rozważyć również możliwość przygotowania stosownych warsztatów o takim samym programie, nie tylko dla użytkowników, lecz również dla odbiorców proponowanych w modelu działań.

Materiały potrzebne do przygotowania instruktarzu znajdują się w czterech częściach podręcznika, w którym został opisany model przygotowany w projekcie *Potencjały*.

D. Załącznik

Karta ogłoszenia do Banku czasu

Instrukcja dla użytkowników – Fundusz rozwoju talentów

A. Cel stosowania rozwiązania

Rozwiązanie *Fundusz rozwoju talentów* polega na gromadzeniu przez kilka rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa środków ze świadczenia 500+, które następnie zostaną wykorzystane na potrzeby wychowujących się w tych rodzinach dzieci. Rozwiązanie to pozwala na osiągnięcie kilku celów:

- zainwestowania środków pochodzących ze świadczenia 500+ bezpośrednio w dzieci;
- integrację lokalnej społeczności;
- przekonania się, że to czego nie można osiągnąć indywidualnie, bardzo często staje się możliwe po „zjednoczeniu sił”;
- zdobycie umiejętności współpracy w zespole;
- coaching wyznaczania celów i podejmowania decyzji.

B. Korzyści ze stosowania dla grupy docelowej

Przewiduje się, że rozwiązanie to ułatwi pracownikom socjalnym/asystentom rodziny działania zmierzające w kierunku skoncentrowania uwagi rodziców na dzieciach oraz ich przyszłości. Rozwiązanie to samo w sobie ma sugerować rodzicom, że inwestowanie w rozwój dzieci w sposób znaczący wpływa na ich dalsze losy. Konkretnie korzyści wynikające z rozwiązania to:

- Uwrażliwienie rodziców w rodzinach, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa, na kwestię dalszych losów/przyszłości ich dzieci;
- Zasugerowanie rodzicom, że sytuacja w domu rodzinnym odbija się na przyszłości ich dzieci;
- Uświadomienie rodzicom, jakie są współcześnie dominujące wzorce troski o dzieci;
- Nawiązanie współpracy sąsiedzkiej między rodzinami, które wspólnie zdecydowały się na jakiś sposób zainwestowania środków (przy czym nie muszą to być wyłącznie członkowie rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa);
- Budowanie kapitału społecznego, kulturowego oraz symbolicznego dzieci.

C. Procedura zastosowania (kroki jakie należy podjąć, żeby zastosować rozwiązanie)

Rozwiązanie *Fundusz rozwoju talentów* z założenia ma być inicjatywą oddolną, ugruntowującą zasadę *empowerment* w odniesieniu do jego odbiorców. Z tego względu, rola pracownika socjalnego/asystenta rodziny sprowadza się do poinformowania członków rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa o tym, że takie rozwiązanie istnieje i że mogą się włączyć się w jego realizację.

Rozwiązanie będzie realizowane w następujący sposób:

1. Pracownik socjalny/asystent rodziny informuje członków rodzin, że w ramach modelu zostało zaproponowane rozwiązanie *Fundusz rozwoju talentów* i krótko wyjaśnia zasady jego funkcjonowania oraz jakie korzyści z niego wynikają.
2. Następnie członkowie rodzin podejmują decyzję, czy chcą się zaangażować w aktywności realizowane w ramach modelu i wyrażają na to pisemną zgodę. Stosowny dokument będzie dostępny na portalu internetowym projektu *Potencjały*.
3. Po podjęciu decyzji o włączeniu się w aktywności związane z *Funduszem rozwoju talentów* członkowie rodzin będą mogli podjąć działania związane z realizacją konkretnych zamierzeń.
4. Pomocne w organizowaniu grup realizujących konkretne cele będą narzędzia internetowe, które ułatwią np. organizowanie się rodziców wokół konkretnych inicjatyw.
5. Założenie jest takie, żeby po zorganizowaniu przez rodziców spotkania i wstępnym wyborze celu, na jaki można przeznaczyć zebrane w ramach *Funduszu* środki, wypracować w zespole reguły, które będą obowiązywały. Spotkanie może, ale nie musi, moderować np. pracownik socjalny czy asystent rodziny. Takie rozwiązanie pozwala na realizację zasady *empowerment*.
6. Działania realizowane w ramach *Funduszu rozwoju talentów* mogą również zostać zawarte w *Umowie współpracy*, stanowiącej element modelu *Potencjały*.

Uwagi dodatkowe:

1. Informacje dotyczące funduszu talentów zostaną przekazane odbiorcom działań za pośrednictwem:
 - a) Kampanii informacyjnej prowadzonej przez pracowników socjalnych/asystentów rodziny podczas współpracy z członkami rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa;
 - b) Kampanii informacyjnej prowadzonej w placówkach edukacyjnych oraz kulturalnych. Pracownicy tych instytucji podczas wszelkiego rodzaju zebrań będą informowali rodziców o możliwości zaangażowania się w aktywności związane z *Funduszem rozwoju talentów*.
 - c) W instytucjach publicznych, takich jak Urząd Miasta i Gminy, Ośrodek Pomocy Społecznej, Dom Kultury, szkoły, biblioteki szkolne dostępne będą ulotki informujące o tym, że członkowie rodzin, których zainteresuje ta inicjatywa, będą mogli się w nią włączyć. Na ulotkach znajdzie się również czytelna informacja, w jaki sposób można to zrobić.
 - d) Ponadto szczegółowe informacje dotyczące *Funduszu rozwoju talentów* będą na bieżąco zamieszczane i aktualizowane na stronie portalu projektu *Potencjały*.

W działaniu *Funduszu rozwoju talentów*, portal internetowy będzie pełnił funkcje promocyjno-informacyjne. Dzięki zastosowaniu Pulsu projektu (M01) obecni oraz potencjalni członkowie funduszu będą informowani o trwających aktywnościach finansowanych dzięki funduszowi oraz przyszłych planach.

Informacje dotyczące sposobu działania funduszu oraz możliwości przyłączenia się do niego znajdują się w odpowiednim informatorze (M02). Rodziny zaangażowane w przedsięwzięcia będą mogły prowadzić dyskusje, burze mózgów, a także planować przyszłe działania w sposób zapośredniczony, dzięki wykorzystaniu Narzędzia do pracy grupowej (M03). Wspólnie wypracowane materiały zostaną stworzone z wykorzystaniem Szablonów treści (M05).

2. Jeśli chodzi o szczegółowe reguły funkcjonowania *Funduszu rozwoju talentów*, w tym zasady zabezpieczania środków oraz rozwiązywania konfliktów, to w modelu rekomenduje się odwołanie w tym zakresie do przepisów prawnych dotyczących Rad Rodziców zawartych w *Ustawie z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty, w tym w szczególności do art. 54 paragraf 8 oraz art. 53 paragraf 4*.

Art. 54 ust. 8 stanowi: *W celu wspierania działalności statutowej szkoły lub placówki, rada rodziców może gromadzić fundusze z dobrowolnych składek rodziców oraz innych źródeł. Zasady wydatkowania funduszy rady rodziców określa regulamin, o którym mowa w art. 53 ust. 4.*

Art. 53 ust. stanowi: *Rada rodziców uchwała regulamin swojej działalności, w którym określa w szczególności:*

- 1) *wewnętrzną strukturę i tryb pracy rady;*
- 2) *szczególne tryby przeprowadzania wyborów do rad, o których mowa w ust. 2 pkt 1-3, oraz przedstawicieli rad oddziałowych, o których mowa w ust. 2 pkt 1, do rady rodziców odpowiednio szkoły lub placówki.*

Przywołane przepisy prawne powinny zostać uzupełnione o dobre praktyki wypracowane przez rodziców w ciągu wielu lat funkcjonowania Rad rodziców.

Uwzględnienie w projektowaniu rozwiązania *Fundusz Rozwoju Talentów* zasady *empowerment*, która ma zostać urzeczywistniona w praktyce, kłóci się z włączeniem do modelu szczegółowego Regulaminu, który następnie miałby obowiązywać osoby, które zaangażują się w to rozwiązanie. Z tego względu, zgodnie z zamysłem Autorów modelu, to sami członkowie rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa mają podjąć decyzje dotyczące tego:

1. Kto będzie sprawował pieczę nad zgromadzonymi środkami?
2. Gdzie te środki będą przechowywane? (tu rekomendowane jest konto bankowe)

3. W jaki sposób będzie podejmowana decyzja o tym, na jakie cele zostaną przeznaczone zgromadzone środki? (te rekomendowane jest głosowanie i wybór rozwiązania zwykłą większością głosów).

Trzeba jednak wyraźnie podkreślić, że sugerowane rozwiązania nie muszą zostać przyjęte przez zaangażowane w *Fundusz rozwoju talentów osoby*. Zgodnie z zasadą *empowerment* osoby te mają prawo do samodzielnego określenia szczegółowego regulaminu rozwiązania.

Na pierwszym spotkaniu w sprawie *Funduszu* zgromadzonym osobom zasugerowane zostaną następujące zasady:

- Członkowie lokalnej społeczności zostaną poinformowani o możliwości włączenia się w inicjatywę za pośrednictwem portalu projektu, lokalnej prasy czy użytkowników modelu;
- Środki zostaną zabezpieczone na specjalnym koncie w baku przeznaczonym na ten cel; do dysponowania środkami zostaną pisemnie upoważnione dwie osoby wybrane podczas głosowania przez pozostałych uczestników działania;
- Ze środków można będzie korzystać tylko w przypadku podjęcia większością głosów decyzji, że jakieś działanie ma być podjęte;
- Osoby, które się na to działanie nie zgadzają, mogą w każdej chwili wycofać swoje środki lub ich nie wpłacać;
- W każdej chwili można wycofać się z działania zabierając środki, które jeszcze nie zostały wykorzystane;
- W przypadku pojawienia się konfliktów, pierwszą rozważaną opcją zawsze będzie „współdziałanie”, czyli próba znalezienia/wypracowania takiego rozwiązania, które w pełni usatysfakcjonuje wszystkich uczestników działania; jeśli nie uda się wypracować takiego rozwiązania, to potrzebny będzie „kompromis”, polegający na rezygnacji przez wszystkie strony konfliktu z części swoich oczekiwań, w zamian za zaakceptowanie i przyjęcie ich części do realizacji;
- Pomysły będą zbierane przy wykorzystaniu powszechnie znanej techniki „burzy mózgów”⁵⁶ Decyzje grupowe będą podejmowane w z wykorzystaniem zmodyfikowanej „techniki grupy nominalnej”, co oznacza, że każdy z uczestników ma podczas spotkania napisać na kartce kilka swoich pomysłów, następnie pomysły z wszystkich kartek są zbiorczo i anonimowo umieszczane na wspólnej tablicy/flipcharcie i dopiero wtedy członkowie grupy o nich rozmawiają i przyznają im punkty. Pomysł, który zdobędzie najwięcej punktów zostanie zrealizowany⁵⁷. Przyjęcie tej metody podejmowania decyzji ma zapobiec wielu problemom charakterystycznym dla grupowego podejmowania decyzji, np. „myśleniu grupowemu” czy „polaryzacji grupowej”.
- Po zrealizowaniu jakiegoś pomysłu zostanie przeprowadzona ocena stopnia zadowolenia z jego realizacji, w celu zidentyfikowania jego zalet i wad.

Plan instruktarzu:

1. Zapoznanie uczestników z głównymi założeniami modelu przygotowanego w projekcie *Potencjały* – ogólne zarysowanie proponowanych w modelu rozwiązań.
2. Zapoznanie uczestników z istotą i sensem rozwiązania *Fundusz rozwoju talentów* oraz jego powiązaniem z innymi elementami modelu.
3. Szczegółowe omówienie powodów, dla których *Fundusz rozwoju talentów* przyczyni się do polepszenia sytuacji lokalnej społeczności – w tym w szczególności dzieci, pochodzących z rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa – oraz sposobów, służących do osiągnięcia tego celu.
4. Omówienie realizacji w praktyce zasad podmiotowości oraz partycypacji w odniesieniu do użytkowników oraz w doniesieniu do odbiorców proponowanych rozwiązań.
5. Szczegółowe omówienie, w jaki sposób w realizacji działania powinny zostać uwzględnione zasady równouprawnienia oraz równości szans.
 1. Przedstawienie użytkownikom technik zachęcania odbiorców do zaangażowania się w *Fundusz rozwoju talentów*, jak również technik efektywnego rozpowszechniania informacji na temat nowej inicjatywy.
 2. Zapoznanie uczestników spotkania z zasadami i praktycznymi elementami funkcjonowania *Funduszu rozwoju talentów* na portalu projektu *Potencjały*.
 3. W ramach instruktarzu przewiduje się również zajęcia praktyczne – warsztaty – podczas których użytkownicy będą mogli zdobyć praktyczne umiejętności potrzebne do aktywnego wykorzystywania rozwiązania w funkcjonowaniu lokalnej społeczności.

Materiały potrzebne do przygotowania instruktarzu znajdują się w czterech częściach podręcznika, w którym został opisany model przygotowany w projekcie *Potencjały*.

⁵⁶ Robbins S., Judge T. (2012), *Zachowania w organizacji*, Warszawa: PWE, s. 206-207.

⁵⁷ Tamże, s. 206-207.

A. Cel stosowania rozwiązania

Założeniem działania *Kluby wsparcia* jest budowanie zaangażowania rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa w poprawę swojej sytuacji życiowej. Głównym celem uczestnictwa w Klubie wsparcia jest *dostarczenie emocjonalnego wsparcia, pomocy i przywrócenie wiary oraz zbudowanie poczucia wspólnoty („wiem jak się teraz czujesz, miałam dokładnie tak samo”) i odbudowanie nadziei („skoro ona sobie poradziła, to i mnie się uda”)*⁵⁸. W szczególności działanie to realizuje następujące cele:

- Promocja aktywności w rozwiązywaniu problemów, odejścia od postawy roszczeniowej;
- Zaspokojenie potrzeby akceptacji, poczucia, że jest się rozumianym i że można na kogoś liczyć;
- Dzielenie się doświadczeniem w pokonywaniu związanych ze wspólnym problemem trudności
- Dzielenie się wsparciem emocjonalnym.
- Zwalczanie bezradności wobec problemu, trudnej sytuacji życiowej, własnej choroby itp.
- Budowanie siły, nadziei i poczucia wartości wśród uczestników.
- Zwiększenie wiary we własne możliwości oraz wpływu na otaczającą rzeczywistość
- Wymiana użytecznych informacji
- Trening partycypacji w życiu społecznym – integrowanie lokalnej społeczności;
- Trening pracy w grupie

B. Korzyści ze stosowania dla grupy docelowej

- Członkowie Klubu wsparcia wspomagają się wzajemnie w przezwyciężaniu trudności;
- Członkowie Klubu wsparcia znajdują inne formy obchodzenia się z problemami. Łatwiejsze znalezienie rozwiązania problemów poprzez wymianę informacji i doświadczeń;
- Szansa na stworzenie nowych celów i perspektyw życiowych - refleksyjne podejście do własnych rutyn
- Okazja do wyjścia z domu i nawiązania kontaktów z osobami, które mają podobne problemy – integracja lokalnej społeczności;
- Wzmocnienie zaangażowania członków rodzin w poradzenie sobie z problemami, które uniemożliwiają usamodzielnienie się i uniezależnienie od systemu pomocy społecznej;
- Uzupelnienie i alternatywa dla pomocy asystenta rodziny – ludzie chętniej otwierają się przed osobami, które mają te same problemy;
- Zwiększenie wiary we własne możliwości i wpływ na otaczającą rzeczywistość;

C. Procedura zastosowania (kroki jakie należy podjąć, żeby zastosować rozwiązanie)⁵⁹

1. Diagnoza cech w zakresie wzorów mentalnych i problemów wśród rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa

Pierwszym krokiem prowadzącym do powstania Klubu wsparcia jest pogłębiona diagnoza rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa, aby poznać problemy, wokół których mógłby powstać Klub wsparcia. W tym celu pracownik socjalny lub asystent rodziny przeprowadza diagnozę z wykorzystaniem

- *Scenariusza wywiadu diagnostycznego* i postępuje zgodnie z
- *Wytycznymi do diagnozowania w zakresie wzorców mentalnych sprzyjających dziedziczeniu ubóstwa.*
- Dodatkowo istnieje możliwość użycia *Arkusza Moje Zasoby i Możliwości*, w celu poznania ewentualnych problemów w odniesieniu do sytuacji na rynku pracy członków rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa.

2. Wybór problemu/tematu Klubu wsparcia i dobór rodzin do działania

Kolejno, po analizie wywiadów pracownik socjalny i/lub asystent rodziny posiadają wiedzę, **z jakimi problemami** wśród rodzin mają do czynienia oraz **ile jest rodzin z podobnymi problemami**. Pracownik socjalny, wspólnie z innymi pracownikami socjalnymi i asystentem rodziny, którzy prowadzili diagnozę w środowisku lokalnym, wśród rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa, wybierają problem/deficyt, który dotyczy przynajmniej 6-7 rodzin i podejmują decyzję o zaproponowaniu wsparcia tym rodzinom w postaci zorganizowania się w Klub wsparcia. **Wspólny problem/wspólnota interesu** jest kluczowa dla powodzenia działania.

3. Rejestr zgłoszeń rodzin

⁵⁸ <http://zwierniadlo.pl/psychologia/rozwoj/grupa-wsparcia-jak-dziala>

⁵⁹ Inspiracją do opisanie procedury zastosowanej w działaniu Klubu wsparcia była Idea Klubu Wsparcia Koleżeńskiego „Praca w posagu” opisana w *Podręczniku prowadzenia klubów wsparcia koleżeńskiego*. Praca w posagu – model wychodzenia z rodzinnego bezrobocia o na wsi, Stowarzyszenie Instytut Rozwoju Regionalnego w Szczecinie, Szczecin 2008, s. 43-53.

Po wyborze rodzin pracownik socjalny lub asystent rodziny udaje się do rodzin w celu zaproponowania udziału w spotkaniach Klubu wsparcia. Rodzina, na zasadzie dobrowolności wypełnia zgłoszenie – deklarację do przystąpienia do modelu „Potencjały” na formularzu będącym załącznikiem do podręcznika, a także zgodę/oświadczenie na przekazywanie informacji zgodnie z *Ustawą o ochronie danych osobowych*.

4. Zorganizowanie Klubu wsparcia

Na zorganizowanie klubu składają się kolejne czynności:

- **Zabezpieczenie i przygotowanie pomieszczenia**

Konieczne jest zorganizowanie pomieszczenia/Sali, którą uczestnicy Klubu wsparcia będą mieli do dyspozycji na ok 2 – 3 godziny w odstępach tygodniowych lub miesięcznych (w zależności od ustaleń grupy, co do częstotliwości spotkań). Sala powinna mieć na swoim wyposażeniu stoliki, krzesła (na ok 15-20 osób), dostęp do łazienki. Powinna też uwzględniać potrzeby osób z niepełnosprawnościami (np. podjazd pod wózek).

- **Pozyskanie wolontariuszy do współpracy – wybór moderatora Klubu**

W początkowej fazie działalności Klubu wsparcia, a na pewno na pierwszym spotkaniu konieczna jest obecność inicjatora powstania Klubu - lidera Klubu, który będzie moderował spotkanie. Rekomenduje się, aby w pierwszym spotkaniu wziął udział asystent rodziny lub pracownik socjalny – osoba, która informowała rodziny o Klubie wsparcia i przeprowadzała z nimi diagnozę, która jest znana członkom rodzin. Wpływie to na zaufanie uczestników wsparcia i otwarcie na interakcje. W celu pomocy w poprowadzeniu takiego spotkania przygotowano *Zasady poprowadzenia spotkania założycielskiego w ramach Klubu wsparcia*.

Funkcjonowanie Klubów wsparcia, z założenia opiera się na **zasadzie samopomocy**⁶⁰ – członkowie rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa traktowani są na równi, sami się organizują, sami ustalają tematy spotkań i nie mają profesjonalnego moderatora. Osoby udzielające profesjonalnej pomocy nie będą w stanie tak szczerze zrozumieć osobę potrzebującą, ponieważ nie mogą odtworzyć problemu takiej osoby z perspektywy własnych przeżyć. Kiedy grupa osób osiągnie już ten etap (po 1, 2 lub 3 spotkaniu) rekomenduje się pozostawienie grupy „samej sobie”. Pomocne może być jednak wybranie lidera Klubu – gospodyni Klubu, który wykazuje umiejętności organizatorskie i zechce koordynować prace grupy. Taka osoba może sama np. wyrazić chęć prowadzenia kolejnego spotkania. Wszystkie te ustalenia wynikać będą ze spisanych zasad/regulaminu Klubu wsparcia.

Jeśli członkowie Klubu wsparcia potrzebują, w ocenie pracownika socjalnego i w ocenie samych członków wsparcia w postaci moderowania spotkań Klubu wtedy pracownik socjalny lub asystent rodziny kontaktuje się z instytucjami/organizacjami w celu pozyskania osoby do poprowadzenia takiego Klubu na zasadzie wolontariatu. Jako potencjalnych moderatorów Klubu rekomenduje się m. in.: członka Zespołu Interdyscyplinarnego ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie, psychologa mającego dyżury w UG, pedagoga szkolnego, nauczyciela, wychowawcy ze świetlicy. Osoba taka powinna znać dobrze dany problem, wokół którego utworzy się Klub wsparcia, powinna być obdarzona zaufaniem przez odbiorców, posiadać autorytet oraz umiejętność wysłuchania i zrozumienia innych.

Pomocne będą również podstawowe umiejętności moderowania grupy/diskusji. W celu pozyskania wolontariusza do prowadzenia Klubu wsparcia pracownik socjalny ponownie wykorzystuje:

- Portal internetowy modelu Potencjały
- Scenariusz konsultacji podejmowanych działań z innymi użytkownikami modelu
- Własne kontakty i wiedzę kto może wesprzeć działalność Klubu wsparcia w postaci moderowania

- **Poinformowanie zainteresowanych rodzin o terminie i miejscu pierwszego spotkania Klubu wsparcia**

Pracownik socjalny lub asystent rodziny informuje rodziny, które wyraziły chęć udziału w spotkaniach Klubu wsparcia, gdzie odbędzie się pierwsze spotkanie. Sposób poinformowania pozostawia się do decyzji użytkowników (osobiście, telefonicznie, za pomocą portalu internetowego modelu Potencjały lub np. ogłoszeń parafialnych.)

- **Opracowanie Zasad funkcjonowania Klubu wsparcia**

Aby Klub wsparcia sprawnie działał i przynosił zamierzone efekty – udzielał wsparcia osobom, które tego wsparcia potrzebują bardzo istotne jest ustalenie Zasad funkcjonowania Klubu wsparcia/Regulaminu Klubu wsparcia. Wzór regulaminu Klubu wsparcia, który członkowie Klubu mogą dowolnie zmienić i przystosować do swoich potrzeb jest dołączony do podręcznika. Rekomendowane jest opracowanie bądź zaadaptowanie własnego regulaminu i podpisanie go

⁶⁰ **Zasada samopomocy** „przejawia się w istnieniu i rozwoju pomocy wzajemnej ludzi zmagających się z podobnymi problemami życiowymi oraz pomocy silniejszych dla słabszych; zazwyczaj w ramach niewielkich, nieformalnych grup. W odniesieniu do podmiotów polityki społecznej zasada ta oznacza, że powinny one działać tak, aby ludzie pomagali sobie wzajemnie. Wspieranie pomocy wzajemnej przez świadczenia ze strony urzędników i profesjonalistów zatrudnionych przez państwo lub firmy, oceniane jest zwykle jako zjawisko negatywne”. Źródło: Bednarz M, *Polityka społeczna jako zaspokajanie istotnych potrzeb społecznych*, Kujawsko – Pomorska Szkoła Wyższa Bydgoszcz 2008, s. 30-31.

przez wszystkich uczestników Klubu wsparcia. Dodatkowo, jako inspiracja, na portalu internetowym modelu Potencjały znajdować się będą wzory regulaminów konkretnych klubów wsparcia działających wokół określonych problemów.

4. Pozyskanie partnerów do współpracy wśród instytucji i organizacji wspierających rodziny, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa

Działalność i funkcjonowanie Klubu mogą wspierać instytucje i organizacje np. w postaci użyczenia pomieszczenia, w którym spotykają się członkowie Klubu, dostarczenia materiałów papierniczych, artykułów spożywczych (woda, soki, kawa, herbata, ciastka) czy wreszcie w postaci porady eksperta czy zorganizowania wykładu specjalisty, np. lekarza. W tym celu pracownik socjalny ma możliwość wykorzystania:

- Portalu internetowego modelu Potencjały
- Scenariusza konsultacji podejmowanych działań z innymi użytkownikami modelu
- Własnych kontaktów i wiedzy o tym, kto może wesprzeć działalność Klubu wsparcia w formie np. poprowadzenia wykładu, ćwiczeń lub dostarczenia materiałów informacyjnych lub demonstracyjnych

5. Promocja Klubu wsparcia wśród lokalnej społeczności

W przypadku, gdy członkowie Klubu zechcą poszerzyć swoje grono lub zainteresować swoim problemem różne instytucje i organizacje rekomenduje się umieszczanie informacji o zakresie problemowym Klubu wsparcia, o miejscach i terminach spotkań. Zaleca się wykorzystanie: lokalnych mediów (radio, gazety), ulotek, portalu projektu „Potencjały” czy ogłoszeń parafialnych w kościele.

D. Charakterystyka narzędzi

Zestaw wytycznych do diagnozowania cech w zakresie wzorców mentalnych sprzyjających dziedziczeniu ubóstwa

Opisanie zasad i sposobu postępowania w trakcie diagnozy wśród członków rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa. W ramach *Wytycznych...* rekomenduje się wykorzystanie *Scenariusza wywiadu diagnostycznego* oraz *Arkusza obserwacji*.

Wzór Regulaminu Klubu wsparcia

Regulamin opisuje podstawowe zasady usprawniające spotkania w ramach Klubu. Regulamin powinien być wypracowany wspólnie przez uczestników Klubu, aby każdy uczestnik mógł się z nim utożsamiać. Wszyscy uczestnicy spotkań Klubu wsparcia powinni respektować jego zapisy.

Zasady poprowadzenia spotkania założycielskiego w ramach Klubu wsparcia

Zasady... to spis podstawowych zasad i informacji jakie wymagane są do zorganizowania się Klubu wsparcia w zwartą grupę. Zasady te ułatwią dalsze funkcjonowanie Klubu.

Scenariusz konsultacji podejmowanych działań z innymi użytkownikami modelu

Scenariusz konsultacji zawiera zestaw wytycznych jak postępować – z kim kontaktować się w celu pozyskania wsparcia dla funkcjonowania danego działania wypracowanego w ramach modelu Potencjały, a przede wszystkim w celu pełniejszego wsparcia rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa.

Arkusz oceny zaproponowanych odbiorcy wsparcia metod pracy;

Krótki ankieta wypełniana przez odbiorcę wsparcia po zakończeniu udziału w danym rozwiązaniu. Arkusz zawiera pytania dotyczące oceny poszczególnych rozwiązań i opinii o nich.

Opis narzędzi dla celów monitoringu przeprowadzanego z odbiorcami wsparcia;

Opis narzędzi wykorzystywanych do oceny wdrażanych i stosowanych rozwiązań wypracowanych w ramach modelu „Potencjały” oraz celów i sposobów ich zastosowania. Jednym z narzędzi monitoringu jest *Arkusz oceny zaproponowanych odbiorcy wsparcia metod pracy*.

Zestaw wytycznych do ewaluacji zastosowanych technik

Opis zasad przeprowadzania ewaluacji działań (ciągłej i końcowej), czyli sposobu badania efektów zastosowanych działań oraz narzędzia służące ewaluacji. Jednym z narzędzi ewaluacji jest *Ocena umowy współpracy* stanowiąca załącznik do podręcznika.

Załączniki (narzędzia):

Zestaw wytycznych do diagnozowania cech w zakresie wzorców mentalnych sprzyjających dziedziczeniu ubóstwa

Wzór Regulaminu Klubu wsparcia

Zasady poprowadzenia spotkania założycielskiego w ramach Klubu wsparcia

Scenariusz konsultacji podejmowanych działań z innymi użytkownikami modelu

Arkusz oceny zaproponowanych odbiorcy wsparcia metod pracy I;

Opis narzędzi dla celów monitoringu przeprowadzanego z odbiorcami wsparcia;

Zestaw wytycznych do ewaluacji zastosowanych technik.

Instrukcja użytkownika: Bezpłatne przeglądy stomatologiczne

A. Cel stosowania rozwiązania

Celem realizacji *Bezpłatnych przeglądów stomatologicznych* jest:

- Promocja zdrowego stylu życia
- Profilaktyka leczenia próchnicy u dzieci
- Zwiększenie świadomości dzieci ich rodzin odnośnie dbania o higienę jamy ustnej i systematycznych przeglądów stomatologicznych
- Praktyczny trening prawidłowego dbania o higienę jamy ustnej
- Nabycie nawyku codziennego mycia zębów przez dzieci

B. Korzyści ze stosowania dla grupy docelowej

- Refleksyjne podejście do własnych rutyn związanych z dbaniem o higienę jamy ustnej najmłodszych dzieci
- Okazja do spotkania ze specjalistami, młodymi lekarzami/stażystami, którzy mogą zachęcić dzieci do częstszego mycia zębów a ich rodziców do częstszych przeglądów
- Budowanie samoświadomości dzieci i rodziców

C. Procedura zastosowania (kroki jakie należy podjąć, żeby zastosować rozwiązanie)

1. Kontakt pracownika instytucji (szkoła, OPS lub ośrodek zdrowia)z Fundacją Wiewiórki Julii i wybranie dogodnego terminu na przeprowadzenie przeglądów stomatologicznych

Kontakt z Fundacją:
fundacja@wiewiorkajulia.pl
tel. +48 698 767 148
Anna Galicz
martyna@wiewiorkajulia.pl

2. Poinformowanie dzieci i rodziców o planowanych bezpłatnych przeglądach stomatologicznych i wręczenie formularzy oświadczeń/zgód rodziców. Formularze można np. podać przez dzieci w szkole lub rozdać rodzicom podczas wywiadówki (Formularz stanowi załącznik do podręcznika).

3. Zorganizowanie pomieszczenia z krzesłami i stolikiem oraz dostępem do bieżącej wody. Trzeba też wziąć pod uwagę, aby było miejsce, w którym rodzice i dzieci będą oczekiwać na przegląd (korytarz, druga sala).

4. Poinformowanie o miejscu, terminie i godzinie wykonanie przeglądów, np. za pomocą platformy internetowej modelu, poprzez wychowawców w klasach lub przez pracowników socjalnych/asystentów rodzin.

5. Zorganizowanie przeglądu

Instrukcja użytkownika: Święta nietypowe

A. Cel stosowania rozwiązania

Założeniem działania *Święta nietypowe* jest budowanie zaangażowania rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa w poprawę swojej sytuacji życiowej. Głównym celem organizacji i uczestnictwa w wydarzeniach nazwanych Święta nietypowe jest zwrócenie uwagi na dany problem społeczny, który dotyczy nie tylko członków rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa, ale i szerszej społeczności.

W szczególności działanie to realizuje następujące cele:

- Promocja aktywności w rozwiązywaniu problemów, odejścia od postawy roszczeniowej;
- Dzielenie się doświadczeniem w pokonywaniu związanych ze wspólnym problemem trudności
- Budowanie siły, nadziei i poczucia wartości wśród uczestników.
- Zwiększenie wiary we własne możliwości oraz wpływu na otaczającą rzeczywistość
- Wymiana użytecznych informacji
- Trening partycypacji w życiu społecznym – integrowanie lokalnej społeczności;
- Trening pracy w grupie

B. Korzyści ze stosowania dla grupy docelowej

- Organizowanie różnych akcji, świąt czy imprez angażuje społeczność, szczególnie członków rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa, budzi ich aktywność i pomysłowość;
- W takich działaniach poznaje się bliżej młodzież/uczniów, ich osobowości i charaktery;
- Refleksyjne podejście do własnych rutyn;
- Upowszechnienie informacji o negatywnych skutkach pewnych zachowań;
- Sukces inicjatywy może przyczynić się do zmiany stereotypów funkcjonujących w lokalnej społeczności i wyrobienia dobrych nawyków;
- Internet jest źródłem wielu pomysłów na „Święta nietypowe” i sposobów ich zorganizowania
- Budowanie samoświadomości członków rodzin;
- Wspomaganie proekologicznych idei;

- Szansa na stworzenie nowych celów i perspektyw życiowych - refleksyjne podejście do własnych rutyn
- Okazja do wyjścia z domu i nawiązania kontaktów z osobami, które mają podobne problemy – integracja lokalnej społeczności;
- Wzmocnienie zaangażowania członków rodzin w poradzenie sobie z problemami, które uniemożliwiają usamodzielnienie się i uniezależnienie od systemu pomocy społecznej;
- Zwiększenie wiary we własne możliwości i wpływ na otaczającą rzeczywistość;

C. Procedura zastosowania (kroki jakie należy podjąć, żeby zastosować rozwiązanie)

1. Przygotowanie wydarzenia (święta nietypowego)

Pierwszym krokiem prowadzącym do zainicjowania przygotowań święta nietypowego jest zorganizowanie/wykorzystanie spotkania z uczniami i/lub rodzicami (godzina wychowawcza, zebrania z rodzicami, konsultacje itp.) w celu przekazania informacji o możliwości zorganizowania wydarzenia w postaci nietypowego Święta. **W tym celu sugeruje się, aby nauczyciel podjął się następujących działań:**

- wprowadzenie uczniów i/lub rodziców w zagadnienie, zainteresowanie tematem;
- zapoznanie uczniów i rodziców z obowiązującym w danej szkole Programem Profilaktyczno-Wychowawczym;
- wskazanie ewentualnych problemów wokół których można zorganizować wydarzenie (święto nietypowe)
- przedstawienie wybranych propozycji świąt nietypowych, dostępnych np. w kalendarzu na stronie www.kalbi.pl
- dobór grup do realizacji wydarzenia

Do zadań uczniów i rodziców należałoby:

- dobór zespołu do realizacji wydarzenia
- wybór tematu wokół którego zorganizowane będzie święto nietypowe – wskazanie nazwy i daty/terminu święta (można wykorzystać w tym celu dostępne w Internecie kalendarze świąt lub zaproponować własną nazwę i termin wydarzenia)
- zebranie wstępnych informacji o problemie/temacie święta
- opracowanie szczegółowego planu działania – harmonogramu oraz podział zadań pomiędzy wykonawcami (uczniami i rodzicami). W tym miejscu należy zastanowić się, jakie czynności należy podjąć, aby święto nietypowe było atrakcyjnym wydarzeniem, zarówno dla organizatorów, jak i dla szerszej społeczności – odbiorców. Należy ustalić miejsce wydarzenia, jego promocję, rodzaje materiałów, które mają powstać (plakaty, komiksy, wiersze, piosenki itp.), działania, które będą towarzyszyć temu wydarzeniu (np. konkursy, zawody, przedstawienia, projekcje filmów), należy rozważyć np. zaproszenie ekspertów z danej dziedziny, przeprowadzenie wywiadu ze znaną osobą, organizowanie wykładu lub warsztatów). W tym celu organizatorzy mogą wykorzystać dostępne w ramach modelu narzędzia: **Kreator konkursów** czy **Inkubator pomysłów**

- Zadaniem wspólnym dla wszystkich zainteresowanych zorganizowaniem danego święta jest *wybór osoby koordynującej przygotowania wydarzenia*. Może to być zarówno nauczyciel jak również uczeń czy rodzic.

2. Realizacja wydarzenia – organizowanie święta nietypowego

W celu zorganizowania wydarzenia, na etapie realizacji konieczne będą:

- regularne spotkania nauczyciela, uczniów i rodziców – wszystkich osób zaangażowanych w realizację przedsięwzięcia
- zbieranie i gromadzenie informacji o wydarzeniu/problemie
- wykonanie zadań zaplanowanych w planie działań zgodnie z harmonogramem
- opracowanie przebiegu święta nietypowego, przygotowanie niezbędnych prezentacji, występów, materiałów itp.
- promocja wydarzenia (plakaty, ulotki, ogłoszenia w szkole, urzędach, na tablicach itp.)

3. Prezentacja zaplanowanych działań w dniu święta nietypowego

Przebieg święta nietypowego odbywa się zgodnie z zaplanowanym porządkiem, w dniu i miejscu określonym na etapie przygotowań wydarzenia.

D. Charakterystyka narzędzi

Kreator konkursów

Aplikacja „Kreator konkursów” dostępna będzie na Portalu Projektu. Będzie ona prowadziła przez proces organizowania konkursu, od inicjatywy do publikacji wyników, zapewniając odpowiednią jakość działania Konkursu.

Inkubator pomysłów

Inkubator pomysłów to aplikacja dostępna na Portalu Projektu, która będzie podpowiadała kolejne kroki opracowywania pomysłów, przeprowadzi przez proces kreowania od inicjatywy do wdrożenia, ułatwi promocję, proces konsultacyjny, pracę grupową aż do publikacji efektów, dzięki zastosowaniu pomocy kontekstowej. Użytkownicy narzędzia w sposób empiryczny będą przechodzić kolejne fazy procesu kreatywnego, uzupełniając niezbędną wiedzę, sami też rozbudowując treści w narzędziu dla następnych użytkowników, testować posiadaną wiedzę, działać w grupie, być odnotowywani jako aktywni obywatele przyczyniający się do rozwoju społeczności lokalnej

Scenariusz konsultacji podejmowanych działań z innymi użytkownikami modelu

Scenariusz konsultacji zawiera zestaw wytycznych jak postępować – z kim kontaktować się w celu pozyskania wsparcia dla funkcjonowania danego działania wypracowanego w ramach modelu

Potencjały, a przede wszystkim w celu pełniejszego wsparcia rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa.

Arkusze oceny zaproponowanych odbiorcy wsparcia metod pracy;

Krótkie ankiety wypełniane przez odbiorcę wsparcia po zakończeniu udziału w danym rozwiązaniu. Arkusze zawierają pytania dotyczące oceny poszczególnych rozwiązań i opinii o nich.

Opis narzędzi dla celów monitoringu przeprowadzanego z odbiorcami wsparcia;

Opis narzędzi wykorzystywanych do oceny wdrażanych i stosowanych rozwiązań wypracowanych w ramach modelu „Potencjały” oraz celów i sposobów ich zastosowania. Jednym z narzędzi monitoringu jest *Arkusze oceny zaproponowanych odbiorcy wsparcia metod pracy*.

Zestaw wytycznych do ewaluacji zastosowanych technik

Opis zasad przeprowadzania ewaluacji działań (ciągłej i końcowej), czyli sposobu badania efektów zastosowanych działań oraz narzędzia służące ewaluacji.

Załączniki (narzędzia):

Scenariusz konsultacji podejmowanych działań z innymi użytkownikami modelu

Arkusze oceny zaproponowanych odbiorcy wsparcia metod pracy;

Opis narzędzi dla celów monitoringu przeprowadzanego z odbiorcami wsparcia;

Zestaw wytycznych do ewaluacji zastosowanych technik.

3.2 Narzędzia związane z poszczególnymi rozwiązaniami

Poniżej załączono zestaw narzędzi do wykorzystania w czasie realizacji poszczególnych działań modelu. W instrukcjach do działań opisano jakie narzędzia będą wykorzystywane w danym działaniu. Poszczególne narzędzia załączone poniżej mogą być wykorzystywane w kilku działaniach. Np. Umowa współpracy może być zawierana w ramach Animacji pracy, ale przedmiotem umowy może być również np. udział w warsztatach. Narzędzia do diagnozy zostały uwzględnione w punkcie 2 – Zestaw wytycznych do diagnozowania cech w zakresie wzorców mentalnych sprzyjających dziedziczeniu ubóstwa.

Załącznik 1: Instrukcja i narzędzie Analiza czynników ryzyka wystąpienia przemocy w rodzinie wobec dziecka⁶¹

Wskazówki dotyczące korzystania z narzędzia:

Cel narzędzia	Zdiagnozowanie sytuacji dziecka zagrożonego przemocą w rodzinie poprzez analizę wystąpienia w rodzinie czynników wyzwalających przemoc w rodzinie.
Grupa docelowa	Dzieci w wieku od 0 do 18 roku życia w rodzinach korzystających ze świadczeń pomocy społecznej lub co, do których zgłoszono z zewnątrz potrzebę rozpoznania sytuacji dzieci.
Sposób wykorzystania	Narzędzie o charakterze fakultatywnym i specjalistycznym. Arkusze wykorzystywane jest na etapie diagnozy oraz systematycznej ewaluacji. Ponowne wykorzystanie Arkusza uzależnione jest od decyzji pracownika socjalnego. Wskazane jest jednak powtórzyć taką planowaną obserwację w pewnych odstępach czasu (np. raz w roku), co pozwoli na uchwycenie zmian zachodzących w funkcjonowaniu rodziny.
Zastosowanie pytań	Wystąpienie choćby jednego z ww. czynników niesie za sobą prawdopodobieństwo wystąpienia dezorganizacji systemu rodzinnego, a co za tym idzie możliwość występowania przemocy w rodzinie względem dziecka. Każda rodzina, którą charakteryzuje kilka czynników z tabeli analizy czynników ryzyka wystąpienia przemocy w rodzinie wobec dziecka winna być szczególnie diagnozowana pod kątem prawidłowego zaspokojenia potrzeb dziecka/ dzieci w tej rodzinie. Jak wynika z przeprowadzonych badań dzieci w wieku od 0-3 są najczęstszą grupą małych dzieci narażonych na przemoc w rodzinie, przede wszystkim ze strony najbliższego otoczenia, z uwagi na swoją zależność od niego. Do zadań pracownika socjalnego należy więc uzyskiwanie informacji o dziecku ze wszystkich możliwych źródeł. Ocena czynników zagrożenia należy do pracownika socjalnego i powinna się opierać na dostępnej pracownikowi wiedzy o rodzinie.
Na co należy zwrócić szczególną uwagę	Narzędzie jest zapisem z obserwacji. Specyfika i szeroki zakres czynników ryzyka wskazuje na potrzebę dokonywania tej obserwacji w dłuższym czasie, gdyż nie jest możliwe zaobserwowanie wszystkich występujących czynników w trakcie jednego spotkania z rodziną.

Arkusze obserwacji

Arkusze obserwacji wypełnia pracownik socjalny/asystent rodziny

Rodzic

- o Młody wiek
- o Samotne rodzicielstwo
- o Niechciana ciąża
- o Kontakt z przemocą

Dziecko

- o Przedwcześnie urodzone
- o Niechciane
- o Niepełnosprawne

Rodzina

- o Liczna
- o Ubóstwo
- o Brak wsparcia społecznego

⁶¹ Narzędzie Analiza czynników ryzyka wystąpienia przemocy w rodzinie wobec dziecka wraz ze Wskazówkami dotyczącymi korzystania z narzędzia oraz Arkuszem obserwacji, zostało przygotowane w ramach projektu POKL i opisane w pracy *Standardy pracy socjalnej: rekomendacje metodyczne i organizacyjne* (Kadela K, Kowalczyk J. (2014), *Standardy pracy socjalnej: rekomendacje metodyczne i organizacyjne*, Warszawa: Wspólnota Robocza Związków Organizacji Socjalnych, s. 202-203).

- o Nadużywanie substancji odurzających
- o Niewłaściwa opieka prenatalna
- o Niewystarczające umiejętności rodzicielskie, choroba somatyczna lub psychiczna (np. depresja)
- o Problemy małżeńskie
- o Małe
- o Stres
- o Przemoc w rodzinie
- o Częste zmiany miejsca zamieszkania

Data przeprowadzenia analizy _____
 Podpis _____ pracownika socjalnego/asystenta rodziny dokonującego analizy

Załącznik 2: Instrukcja i narzędzie Arkusz diagnostyczny przemocy w rodzinie wobec dzieci⁶²

Wskazówki dotyczące korzystania z narzędzia:

Cel narzędzia	Rozpoznanie zmian w zachowaniu dziecka mogących świadczyć o byciu ofiarą lub świadkiem przemocy w rodzinie.
Grupa docelowa	Rodziny z dziećmi, w których zachodzi przypuszczenie, że dziecko/ dzieci mogą być ofiarami lub świadkami przemocy w rodzinie.
Sposób wykorzystania	Zakres informacji z <i>Arkusza</i> powoduje, że ich zaobserwowanie nie powinno być dokonywane jedynie przez pracownika socjalnego, ale także przez innych specjalistów pracujących z daną rodziną. Ponowne wykorzystanie <i>Arkusza</i> uzależnione jest od decyzji pracownika socjalnego. Wskazane jest jednak powtórzyć taką planowaną obserwację w pewnych odstępach czasu (np. raz w roku), co pozwoli na uchwycenie zmian zachodzących w funkcjonowaniu rodziny.
Zastosowanie pytań	W <i>Arkuszu</i> znajdują się zdania, które opisują typowe zachowania i reakcje dzieci doznających przemocy w rodzinie, jak również będących jej świadkami. Na podstawie dostępnych źródeł wiedzy o konkretnym dziecku (np. wywiad z rodzicem, opiekunem) oraz własnych obserwacji zaznacz te zdania, które określają dziecko. Im więcej zdań zostało zaznaczonych, tym większe jest prawdopodobieństwo, że dziecko doznaje lub jest świadkiem przemocy w rodzinie. Zaznaczenie trzech lub więcej punktów wskazuje na potrzebę skierowania rodziny do specjalisty zajmującego się przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie.

⁶² Narzędzie *Arkusz diagnostyczny przemocy w rodzinie wobec dzieci* wraz ze *Wskazówkami dotyczącymi korzystania z narzędzia*, zostało przygotowane w ramach projektu POKL i opisane w pracy *Standardy pracy socjalnej: rekomendacje metodyczne i organizacyjne* (Kadela K, Kowalczyk J. (2014), *Standardy pracy socjalnej: rekomendacje metodyczne i organizacyjne*, Warszawa: Wspólnota Robocza Związków Organizacji Socjalnych, s. 211-213.

Na co należy zwrócić szczególną uwagę	<p>Przemoc w rodzinie jest szczególną, trudną sytuacją dla dziecka. Zarówno wtedy, kiedy jest ono jej ofiarą, jak i świadkiem, występują charakterystyczne zmiany w zachowaniu i emocjach. Dziecko uczy się, jak przetrwać w rzeczywistości, która je otacza w najbliższym środowisku. Znajduje to wyraz zarówno w funkcjonowaniu społecznym, poznawczym, jak i emocjonalnym. Dzieci wychowujące się w rodzinie dotkniętej przemocą w rodzinie zachowują się, myślą i wyrażają emocje inaczej niż ich rówieśnicy.</p> <p>Narzędzie jest zapisem z obserwacji. Specyfika i szeroki zakres czynników ryzyka wskazuje na potrzebę dokonywania tej obserwacji w dłuższym czasie, gdyż nie jest możliwe zaobserwowanie wszystkich występujących czynników w trakcie jednego spotkania z rodziną.</p>
---------------------------------------	---

ARKUSZ DIAGNOSTYCZNY PRZEMOCY W RODZINIE WOBEC DZIECI

Arkusz diagnostyczny wypełnia pracownik socjalny/asystent rodziny/inni specjaliści zaangażowani w pracę z rodziną

Nazwisko i imię dziecka, którego dotyczy diagnozowanie:

U dziecka daje się zauważyć:

1. Wyraźna przewaga w okazywaniu przez dziecko takich uczuć, jak złość, gniew, wrogość.
2. Dziecko okazuje bardzo mało emocji zarówno pozytywnych, jak i negatywnych.
3. Dziecko okazuje wzmożone wahania w ujawnianiu emocji, podczas rozmowy często zmienia się nastrój emocjonalny dziecka.
4. Dziecko często okazuje smutek, znudzenie, przy jednoczesnym braku lub niewielkiej ilości uczuć pozytywnych.
5. Dziecko czuje się zależne od innych, nie podejmuje wysiłku aby rozwiązać problem, lecz czeka, aż ktoś rozwiąże go za nie, często denerwuje się przy tym („nic sam nie mogę zrobić”, „inni muszą rozwiązać to za mnie”, „to nie zależy ode mnie”).
6. Dziecko prezentuje w relacji głównie obojętność, brak zaufania i niechęć przed tym, aby otwierać się przed drugim człowiekiem, korzystać z jego pomocy.
7. Dziecko prowokuje innych do tego, aby między nimi a dzieckiem miało miejsce wzajemne okazywanie wrogości.
8. Dziecko podejrzewa, że inni mają złe intencje wobec niego.
9. Dziecko nie wierzy we własne możliwości, jest przekonane, że nic mu się nie uda, nie umie.
10. Widoczne ślady po samookaleczeniu się, np. ślady po nacięciach na rękach, nogach, ślady po uderzeniu głową o twarde przedmioty.
11. Wiadomo z wywiadu, że dziecko często uskarża się na różne dolegliwości zdrowotne, np. ból brzucha, ból głowy, ból nogi, ból ręki itd.
12. Dziecko wypowiada się na temat swojej pseudowolności („Nikt nie będzie mi mówił, co mam robić”, „Nie muszę słuchać tego, co mówi moja matka”)
13. Dziecko (w wieku szkolnym) ma niewidzialnych przyjaciół lub ma tendencję do opisywania swojego świata w nierealistyczny, magiczny sposób.
14. Dziecko jest niechętnie do zabaw polegających na odgrywaniu ról.
15. Dziecko często bawi się w tą samą zabawę, ma tendencję do powtarzania ciągle tych samych fragmentów zabawy lub jej całości.
16. Dziecko często wycofuje się w relacjach z rówieśnikami.
17. Dziecko często jest agresywne w relacjach z rówieśnikami.
18. Dziecko często wchodzi w konflikty z rówieśnikami.
19. Dziecku zdarza się używanie gróźb w relacjach z innymi dziećmi, zastraszanie ich, reagowanie agresją wtedy, kiedy ktoś je denerwuje.
20. Dziecko jest mało zaangażowane w naukę szkolną, niechętnie uczy się.
21. Dziecko unika zadań umysłowych.
22. Dziecko ma niskie wyniki w nauce.

Data diagnozy _____

Podpisy osób przeprowadzających diagnozę

1. _____
2. _____
3. _____

Załącznik 3: Instrukcja i narzędzie Arkusz obserwacji dziecka małego (od 0 do 3 roku życia)⁶³

Wskazówki dotyczące korzystania z narzędzia:

Cel narzędzia	Opis i analiza sytuacji dziecka w rodzinie zagrożonej wystąpieniem przemocy w rodzinie poprzez analizę poziomu zaspokojenia potrzeb dziecka w różnych obszarach jego życia. Uzyskanie informacji o stanie zdrowia i rozwoju dziecka, profilaktyka zdrowotna – poprzez kontrolę szczepień, odpowiedniego odżywiania, obserwację kolejnych etapów rozwojowych – pod kątem występowania nieprawidłowości, które na tym etapie życia są jeszcze możliwe do wyrównania.
Grupa docelowa	Dzieci w wieku 0-3 z rodzin, gdzie stwierdza się wystąpienie kilku istotnych zagrożeń wystąpienia przemocy w rodzinie – na podstawie obserwacji i wnikliwej analizy tabeli czynników ryzyka wystąpienia przemocy w rodzinie.

Sposób wykorzystania	Obserwację przeprowadza co miesiąc pracownik socjalny w rodzinach wysokiego ryzyka wystąpienia przemocy w rodzinie – w przypadku zdiagnozowania wystąpienia kilku czynników ryzyka. Podejmuje również kontakt ze służbą zdrowia – położną, lekarzem rodzinnym, specjalistami. Z uwagi na specyfikę okresu rozwojowego nie ma możliwości powtórzenia obserwacji w stosunku do tego samego dziecka.
Zastosowanie pytań	<p>Arkusz składa się z 3 części: o Pierwsza przeznaczona jest do obserwacji dziecka w wieku 0-1, zawiera analizę 6 czynników wpływających w sposób zasadniczy na prawidłowy rozwój dziecka, których monitoring jest niezbędny przy istnieniu w niektórych rodzinach określonych deficytów opiekuńczo-wychowawczych, których efektem jest zagrożenie zaniedbania dzieci, niezaspokojenia ich podstawowych potrzeb.</p> <ul style="list-style-type: none"> o Druga część opisuje normę psychomotoryczną dwulatka, tutaj zadaniem pracownika socjalnego jest obserwacja poziomu rozwoju dziecka, a w razie deficytów motywowanie rodziców/ opiekunów do ich wyrównywania poprzez kontakt z lekarzem, innymi pracownikami służby zdrowia lub udzielanie wsparcia ze strony specjalistów – pedagoga, psychologa itp. o Trzecia część, oprócz wykazu co potrafić powinien trzylatek, winna być poszerzona o kontakt pracownika socjalnego ze środowiskiem przedszkolnym, poradnią psychologiczno-pedagogiczną i uzyskiwaniem na bieżąco informacji na temat funkcjonowania dziecka w tym środowisku i jego ewentualnych problemach. <p>Zaniedbanie kwestii związanych z rozwojem dziecka niesie wiele negatywnych skutków dla jego życia i staje się dla niego źródłem cierpienia zarówno fizycznych jak i emocjonalnych. Dlatego też powinny one być rozpoznawane przez pracownika socjalnego, tak aby mógł zaplanować adekwatne formy pomocy dla dziecka i jego rodziny.</p>
Na co należy zwrócić szczególną uwagę	<p>Pracownik socjalny zaniepokojony sytuacją dziecka, winien każdorazowo kierować jego rodziców/ opiekunów do podjęcia kontaktu z odpowiednimi specjalistami: lekarzem rodzinnym, neurologiem, stomatologiem, ortopedą, rehabilitantem, psychologiem itp., a w razie zaniedbań ze strony rodziców niezwłocznie zawiadomić odpowiedni sąd rodzinny z wnioskiem o wgląd w sytuację rodziny/ dziecka.</p> <p>Z uwagi na specyficzny charakter zagadnienia przemocy w rodzinie w stosunku do dzieci, która najczęściej dokonywana jest przez osoby z najbliższego otoczenia np. rodziców, opiekunów, dziadków, itp., które wspólnie zamieszkują i dzieci ciągle podlegają ich wpływom, wskazane jest, aby diagnoza sytuacji dziecka odbywała się na podstawie: obserwacji dziecka</p>

⁶³ Narzędzie Arkusz obserwacji dziecka małego (od 0 do 3 roku życia) wraz ze Wskazówkami dotyczącymi korzystania z narzędzia, zostało przygotowane w ramach projektu POKL i opisane w pracy Standardy pracy socjalnej: rekomendacje metodyczne i organizacyjne (Kadela K, Kowalczyk J. (2014), Standardy pracy socjalnej: rekomendacje metodyczne i organizacyjne, Warszawa: Wspólnota Robocza Związków Organizacji Socjalnych, s. 203-211.

	<p>w rodzinie, podczas wizyt domowych pracownika socjalnego, podczas wizyt rodziny, na podstawie dokumentów zebranych ze środowiska przedszkolnego, poradni psychologiczno-pedagogicznej, placówek służby zdrowia i innych instytucji, gdzie możliwe jest uzyskanie informacji na temat sytuacji i kondycji psychofizycznej dziecka. Bezpośrednie (wprost) diagnozowanie przemocy w rodzinie wobec dziecka przez pracownika socjalnego zagrożone jest bowiem błędem, szczególnie jeśli mowa o przemocy emocjonalnej, seksualnej. Obecnie zarówno literatura jak i praktyka mówi, aby domniemaną ofiarę przemocy w rodzinie – dziecko – „słuchać” jeden raz, ma tego dokonać specjalnie przeszkolony psycholog- biegły sądowy.</p> <p>Do obowiązków pracownika socjalnego powinno należeć zawiadomienie odpowiednich służb o podejrzeniach, co do występowania przestępstwa przemocy w rodzinie. Wyjątek stanowi sytuacja, kiedy w sposób bezpośredni jest zagrożone zdrowie lub/i życie dziecka poprzez stosowanie wobec niego przemocy w rodzinie, drastyczne zaniedbanie potrzeb dziecka, porzucenie go, pozostawienie bez opieki, pozostawanie dziecka pod opieką nietrzeźwych rodziców/ rodzica. Wówczas pracownik socjalny podejmuje przy współpracy i wsparciu innych służb czynności interwencyjne, zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa.</p>
--	---

ARKUSZ OBSERWACJI DZIECKA MAŁEGO (OD 0 DO 3 ROKU ŻYCIA)

Imię i nazwisko dziecka _____

Imię i nazwisko matki/ opiekuna _____

Imię i nazwisko ojca/ opiekuna _____

Data urodzenia dziecka _____

I. ROZWÓJ FIZYCZNY DZIECKA

1. **Czy dziecko zostało urodzone o czasie** tak, nie
2. **Waga urodzeniowa dziecka** _____
3. **Liczba punktów w skali Apgar** _____
4. **Która ciąża** _____
5. **Który poród** _____
6. **Poród siłami natury** , **cesarskie cięcie**
7. **Inne istotne informacje dot. porodu i położu** /np. skomplikowany poród, wydłużony pobyt w szpitalu dziecka lub matki, depresja poporodowa, inne/

Konsultacje pracownika socjalnego z :

a. lekarzem rodzinnym – data i cel konsultacji

b. położną – data i cel konsultacji

c. pielęgniarką ds. szczepień – data i cel konsultacji

9. Analiza rozwoju dziecka od 0 do 1 roku życia (obserwacja)⁶⁴

⁶⁴ Tabela opracowana na podstawie M. Bogdanowicz, B. Kisiel, M. Przasnyska, Metoda Weroniki Sherborne w terapii i wspomaganiu rozwoju dziecka, Warszawa, 1992 oraz Encyklopedia zdrowia Zdrowie.med.pl i www.zdrowie.med.pl/nasze_dzieci/ndzieci_02.html

1 m-c	<ul style="list-style-type: none"> o unosi główkę w pozycji na brzuchu o zaciska rękę na przedmiocie (np. podanym palcu) o reaguje na dźwięk
	o wykonuje ruchy ssania (smoczek)
	o przestaje płakać na widok matki lub jej głos
2 m-c	<ul style="list-style-type: none"> o wysoko unosi głowę w pozycji na brzuchu i utrzymuje ją o śledzi poruszające się obrazy o odwraca głowę w kierunku dźwięku
	o zaczyna wydawać pojedyncze dźwięki
	o uśmiecha się
3 m-c	<ul style="list-style-type: none"> O w pozycji na brzuchu opiera się na przedramionach O unosząc głowę utrzymuje grzechotkę w ręku, potrząsa nią O śledzi przedmiot
	O "gruchanie", wydaje dźwięki artykułowane
	O ożywia się na widok ludzi, reaguje mimiką, odpowiada uśmiechem na uśmiech
4 m-c	<ul style="list-style-type: none"> o umie siedzieć podparte poduszkami o przewraca się z boku na plecy i z pleców na bok o sięga ręką do przedmiotu. o Bawi się zabawką w ręku, prowadzi ją do ust
	o odróżnia ojca i matkę
	o odpowiada dźwiękiem gdy się do niego przemawia
	o śmieje się głośno
5 m-c	<ul style="list-style-type: none"> O umie podciągane za ręce usiąść O oburącz sięga po przedmiot poznaje siebie w lustrze O
	O śmieje się głośno, "zna się" na żartach
	O bawi się zabawkami
6 m-c	<ul style="list-style-type: none"> O siedzi trzymając się sięga po przedmioty jedną ręką gaworzy (pierwsze sylaby) O O
	O otwiera usta na widok jedzenia
	O bawi się nogami (stopy przyciąga do ust)
7 m-c	<ul style="list-style-type: none"> O siedzi samo nie podparte (krótco) pełza na brzuchu (do tyłu) przekłada zabawkę z ręki do ręki szuka schowanej zabawki O O
	O powtarza wielokrotnie sylaby
	O je łyżeczką
	O pragnie aktywnego kontaktu z inną osobą

8 m-c	☐ <i>siedzi samo bez podparcia</i> ☐ <i>umie usiąść samo</i> ☐ <i>umie stać trzymając się pełza w przód</i> ☐ <i>wyrzuca zabawki z łóżka</i>
	☐ <i>chwyta (trzyma) palcami</i>
	☐ <i>samo je herbatnik</i>
	☐ <i>reaguje lękiem na obce osoby</i>
	☐ <i>bawi się w chowanego („a kuku“)</i>
9 m-c	☐ <i>pewnie siedzi i stoi</i> ☐ <i>trzymając się raczkuje stawia pierwsze kroki</i> ☐ <i>trzymając się naśladowuje ruchy ('pa-pa', 'kosi-kosi')</i>
	☐ <i>siada na nocniku</i>
	☐ <i>reaguje na swoje imię</i>
10 m-c	☐ <i>staje samo trzymając się</i> ☐ <i>wyjmuje klocki z pudełka, wkłada palce w otwory</i> ☐ <i>rozumie proste zlecenia (daj, weź, rozumie zakazy)</i>
	☐ <i>pije z kubeczka</i>
11 - 12 m-c	☐ <i>staje bez podparcia</i> ☐ <i>podnosi zabawki kucając</i> ☐ <i>chodzi trzymane za rękę lub kilka kroków samo</i> ☐ <i>wkłada mniejsze przedmioty do większych,</i> ☐ <i>otwiera pudełka</i> ☐ <i>wskazuje nazwany przedmiot</i>
	☐ <i>mówi 'mama', 'tata'</i>
	☐ <i>serdeczność wobec innych</i>
	☐ <i>wysadzone w porę korzysta z nocnika</i>

Tabela opracowana na podstawie danych mgr B. Kisiel i M. Bogdanowicz.

II. ODŻYWIANIE

10. Karmienie dziecka

- sztuczne – nazwa mleka
- piersią – na żądanie (przez jaki okres)
- mieszane – sztucznym mlekiem i piersią

11. Czy i co jest aktualnie wprowadzane do jadłospisu?

III. OPIEKA ZDROWOTNA

12. Czy dziecko posiada aktualne szczepienia? tak, nie – dlaczego

13. Jak się nazywa i gdzie się znajduje (adres, telefon, e-mail) :

a. Ośrodek zdrowia

b. Lekarz rodzinny: imię i nazwisko

c. Pielęgniarka środowiskowa: imię i nazwisko

14. Kiedy i na co dziecko ostatnio chorowało

IV. ROZWÓJ UMYSŁOWY

15. Czy u dziecka stwierdzono zaburzenia rozwoju psychomotorycznego?

a. tak, jakie?

b. nie

16. Jaki jest plan leczenia, rehabilitacji dziecka – konieczność regularnych wizyt u jakich specjalistów?

V. HIGIENA DZIECKA/ OBSERWACJA PRACOWNIKA SOCJALNEGO

17. Obserwacja przez pracownika socjalnego /data, ocena sytuacji, wnioski/

VI. ŚRODOWISKOWE UWARUNKOWANIA ROZWOJU DZIECKA:

18. Opis rodziny pochodzenia rodziców, najbliższego otoczenia, możliwość wpływu warunków zamieszkania na rozwój dziecka itp.

Data wypełnienia Arkusza _____

Nazwisko i imię pracownika socjalnego dokonującego obserwacji _____

ARKUSZ OBSERWACJI DZIECKA – ANALIZA NORMATYWNA ROZWOJU 2 LATKA⁶⁵

/przeprowadzana po ukończeniu 2 r.ż./

Dziecko 2 letnie – psychomotoryczna norma rozwojowa - powinno

- chodzić
- biegać – może być jeszcze niezdarne
- naśladować dorosłych, np. sprzątanie
- mówić o sobie w 3 osobie
- rozpoznawać znajome twarze na zdjęciach
- używać łyżeczki i trafiać nią do buzi
- myć ręce, próbować je wycierać
 - starać się pomagać w prostych czynnościach ok. przynieść śmietniczkę jak mama zamiata
- pić z kubka
- bawić się „na niby”
- rozbierać się (tzn. zdejmować jakąś część garderoby)
- bawgrać na kartce spontanicznie
- układać wieżę z 4 klocków (ale nie z łączonych typu Lego tylko z np. z drewnianych)
- posługiwać się chwytym pęsetowym od ok. 18 m-ca
- umieć wydobyć kamyczek z butelki (a najpierw go tam wrzucić – forma wydobywania dowolna)
- umieć ok. 20 słów oprócz mama, tata
- wskazywać części ciała
- nazywać prosty obrazek
- spełniać proste polecenia
- kopać piłkę

⁶⁵ Na podstawie: Penelope Leach, *Twoje dziecko – od momentu narodzin do piątego roku życia*, Wydawnictwo GiG, Warszawa 1992, pod redakcją Witolda S. Gomułki i Wojciecha Rewelskiego oraz *Encyklopedia Zdrowia*, Wydawnictwo Naukowe PWN – wydanie drugie, tom II – s.1137 do 1154.

- rzucać piłkę
- próbować podskoczyć
- wchodzić po schodach krokiem przestawnym (może być za rękę)

Konsultacje ze specjalistami

Data wypełnienia Arkusza _____

Nazwisko i imię pracownika socjalnego dokonującego obserwacji

**ARKUSZ OBSERWACJI DZIECKA – ANALIZA NORMATYWNA ROZWOJU DZIECKA
3 LETNIEGO⁶⁶ /przeprowadzana po ukończeniu 3 r. ż./**

Dziecko 3 letnie – psychomotoryczna norma rozwojowa

- umie się bez problemu komunikować, choć nie zawsze używa do tego reguł gramatycznych
- potrafi opowiedzieć o problemie i zakomunikować swoje potrzeby- używając prostych zdań
- jest bardzo ruchliwe i sprawne fizycznie
- biega, podskakuje, psoci
- schodzi i wchodzi po schodach
- większość trzylatków potrafi jeździć na 3-kołowym rowerku
- potrafi kopać, rzucać piłkę
- sprawnie omijać przeszkody, skakać na 1 nodze, kręcić się wokół własnej osi
 - umie się koncentrować przez kilkanaście minut na danej rzeczy, jeśli zainteresuje go dana czynność
- jest bardzo ciekawe – zadaje dużo pytań
- zna przeznaczenie większości urządzeń w domu
- chętnie naśladuje dorosłych
- umie samo się ubierać – nadal jednak potrzebuje pomocy ze strony dorosłych
- umie korzystać z toalety
- samodzielnie zjada posiłki
- ma coraz lepszą pamięć
- zaczyna rozróżniać pojęcia: dzisiaj, jutro

Konsultacje ze specjalistami

Data wypełnienia Arkusza _____

Nazwisko i imię pracownika socjalnego dokonującego obserwacji

⁶⁶ Na podstawie: *ibidem*.

DOCHODY STAŁE		DOCHODY ZMIENNE	
Wynagrodzenie z umowy o pracę osoby 1 (wpisz imię)	1 _____ zł.	Inne wynagrodzenie za pracę osoby 1 (wpisz imię)	7 _____ zł.
Wynagrodzenie z umowy o pracę osoby 2 (wpisz imię)	2 _____ zł.	Inne wynagrodzenie za pracę osoby 2 (wpisz imię)	8 _____ zł.
Wynagrodzenie z umowy o pracę osoby 3 (wpisz imię)	3 _____ zł.	Inne wynagrodzenie za pracę osoby 3 (wpisz imię)	9 _____ zł.
Regularne transfery socjalne (zasiłki stałe) łącznie dla wszystkich osób	4 _____ zł.	Nieregularne transfery socjalne (zasiłki okresowe, celowe, itp. - łącznie dla wszystkich osób)	10 _____ zł.
Wartość regularnych, rzeczowych transferów socjalnych łącznie dla wszystkich osób	5 _____ zł.	Wartość nieregularnych, rzeczowych transferów socjalnych - łącznie dla wszystkich osób	11 _____ zł.
Inne dochody stałe (np. z wynajmu rzeczy lub nieruchomości, alimenty, świadczenia prywatne, itp. - łącznie dla wszystkich osób)	6 _____ zł.	Inne dochody zmienne (np. spłaty pożyczek zaciągniętych przez innych, prywatne świadczenia dla dzieci - wartość prezentów, itp. - łącznie dla wszystkich osób)	12 _____ zł.
PODSUMOWANIE DOCHODÓW			
Dochody stałe gospodarstwa domowego	13 (suma poz. 1-6) _____ zł.	Dochody zmienne gospodarstwa domowego	14 (suma poz. 7-12) _____ zł.
Suma dochodów stałych i dochodów zmiennych gospodarstwa domowego	15 (suma poz. 13 i 14) _____ zł.		
UDZIAŁ DOCHODÓW STAŁYCH W DOCHODACH GOSPODARSTWA DOMOWEGO	16 (kwotę z poz. 13 pomnóż przez 100 i podziel przez kwotę z poz. 15) _____ %		

WYDATKI STAŁE		WYDATKI OKRESOWE		WYDATKI ZMIENNE	
Czynsz za mieszkanie	1 _____ zł.	Opłaty związane z użytkowaniem mieszkania (woda, gaz, ciepło, prąd, wywóz śmieci, itp.)	13 _____ zł.	Żywność - wszystkie produkty żywnościowe, które nie są 'gotowymi daniami (surowe mięso, warzywa i owoce, masło, pieczywo, mleko, jajka, mąka, cukier itp.)	22 _____ zł.
Abonament RTV	2 _____ zł.	Prezenty imieninowe/urodzinowe	14 _____ zł.	Żywność - gotowe dania (mrożona, 'w słoikach' lub 'w puszkach', tzw. 'chińskie zupy', gotowe ciasta, mrożona pizza itp.)	23 _____ zł.
TV kablowa/satelitarna/Internet	3 _____ zł.	Wydatki świąteczne	15 _____ zł.	Posiłki spożywane poza domem	24 _____ zł.
Systematyczne oszczędzanie	4 _____ zł.	Wakacje/ferie zimowe	16 _____ zł.	Środki czystości przeznaczone na utrzymanie domu	25 _____ zł.
Ubezpieczenia	5 _____ zł.	Opłaty 'szkolne' (dodatkowe lekcje, Komitet Rodzicielski, materiały szkolne, itp.)	17 _____ zł.	Higiena osobista członków rodziny	26 _____ zł.
Opłaty za telefony komórkowe	6 _____ zł.	Odzież 'sezonowa'	18 _____ zł.	Ochrona zdrowia (lekarstwa, prywatne wizyty i zabiegi - w tym stomatologiczne)	27 _____ zł.
Spłaty pożyczek/kredytów	7 _____ zł.	Czyszczenie odzieży (np. pralnia chemiczna)	19 _____ zł.	Wydatki związane z życiem towarzyskim	28 _____ zł.
Koszty dojazdów (bilety - praca, szkoła)	8 _____ zł.	Bieżące naprawy i remonty oraz zakupy (w tym wymiana odzieży i wyposażenia gospodarstwa domowego)	20 _____ zł.	Kultura (gazety, bilety, książki, składki, koszty udziału w zajęciach 'kulturalnych')	29 _____ zł.
Stałe wsparcie dla tzw. 'osób zależnych' (rodzice, krewni, itp.)	9 _____ zł.			Wydatki osobiste każdego z członków rodziny (kosmetyki, fryzjer, itp.)	30 _____ zł.
Stałe wydatki związane z długotrwałą chorobą lub niepełnosprawnością członka rodziny (rehabilitacja,	10				

lekarstwa, prywatna opieka medyczna, itp.)	_____ zł.				
Stale tzw. 'kieszonkowe' dzieci	11 _____ zł.				
Inne wydatki stałe (np. alimenty)	12 _____ zł.	Inne wydatki okresowe	21 _____ zł.	Inne wydatki zmienne	31 _____ zł.
PODSUMOWANIE WYDATKÓW					
WYDATKI STAŁE	32 (suma 1-12) _____ zł.	WYDATKI OKRESOWE	33 (suma 13-21) _____ zł.	WYDATKI ZMIENNE	34 (suma 22-31) _____ zł.
Suma wydatków stałych, okresowych i zmiennych gospodarstwa domowego				35 (suma kwot z pól 32, 33, 34) _____ zł.	
UDZIAŁ WYDATKÓW STAŁYCH W WYDATKACH GOSPODARSTWA DOMOWEGO				36 (kwotę z poz. 32 pomnóż przez 100 i podziel przez kwotę z poz. 35) _____ %	

Załącznik 5 Arkusz Moje Zasoby i Możliwości

ARKUSZ MOJE ZASOBY I MOŻLIWOŚCI⁶⁷

Samocena – Twoje własne narzędzia pracy. *Moje zasoby i możliwości* to Twoje własne narzędzie, poprzez które możesz odkryć jakie masz możliwości znalezienia pracy, podjęcia innych form aktywności i zaangażowania się bardziej w codzienne życie. To jest punkt wyjścia dla dalszych działań. Nasza instytucja/ organizacja chciałaby mieć sposobność udzielania wsparcia i pomocy odpowiedniej do Twoich potrzeb, być miejscem w którym możesz być pewny, że ludzie wysłuchają Cię i będą traktować poważnie to co mówisz. To jest miejsce, w którym możesz powiedzieć co myślisz i co jest ważne dla Ciebie i co jest potrzebne do znalezienia zatrudnienia i stania się bardziej aktywną/ aktywnym.

Instrukcja wypełniania. Jeżeli potrzebujesz pomocy w interpretacji pytań lub w opisanu swoich zasobów i możliwości powiedz to pracownikowi socjalnemu. Od pracownika otrzymasz instrukcje dotyczące tego *Arkusza* oraz sposobu jego wypełnienia. *Arkusz* jest skonstruowany w taki sposób, by był użyteczny dla osób w różnych sytuacjach. Razem z pracownikiem socjalnym zdecydujecie, które kwestie będą właściwe by dalej nad nimi pracować. Nie potrzebujesz odpowiadać na pytania, które Ciebie nie dotyczą. Sam/a zaś zdecydujesz czy *Moje zasoby i możliwości* wypełnisz w domu czy wolisz zrobić to „pod okiem” i przy wsparciu pracownika socjalnego. Niezależnie od tego co zdecydujesz pracownik socjalny omówi z Tobą wszystko co napiszesz o sobie.

Przed wypełnieniem *Arkusza* Zarezerwuj sobie około 1,5 godziny, tak by nikt w tym czasie Tobie nie przeszkadzał i nic od Ciebie nie chciał. Przygotuj kubek ulubionej herbaty albo kawy i usiądź wygodnie. Te kilka kartek, które przed Tobą leżą ma pomóc w przyjrzeniu się sobie, swoim marzeniom i oczekiwaniom zawodowym i nie tylko, swoim mocnym i słabym stronom, swojemu otoczeniu. To nic wielkiego i strasznego, ale za to bardzo ważnego i dla Ciebie i dla pracownika socjalnego. Wasza wspólna praca wymaga tego byście się poznali i choć trochę polubili. Tego co będziesz pisać poniżej pracownik socjalny nie dowie się, jeżeli jemu tego nie powiesz. Tego nie wyczyta z żadnych przyniesionych dokumentów i od nikogo innego nie usłyszy. A jak pozwolisz pracownikowi trochę lepiej siebie poznać i zrozumieć, to wtedy łatwiej trafi w Twoje potrzeby i oczekiwania, a Ty przybliżysz się do zrealizowania swoich marzeń zawodowych, a może i innych.

Jeżeli nie jesteś w stanie od razu wypełnić całego dokumentu to odłóż go na dzień lub dwa. W tym czasie pewnie myślimi wrócisz do tego co napisałaś/łeś. Jeżeli zaś uda się Tobie wypełnić całość za jednym razem to mimo wszystko zajrzyj do niego i do własnych zapisków ponownie za kilka dni. Może coś się zmieni w Twoim patrzeniu na siebie? Może przypomną się Tobie jakieś wydarzenia, spotkania ludzie, rozmowy? Może zakiełkują jakieś nowe marzenia związane z pracą i życiem osobistym? Może spojrzysz inaczej na swoje zasoby i możliwości? Może zechcesz coś dopisać do swoich zasobów i możliwości lub coś zmienić?

Jeżeli jakieś pytanie będzie niezrozumiałe lub dziwne dla Ciebie to pomini je ale powiedz o tym przy okazji pracownikowi socjalnemu. Zresztą ważne jest abyście razem przeczytali to co napisałeś i porozmawiali o Tobie, Twoich oczekiwaniach, marzeniach, planach i potrzebach. Później daj też pracownikowi socjalnemu trochę czasu na powtórne przeczytanie Twojego wypełnionego *Arkusza* i na jego własne przemyślenia. A potem spotkajcie się ponownie i wróćcie do tego tematu. Wtedy będziecie się już lepiej i znać i rozumieć, a to będzie niewątpliwie przydatne przy dalszej współpracy, przy planowaniu pomocy dla Ciebie i myśleniu o Twoim przyszłym życiu, w którym realizujesz swoje plany i spełniasz marzenia.

1. Dane wstępne

Imię i nazwisko osoby wypełniającej	
Adres zamieszkania osoby wypełniającej <i>/ulica/osiedle, numer domu i mieszkania, kod pocztowy i miejscowość/</i>	
Dane kontaktowe do osoby wypełniającej <i>/numer telefonu, adres e-mail/</i>	
Imię i nazwisko pracownika socjalnego	
Data wydania druku <i>Arkusza</i>	

⁶⁷ Narzędzie zostało zaczerpnięte z podręcznika Kadela K., Kowalczyk J., *Standardy pracy socjalnej. Rekomendacje metodyczne i organizacyjne*, WRZOS, Warszawa 2014, s. 232-241

Termin złożenia wypełnionego Arkusza	
---	--

2. Pragnienia i dążenia

2.1

Moje pragnienia i dążenia dotyczące podjęcia pracy lub innego zajęcia
<ul style="list-style-type: none"> Gdzie chciał(a)bym pracować, co chciał(a)bym robić? (wymarzony zawód, rodzaj pracy)?
<ul style="list-style-type: none"> Co chciał(a)bym innego robić, jeżeli teraz nie mogę pracować (inne formy aktywności)?

3. Doświadczenie zawodowe – płatna i niepłatna praca

3.1

Najważniejsze doświadczenia zawodowe w Polsce i za granicą
Pytania pomocnicze: <ul style="list-style-type: none"> Gdzie pracowałam/em w przeszłości? Jaka praca była dla mnie dobra a jaka zła i dlaczego? Jaki rodzaj miejsca pracy lubię? Jaki rodzaj zadań lubię wykonywać?
Uzupełnienie / podsumowanie
<ul style="list-style-type: none"> Jakie wcześniejsze doświadczenia zawodowe mogę wykorzystać w przyszłej pracy? Jakie umiejętności?
<ul style="list-style-type: none"> Jak mogę skorzystać z tych doświadczeń w odniesieniu do obecnych zamiarów związanych z podjęciem pracy/ innych form aktywności

4. Szkolenia i uzyskane w czasie ich trwania doświadczenia i umiejętności

4.1

Najważniejsze szkolenia – w Polsce i za granicą
Pytania pomocnicze: <ul style="list-style-type: none"> Jaka forma szkoleń była dla mnie dobra? Czego interesującego się nauczyłam/ łem? Co myślę o mojej dalszej edukacji/ szkoleniach?

4.1.1

Uzupełnienie / podsumowanie
Co z moich dotychczasowych szkoleń mogę wykorzystać w pracy /innych formach aktywności i/lub w następnych szkoleniach?
Jak mogę to wykorzystać (tzn. nabytą wiedzę i umiejętności) w realizacji obecnych zamiarów związanych z moją pracą / innymi formami aktywności?

4.2

Umiejętności i inne talenty

Co z moich dotychczasowych szkoleń mogę wykorzystać w pracy /innych formach aktywności i/lub w następujących szkoleniach?

Pytania pomocnicze:

- *W czym jestem dobra/y?*
- *Czym wyróżniam się od innych?*
- *Co potrafię robić wraz z innymi osobami?*

4.2.1

Uzupełnienie / podsumowanie

Jak mogę korzystać z moich umiejętności i talentów dla osiągnięcia obecnych zamiarów związanych z moją pracą / inną formą aktywności?

5. Zainteresowania i czas wolny

Uzupełnienie / podsumowanie

- *Organizacje i kluby do których należałam/em lub chciał(a)bym przystąpić*
- *Czynności, które lubię wykonywać*

Pytania pomocnicze:

- *Jak mogę zacząć robić to co lubię?*

6. Osobiste możliwości i właściwości

Moje możliwości podjęcia pracy lub innej formy aktywności poprawiają się ponieważ ja ... (zaznacz „X” te, które dotyczą Ciebie)

☐	Chcę korzystać z mojej wiedzy i umiejętności
☐	Lubię uczyć się nowych rzeczy
☐	Lubię pracować razem z innymi ludźmi
☐	Lubię pracować samodzielnie
☐	Jestem sumienna/y i dokładna/y
☐	Lubię podejmować inicjatywę
☐	Lubię wykonywać proste/rutynowe zadania
☐	Jestem elastyczna/y i umiem dostosować się do sytuacji
☐	Jestem pogodna/y i radosna/y
☐	Jestem wytrwała/y
☐	Jestem solidna/y i wiarygodna/y
☐	„Rozkwitam, kiedy robi się naprawdę gorąco”
☐	Mam poczucie / zmysł porządku
☐	Mam szacunek dla innych
☐	Robię to czego się ode mnie oczekuje
☐	Lubię podejmować wyzwania
☐	Chętnie biorę na siebie odpowiedzialność
☐	Jestem punktualna/y

	Potrafię skoncentrować się na tym co mam zrobić
	Chcę radzić sobie we własnym zakresie i stać się samowystarczalna/y

6.2

Inne rzeczy, które mogą zwiększyć moje szanse / podsumowanie

7. Zamierzenia i potrzeby

Zamierzenia w zakresie podjęcia pracy / innej aktywności oznaczają, że potrzebuję ... (zaznacz „X” te, które dotyczą Ciebie)	
☐	Szkolenia z zakresu poszukiwania pracy (pisanie CV i listu motywacyjnego, rozmowy kwalifikacyjnej itp.)
☐	Więcej szkoleń / podniesienia kwalifikacji
☐	Treningu pracy
☐	Doświadczenia w pracy w mojej dziedzinie (w moim zawodzie)
☐	Doradztwa zawodowego
☐	Pracy na niepełny etat
☐	Dostosowanego do mnie miejsca pracy
☐	Referencji z poprzedniego miejsca pracy
☐	Pomocy w kontakcie z pracodawcami
☐	Pomocy w zrozumieniu moich możliwości
☐	Pomocy w opiece nad dzieckiem / dziećmi
☐	Doradztwa finansowego
☐	Poprawy stanu zdrowia
☐	Medycznego / psychologicznego leczenia
☐	Pomocy w transporcie do miejsca pracy
☐	Pomocy w poprawieniu moich umiejętności czytania i pisania
☐	Pomocy w problemie uzależnienia
☐	Przewidywalności i zorganizowania
☐	Pomocy w mojej trudnej sytuacji życiowej

7.2.

Inne moje potrzeby i zamierzenia / podsumowanie

8. Warunki społeczne i materialne

8.1

Moja obecna sytuacja rodzinna jest	
☐	Zadowolająca
☐	Trudna
☐	Zła
☐	Niestabilna

8.1.1

Moje obowiązki w zakresie opieki	
☐	Opieka nad dziećmi
☐	Opieka nad innymi członkami rodziny
☐	Opieka nad innymi osobami (np. zamieszkałymi oddzielnie)
Uzupełnienie / podsumowanie	

8.2.

Sądzę, że znam kogoś, kto może mi pomóc w znalezieniu pracy	
O Tak	
O Nie	

8.2.1

• <i>Jak mogę sprawdzić, jakie możliwości istnieją wśród ludzi, których znam?</i>
• <i>Jakie inne miejsca / środowiska mogą mieć pozytywny wpływ na podjęcie przeze mnie pracy / innej formy aktywności?</i>

8.2.2

Uzupełnienie / podsumowanie

8.3

Jak oceniam swoją sytuację finansową?
☐ Dobrze
☐ Ani dobrze, ani źle
☐ Źle

8.3.1

Komentarz do mojej sytuacji finansowej

8.3.2

Czy znam kogoś, kto może mi pomóc w poprawieniu sytuacji finansowej?

9. Zdrowie

9.1

Problemy zdrowotne, które ograniczają moje możliwości podjęcia pracy
<i>(Fizyczne / psychiczne dolegliwości: bóle, niepokoje, problemy związane z uzależnieniem, utrata sprawności fizycznej, trudności ze spaniem itp.)</i>
<i>Jak mogę poradzić sobie z tymi problemami?</i>
<i>Co mogę robić pomimo takich problemów zdrowotnych?</i>

9.1.1

Myślę, że do poprawy mojego stanu zdrowia potrzebuję

9.2

Energia / zapał do działania

- *Co dodaje mi energii / zachęca mnie do podejmowania działań?*

- *Co pozbawia mnie energii / zniechęca mnie do podejmowania działań?*

10. Ocena moich możliwości

10.1

Jak mam zrealizować moje zamiary dotyczące podjęcia pracy lub innej formy aktywności?

- *Co muszę zrobić sam/a?*

- *W czym potrzebuję pomocy?*

•
•
•
•

10.2

Ważne dla mnie inne formy aktywności, jeśli w tej chwili nie ma dla mnie pracy

10.3

Podsumowanie / wnioski

Mogę zacząć pracę / inne formy aktywności od razu

Mogę zacząć pracę / inne formy aktywności w ciągu sześciu miesięcy, a ten czas potrzebuję na załatwienie kilku spraw

Nie sędzę, bym mógł rozpocząć pracę / inne formy aktywności w ciągu najbliższych sześciu miesięcy

Załącznik 6 Umowa współpracy

UMOWA WSPÓŁPRACY⁶⁸

Data sporządzenia umowy _____

Miejscowość _____

1. STRONY UMOWY WSPÓŁPRACY⁶⁹

UMOWA ZOSTAJE ZAWARTA MIĘDZY

1.1

Imię i nazwisko osoby lub rodziny	
Adres zamieszkania	
Telefon	

1.2

Imię i nazwisko pracownika socjalnego	
Adres zamieszkania	
Telefon	

1.3

Imię i nazwisko	
Adres zamieszkania	
Telefon	

1.4

Imię i nazwisko	
Adres zamieszkania	
Telefon	

Podstawą Umowy jest ocena sytuacji/ funkcjonowania osoby lub rodziny sporządzona dnia⁷⁰

2. CELE WSPÓŁPRACY

2.1. CEL OGOLNY: Co próbujemy razem osiągnąć? Do czego wspólnie zmierzamy? Jaki/e problem/y chcemy rozwiązać?

OKRES POTRZEBNY DO JEGO REALIZACJI: W jakim czasie uznajemy, że jest to możliwe?/

2.2. CELE SZCZEGÓŁOWE I EFEKTY: Co musimy zrobić, by powyższe było możliwe i jak poznamy, że to osiągnęliśmy? Odnosimy się do problemów, które chcemy rozwiązać w ramach tej umowy.

	Problem	Co chcemy osiągnąć? Cel szczegółowy	Po czym poznamy, że to osiągnęliśmy? Jak zmieni się sytuacja/ funkcjonowanie.
A			
B			

⁶⁸ Umowa współpracy została opracowana przez ekspertów ds. pracy socjalnej Agnieszka Ignasiak, Elżbietę Olber, Monikę Maciejewską-Dłubałę, Małgorzatę Kubiak – Horniatko (Warszawa 2011) i wykorzystane do opracowania Standardów Pracy Socjalnej w projekcie systemowym „Tworzenie i rozwijanie standardów usług pomocy i integracji społecznej”. Źródło: K. Kadela i J. Kowalczyk *Standardy pracy socjalnej. Rekomendacje metodyczne i organizacyjne*, Wrzos, Warszawa 2014

⁶⁹ Stronami umowy są osoba lub rodzina (członkowie rodziny) oraz pracownik socjalny oraz inne osoby, które są zaangażowane w proces wspierania klienta.

⁷⁰ Udokumentowana z wykorzystaniem narzędzi diagnostycznych tj. Scenariusza wywiadu diagnostycznego nieustrukturyzowanego, Arkusza obserwacji i Bilansu umiejętności – Dom.

C			
---	--	--	--

3. PLAN DZIAŁAŃ: Co należy zrobić aby cele osiągnąć?

3.1 Aby zrealizować cele osoba lub rodzina oraz pracownik socjalny podejmują się zrealizowania następujących działań:

Cel szczegółowy	Osoba lub rodzina		Pracownik socjalny
	Działanie	Termin	Działanie
A			
B			
C			

1. Strony ustalają, że będą się informować o postępie działań w następujący sposób

2. Ocena realizacji Umowy współpracy nastąpi w dniu _____ o godzinie _____ w (miejsce spotkania) _____

3. Zmiana umowy może nastąpić na skutek wspólnej decyzji stron umowy – osoby lub rodziny i realizatorów dokonanej w trakcie systematycznej ewaluacji działań.

4. Umowa zastała sporządzona w dwóch jednobrzmiących egzemplarzach – po jednym dla każdej ze stron umowy.

Podpis Pani / Pana _____

Podpis pracownika socjalnego Pani / Pana _____

Podpis Pani / Pana _____

Podpis Pani / Pana _____

Załącznik 7 Ocena Umowy współpracy

OCENA REALIZACJI UMOWY WSPÓŁPRACY⁷¹

1. Ocena realizacji *Umowy współpracy* za okres od _____ do _____

2. Osoby uczestniczące w ocenie

3. Miejsce oceny _____

4. Które z zaplanowanych działań zostały wykonane? W jakim zakresie?

Działanie	Informacje na temat wykonania: sposób realizacji, termin wykonania działania, osoba wykonująca	Przyczyny niewykonania działania
-----------	--	----------------------------------

A1

B1

5. Czy to co wspólnie zrobiliśmy spowodowało, że osiągnęliśmy to czego chcieliśmy?

Osiągnięcie

A

1

Czy i jaki jest efekt zrealizowanych lub częściowo zrealizowanych zobowiązań?

Jak zrealizowane lub częściowo zrealizowane zobowiązania wpłynęły na osiągnięcie tego co chcieliśmy?

Czy i jak zaniechane realizacji zobowiązań wpłynęło na osiągnięcie tego co chcieliśmy?

Inne wnioski

Analogicznie należy odnieść się do innych wyznaczonych celów, dla których w danym okresie realizowane były działania.

Osiągnięcie

B

1

6. Czy to co osiągnęliśmy przybliżyło nas do tego, do czego zmierzaliśmy? Wnioski osoby lub rodziny i pracownika socjalnego.

6.1 Wnioski osoby lub rodziny wynikające dla niego osobiście z osiągnięć

6.2 Wnioski pracownika socjalnego wynikające dla niego z osiągnięć

6.3 Wnioski wspólne osoby/ osób i pracownika socjalnego dotyczące dalszej współpracy

⁷¹ Narzędzie zostało zaczerpnięte z podręcznika Kadela K., Kowalczyk J., *Standardy pracy socjalnej. Rekomendacje metodyczne i organizacyjne*, WRZOS, Warszawa 2014, s. 264-267.

7.

Na podstawie powyższych wniosków strony *Umowy* zdecydowały że⁷²:

a. Kolejna ocena realizacji *Umowy współpracy* odbędzie się w dniu _____

b. *Umowa* wymaga zmiany, która zostanie sporządzona w dniu _____
na skutek⁷³:

- Ustalenia, że działania nie przybliżają osoby lub rodziny do osiągnięcia celów (pociąga to za sobą konieczność weryfikacji działań zapisanych w *Umowie współpracy*);
- Ustalenia, że sformułowane cele okażą się nietrafne lub nieosiągalne (pociąga to za sobą konieczność weryfikacji celów zapisanych w *Umowie współpracy*);
- Ustalenia, że diagnoza jest niepełna lub błędna (pociąga to za sobą konieczność pogłębienia diagnozy odnośnie sytuacji / funkcjonowania osoby lub rodziny, rozwiązywanego problemu – zastosowanie *Arkusza Moje Zasoby i Możliwości*);

c. *Umowa* zostaje uznana za zakończoną z powodu osiągnięcia tego, do czego zmierzały jej strony,

d. *Umowa* zostaje uznana za zakończoną z powodu⁷⁴:

e. Inna decyzja – jaka?:

W ocenie uczestniczyli:

_____ *data i popis osoby*

_____ *data i popis osoby*

_____ *data i podpis pracownika socjalnego*

_____ *data i podpis innej osoby uczestniczącej w ocenie*

⁷² Zaznaczyć tylko 1 możliwość z 5.

⁷³ Możliwe jest zaznaczenie więcej niż jednej odpowiedzi.

⁷⁴ Należy opisać i uzasadnić te sytuacje, gdy *Umowa* zostaje zakończona z powodu innego niż zrealizowanie celu głównego.

SCENARIUSZ ROZMOWY „Ocena realizacji Umowy współpracy”⁷⁵

1. Pytania ogólne

Przykładowe pytania:

- Proszę opowiedzieć co wydarzyło się w P. życiu od naszego ostatniego spotkania? Co udało się zmienić? Jak do tego doszło? W jaki sposób udało się zmienić to co funkcjonowało źle?
- Co dla P. było sukcesem w ostatnim czasie?

2. Realizacja działań

Przykładowe pytania:

- Jak radzi sobie P. z realizacją działań? Z czym radzi sobie P. najlepiej? Jak radzi sobie P. z przeszkodami w ich realizacji? Które z zaplanowanych działań jest dla P. szczególnie trudne?
- Które z zaplanowanych działań udało się zrealizować w całości? Czy samodzielnie wykonał/a P. zadanie czy z czyjąś pomocą? Czy działanie zostało zrealizowane w terminie? Jeśli nie, to jaki był powód opóźnienia?
- Które z zaplanowanych działań zostały zrealizowane w części? Jaki był powód niezrealizowania zadań w całości? Czy P. zdaniem działanie powinno być nadal realizowane? Czy potrzebuje P. wsparcia, pomocy, wskazówek, które umożliwią pełną realizację zadania?
- Których z zaplanowanych działań, pomimo podjętych prób, wysiłków, nie udało się zrealizować? Co P. zdaniem przeszkodziło w ich realizacji?
- Czy są zadania, których realizacji nie podjął/ęła się P.? Z jakiego powodu? Jak P. sądzi, czy realizacja tych zadań może przyczynić się do zmiany P. sytuacji/ funkcjonowania? Jeśli nie, to jakie inne działania mogą zostać podjęte?
- Które z otrzymywanych form wsparcia uważa P. za najbardziej pomocne w rozwiązaniu problemu?
- Które z działań zrealizowanych przeze mnie są dla P. najważniejsze w przewyżczeniu trudnej sytuacji?

3. Stopień realizacji celów

Przykładowe pytania:

- Czy zrealizowane działania przybliżają P. do osiągnięcia zaplanowanych zamierzeń? Jakie rezultaty P. działań i naszej współpracy zauważa P. w swoim codziennym życiu?
- Co zmieniło się dzięki realizacji działań w P. sytuacji/ funkcjonowaniu?
- Na czym polega ta zmiana? Po czym inne osoby mogą poznać, że sytuacja uległa zmianie?
- Czy / które z zaplanowanych zamierzeń udało się osiągnąć?
- Jak ocenia P. daną sytuację w momencie rozpoczynania naszej współpracy i w chwili obecnej? Na czym polega różnica?
- Jak ocenia P. zmianę, która zaszła, np. czy jest nieznaczna, widoczna?
- W jakim stopniu problemy, z którymi się P. boryka zostały rozwiązane?
- Co dla P. oznaczają zmiany, jakie zachodzą w P. życiu?

4. Ustalenie dalszego planu działań, kierunków pracy

Przykładowe pytania:

- Jak P. zdaniem może wyglądać nasza dalsza współpraca?
- Czy P. zdaniem możliwa jest dalsza realizacja Umowy współpracy?
- Jeśli tak, to czy powinny być wprowadzone zmiany w planie działań? Jakie powinny być to zmiany, czego powinny dotyczyć?
- Czy konieczna jest zmiana ustalonych zamierzeń (celów)/ działań?
- Czy dla zwiększenia szansy osiągnięcia sukcesu konieczne jest zaangażowanie innych usług, innych osób/ specjalistów?

⁷⁵ Narzędzie Scenariusz rozmowy „Ocena realizacji Umowy współpracy” zostało opracowane przez ekspertów ds. pracy socjalnej Agnieszkę Ignasiak, Elżbietę Olber, Monikę Maciejewską-Diubałę, Małgorzatę Kubiak – Horniatko (Warszawa 2011) i wykorzystane do opracowania Standardów Pracy Socjalnej w projekcie systemowym „Tworzenie i rozwijanie standardów usług pomocy i integracji społecznej”. Źródło: K. Kadela i J. Kowalczyk, *Standardy pracy socjalnej. Rekomendacje metodyczne i organizacyjne*, Wrzos, Warszawa 2014

Załącznik 10 Zmiana Umowy współpracy

ZMIANA UMOWA WSPÓŁPRACY⁷⁶

1. Zmiana dotyczy Umowy współpracy zawartej w dniu _____

2. Zmiana obejmuje⁷⁷

O Zmianę tego co musimy osiągnąć – zmiana celu⁷⁸:

O Zmianę tego co powinna zrobić Pani/Pan⁷⁹ :

O Zmianę tego co powinien zrobić pracownik socjalny⁸⁰:

3. Uzasadnienie wprowadzonych zmian

4. Ocena realizacji Umowy współpracy nastąpi w dniu _____ o godzinie _____

– w (miejsce spotkania) _____

5. Zmiana Umowy współpracy zastała sporządzona w dwóch jednobrzmiących egzemplarzach – po jednym dla każdej ze stron Umowy.

Podpis Pani/Pana _____

Podpis pracownika socjalnego Pani/Pana _____

Podpis Pani/Pana _____

Podpis Pani/Pana _____

Załącznik 11 Karta zgłoszenia do Banku Czasu

Opatowski Bank Czasu

Bank czasu jest niekomercyjną, lokalną giełdą wymiany – umiejętności, dóbr, usług i przysług. Jeśli mieszkasz w gminie Opatów lub niedaleko od Opatowa, i masz coś do zaoferowania lub czegoś

⁷⁶ Narzędzie Zmiana Umowy współpracy zostało opracowane przez ekspertów ds. pracy socjalnej Agnieszkę Ignasiak, Elżbietę Olber, Monikę Maciejewską-Dłubałę, Małgorzatę Kubiak – Horniatko (Warszawa 2011) i wykorzystane do opracowania Standardów Pracy Socjalnej w projekcie systemowym „Tworzenie i rozwijanie standardów usług pomocy i integracji społecznej”. Źródło: K. Kadela i J. Kowalczyk, *Standardy pracy socjalnej. Rekomendacje metodyczne i organizacyjne*, Wrzos, Warszawa 2014

⁷⁷ Należy zaznaczyć właściwe

⁷⁸ Wpisać imię i nazwisko strony umowy oraz numer zamierzonego osiągnięcia i jego nowe brzmienie

⁷⁹ Wpisać imię i nazwisko osoby oraz numer zamierzonego osiągnięcia oraz jego nowe brzmienie i nowy termin jego realizacji lub nowe zobowiązanie i termin jego realizacji lub anulowane zobowiązanie.

⁸⁰ Wpisać imię i nazwisko pracownika socjalnego oraz numer zamierzonego osiągnięcia oraz jego nowe brzmienie i nowy termin jego realizacji lub nowe zobowiązanie i termin jego realizacji lub anulowane zobowiązanie.

potrzebujesz – wypełnij formularz na stronie internetowej (nie zapomnij najpierw założyć konta!). Możesz też wypełnić ten sam formularz na karcie poniżej i przekazać go osobie, od której go dostałeś/dostałaś – ta osoba pomoże Ci zamieścić ogłoszenie w Internecie.

Imię	Nazwisko (nie będzie upublicznione na stronie)
Numer telefonu	Adres e-mail
Ile masz lat?	Nazwa użytkownika (login) Banku Czasu

Czego potrzebuję

Zaznacz, które określenia najlepiej opisują to, czego potrzebujesz. Następnie dokładniej opisz to, na co liczysz.

- edukacja, nauka języków, korepetycje
- opieka nad dziećmi, zajęcia dla dzieci
- opieka nad dorosłymi (osoby starsze, chore, z niepełnosprawnością)
- naprawy domowe, remonty, prace w ogrodzie
- prace domowe – sprzątanie, gotowanie, porządki, szycie,
- obsługa komputerów, Internet
- podwózka, transport
- sport, wypoczynek, rekreacja
- hobby, wspólne spędzanie czasu
- pożyczanie sprzętu, narzędzi i urządzeń
- „załatwianie spraw” urzędowych, porady prawne i finansowe
- inne

Opis:

.....

.....

.....

.....

Co oferuję

Zaznacz, które określenia najlepiej opisują to, co możesz zaoferować innym. Następnie dokładniej opisz to, co oferujesz.

- edukacja, nauka języków, korepetycje
- opieka nad dziećmi, zajęcia dla dzieci
- opieka nad dorosłymi (osoby starsze, chore, z niepełnosprawnością)
- naprawy domowe, remonty, prace w ogrodzie
- prace domowe – sprzątanie, gotowanie, porządki, szycie,
- obsługa komputerów, Internet
- podwózka, transport
- sport, wypoczynek, rekreacja
- hobby, wspólne spędzanie czasu
- pożyczanie sprzętu, narzędzi i urządzeń
- „załatwianie spraw” urzędowych, porady prawne i finansowe
- inne

Opis:

.....

.....

.....

.....

Pamiętaj, że osoby, z którymi będziesz dzielił /dzieliła swoje umiejętności, usługi lub dobra mogą wystawić Ci komentarz. I wzajemnie – Ty też będziesz mogła/mógł wystawić im komentarz. Pamiętaj też, że Twoja oferta nie może łamać obowiązującego prawa (np. łamać praw autorskich), nie może być dla nikogo obraźliwa ani zawierać treści wulgarnych lub pornograficznych. Takie oferty będą przez nas usuwane.

Oświadczenie: dobrowolnie wyrażam zgodę na gromadzenie, przetwarzanie i przekazywanie moich danych (zgodnie z Ustawą z dnia 29 sierpnia 1997 r. o ochronie danych osobowych (tekst jednolity: Dz.U. z 2015r., poz. 2135, ze zm.) na potrzeby Banku Czasu.

Data i podpis: _____

Załącznik 12 Wzór regulaminu Klubu wsparcia

Regulamin Klubu wsparcia – obowiązujące zasady⁸¹

1. Wszyscy uczestnicy biorą udział w pracy grupy wsparcia **dobrowolnie i ponieważ mają problemy**. Warunkiem uczestnictwa w grupie jest to, że wszyscy dotknięci są tymi samymi sytuacjami konfliktowymi. Uczestnictwo w grupie wsparcia polega na dobrowolności. Oznacza to również, że każda osoba może wystąpić z grupy wsparcia, kiedy uzna to za słuszne.

2. To, co omawiane jest w grupie **pozostaje w grupie i nie jest wynoszone na zewnątrz** (dyskrecja). Wzajemne zaufanie jest warunkiem dobrej współpracy w grupie. Aby móc otwarcie i szczerze mówić o własnej sytuacji, muszą członkowie grupy mieć pewność, że ich słowa będą traktowane poufnie. Dlatego też powinni oni zobowiązać się wzajemnie, że niczego nie będą przekazywać osobom z zewnątrz.

3. Każdy członek grupy jest w niej, aby w pierwszym rzędzie **uczynić coś dla siebie**, a nie dla innych. Często powstają trudności, gdy ktoś z przekonania, lub ponieważ w przeszłości przeżył coś podobnego i uporał się z tym, chce pomóc innym, nie czyniąc niczego dla siebie. Problematyczne są również „życzliwe porady”, którymi jeden członek zasypuje innych. Co wcale nie oznacza, że wspólnie nie będziemy szukali najlepszych rozwiązań.

4. Każdy członek odpowiedzialny jest za siebie i za grupę wzgl. przebieg pracy grupy. Każdy sam podejmuje decyzję, czy sytuacje, przebieg pracy lub rozmowy odpowiadają własnym potrzebom. Tym samym każdy członek grupy aktywnie i odpowiedzialnie przyczynia się do przebiegu pracy grupy i do kształtowania jej pracy. Każdy członek powinien zakomunikować innym, jeżeli jego zdaniem w toku pracy pojawiły się błędy. Wówczas można wspólnie zastanowić się nad ewentualnymi zmianami.

5. Pozostałe zasady⁸²:

- mówimy krótko i na temat
- nie przerywamy sobie nawzajem
- słuchamy się
- nie oceniamy
- mówimy w swoim imieniu
- (nie generalizujemy)
- szanujemy poglądy innych
- zaczynamy punktualnie
- wyłączamy telefony

Załącznik 13 Zasady poprowadzenia pierwszego spotkania

Zasady poprowadzenia spotkania założycielskiego w ramach Klubu wsparcia⁸³

Spotkanie założycielskie daje uczestnikom możliwość szczerego wyrażenia swoich spraw i problemów, poznania trudności innych uczestników oraz wyrażenia oczekiwań odnośnie Klubu wsparcia. Często członkowie grupy wsparcia na podstawie podobnego problemu konfrontowani są z podobnymi obciążeniami u innych i doświadczają poprzez to swojego pierwszego poczucia wspólnoty.

⁸¹ Reguły zostały zaczerpnięte ze strony internetowej: <http://www.fundacjaart.pl/bazawiedzy/jakie-sa-reguly-grupy-wsparcia/>

⁸² Czarnecka M., *Dobre spotkanie. Jak to zrobić?*, Fundacja Rozwoju Społeczeństwa Informacyjnego, Warszawa 2013

⁸³ Idea spotkania założycielskiego została zaczerpnięta ze strony <http://www.fundacjaart.pl/bazawiedzy/jakie-sa-reguly-grupy-wsparcia/> [dostęp dn. 12.07.2017].

Oprócz przedstawienia osobistych problemów na pierwszym spotkaniu omawia się sprawy merytoryczne i organizacyjne dalszej pracy grupy.

1 Merytoryczne sprawy, które powinny zostać wyjaśnione, brzmią:

- Co chcemy osiągnąć w tej grupie?

Możliwe odpowiedzi brzmią: wymiana doświadczeń, wzajemna pomoc, konkretne poradnictwo w poszczególnych problemach, otrzymanie i również sporządzenie materiałów informacyjnych, wzajemne poparcie i stabilizacja w trudnej sytuacji życiowej, itp.

- Kto może zostać członkiem grupy?

Sensownym jest, aby w posiedzeniach grupy uczestniczyły jedynie osoby z podobnymi problemami, osoby z podobnymi problemami i ich rodzina lub osoby z podobnymi problemami, członkowie ich rodzin i fachowcy.

- Jak liczna lub jak mała powinna być grupa i co należy zrobić, jeżeli zgłosi się za dużo lub za mało osób zainteresowanych? Jeżeli grupa jest za mała (3 lub mniej osób), wówczas można ponownie odwiedzić i zaprosić kolejne rodziny, lub zorganizować spotkanie Klubu dotyczące innego. Jeżeli grupa osób jest zbyt liczna (20 lub więcej uczestników), istnieją następujące możliwości: grupa dzieli się na dwa spotkania, grupa nie przyjmuje już żadnych nowych uczestników, aż do osiągnięcia swojego limitu (grupa zamknięta) lub też grupa szuka wystarczająco dużego pomieszczenia, aby nadal przyjmować wszystkich chętnych. Odpowiedź na to pytanie jest ściśle związane z tematem grupy i oczekiwaniami. Nie zaleca się zbyt radykalnych ustaleń w początkowej fazie procesów grupy.

2 Sprawy organizacyjne, które powinny zostać wyjaśnione, brzmią:

- Kiedy, w jakim czasie, w jakim rytmie i w jakim miejscu członkowie rodzin się spotykają w ramach Klubu wsparcia w przyszłości?
- Czy powinna istnieć lista uczestników Klubu, a jeżeli tak, jakie informacje powinna ona zawierać i w jakim celu może ona być używana? (Wysyłanie zaproszeń, materiałów informacyjnych, wspólnych dojazdów, podejmowanie kontaktów poza spotkaniami grupy).
- Kto powinien prowadzić listę uczestników/grupową?
- Kto przejmuje przygotowanie spotkań grupy (ugotowanie kawy, przygotowanie napojów i in.)
- Kto trzyma kasę grupy, zbiera pieniądze, uiszcza ewentualne opłaty np. za pomieszczenie itp.?
- Kto przejmuje rolę osoby kontaktowej/rzecznika grupy na zewnątrz (ewentualnych zapytań mediów i innych osób zainteresowanych).
- Do kogo mogą zwrócić się nowe osoby zainteresowane? Wiele osób chciałoby się dokładniej poinformować o działalności Klubu, zanim przyjdą na spotkanie (np. o ilości członków, strukturze wiekowej Klubu itp.).

3 Wzajemne poznanie się

Wiele grup wsparcia rozpoczyna spotkanie założycielskie od przedstawienia się. Każda osoba podaje swoje imię i nazwisko i opisuje swoją osobistą sytuację, aktualne problemy oraz czego oczekuje od Klubu wsparcia. Motywacja do współpracy w grupie wsparcia związana jest często z następującymi ogólnymi oczekiwaniami i wyobrażeniami:

- zrozumienie dla własnej osoby
- doświadczenie uznania
- odczucie emocjonalnego poparcia
- przezwyciężenie izolacji
- otrzymanie konkretnych impulsów
- podejmowanie wspólnych działań lub planowanie i realizowanie wspólnych grup zainteresowań w celu przeprowadzenia pilnych spraw i żądań w zaopatrzeniu zdrowotnym i socjalnym.

Bezpośrednio po przedstawieniu się rozwija się często rozmowa na temat obecnych sytuacji życiowych i osobistych problemów poszczególnych osób. Odkrywane są podobieństwa i różnice i uczestnicy odnajdują swe problemy również u innych. Każdy powinien móc dojść do głosu i wyrazić własne życzenia i oczekiwania. Tylko w ten sposób można uniknąć rozczarowań. Ważnym jest również wysłuchanie innych uczestników. Co oni mają do powiedzenia? Czego mogę się od nich nauczyć? Niezwykle ważna dla procesu grupowego jest idea tolerancji w stosunku do osób mających odmienne zapatrywania. Na zakończenie spotkania Klubu powinno poświęcić się około 15 minut na podsumowanie. Tu każdy powinien po kolei otrzymać możliwość krótko i zwięźle powiedzieć, jak podobało mu się spotkanie oraz czego mu brakowało. W czasie pierwszego spotkania można jeszcze wyrazić, czy przyjdzie się znowu na następne spotkanie. Jest to dobra metoda, aby wprowadzić przejrzystość w działalność grupy i porównać własne odczucia z odczuciami innych. Pomocnym jest również porozumienie się na pierwszych spotkaniach odnośnie zasad pracy grupy wsparcia. Wybrane przez grupę zasady powinny być wiążące w dalszej pracy grupy.

4 Klub jako grupa zamknięta czy otwarta?

Uczestnicy Klubu wsparcia sami decydują o tym, czy ich grupa jest obecnie otwarta czy zamknięta, tj. czy przyjmuje nowych członków, czy też nie. Często zbyt duża fluktuacja może utrudnić rozwój stabilnej grupy. Członkowie, którzy od początku w niej działają, mają wówczas często wrażenie, że nie robią postępów wzgl. nie mogą w sposób skoncentrowany dalej pracować nad określonymi tematami. W takich sytuacjach okazało się słuszne oświadczenie, że grupa jest zamknięta i nie przyjmowanie nowych uczestników. Czasami grupa osiąga optymalną wielkość i postanawia najpierw pracować w tej konstelacji i nie przyjmować dalszych uczestników. Czasami jednak nowo założone Kluby wsparcia walczą z tym problemem, że uczestnicy stopniowo odchodzą. Na pierwszym spotkaniu było ich np. 15, a na trzecim zostało ich jedynie 5. W takiej sytuacji istnieje oczywiście uzasadniony interes otwarcia grupy dla dalszych uczestników.

Załącznik 14 Przykładowy regulamin grupy wsparcia

Regulamin grupy wsparcia dla osób odchudzających się prowadzonej przy poradni dietetycznej Kreatornia Zmian⁸⁴

Cel grupy

Celem grupy jest wsparcie uczestnika w procesie odchudzania zarówno przez dietetyków, którzy dysponują odpowiednią wiedzą żywieniową i psychologiczną by moderować grupę oraz prowadzić poradnictwo żywieniowe, jak i uczestników, którzy dzieląc się swoimi doświadczeniami i historiami zbliżają się do siebie poprzez wspólne osvajanie problemu. W grupie rozwijamy wspólnie pozytywną samoocenę, uzyskujemy informacje o sobie, odkrywamy własne schematy postępowania, które następnie możemy zmieniać by wspierać prawidłowy obraz siebie i osiągnąć cel związany z odzyskaniem i/lub utrzymaniem masy ciała.

Zasady

1. Spotkania rozpoczynają się punktualnie o godzinie 18.00 w czwartki. Nie spóźnimy się, ponieważ szanujemy czas innych. Nie czekamy z rozpoczęciem spotkania na spóźnione osoby.
2. Spotkania trwają maksymalnie 1,5 godziny. Niezakończone tematy przechodzą na kolejne spotkanie i od nich na kolejnym spotkaniu zaczynamy.
3. W grupie kierujemy się otwartością na uczestników i prowadzących, jesteśmy szczerzy i aktywni. Zachowujemy dyskrecję - nie przekazujemy żadnych informacji poza grupę.
4. W trakcie spotkań:
 - mówimy o sobie i swoich doświadczeniach, dzielimy się zdobytą wiedzą i uzupełniamy siebie o odpowiednie zasoby,
 - wspieramy się i wzajemnie siebie słuchamy nie przerywając innym podczas mówienia,
 - mamy wyłączone głośniki w komórkach i nie odbieramy telefonów,
 - mówimy do siebie po imieniu,
 - nie osądzamy innych i nie krytykujemy siebie nawzajem,
 - kierujemy się zrozumieniem i dobrem uczestnika, akceptujemy jego wybory.
5. Akceptujemy i staramy się sumiennie wykonywać zadania polecane przez prowadzące. Zadania mają na celu rozwój uczestnika oraz dostarczenie mu oraz prowadzącym niezbędnych informacji związanych z dietą i stylem życia, nawykami.
6. Płatności za spotkania dokonujemy z góry za cały miesiąc na pierwszym spotkaniu w danym miesiącu. Wtedy też jest możliwość zgłoszenia nieobecności na konkretnym spotkaniu i nie pobierana jest wówczas opłata za spotkanie. Koszt spotkania to jednorazowo 20 zł.
7. O nieobecnościach na spotkaniu informujemy najpóźniej na 2 godziny przed spotkaniem prowadzące (e-mail, sms, telefon).
8. W przypadku chęci rezygnacji z grupy zachowujemy się odpowiedzialnie i informujemy o tym odpowiednio wcześniej prowadzące, następnie przychodzimy na spotkanie pożegnalne podczas którego żegnamy się z uczestnikami. Nie odchodzimy z grupy bez pożegnania się.
9. Uczestnictwo w grupie wsparcia nie nakłada obowiązku skorzystania z konsultacji indywidualnej i opracowania indywidualnego planu dietetycznego dla uczestnika w poradni dietetycznej Kreatornia Zmian. Prowadzące jednak nie biorą odpowiedzialności za plany żywieniowe i zalecenia pochodzące z innych poradni dietetycznych i innych dietetyków, nie będą one również mogły być tematem do omówienia na spotkaniach grupy wsparcia .

⁸⁴ Źródło: <http://kreatorniazmian.pl/wp-content/uploads/2015/10/Regulamin-grupy-wsparcia-dla-os%C3%B3b-odchudzaj%C4%85cych-si%C4%99.pdf>

Załącznik 15 Warsztaty Inżynieria finansowa gospodarstwa domowego

1. Nazwa warsztatu: **Inżynieria finansowa gospodarstwa domowego**

2. Ogólna charakterystyka warsztatu.

Warsztaty te kierowane są do członków gospodarstw domowych, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa. W czasie warsztatów uwaga zwrócona zostanie na koszty funkcjonowania gospodarstw domowych, które można zrationalizować oraz na stronę przychodową gospodarstw domowych, którą można zwiększyć. Prócz zwrócenia uwagi na rachunek przychodów i rozchodów gospodarstwa domowego, warsztaty podnoszą problem zadłużeń, w których tkwią członkowie rodzin, gdzie toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa. Wychodzi się z założenia, że zaradzenie obecnym długom oraz tendencji do popadania w spiralę zadłużenia jest podstawowym krokiem w wielu dalszych interwencjach, które mogą być podejmowane w obszarze grupy docelowej.

Warsztaty z inżynierii finansowej gospodarstwa domowego wpisują się w następujące elementy modelu:

- Trening umiejętności związanych z zarządzaniem zasobami finansowymi
- Coaching umiejętności wyznaczania celów i podejmowania decyzji
- Trening umiejętności związanych z nauką i pracą

3. Cele warsztatu:

- Zdobyć praktycznej wiedzy dotyczącej tego w jaki sposób najbardziej efektywnie wykorzystać posiadane zasoby,
- Pozyskanie wiedzy na temat planowania własnych wydatków w perspektywie krótko i długoterminowej
- Nabycie umiejętności diagnozowania słabych stron związanych z gospodarowaniem własnym budżetem
- Uzyskanie wiedzy na temat możliwości wyjścia ze spirali zadłużenia
- Rozwój kompetencji związanych z racjonalnym planowaniem decyzji konsumpcyjnych, wyznaczaniem i realizowaniem własnych celów związanych z oszczędzaniem finansów domowych poprzez tworzenie budżetu domowego
- Rozwój umiejętności odnoszących się do decyzji np. edukacyjnych i zawodowych mających wpływ na sytuację finansową gospodarstwa domowego
- Zdobyć umiejętności związanej z wykorzystywaniem narzędzia *on-line* dostępnym na stronie portalu projektu.

Powyższe cele są odpowiedzią na zdiagnozowane deficyty, w tym przede wszystkim:

- deficyty w zakresie racjonalnego planowania wydatków;
- deficyty w zakresie określania stopnia ważności planowanych wydatków;
- deficyty w zakresie postrzegania własnej sytuacji, w tym przede wszystkim traktowania pomocy społecznej jako jednego ze źródeł stałego dochodu;
- deficyty w zakresie zaangażowania się członków rodzin, gdzie toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa w poprawę własnej sytuacji (bierność zawodowa i edukacyjna);
- deficyty w zakresie gospodarowania posiadanymi zasobami finansowymi.

4. Opis sposobu realizacji warsztatów:

- liczba uczestników 10-16 osób
- liczba i wymagane kompetencje osób prowadzących warsztaty – podstawowa wiedza trenerska, znajomość konstruowania budżetu domowego, znajomość narzędzia online. Warsztat może poprowadzić pracownik OPS, pracownik z poradni psychologiczno-pedagogicznej, doradca zawodowy z urzędu pracy.
- wymagana infrastruktura – sala z krzesłami ustawionymi wyspowo lub w podkowę

5. Potrzebne materiały:

- papier, flamastry, *flip-chart*, wydrukowane przykładowe budżety domowe dla uczestników, ulotka z informacjami o narzędziu online, wydruki ze spiralą zadłużenia dla uczestników, karteczki na których uczestnicy będą zapisywać swoje propozycje do ćwiczenia z q-sort, komputer z dostępem do Internetu, rzutnik.

6. Tematyka warsztatu:

- konstruowanie budżetu domowego;
- spirala zadłużenia i sposoby wyjścia z niej;
- optymalne wykorzystanie posiadanych zasobów;
- najlepsze sposoby na oszczędzanie;
- korzystanie z narzędzi on-line do optymalizacji budżetu domowego;

- korzystanie z narzędzi on-line do obliczania procentu składowego;
- wyznaczanie celów metodą SMART.

7. Szczegółowy scenariusz warsztatu - przykładowe ćwiczenia do wykorzystania:

WPROWADZENIE:

Na dzisiejszym spotkaniu postaramy się przyjrzeć bliżej tematowi naszych finansów. Zastanowimy się czy jesteśmy zadowoleni ze swoich zasobów finansowych i postaramy się zdiagnozować słabe strony związane z gospodarowaniem własnym budżetem. Stworzymy własne budżety domowe. Dowiemy się także czym jest spirala zadłużenia i jak się z niej wydostać. Rozważymy także jak wykorzystać nasze zasoby do zapewnienia sobie lepszego życia. Wybierzemy także najlepsze naszym zdaniem sposoby na oszczędzanie.

KONSTRUOWANIE BUDŻETU DOMOWEGO

Gospodarstwo domowe to jedna lub więcej osób, które wspólnie mieszkają, osiągają wspólne dochody oraz współdecydują o wkładzie pracy i wydatkach na zaspokojenie potrzeb jednostkowych członków ich gospodarstwa domowego.

Do skutecznego zarządzania finansami służy narzędzie jaki jest budżet domowy. Pozwala on zweryfikować ile i na co wydajemy pieniądze w skali np. miesiąca. Pozwala także zaplanować jakie wydatki prawdopodobnie poniesiemy w kolejnym miesiącu a zatem pozwoli nam lepiej gospodarować naszymi finansami. Stworzenie budżetu umożliwi bezpieczne funkcjonowanie Twojej rodziny. Świadomość tego gdzie i na co wydajesz pieniądze może Tobie pomóc je oszczędzać. Dzięki oszczędnościom natomiast możesz zniwelować ewentualne długi, zapłacić niespodziewane rachunki i planować ciekawe wakacje czy prezenty świąteczne.

Najtrudniejszy jest pierwszy krok jak głosi znana piosenka. Zrób dziś swój pierwszy krok w stronę poprawy swojego budżetu domowego. Zacznij od jego skonstruowania.

Od czego zacząć?

Podziel kartkę na dwie części. Po lewej stronie napisz dochody a po prawej wydatki (jak poniżej)

Dochody

Wydatki

suma

suma

Pierwszy krok już za Tobą. Czy twoje dochody i wydatki, które wpisałeś na kartce są podobnej wielkości?

Drugim krokiem jest notowanie **wszystkich** swoich wydatków.

Spróbuj także podzielić swoje wydatki na 3 kategorie

Wydatki

stałe

konieczne

dodatkowe

Następnie z osobą siedzącą obok zastanówcie się czy podobne wydatki ujęliście w te same kolumny. Po tym ćwiczeniu prowadzący wspólnie z grupą analizuje, czy budżet został dobrze skonstruowany, czy można było inaczej rozłożyć wydatki oraz gdzie można było poszukać oszczędności.

Sposobów opisywania swojego budżetu jest wiele i warto wypracować swój własny.

Teraz przestawię jak przykładowo można konstruować własny budżet.

Zgodnie z tym co już zrobiliśmy w budżecie musimy uwzględnić nasze dochody i wydatki. By było to bardziej przejrzyste warto podzielić je na kategorie. Pozwoli nam to określić łatwiej na co wydajemy najwięcej, czy są to jakieś pozycje z których moglibyśmy zrezygnować lub je ograniczyć? Na czym moglibyśmy oszczędzić? Budżet pozwala również (bazując na poprzednich miesiącach) oszacować jakie wydatki należy ponieść w kolejnym miesiącu.

Propozycja bardziej szczegółowego budżetu. Kategorie warto dostosować do swoich potrzeb. Budżet warto rozpisać przed rozpoczęciem kolejnego miesiąca (ujmujemy wszystko w planowanych przychodach i wydatkach). W trakcie trwania miesiąca wpisujemy w tabelę realne przychody i wydatki które miały miejsce.

Przychody

Przychody gospodarstwa domowego	Planowane przyrody	Realne przychody	Komentarz (skąd mi się pojawiły nieplanowane przychody jeśli się pojawiły)
Wynagrodzenie moje			
Wynagrodzenie partnera/ partnerki			
Prace zlecone			
500+			
Sprzedaż rzeczy przez Internet (allegro, graty z chaty)			
Sprzedaż rzeczy nie poprzez Internet (np. sprzedaż własnych przetworów)			
Pomoc z OPS			
Inne			
SUMA			

Wydatki dom/mieszkanie

Całkowite wydatki	Planowane wydatki	Realne wydatki	Komentarz (skąd mi się pojawiły wydatki)
Raty kredytu			
Czynsz			
Prąd			
Woda i kanalizacja			
Gaz			
Ogrzewanie			
Wywóz śmieci			
Naprawy i konserwacja			
Telefony			
TV i Internet			
Inne			
SUMA			

Wydatki higiena i zdrowie

Całkowite wydatki	Planowane wydatki	Realne wydatki	Komentarz (skąd mi się pojawiły wydatki)
Lekarz			
Badania			
Leki			
Środki czystości			
Kosmetyki			
Fryzjer i kosmetyczka			
Basen i siłownia			
Inne			
SUMA			

Wydatki ubrania

Całkowite wydatki	Planowane wydatki	Realne wydatki	Komentarz (skąd mi się pojawiły wydatki)

Ubrania zwykłe			
Ubrania na specjalne okazje			
Buty			
Torebki/plecaki			
Dodatki (okulary, paski etc.)			
Inne			
SUMA			

Wydatki jedzenie/użytki

Całkowite wydatki	Planowane wydatki	Realne wydatki	Komentarz (skąd mi się pojawiły wydatki)
Jedzenie dom			
Jedzenie poza domem			
Alkohol			
Papierosy			
Inne			
SUMA			

Wydatki transport

Całkowite wydatki	Planowane wydatki	Realne wydatki	Komentarz (skąd mi się pojawiły wydatki)
Paliwo samochód			
Naprawa samochodu			
Ubezpieczenie samochodu			
Bilety komunikacja miejska			
Bilety PKP			
Inne			
SUMA			

Wydatki dzieci

Całkowite wydatki	Planowane wydatki	Realne wydatki	Komentarz (skąd mi się pojawiły wydatki)
Artykuły szkolne			
Gry/zabawki			
Dodatkowe zajęcia			
Opieka nad dziećmi			
Inne			
SUMA			

Oszczędności

Całkowite wydatki	Planowane wydatki	Realne wydatki	Komentarz (skąd mi się pojawiły wydatki)
Fundusz edukacja (szkoła poza miejscem zamieszkania, studia etc.)			
Fundusz awaryjny			
Fundusz wakacje			

Fundusz nadpłata	długów			
Fundusz prezenty	święteczne			
Inne				
SUMA				

Czasami jest tak, że w danym miesiącu wydatki nie spinają się z dochodami. Może tak być bo np. są święta i kupujemy prezenty albo wycieczka dziecka czy ubezpieczenie samochodu. Dlatego warto planować, czyli tworzyć swój budżet, a nie zastanawiać się gdzie rozeszły się pieniądze w danym miesiącu. Warto zaglądać do swojego budżetu choć raz na tydzień, (warto ustalić sobie jeden stały dzień np. wtorek) a nie przeglądać go jedynie na koniec miesiąca. Zastanówmy się ile planujemy wydać w danym tygodniu/miesiącu na poszczególne kategorie, ile już wydaliśmy z tej kwoty i ile pozostało do rozdysponowania.

Jeżeli mamy nadwyżki (np. wiemy że dostaniemy jakąś premię) to już na etapie planowania możemy zastanowić się na co je przeznaczymy i stworzyć swój plan oszczędzania albo nadpłacić swoje długi jeśli je mamy.

Przy poszukiwaniu oszczędności warto zastanowić się gdzie możemy ich szukać i czy są jakieś alternatywy, które pozwolą nam zaoszczędzić choć niewielką sumę. Każda oszczędność się liczy. Ziarnko do ziarnka i ...zbierze się nie mała miarka.

Może warto rozważyć zmianę umowy np. w sieci komórkowej, czy pomniejszenie pakietu TV. Czy faktycznie korzystamy z całego pakietu programów?

Podobne wyliczenia można wykonywać wygodnie za pomocą narzędzia on-line dostępnego na portalu naszego projektu.

[WYJŚCIE ZE SPIRALI ZADŁUŻENIA](#)

"Robienie wciąż tego samego i oczekiwanie innych rezultatów to głupota"

~Albert Einstein

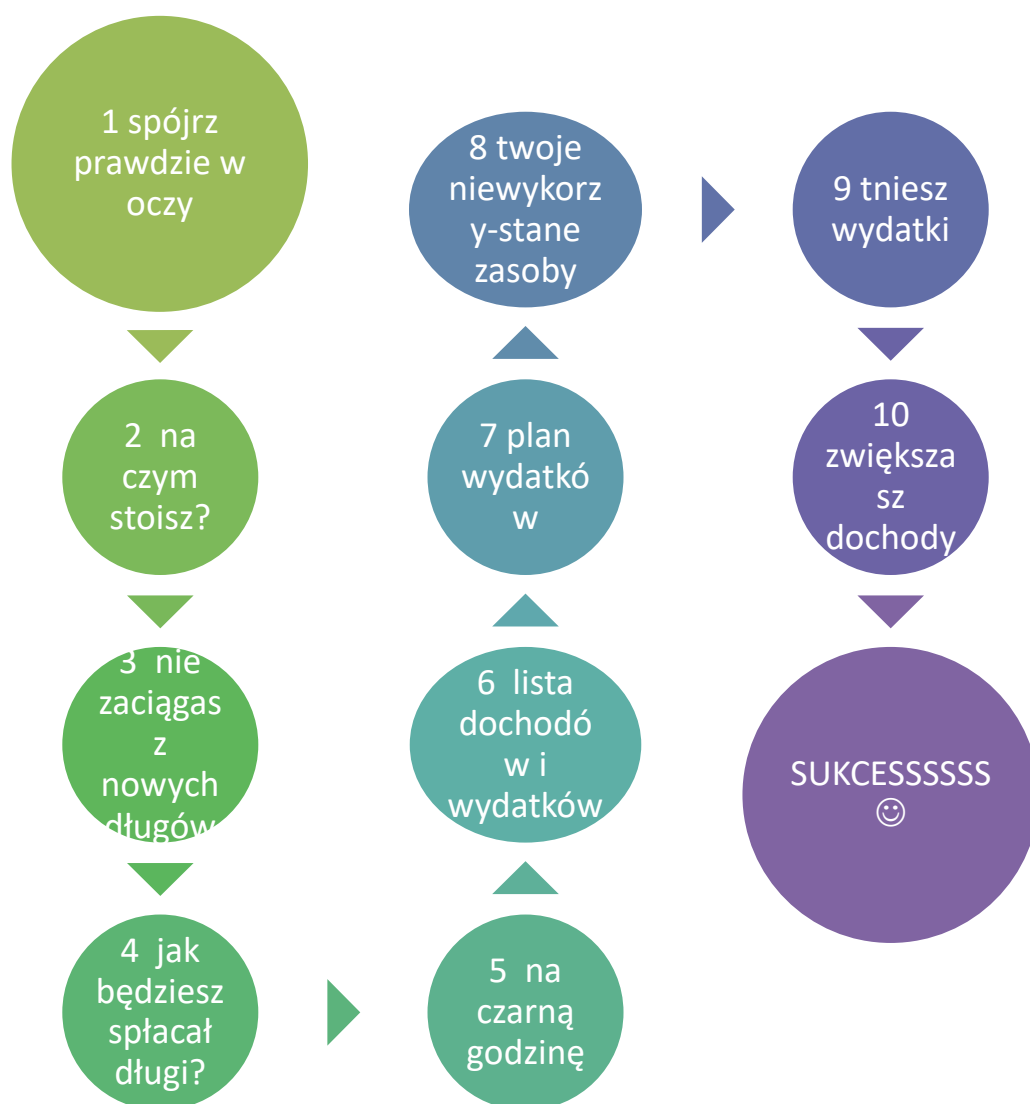
Zgodnie z danymi Krajowego Rejestru Długów problemy ze spłatą zobowiązań ma 2,2 miliona Polaków (marzec 2017r.).

Kluczem do wyjścia ze spirali zadłużenia jest zmiana nawyków związanych z finansami osobistymi. Jak to zrobić?

Osobom, które wpadły w spiralę zadłużenia, towarzyszy często wstyd i poczucie bezradności łatwo nie jest i nie będzie. Taka walka o lepsze życie nie jest czymś łatwym i przyjemnym – wręcz przeciwnie. Wymaga kompletnej zmiany naszych nawyków finansowych oraz czegoś, co jest szczególnie bolesne – wyjścia z naszej osobistej strefy komfortu, w której jest nam przecież tak strasznie fajnie i do której jesteśmy tak strasznie przyzwyczajeni.⁸⁵

Poniżej przedstawiana jest mapa wyjścia ze spirali zadłużenia i kroki jakie należy podjąć by nasze wysiłki były skuteczne. (trener omawia poszczególne kroki zgodnie z materiałem rozdaje go też uczestnikom) a następnie inicjuje dyskusję

⁸⁵ ⁸⁵ <http://www.kalkulator.pl/jak-wyjsc-ze-spirali-zadluzenia/>

Dyskusja:

Jakie kroki są dla Was najtrudniejsze? Z jakiego powodu? Jak można przeciwdziałać pojawiającym się trudnościom? Co można zrobić by było nam łatwiej?

Materiał: opis poszczególnych kroków z mapy;

- 1 spójrz prawdzie w oczy

Nie jest dobrze. Chcę zmiany! Muszę od czegoś zacząć np. od obietnicy danej samemu sobie. Koniec z oszukiwaniem siebie. Moja sytuacja finansowa jest taka bo sam do niej doprowadziłem i pora coś z tym zrobić. Warto się trochę wkurzyć na samego siebie, na własną głupotę, na własne złe wybory, na własne głupie wydatki. Takie emocje w walce z długami mogą być twoimi sprzymierzeńcami.

- 2 na czym stoisz?

Spisuję ile jestem komu winien, ile łącznie, czy mam kredyt, pożyczkę? ile wynosi rata, ile rat zostało, jakie jest oprocentowanie? To pozwoli dokładnie zorientować się w tym, jaka jest sytuacja. Będę wydawać mniej niż zarabiam.

ZAROBKI – WYDATKI = OSZCZĘDNOŚCI

Żeby mieć oszczędności, które przeznaczę na spłatę długów – muszę albo więcej zarabiać, albo mniej wydawać. Optymalna opcja to połączenie tych obu założeń.

- 3 nie zaciągasz nowych długów

Jeśli chcę wyjść z zadłużenia nie mogę zaciągać kolejnych zobowiązań. Koniec z tym!!!

- 4 jak będziesz spłacał długi?

Ustalam plan spłaty moich długów. Przykładowo zaczynam od spłaty najmniejszych długów. Działa to jak **efekt kuli śniegowej**. Długów jest mniej, biorę mazak i mogę skreślić dług. Ta pozytywna energia pomaga mi wytrwać w tych działaniach. W momencie kiedy zlikwidowałem jeden dług to środki przeznaczone na spłatę rat tego długu przeznaczam na powiększenie spłat kolejnego długu.

- 5 na czarną godzinę

Odkładam pieniądze na czarną godzinę, żeby nie pogłębiać zadłużenia. Najlepiej odkładać je w miejsce, do którego nie mam łatwego dostępu i takie, w którym nie będzie mnie łatwo kusilo. Rozwiązaniem może być jakaś czasowa lokata oszczędnościowa, gdzie w przypadku przedwczesnego rozwiązania utracę oprocentowanie.

- 6 lista dochodów i wydatków (budżet)

Spisuję wydatki i przychody. Dzięki temu dokładnie wiem, jaka jest moja obecna sytuacja finansowa. Taki budżet pozwala także przyjrzeć się dokładnie temu ile tygodniowo czy miesięcznie wydaje na poszczególne rzeczy np. na telefon, jedzenie, transport etc.

- 7 plan wydatków

Pod koniec każdego miesiąca staram się obliczyć, jaką część moich dochodów wydaję na życie, jaką na spłatę długów a jaką na np. rozrywkę.

Ustalam sobie plan idealny i do niego dążę starając się by w każdym miesiącu być coraz bliżej niego. W przyszłości mogę modyfikować plan w taki sposób, by zwiększyć % kwotę przeznaczaną na spłatę długów.

Przykładowo zakładam wydatki na poziomie:

75% życie (konieczne opłaty, wyżywienie, transport etc.)
20% spłata zadłużeń (docelowo po spłacie generowanie oszczędności np. na szkołę dla dzieci czy wakacje dla rodziny)
5% rozrywka, niespodziewane wydatki (warto odkładać te środki, jeśli nie było potrzeby całkowitego ich wydatkowania)

- 8 twoje niewykorzystane zasoby

Co mogę zaoferować innym za pieniądze lub w ramach wymiany usług (przykładowo: sprzątanie, usługi remontowe, naprawy - złota rączka, opieka nad dziećmi)

- 9 tniesz wydatki

Dzięki stworzonemu budżetowi i spisywaniu wydatków wiem, gdzie mogę ograniczyć koszty. Przeglądam też umowy np. telefonu, ubezpieczenia samochodu i szukam tańszych opcji. Ustalam sobie tygodniowe limity wydatków. Nie wydane pieniądze odkładam np. do skarbonki.

- 10 zwiększasz dochody

Zastanawiam się co mogę sprzedać. Myślę o rzeczach materialnych takich jak np. nieużywane sprzęty czy zabawki oraz o tym czy np. nie mogę wynająć garażu czy pokoju w domu lub w mieszkaniu.

ĆWICZENIE ALTERNATYWY

Oszczędzanie kojarzy nam się z koniecznością rezygnacji z czegoś. Kto zatem lubi takie oszczędności, które prowadzą się do rezygnacji? Przecież każdy w końcu zasługuje na odrobinę luksusu. Czy można oszczędzać bez rezygnacji? Nie jest to łatwe, ale jest to możliwe!

Poniżej lista aktywności, które można zastąpić ich tańszym zamiennikiem. Prowadzący może poprosić grupę o wymyślenie innych tego typu par, może też sam coś zaproponować. Można także dokładniej omówić pary z poniższej listy:

wypożyczenie książki zamiast jej kupna

- zakup składników na pizzę zamiast kupna gotowej (niezdrowo!) lub wyjścia na pizzę
- zaproszenie znajomych do domu na wspólne gotowanie zamiast wyjścia do McDonalda
- skręcanie papierosów z bibulek i tytoniu zamiast ich kupowania (inna sprawa, że palenie papierosów dużo kosztuje)
- opłata rachunków przez Internet zamiast na poczcie lub w sklepie
- domowe przetwory zamiast kupna gotowych słoików
- woda z filtra zamiast kupna wody butelkowanej
- wymiana czasopism ze znajomymi zamiast kupna zawsze nowych numerów

OSZCZĘDZANIE METODA Q-SORT

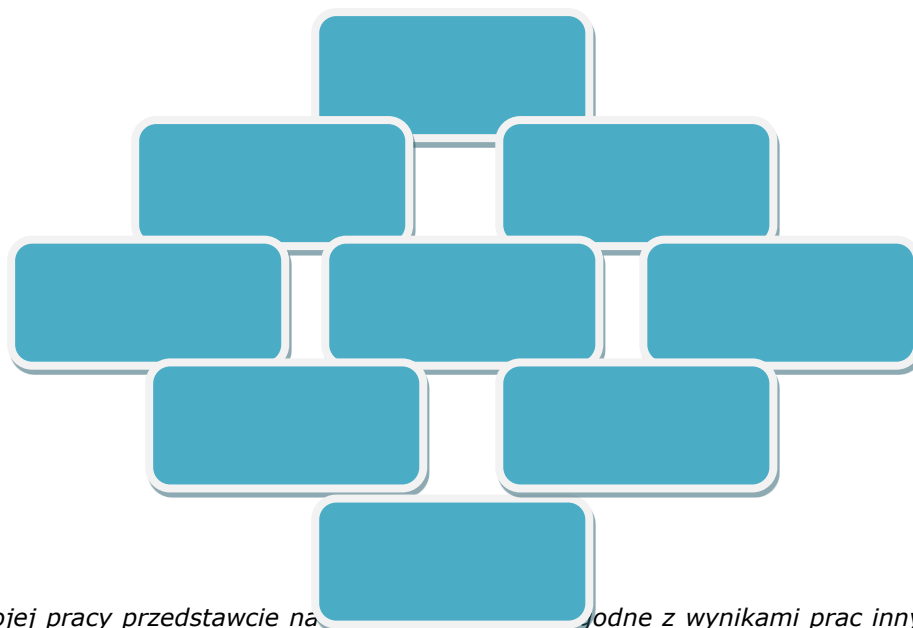
Każdy z nas ma inne sposoby na oszczędzanie. Z poniższej listy wybierzcie i zapiszcie te, które uważacie za najbardziej skuteczne. Możecie też wpisać swoje propozycje. Niech każdy z Was wybierze 9 według niego/niej najlepsze.

Lista sposobów na oszczędzanie:

Planowanie swojego budżetu domowego
Używanie natrysku (prysznic) zamiast kąpieli w wannie(oszczędność wody do ok. 30%
Mycie naczyń nie pod bieżącą wodą, lecz w zatkany zlew. Spłukiwanie umytych naczyń zimną wodą
Używanie perlatorów (spieniaczy wody) które zmniejszają zużycie wody nawet o 15-60%.
Zakręcanie wody podczas mycia zębów i golenia
Nalewanie do czajnika tylko tyle wody, ile zamierzamy użyć
Wyłączanie komputera, tv i innych sprzętów na noc. Sprzęt w stanie czuwania również pobiera prąd
Włączanie drukarki dopiero przed drukowaniem
Wyłączanie zbędnego oświetlenia
W miarę możliwości wykorzystywanie światła dziennego, zamiast sztucznego.
Stosowanie oświetlenia energooszczędnego- zużywa 5-krotnie mniej energii niż standardowe oświetlenie, poza tym jest zwykle 10 razy trwalsze
Regulowanie temperatury w pokojach i wietrzenie ich efektywnie (krótko, lecz intensywnie)
Nie zasłanianie grzejników w pokojach firankami i zasłonami
Wymiana starych okien na nowe
Umieszczenie lodówki z dala od kaloryferów, piekarnika, pieca
Pamiętanie, aby nie wkładać gorących produktów do lodówki
Przy zakupie sprzętu AGD kierować się klasą energooszczędności (klasa A++ i A+)
Nie otwieranie drzwiczek piekarnika elektrycznego w czasie pieczenia i wyłączanie go do 5-10 minut przed planowanym zakończeniem pieczenia
Wydawanie pieniądze zgodnie z wcześniej zaplanowanym budżetem
Przydomowy ogródek warzywny zamiast zakupów warzyw w sklepie
Samodzielne gotowanie zamiast kupowania gotowych potraw
Ograniczenie w kupowaniu słodczy
Dokładnie przeliczenie wszystkich kosztów ewentualnej pożyczki przed jej zaciągnięciem
Nie wydawanie w danym miesiącu więcej niż wynosiły wpływy do gospodarstwa domowego
Konsolidacja kredytów
Nie kupowanie pod wpływem impulsu – dać sobie czas od pomysłu o zakupie do momentu jego realizacji

Jeśli mam duże mieszkanie lub duży dom – może podnając jeden z pokoi?
Sprawdzenie ceny danego produktu przynajmniej w dwóch sklepach
Wyjmowanie ładowarki z kontaktu po naładowaniu telefonu
Kupowanie warzyw i owoców bezpośrednio od rolnika (można porozumieć się w kilka rodzin i robić zakupy razem uzyskując może lepszą cenę?)
Zatrzymywanie paragonów po każdych zakupach aby później zobaczyć ile się wydaje
Opłata rachunków przez Internet zamiast na pocztę

Teraz grupowo, metoda głosowania ustalcie swoją wspólną 9 tkę i zapiszcie ją na kartce. Następnie postarajcie się zapisać swoje propozycje według schematu, gdzie najlepszy sposób może być tylko jeden. Na drugim miejscu możecie wpisać dwa sposoby na trzecim trzy, na czwartym dwie a na piątym, ostatnim jeden sposób.

Następnie wyniki swojej pracy przedstawcie na kartce. Porównajcie je z wynikami prac innych grup? Co możemy zastosować w swoim życiu by obniżyć koszty w naszym budżecie domowym? Który sposób zastosuję w swoim domu? Który ze sposobów jest prosty do zastosowania a który wymaga większych poświęceń?

ZAKOŃCZENIE:

Trener dziękuje za aktywne uczestnictwo w spotkaniu i pyta osoby czego się dowiedziały, czego nauczyły i co ich zdaniem jest najciekawsze i co planują wykorzystać po powrocie do domu

8. Ogólny scenariusz warsztatu:

- Dobór uczestników będzie uwzględniał równy podział na płcie. Udział w warsztacie zostanie także zapewniony osobom z niepełnosprawnościami. Uczestnictwo w organizowanych zajęciach oraz miejsce ich zorganizowania będą przygotowane dla potrzeb osób z niepełnosprawnościami. Dobór uczestników do warsztatów będzie zadaniem OPS, gdyż uczestnikami będą klienci OPS. Selekcji dokonają pracownicy socjalni i asystenci rodzin, którzy najlepiej - także osobiście - znają swoich podopiecznych. Dzięki temu zostanie zapewniony element partycypacji uwzględniający lokalne zróżnicowania i zapotrzebowania na warsztaty. Ważne jest aby uczestnikami warsztatów były te osoby z gospodarstw domowych, które podejmują w nich decyzje finansowe dotyczące całego gospodarstwa.
- Organizacja: za organizację warsztatu odpowiadać będzie Urząd Gminy Opatów. Społeczna Rada Projektu Potencjały będzie uprawniona do zmiany organizatora warsztatów. Zajęcia zostaną zorganizowane w pomieszczeniach urzędu lub innych, wskazanych przez urząd. Szczegóły organizacyjne będą uzgadniane w zależności od potrzeb ze Społeczną Radą Projektu Potencjały (SRPP). Rada będzie również

odpowiedzialna za szczegółowe konsultacje odnośnie rodzaju organizowanych warsztatów.

- Czas trwania. Przewiduje się, że warsztaty będą trwały około 7 godzin. Będą to trzy dwugodzinne sesje z dwoma półgodzinnymi przerwami. Prowadzący może to zmodyfikować w zależności od dynamiki pracy z uczestnikami.
- Realizacja zaplanowanych ćwiczeń przy użyciu technik pracy warsztatowej, tj.: miniwykładu, burzy mózgów, pracy w podgrupach, dyskusji, odgrywania ról. Prowadzący decyduje o wyborze technik pracy, w tym także może oprzeć się na własnym doświadczeniu i wyjść poza zaproponowane tutaj techniki.

Załącznik 16 Warsztaty z przedsiębiorczości, prawa pracy, aktywizacji zawodowej i autoprezentacji

7. Nazwa warsztatu **Warsztaty z przedsiębiorczości, prawa pracy, aktywizacji zawodowej i autoprezentacji.**

8. Ogólna charakterystyka warsztatu.

Warsztaty te kierowane są do osób z rodzin zagrożonych dziedziczeniem ubóstwa, gdzie występuje zjawisko niezaradności życiowej. Celem warsztatów jest przygotowanie tych osób do funkcjonowania w ekonomicznym wymiarze życia społecznego, w tym przede wszystkim do rozumienia podstawowych mechanizmów gospodarczych, wyćwiczenia cechy przedsiębiorczości oraz ułatwienia wejścia na rynek pracy - bądź to w roli pracownika bądź też osoby prowadzącej jednoosobową działalność gospodarczą.

Poruszane w trakcie warsztatu zagadnienia wpisują się w wyróżnione elementy modelu:

- trening umiejętności związanych z nauką i pracą;
- coaching: umiejętność wyznaczania celów i podejmowania decyzji.

Działanie to docelowo ma poprawić sytuację finansową osób, które zostaną nim objęte. Przyczyni się ono do zwiększenia ich zatrudnialności - to jest zdolności do bycia osobą zatrudnioną.

9. Cele warsztatów:

Warsztaty wychodzą naprzeciw zdiagnozowanym deficytom, w tym m.in.:

- deficytom w zakresie uzależnienia od pomocy społecznej traktowanej jako stałe źródło dochodu mimo postrzegania siebie i swojej rodziny jako niebiednej;
- deficytom w zakresie zaangażowania członków gospodarstw domowych w poprawę swojej sytuacji finansowej;
- deficytom w zakresie wiary w swoje możliwości i swoją moc sprawczą;
- deficytom w zakresie własnych pomysłów i inicjatyw.

10. Opis sposobu realizacji warsztatów:

- liczba uczestników: 10 do 16
- liczba i wymagane kompetencje osób prowadzących warsztaty: dla modułu I, II, VI, VII, VIII - nauczyciel przedmiotu przedsiębiorczość, doradca zawodowy z urzędu pracy lub osoba posiadająca tytuł doktora w obszarze nauk społecznych. Dla modułu III dodatkowo - lokalny przedsiębiorca", dla modułu IV - lokalny mały przedsiębiorca oraz dla modułu V - osoba sukcesu. Powyższe kryteria doboru prowadzących gwarantują przeprowadzenie warsztatu na odpowiednim poziomie oraz realizację wyznaczonych celów warsztatu.
- wymagana infrastruktura: jedno pomieszczenie, zestaw stołów, krzesła,

11. Potrzebne materiały:

- tablica flipchart, flamastry, duże karty papieru,
- opcjonalnie: rzutnik, komputer.

12. Tematyka warsztatów:

a) Moduł I "Rynek pracy" - 90 minut:

- prawa bezrobotnego i uprawnienie do świadczeń pomocowych z UP;
- podstawowe zagadnienia prawa pracy w tym prawa pracownika;
- unormowanie stosunku pracy - umowa o pracę, umowa cywilnoprawna - ich specyficzne cechy;

b) Moduł II "Doradztwo zawodowe" - 300 minut:

- metody aktywnego poszukiwania pracy;
- poszukiwane kwalifikacje i kompetencje na lokalnym rynku pracy;
- przygotowanie dokumentów aplikacyjnych do rozmowy o pracę;

- przygotowanie się do rozmowy o pracę, w tym warsztaty z autoprezentacji (symulowanie rozmów o pracę; najczęściej padające pytania, radzenie sobie ze stresem)
 - prezentacja ofert pracy z Opatowa i okolic szczepienia;
- c) Moduł III "Spotkanie z przedsiębiorcą" – 70 minut
- spotkanie z lokalnym przedsiębiorcą - pochodzącym z Opatowa - który odniósł sukces na rynku pracy
 - spotkanie moderowane: pytania od prowadzącego + pytania od publiczności (uczestników warsztatu)
 - pytania od prowadzącego będą miały na celu poznanie biografii zawodowej gościa oraz będą próbą odpowiedzi na pytanie: "Jakie czynniki przesądziły o Pana/Pani sukcesie zawodowym. Co by Pan / Pani polecił(a) innym?"
- d) Moduł IV "Spotkanie z małym przedsiębiorcą" --70 minut
- spotkanie z lokalnym przedsiębiorcą - pochodzącym z Opatowa - który odniósł sukces na rynku pracy, który prowadzi niewielki biznes (np.: piekarnię, zakład fryzjerski, punkt gastronomiczny obok Urzędu Gminy,
 - spotkanie moderowane: pytania od prowadzącego + pytania od publiczności (uczestników warsztatu)
 - pytania od prowadzącego będą miały na celu poznanie biografii zawodowej gościa oraz będą próbą odpowiedzi na pytanie: "Jakie czynniki przesądziły o Pana/Pani sukcesie zawodowym. Co by Pan / Pani polecił(a) innym?"
- e) Moduł V "Spotkanie z osobą sukcesu" – 70 minut
- spotkanie osobą pochodzącą z Opatowa, która osiągnęła sukces, niekoniecznie w wymiarze ekonomicznym. Może to być np.: polityk (poseł, senator) z Opatowa lub okolic, znany działacz organizacji pozarządowej, sportowiec z licznymi medalami, artysta o uznanym dorobku.
 - spotkanie moderowane: pytania od prowadzącego + pytania od publiczności (uczestników warsztatu)
 - pytania od prowadzącego będą miały na celu poznanie biografii zawodowej gościa oraz będą próbą odpowiedzi na pytanie: "Jakie czynniki przesądziły o Pana/Pani sukcesie. Co by Pan / Pani polecił(a) innym?"
- f) Moduł VI "Przedsiębiorczość jako element gospodarki rynkowej" - 300 minut:
- zasady funkcjonowania gospodarki rynkowej;
 - prawa konsumenta;
 - jaki wybrać bank, jaką ofertę telefonii komórkowej, jaką telewizję kablową - umiejętność wyliczania kosztów.
 - rola państwa w gospodarce rynkowej;
 - gospodarka globalna i jej wpływ na rynki lokalne.
- g) Moduł VII "Przedsiębiorczość w wymiarze zawodowym" - 300 minut:
- formalno-prawne zasady prowadzenia własnej działalności gospodarczej, w tym zobowiązania wobec ZUS, US;
 - organizacja pracy małej firmy, podział zasobów;
 - planowanie działalności - co to jest biznes plan i sposoby jego tworzenia;
 - przedsiębiorstwo odpowiada na potrzeby - jak je rozpoznać?
 - działalność w środowisku konkurencyjnym;
 - zalety i wady prowadzenia własnej działalności gospodarczej;
 - co decyduje o sukcesie firmy
- h) Moduł VIII "Przedsiębiorczość jako cecha osobowości" - 360 minut:
- kto to jest osoba przedsiębiorcza?
 - poznaj siebie
 - ekonomia spersonalizowana - ekonomiczne uwarunkowania decyzji podejmowanych przez jednostki, w tym gospodarowanie ograniczonymi zasobami, zyski i koszty (w tym koszty alternatywne);
 - ubezpieczenia i zabezpieczenie na starość;
 - planowanie własnego rozwoju i inwestowanie w siebie;

- planowanie przyszłości swoich dzieci.
13. Scenariusz warsztatu:
- Dobór uczestników będzie uwzględniał równy podział na płcie. Udział w warsztacie zostanie także zapewniony osobom z niepełnosprawnościami. Uczestnictwo w organizowanych zajęciach oraz miejsce ich zorganizowania będą przygotowane dla potrzeb osób z niepełnosprawnościami. Uczestnikami będą osoby w wieku produkcyjnym. Pierwszeństwo będą miały osoby długotrwale bezrobotne oraz osoby do 30 roku życia. Kryteria te będą mogły ulec modyfikacji przez Społeczną Radę Projektu Potencjały. Dobór uczestników do warsztatów będzie zadaniem OPS, gdyż uczestnikami będą klienci OPS. Selekcji dokonają pracownicy socjalni i asystenci rodzin, którzy najlepiej - także osobiście - znają swoich podopiecznych. Dzięki temu zostanie zapewniony element partycypacji uwzględniający lokalne zróżnicowania i zapotrzebowania na warsztaty.
 - Organizacja: za organizację warsztatu odpowiadać będzie Urząd Gminy Opatów. Społeczna Rada Projektu Potencjały będzie uprawniona do zmiany organizatora warsztatów. Zajęcia zostaną zorganizowane w pomieszczeniach urzędu lub innych, wskazanych przez urząd. Szczegóły organizacyjne będą uzgadniane w zależności od potrzeb ze Społeczną Radą Projektu Potencjały (SRPP). Rada będzie również odpowiedzialna za szczegółowe konsultacje odnośnie rodzaju organizowanych warsztatów. Warsztaty mają charakter niezależnych modułów - SRPP lub organizator mogą decydować o wyborze poszczególnych modułów jak również o ich kolejności.
 - Czas trwania. Czas trwania poszczególnych modułów zależy jest od podejmowanej tematyki. Łączny czas wszystkich modułów to 1600 minut (26 godzin) + niezbędne przerwy co 60 minut.
 - Wprowadzenie: temat warsztatu; omówienie podstawowych zasad pracy warsztatowej; wyszczególnienie zagadnień, które zostaną omówione; wskazanie technik pracy warsztatowej, które zostaną podczas warsztatu wykorzystane.
 - Realizacja zaplanowanych ćwiczeń przy użyciu technik pracy warsztatowej, tj.: miniwykładu, burzy mózgów, pracy w podgrupach, dyskusji, odgrywania ról. W zakresie spotkań przewiduje się technikę wywiadu oraz zaangażowanie publiczności w zadawanie pytań z Sali..
 - Prowadzący wybiera techniki pracy warsztatowej wymienione w karcie (m.in.: miniwykład; burzę mózgów; pracę w podgrupach; dyskusję; odgrywanie ról.) Prowadzący może również zdecydować się na wybór technik w oparciu o swoje doświadczenie.

Załącznik 17 Warsztaty dla rodziców

1. Nazwa warsztatu **Warsztaty dla młodych rodziców**
2. Ogólna charakterystyka warsztatu.

Warsztaty te mają na celu przygotowanie rodzin zagrożonych dziedzicznym ubóstwem do świadomego i dojrzałego rodzicielstwa. Poruszane w trakcie warsztatu zagadnienia wpisują się w wyróżnione elementy modelu:

- trening zachowań prozdrowotnych;
- coaching: umiejętność wyznaczania celów i podejmowania decyzji.

Celem warsztatów jest przygotowanie rodziców do odpowiedzialnego pełnienia ról społecznych wynikających z posiadania rodziny. Działanie to docelowo ma przyczynić się do zwiększenia dobrostanu członków rodzin, w tym przede wszystkim dzieci. Na stronie internetowej projektu znajdują się cenne informacje dla uczestników warsztatów, w tym linki pozwalające na skontaktowanie się z organizacjami, które udziela wsparcia rodzicom znajdującym się w szczególnie trudnej sytuacji, np. do portalu: <http://mamaniejestsama.pl/>.

3. Cele warsztatów.
Warsztaty wychodzą naprzeciw zdiagnozowanym deficytom, w tym m.in.:
 - deficytom w zakresie dbałości o zdrowie;
 - deficytom w zakresie opieki nad dziećmi;
 - deficytom w zakresie odpowiedzialnego podejścia do rodzicielstwa;
 - deficytom w zakresie zdolności opiekuńczych;
4. Opis sposobu realizacji warsztatów:
 - liczba uczestników: 8 do 12

- liczba i wymagane kompetencje osób prowadzących warsztat: jedna lub dwie osoby, (warsztaty: a,b,c) preferowana pielęgniarka środowiskowa lub położna. Warsztaty mogą również poprowadzić pracownicy służby zdrowia. Warsztat (d) może poprowadzić psycholog lub pracownik socjalny. Osoby pracujące ww. profesjach – z racji wykonywanego zawodu – mają niezbędne doświadczenie oraz posiadają wykształcenie, które gwarantuje wysoki poziom warsztatów.
 - wymagana infrastruktura (np. liczba pomieszczeń i ich wyposażenie, np. w telewizor, komputer, rzutnik multimedialny, itd.): jedno pomieszczenie, zestaw stołów, krzesła,
5. Potrzebne materiały:
- tablica flipchart, przewijak dla dzieci, lalka do demonstracji, wanienska, próbki środków higieniczno-kosmetycznych, pieluchy,
 - opcjonalnie: rzutnik, komputer
6. Tematyka warsztatów:
- a) Zasady zdrowego trybu życia kobiet w ciąży:
- dieta, ćwiczenia, czego należy unikać (alkohol, papierosy);
 - niezbędne badania w ciąży;
 - rola ojca;
 - poród;
 - wyprawka matki do szpitala;
 - emocjonalne przygotowanie do rodzicielstwa;
 - przygotowanie rodzeństwa na przyjęcie dziecka.
- b) Pielęgnacja i odżywianie małego dziecka:
- prawidłowe trzymanie i noszenie dziecka;
 - podstawowe zabiegi pielęgnacyjne;
 - szczepienia;
 - karmienie (naturalne, sztuczne) oraz rozszerzanie diety;
 - alergie pokarmowe;
 - przygotowanie mieszkania na przyjęcie dziecka.
- c) Kobieta w połogu
- pielęgnacja ciała młodej matki;
 - powrót do aktywności seksualnej;
 - wsparcie emocjonalne partnera/ojca;
 - dieta karmiącej matki;
 - metody świadomego planowania rodziny.
- d) Role rodzinne
- podział obowiązków w rodzinie;
 - zaangażowanie ojca w prace domowe i opiekę nad dziećmi;
 - zasady dbania o czystość w domu i jego otoczeniu;
 - regulamin porządku domowego - ustalenie obszarów odpowiedzialności w domu oraz grafiku wykonywania zadań domowych;
 - zachowanie intymności w rodzinie.
7. Scenariusz warsztatu:
- Dobór uczestników będzie uwzględniał równy podział na płcie, co jest szczególnie ważne w przypadku warsztatów, które mają uczyć równego podziału obowiązków domowych pomiędzy kobiety i mężczyzn. Chodzi tu zatem o to, aby w warsztacie wzięło udział oboje partnerów. Udział w warsztacie zostanie także zapewniony osobom z niepełnosprawnościami. Uczestnictwo w organizowanych zajęciach oraz miejsce ich zorganizowania będą przygotowane dla potrzeb osób z niepełnosprawnościami. Uczestnikami będą rodziny podziewające się dziecka, będące klientami OPS. Dobór uczestników do warsztatów będzie zadaniem OPS. Pracownicy OPS zwrócą szczególną uwagę na rekrutację ojców. W rozmowach z nimi będą podkreślali, że wspólne uczestnictwo w warsztacie to działanie mające na celu dobro ich dziecka, że dziecko wychowywane wyłącznie przez matkę dużo traci, gdy jest pozbawiane kontaktu z ojcem. Selekcji dokonają pracownicy socjalni i asystenci rodzin, którzy najlepiej - także osobiście - znają swoich podopiecznych. Dzięki temu zostanie zapewniony element partycypacji uwzględniający lokalne różnicowania i zapotrzebowania na warsztaty.

- Organizacja: za organizację warsztatu odpowiadać będzie Urząd Gminy Opatów. Zajęcia zostaną zorganizowane w pomieszczeniach urzędu lub innych, wskazanych przez urząd. Szczegóły organizacyjne będą uzgadniane w zależności od potrzeb ze Społeczną Radą Projektu Potencjały. Rada będzie również odpowiedzialna za szczegółowe konsultacje odnośnie rodzaju organizowanych warsztatów.
- Czas trwania. Przewiduje się, że jeden moduł będzie trwał 120 minut, w dwóch sesjach po ~~80~~ 60 minut z przerwą 10 minutową. Łącznie 8 godzin.
- Wprowadzenie: temat warsztatu; omówienie podstawowych zasad pracy warsztatowej; wyszczególnienie zagadnień, które zostaną omówione; wskazanie technik pracy warsztatowej, które zostaną podczas warsztatu wykorzystane.
- Realizacja zaplanowanych ćwiczeń przy użyciu technik pracy warsztatowej, tj.: miniwykładu, burzy mózgów, pracy w podgrupach, dyskusji, odgrywania ról.
- Prowadzący wybiera techniki pracy warsztatowej wymienione w karcie (m.in.: miniwykład; burzę mózgów; pracę w podgrupach; dyskusję; ogrywanie ról.) Prowadzący może również zdecydować się na wybór technik w oparciu o swoje doświadczenie.

Załącznik 18 Warsztaty kulinarne
Warsztaty kulinarne

1. Rodzaj formy kształcenia

Kurs

2. Nazwa formy kształcenia

Warsztaty kulinarne – „Zdrowo i niedrogo”

3. Zawód/kod zawodu

Brak

4. Czas trwania, liczba godzin kształcenia

20 godzin dydaktycznych ogółem

5. Sposób organizacji

- Zajęcia szkoleniowe odbywają się w systemie stacjonarnym.
- Zajęcia teoretyczne realizowane są w formie wykładów. Zajęcia praktyczne realizowane są w warunkach warsztatowych.
- Prowadzący: osoba prowadząca kursy do zawodu kucharza w ramach Zakładach Doskonalenia Zawodowego.
- Pomieszczenia do prowadzenia zajęć muszą być wyposażone w sprzęt i pomoce dydaktyczne umożliwiające prawidłową realizację kształcenia, zapewniające bezpieczne i higieniczne warunki nauki i pracy. Warsztat może być realizowany w kuchni szkolnej.

6. Wymagania wstępne dla uczestników i słuchaczy

Osoby pełnoletnie z wykształceniem minimum podstawowym bądź gimnazjalnym. Do udziału będą szczególnie zachęceni mężczyźni. W prowadzonych rozmowach pracownicy OPS będą podkreślali, że współcześnie wielu mężczyzn gotuje, bo po prostu...robią to lepiej. Staje się to także modne, gdy mężczyzna potrafi przygotować ciekawe potrawy. Umiejętność gotowania może być dodatkową kompetencją, którą mężczyzna wpisze w swoim CV ubiegając się o pracę. Dzięki temu jego aplikacja będzie się zapewne odróżniała od innych, podobnych do siebie, co może stanowić rodzaj przewagi w ubieganiu się o pracę.

7. Czele kształcenia i sposoby ich osiągnięcia

Celem szkolenia jest przekazanie uczestnikom wiedzy praktycznej w zakresie przygotowywania i podawania potraw przy zastosowaniu różnych technik oraz z uwzględnieniem specyficznych założeń konkretnego typu kuchni.

8. Plan nauczania określający nazwę zajęć oraz ich wymiar

Lp.	Temat	Czas realizacji
1.	Warsztaty kulinarne	20
Razem		20

9. Treść nauczania w zakresie poszczególnych zajęć

Przedmiot	Tematy zajęć	Teoria	Praktyka
	Składniki odżywcze	1	-
	Normy żywienia i wyżywienia	1	-
	Charakterystyka żywienia dietetycznego	1	-
Warsztaty	Charakterystyka procesów technologicznych	1	
kulinarne	Ocena towaroznawcza produktów spożywczych	1	-
	Sporządzanie zup	-	2
	Sporządzanie sosów	-	1
	Sporządzanie potraw jarskich i półmięsnych	-	1

	Sporządzanie potraw z mięsa, drobiu, podrobów i ryb	-	4
	Sporządzanie potraw kuchni staropolskiej i regionalnej	-	4
	Sporządzanie wyrobów cukierniczych. Degustacja	-	3
	RAZEM	5	15

10. Opis efektów kształcenia

Uczestnik kursu po jego zakończeniu powinien umieć:

- Przeprowadzić ocenę surowców, półproduktów i gotowych potraw,
- Poprawnie przechowywać surowce, półprodukty i gotowe potrawy,
- Stosować zasady prawidłowego odżywiania,
- Stosować odpowiednie techniki sporządzania potraw,
- Sporządzać podstawowe potrawy dietetyczne,
- Sporządzać zupy, sosy, potrawy mięsne i bezmięsne, ryby, podroby,
- Sporządzać podstawowe ciasta i desery,
- Posługiwać się drobnym sprzętem w kuchni,
- Organizować stanowisko pracy, dbać o czystość i porządek.

Załącznik 19 Warsztaty „Dbałość o ciało / wygląd zewnętrzny”

1. Nazwa warsztatu **Warsztaty „Dbałość o ciało / wygląd zewnętrzny”**
2. Ogólna charakterystyka warsztatu.

Warsztaty te mają na celu zwrócenie uwagi na kwestie zdrowotne oraz bieżącej troski o wygląd zewnętrzny i higieniczny tryb życia. Nierzadko poważne problemy zdrowotne zaczynają się od braku profilaktyki i nieprzestrzegania zasad higieny. Zaniedbania w wyglądzie zewnętrznym wpływają na złe samopoczucie i niską samoocenę, ale przede wszystkim rzutują na odbiór jednostki przez otoczenie. Nieprzypadkowo pierwsze sądy o danej osobie powstają w oparciu o jej wygląd. Ma to zasadnicze znaczenie m.in. przy ubieganiu się o pracę.

3. Cele warsztatów.

Warsztaty wychodzą naprzeciw zdiagnozowanym deficytom, w tym m.in.:

- deficytom w zakresie wiary we własne możliwości i wpływ na otaczającą rzeczywistość;
- deficytom w zakresie dbałości o zdrowie, niechętny stosunek do profilaktyki zdrowotnej;
- deficytom w zakresie zdrowego odżywiania.

4. Opis sposobu realizacji warsztatów:

- liczba uczestników: 8 do 12.
- liczba i wymagane kompetencje osób prowadzących warsztaty: pielęgniarka - moduł A, pedagog, terapeuta, pracownik OPS (w tym także asystent rodziny) - moduł B, kosmetyczka (moduł C).
- potrzebne materiały:
- tablica flipchart, rzutnik cyfrowy, przenośny komputer, materiały piśmiennicze

5. Tematyka warsztatów:

- a) Troska o zdrowie i zdrowy styl życia (moduł A – 90 minut)

- Przegląd wskazanych badań okresowych i kontrolnych dla osób w różnym wieku,
- Prezentacja bezpłatnych procedur medycznych (finansowanych z NFZ) w zakresie pielęgnacji zdrowia, w tym w szczególności tych dotyczących stomatologii,
- Porady z zakresu zdrowego odżywiania się i zbilansowanej diety.
- Wpływy różnego rodzaju nałogów na długość i jakość życia.
- Prezentacja listy poradni specjalistycznych wraz z adresami kontaktowymi i numerami telefonów, dostępnych dla mieszkańców gminy.

- b) Wpływ wyglądu człowieka na jego relacje z otoczeniem (moduł B - 60 minut):

- „Jak cię widzą tak cię piszą” – o postrzeganiu człowieka przez pryzmat jego wyglądu.
- Jak się ubrać na różne okazje – o umiejętności doboru stosownego ubrania.
- Dlaczego warto dbać o swój wygląd także w otoczeniu osób najbliższych?

- c) Prezentacja prostych zabiegów pielęgnacyjnych i kosmetycznych (moduł B - 90 minut):

- Zabiegi pielęgnacyjne dla ciała.
- Zabiegi pielęgnacyjne dla włosów.
- Zabiegi pielęgnacyjne dla twarzy.

- Różne formy makijażu.

6. Scenariusz warsztatu:

- Organizacja warsztatów będzie umożliwiała uczestnictwo w nich osób z niepełnosprawnościami. Uczestnicy warsztatów to osoby posiadające dzieci jak również te bezdzietne. Dobór uczestników zostanie dokonany przez pracowników OPS oraz na zasadzie dobrowolnych zgłoszeń osób, które zapoznały się z ogłoszeniem o warsztatach. Ogłoszenie będzie dostępne na tablicy ogłoszeń w Gminie, w Domu Kultury oraz lokalnych mediach. O warsztatach będą również informowali pracownicy poradni psychologiczno-pedagogicznej.
- Organizacja: za organizację warsztatu odpowiadać będzie Urząd Gminy. Zajęcia zostaną zorganizowane w pomieszczeniach urzędu lub innych, wskazanych przez Urząd. Szczegóły organizacyjne będą uzgadniane w zależności od potrzeb ze Społeczną Radą Projektu Potencjały. Rada będzie również odpowiedzialna za szczegółowe konsultacje odnośnie rodzaju organizowanych warsztatów.
- Czas trwania poszczególnych modułów tematycznych podano w (). Całość warsztatu zajmie 240 minut + przerwy.
- Wprowadzenie: temat warsztatu; omówienie podstawowych zasad pracy warsztatowej; wyszczególnienie zagadnień, które zostaną omówione; wskazanie technik pracy warsztatowej, które zostaną podczas warsztatu wykorzystane.
- Realizacja zaplanowanych ćwiczeń przy użyciu technik pracy warsztatowej, tj.: miniwykładu, burzy mózgów, pracy w podgrupach, dyskusji, odgrywania scen, prezentacji.
- Prowadzący wybiera techniki pracy warsztatowej wymienione w karcie (m.in.: miniwykład; burzę mózgów; pracę w podgrupach; dyskusję;). Prowadzący może również zdecydować się na wybór technik w oparciu o swoje doświadczenie.

Załącznik 20 Inżyniera czasu wolnego oraz „wspólnego”

1. Nazwa warsztatu **Warsztaty „Inżynieria czasu wolnego oraz >>wspólnego<<”**
2. Ogólna charakterystyka warsztatu.

Warsztaty te mają na celu rozwinięcie umiejętności spędzania czasu wolnego w sposób aktywny, z udziałem innych osób – bliskich i znajomych. Celem warsztatu jest wskazanie, zaproponowanie i nauczenie wartościowych sposobów spędzania czasu wolnego. Warsztaty te przeznaczone są dla rodzin z dziećmi oraz rodzin bezdzietnych – w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa.

3. Cele warsztatów.

Warsztaty wychodzą naprzeciw zdiagnozowanym deficytom, w tym m.in.:

- deficytom w zakresie form opieki nad dziećmi (w ramach interpretacyjnych opieka nad dziećmi oznacza zabezpieczenie im byty materialnego i nic ponadto), tymczasem potrzeby emocjonalne dzieci nie budzą większego zainteresowania rodziców;
- deficytom w zakresie kapitału społecznego – (obowiązuje często rama interpretacyjna poszukiwania sensacji i ekscytowania się życiem sąsiadów, podczas gdy bardzo rzadko uruchamia się np. mechanizmy sąsiedzkiego wsparcia; a jeśli tak, to najczęściej odpłatnie);

4. Opis sposobu realizacji warsztatów:

- liczba uczestników: 8 do 12
- liczba i wymagane kompetencje osób prowadzących warsztaty: psycholog, pedagog, terapeuta, pracownik OPS (w tym także asystent rodziny) z doświadczeniem w prowadzeniu zajęć grupowych dla osób dorosłych;

- potrzebne materiały:
- tablica flipchart, rzutnik cyfrowy, przenośny komputer, materiały piśmiennicze

5. Tematyka warsztatów:

a) Formy spędzania czasu wolnego (90 minut)

- Pasywne vs aktywne formy spędzania czasu wolnego – czy można żyć bez telewizora?
- Dlaczego czas wolny jest ważny dla zdrowia?
- Czy czas wolny musi być kosztowny?
- Grupowe vs indywidualne formy spędzania czasu wolnego.
- Prezentacja oferty Gminy dla rodziców z dziećmi – zajęcia w świetlicy, Domu Kultury, infrastruktura gminna (plac zabaw, miejskie siłownie, parki, atrakcje turystyczne okolicy)
- Rozwój zainteresowań jako forma spędzania czasu wolnego? Prezentacja przykładowych stron internetowych z poradami dla hobbystów lub majsterkowiczów.

b) Spędzanie czasu z rodziną oraz znajomymi (150 minut):

- Wpływ wspólnego spędzania czasu na rozwój psychofizyczny dziecka.
- Dzielenie obowiązków wychowawczych z sąsiadami: rotacyjna dzienna nad dziećmi w ramach relacji dobrosąsiedzkich.
- Wykorzystanie gier planszowych – prezentacja najpopularniejszych gier planszowych (do wykorzystania materiał z działania pt.: „Gry planszowe”).
- Wprowadzenie do idei gier miejskich, prezentacja przykładów takich gier
- Wspólne inicjatywy: gotujemy razem, impreza składkowa.
- A może na rower – wpływ uprawiania jazdy na rowerze na poprawę ogólnej zdrowotności, prezentacja okolicznych tras rowerowych.

6. Scenariusz warsztatu:

- Organizacja warsztatów będzie umożliwiała uczestnictwo w nich osób z niepełnosprawnościami. Uczestnicy warsztatów to osoby posiadające dzieci jak również te bezdzietne. Dobór uczestników zostanie dokonany przez pracowników OPS oraz na zasadzie dobrowolnych zgłoszeń osób, które zapoznały się z ogłoszeniem o warsztatach. Ogłoszenie będzie dostępne na tablicy ogłoszeń w Gminie, w Domu Kultury oraz lokalnych mediach. O warsztatach będą również informowali pracownicy poradni psychologiczno-pedagogicznej
- Organizacja: za organizację warsztatu odpowiadać będzie Urząd Gminy. Zajęcia zostaną zorganizowane w pomieszczeniach urzędu lub innych, wskazanych przez Urząd. Szczegóły organizacyjne będą uzgadniane w zależności od potrzeb ze Społeczną Radą Projektu Potencjały. Rada będzie również odpowiedzialna za szczegółowe konsultacje odnośnie rodzaju organizowanych warsztatów.
- Czas trwania poszczególnych modułów tematycznych podano w (). Całość warsztatu zajmie 240 minut + przerwy.
- Wprowadzenie: temat warsztatu; omówienie podstawowych zasad pracy warsztatowej; wyszczególnienie zagadnień, które zostaną omówione; wskazanie technik pracy warsztatowej, które zostaną podczas warsztatu wykorzystane.
- Realizacja zaplanowanych ćwiczeń przy użyciu technik pracy warsztatowej, tj.: miniwykładu, burzy mózgów, pracy w podgrupach, dyskusji, odgrywania scen, prezentacji.

- Prowadzący wybiera techniki pracy warsztatowej wymienione w karcie (m.in.: miniwykład; burzę mózgów; pracę w podgrupach; dyskusję;). Prowadzący może również zdecydować się na wybór technik w oparciu o swoje doświadczenie.

Załącznik 21 Warsztaty Zarządzania konfliktami oraz regulamin porządku domowego

1. Nazwa warsztatu **Warsztaty „Zarządzanie konfliktami oraz regulamin porządku domowego”**

2. Ogólna charakterystyka warsztatu.

Warsztaty te mają na celu ukazanie głównych powodów konfliktów rodzinnych, które w bardzo wielu przypadkach są jednakowe dla wielu rodzin. Pokazanie podobieństw w źródłach konfliktów domowych ma na celu ukazanie modelowych sposobów ich rozwiązywania. Innymi słowy – mimo iż konflikt to sytuacja dynamiczna dziejąca się w relacji różniących się do siebie jednostek, to szereg jego elementów (źródła, powstawanie sytuacji konfliktowej, jej eskalacja i ujęcie) są tożsame a tym samym dobrze znane psychologii.

Warsztaty te mają na celu przygotowanie rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa, do rozumienia i rozwiązywania sytuacji konfliktowych.

3. Cele warsztatów.

Warsztaty wychodzą naprzeciw zdiagnozowanym deficytom, w tym m.in.:

- deficytom w zakresie komunikacji w rodzinie – w rodzinie często pojawiają się spory, napięcia, konflikty;
- deficytom w zakresie spraw opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, szczególnie w rodzinach z niepełnosprawnością
- deficytom w zakresie problemu nadużywania alkoholu; problemów z przemocą w rodzinie;

4. Opis sposobu realizacji warsztatów:

- liczba uczestników: 8 do 12. Pracownicy OPS dołożą starań aby zapewnić równomierny udział mężczyzn i kobiet. W tym celu będą prowadzili rozmowy w rodzinach wskazując, że udział obojga partnerów znacznie zwiększa szanse na sukces.
- liczba i wymagane kompetencje osób prowadzących warsztaty: psycholog lub pracownik poradni psychologiczno-pedagogicznej z doświadczeniem prowadzenia zajęć dla osób dorosłych, pracownik poradni rodzinnej lub terapeuta z doświadczeniem w prowadzeniu zajęć grupowych,;
- wymagana infrastruktura: jedno pomieszczenie, zestaw stołów, krzesła,

5. Potrzebne materiały:

- tablica flipchart, rzutnik cyfrowy, przenośny komputer, materiały piśmiennicze

6. Tematyka warsztatów:

a) Źródła konfliktów (60 minut)

- Różnice w typologii osobowości;
- Podział ról w związku;
- Podział obowiązków rodzinnych (w tym wychowawczych względem dzieci)
- Trudna sytuacja majątkowa jako źródło konfliktów

b) Regulamin porządku domowego (45 minut):

- wpływ porządku w domu i w najbliższej okolicy (podwórko) na zdrowie psychiczne członków gospodarstwa domowego, w tym przede wszystkim dzieci,

- obowiązki domowe jako główne źródło konfliktów rodzinnych,
- spis i podział obowiązków domowych w formie regulaminu jako propozycja wyjścia z sytuacji konfliktowych,

c) Rozwiązywanie konfliktów (105 minut):

- Umiejętność słuchania
- Umiejętność komunikowania się
- Sposoby radzenia sobie ze stresem
- Metody kanalizowania konfliktów oraz znajdowania rozwiązań w trudnych sytuacjach życiowych
- Instytucje mogące służyć mediacją w rodzinie

d) Przemoc (90 minut)

- Różne formy przemocy (fizyczna, psychiczna)
- Nadużywanie alkoholu
- Wpływ przemocy na rozwój psychiczny dzieci
- Stan prawny odnośnie stosowania różnych form przemocy
- Instytucje, do których należy zwrócić się o pomoc

7. Scenariusz warsztatu:

- Organizacja warsztatów będzie umożliwiała uczestnictwo w nich osób z niepełnosprawnościami. Uczestnicy warsztatów to osoby posiadające dzieci jak również te bezdzietne. Dobór uczestników zostanie dokonany przez pracowników OPS oraz na zasadzie dobrowolnych zgłoszeń osób, które zapoznały się z ogłoszeniem o warsztatach. Ogłoszenie będzie dostępne na tablicy ogłoszeń w Gminie, w Domu Kultury oraz lokalnych mediach. O warsztatach będą również informowali pracownicy poradni psychologiczno-pedagogicznej
- Organizacja: za organizację warsztatu odpowiadać będzie Urząd Gminy. Zajęcia zostaną zorganizowane w pomieszczeniach urzędu lub innych, wskazanych przez Urząd. Szczegóły organizacyjne będą uzgadniane w zależności od potrzeb ze Społeczną Radą Projektu Potencjały. Rada będzie również odpowiedzialna za szczegółowe konsultacje odnośnie rodzaju organizowanych warsztatów.
- Czas trwania poszczególnych modułów tematycznych podano w (). Całość warsztatu zajmie 300 minut + przerwy. Poszczególne moduły można zorganizować oddzielnie lub w połączeniu z innymi warsztatami.
- Wprowadzenie: temat warsztatu; omówienie podstawowych zasad pracy warsztatowej; wyszczególnienie zagadnień, które zostaną omówione; wskazanie technik pracy warsztatowej, które zostaną podczas warsztatu wykorzystane.
- Realizacja zaplanowanych ćwiczeń przy użyciu technik pracy warsztatowej, tj.: miniwykładu, burzy mózgów, pracy w podgrupach, dyskusji, odgrywania scen, prezentacji.

Prowadzący wybiera techniki pracy warsztatowej wymienione w karcie (m.in.: miniwykład; burzę mózgów; pracę w podgrupach; dyskusję;). Prowadzący może również zdecydować się na wybór technik w oparciu o swoje doświadczenie.

Załącznik 22 Warsztaty dla rodziców z zagrożeń w sieci i telewizji

Warsztaty wychodzą naprzeciw zdiagnozowanym deficytom, w tym m.in.:

- deficytom w zakresie opieki nad dziećmi;

- deficytom w zakresie odpowiedzialnego podejścia do rodzicielstwa;
- deficytom w zakresie zdolności opiekuńczych;

1. Opis sposobu realizacji warsztatów:

- liczba uczestników: 8 do 12 Pracownicy OPS będą starali się zapewnić równy udział kobiet i mężczyzn w warsztatach. W rozmowach prowadzonych ze swoimi podopiecznymi będą podkreślali, że szereg poruszanych w trakcie warsztatów zagadnień ma charakter techniczny, więc może to właśnie panowie będą potrafili skuteczniej ochronić swoje dzieci od zagrożeń, jakie przynoszą nowe media, gdy nie są poddane kontroli rodzicielskiej. Prowadząc rozmowy w rodzinach pracownicy OPS zwrócą szczególną uwagę na zagrożenie kontaktu dziecka z nieznaną osobą starszą, poznaną w Internecie. Taki sposób prowadzenia rekrutacji powinien ukazać obojgu rodzicom powagę istniejących zagrożeń, którym najlepiej mogą zaradzić, gdy oboje wezmą udział w warsztacie.
- liczba i wymagane kompetencje osób prowadzących warsztaty: pedagog szkolny lub psycholog z poradni pedagogiczno-psychologicznej (temat "A" oraz "C") oraz nauczyciel informatyki lub informatyk z doświadczeniem prowadzenia zajęć grupowych (temat "B" i "C")
- wymagana infrastruktura: jedno pomieszczenie, zestaw stołów, krzesła,

2. Potrzebne materiały:

- tablica flipchart, rzutnik cyfrowy, przenośny komputer, materiały piśmiennicze

3. Tematyka warsztatów:

a) Niebezpieczne treści w telewizji (60 minut)

- zwrócenie uwagi na dobór treści do wieku dziecka,
- zwrócenie uwagi na czas spędzany przez dziecko przed telewizorem,
- zwrócenie uwagi na inne formy spędzania wolnego czasu przez dziecko; szczególnie w formie zajęć w grupie rówieśniczej

b) Zagrożenia związane z nadużywaniem Internetu (90 minut):

- zwrócenie uwagi na czas spędzany przez dziecko przy komputerze i w Internecie (w tym także w telefonie z dostępem do sieci)
- zwrócenie uwagi na nieodpowiednie treści dostępne w Internecie (w tym np.: pornografia)
- zwrócenie uwagi na nadużywanie gier (gry stają się nałogiem takim samym jak palenie papierosów, nadużywanie alkoholu)
- zwrócenie uwagi na brutalizację gier (szczególnie w przypadku małych dzieci)
- zwrócenie uwagi na wspólne korzystanie z gier i programów przez rodziców i dzieci
- zwrócenie uwagi na kontrolę rodzicielską
- prezentacja wyników badań odnośnie nadużywania komputera i Internetu przez dzieci i młodzież

c) Zagrożenia związane z nawiązywaniem znajomości przez Internet (90 minut)

- prezentacja portali społecznościowych
- zwrócenie uwagi na niebezpieczeństwo anonimowych znajomości nawiązywanych w sieci

- zwrócenie uwagi na dane, które dziecko zostawia o sobie w sieci
- zwrócenie uwagi na kontrolę rodzicielską i budowanie zaufania dziecka
- zwrócenie uwagi na wspólne korzystanie z Internetu przez rodziców i dzieci
- prezentacja wyników badań odnośnie zagrożeń w sieci

4. Scenariusz warsztatu:

- Organizacja warsztatów będzie umożliwiała uczestnictwo w nich osób z niepełnosprawnościami. Uczestnicy warsztatów to osoby posiadające dzieci. Dobór uczestników zostanie dokonany przez pracowników OPS oraz na zasadzie dobrowolnych zgłoszeń osób, które zapoznały się z ogłoszeniem o warsztatach. Ogłoszenie będzie dostępne na tablicy ogłoszeń w Gminie, w Domu Kultury oraz lokalnych mediach. O warsztatach będą również informowali nauczyciele w czasie zebrań rodziców.
- Organizacja: za organizację warsztatu odpowiadać będzie Urząd Gminy. Zajęcia zostaną zorganizowane w pomieszczeniach urzędu lub innych, wskazanych przez Urząd. Szczegóły organizacyjne będą uzgadniane w zależności od potrzeb ze Społeczną Radą Projektu Potencjały. Rada będzie również odpowiedzialna za szczegółowe konsultacje odnośnie rodzaju organizowanych warsztatów.
- Czas trwania poszczególnych modułów tematycznych podano w (...). Całość warsztatu zajmie 240 minut + przerwy.
- Wprowadzenie: temat warsztatu; omówienie podstawowych zasad pracy warsztatowej; wyszczególnienie zagadnień, które zostaną omówione; wskazanie technik pracy warsztatowej, które zostaną podczas warsztatu wykorzystane.
- Realizacja zaplanowanych ćwiczeń przy użyciu technik pracy warsztatowej, tj.: miniwykładu, burzy mózgów, pracy w podgrupach, dyskusji, prezentacji.

Prowadzący wybiera techniki pracy warsztatowej wymienione w karcie (m.in.: miniwykład; burzę mózgów; pracę w podgrupach; dyskusję;) Prowadzący może również zdecydować się na wybór technik w oparciu o swoje doświadczenie.

Załącznik 23 Karta zgłoszenia Odbiorcy

....., dnia r.

KARTA ZGŁOSZENIA

Niniejszym wyrażam zgodę na uczestnictwo w działaniach modelu „Potencjały.

Dobrowolnie wyrażam zgodę na gromadzenie, przetwarzanie i przekazywanie naszych danych osobowych (zgodnie z Ustawą z dnia 29 sierpnia 1997 r. o ochronie danych osobowych (tekst jednolity: Dz.U. z 2015r., poz. 2135, ze zm.) na potrzeby projektu „Potencjały – nowe formy kapitału społecznego w Opatowie”

Ponadto wyrażam zgodę na przekazywanie informacji, dotyczących naszej rodziny lokalnym partnerom społecznym, zaangażowanym we wdrażanie modelu. Zostałem poinformowany o zakresie gromadzonych danych, posiadanych przeze mnie prawie do wglądu w te dane oraz prawie do ich poprawiania. Wyrażona przeze mnie zgoda na przetwarzanie danych osobowych może zostać wycofana w każdym czasie.

Adres zamieszkania:

Telefon kontaktowy:

.....
Podpis*

* Decyzję o udziale w testowaniu modelu i zgodę na przetwarzanie danych osobowych niepełnoletnich członków rodziny - podejmuje i wyraża podpisem osoba dorosła - ich rodzic lub prawny opiekun.

(dokument powinien być wypełniony komputerowo, bez stosowania się do ograniczeń w ilości znaków)

II. Szkoła

1. Wprowadzenie

Celem modelu opracowanego w ramach projektu "Potencjały" jest kompleksowe podejście do problemu dziedziczenia ubóstwa. Działania modelu koncentrują się na dzieciach – to one mają przełamać dysfunkcyjne wzorce w rodzinach, w których toczą się procesy dziedziczenia biedy. Szkoła jest w konsekwencji instytucją kluczową dla działań modelu – także dlatego, że a) Edukacja stanowi główną ścieżkę awansu społecznego. Tym samym jest także głównym mechanizmem emancypacji - nie tylko w wymiarze ekonomicznym, ale również społecznym. b) Grupy koleżeńskie to jednocześnie „grupy pierwotne” stanowiące dla dzieci i młodzieży podstawowy punkt odniesienia. To w szkole powstają i utrwalają się relacje, które składają się na kapitał społeczny w jego najbardziej podstawowej postaci, relacje, które w późniejszych latach będą kształtować szanse życiowe – na przykład na rynku pracy. c) Dla dzieci z rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa szkoła jest jedynym miejscem, w którym mają one szansę na ukształtowanie tego, co mamy za kapitał kulturowy i co jednocześnie wyznacza możliwości i szanse partycypacji społecznej i późniejsze szanse na rynku pracy. d) Szkoła zapewnia profesjonalne wsparcie także w zakresie diagnozowania cech kształtujących szanse życiowe. Jest to szczególnie ważne w przypadku młodzieży z rodzin o niskim poziomie kapitału kulturowego. Działania modelu skierowane do uczniów za pośrednictwem szkoły mają wzmocnić wskazane wyżej funkcje szkoły przy założeniu, że szczególnie silnie powinny one działać wobec dzieci z rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia wielowymiarowo rozumianego ubóstwa, i w których konsekwencje rozmaitych braków (kapitału kulturowego, społecznego i finansowego) są szczególnie wyraźne.

Z rozmaitych powodów szkoły - pełniące kluczową funkcję w procesach wyznaczających pozycje strukturalną jednostek - nie zawsze są w stanie zaadresować te problemy, które mają źródło w środowisku uczniów. Na przykład próby komunikacji z rodziną – o ile podejmowane – niekoniecznie okazują się skuteczne z powodu braku odpowiednich kompetencji kulturowych rodziców. Inaczej mówiąc, wysiłki pedagogów trafiają na barierę niskiego kapitału kulturowego i niekoniecznie ukształtowanych aspiracji. W przypadku rodzin trwale funkcjonujących w obszarze ubóstwa problem jest tym poważniejszy, że brak odpowiednich postaw jest wzmocniany faktycznym brakiem możliwości inwestowania w edukację dzieci i licznymi dysfunkcjami środowiska.

Dlatego zawarte w modelu rozwiązania mają charakter kompleksowy w takim sensie, że angażują rozmaite instytucje – szkoły, pomoc społeczną, urząd pracy, przychodnie itd., i zakładają minimalny zakres koordynacji działań i co najmniej wymianę informacji między instytucjami. Skoro model adresuje przede wszystkim potrzeby dzieci i młodzieży z rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa, i skoro szkoła jest kluczową instytucją, której działania pozwalają ograniczyć skutki tych cech, to siłą rzeczy minimalny zakres kooperacji między szkołą a ośrodkiem pomocy społecznej obejmuje wymianę informacji o tym, którzy uczniowie znajdują się w grupie odbiorców modelu (tj. pochodzą z rodzin, w których przynajmniej dwa pokolenia korzystały ze wsparcia pomocy społecznej). Nie wątpimy, że taka wymiana informacji faktycznie ma miejsce – choćby przy okazji organizacji dożywiania dzieci. Istotne, aby wymiana ta była systematyczna i uporządkowana; temu uporządkowaniu ma służyć Rada modelu, w której będą nie powinno zabraknąć przedstawicieli szkół (nauczycieli, psychologów szkolnych, pedagogów) z terenu gminy.

Istotne jest i to, żeby działania modelu „nie szkodziły”, żeby – przede wszystkim – nie generowały stygmatyzacji i nie pogłębiały i tak istniejącego zróżnicowania w grupach rówieśniczych. Jest to podstawowy powód, dla którego te elementy modelu, które są skierowane do szkół obejmują wszystkich uczniów i mają „egalitarny” charakter. Zadaniem szkoły jest nie tyle adresowanie działań – osobno - do pewnej kategorii dzieci i młodzieży, co raczej zadbanie, aby była ona włączana w te działania i brała w nich aktywny udział niezależnie od podziałów w grupach rówieśniczych. Na

podobnej zasadzie funkcjonować powinny unijne reguły równościowe – nie chodzi o to, żeby kobiety (lub mężczyźni) i osoby z niepełnosprawnościami traktować w sposób szczególny i odrębny, ale raczej o to, żeby umożliwić im równe szanse partycypacji w życiu zbiorowym, co wiąże się z promowaniem zasad i mechanizmów równego dostępu do rozmaitych dóbr i usług – takich w szczególności, które szanse na partycypację kształtują. „Demokratyczność” działań modelu ma tym większy sens, że szkoła – na podstawie odpowiednich ustaw – oferuje „adresowane” wsparcie psychologiczne i pedagogiczne uczniom z trudnościami – w tym także uczniom z naszej grupy docelowej. Diagnoza, na której opiera się model nie pozwala stwierdzić, żeby to wsparcie było w jakikolwiek sposób nieefektywne i wymagało korekt.

Jeśli idzie o szkoły, to model przede wszystkim takie działania, które opierają się na metodach tzw. blended learning – hybrydowego kształcenia polegającego na jednoczesnym wykorzystaniu technologii cyfrowych i bezpośredniego kontaktu z uczniem, które mają na celu aktywizację uczniów i ich wsparcie w zakresie budowy kapitału kulturowego i społecznego – przy czym chodzi w szczególności o dzieci i młodzież z grupy docelowej modelu. Model dostarcza „oprzyrządowania” związanego z adaptacją i stosowaniem wspomnianej metody. Stosowne elementy portalu modelu „Potencjały” zostały szczegółowo omówione w trzeciej części modelu zatytułowanej „Technologia informacyjna wspierająca działania modelu”. Model przewiduje także szkolenie nauczycieli w stosowaniu tej metody – prowadzone także przy pomocy metod hybrydowych. „Szkolenie przez działanie” ma ułatwić nauczycielom późniejsze „uczenie przez działanie”.

2. Wytyczne do diagnozowania cech w zakresie wzorców mentalnych sprzyjających dziedziczeniu ubóstwa

Zdiagnozowane na etapie prac nad modelem cechy rodzin w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa, i które negatywnie wpływają na wyniki uczenia osiągnięte w szkole to m.in. -w zakresie

- form opieki nad dziećmi (ograniczenie jej do zapewnienia bytu materialnego);
- organizowania wolnego czasu
- planowania przyszłości dzieci
- stereotypowego pojmowania ról kobiet i mężczyzn
- wspierania dzieci w wykonywaniu obowiązków szkolnych
- kapitału kulturowego, społecznego i finansowego;
- wiary we własne możliwości i moc sprawczą, niski poziom własnej inicjatywy i przedsiębiorczości;
- w radzeniu sobie ze sprawami opiekuńczo-wychowawczymi i prowadzenia gospodarstwa domowego.

Dziedziczenie ubóstwa to proces polegający na odtwarzaniu nieuprzywilejowanej pozycji w strukturze społecznej przez kolejne pokolenia członków rodziny. Innymi słowy chodzi tu o mechanizm polegający na zajmowaniu niskich pozycji społecznych przez młode osoby, których rodzice również zajmują niskie pozycje społeczne. Liczne przeprowadzone badania pokazują, że istotą tego procesu jest powielanie negatywnych wzorców mentalnych, które determinują podejmowanie określonych wyborów, w efekcie których jednostka zajmuje niską pozycję społeczną, przejawiającą się np.: wykonywaniem zawodu o małym prestiżu, niskiej płacy i niepewnym zatrudnieniu. To oczywiście jest duże uproszczenie tego skomplikowanego zjawiska, jednak pokazuje jego najważniejsze i łatwo uchwytnie reperkusje. Uczniowie decydują się na zawody dające mniejsze szanse na lepszą pracę (rozumianą przez prestiż wykonywanego zawodu i możliwą do uzyskania płacę) determinowani dwoma podstawowymi grupami czynników:

- Po pierwsze - i tu ten wpływ jest najsilniejszy - decyzja o wybraniu krótszej lub dłuższej drogi edukacyjnej (tzn. rezygnacja ze studiów by szybciej wejść na rynek pracy) jest motywowana obecnie osiąganymi wynikami w nauce. Innymi słowy, co pokazały również przeprowadzone w projekcie badania, uczniowie z wyższą średnią częściej deklarują chęć pójścia na studia

(odpowiednio: osoby o niższych wynikach rzadziej decydują się na podjęcie dłuższego kształcenia);

- Po drugie istotna jest presja środowiska domowego na szybkie usamodzielnienie się, niezależnie od obecnie osiąganych wyników w nauce. Może zatem dość do sytuacji, że uczeń osiągający dobre wyniki w nauce, nie decyduje się na wybranie dłuższej, ale i dającej większe szanse na sukces zawodowy ścieżki edukacyjnej.

Warto zwrócić uwagę na dwie grupy uczniów:

1. osiagających słabe wyniki edukacyjne. To jest zadanie dla nauczycieli wszystkich przedmiotów, przy czym dwa z nich są tutaj najważniejsze:

a) matematyka, jako przedmiot uczący kompetencji kluczowych. Innymi słowy, uczniowie osiagający gorsze wyniki w nauce matematyki stają przed niebezpieczeństwem braków w jednej z kluczowych kompetencji;

b) język obcy (przeważnie angielski), którego znajomość w XXI wieku jest także kompetencją kluczową. Zagadnienie słabych wyników w nauce języka obcego jest tym ważniejsze, że jest to ten obszar nauki, w którym rodzice z domów o niższym kapitale kulturowym nie są w stanie pomóc dziecku w nauce. Innymi słowy - słabo wykształceni rodzice po prostu nie znają w ogóle języka angielskiego i nie są w stanie pomóc dziecku w odrobieniu pracy domowych z tego przedmiotu. Jeśli z niskim poziomem kapitału kulturowego łączy się niski poziom kapitału finansowego (bieda), to dziecko nie zostanie skierowane na płatne, dodatkowe lekcje z języka angielskiego. Przeprowadzone badania pokazały, że uczestnictwo w płatnych, dodatkowych lekcjach z języka angielskiego jest czynnikiem silnie stratyfikującym lokalną społeczność. Chodzi tu po prostu o to, że jeśli dziecko ma słabe wyniki w nauce języka obcego to należy wówczas:

- sprawdzić czy pobiera ona dodatkowe lekcje (prawdopodobnie nie pobiera, bo gdyby pobierało to by nie miało słabych wyników);

- sprawdzić sytuację domową rodziny z której pochodzi dziecko - czy słabe wyniki i brak starań w kierunku ich poprawy wynika z niezadbania opiekuńczo-wychowawczego czy jest efektem trudnej sytuacji materialnej gospodarstwa domowego.

Ogólnie rzecz biorąc słabe wyniki w nauce konkretnych uczniów w ogóle są problemem, z którym mierzą się nauczyciele - m.in.: w tym celu organizowane są zajęcia wyrównawcze. Biorąc pod uwagę perspektywę biedy (lub dziedziczenia ubóstwa) problem ten przybiera bardziej złożony kontekst: Dzieci z zamożnych rodzin mają wiele sposobów zrekompensowania wpływu słabych wyników w nauce na ich dalsze losy zawodowe - np.: prywatne korepetycje, dodatkowe zajęcia językowe, czy po prostu odziedziczenie zasobów majątkowych z domu rodzinnego. Dzieci z ubogich rodzin nie mają tych możliwości - ich po prostu nie jest stać na to, aby się źle uczyć. Wniosek zatem jaki z tego płynie to jest sprawdzenie sytuacji domowej ucznia, który ma słabe wyniki w nauce.

2. decydujących się na szybkie wejście na rynek pracy, zaraz po ukończeniu obowiązkowej edukacji. to jest zadanie dla pedagoga szkolnego lub doradcy zawodowego (bardzo często będzie to jedna i ta sama osoba). Sytuacja taka może zostać zdiagnozowana albo w czasie indywidualnej pracy z uczniem, albo w czasie grupowych zajęć poświęconych tematyce doradztwa zawodowego (w których przebieg model nie ingeruje w żaden sposób uznając profesjonalne kompetencje pedagogów i psychologów szkolnych). Do tego można także użyć znajdującego się w załączeniu scenariusza lekcji „Bilans predyspozycji zawodowych” z wykorzystaniem technik diagnozy inteligencji wielorakiej Howarda Gardnera. Scenariusz ten pełni dwie funkcje; z jednej strony w swobodny sposób uwrażliwia na problemy związane z wyborem zawodu, a z drugiej – pozwala na 'autodiagnozę' w angażujący, bo skoncentrowany na pracy grupowej sposób.

Elementem tej lekcji może być poproszenie uczniów o przedstawienie zawodu, który chcieliby wykonywać w przyszłości, w kontekście umiejętności (talentów) jakie należy posiadać, aby ów zawód

wykonywać. Lekcję, w formie pogadanki, można poszerzyć o poznanie opinii uczniów nt. subiektywnie postrzeganych własnych szans na wykonywanie wymienionego zawodu. Jeśli uczeń co prawda wskaże zawód wymagający ukończenia wyższych studiów ale później powie, że nisko ocenia swoje szanse aby podążać drogą prowadzącą do wykonywania tego zawodu, należy na ten przypadek zwrócić uwagę (zwłaszcza, gdy nauczyciel wie, że ów uczeń ma dobre wyniki w nauce). Innym wymiarem tego samego problemu może być wskazanie przez ucznia zawodu mało prestiżowego lub też wiążącego się z szybkim wejściem na rynek pracy. Prowadzący zajęcia powinien wiedzieć, że jedną z cech występujących w rodzinach, gdzie toczą się problemy dziedziczenia ubóstwa jest mała wiara we własne możliwości i własną moc sprawczą. Innymi słowy - rodziny, gdzie dziedziczone jest ubóstwo, często nie tworzą "środowiska aspirującego" dla dzieci; nie wskazują im wyzwń, które należy pokonać a do których należy się odpowiednio wcześniej przygotować (czyli po prostu zaplanować swoją karierę w dłuższej perspektywie a potem ów plan wytrwale, krok po kroku, realizować).

Obie w/w sytuacje są przesłanką do podjęcia indywidualnej rozmowy doradczej z uczniem. Jest to zadanie, które z powodzeniem może wykonać pedagog szkolny lub nauczyciel przygotowany do roli doradcy zawodowego. W czasie tej rozmowy pedagog diagnozuje motywację ucznia, stojącą za określonymi wyborami odnośnie dalszego kształcenia. Jeśli istnieje podejrzenie, że wynika ona z trudnej sytuacji finansowej, powinien podjąć działania mające na celu sprawdzenie sytuacji domowej rodziny.

Pozostałe przesłanki, które mogą świadczyć, że uczeń pochodzi z rodziny, w której istnieje mechanizm dziedziczenia ubóstwa to:

- wielodzietność. Bardzo często rodziny biedne to również rodziny wielodzietne (troje i więcej dzieci w gospodarstwie domowym);
- alienacja ucznia z dodatkowych, grupowych form spędzania czasu przez całą klasę, szczególnie gdy uczestnictwo w tych aktywnościach wiąże się z ponoszeniem wydatków (np.: wyjazd na zieloną szkołę, szkolna wycieczka rowerowa);
- problemy wychowawcze, które uczeń sprawia w szkole;
- absencje w zajęciach szkolnych;
- niezadbany, często brudny ubiór; w tym także problemy w utrzymaniu higieny osobistej.

Także w ich wypadku nauczyciel wychowawca podejmuje działania mające na celu sprawdzenie sytuacji domowej rodziny.

Sprawdzenie sytuacji domowej rodziny, z której pochodzi dziecko może zostać dokonane na kilka uzupełniających się sposobów:

- rozmowa z pedagogiem szkolnym. Pedagog szkolny uzyska od ośrodka pomocy społecznej listę rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa a następnie sprawdzi, dzieci której z tych rodzin uczęszczają do szkoły podstawowej lub gimnazjum, w którym on pracuje. Wykaz tych dzieci będzie dostępny dla nauczycieli realizujących poszczególne działania z modelu "Potencjały". Jest to bardzo istotny element praktycznie każdego z działań, gdyż nauczyciele przystępując do ich realizacji powinni położyć szczególny naciska na to, aby dzieci z tej listy znalazły się w grupie realizującej dane działanie. Czasami może to być trudne, gdyż działanie będzie realizowane z dziećmi będącymi w jednym przedziale wiekowym (ten sam etap nauki szkolnej). Wówczas nauczyciel musi tak zorganizować działanie, aby wzięły w nim udział wszystkie dzieci z rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa, będące w jednakowym wieku (uczęszczając do klas na tym samym poziomie).
- rozmowa z innymi nauczycielami w szkole (w lokalnej społeczności niektóre informacje są rozprowadzane nieformalnymi kanałami);
- rozmowa z wychowawcą klasy, do której uczęszcza uczeń;
- rozmowa z przedstawicielem komitetu rodzicielskiego - np.: czy są sygnały, że rodzina ma problem z uiszczaniem składek.

- rozmowa z pracownikiem OPS`u nt. rodziny

Inną formą diagnozy proponowanej w modelu jest przeprowadzana cyklicznie, np. co 6 miesięcy, elektroniczna ankieta ilościowa dla wszystkich uczniów szkoły. Rolą wychowawców klas lub innych nauczycieli wyznaczonych do roli koordynatora ankiety, jest zapewnienie, aby wszyscy uczniowie z danej klasy wzięli w niej udział.

Celem tej ankiety jest sprawdzenie oddziaływania wszystkich działań opracowanych w projekcie na młodzież uczęszczająca do gimnazjów oraz szkół podstawowych, pochodzącą z rodzin, gdzie toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa. Cykliczna realizacja ankiety (panel) pozwoli stwierdzić, czy zaobserwowane na etapie pogłębionej diagnozy problemy młodzieży ulegają zmniejszeniu czy też pozostają na tym samym poziomie, co świadczyłoby o nieskuteczności prowadzonych działań. Ankieta diagnozuje jednak – przez założenie pełnej anonimowości - sytuację w szkole traktowanej jako całość i nie służy diagnoz indywidualnych. Niemniej jednak, odpowiedzi na pytania ankiety pozwolą określić sposób korzystania z technologii i zakres potrzeb w tym względzie, zakres występowania wśród uczniów zjawisk niepożądanych, stopnia ich zaangażowania w życie szkoły, kompetencje cyfrowe, występowanie niektórych problemów z funkcjonowaniem uczniów w grupach rówieśniczych i zakres angażowania się w zachowania ryzykowne. Ankieta – jeśli systematycznie powtarzana – pozwala na śledzenie dynamiki w/w zjawisk i może być używana do ewaluacji wybranych elementów programu szkoły.

Ankieta będzie realizowana w formie elektronicznej. Każdy uczeń będzie miał założone specjalne konto z indywidualnym loginem i hasłem. Koordynator ankiety będzie miał możliwość sprawdzenia czy konkretny uczeń wzięł udział w ankiecie. Dodatkowo koordynator będzie mógł zaznaczyć w systemie ankiety uczniów pochodzących z rodzin, gdzie toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa. Listę tych uczniów koordynator uzyska od pedagoga szkolnego. Koordynator nie będzie jednak miał możliwości podejrzenia odpowiedzi wskazanych w ankiecie przez poszczególnych uczniów.

Ankieta przeznaczona jest dla uczniów od II etapu nauczania – wypełnienie ankiety o podobnym stopniu trudności nie sprawiało kłopotów uczniom czwartych i piątych klas SP (w czasie pogłębionej diagnozy terytorium).

Załącznik: Narzędzie do diagnozy - ankieta szkolna

I. "Korzystanie z Internetu w domu"

1. Jakie sprzęty są w Twoim domu? [kafeteria: Mam do własnego użytku/Dzielię z innymi domownikami/ Nie mam dostępu]

- 1 komputer stacjonarny
- 2 laptop
- 3 tablet
- 4 telefon dotykowy - smartfon
- 5 tradycyjny telefon komórkowy
- 6 drukarka
- 7 konsola do gier
- 8 Telewizja satelitarna lub kablowa
- 9 Sprzęt audio (wieża lub radio z CD)
- 10 Odtwarzacz plików mp3
- 11 Telewizor LCD lub plazmowy
- 12 Telewizor z kineskopem
- 13 Rower
- 14 Sprzęt sportowy – np. deskorolka, wrotki lub łyżworolki, narty
- 15 Skuter

2. Czy w Twoim domu masz dostęp do Internetu?

a) tak

- b) nie
- 3a. Ile godzin dziennie przeciętnie korzystasz w domu z komputera/laptopa z Internetem? [jeśli zaznaczył, że ma takowe sprzęty w domu]
[pokazać suwakiem liczbę godzin 0-12]
- 3b. Ile godzin dziennie przeciętnie korzystasz w domu z konsoli do gier?
[pokazać suwakiem liczbę godzin 0-12]
- 3c. Ile godzin dziennie przeciętnie korzystasz w domu z tableta/smartfona/telefonu z dostępem do Internetu?
[pokazać suwakiem liczbę godzin 0-12]
4. Co robisz w Internecie, gdy jesteś w domu? [skala: b.często, często, rzadko, bardzo rzadko, nigdy, trudno powiedzieć]
- szukam informacji
 - gram w gry
 - oglądam filmy kinowe/telewizyjne
 - oglądam śmieszne filmiki (np. Youtube)
 - słucham muzyki
 - odwiedzam portale społecznościowe
 - rozmawiam przez komunikatory internetowe / czaty
 - czytam blogi / oglądam vlogi
 - robię zakupy w e-sklepach (np.: na allegro/aliexpres/olx)
 - wykorzystuję Internet do odrabiania lekcji
 - czytam książki
- 5a. Jak często zdarza Ci się nie dosypiać lub spać za krótko przez to, że do późnej nocy jesteś w Internecie? [skala: b.często, często, rzadko, bardzo rzadko, nigdy, trudno powiedzieć]
- 5b. Jak często rodzice lub inni domownicy narzekają na ilość czasu, jaką spędzasz w Internecie?
- 5c. Jak często zdarza Ci się, że Twoje stopnie lub nauka ucierpiały dlatego, że tyle czasu spędzasz e Internecie?
- 5d. Jak często zdarza Ci się, że zaniedbujesz obowiązki domowe, aby spędzić więcej czasu w Internecie?
- 5e. Jak często zdarza Ci się, że wolisz spędzać czas w Internecie zamiast wyjść gdzieś z innymi?
- 5f. Jak często masz poczucie, że życie bez Internetu byłoby nudne, puste lub pozbawione treści?
6. Jak często rodzice sprawdzają, co robisz w Internecie?
- a) bardzo często
 - b) często
 - c) rzadko
 - d) bardzo rzadko
 - e) nigdy
 - f) trudno powiedzieć
7. Czy Twoi rodzice korzystają z komputera / Internetu?
- a) tak
 - b) nie
- 7a. Jak często rodzice korzystają z Internetu? [pytanie pojawia się jedynie w sytuacji kiedy zaznacza że rodzice korzystają z Internetu]
- a) codziennie lub prawie codziennie
 - b) kilka razy w tygodniu
 - c) mniej więcej raz na tydzień
 - d) od jednego do kilku razy w miesiącu
8. Jak często zdarza się, że robisz coś na komputerze lub korzystasz z Internetu (np. przeglądasz strony internetowe, oglądasz filmy) WSPÓLNIE Z RODZICAMI?
- a) codziennie lub prawie codziennie
 - b) kilka razy w tygodniu
 - c) mniej więcej raz na tydzień
 - d) od jednego do kilku razy w miesiącu

- e) rzadziej niż raz w miesiącu
 - f) w ogóle
 - g) trudno powiedzieć
9. Jak często rodzice pomagają Ci odrabiać prace domowe?
- a) codziennie lub prawie codziennie
 - b) kilka razy w tygodniu
 - c) mniej więcej raz na tydzień
 - d) od jednego do kilku razy w miesiącu
 - e) rzadziej niż raz w miesiącu
 - f) w ogóle
 - g) trudno powiedzieć

II. "Korzystanie z Internetu w szkole"

10. Czy nauczyciele wykorzystują komputer lub tablicę interaktywną podczas innych lekcji niż zajęcia z informatyki?
- a) bardzo często
 - b) często
 - c) rzadko
 - d) bardzo rzadko
 - e) w ogóle
 - f) trudno powiedzieć
11. Jak często nauczyciele zadają prace domowe, do wykonania których niezbędny jest wyszukanie informacji w Internecie?
- a) kilka razy w tygodniu
 - b) mniej więcej raz w tygodniu
 - c) mniej więcej raz w miesiącu
 - d) rzadziej niż raz w miesiącu
 - e) w ogóle
 - f) trudno powiedzieć
12. Ile prac domowych oddałeś w ciągu ostatniego miesiąca w postaci wydruku z komputera lub pliku?
.....Proszę wpisać liczbę prac
13. Czy korzystałeś kiedykolwiek ze słownika w Internecie?
- a) Tak
 - b) nie
14. Co najczęściej robisz w Internecie, gdy jesteś w szkole?[skala: b.często, często, rzadko, bardzo rzadko, nigdy, trudno powiedzieć]
- a) Szukam ciekawych informacji
 - b) gram w gry
 - c) oglądam filmy kinowe/telewizyjne
 - d) oglądam śmieszne filmiki (np. Youtube)
 - e) słucham muzyki
 - f) odwiedzam portale społecznościowe
 - g) rozmawiam przez komunikatory internetowe / czaty
 - h) czytam blogi / oglądam vlogi
 - i) robię zakupy w e-sklepach (np.: na allegro/aliexpres/olx)
 - j) wykorzystuję Internet do odrabiania lekcji / nauki

III. "Sposób korzystania z Internetu"

15. W jakim stopniu zgadzasz się ze stwierdzeniem, że w Internecie szukasz informacji o tym, czego nie dowiem się od rodziców?
- a) całkowicie się zgadzam
 - b) raczej się zgadzam

- c) raczej się nie zgadzam
 - d) całkowicie się nie zgadzam
 - e) trudno powiedzieć
16. Czy są takie sprawy, o których nie rozmawiasz z rodzicami?
- a) Tak
 - b) Nie
 - c) trudno powiedzieć
17. Dlaczego nie rozmawiasz o nich z rodzicami?
- 17a. Rodzicom brakuje wiedzy - [zdecydowanie tak, raczej tak, raczej nie, zdecydowanie nie, trudno powiedzieć]
- 17b. Rodzicom brakuje czasu - [zdecydowanie tak, raczej tak, raczej nie, zdecydowanie nie, trudno powiedzieć]
- 17c. O niektóre sprawy boję się zapytać rodziców [zdecydowanie tak, raczej tak, raczej nie, zdecydowanie nie, trudno powiedzieć]
18. Czy Twoim zdaniem przyjaźnie zawarte w Internecie:
- a) są bardziej trwałe niż przyjaźnie w życiu realnym
 - b) są tak samo trwałe jak przyjaźnie w życiu realnym
 - c) są mniej trwałe niż przyjaźnie w życiu realnym
 - d) trudno powiedzieć
19. Wskaż nie więcej niż dwie osoby: [koleżdy(koleżanki) ze szkoły/podwórka; ojciec; matka; koleżdy (koleżanki) poznani (e) w sieci; rodzeństwo; mój chłopak / moja dziewczyna; ulubiony nauczyciel ze szkoły]
- a) z którymi najchętniej spędzasz czas wolny
 - b) z którymi najchętniej dyskutujesz, rozmawiasz
 - c) które mają największy wpływ na to, jak się ubierasz
 - d) na których uznaniu najbardziej Ci zależy
 - e) na które przede wszystkim możesz liczyć w trudnych chwilach
20. Jak bardzo kłopotliwe byłyby dla Ciebie poniższe sytuacje [dla każdej z poniższych skala: bardzo kłopotliwa, trochę kłopotliwa, bez znaczenia, trudno powiedzieć]:
- 20a. Ktoś włamał się na Twoją pocztę elektroniczną
 - 20b. Dostałeś 1 z klasówki z matematyki
 - 20c. Ktoś włamał się na Twój profil społecznościowy
 - 20d. Ktoś zamieszcza prześmiewczy filmik z Twoim udziałem w Internecie
 - 20e. Pokłóciłeś się z najlepszym przyjacielem/przyjaciółką
 - 20f. Ktoś zrobił Ci głupi dowcip przy całej klasie
 - 20g. Spadasz znacząco w rankingu w swojej ulubionej grze
 - 20h. Nie możesz pojechać na wycieczkę klasową
 - 20i. 5 osób wyrzuca cię ze swoich znajomych na profilu społecznościowym
 - 20j. Twoi rodzice zostają wezwani do dyrektora szkoły z powodu Twojego złego zachowania
21. W którym z poniższych portali społecznościowych masz założone konto / profil? [tak / nie - dla każdego oddzielnie]
- a) facebook
 - b) instagram
 - c) ask fm
 - d) tweeter
 - e) youtube
 - f) WhatsApp
 - g) wykop.pl
 - h) snapchat
 - i) ściąga.pl
 - j) watsapp
 - k) Tumblr

- l) Weheartit
- m) Samequizy
- n) Pinterest
- o) tinder

IV. "Bezpieczeństwo w sieci"

22. Czy kiedykolwiek otrzymałeś / aś w sieci propozycję spotkania od kogoś, kogo nie znałeś/aś w świecie rzeczywistym?
- a) tak, otrzymałem/am taką propozycję od rówieśnika ---> czy poszedłeś się spotkać? t/n
 - b) tak, otrzymałem/am taką propozycję od osoby dorosłej---> czy poszedłeś się spotkać? t/n
 - c) nie
 - d) trudno powiedzieć
23. Czy słyszałeś kiedykolwiek o sytuacji wśród Twoich kolegów/koleżanek, aby osoba dorosła podawała się w sieci za ich rówieśnika?
- a) Tak
 - b) Nie
 - c) trudno powiedzieć
24. Czy zamieściłeś/aś kiedyś w sieci jakiś film lub zdjęcie swoje lub swoich kolegów / koleżanek?
- a) Tak
 - b) Nie
 - c) trudno powiedzieć
25. Czy słyszałeś/aś kiedykolwiek, aby Twoi koledzy lub koleżanki zamieścili czyjeś zdjęcia lub jakiś film w sieci, aby zażartować z kogoś innego?
- a) tak ---> [wówczas: Ile było takich przypadków: a) 1; b)2; c)3 lub więcej]
 - b) nie
 - c) trudno powiedzieć
26. Czy słyszałeś/aś kiedykolwiek, że komuś z Twoich kolegów lub koleżanek założono nieprawdziwe konto na portalu społecznościowym?
- a) tak ---> [wówczas: Ile było takich przypadków: a) 1; b)2; c)3 lub więcej]
 - b) nie
 - c) trudno powiedzieć
27. Czy słyszałeś/aś kiedykolwiek o sytuacji, aby Twoi koledzy lub koleżanki odwiedzali strony internetowe przeznaczone dla dorosłych?
- a) Tak
 - b) Nie
 - c) trudno powiedzieć
28. Czy słyszałeś/aś kiedykolwiek o sytuacji, aby Twoi koledzy lub koleżanki odwiedzali portale randkowe?
- a) Tak
 - b) nie
 - c) trudno powiedzieć
29. Czy słyszałeś kiedykolwiek o sytuacji, aby Twoi koledzy lub koleżanki odwiedzali strony z zakładami bukmacherskimi?
- a) Tak
 - b) Nie
 - c) trudno powiedzieć

IV. "Powiedz nam coś o sobie"

Chcielibyśmy teraz zadać Ci kilka pytań, które dotyczą Ciebie i miejsca, w którym mieszkasz i uczysz się

30. Zaznacz, czy mieszkasz....
- a) W Opatowie, na terenie miasta

- b) Na terenie gminy, ale poza miastem – w jednej z wsi
 - c) W innym niż Opatów mieście
 - d) We wsi położonej w innej gminie
31. Pomyśl o miejscowości, w której mieszkasz. Co najbardziej w niej lubisz? W pole poniżej wpisz trzy rzeczy, które lubisz najbardziej [pytanie otwarte – pole tekstowe]
.....
32. A teraz pomyśl o tym, czego najbardziej nie lubisz tam, gdzie mieszkasz. W pole poniżej wpisz trzy takie rzeczy. [pytanie otwarte – pole tekstowe]
.....
33. Pomyśl o sobie za 10 lat. Gdzie chciałbyś mieszkać, kiedy będziesz już dorosły/a?
- a) W tej samej miejscowości, co obecnie
 - b) W innej miejscowości, ale nadal w tej samej okolicy
 - c) W zupełnie innej miejscowości w Polsce
 - d) Gdzieś za granicą
34. Jak myślisz, jaką szkołę skończysz, zanim zaczniesz na stałe pracować [wielokrotne odpowiedzi]
- a) Gimnazjum
 - b) Liceum zawodowe
 - c) Technikum
 - d) Liceum ogólnokształcące
 - e) Studia wyższe
35. Co, Twoim zdaniem, decyduje o tym, że po ukończeniu szkoły można znaleźć pracę? [odpowiedzi rotowane, wielokrotny wybór, pytanie tylko dla GIMNAZJÓW]
- a) Znajomości, układy
 - b) Rodzaj zawodu, który się zdobyło
 - c) Znajomość języków obcych
 - d) Inteligencja, zdolności
 - e) Odwaga, przedsiębiorczość
 - f) Szczęście, przypadek
 - g) Wielkość miejscowości, w której się mieszka
 - h) Region, województwo, w którym się mieszka
 - i) Spryt, cwaniactwo
 - j) Wdzięk, urok osobisty
 - k) Coś innego
 - l) sumienność pracowitość
36. Czy brałeś(a)ś udział w wyborach do samorządu szkolnego?
- a) Zawsze, kiedy się odbywały
 - b) Tak, ale nie każdego roku
 - c) Nigdy nie brałem(a)m udziału
 - d) W mojej szkole nie ma samorządu
37. Jaką masz średnią ocen - proszę wpisz
38. Czy znasz jakiś język obcy na tyle dobrze, aby : [rotowanie; t/n]
- a) porozumieć się innymi uczestnikami gry sieciowej
 - b) samodzielnie kupić coś w zagranicznym sklepie internetowym
 - c) napisać maila do kolegi/koleżanki w obcym języku
 - d) prowadzić rozmowę na czacie w obcym języku
 - e) wskazać obcokrajowcowi drogę, gdyby Cię z tym języku poprosił o pomoc
39. W jakich zajęciach pozalekcyjnych (organizowanych w szkole albo poza szkołą) uczestniczysz lub zamierzasz uczestniczyć jeszcze w tym roku szkolnym?
- a) Korepetycje z wybranego przedmiotu
 - b) Nauka języków obcych
 - c) Zajęcia sportowe
 - d) Zajęcia artystyczne (nauka gry na instrumencie, taniec, plastyka i inne)

- e) Kursy komputerowe
 - f) Zajęcia rehabilitacyjne
40. Czy – razem z najbliższą rodziną – mieszkasz...
- a) W domu jednorodzinnym
 - b) Mieszkaniu w budynku, w którym jest wiele mieszkań
41. Czy na stałe mieszkasz:
- a) z obojgiem rodziców
 - b) tylko z matką
 - c) tylko z ojcem
 - d) z kimś z dalszej rodziny (np. z babcią)
 - e) z kimś innym
 - f) z rodzeństwem
42. Ile osób mieszka razem z Tobą? Wpisz liczbę osób w pole [otwarte – pole tekstowe, tylko liczby całkowite]
43. Czy dostajesz kieszonkowe
- a) Tak – co miesiąc
 - b) Tak – co tydzień
 - c) Tak, ale nieregularnie, kiedy poproszę
 - d) Nie dostaję kieszonkowego
44. Jakiej wysokości było kieszonkowe, które dostałeś ostatnio? Wpisz kwotę w złotych w pole poniżej [otwarte – pole tekstowe, tylko liczby całkowite]
45. Jak oceniasz obecne warunki materialne swojej rodziny w porównaniu z rodzinami swoich kolegów?
- a) Są znacznie lepsze
 - b) Są trochę lepsze
 - c) Są przeciętnie takie same
 - d) Są raczej gorsze
 - e) Są zdecydowanie gorsze
46. Czy w ciągu ostatnich 12 miesięcy proponowano Ci którąkolwiek z następujących substancji, niezależnie od tego, czy skorzystałeś(a)ś z tej propozycji czy nie? [odpowiedzi tak/nie/; rotowanie]
- a) Piwo
 - b) Wino
 - c) Wódka
 - d) Marihuana ("trawka"), haszysz
 - e) „Dopalacze” (tzw. smarty)
 - f) Amfetamina
 - g) Leki uspokajające i nasenne
 - h) Kokaina
 - i) Crack
 - j) LSD lub inny środek halucynogeny
 - k) Inne środki
 - l) Extasy
 - m) papierosy
47. Czy w Twoim środowisku, wśród Twoich znajomych (kolegów/koleżanek) jest ktoś, kto zażywa narkotyki lub środki odurzające?
- a) Tak, kilka osób
 - b) Tak, jedna-dwie osoby
 - c) Nie, nikt
48. Do jakiej szkoły uczęszczasz?
- a) Podstawowa
 - b) gimnazjum
49. Do której klasy chodzisz [1-6 dla podstawowych oraz 1-3 dla gimnazjum]:
50. Wskaż swoją płć

- a) dziewczyna
- b) chłopak

51. Podaj swój rok urodzenia

..... [wpisać w formacie 2002]

52. Czy masz wydane orzeczenie:

- a) o niepełnosprawności intelektualnej w stopniu lekkim
- b) o niepełnosprawności z powodu zespołu Aspergera lub autyzmu
- c) o niepełnosprawności ruchowej
- d) o niepełnosprawności w stopniu umiarkowanym
- e) inne orzeczenie ...jakie?
- f) żadne z powyższych

3.Opis działań modelu

Jak zaznaczono wcześniej, wszystkie działania modelu przeznaczone dla szkół wpisują się w metody „blended learning” i umożliwiają „uczenie przez działanie” kładąc w każdym przypadku nacisk na aktywność uczniów i wsparcie ze strony nauczycieli we wzmacnianiu tej aktywności. Jednocześnie, bazują na mechanizmach partycypacji zakładając pracę grupową lub zespołową (dzięki czemu kształtują umiejętności przydatne w „dorosłym” życiu i na rynku pracy), a przez wykorzystanie technologii informatycznych budują kompetencje cyfrowe dzieci i młodzieży. Efektem ubocznym proponowanego podejścia do zajęć szkolnych jest i to, że dzięki zaangażowaniu uczniów w grupową aktywność wspomagana komputerowo, niejako „przy okazji” tworzy się mechanizm wpływu na postawy rodziców. Model zakłada tu dyfuzję wzorów mentalnych w kierunku przeciwnym do tego, w jakim zwykle przekazywane są wzory związane z dziedziczeniem ubóstwa (tj. od rodziców do dzieci). Znacznie upraszczając – niewykluczone, że cyfrowo wykluczeni rodzice z grupy docelowej będą mieli okazję zaobserwować, że domowe urządzenia ich pociech nie są wykorzystywane wyłącznie do gier, że zainteresują się sposobem, w jaki ich dzieci poszukują informacji koniecznych do realizacji domowych zadań przewidzianych scenariuszem lekcji, i że dostrzegą uchwytne rezultaty pracy pociech w formie np. prezentacji, udziału w konkursie lub materiałów umieszczonych na portalu modelu „Potencjały”.

Każde z proponowanych działań pełni (choć w różnym stopniu – w zależności od preferencji uczniów i nauczyciela) kilka funkcji: kształtuje kompetencje (cyfrowe i dotyczące pracy w grupach), wzmacnia mechanizm partycypacji (czyli – pełni funkcje demokratyzującą) i kształtuje zasoby wiedzy uczniów w obszarze merytorycznym przewidzianym programem zajęć.

Działania mają charakter „otwarty”, co znaczy, że długość trwania, sposób ich przeprowadzenia i zakres tematyczny dają się modyfikować stosownie do potrzeb uczniów i nauczycieli. Większość z założeń ma charakter dynamiczny – ich przebieg zależy od rezultatów pracy grupowej będącej elementem działań. Wszystkie zakładają użycie narzędzi pracy grupowej, informacyjnych i in. dostępnych na portalu modelu „Potencjały”.

Działania pozwalają też na włączenie do nich treści wynikających z podstawy programowej - mają za zadanie uzupełniać dotychczas realizowane przez szkołę działania, a nie je zastępować. Czasami polega to na zaproponowaniu nowego sposobu pracy z młodzieżą, który może zastąpić dotychczas stosowane metody, czasami sprowadza się do uatrakcyjnienia już stosowanych form.

Scenariusze lekcji opartych na działaniach zawarte w załączniku mają nie tylko podać „przepis” na realizację działania w szkole, ale także dać przykład tego, jaki sposób wykorzystania technik „blended learning” proponuje model. Scenariusze te będą stanowiły element szkolenia nauczycieli przewidzianego w modelu.

3.1 Bilans predyspozycji zawodowych

Celem jest trening planowania z perspektywy długoterminowej, rozbudzenie aspiracji edukacyjnych, poznanie dominującego typu własnej inteligencji, zwiększenie świadomości własnego potencjału. Działanie to ma charakter budowy na pozytywach, wskazuje, że każdy uczeń ma jakiś cenny talent, który może dobrze wykorzystać, jeśli tylko przyłoży się do planowania własnej przyszłości. Działanie wprowadza również w tematykę doradztwa zawodowego, pokazując wymogi, jakie stawiają konkretne zawody przed osobami chcącymi je wykonywać. Nie mniej ważną cechą działania jest przełamywanie przez nie panującego stereotypu o zawodach „dla chłopców” i „dla dziewczynek”. Pokazanie, że uczniowie niezależnie od płci mają zdolności do wykonywania określonych profesji i powinni kierować się właśnie tymi zdolnościami oraz szansą, jaką daje konkretny zawód, a nie

zupełnie błędnym stereotypem (niestety częstym wzorcem mentalnym w niektórych rodzinach), co prowadzi do sytuacji, w których młode dziewczyny rezygnują z realizacji ścieżki edukacyjnej w zawodach ścisłych (technicznych, informatycznych, inżynierskich) mimo lepszych wyników w nauce w przedmiotach ścisłych, a przede wszystkim w matematyce. I w ten sposób zaczynają dorosłe życie od pracy w niżej płatnych i mniej pewnych zawodach, co jest ewidentnym zmarnowaniem posiadanego przez nie potencjału. Sytuacja ta jest szczególnie groźna dla rodzin, które – z racji posiadania skromnych zasobów kapitału materialnego i kulturowego – nie są w stanie zrekomensować błędnych wyborów edukacyjnych.

Szczegółowy (przykładowy) scenariusz zajęć i instrukcja do nich znajdują się w załączniku.

3.2 Współpraca z radiem

Jest działaniem, którego celem jest inspiracja młodzieży z rodzin, gdzie toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa, wyższymi formami kapitału kulturowego, integracja młodzieży z rodzin położonych na różnych segmentach struktury społecznej wokół aktywności w sposób, który nie jest stygmatyzujący ze względu na posiadane zasoby. Jest to również wyjście poza utarte formy pracy z młodzieżą, pokazanie jej ciekawych i produktywnych form spędzania wolnego czasu w postaci przygotowywania audycji dla Radia Opatów.

W swojej szerszej formie działanie to zakłada współpracę z mediami lokalnymi - prasą drukowaną oraz mediami elektronicznymi.

Szczegółowy (przykładowy) scenariusz zajęć i instrukcja do nich znajdują się w załączniku.

3.3 Konkursy

Działanie, którego celem jest zwiększenie aktywności dzieci i młodzieży z rodzin dotkniętych procesami dziedziczenia ubóstwa oraz rozbudzenie w nich pozytywnej rywalizacji wpływającej na zwiększenie poziomu aspiracji edukacyjnych. Przystwojenie zakresu wiedzy niezbędnego do sprawnej rywalizacji w trakcie konkursu staje się w oczach ucznia bardziej atrakcyjne, uczeń widzi namacalny cel dodatkowych starań w nauce. Dla zwiększenia swoich szans na zwycięstwo zaczyna kreatywnie wykorzystywać nabyte kompetencje. Konkursy wprost odnoszą się do zdiagnozowanych cech grupy docelowej – zwiększają aspiracje edukacyjne dzieci z rodzin, gdzie toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa, oraz promują wzorce równania w górę. Wykonywanie zadań w grupach przyczynia się do poznawania swoich umiejętności oraz uczy planowania i podziału zadań oraz ról pomiędzy wszystkich uczestników. W ten sposób konkursy stają się także narzędziem dostarczającym kapitał kulturowy oraz społeczny. Konkursy są narzędziem służącym lepszemu przyswajaniu wiedzy przez ucznia. Tym samym wzrasta atrakcyjność szkoły czy też świetlicy środowiskowej, która to działanie realizuje.

Instytucja realizująca konkurs wyznacza osobę odpowiedzialną za przeprowadzenie konkretnego konkursu. Tak wyznaczony moderator będzie weryfikował tematy zgłoszone do konkursu, aby zapewnić równość szans wszystkim uczestnikom. Rolą moderatora będzie również skontaktowanie się z pedagogiem szkolnym od którego otrzyma listę dzieci z rodzin, gdzie toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa. W pierwszym kroku moderator będzie kładł szczególny nacisk na to, aby w konkursie wzięła jak największa liczba dzieci z tej listy (oczywiście moderator na żadnym etapie konkursu nie mówi, jakim kluczem doboru się kierował), w drugim kroku dobiera pozostałych uczestników. Dzieląc uczestników na grupy, moderator stara się zróżnicować je pod względem płci, wieku, niepełnosprawności, pochodzenia społecznego dzieci.

Szczegółowy opis realizacji konkursu:

- zbieranie pomysłów na konkurs – pomysł na konkurs może zostać zaproponowany przez opiekuna działania modelowego, innych pracowników instytucji wsparcia organizującej inicjatywę, mieszkańców gminy.

- Weryfikacja pomysłów – opiekun działania modelowego sprawdza, czy zebrane propozycje konkursów nie ograniczają w żaden sposób zasady równości dostępu dla jednostek o innym statusie społecznym, płci oraz osób niepełnosprawnych.
- Wybór najlepszego pomysłu – opiekun działania modelowego samodzielnie lub wraz z współpracownikami wybiera propozycję konkursu, która będzie przeznaczona do realizacji.
- Określenie grupy docelowej pomysłu – opiekun działania modelowego określa grupę docelową odpowiednią dla wybranej propozycji konkursu, będzie to miało duże znaczenie podczas tworzenia regulaminy oraz zadania konkursowego.
- Ewentualne zbudowanie zespołu tworzącego konkurs – w przypadku, gdy propozycja konkursu będzie złożona lub pośrednim celem działania będzie zaangażowanie odbiorców w proces organizacji inicjatywy, opiekun działania konkursowego może stworzyć zespół składający się z jego współpracowników.
- Określenie zadania konkursowego – zespół lub opiekun działania modelowego określa jakie zadanie musi zostać wykonane przez uczestników konkursu, aby wziąć w nim udział.
- Określenie sposobu wyłaniania zwycięscy – zespół lub opiekun działania modelowego określa w jaki sposób, spośród uczestników, którzy poprawnie wykonali zadanie konkursowe wyłoniony zostanie zwycięzca.
- Określenie sposobu nagrodzenia zwycięscy – zespół lub opiekun działania modelowego określa jaka będzie nagroda (rzeczowa lub nierzeczowa) za zwycięstwo w konkursie.
- Zbudowanie regulaminu konkursu – zespół lub opiekun działania modelowego na podstawie określonej grupy docelowej, zadania konkursowego, sposobu wyłaniania zwycięscy oraz jego nagradzania, tworzy regulamin konkursu.
- Pozyskanie ewentualnych nagród rzeczowych – zespół lub opiekun działania modelowego określa sposób pozyskania środków na ewentualne nagrody rzeczowe oraz dokonuje zakupu ewentualnych nagród.
- Stworzenie materiałów promocyjnych – zespół lub opiekun działania modelowego tworzą przekazy promocyjne pozwalające na popularyzację działania wśród lokalnej społeczności (np. za pomocą radia, portalu informacyjnego, plakatów, ogłoszeń).
- Określenie okoliczności wręczenia nagrody zwycięscy – zespół lub opiekun działania modelowego określa w jakich okolicznościach oraz przez kogo zostanie wręczona nagroda zwycięzcy konkursu.

Konkurs jest wspierany przez rozwiązania informatyczne dostępne na portalu. Przygotowano w tym celu takie narzędzia jak:

- Puls projektu
- Informatory
- Narzędzie do pracy grupowej
- Kalendarz
- Szablony treści
- Galeria multimedialna
- Narzędzie do głosowania
- Check-lista
- Generator konkursów
- Moduł punktacji i odznak

Elementem strukturyzującym przeprowadzenie działania modelowego jest dostarczona w ramach platformy aplikacja wyposażona w pomoc kontekstową, wyznaczająca wszelkie niezbędne do realizacji działania oraz dzieląca je na kolejne procesy. Wszystkie wymienione narzędzia zostały opisane w rozdziale III.

3.4. Nietypowe święta

Działanie polega na organizowaniu na terenie gminy/miasta „Świąt nietypowych”, czyli cyklicznych „dni na coś” lub „dni bez czegoś”. Są to jednodniowe imprezy/eventy skupione wokół danego zagadnienia, których celem jest zwrócenie uwagi na dany problem społeczny, który dotyczy nie tylko członków rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa, ale i szerszej społeczności. Na przykład, chcąc zwrócić uwagę młodzieży (i dorosłych) na negatywne skutki palenia, można zorganizować „Dzień bez papierosa”. Jeśli organizator wydarzenia chce promować zdrowy tryb życia, odżywiania się i aktywność fizyczną, może zorganizować np. „Dzień warzyw i owoców”, „Dzień z rowerem”, „Dzień biegania” (np. miejsko-gminny maraton). Cele realizacji Świąt nietypowych są zbieżne z celami zdefiniowanymi w Szkolnych Programach Profilaktyki i pełnią funkcję uzupełniającą formy realizacji programów profilaktycznych. Sam proces przygotowywania wydarzenia spełnia już ważną funkcję integracyjną – młodzież pracuje w grupie oraz edukacyjną – młodzież zyskuje nową wiedzę w trakcie prac nad materiałami/plakatami/przedstawieniem/ wywiadem z ekspertem.

Szczegółowy (przykładowy) scenariusz zajęć i instrukcja do nich znajdują się w załączniku.

3.5 Kreowanie pomysłów

Celem jest zwiększenie zaangażowanie dzieci i młodzieży z rodzin dotkniętych procesami dziedziczenia ubóstwa w proces identyfikowania i rozwiązywania podstawowych bolączek lokalnej społeczności, wprowadzania innowacji i usprawnień na terenie gminy, tworzenia inicjatyw dotyczących sfery kulturalnej na terenie gminy.

Uczniowie pochodzący z rodzin, gdzie toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa, dzięki wykorzystaniu aplikacji internetowej poznają podstawowe zasady dotyczące myślenia projektowego, organizacji pracy, delegowania zadań i rozwiązywania bieżących problemów. Wykorzystanie działania „Kreowanie pomysłów” w szkole pozwoli na rozwój kapitału społecznego uczestników oraz wzrost ich integracji, co jest szczególnie istotne we wszelkich działaniach nakierowanych na grupę docelową modelu.

Udział w zespołach kreujących pomysły zwiększa poczucie zaangażowania, sprawstwa, partycypacji w rozwiązywanie problemów lokalnych, wyzwala przedsiębiorczość, a planowanie i organizowanie (w oparciu o aplikację „Inkubator pomysłów”) sprzyja stopniowemu docenieniu tzw. „wolnego myślenia” opartego o analizę i planowanie versus „myślenia szybkiego” charakterystycznego dla grupy odbiorców projektu.

Zaangażowanie się jednostek w działania „Kreowanie pomysłów” wpłyną na zmianę wzorów mentalnych odpowiedzialnych za proces dziedziczenia biedy. Dzięki promocji przedsiębiorczości, kreatywności, myślenia projektowego oraz pracy grupowej możliwe jest wprowadzenie nowych, pozytywnych zmian wzorców mentalnych.

Popularyzacja prowadzenia własnych przedsięwzięć jest też doskonałym polem do treningu umiejętności podejmowania decyzji w warunkach ryzyka. Zgodnie z diagnozą, osoby zagrożone procesami dziedziczenia ubóstwa charakteryzują się działaniem w warunkach niepewności. Tworzenie własnych inicjatyw pozwoli na naukę rozpoznawania, analizowania potencjalnego ryzyka, wydłużenie perspektywy planowania. Dzięki nim, możliwe jest uświadomienie sobie możliwości wyjścia ze stanu niepewności.

Osoby gromadzące się wokół określonych pomysłów będą rozumiane, jako spontanicznie zawiązujące się grupy kreatywne, których główną zaletą jest integrowania lokalnej społeczności oraz promocja wspólnej pracy, dzielenia się doświadczeniami i obowiązkami.

Opiekun działania modelowego będzie miał za zadanie dobranie do działania dzieci z rodzin, gdzie toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa. Listę tych dzieci opiekun otrzyma od psychologa szkolnego. Pozostali uczestnicy zostaną dobrani według swoich zgłoszeń i wykazanego zainteresowania.

Działanie „Kreowanie pomysłów” będzie realizowane w oparciu o aplikację „Inkubator pomysłów” na portalu, która to aplikacja będzie podpowiadała kolejne kroki opracowywania pomysłów, przeprowadzi przez proces kreowania od inicjatywy do wdrożenia, ułatwi promocję, proces konsultacyjny, pracę grupową aż do publikacji efektów, dzięki zastosowaniu pomocy kontekstowej.

Użytkownicy narzędzia w sposób empiryczny będą przechodzić kolejne fazy procesu kreatywnego, uzupełniając niezbędną wiedzę, sami też rozbudowując treści w narzędziu dla następnych użytkowników, testować posiadaną wiedzę, działać w grupie, być odnotowywani jako aktywni obywatele przyczyniający się do rozwoju społeczności lokalnej.

Realizacja działania „Kreowanie pomysłów” będzie opierać się na pracy z przygotowanym do tego celu narzędziem na portalu - „Inkubator pomysłów”. Aplikacja pozwoli na przeprowadzenie uczestników przez wszystkie fazy projektu, podpowie rekomendowany typ działań i możliwości radzenia sobie z napotkanymi trudnościami. Dostępna będzie również przestrzeń komunikacji internetowej, budowania koncepcji działania.

Spośród pracowników szkoły organizującej działanie „Kreowanie pomysłów” lub wyznaczającej obszar wymagający jakiejś interwencji ze strony mieszkańców, wyłoniony zostanie opiekun działania modelowego. Do jego zadań należeć będzie selekcjonowanie zgłoszeń do Kreowania pomysłów, promowanie zasady równości dotyczącej członków zespołów, wsparcie pracy grupy, kontrola efektywności i jakości wypracowanych rozwiązań.

Działania niezbędne do zorganizowania działania „Kreowanie pomysłów” to:

- Zebranie pomysłów – opiekun działania modelowego tworzy listę inicjatyw zgłoszonych przez odbiorców do przepracowania w ramach działania „Kreowanie pomysłów”.
- Wstępna weryfikacja pomysłów – opiekun działania modelowego z listy zgłoszonych inicjatyw wybiera takie, które charakteryzują się największym stopniem przydatności z perspektywy lokalnej rzeczywistości.
- Wybór pomysłów – opiekun działania modelowego przekazuje do realizacji inicjatywę, które pozytywnie przeszły wstępną weryfikację.
- Formowanie zespołów – opiekun działania modelowego wspiera odbiorców podczas formowania zespołów mających pracować w ramach działania „Kreowanie pomysłów”, będzie proponował nowych członków, motywował ich do zaangażowania się w inicjatywę
- Praca w zespole – opiekun działania modelowego wspiera pracę zespołu za pomocą konsultacji i opiniowania dotyczącego podejmowanych przez odbiorców kroków.
- Weryfikacja proponowanych rozwiązań - opiekun działania modelowego sprawdza, czy proponowane rozwiązania nie ograniczają w żaden sposób zasady równości dostępu dla jednostek o innym statusie społecznym, płci oraz osób niepełnosprawnych.
- Publikacja rozwiązania - opiekun działania modelowego umieszcza na portalu gotowe rozwiązania.
- Tworzenie materiałów promocyjnych - opiekun działania modelowego wspiera zespół podczas tworzenia przekazów promocyjnych pozwalających na popularyzację działania wśród lokalnej społeczności (np. za pomocą radia, portalu informacyjnego).
- Wsparcie w realizacji – opiekun działania modelowego wspiera realizację wypracowanych przez grupę rozwiązań.
- Tworzenie relacji z realizacji - opiekun działania modelowego wspiera zespół podczas tworzenia relacji pokazującej proces realizacji wypracowanych rozwiązań. Relacja zostanie opublikowana w lokalnych mediach (np. za pomocą radia, portalu informacyjnego).

Opiekun działania modelowego będzie w tych działaniach wspierany przez funkcjonalności portalu. Przygotowano w tym celu takie narzędzia jak:

- Puls projektu
- Informatory
- Narzędzie do pracy grupowej

- Kalendarz
 - Galeria multimedialna
 - Narzędzie do głosowania
 - Check-lista
- Inkubator inicjatyw

Wymienione narzędzia zostały opisane w części III modelu.

Zaleca się prowadzenie pierwszych inicjatyw pod opiekuna działania modelowego, który będzie zarówno wspierać, motywować jak i kontrolować pracę grupy. W przypadku grup składających się z młodzieży szkolnej, wydaje się to również niezbędne, choć kompetencje cyfrowe uczniów w zalecanym wieku są już wystarczające do posługiwania się aplikacją. Opiekun działania modelowego pracujący z grupą powinien zapoznać się z działaniem aplikacji „Inkubator pomysłów” oraz pomocą kontekstową obrazującą oraz wyjaśniającą możliwości i sposoby korzystania z niej.

Narzędzie „Inkubator pomysłów” jest pomyślane przede wszystkim do wykorzystania w szkołach przez nauczycieli, może jednak być z powodzeniem wykorzystywane także przez pracowników instytucji wsparcia socjalnego w pracy z dorosłymi nad zaproponowanymi przez nich problemami, pomysłami, zadaniami – np. dla usprawnienia swojej pracy, jednak w tym wypadku wszelkie działania mające na celu rozwiązanie problemu zostaną wykonywane przez członków grupy danych instytucji w obszarze zamkniętym portalu z możliwością konsultacji społecznych w zależności od potrzeb.

3.6 Paszport rozwoju

Celem jest zwiększenie świadomości dotyczącej samorozwoju dzieci i młodzieży z rodzin dotkniętych procesami dziedziczenia ubóstwa poprzez przedstawienie procesu nabywania wiedzy i kompetencji w sposób graficzny, oparty o punktację i odznaki. Uczniowie zostaną wciągnięci do procesu grywalizacji na platformie blended learning zintegrowanej z portalem dotyczącym projektu Potencjały, co pozwoli na zwiększenie ich aspiracji edukacyjnych oraz będzie stanowiło bodziec do zbudowania wewnętrznej potrzeby rozwoju kapitału kulturowego

Korzystanie z paszportu rozwoju jest ćwiczeniem polegającym na planowaniu swojej przyszłości w perspektywie krótko, średnio i długookresowej. Tym samym działanie to jest odpowiedzią na jedną z cech grupy docelowej – nieumiejętność planowania oraz brak poczucia własnej sprawczości. Dodatkowo, dzięki oparciu działania na rozwiniętych IT, działanie to ćwiczy kompetencje informatyczne dzieci z rodzin, gdzie toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa.

Opiekun działania modelowego (wyłoniony w szkole jeden z nauczycieli) będzie miał za zadanie dobranie do działania dzieci z rodzin, gdzie toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa. Listę tych dzieci opiekun otrzyma od psychologa szkolnego. Pozostali uczestnicy zostaną dobrani według swoich zgłoszeń i wykazanego zainteresowania.

Korzystanie z paszportu będzie polegało na kilku połączonych ze sobą aktywnościach, które wszystkie razem odbywają się w sieci:

1. Tworzeniu przez odbiorcę swojego profilu społeczno- zawodowego. Co będzie odpowiedź na pytanie: kim jestem?, co potrafię zrobić? Jakie mam formalne a szczególnie nieformalne umiejętności, talenty?
2. Tworzenie planów – dotyczących różnych wymiarów funkcjonowania ucznia:
 - a) wymiar osiągnięć szkolnych: – np.: „za trzy miesiące chcę dostać z klasówki z matematyki co najmniej 4+”;
 - b) wymiar osiągnięć pozaszkolnych: - np.: nauczę się pływać stylem motylkowym
 - c) wymiar osiągnięć domowych: - np.: przez jeden weekend w miesiącu w ogóle nie będę grał w gry komputerowe, w każdy weekend pomogę mamie w zakupach lub w opiece nad młodszą siostrą / /bratem

- d) wymiar osiągnięć społecznych: raz w miesiącu namówię grupę kolegów do wzięcia udziału w sesji gier planszowych odbywającej się w świetlicy środowiskowej.
- 3. Tworzenie dróg dojścia do zaplanowanych działań – co muszę zrobić, aby zrealizować w/w plan?
- 4. Etap podsumowania:
 - a) Które z moich planów udało mi się zrealizować i dzięki czemu się udało?
 - b) Które z moich planów nie udało się zrealizować i dlaczego?
 - ➔ Czy wina leży w moich niewystarczających staraniach
 - ➔ Czy wina leży w okolicznościach zewnętrznych? (jakich? Czy te okoliczności mogłem/mogłam przewidzieć?)

Opiekun działania, szczególnie na etapie jego uruchamiania, będzie pełnił funkcję moderatora i będzie uzgadniał z uczniami ich wpisy do paszportu. Za zrealizowanie obranych planów, opiekun będzie przyznawał wirtualne odznaki.

- Działania niezbędne do zorganizowania działania „Paszport rozwoju” to:
- Zachęcanie uczniów do korzystania z paszportu rozwoju przez opiekuna działania modelowego.
- Pomoc opiekuna działania modelowego podczas procesu tworzenia konta w paszporcie rozwoju.
- Tworzenie materiałów promocyjnych - opiekun działania modelowego stwarza przekazy promocyjne pozwalające na popularyzację działania wśród lokalnej społeczności (np. za pomocą Radia Opatów, portalu informacyjnego).
- Zachęcanie opiekunów działań modelowych do wstawiania odznak za zaangażowania do paszportów rozwoju najbardziej aktywnych odbiorców.

Opiekun działania modelowego będzie wspierany w działaniach przez funkcjonalności portalu. Przygotowano w tym celu takie narzędzia jak:

- Puls projektu
- Informatory
- Moduł punktacji i odznak

Wymienione narzędzia zostały opisane w rozdziale III.

3.7 Porady praktyczne

Celem działania jest zwiększenie zaangażowania dzieci i młodzieży w praktyczne i krytyczne przetwarzanie dostępnych materiałów, pozwalające na uchwycenie struktury, logiki oraz podstawowych założeń danego zasobu. Rozwijana jest w ten sposób zdolność analitycznego podejścia do powszechnie dostępnych materiałów. Drugim celem działania „Porady praktyczne” jest zachęcenie uczestników do dzielenia się swoimi kompetencjami oraz doświadczeniami, pozwoli to na wzmocnienie samooceny, świadomości własnej wiedzy i kompetencji oraz wspomocze proces de stygmatyzacji członków rodzin dotkniętych procesami dziedziczenia ubóstwa.

Działanie prowadzone jest równoległe na dwa sposoby, z których wynikają dwa rodzaje korzyści dla odbiorców. Pierwszy sposób sprowadza się do dostarczania uczniom praktycznych porad – funkcjonujących na zasadzie FAQ w wielu serwisach internetowych czy też stronach firm usługowych. Owe praktyczne porady docelowo będą dotyczyły różnych aspektów życia ucznia, poczynając od spraw typowo szkolnych –np.: jak najlepiej jest przygotować się do konkretnej klasówki, jak najlepiej jest wykonać pracę semestralną? W tym wymiarze będą to przeważnie porady starszych kolegów, którzy dawana poradę będą opierali na swoim doświadczeniu. Z upływem czasu spektrum tematów poruszanych porad będzie się rozszerzało. A zatem w tym wymiarze porady będą po prostu ułatwieniem w radzeniu sobie przez ucznia z codziennymi problemami.

Drugi sposób stosowania działania „Porady praktyczne” to ich tworzenie. W zamyśle będą to porady od uczniów dla uczniów. W tej drugiej funkcji (np.: starsi) uczniowie z rodzin, gdzie toczą się problemy dziedziczenia ubóstwa, będą mogli wspierać radą – a więc występować w prestiżowej roli eksperta – wobec reszty (młodszych) uczniów w szkole. W ten sposób wzmacnia się pozycję dzieci, które na wielu innych obszarach funkcjonowania szkoły są defaworyzowane lub po prostu odnoszą gorsze wyniki, co jest powodem ich zamykania się w sobie i wycofywania, przejawiającego się rezygnacją z uczestnictwa w społecznym życiu szkoły.

Z pracowników szkoły zostanie wybrany opiekun działania modelowego. Jego zasadniczą rolą będzie:

- angażowanie w działanie dzieci z rodzin, gdzie toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa (wybór dzieci na podstawie informacji od pedagoga szkolnego);
- pełnienie roli początkowo inicjatora grup pomysłów a później moderatora treści wrzucany do narzędzia.

Docelowo działanie ma samo się tworzyć – to znaczy użytkownicy będą dodawać nowe pytania i nowe odpowiedzi, będą proponować nowe kategorie. Początkowo, na etapie inicjacji działania, jego opiekun zaproponuje na lekcji dyskusję o prostych poradach, których zdaniem uczniów mogą potrzebować ich młodszy koledzy.

Następnie – także w ramach pracy grupowej – opracowane zostaną podstawowe kategorie tematyczne. Każda z kategorii może mieć swojego lidera (wybieranego z uczniów).

Równocześnie opiekun działania prowadzi akcje promocyjne działania w szkole. Może do tego celu wykorzystać inne, opracowane w projekcie rozwiązania – np.: paszport rozwoju, w którym udział w działaniu „Porady praktyczne” będzie premiowany wirtualnymi oznakami.

Uczniowie dający porady będą mieli założone konta w systemie. Odbiorcy porad będą mieli możliwość oceny każdej z porad. Zasad funkcjonowania będzie zbliżona do otwartego forum internetowego, gdzie uczestnicy mogą zgłaszać pozytywnie lub negatywnie na dany komentarz. Użytkownik, który zbierze najwięcej ocen pozytywnych, zostanie nagrodzony przez opiekuna działania (np.: funkcje nagrody może pełnić wyznaczenie do bycia liderem jednego z obszarów tematycznych)

Narzędzie będzie w całości funkcjonowało w środowisku IT. Opiekun działania modelowego będzie w tych działaniach wspierany przez funkcjonalności portalu. Przygotowano w tym celu takie narzędzia jak:

- Puls projektu
- Informatory
- Check-lista

Wymienione narzędzia zostały opisane w rozdziale III.

a. Krótki opis logiki i układu dalszej części tekstu

W kolejnych podrozdziałach tej części pokazane zostaną cechy, które determinują wyniki edukacyjne młodzieży z rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa. Lista tych cech powstała w oparciu o diagnozę dokonaną przez badaczy pracujących w projekcie jak również na skutek wywiadów przeprowadzonych w domach, szkołach i instytucjach pomocy społecznej oraz ankiecie ilościowej z uczniami.

Kolejna część poświęcona jest wskazówkom dla nauczycieli, która mają pomóc im w diagnozie wspomnianych cech. Innymi słowy jest to rodzaj instruktażu dotyczący tego, co robić gdy nauczyciel nabiera podejrzenia, że złe wyniki ucznia wynikają z sytuacji dziedziczenia biedy.

Później przechodzimy do prezentacji ankiety ilościowej, która powinna być przeprowadzana ze wszystkimi uczniami w szkole w celu sprawdzenia, czy podejmowane w ramach modelu działania rzeczywiście odnoszą skutek. Ta analiza skupia się na uczniach oraz ich domach rodzinnych i odnosi

się do wpływu całego modelu - nie tylko jego rozwiązań "szkolnych" - na postawy i zachowania młodzieży w wieku szkolnym.

W dalszej części zaprezentowano scenariusze kilku lekcji z wykorzystaniem rozwiązań opracowanych w modelu a przeznaczonych dla szkół.

Kolejny krok to metoda oceny zaproponowanych rozwiązań, uwzględniająca perspektywę ucznia oraz nauczyciela. Jest to ewaluacja odnosząca się wprost do rozwiązań modelu stosowanych w szkole.

Rozdział kończy opis szkoleń dla nowo zatrudnianych nauczycieli, które mają wprowadzić ich w tematykę blended learningu.

4. Załączniki: scenariusze zajęć

Scenariusz zajęć: Bilans predyspozycji zawodowych

Cele ogólne:

- Trening planowania z perspektywy długoterminowej.
- Rozbudzenie aspiracji edukacyjnych.
- Poznanie dominującego typu własnej inteligencji.
- Zwiększenie świadomości własnego potencjału.

Metody pracy

- Prezentacja multimedialna.
- Narzędzie badawcze-kwestionariusz oparty o teorię inteligencji wielorakich Howarda Gardnera.

Środki dydaktyczne

- Rzutnik multimedialny
- Ekran

Czas trwania

- 2x45 min

Przebieg zajęć

1. Prowadzący przy pomocy prezentacji multimedialnej wprowadza uczniów do podstawowych zagadnień związanych z doradztwem zawodowym.
2. Prowadzący przy pomocy prezentacji multimedialnej, przedstawia osiem typów inteligencji wymienionych w koncepcji Howarda Gardnera (załączona tabela bez kolumny trzeciej, w której pokazano przykładowe zawody).
3. Uczestnicy zostają podzieleni na grupy, w których będą wykonywać dalsze działania. Każdej grupie przypisany zostaje 1 -2 rodzaje inteligencji.

Uwaga: Powstające grupy powinny być różnorodne, składać się z dzieci o różnej płci i statusach społecznych.

4. Uczestnicy w podziale na grupy tworzą listę aktywności wspierających rozwój danej inteligencji. Praca może odbywać się za pomocą aplikacji internetowej – inkubator inicjatyw.
5. Uczestnicy w podziale na grupy tworzą listę zawodów w których oczekiwana jest dana inteligencja na wysokim poziomie. Praca może odbywać się za pomocą aplikacji internetowej – inkubator inicjatyw.
6. Uczestnicy w podziale na grupy tworzą z powstałych list informator dotyczący danej inteligencji.
7. Uczestnicy w podziale na grupy prezentują stworzone informatory na forum klasy. Praca może odbywać się za pomocą aplikacji internetowej – informatory.
8. „Uczestnicy porównują swoją pracę z poniższym materiałem i dyskutują na temat swoich spostrzeżeń wynikających z ewentualnych różnic”.⁸⁶

Inteligencja	Cechy osób	Szczególnie potrzebna w zawodach
Językowa	Osoby, które mają rozwiniętą inteligencję językową lubią czytać, słuchać, pisać, opowiadać, przemawiać. Lubią zabawy ze słowami, nie mają problemów z ortografią. Często są systematyczne i uporządkowane.	Sprzedawca, kelner, przedstawiciel handlowy, dziennikarz, pisarz, poeta, copy writer, polityk, tłumacz, korektor

⁸⁶ M. Rosalska, Warsztat diagnostyczny doradcy zawodowego. Przewodnik dla nauczyciela i doradcy, Warszawa 2012, s.79

Matematyczno-logiczna	Osoby, które mają rozwiniętą inteligencję logiczno-matematyczną lubią liczyć, rozwiązywać zagadki logiczne, eksperymentować, wyciągać wnioski. Często uczą się poprzez robienie notatek, schematów. Są to osoby zorganizowane, systematyczne, dokładne, potrafią myśleć abstrakcyjnie.	Mechanik samochodowy, kucharz, prawnik, detektyw, księgowy, bankier, statystyk, analityk, informatyk, architekt, inżynier
Wizualno-przestrzenna	Osoby, które mają rozwiniętą inteligencję wizualno-przestrzenną lubią rysować, nie mają problemów z czytaniem map, wykresów, schematów, tabel, mają dobre wyczucie koloru. Są to osoby, które myślą obrazowo, robią notatki w formie rysunków i wykresów. Osoby te myślą używając wyobraźni i obrazów. Są wrażliwe na otaczające przedmioty, kolory i wzory, lubią rysować, rzeźbić i wytwarzać używając kolorów i różnego typu materiałów.	Krawcowa, dekorator wnętrz, cukiernik, malarz, architekt
Kinestetyczna	Osoby, które mają rozwiniętą inteligencję ruchową lubią prace ręczne, prace mechaniczne. Najchętniej uczą się poprzez wykonywanie konkretnych zadań. Zapamiętują wtedy, gdy same coś wykonają, a nie wtedy gdy o tym przeczytają lub ktoś im to pokaże. Mają szybki refleks, ale nie lubią siedzieć zbyt długo w jednym miejscu.	Fryzjer, kucharz, cukiernik, mechanik
Muzyczna	Osoby, które mają rozwiniętą inteligencję muzyczną są wrażliwe na muzykę i dźwięki, ton głosu. Często uczą się poprzez słuchanie. Chętnie słuchają muzyki. Zdecydowanie preferują lektury w formie audiobooków. Uczą się języków obcych ze słuchu.	Osoby zajmujące się nagłośnieniem, muzycy
Interpersonalna	Osoby, które mają rozwiniętą inteligencję interpersonalną lubią być z ludźmi, chętnie uczestniczą w zajęciach grupowych, łatwo dogadują się z innymi. Szybko odgadują intencje innych osób, potrafią rozwiązywać konflikty, łatwo nawiązują kontakty, dobrze prowadzą negocjacje.	Sprzedawca, przedstawiciel handlowy, kelner, wszystkie zawody związane z usługami
Intrapersonalna	Osoby, które mają rozwiniętą inteligencję intrapersonalną mają dobrze rozwiniętą intuicję. Nie potrzebują motywacji do działania z zewnątrz – same wiedzą co i dlaczego chcą robić. Mają dużą wiedzę na temat samego siebie - potrafią nazwać swoje cele, aspiracje, plany, mocne strony ale także ograniczenia. Są refleksyjne, często preferują pracę samodzielną.	pisarz, poeta, kompozytor, scenarzysta, psychiatra, psycholog, pedagog, etyk, ksiądz
Przyrodnicza	Osoby, które mają rozwiniętą inteligencję przyrodniczą lubią pracę na świeżym powietrzu. Wszystko co jest związane z ekologią i ochroną środowiska ma dla nich duże znaczenie. Często lubią pracę związaną z hodowlą zwierząt lub uprawą roślin.	rolnik, ogrodnik, florysta, zootechnik, weterynarz, dietetyk

9. Uczestnicy samodzielnie zapisują na kartce swoje plany zawodowe oraz swój wymarzony zawód.
 10. Uczestnicy wypełniają kwestionariusz inteligencji wielorakiej. Praca może odbywać się za pomocą aplikacji internetowej – ankiety lub wersji papierowej
 Kwestionariusz uzdolnień szczegółowych według koncepcji H. Gardnera⁸⁷

"Przeczytaj stwierdzenia zawarte w tabeli. Przyznaj sobie od 0 do 5 punktów w zależności od tego, w jakim stopniu dane sformułowanie do Ciebie pasuje":

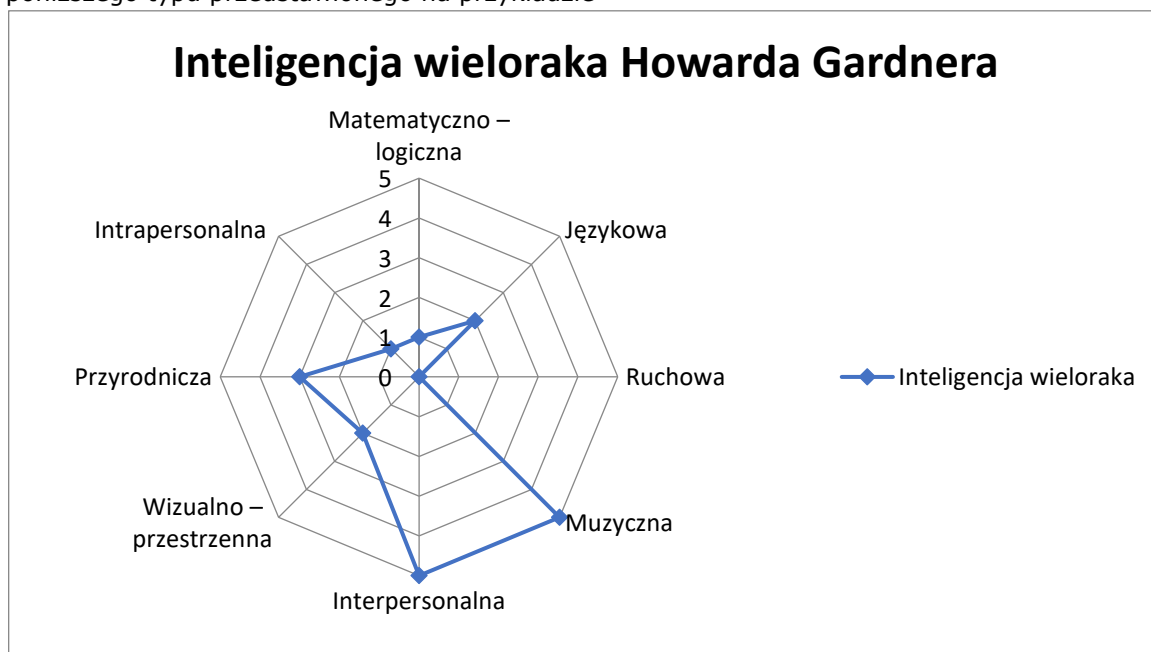
1	Lubię rozwiązywać zagadki i problemy logiczne.
2	Jestem dobry w liczeniu w pamięci, szacowaniu i mierzeniu.
3	Jestem dobry w wyszukiwaniu połączeń pomiędzy zagadnieniami.
4	Lubię przedmioty ścisłe i techniczne.
5	Potrafię dobrze zaplanować czas, jaki poświęcam na pracę domową i uczę się dobrze dzięki logicznym wyjaśnieniom.
6	Lubię słowa – czytanie książek, chodzenie do teatru, poezję.
7	Lubię rozwiązywać krzyżówki i zagadki słowne.
8	Łatwo uczę się z książek, kaset, Internetu i wykładów.
9	Jestem dobrym rozmówcą, posługuję się bogatym słownictwem.
10	Dobrze piszę, np. opowiadania, poezję, listy, polecenia.
11	Lubię ćwiczenia fizyczne.
12	Uczę się dobrze, gdy mogę coś wykonać.
13	Jestem dobry w sporcie i grach.
14	Mam zdolności manualne, np. potrafię sporządzać modele, majsterkować, szyć.
15	W tańcu czuję się jak ryba w wodzie.
16	Jestem dobry w tworzeniu muzyki, śpiewaniu lub graniu na instrumentach.
17	Z łatwością zapamiętuję wiersze, poezję i rymowanki.
18	Często słucham muzyki i łatwo przychodzi mi rozpoznawanie melodii.
19	Mam dobre wyczucie rytmu.
20	Czytam nuty, umiem komponować muzykę.
21	Jestem wrażliwy na to, co myślą i czują inni.
22	Jestem przekonujący i potrafię uczyć innych tego, czego się nauczyłem.
23	Lubię należeć do klubów lub kółek zainteresowań.
24	Lubię pracować w zespole i dobrze przychodzi mi uczenie się w grupie.
25	Łatwo zawieram przyjaźnie.
26	Mam zmysł orientacji i potrafię dobrze oceniać odległości i przestrzenie.
27	Jestem dobry w wyobrażaniu sobie rzeczy w umyśle.
28	Jestem dobrym obserwatorem – dostrzegam rzeczy, których nie zauważają inni.
29	Uczę się z wykresów, diagramów i map.
30	Jestem dobry w sztuce, modelowaniu lub rzeźbieniu.
31	Interesują mnie kwestie związane ze środowiskiem naturalnym.
32	Podobają mi się programy przyrodnicze i/lub trzymam w domu zwierzęta.
33	Potrafię rozpoznać i nazwać wiele rodzajów kwiatów, roślin i drzew.
34	Potrafię wyobrazić sobie siebie pracującego w rolnictwie, albo jako biologa lub astronoma.
35	Interesują mnie sprawy związane ze zdrowym życiem, zdrowym jedzeniem, itp.
36	Jestem dobry w tworzeniu planów i określaniu swoich celów.
37	Lubię pracować/uczyć się samotnie i w ciszy.
38	Jestem dobry w uczeniu się na swoich błędach i doświadczeniach.
39	Prowadzę pamiętnik lub zapiski.
40	Przejmuję się losami naszej planety.

⁸⁷ Zawarty w M. Rosalska, Warsztat diagnostyczny doradcy zawodowego. Przewodnik dla nauczyciela i doradcy, Warszawa 2012, załącznik nr 11 s. 132-133

Przenieś uzyskane wyniki do poniższej tabeli i określ Twój Profil Wielorakiej Inteligencji Howarda Gardnera:

Typ inteligencji	Numer pytania					Suma:
	1	2	3	4	5	
Matematyczno-logiczna						
Typ inteligencji	6	7	8	9	10	
Językowa						
Typ inteligencji	11	12	13	14	15	
Ruchowa						
Typ inteligencji	16	17	18	19	20	
Muzyczna						
Typ inteligencji	21	22	23	24	25	
Interpersonalna						
Typ inteligencji	26	27	28	29	30	
Wizualno-przestrzenna						
Typ inteligencji	31	32	33	34	35	
Przyrodnicza						
Typ inteligencji	36	37	38	39	40	
Intrapersonalna						

11. Uczniowie tworzą także graficzną wersję uzyskanych wyników używając w tym celu wykresu poniższego typu przedstawionego na przykładzie⁸⁸

12. Uczestnicy w ramach zadania domowego tworzą wypracowania, w których odnoszą wynik uzyskany w teście Howarda Gardnera do swojego planowanego oraz wymarzonego zawodu, oraz tłumaczą jakie elementy z powstałych informatorów są szczególnie cenne z perspektywy ich wyniku. Uczestnicy w ramach zadania domowego zastanawiają się jaki profil byłby wskazany w ramach wymarzonej profesji

⁸⁸ opcjonalnie

13. Uczestnicy w grupach tworzą oczekiwane profile (miksi poszczególnych inteligencji z określeniem im poziomu) do wybranych przez prowadzącego zawodów (najlepiej wymarzonych przez uczniów).
14. Przedstawiają na forum wyniki swojej pracy i w odwołaniu do poprzednich zajęć przypominają w jaki sposób i gdzie można rozwijać poszczególne inteligencje oraz tworzą ścieżki dojścia do poszczególnych profesji.

Wykorzystane działania modelowe składające się na techniki zmiany wzorców mentalnych

- Kreowanie pomysłów
- Porady praktyczne
- Bilans umiejętności dla młodzieży uczącej się
- Scenariusz zajęć

Scenariusz zajęć: Wzajemna organizacja konkursów

Cele ogólne:

- Trening planowania z perspektywy długoterminowej.
- Trening pracy w grupie.
- Nauka budowania specyficznych treści - przekazów reklamowych, regulaminów.
- Trening podstaw planowania budżetu.
- Trening podstaw przedsiębiorczości.

Metody pracy

- Przegląd zasobów internetowych
- Praca z tekstem
- Praca w grupie (również z wykorzystaniem aplikacji internetowej)
- Prezentacja multimedialna

Środki dydaktyczne

- Aplikacja do internetowej pracy w grupie
- Aplikacja internetowa do tworzenia konkursów
- Rzutnik multimedialny
- Ekran

Czas trwania

- 9 miesięcy

Przebieg zajęć

1. Prowadzący przy pomocy prezentacji multimedialnej wprowadza uczniów do podstawowych zagadnień dotyczących recyklingu.
2. Prowadzący przy pomocy prezentacji multimedialne przedstawia stosowanie life-hacków jako przykład ponownego wykorzystania przedmiotów.
3. Uczniowie zostają podzieleni na grupy, w których będą wykonywać dalsze działania w celu przygotowania konkursu dla innej klasy (np. klasy równoległej).

Uwaga: Powstające grupy powinny być różnorodne, składać się z dzieci o różnej płci i statusach społecznych.

4. Uczniowie w podziale na grupy przygotowują propozycje kategorii, do których powinny przynależeć zgłaszane w konkursie life-hacki.
5. Prowadzące wspólnie z uczniami wybierają najciekawsze kategorie, oraz przypisuje po jednej kategorii do każdej z grup.
6. Uczniowie w podziale na grupy tworzą opisy wybranych kategorii. Praca może odbywać się za pomocą aplikacji internetowej – inkubator inicjatyw.
7. Uczniowie w podziale na grupy tworzą zestawy wytycznych dotyczących dopuszczanych materiałów oraz technik w ramach wybranej kategorii. Praca może odbywać się za pomocą aplikacji internetowej – inkubator inicjatyw.
8. Uczniowie wspólnie, z pomocą prowadzącego, tworzą wytyczne dotyczące sposobu przeprowadzenia konkursu (czasu i miejsca przeprowadzenia konkursu, podstawowych warunków uczestnictwa, sposobu zbierania prac konkursowych, sposobu oceniania prac oraz wyłonienia zwycięzcy). Praca może odbywać się za pomocą aplikacji internetowej – inkubator inicjatyw.
9. Uczniowie wspólnie, z pomocą prowadzącego, tworzą regulamin konkursu na podstawie wytycznych dotyczących wybranych kategorii oraz wytycznych dotyczących sposobu przeprowadzenia konkursu. Praca może odbywać się za pomocą aplikacji internetowej – inkubator inicjatyw.
10. Uczniowie wspólnie z prowadzącym wybierają sposób nagrodzenia zwycięzcy oraz określają sposób pozyskania ewentualnej nagrody rzeczowej.

11. Uczniowie wraz z prowadzącym uruchamiają inicjatywę za pomocą aplikacji internetowej „Kreator konkursów”.
12. Uczniowie wspólnie z prowadzącym wybierają środki promocji inicjatywy, dla każdej grupy zostaje przypisany jeden z nich.
13. Uczniowie w podziale na grupy tworzą przekazy reklamowe promujące konkurs (np. plakaty, artykuły na portal). Praca może odbywać się za pomocą aplikacji internetowej – inkubator inicjatyw.
14. Uczniowie w podziale na grupy konsultują powstałe przekazy reklamowe, dokonują ewentualnych zmian, modyfikacji, przekazują je do publikacji.
15. Uczniowie wspólnie z prowadzącym rozpoczynają zbieranie prac konkursowych.
16. Uczniowie wraz z prowadzącym oceniają prace konkursowe (zgodnie ze stworzonym regulaminem) oraz wyłaniają zwycięzcę.
17. Uczniowie wraz z prowadzącym nagradzają zwycięzcę konkursu.
18. Uczniowie wraz z prowadzącym tworzą relację z przeprowadzonej inicjatywy, która zostanie umieszczona na portalu.

Wykorzystane działania modelowe składające się na techniki zmiany wzorców mentalnych

- Kreowanie pomysłów
- Konkursy

Scenariusz zajęć: Wspólne tworzenie scenariusza zajęć na czas ferii, wakacji lub zielonej szkoły

Cele ogólne:

- Poznanie specyfiki organizacji pracy instytucji wsparcia.
- Trening planowania z perspektywy długoterminowej.
- Zaangażowanie uczestników w działania instytucji wsparcia.
- Trening podstaw planowania budżetu.
- Trening podstaw przedsiębiorczości.
- Trening pracy w grupie.

Metody pracy

- Przegląd zasobów internetowych
- Praca z tekstem
- Praca w grupie (również z wykorzystaniem aplikacji internetowej)

Środki dydaktyczne

- Aplikacja do internetowej pracy w grupie
- Tablica i zestaw markerów

Czas trwania

- 9 miesięcy (rok szkolny)

Przebieg zajęć

1. Prowadzący przedstawia sposób przygotowywania zajęć prowadzonych w instytucji wsparcia.
2. Prowadzący przedstawia niezbędne dokumenty do stworzenia nowych zajęć.
3. Uczestnicy zostają podzieleni na grupy, w których będą wykonywać dalsze działania.

Uwaga: Powstające grupy powinny być różnorodne, składać się z dzieci o różnej płci i statusach społecznych.

4. Uczestnicy w podziale na grupy proponują aktywności i atrakcje, jakie chcieliby włączyć do zajęć prowadzonych latem.

5. Uczestnicy w podziale na grupy przeglądają zasoby internetowe w celu pozyskania jak największej ilości praktycznych informacji dotyczących swoich propozycji.
6. Uczestnicy w podziale na grupy przygotowują wstępny opis zaproponowanych aktywności i atrakcji, podając uzasadnienie wyboru, podstawowe informacje dotyczące wymaganych środków. Praca może odbywać się za pomocą aplikacji internetowej – inkubator inicjatyw.
7. Uczestnicy w podziale na grupy konsultują efekty swojej dotychczasowej pracy z prowadzącym, dokonują ewentualnych zmian, modyfikacji.
8. Uczestnicy w podziale na grupy budują wstępny scenariusz zaproponowanych aktywności. Praca może odbywać się za pomocą aplikacji internetowej – inkubator inicjatyw.
9. Uczestnicy w podziale na grupy przeglądają zasoby internetowe oraz przy wsparciu prowadzącego budują wstępny kosztorys inicjatywy. Praca może odbywać się za pomocą aplikacji internetowej – inkubator inicjatyw.
10. Uczestnicy w podziale na grupy przygotowują wzory niezbędnych dokumentów (np. zgody rodziców na udział dziecka w inicjatywie). Praca może odbywać się za pomocą aplikacji internetowej – inkubator inicjatyw.
11. Uczestnicy w podziale na grupy przygotowują wstępną kartę przebiegu inicjatywy (np. kartę wycieczki). Praca może odbywać się za pomocą aplikacji internetowej – inkubator inicjatyw.
12. Uczestnicy w podziale na grupy konsultują z prowadzącym przygotowane materiały, dokonują ewentualnych zmian, modyfikacji.
13. Uczestnicy w podziale na grupy przygotowują krótkie (ok. 5 minut) wystąpienie prezentujące ich pomysł na letnią aktywność, uzasadniając swój wybór oraz zalety związane z jego organizacją. Praca może odbywać się za pomocą aplikacji internetowej – inkubator inicjatyw.
14. Uczestnicy prezentują przygotowane wystąpienia.
15. Prowadzący wspólnie z uczestnikami wybierają najlepszą propozycję.

Wykorzystane działania modelowe składające się na techniki zmiany wzorców mentalnych

- Kreowanie pomysłów
- Zajęcia dla dzieci latem

Scenariusz zajęć

Scenariusz zajęć: Dzień zdrowej kuchni

Cele ogólne:

- Popularyzacja zdrowych nawyków żywieniowych.
- Zwiększenie świadomości dotyczących zagrożeń wynikających z nieodpowiedniej diety.
- Trening poprawnego korzystania ze źródeł internetowych.
- Trening tworzenia specyficznych treści (przepisów)

Metody pracy

- Przegląd zasobów internetowych
- Praca z tekstem
- Praca w grupie (również z wykorzystaniem aplikacji internetowej)
- Prezentacja multimedialna

Środki dydaktyczne

- Rzutnik multimedialny
- Ekran
- Aplikacja do internetowej pracy w grupie

Czas trwania

- 90 minut

Przebieg zajęć

1. Prowadzący przedstawia podstawowe zasady dotyczące tworzenia specyficznej treści jaką jest instrukcja na przykładzie przepisu kucharskiego.
2. Prowadzący wspierany prezentacją multimedialną tworzy wprowadzenie do tematu zdrowej żywności, przedstawia i tłumaczy podstawowe pojęcia (np. żywność wysokoprzetworzona, GMO, wpływ pożywienia na gospodarkę hormonalną). Podkreśla ważną rolę korzystania z instrukcji (w tym przypadku przepisów) w życiu codziennym.
3. Prowadzący wspierany prezentacją multimedialną przedstawia podstawowe zagrożenia wynikające ze stosowania nieodpowiedniej diety (np. ryzyko otyłości, wystąpienia lub przyspieszenia przebiegu chorób).
4. Uczniowie zostają podzieleni na grupy, w których będą wykonywać kolejne polecenia, w formie zadania domowego.

Uwaga: Powstające grupy powinny być różnorodne, składać się z dzieci o różnej płci i statusach społecznych.

- 4.1. Uczniowie w ramach grup dokonają przeglądu zasobów internetowych dotyczących zdrowego żywienia.
- 4.2. Uczniowie w ramach grup przygotowują materiał źródłowy (z zachowaniem takich elementów jak cytaty oraz przypisy) dotyczący prozdrowotnych właściwości różnych składników potraw. Praca może odbywać się za pomocą aplikacji internetowej – inkubator inicjatyw.
- 4.3. Uczniowie w ramach grup przygotowują przepis na danie składające się ze składników, które uznali za najzdrowsze. Praca może odbywać się za pomocą aplikacji internetowej – informatorzy.

Uwaga: W przepisach wartością powinny być również: szybkość przygotowania, niska cena produktów, wysoka dostępność produktów.

- 4.4. Uczniowie w ramach grup przygotowują krótkie (ok. 5 minut) wystąpienie prezentujące ich pomysł na zdrowy posiłek, uzasadniając wykorzystanie wybranych składników oraz powołując się na źródła. Praca może odbywać się za pomocą aplikacji internetowej – inkubator inicjatyw.
5. Uczniowie prezentują przygotowane wystąpienia. (ewentualnie mogą przynieść danie, które zrobili zgodnie ze swoim przepisem i poczęstować całą klasę)
6. Prowadzący podsumowuje zajęcia.

Wykorzystane działania modelowe składające się na techniki zmiany wzorców mentalnych

- Święta nietypowe
- Kreowanie pomysłów
- Porady praktyczne

Scenariusz zajęć: Współpraca z Radiem

Podstawowym celem działania jest stworzenie zadaniowej grupy dzieci pochodzących z różnych segmentów struktury społecznej, w tym przede wszystkim z rodzin, gdzie toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa. Tylko stworzenie jak zróżnicowanej grupy ma sens dla realizacji działania.

Cele ogólne:

- Trening partycypacji w życiu społecznym.
- Trening pracy w grupie.
- Trening umiejętności związanych z nauką o pracę.
- Budowanie kapitału społecznego dzieci z rodzin, gdzie toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa.
- Wzmacnianie kapitału kulturowego dzieci z rodzin, gdzie toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa.

- Trening umiejętności wartościowego spędzania wolnego czasu

Metody pracy

- Przegląd zasobów internetowych.
- Praca z tekstem.
- Wycieczki do Radia Opatów lub innych lokalnych mediów.
- Praca w grupie (również z wykorzystaniem aplikacji internetowej) oraz podział zadań.
- Prezentacja multimedialne opracowanych tematów.

Środki dydaktyczne

- Aplikacja do internetowej pracy w grupie.
- Zeszyty do robienia notatek.
- Telefon z funkcją dyktafonu.
- Rzutnik multimedialny.
- Ekran.

Czas trwania

- 9 miesięcy, intensywność pracy zależna powziętych uzgodnień z Radiem Opatów oraz potencjału młodzieży

Przebieg zajęć

1. Prowadzący przy pomocy prezentacji multimedialnej wprowadza uczniów do podstawowych zagadnień związanych z nawiązaną współpracą z Radiem Opatów. W lekcji bierze udział przedstawiciel Radia Opatów - występuje w roli obserwatora.
2. Prowadzący przy pomocy prezentacji multimedialne przedstawia harmonogram prac oraz zarysowuje pierwsze pomysły na audycje radiowe.
3. Uczniowie w podziale na grupy prowadzą burze mózgów w celu wyłonienia najlepszych ich zdaniem tematów audycji. Prowadzący stara się czuwać nad burzą mózgów w ten sposób, aby każdy uczeń miał możliwość zgłoszenia swojej propozycji.
4. Przedstawiciel każdej z grup prezentuje kilka najlepszych pomysłów na forum klasy. Wówczas cała klasa wspólnie stara się opisać każdy z prezentowanych pomysłów używając metod analizy SWOT (każdy pomysł zostaje scharakteryzowany poprzez pryzmat 4 grup cech: szanse, zagrożenia, mocne i słabe strony)
5. W czasie prezentacji pomysłów i ich omawiania przedstawiciel Radia Opatów staje się konsultantem - można mu zadawać pytania o to, jak coś przeprowadzić, może on zadawać pytania uczniom mające na celu doprecyzowanie ich pomysłów.
6. W efekcie powstaje lista audycji. Następnie prowadzący tworzy dwie lub trzy grupy uczniów, które będą odpowiedzialne za realizację poszczególnych audycji. W grupie powinno być od 6 do 10 osób, prowadzący stara się tworzyć grupy zróżnicowane - to znaczy, w każdej grupie muszą znaleźć się dzieci z rodzin, gdzie toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa, uczniowie osiągający dobre wyniki w nauce jak i ci, którym wychodzi to gorzej. Grupy powinny być też zróżnicowane ze względu na płeć.
7. Prowadzący przy wsparciu przedstawiciela Radia Opatów prezentuje główne wymogi odnośnie audycji - pewne ramy, które muszą one spełnić (np.: czas trwania)
8. Dalszy etap prac jest uzależniony od charakteru wybranej audycji.
 - Jeśli jest to wywiad, ustala się z kim będzie on przeprowadzony, gdy uzyska się zgodę tej osoby, to na kolejnych zajęciach grupa pod okiem prowadzącego przygotowuje treść pytań;
 - Jeśli to ma być np.: sprawozdanie z wydarzenia sportowego, to ustala się kiedy ona ma mieć miejsce, a na kolejnej lekcji układa się plan stworzenia takiej relacji;
 - Jeśli to ma być audycja na zadany temat - np. jak dbać o środowisko lokalne, to na kolejnej lekcji ustala się plan ułożenia takiej audycji.

5. Wytyczne do oceny działań.

Narzędzia dla szkoły przygotowane w modelu mają na celu ograniczenie oddziaływania szeregu cech, które determinują obecne wyniki uczenia w nauce jak i dalsze jego losy edukacyjno-zawodowe. Ich podstawowym celem jest poszerzenie perspektyw, w jakich uczeń codziennie funkcjonuje. Chodzi tu o wskazanie bardziej dalekosiężnych celów, punktów odniesienia wykraczających poza sprawy bieżącego życia tu i teraz. Wszystkie działania realizowane w ramach projektu "Potencjały" mają na celu ograniczenie zjawiska dziedziczenia ubóstwa poprzez zmianę wzorców mentalnych u członków rodzin, gdzie procesy dziedziczenia ubóstwa zachodzą. Ankieta przeprowadzana w tym miejscu ma sprawdzić czy i w jaki sposób działania realizowane w szkole wpływają na uczniów będących odbiorcami projektu. Jeśli ów wpływ będzie niesatysfakcjonujący, zanalizowane zostaną powody tego stanu rzeczy i wprowadzone działania naprawcze. Jest to niezmiernie ważne zadanie do przeprowadzenia na etapie testowania rozwiązania.

Mechanizmem, który najczęściej wykorzystuje się w szkole jest tworzenie grup rówieśniczych, które będą zróżnicowane pod względem segmentacji społecznej rodzin uczniów. W ten sposób dąży się do zapewnienia młodzieży z domów, gdzie toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa, lepszych zasobów kapitału kulturowego, których nie jest w stanie dostarczyć im dom rodzinny.

Równolegle zaś podejmowane są działania przez inne instytucje, które swoją aktywność kierują wprost do rodzin. Szkoła zatem nie jest pozostawiona sama sobie wobec trudnego problemu dziedziczenia ubóstwa, a staje się jednym z elementów całego modelu zwalczającego to zjawisko.

Zaprezentowane poniżej ankieta ma na celu zdiagnozowanie czy opracowane w modelu działanie spełnia cel, dla jakiego powstało.

Działania realizowane w szkole mają za zadanie - w stosunku do uczniów:

1. Zwiększyć poziom integracji uczniów między sobą, w tym szczególnie pomiędzy uczniami z rodzin ulokowanych w różnych miejscach struktury społecznej.
2. Zaproponować nowe wartościowe formy spędzania wolnego czasu.
3. Umożliwić lepsze poznanie siebie poprzez pokazania uczniom posiadanych kompetencji i predyspozycji zawodowych oraz możliwych kierunków ich rozwoju.
4. Pokazać uczniom związek między podejmowanymi decyzjami edukacyjnymi a późniejszymi losami zawodowymi.
5. Nauczyć umiejętności pracy w grupie i podziału zadań dla poszczególnych członków grupy.

Działania realizowane w szkole mają za zadanie - w stosunku do nauczycieli:

1. Wesprzeć nauczycieli w organizacji konkursów w szkołach.
2. Pokazać nauczycielom wpływ dziedziczenia ubóstwa na efekty w nauce oraz dalsze losy edukacyjne i zawodowe dzieci z rodzin zagrożonych dziedziczeniem ubóstwa.
3. Pokazać nauczycielom pozytywną rolę szkoły w ograniczaniu zjawiska dziedziczenia ubóstwa.

W stosunku do uczniów, którzy zostaną objęci działaniami, przewiduje się przeprowadzane cyklicznie – przeprowadzane w okresach rocznych - ankiety ewaluacyjne. Ankiety zostaną zamieszczone na portalu internetowym w formie do wypełnienia on-line na indywidualnych kontaktach uczniów, i dostępne po zalogowaniu. Nauczyciele będą – w czasie lekcji - zachęcać do jej wypełnienia, stosowny monit zostanie także wysłany do wszystkich uczniów i nauczycieli pocztą elektroniczną. Ankieta zamieszczona niżej jest usprawnioną wersją ankiety, która została przeprowadzona z uczniami szkół w miejscowości, w której przeprowadzona została pogłębiona diagnoza terytorium

przeprowadzona na użytek budowania modelu, i zarówno jej treść, jak i sposób realizacji zostały przetestowane.

Celem ankiety jest przede wszystkim zdobycie – w sposób systematyczny – informacji dotyczących skuteczności działań modelu prowadzonych w szkołach, choć ich wyniki będą także użyteczne do planowania dydaktyki i procesu wychowania w szkołach – szczególnie w zakresie zachowań prospołecznych i integracji uczniów. Ankieta jest też skierowana do wszystkich uczniów bez względu na to, czy należą oni do grupy docelowej modelu. Identyfikacja uczniów z grupy docelowej będzie przebiegała automatycznie i zachowaniem anonimowości (co znaczy, że po wypełnieniu ankiety wszelkie dane pozwalające na identyfikację konkretnych osób będą z ze zbioru danych automatycznie usuwane). Możliwe będzie jedynie dokonywanie zbiorczych zestawień i porównań międzygrupowych.

Ankieta dla uczniów pozwala odpowiedzieć na pytania o:

- poziom satysfakcji uczniów z udziału w działaniach modelu (przy czym zakładamy, że wartością docelową jest co najmniej średnia odpowiedzi lokująca się w połowie skali satysfakcji)
- intensyfikacja kontaktów społecznych uczniów – szczególnie z grupy docelowej związana z udziałem w działaniach modelowych (przy czym satysfakcjonujący wynik to brak odpowiedzi negatywnych na pytania dotyczące nowo zawieranych kontaktów)
- stopień świadomości co do własnych planów, umiejętności i kompetencji (np. pyt. 6 i jego podpunkty), przy czym za satysfakcjonujące uznajemy średnią odpowiedzi powyżej środkowego punktu dziesięciopunktowej skali)
- stopień partycypacji społecznej uczniów (pyt. 18, przy czym za satysfakcjonującą uznajemy częstość odpowiedzi a i b powyżej 50%)
- stopień ekspozycji na substancje psychoaktywne (pyt. 27 i 28, częstość odpowiedzi twierdzących powyżej 5% jest niesatysfakcjonująca)
- częstość deklarowanego wsparcia ze strony rodziców przy wykonywaniu obowiązków szkolnych (pyt. 11, przy czym za satysfakcjonujące uznajemy częstość wyboru środkowego punktu skali powyżej 50%)

Odpowiedzi na wszystkie pytania należy analizować z uwzględnieniem zmiennych opisujących cechy położenia społecznego rodzin uczniów. Znaczące różnice między grupami uczniów z mniej dostatnych rodzin i w szczególności należących do grupy docelowej modelu będą świadczyć na rzecz konieczności modyfikacji działań ukierunkowanych na świadomościową zmianę populacji docelowej.

Ankieta zawiera także pytania, które pozwalają na analizę populacji ze względu na płeć i pełnosprawność. Obok tych opisujących przynależność do grupy docelowej są to podstawowe zmienne niezależne (wyjaśniające) w analizie.

Ankieta dla nauczycieli pozwala odpowiedzieć na pytania o:

- poziom satysfakcji nauczycieli z udziału w działaniach modelu (przy czym zakładamy, że wartością docelową jest co najmniej średnia odpowiedzi lokująca się w połowie skali satysfakcji)
- silne i słabe strony działań modelu (opisowo)
- diagnozę problemów dzieci i młodzieży i postawy wobec tych problemów (przy czym pytania w tym względzie zdają relacje głównie ze stanu świadomości nauczycieli, a odpowiedzi niekoniecznie świadczą o faktycznym natężeniu problemów).

Ankieta dla nauczycieli powinna być analizowana łącznie z tą dla uczniów, a prawidłowości w odpowiedziach nauczycieli traktowane jako ważny element kontekstu zmian w zachowaniach i postawach uczniów, a także jako punkt odniesienia dla myślenia o ewentualnych korektach działań modelowych (w przypadku, kiedy na taką konieczność wskaże analiza pytań o słabe i mocne strony).

Kwestią istotną jest i to, że obie ankiety pozwalają na analizę dynamiczną, to jest na uchwycenie zmian w czasie. Proponowane wyżej „akceptowalne wartości wskaźników” mają charakter orientacyjny; wyznaczenie ich „optymalnych” poziomów to kwestia empiryczna – w każdej

miejsowości prowadzącej ankietę poziom ten powinien zostać uzgodniony (np. w ramach prac Rady Modelu), a dynamika zmian postaw i zachowań będzie zapewne przebiegała inaczej. Istotne jest to, żeby śledzić zmiany wartości tych wskaźników w czasie; to ich pogarszanie będzie świadczyło o konieczności interwencji i modyfikacji prowadzonych działań.

Ankietę zalecamy przeprowadzać przynajmniej raz do roku. (w czasie testowania modelu planowane jest planowane w cyklach półrocznych)

Załącznik: Ankieta ewaluacyjna dla uczniów

1. W jakich działaniach wzięłeś udział w ostatnich trzech miesiącach (lista zgodna z działaniami realizowanymi przez szkołę):

- a. grupa współpracująca z radiem lub innymi lokalnymi mediami
- b. grupa biorąca udział w teście Howarda Gardnera - test umiejętności wielorakich
- c. grupa zaangażowana w gry planszowe
- d. grupa zaangażowana w konkursy
- e. grupa zaangażowana w dzień zdrowej kuchni
- f. grupa zaangażowana w tworzenie scenariuszy zajęć w czasie ferii / wakacji

2. Określ swoje zadowolenie z uczestnictwa w każdym ze wskazanych działań na skali 0-10, gdzie 0 oznacza, że było to w ogóle nie interesujące, a 10, że było to bardzo interesujące.

a) grupa współpracująca z radiem lub innymi lokalnymi mediami

0 ---1---2---3---4---5---6---7---8---9---10

nie dotyczy - działanie nie było realizowane lub nie brałem/brałam w nim udziału

b) grupa biorąca udział w teście Howarda Gardnera - test umiejętności wielorakich

0 ---1---2---3---4---5---6---7---8---9---10

nie dotyczy - działanie nie było realizowane lub nie brałem/brałam w nim udziału

c) grupa zaangażowana w wolontariat

0 ---1---2---3---4---5---6---7---8---9---10

nie dotyczy - działanie nie było realizowane lub nie brałem/brałam w nim udziału

d) grupa zaangażowana w gry planszowe

0 ---1---2---3---4---5---6---7---8---9---10

nie dotyczy - działanie nie było realizowane lub nie brałem/brałam w nim udziału

e) grupa zaangażowana w konkursy

0 ---1---2---3---4---5---6---7---8---9---10

nie dotyczy - działanie nie było realizowane lub nie brałem/brałam w nim udziału

f) grupa zaangażowana w dzień zdrowej kuchni

0 ---1---2---3---4---5---6---7---8---9---10

nie dotyczy - działanie nie było realizowane lub nie brałem/brałam w nim udziału

g) grupa zaangażowana w tworzenie scenariuszy zajęć w czasie ferii / wakacji

0 ---1---2---3---4---5---6---7---8---9---10

nie dotyczy - działanie nie było realizowane lub nie brałem/brałam w nim udziału

3. Czy w ramach uczestnictwa w działaniu poznałeś nowych kolegów / koleżanki, z którymi do tej pory nie utrzymywałeś kontaktów? (kafeteria dla każdego z działań oddzielnie)

- g. nie poznałem żadnych nowych koleżanek / kolegów

- h. poznałem 1~2 nowe koleżanki / kolegów
- i. poznałem 3~4 nowe koleżanki / kolegów
- j. poznałem 5~6 nowych koleżanek / kolegów
- k. poznałem 7~8 nowych koleżanek / kolegów
- l. poznałem 9 lub więcej nowych koleżanek / kolegów

4. Czy zamierzasz kontynuować swój udział w działaniu?

a) dlaczego tak (proszę opisz w kilku zdaniach)

.....

b) dlaczego nie (proszę opisz w kilku zdaniach)

.....

5. Czy poznałeś nowe formy spędzania wolnego czasu?

- m. Tak
- n. Raczej tak
- o. Raczej nie
- p. Nie
- q. Trudno powiedzieć

6. W jakim stopniu zgadzasz się ze stwierdzeniem, że:

a) *"To im będę w przyszłości, jaki zawód będę wykonywał, zależy przede wszystkim od moich własnych starań i wysiłku włożonego w naukę i rozwój siebie"*

0 ---1---2---3---4---5---6---7---8---9---10

w ogóle się nie zgadzam

bardzo się zgadzam

b) *"Znam swoje umiejętności i talenty"*

0 ---1---2---3---4---5---6---7---8---9---10

w ogóle się nie zgadzam

bardzo się zgadzam

c) *"Wiem jaki zawód chcę wykonywać w przyszłości"*

0 ---1---2---3---4---5---6---7---8---9---10

w ogóle się nie zgadzam

bardzo się zgadzam

d) *"Wiem co muszę zrobić, aby w przyszłości pracować w zawodzie, który chcę wykonywać"*

0 ---1---2---3---4---5---6---7---8---9---10

w ogóle się nie zgadzam

bardzo się zgadzam

7. Oceń na skali 0 do 10 swój stosunek i opinie wobec zadań, które rozwiązywałeś w formie grupowej. Do jakiego stopnia zgadzasz się z poniższymi stwierdzeniami:

a) Dobrze odnajduję się w zadaniach, które trzeba rozwiązywać grupowo:

0 ---1---2---3---4---5---6---7---8---9---10

w ogóle się nie zgadzam

bardzo się zgadzam

b) W ramach grupy nie mam problemu aby podzielić się sprawiedliwie obowiązkami:

0 ---1---2---3---4---5---6---7---8---9---10

w ogóle się nie zgadzam

bardzo się zgadzam

c) W mojej szkole jest organizowanych wiele zadań, które wymagają współpracy grupowej:

0 ---1---2---3---4---5---6---7---8---9---10

w ogóle się nie zgadzam

bardzo się zgadzam

d) Chciałbym, aby w szkole było organizowanych więcej zadań grupowych:

0 ---1---2---3---4---5---6---7---8---9---10

w ogóle się nie zgadzam

bardzo się zgadzam

e) Nauczyciele często przydzielają zadania wymagające grupowej współpracy

0 ---1---2---3---4---5---6---7---8---9---10

w ogóle się nie zgadzam

bardzo się zgadzam

8. Jak często bierzesz w szkole (lub w zajęciach pozaszkolnych, które organizują nauczyciele z Twojej szkoły) w zajęciach wymagających współpracy grupowej?

- a. raz w miesiącu lub rzadziej
- b. mniej więcej raz w tygodniu
- c. kilka razy w tygodniu

9. Do której klasy chodzi:

1 2 3 4 5 6 7 8

10. Jak często zdarza się, że robisz coś na komputerze lub korzystasz z internetu (np. przeglądasz strony internetowe, oglądasz filmy) WSPÓLNIE Z RODZICAMI?

- a. codziennie lub prawie codziennie
- b. kilka razy w tygodniu
- c. mniej więcej raz na tydzień
- d. od jednego do kilku razy w miesiącu
- e. rzadziej niż raz w miesiącu

11. Jak często rodzice pomagają Ci odrabiać prace domowe?

- a. codziennie lub prawie codziennie
- b. kilka razy w tygodniu
- c. mniej więcej raz na tydzień
- d. od jednego do kilku razy w miesiącu
- e. rzadziej niż raz w miesiącu

Chcielibyśmy teraz zadać Ci kilka pytań, które dotyczą Ciebie i miejsca, w którym mieszkasz i uczysz się

12. Zaznacz, czy mieszkasz....

- a. W Opatowie, na terenie miasta
- b. Na terenie gminy, ale poza miastem – w jednej z wsi
- c. W innym niż Opatów mieście
- d. We wsi położonej w innej gminie

13. Pomyśl o miejscowości, w której mieszkasz. Co najbardziej w niej lubisz? W pole poniżej wpisz trzy rzeczy, które lubisz najbardziej [*pytanie otwarte – pole tekstowe*]

14. A teraz pomyśl o tym, czego najbardziej nie lubisz tam, gdzie mieszkasz. W pole poniżej wpisz trzy takie rzeczy. [*pytanie otwarte – pole tekstowe*]

15. Pomyśl o sobie za 10-15 lat. Gdzie chciałbyś mieszkać, kiedy będziesz już dorosły/a?

- a. W tej samej miejscowości, co obecnie
- b. W innej miejscowości, ale nadal w tej samej okolicy
- c. W zupełnie innej miejscowości w Polsce
- d. Gdzieś za granicą

16. Jak myślisz, jaką szkołę skończysz, zanim zaczniesz na stałe pracować
- Gimnazjum
 - Liceum zawodowe
 - Technikum
 - Liceum ogólnokształcące
 - Studia wyższe
17. Co, Twoim zdaniem, decyduje o tym, że po ukończeniu szkoły można znaleźć pracę?
[odpowiedzi rotowane, wielokrotny wybór]
- Znajomości, układy
 - Rodzaj zawodu, który się zdobyło
 - Znajomość języków obcych
 - Inteligencja, zdolności
 - Odwaga, przedsiębiorczość
 - Szczęście, przypadek
 - Wielkość miejscowości, w której się mieszka
 - Region, województwo, w którym się mieszka
 - Spryt, cwaniactwo
 - Wdzięk, urok osobisty
 - Coś innego
18. Czy brałe(a)ś udział w wyborach do samorządu szkolnego?
- Zawsze, kiedy się odbywały
 - Tak, ale nie każdego roku
 - Nigdy nie brałe(a)m udziału
 - W mojej szkole nie ma samorządu
19. Czy uważasz się za ucznia:
- Dwójkowego
 - Trójkowego
 - Czwórkowego
 - Piątkowego
 - Szóstkowego
20. Czy znasz jakiś język obcy na tyle dobrze, aby porozumieć się z obcokrajowcem?
- Tak
 - Nie
21. Czy – razem z najbliższą rodziną – mieszkasz...
- W domu jednorodzinnym
 - Mieszkaniu w budynku, w którym jest wiele mieszkań
22. Czy na stałe mieszkasz:
- z obojgiem rodziców
 - tylko z matką
 - tylko z ojcem
 - z kimś z dalszej rodziny (np. z babcią)
 - z kimś innym
23. Ile osób mieszka razem z Tobą? Wpisz liczbę osób w pole [otwarte – pole tekstowe, tylko liczby całkowite]
24. Czy dostajesz kieszonkowe

- a. Tak – co miesiąc
- b. Tak – co tydzień
- c. Tak, ale nieregularnie, kiedy poproszę
- d. Nie dostaję kieszonkowego

25. Jakiej wysokości było kieszonkowe, które dostałeś ostatnio? Wpisz kwotę w złotych w pole poniżej [otwarte – pole tekstowe, tylko liczby całkowite]

26. Jak oceniasz obecne warunki materialne swojej rodziny?

- a. Bardzo złe
- b. Raczej złe
- c. Średnie, przeciętne
- d. Raczej dobre
- e. Bardzo dobre

27. Czy w ciągu ostatnich 12 miesięcy proponowano Ci którąkolwiek z następujących substancji, niezależnie od tego, czy skorzystałeś(a)ś z tej propozycji czy nie? [odpowiedzi tak/nie]

- a. Piwo
- b. Wino
- c. Wódka
- d. Marihuana, haszysz
- e. „Dopalacze” (tzw. smarty)
- f. Amfetamina
- g. Leki uspokajające i nasenne
- h. Kokaina
- i. Crack
- j. LSD lub inny środek halucynogeny
- k. Inne środki

28. Czy w Twoim środowisku, wśród Twoich znajomych (kolegów/koleżanek) jest ktoś, kto zażywa narkotyki lub środki odurzające?

- a. Tak, kilka osób
- b. Tak, jedna-dwie osoby
- c. Nie, nikt

29. Wskaż swoją płeć

- a) dziewczyna
- b) chłopak

30. Podaj swój rok urodzenia

..... [wpisać w formacie 2002]

31. Czy masz wydane orzeczenie:

- a. niepełnosprawności intelektualnej w stopniu lekkim
- b. o niepełnosprawności z powodu zespołu Aspergera lub autyzmu
- c. o niepełnosprawności ruchowej
- d. o niepełnosprawności w stopniu umiarkowanym
- e. inne orzeczenie ...jakie?
- f. żadne z powyższych

Załącznik: Ankieta dla nauczycieli

Ankieta realizowana jest w okresach trzymiesięcznych przez pedagoga szkolnego. Kierowana jest do wszystkich nauczycieli w szkole - tych zaangażowanych w działania realizowane w projekcie, jak również tych, którzy tych działań nie realizowali

1. O jakich działaniach modelu Pan/i słyisał/a? Proszę je wpisać w pole poniżej.
2. Czy słyisał/a Pan/i o następujących działaniach: :
 - a) Płaszczyzna integracji „Spotkania”
 - b) Współpraca z radiem
 - c) Wspólne granie
 - d) Treningi edukacyjne
 - e) Klub filmowy
 - f) Fundusz rozwoju talentów
 - g) Święta nietypowe
 - h) Konkursy
 - i) „Moja Mama (Tata) potrafi...”
 - j) Paszport rozwoju
 - k) Bilans predyspozycji zawodowych uczniów
 - l) Kluby wsparcia
 - m) Bank czasu
 - n) Działania pomocy społecznej – praca socjalna i umowa o współpracy
3. Czy brał/a Pan/i udział w którymkolwiek z tych działań? Proszę zaznaczyć.
4. W jakich działaniach związanych z modelem Potencjały i przeznaczonych do szkół brał Pan/Pani udział (lista działań realizowanych przez szkołę):
 - a) grupa współpracująca z radiem lub innymi lokalnymi mediami
 - b) grupa biorąca udział w teście Howarda Gardnera - test umiejętności wielorakich
 - c) grupa zaangażowana w wolontariat
 - d) grupa zaangażowana w gry planszowe
 - e) grupa zaangażowana w konkursy
 - f) grupa zaangażowana w dzień zdrowej kuchni
 - g) grupa zaangażowana w tworzenie scenariuszy zajęć w czasie ferii / wakacji

nie dotyczy - nie brałem udziału w żadnym z powyższych działań
5. Określ swoje zadowolenie z uczestnictwa w każdym ze wskazanych działań na skali 0-10, gdzie 0 oznacza, że było to w ogóle nie interesujące, a 10, że było to bardzo interesujące.
 - a) grupa współpracująca z radiem lub innymi lokalnymi mediami
0 ---1---2---3---4---5---6---7---8---9---10
 nie dotyczy - działanie nie było realizowane lub nie brałem/brałam w nim udziału
 - b) grupa biorąca udział w teście Howarda Gardnera - test umiejętności wielorakich
0 ---1---2---3---4---5---6---7---8---9---10
 nie dotyczy - działanie nie było realizowane lub nie brałem/brałam w nim udziału
 - c) grupa zaangażowana w wolontariat
0 ---1---2---3---4---5---6---7---8---9---10
 nie dotyczy - działanie nie było realizowane lub nie brałem/brałam w nim udziału
 - d) grupa zaangażowana w gry planszowe

0 ---1---2---3---4---5---6---7---8---9---10

nie dotyczy - działanie nie było realizowane lub nie brałem/brałam w nim udziału

e) grupa zaangażowana w konkursy

0 ---1---2---3---4---5---6---7---8---9---10

nie dotyczy - działanie nie było realizowane lub nie brałem/brałam w nim udziału

f) grupa zaangażowana w dzień zdrowej kuchni

0 ---1---2---3---4---5---6---7---8---9---10

nie dotyczy - działanie nie było realizowane lub nie brałem/brałam w nim udziału

g) grupa zaangażowana w tworzenie scenariuszy zajęć w czasie ferii / wakacji

0 ---1---2---3---4---5---6---7---8---9---10

nie dotyczy - działanie nie było realizowane lub nie brałem/brałam w nim udziału

3. Proszę określić mocne strony działań, w których brała / brał Pan/Pani udział:

a) grupa współpracująca z radiem lub innymi lokalnymi mediami

b) grupa biorąca udział w teście Howarda Gardnera - test umiejętności wielorakich

c) grupa zaangażowana w wolontariat

d) grupa zaangażowana w gry planszowe

e) grupa zaangażowana w konkursy

f) grupa zaangażowana w dzień zdrowej kuchni

g) grupa zaangażowana w tworzenie scenariuszy zajęć w czasie ferii / wakacji

nie dotyczy - działanie nie było realizowane lub nie brałem/brałam w nim udziału

4. Proszę określić słabe strony działań, w których brała / brał Pan/Pani udział:

a) grupa współpracująca z radiem lub innymi lokalnymi mediami

b) grupa biorąca udział w teście Howarda Gardnera - test umiejętności wielorakich

c) grupa zaangażowana w wolontariat

d) grupa zaangażowana w gry planszowe

e) grupa zaangażowana w konkursy

f) grupa zaangażowana w dzień zdrowej kuchni

g) grupa zaangażowana w tworzenie scenariuszy zajęć w czasie ferii / wakacji

nie dotyczy - działanie nie było realizowane lub nie brałem/brałam w nim udziału

5. Czy uważa Pan/Pani, że liczba realizowanych w szkole konkursów w ciągu ostatnich trzech miesięcy...

a) wzrosła

b) pozostała bez zmian

c) zmalała

trudno powiedzieć

6. Czy uważa Pan/Pani, że w ciągu ostatnich trzech miesięcy liczba realizowanych w szkole zadań dla uczniów wymagających grupowego rozwiązywania problemów.

a) wzrosła

b) pozostała bez zmian

c) zmalała

trudno powiedzieć

7. Do jakiego stopnia zgadza się Pan/Pani z następującymi stwierdzeniami:

a) *"Położenie nacisku na większą integrację pomiędzy uczniami z rodzin zagrożonych dziedziczeniem ubóstwa a pozostałymi uczniami w szkole, jest dobrym pomysłem na polepszenie sytuacji dzieci z rodzin ubogich i zagrożonych dziedziczeniem biedy"*

0 ---1---2---3---4---5---6---7---8---9---10

w ogóle się nie zgadzam bardzo się zgadzam

b) *"W Opatowie istnieje problem dzieci zagrożonych dziedziczeniem ubóstwa"*

0 ---1---2---3---4---5---6---7---8---9---10

w ogóle się nie zgadzam bardzo się zgadzam

c) *"W mojej szkole istnieje problem dzieci zagrożonych dziedziczeniem ubóstwa"*

0 ---1---2---3---4---5---6---7---8---9---10

w ogóle się nie zgadzam bardzo się zgadzam

d) *"Dziedziczenie ubóstwa ma wpływ na wyniki w nauce i dalsze losy edukacyjne i zawodowe uczniów"*

0 ---1---2---3---4---5---6---7---8---9---10

w ogóle się nie zgadzam bardzo się zgadzam

e) *"Moja szkoła ma możliwości ograniczenia negatywnych efektów, jakie wywiera dziedziczenie ubóstwa na dzieci"*

0 ---1---2---3---4---5---6---7---8---9---10

w ogóle się nie zgadzam bardzo się zgadzam

f) *"Wiem jak mogę w mojej codziennej pracy pomagać dzieciom zagrożonym dziedziczeniem ubóstwa"*

0 ---1---2---3---4---5---6---7---8---9---10

w ogóle się nie zgadzam bardzo się zgadzam

g) *"Uczniowie mojej szkoły znają swoje uzdolnienia i talenty"*

0 ---1---2---3---4---5---6---7---8---9---10

w ogóle się nie zgadzam bardzo się zgadzam

8. Jakich przedmiotów Pan/Pani uczy? Proszę wpisać wszystkie nauczane przedmioty w poniższe pole

9. W których klasach najczęściej prowadzi Pan?Pani lekcje? 1-4 czy 5-8"

a) 1-4

b) 5-8

10. Ilu uczniów z niepełnosprawnościami aktualnie uczy Pan/i w swoich klasach?

11. Czy aktualnie jest Pan/i wychowawcą lub wychowawczynią jednej z klas w swojej szkole?

a. Tak

b. Nie

12. Proszę określić swoją płęć

- a. Kobieta
- b. Mężczyzna

13. Ile lat pracuje Pan/i w zawodzie nauczyciela? Proszę wpisać liczbę lat w pole.

III. Płaszczyzna integracyjna SPOTKANIA

1. Wprowadzenie

W odróżnieniu od pozostałych, instytucjonalnie wyodrębnionych obszarów, w ramach których realizowany jest projekt 'Potencjały', takich, jak system pomocy społecznej, system edukacyjny, służba zdrowia, etc., koncepcja 'Płaszczyzny...' ma charakter 'otwarty'. Oznacza to, że podejmowane w ramach 'Płaszczyzny...' działania mogą być wbudowane w dowolny fragment układu lokalnych organizacji kulturalno – oświatowych, opiekuńczo - wychowawczych czy edukacyjnych, a zatem w instytucje takie, np. jak dom kultury, jedna ze szkół, czy – szerzej – lokalny system edukacyjny, biblioteka publiczna, lub – jak w przypadku społeczności lokalnej, w której realizowany jest projekt 'Potencjały' – tzw. 'światlica środowiskowa', może też zostać stworzona 'od początku' pod tą czy inną nazwą. Ta 'otwartość' ma swoje złe i dobre strony. Te pierwsze to ten prosty fakt, że elastyczność rozmaitych rozwiązań organizacyjnych kojarzy się najczęściej z ich nieokreślonością, brakiem konkretnych reguł i kłopotami z podejmowaniem odpowiednich decyzji. Te drugie to możliwość dostosowania tych rozwiązań do lokalnych tradycji czy potencjału i zasobów tej czy innej organizacji. Proponowany w projekcie 'Potencjały' model przeciwdziałania procesom dziedziczenia biedy nie przesądza o tym, które z tych rozwiązań jest 'lepsze' – to powinno wynikać z lokalnego kontekstu realizacji tego modelu.

Otwarty charakter 'Płaszczyzny...' ma też inny aspekt. Najwyraźniej wyraża to stwierdzenie, wedle którego, mniejsze znaczenie ma to, co się w jej ramach dzieje, większe to, jakie funkcje pełni to, co się dzieje. Model przewiduje realizację kilku działań/programów, ale ich lista nie jest zamknięta. W realiach tej czy innej społeczności lokalnej część z nich może nie rokować jakiegokolwiek sukcesu, wobec czego należy je wyeliminować, może też okazać się, że lokalny kontekst każe dodać do tej listy inne, bardziej obiecujące, działania/programy. Ważne jest to, aby były one kompatybilne, a zatem, aby uzupełniały się nawzajem w sposób maksymalizujący realizację ich funkcji podstawowej.

Ta podstawowa funkcja to obniżanie strukturalnych barier dzielących mieszkańców społeczności lokalnej i – w szczególności – izolujących i stygmatyzujących rodziny, w których toczą się procesy dziedziczenia biedy. Mówiąc prościej, to przede wszystkim stworzenie okazji do spotykania się rodzin z rozmaitych segmentów struktury społecznej, po to, aby uczyć się wzajemnego szacunku i doceniania się. Obniżanie istniejących barier strukturalnych ma też kilka innych form. Jedną z nich jest nacisk na wspólnianie podstawowych kodów kulturowych służących ludziom do komunikowania się. Inną jest wspólnianie kapitału ludzkiego, z którym wchodzi w życie dzieci i młodzież – m.in. poprzez trening pożądanych umiejętności interpersonalnych. Jeszcze inną formą obniżania istniejących barier strukturalnych jest też integracja o charakterze pokoleniowym – temu służą np. takie gry komputerowe, w toku których rywalizują ze sobą całe rodziny. Więc, cokolwiek dzieje się w ramach 'Płaszczyzny...' zawsze służy to jakiejś formie społecznej integracji. To jedna z najważniejszych przesłanek przeciwdziałania procesom dziedziczenia biedy.

Funkcjonowanie 'Płaszczyzny...' ma też charakter 'dynamiczny', co oznacza tyle, że realizowane w jej ramach działania/programy są – zawsze wtedy, gdy to możliwe – współtworzone przez ich odbiorców. Nacisk na partycypacyjną formułę realizacji tych działań/programów to jeden z ważnych aspektów ich realizacji. Idzie tu nie tylko o to, aby odbiorcy mieli wpływ na ich ostateczną treść, lecz także – aby wnosili w nie swój wkład i nie mieli poczucia, że, po raz kolejny, dostają coś 'za darmo'. Na przykład, spotkania towarzyszące pokazowi filmu mogą być uzupełnione skromnym, składkowym 'poczęstunkiem' przygotowanym przez jego uczestników, którzy – po zakończeniu spotkania – porządkują pomieszczenie, etc. Mówiąc najkrócej, idzie o to, aby te działania/programy tworzyły w toku ich realizacji 'przestrzeń współpracy i współodpowiedzialności' – nawet wtedy, gdy dotyczy to kwestii stosunkowo drobnych.

2. Opis i instrukcja używania rozwiązań

Wstępna propozycja działań/programów realizowanych w ramach 'Płaszczyzny...' jest następująca:

- 'Wspólne granie': gry planszowe i rywalizacyjne gry komputerowe typu SIM

- 'Treningi edukacyjne': trening dotyczący organizacji czasu wolnego, trening osiągania celów oraz zajęcia rozwijające 'Grajki – pomagajki'
- 'Klub filmowy'
- 'Radio młodzieżowe'
- 'Moja Mama, (Tata) potrafi...'

Dalej przedstawione zostaną podstawowe propozycje organizacyjne dotyczące formuły realizacji tych działań. Są one stosunkowo proste:

1. Każde z działań/programów ma swojego 'opiekuna' czy 'instruktora – koordynatora' odpowiedzialnego za jego realizację i zapewnienie odpowiednich warunków organizacyjnych
2. 'Instruktor – koordynator' zaprasza do współpracy inne osoby, np. 'instruktorów – wolontariuszy' kompetentnych w zakresie poszczególnych zadań: na przykład, takim 'instruktorem – wolontariuszem' może być nauczyciel historii, który w toku spotkania towarzyszącego prelekcji filmu opowie widzom o kontekście historycznym tego filmu lub nauczyciel geografii, który przedstawi podstawowe informacje o regionie, w którym toczy się fabuła, o jego gospodarce, warunkach klimatycznych, itp.

3. Instrukcje

3.1. Treningi edukacyjne

Ogólna charakterystyka zajęć i ich cele

Zajęcia pn. 'Treningi edukacyjne' składają się z trzech części. Część pierwsza to trening w zakresie organizacji czasu, część druga to trening w zakresie osiągania celów, część trzecia to trening psycho - edukacyjny obejmujący kształcenie tzw. 'umiejętności miękkich', takich np. jak formułowanie asertywnych wypowiedzi, nazywanie uczuć, powstrzymywanie własnej agresji, kontrola poczucia wstydu i sposobów radzenia sobie ze wstydem, sposobów radzenia sobie w sytuacjach odbieranych jako 'upokarzające', itp. Części pierwsza i druga przeznaczone są dla dzieci starszych (10 – 12 lat), część trzecia jest przeznaczona również dla dzieci młodszych (6 – 9 lat). Użytkownikami każdej z części jest personel pedagogiczny, pracujący w ramach działania 'Płaszczyna integracyjna SPOTKANIA' tj. wychowawcy – nauczyciele i nauczyciele – wolontariusze. Każda z części 'sub – działania' ma charakter odrębny i dynamiczny: jest realizowana w sekwencji kolejnych, coraz bardziej zaawansowanych kroków, stosownie do zainteresowania odbiorców, tj. dzieci z rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia biedy. Podstawowa funkcja każdej z części to uczenie i trening radzenia sobie z sytuacjami trudnymi pojawiającymi się w codziennym życiu dzieci z tych rodzin, związanych z ich położeniem społecznym, na przykład w silnie ustratyfikowanych grupach koleżeńskich.

Użytkownicy to personel pedagogiczny 'Płaszczyny...', tj. wychowawcy, nauczyciele i wolontariusze wychowawcy – nauczyciele i nauczyciele - wolontariusze posiadający kompetencje wystarczające do realizacji realizacji treningów. Scenariusze zajęć i materiały pomocnicze znajdują się w rozdziale III.4 (poza kompletem materiałów i grą do treningu psycho-edukacyjnego „Grajki-Pomagajki” dostępnymi na stronie <http://www.grajki-pomagajki.pl/>). Wszystkie materiały konieczne do realizacji zajęć zostaną udostępnione na portalu internetowym modelu. Prowadzący mają też możliwość zamieszczania – w miarę potrzeb – własnych materiałów na portalu.

Trening w zakresie organizacji czasu.

Wprowadzenie.

Czy czas to pieniądz? Przeliczmy swoje godziny na zarobki (np. godzina pracy w McDonalddie to 16 zł). Instruktor podkreśla to, że czas inwestujemy zdecydowanie mniej rozważnie, niż pieniądze. Uczestnicy zajęć wypisują na kartkach czynności, na które marnują swój czas i obliczają kwoty, jakie w ten sposób 'stracili'.

Zajęcia 1. Struktura wykorzystania czasu: 'zadanie' czy 'wydarzenie'?

Uczestnicy zajęć – podzielenie na grupy – dyskutują i uzgadniają wszystkie czynności, które składają się na ich dzień. Instruktor wyjaśnia różnice między 'zadaniami' i 'wydarzeniami' – wskazując na to, że te pierwsze to 'sprawy do załatwienia' w ciągu dnia, choć ich termin nie jest oznaczony, te drugie to zdarzenia precyzyjnie ułożone w czasie i przestrzeni. 'Wydarzeniem' jest np. lekcja, na której odbywa się test, czy udział w meczu: wspólną charakterystyką 'wydarzeń' jest to, że 'przepadną', jeśli nie zostaną wykonane w określonym czasie. Problem do rozwiązania przez uczestników to podział czasu 'dziennego' na realizację 'zadań' i 'wydarzeń' i nauczenie się ich strukturalizacji, a także nauczenie się budowania ich hierarchii.

Zajęcia 2. Zalety kalendarza

Podstawowe pytanie organizujące zajęcia: 'co warto wpisywać do kalendarza?' Uczestnicy dyskutują możliwe odpowiedzi na wskazane pytanie, budują listę spraw wartych zanotowania w kategoriach 'zadania' i 'wydarzenia' i przekonują się o tym, że warto oddzielnie notować jedno i drugie. Następne zadanie to podział 'wydarzeń' na jednorazowe i takie, które układają się w określoną sekwencję kroków, jakie należy wykonać po to, aby osiągnąć jakiś cel. To powinno prowadzić do wniosku mówiącego, że kalendarz służy nie tylko przypominaniu tych czy innych 'zadań' i 'wydarzeń', to także narzędzie do budowania ścieżki osiągnięcia celów.

Trening osiągnięcia celów

Wprowadzenie

Podstawowe zadanie pierwszych zajęć treningu jest demonstrowanie jego uczestnikom tego, że, cokolwiek chcemy osiągnąć, powinniśmy umieć to szczegółowo i konkretnie opisać, a także wskazać na miary, którymi chcemy się posługiwać ustalając zakres osiągnięcia celu. We wprowadzeniu instruktor w sposób przystępny, posługując się odpowiednimi przykładami wprowadza też podstawowe kategorie prakseologiczne, takie, jak 'skuteczność' i 'efektywność'. Uczestnicy dyskutują możliwe odpowiedzi na pytanie o to, czy należy dążyć do osiągnięcia celu 'za wszelką cenę', tj. za cenę, której wartość przekracza wartość tego, co uda się osiągnąć. Czy 'skuteczność' jest ważniejsza aniżeli 'efektywność'?

Zajęcia 1. Cel i środki

Przedmiotem zajęć jest demonstracja związków pomiędzy celami i środkami, jakimi dysponuje się w celu osiągnięcia tego czy innego celu a też i tego, że trafny dobór środków prowadzących do osiągnięcia celu jest podstawową charakterystyką racjonalnego myślenia. Uczestnicy zajęć powinni też dowiedzieć się o tym, że niektóre ze 'środków', które mają do dyspozycji mogą okazać się 'przeciwnskuteczne': np. tzw. nocne 'zakuwanie' przed 'klasówką' powoduje zmęczenie obniżające intelektualną wydajność i powodować, że uczeń osiągnie ocenę gorszą niż ta, na którą wskazuje stan jego wiedzy.

Zajęcia 2. Sekwencja środków i celów.

Przedmiotem zajęć jest pokazanie uczestnikom tego, że podział na 'cele' i 'środki' jest nieostry, dlatego, że osiągnięte 'cele' stają się 'środkami' do osiągnięcia innych celów. Zatem, uczestnicy zajęć powinni nauczyć się, po pierwsze, wskazania na cel podstawowy, ten, zatem, do którego ostatecznie zmierzają i, po drugie, powinni też nauczyć się budowania 'ścieżki osiągnięcia' tego celu podstawowego.

Zajęcia 3. Skutki uboczne

Zajęcia demonstrują to, że cele, do których dążymy to jakieś 'stany rzeczy' oceniane pozytywnie, ale powiązane z innymi 'stanami rzeczy' – takimi, które na pozytywną ocenę nie zasługują. Te drugie można uznać za 'koszty' realizacji celu, ale nie jest wcale pewne, że nie będą one wyższe, aniżeli pożytek płynący z jego osiągnięcia. Co więcej, uczestnicy zajęć powinni też dowiedzieć się, że nie wszystkie 'skutki uboczne' umiemy trafnie przewidzieć.

Trening psycho – edukacyjny 'Grajki – pomagajki'

Wprowadzenie

Trening służy kształtowaniu pożądanych cech jego uczestników, takich przede wszystkim, które sprzyjają właściwemu reagowaniu w rozmaitych codziennych sytuacjach. Użytkownikami w tym treningu jest personel pedagogiczny 'Płaszczyny...', zaś jego najważniejszymi odbiorcami dzieci i młodzież z rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa. To jednak nie oznacza, że w treningu – w miarę możliwości – nie mogą brać również udziału dzieci z innych rodzin uczestniczących w działaniach prowadzonych w ramach 'Płaszczyny...'. Trzon treningu stanowi stosunkowo prosta i nie nakładająca większych ograniczeń sprzętowych gra komputerowa pn. 'Grajki – pomagajki'.

Fabula gry składa się z wędrówki gracza po kilku 'krainach', zaś przejście z jednej do drugiej 'krainy' zależy od tego, czy we właściwy sposób rozwiąże on stawiane przed nim zadania. Należy podkreślić to, że gra nie ma ani charakteru rywalizacyjnego, losowego i zręcznościowego: sukces gracza zależy przede wszystkim od trafności podejmowanych przezeń decyzji.

Warunkiem sprawnego przeprowadzenia treningu jest zapoznanie się instruktora z podstawowymi materiałami szkoleniowymi łatwo dostępnymi na stronie treningu – po wcześniejszym zalogowaniu się. To samo dotyczy samych gier – można je ściągnąć na jakikolwiek komputer.

Każde z zajęć jest poświęcone jednej 'krainie' gry. Na przykład, 'kraina Optymiki' to miejsce kładące nacisk na wyjaśnienie graczom, na czym polega optymizm i w jaki sposób przydaje się on w życiu, jest też warunkiem przejścia do następnej 'krainy', 'Pustynna kraina' to miejsce, w którym gracze uczą się rozpoznawania i nazywania własnych emocji – radości, smutku, złości, strachu, itp. Kraina '7 strefa' jest powtórzeniem całej gry – aby ją zakończyć, gracz musi posłużyć się umiejętnościami nabytymi w poprzednich 'krainach'.

Zajęcia 1. Wprowadzenie do gry i wyjaśnienie jej zasad

Zajęcia mają charakter demonstracyjny: instruktor otwiera grę i pokazuje każdemu z graczy to, jak się w niej poruszać, jak wybrać postać bohatera gry i warunki, którym każdy gracz powinien sprostać, funkcje poszczególnych ikon, itp.

Zajęcia 2.

Gracze indywidualnie mierzą się z wyzwaniem, jakie stawia przed nimi pobyt w 'Krainie Optymiki'. Grają – w zasadzie – samodzielnie, rola instruktora sprowadza się do pomagania im wtedy, gdy okażą się bezradni i nie będą mogli dać sobie rady z przejściem do kolejnej 'krainy'. Jednakże, każde zajęcia kończą się podsumowaniem instruktora wskazującego graczom na powody, dla których rozwiązanie trafne w grze jest też trafne 'w życiu' i pokazuje na stosowne przykłady.

Podobny charakter mają także kolejne zajęcia, organizowane wokół 'przechodzenia' przez następne 'krainy'. Na zakończenie gry, każdy z jej uczestników otrzymuje symboliczną nagrodę w postaci certyfikatu.

Uwagi ogólne

Całe działanie/program powinien trwać ok. 10 tygodni, zaś poszczególne zajęcia nie powinny zająć więcej niż ok. dwóch godzin, wliczając w to stosowne przerwy. Pożądane jest to, aby zajęcia odbywały się w stałych terminach i interwałach – np. tygodniowych.

3.2. Klub filmowy

Ogólna charakterystyka działania/programu i stawiane mu cele

Działanie/program pn. 'Klub filmowy' zmierza przede wszystkim do osiągnięcia 'efektu integracyjnego', tj. do stworzenia przestrzeni, w której spotykają się, rozmawiają ze sobą i poznają się nawzajem ludzie – w tym także dzieci i młodzież – z rozmaitych segmentów struktury społecznej społeczności lokalnej. Aby 'efekt integracyjny' osiągnąć, prezentowane filmy lub – lepiej – całe cykle filmowe muszą się przede wszystkim charakteryzować interesującą fabułą: tu akurat nie ma większego znaczenia to, czy są to filmy uznane za 'dobre' wg jakichś kryteriów sztuki filmowej. Byłoby dobrze, gdyby dotyczyły one kwestii uniwersalnych, takich jak miłość, zdrada, poświęcenie, odwaga, władza itp. czy klasyczne dylematy moralne (np. dobro jednostki i dobro grupy), i pozwalały widzom zastanowić się nad tym, czy te problemy – opowiedziane w ramach jakiegoś kontekstu historycznego i/lub społecznego – przekładają się na ich bieżące doświadczenia. Byłoby też dobrze, gdyby przynajmniej część cykli filmowych dotyczyła zagadnień stanowiących przedmiot współczesnych, bieżących debat publicznych, a zatem, np. zagadnień takich, które są podejmowane w toku niekończącej się dyskusji nad 'Bilansem polskiej transformacji'.

Oczywiście, cykle filmowe proponowane członkom 'Klubu' – jeśli połączone z krótkimi prelekcjami – stanowią też znakomity pretekst do uzupełnienia wiedzy ogólnej widzów i filmy takie np. jak 'Hrabia Monte Christo' czy 'Człowiek w żelaznej masce' lub którykolwiek z filmów z cyklu 'Trzej muszkietierowie' to świetna okazja do opowieści o historii Francji czy o rozpadzie absolutyzmu, klasyczne 'westerny' to pretekst to m.in. do opowiedzenia o dziejach osadnictwa i formowaniu się Stanów Zjednoczonych, romans filmowy pt. 'Przeminęło z wiatrem' to – w połączeniu z pokazem ekranizacji 'Chłopów' pretekst do wskazania widzom różnic i podobieństw 'plantacji' i 'folwarku', etc.

Dobór filmów powinien też mieć na uwadze to, aby mogły być one oglądane nie tylko przez dorosłych, lecz razem, tj. przez rodziców i ich starsze dzieci. To kolejna wersja dążenia do uzyskania 'efektu integracji' – tym razem integracji w obrębie poszczególnych rodzin, zwłaszcza zaś rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia biedy. Na przykład, jeden z filmów z cyklu 'Rambo', niezależnie od jego sensacyjnej fabuły, eksploatuje wątek 'powrotu do korzeni' i do wspólnoty nadającej sens ludzkiemu życiu.

Organizacja 'Klubu' i jego funkcjonowanie

Działalność 'Klubu' jest organizowana przez 'instruktora – koordynatora', który zaprasza do współpracy 'instruktorów – wolontariuszy', których profesjonalne przygotowanie (np. nauczyciel, prawnik, policjant) pozwala na skomentowanie oglądanego filmu. Jego rola to stworzenie propozycji repertuaru 2 – 3 pierwszych cykli filmowych – tu wszystko zależy od jego inwencji i rozpoznania potrzeb/oczekiwań społeczności lokalnej. Przygotowanie kolejnych cykli odbywa się w ścisłej współpracy z widzami – po to, aby budować ich wkład w organizację działania/programu.

Pokazy filmowe są promowane przez pracowników socjalnych w toku ich kontaktów z rodzinami odbiorców projektu 'Potencjały...', są też ogłaszane na jego portalu internetowym. 'Instruktor – koordynator' powinien też zdawać sobie sprawę z tego, że pokazy filmów oglądanych przy pomocy aparatury tzw. 'kina domowego' są – z natury rzeczy – przedsięwzięciem kameralnym, nie powinno w nich uczestniczyć więcej niż 15 – 20 osób. To oznacza konieczność jakiejś procedury selekcji widzów. Najmniej segregującym rozwiązaniem jest przyjęcie zasady, wedle której 'kto pierwszy, ten lepszy'. Zwiększenie rotacji widzów można uzyskać np. poprzez ich rejestrację na określony cykl – np. poprzez portal internetowy.

Kwestią osobną, ale wartą podkreślenia, jest to, że rozmowy czy dyskusje, których kanwą stanowi obejrzany film, powinny mieć nieformalny charakter i bardziej przypominać spotkanie towarzyskie, w toku którego ludzie ze sobą rozmawiają, aniżeli wysłuchanie oficjalnej prelekcji na ten czy inny temat. To oznacza, że 'po – filmowym' spotkaniu towarzyszy skromny poczęstunek, ale, co ma znaczenie zasadniczej, przygotowany przez uczestników tych spotkań – to jeszcze jeden sposób na uzyskanie 'efektu integracji'.

Nie ma większego znaczenia to, czy określony cykl filmowy będzie się składał z 3 czy może 4 lub 5 filmów, ważne jest to, aby pokazy odbywały się regularnie, o określonej porze i w określone dni tygodnia, nie zabierając ich uczestnikom więcej, niż 2 – 2.5 godziny.

3.3. Moja Mama (Tata) potrafi...

Wprowadzenie

Najważniejszym celem działania/projektu 'Moja mama...' jest stworzenie przestrzeni służącej członkom rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia biedy służącej demonstrowaniu swoich talentów czy umiejętności. Funkcją tego działania/programu to budowanie ich podmiotowości oraz 'poczucia dumy' i doceniania rodziców przez dzieci. One też są odbiorcami działania/programu. W odpowiedniej 'Karcie działania' przesłanki akcentowania tej funkcji zostały opisane szerzej.

Działanie/ program 'Moja mama...' jest prowadzone przez 'instruktora – koordynatora', którego podstawowym zadaniem jest zachęcenie dzieci biorących udział w funkcjonowaniu 'Płaszczyzny integracyjnej SPOTKANIA' do wskazania na talenty/umiejętności swoich rodziców zidentyfikowane uprzednio w toku działania pn. Bilans umiejętności'. Część tych talentów/umiejętności można demonstrować praktycznie innym dzieciom. Zatem, kolejnym zadaniem 'instruktora – koordynatora' jest zaproszenie tych z rodziców, którzy swoje talenty/umiejętności zechcą zademonstrować do współprowadzenia odpowiednich zajęć – np. co dwa tygodnie.

Organizacja działania/programu 'Moja Mama...'

Większość 'demonstracji' nie wymaga większych przygotowań, w szczególnych przypadkach 'rodzic – demonstrator' powinien otrzymać odpowiednie materiały i narzędzia – jeśli nie może się posłużyć własnymi. Są jednak i takie 'demonstracje', które wymagają pewnych przygotowań oraz zapewnienia niewielkich środków finansowych i/lub współpracy 'instruktorów – wolontariuszy'. Na przykład spacer do lasu 'na grzyby' to - wbrew pozorom, przedsięwzięcie logistycznie złożone i wymagające nie tylko zaangażowania określonych środków materialnych, lecz także współpracy ze strony inspektora lokalnej stacji Sanitarno – Epidemiologicznej, który, ze względów bezpieczeństwa, potwierdzi 'jadalność' grzybów określonego gatunku, czy – na przykład – leśnika, który – przy okazji – opowie uczestnikom spaceru o zasadach gospodarki leśnej, itp.

Szczegóły realizacyjne działania/programu to kwestia kilku okoliczności takich, m.in. jak rodzaje demonstrowanych umiejętności, pora roku, dostępne środki, rodzaje okazji, w których te czy inne umiejętności mogą okazać się potrzebne, i in., nie widać zatem powodów, dla których należałoby je precyzyjnie określać. Dość powiedzieć, że wiele z nich zależy od zaangażowania i inwencji 'instruktora – koordynatora'. A też i od zasobów, jakie ma on do dyspozycji.

3.4. Radio młodzieżowe

Wprowadzenie

Cel działania/programu pn. 'Radio młodzieżowe' to tworzenie strukturalnie niejednorodnej grupy starszych uczniów, którzy we współpracy z lokalną rozgłośnią radiową i pod kierunkiem profesjonalnego dziennikarza – radiowca będą przygotowywali audycje i zajmowali się ich emisją. Podstawowym warunkiem sukcesu tego działania/programu jest utrzymanie jego strukturalnej niejednorodności i uzyskanie w ten sposób kolejnego 'efektu integracji'. Funkcje tego działania/programu zostały szeroko wyłożone w odpowiedniej 'Karcie działania'.

Inną formą realizacji tego działania, która do zastosowania jest szczególnie w sytuacji, gdy w miejscu wdrażania modelu nie ma lokalnej rozgłośni radiowej, jest nawiązanie współpracy z drukowanymi lub internetowymi mediami lokalnymi. Założenia realizacji ww. działania pozostają niezmienione.

Organizacja działania/programu 'Radio młodzieżowe'

Działanie/program wymaga znacznej wiedzy profesjonalnej, możliwości korzystania z odpowiedniego sprzętu, etc., a zatem daleko posuniętej współpracy lokalnej rozgłośni radiowej, która – siłą rzeczy – ustala jej warunki. Nie widać zatem ani możliwości, ani powodów dla ich ustalania przed nawiązaniem tej współpracy.

Warunkiem powodzenia działania jest udział przedstawicieli mediów, z którymi planowana jest współpraca, w grupie kreatywnej, na której ww. pomysł ma być omawiany. W czasie tej grupy należy po pierwsze zaprezentować pomysł i uzyskać zgodę na jego realizację zarówno przedstawicieli mediów jak także nauczycieli, a po drugie należy ustalić ramowy plan działania.

W czasie spotkania grupy kreatywnej przedstawiciele mediów powinni wstępnie zaproponować listę tematów, które młodzież będzie mogła podjąć.

W zakresie ramowego planu działania należy określić wstępną wielkość grupy dzieci, częstotliwość spotkań oraz intensywność samej współpracy. Przykładowo można przyjąć, że jeden nauczyciel może prowadzić grupę liczącą od 6 do 10 dzieci. Grupa ta może spotykać się raz w tygodniu w szkole. W czasie spotkania nauczyciel przedstawi listę tematów uzgodnioną z przedstawicielem mediów, a młodzież wspólnie wybierze najciekawsze z nich. Część z zadań będzie wymagała pracy w domu - wyszukania informacji w Internecie, przeprowadzenie wywiadu zgodnie z ustalonym scenariuszem, zebranie informacji z terenu.

Raz w miesiącu grupa będzie spotykała się z przedstawicielem mediów, który będzie monitorował prace - przyjmował wykonane zadania, które będą kończyły się audycją w radiu bądź publikacją w prasie lub Internecie - oraz zlecał nowe zadania do realizacji.

Później częstotliwość spotkań młodzieży z nauczycielem oraz z przedstawicielem mediów będzie zależała od przyjętej intensywności prac.

Po każdym zrealizowanym temacie (audycji lub publikacji) młodzież powinna omówić wynik swoje pracy. Można w tym celu dokonać ewaluacji, odpowiadając na następujące pytania:

1. Co się udało?
2. Co było szczególnie trudne?
3. Co było łatwe?
4. Co nam sprawiało przyjemność?
5. Co nam nie sprawiało przyjemności?
6. Co i jak można było zrobić lepiej?
7. Co się nie udało?
8. Co zrobić aby nie powtórzyć błędów?
9. Czego się nauczyliśmy?

3.5. „Wspólne granie” – gra w miasto

Charakterystyka zajęć

Zajęcia oparte są na wykorzystaniu komputerowej gry z gatunku *citybuilders* Sim City, choć łatwo można je zaadoptować do każdej gry typu SIM zawierającej wątki ekonomiczne i umożliwiające zmianę parametrów zachowań postaci, funkcjonowania przedsiębiorstw etc., oraz podejmowanie decyzji i obserwowanie ich skutków.

SimCity jest symulatorem życia miejskiego, a gracz (burmistrz wirtualnego miasta) stoi przed zadaniem zaplanowania i zbudowania dobrze prosperującego miasta, oraz zarządzania nim w taki sposób, żeby mieszkańcy byli jak najbardziej zadowoleni. „Wygrana” oznacza – inaczej mówiąc – takie pokierowanie rozwojem miasta, aby dostępne w grze ‘miary’ dobrobytu były wyższe od tych uzyskanych przez inne zespoły.

Gracze mają możliwość kontrolowania wielu czynników - od podatków, jakimi obłożone są rozmaite gałęzie przemysłu, obywatele i grunty, przez szczegółowy budżet i wydatki na rozmaite ważne społecznie cele (np. drogi, kanalizację), do wprowadzenia usług publicznych, ilości i rozmieszczenia instytucji użyteczności publicznej - szkół, szpitali, więzień, jednostek straży pożarnej. Symulacja jest realistyczna w tym sensie, że zmiana jednego czynnika wywołuje zwykle zmianę wielu innych; na przykład - wprowadzenie akcji uświadamiającej szkodliwe skutki używania narkotyków powoduje spadek przestępczości, a wybudowanie i odpowiednie finansowanie biblioteki miejskiej wpływa na ogólny poziom wykształcenia mieszkańców i w dalszej konsekwencji na rozwój przemysłu elektronicznego i związany z tym spadek zanieczyszczeń w mieście. Fakt realizmu gry nie jest jednak najważniejszy; gra stwarza pretekst do rozmowy na temat prawidłowości życia społecznego, zadań, celów i priorytetów samorządu i złożoności miejskiej polityki, priorytetów władzy publicznej itp. Dzięki możliwości wprowadzania rozmaitych rozwiązań i obserwowania ich skutków pozwala na ćwiczenie umiejętności analizy problemów - ich definicji, określenia celów, wyszczególnienia i oceny pewnych alternatyw, przewidywania ich konsekwencji, wyboru kryteriów do oceny skutków podjętych decyzji, opisu i podjętych działań oraz formułowania wniosków.

Cele zajęć to:

- niwelowanie skutków podziałów stratyfikacyjnych dzięki integracji społecznej uczestników zajęć
- wzmocnienie partycypacji odbiorców przez ich zaangażowanie w organizację zajęć
- integracja osób z rodzin obiorców modelu przez stworzenie okazji do wspólnego spędzania czasu
- trening umiejętności kooperacji i komunikacji przez pracę zespołową
- trening umiejętności planowania
- kształtowanie poczucia podmiotowości odbiorców przez budowanie podstaw wiedzy o sprawach publicznych na poziomie lokalnym
- uwrażliwienie na złożoność życia społecznego i współzależność rozmaitych jego elementów
- wprowadzenie – dzięki grze – elementu rywalizacji do programu platformy „Spotkania”
- trening obsługi komputera i korzystania z narzędzi internetowych na podstawowym poziomie
- trening podstawowych umiejętności matematycznych oraz z zakresu statystyki (interpretacja prostych wykresów)

Zajęcia są pomyślane jako element platformy „Spotkania”, jednak nic nie stoi na przeszkodzie przeprowadzenia ich w ramach innego układu odniesienia – na lekcjach dodatkowych w szkole lub jako osobne zajęcia w domu kultury.

Wymagania

W klasyfikacji PEGI gra jest odpowiednia dla wszystkich kategorii wiekowych (kategoria 3+), co jednak oznacza tyle, że nie występują w niej elementy przemocy, wulgarny język, przemoc, nagość i treści związane z dyskryminacją. Jeśli idzie o poziom trudności, to granie wymaga podstawowych umiejętności posługiwania się myszą, zapisywania i wczytywania zapisanych gier, podstawowej umiejętności czytania prostych komunikatów tekstowych i posługiwania się liczbami na poziomie czwartej klasy szkoły podstawowej. Projekt zajęć zakłada zróżnicowanie składu zespołów w celu wyrównania ewentualnych niedoborów uczestników w zakresie wiedzy i umiejętności koniecznych do grania. Prowadzący zajęcia konsultuje z pedagogiem szkolnym i/lub pracownikiem OPS przynależność uczniów do grupy odbiorców modelu i ich silne i słabe strony (w szczególności ewentualne problemy w nauce), oraz sugeruje skład zespołów zróżnicowany ze względu na płeć i przynależność do grupy docelowej.

Projekt zajęć zakłada użycie „mapy” gry przygotowanej wcześniej przez prowadzącego w taki sposób, żeby w zarysach odpowiadała ukształtowanie terenu miasta/gminy, w której mieszkają uczestnicy gry – po to, żeby zwiększyć poczucie realizmu i ułatwić wejście w rolę „wirtualnego burmistrza”. Oznacza to, że prowadzący powinien zapoznać się z instrukcją gry i nabyć w jej obsłudze stosownej wprawy przed rozpoczęciem zajęć. Powinien także być w stanie sprawnie odpowiadać na ewentualne pytania graczy dotyczące obsługi gry, poruszania się po menu i opcji dostępnych dla gracza.

„Sim City” jest obecnie dostępna w kilku wersjach. Polecamy „Sim City 4” ze względu na korzystny stosunek „grywalności” i atrakcyjności graficznej do ceny (na stronie dystrybutora – 29,99 zł dla jednego stanowiska), oraz na to, że gra ma polską wersję językową. Minimalne wymagania sprzętowe tej wersji to: Windows XP/Me/2000/98, Pentium III 500 MHz lub jego odpowiednik, 256 MB RAM, karta graficzna 32 MB ze sterownikami zgodnymi z DirectX 7.0, 1 GB wolnego miejsca na twardym dysku, karta dźwiękowa zgodna z DirectX 7.0, klawiatura i mysz. Są to niewielkie wymagania – gra została wydana w 2003 roku i daje się uruchomić i sprawnie działa nawet na przestarzałym sprzęcie. Jeśli cena lub wymagania sprzętowe są za wysokie – można skorzystać ze starszej wersji – Sim City 2000 lub z „LinCity-NG” będącej darmowym klonem Sim City 2000, oferującym zbliżone możliwości rozgrywki i zabawy. Gra nie jest sieciowa, co znaczy, że nie wymaga szybkiego połączenia z internetem. Połączenie będzie przydatne do obsługi forum grupy i innych narzędzi dostępnych na portalu internetowym.

Liczba wykorzystywanych stanowisk komputerowych zależy od liczby grających i ustalonej liczebności zespołów. Optymalnie – na jedno stanowisko nie powinno przypadać więcej niż 3 tworzące zespół osoby. W razie niedoboru stanowisk komputerowych zaleca się wykorzystanie przenośnych komputerów uczestników i użyczenie im wersji instalacyjnej gry.

Scenariusz zakłada wykorzystanie narzędzi do pracy grupowej dostępnych na portalu modelu „Potencjały”, oraz „Kreatora konkursów”. Prowadzący zachęca uczniów do założenia kont na portalu – o ile jeszcze ich nie mają. Zakłada też forum grupy i `zaprasza` do udziału w nim uczestników.

Zajęcia prowadzone są z wykorzystaniem elementów schematu działania „Konkursy” – patrz s. 135-143 części I podręcznika (opis działania nr. 10), s. 133-134 części II (rozdz. II.3.3).

4. Narzędzia

W części ze scenariuszami nie zostały zamieszczone materiały do treningu psychoedukacyjnego „Grajki-Pomagajki”. Są one w całości (łącznie z grą) do pobrania ze strony <http://www.grajki-pomagajki.pl/>.

Scenariusz zajęć „Wspólne granie”

Uczestnicy: dzieci i młodzież w wieku szkolnym, powyżej 4 klasy SP.

Czas zajęć: 5-6 godzin lekcyjnych – w zależności od potrzeb + 3-4 godziny na organizację turnieju

Wyposażenie: komputery z zainstalowaną grą Sim City w liczbie zależnej od liczby uczniów (patrz pkt „Wymagania” powyżej), Flipchart i zestaw mazaków. Do pierwszej (instruktażowej) części zajęć korzystnie użyć rzutnika multimedialnego – prowadzącemu łatwiej będzie pokazać podstawowe czynności obsługowe gry i objaśnić poszczególne funkcje menu.

Scenariusz zakłada udział przedstawiciela Urzędu Miasta/Gminy lub innej osoby kompetentnej, jeśli idzie o mechanizmy funkcjonowania samorządu i problemy społeczności lokalnej. Osoba ta występuje w roli eksperta – przedstawia realne zadania samorządu, rzeczywiste problemy gminy i ewentualnie komentuje przebieg gry.

Organizacja konkursu otwartego zakłada także, że osoby `z zewnątrz`, tj. nie biorące udziału w zajęciach będą miały szanse nauczyć się gry i co najmniej poćwiczyć. Sugerujemy wyznaczenie `otwartych` godzin przy stanowiskach na których zainstalowana będzie gra i umożliwienie grania osobom z zewnątrz. Także uczestnicy zajęć powinni mieć możliwość gry poza spotkaniami.

Spotkanie 1-2: Określenie celu zajęć, Prezentacja gry i instrukcja obsługi

Prowadzący przedstawia zamysł zajęć. Jest nim organizacja turnieju gry w Sim City. Zadaniem grupy będzie nie tylko „granie”. Zadaniem grupy jest też zaprojektowanie reguł rozgrywek i kryteriów „wygranej”. Choć gra nie oddaje realiów – chcemy, aby grupowo wypracowane kryteria oceny były zbliżone do tych, jakich na co dzień używamy, żeby oceniać jakość życia w naszym mieście.

Prowadzący przedstawia grę – opowiada na czym ona polega i jakie są zadania gracza. Pokazuje, jak założyć miasto, w jaki sposób wczytać zapisaną grę i zapisać stan gry na dysku komputera, zwraca uwagę na poszczególne elementy menu dotyczące planowania i budowy miasta etc. Następnie ustala skład zespołów i pozwala uczestnikom swobodnie się bawić zakładaniem własnego miasta – przez ok. ½ h. Uczestnicy mogą skorzystać z zawartego w grze samouczka.

W kroku następnym prowadzący omawia z uczestnikami te elementy gry, które pozwalają na zdobycie informacji o sytuacji w mieście. Gra pozwala na kontrolowanie, przy wykorzystaniu rozmaitych narzędzi i wskaźników, kilku obszarów. Są to: edukacja i system szkolnictwa, zdrowie i opieka zdrowotna, bezpieczeństwo fizyczne (chodzi tak o kontrolę przestępczości i organizacje policji, jak i o zabezpieczenie przeciwpożarowe), rozrywkę i wypoczynek, poziom zanieczyszczenia środowiska czy w końcu usługi transportowe w mieście. Dbłość o każdy z tych obszarów i odpowiednie decyzje w ich zakresie znajdują swoje odzwierciedlenie w „atrakcyjności” miasta dla mieszkańców.

Prowadzący zadaje uczestnikom „Pracę domową”: każdy z uczniów ma porozmawiać z rodzicami lub opiekunami o tym, jakie są dobre, a jakie złe strony mieszkania w mieście/gminie. Wspólnie z rodzicami/opiekunami tworzy listę dobrych i złych stron i umieszcza ją na forum grupy – nie później niż 2 dni przed kolejnym spotkaniem.

Prowadzący przed kolejnym spotkaniem przygotowuje podsumowanie przesłanych list. Podsumowanie zawiera w tabeli porządkującej `dobre` i `złe` strony od najczęściej do najrzadziej występujących. Tabelę umieszcza na forum grupy i przekazuje ekspertowi, którego zaprasza na kolejne spotkanie.

Spotkanie 3: Spotkanie z samorządem

Ekspert komentuje zawartość tabeli z podsumowaniem pracy domowej, opowiadając o tym, w jaki sposób władze i administracja w gminie wpływają na poszczególne obszary życia. Wprowadza termin „Zadania własne gminy” i – nawiązując do `dobrych` i `złych` stron z podsumowania opowiada o sposobach realizowania przez samorząd 1) zadań związanych z infrastrukturą (drogi, ulice, wodociągi, kanalizacja itd.) 2) zadań związanych z planowaniem przestrzennym i ekologią 3) zadaniach związanych z zachowaniem porządku i bezpieczeństwa (policja, straż pożarna, straż miejska) 4) zadaniach `społecznych` – szkołach, przedszkolach, służbie zdrowia, pomocy społecznej.

Prowadzący zadaje grupie pytanie „Które z zadań gminy uważacie za najważniejsze? Dlaczego?”. Prowadzi dyskusję, w której uczestniczy także ekspert. Funkcją dyskusji jest uświadomienie uczestnikom złożoności zadań samorządu i zależności między nimi. Funkcją jest także kształtowanie umiejętności formułowania i uzasadniania opinii. Prowadzący zaznacza, że każdy ma prawo do własnych opinii, ale że opinie te dobrze jest uzasadniać; zachęca uczestników do formułowania wypowiedzi według schematu „Uważam że..., ponieważ...”

Uczestnicy w zespołach doskonalą swoje umiejętności w graniu – używając mapy spreparowanej przez prowadzącego. W czasie swobodnej rozmowy wskazują na analogie między `zadaniami burmistrza` w grze a `zadaniami samorządu`.

Spotkanie 4: Kto „wygrywa” – ustalamy zasady

Prowadzący inicjuje dyskusję o tym, jakie miasto jest „dobrze zarządzanym” miastem. Zadaniem uczestników jest opis sytuacji w przygotowanym przez prowadzącego mieście przy użyciu dostępnych w grze wskaźników liczbowych i wykresów. Uczestnicy pracują w zespołach. Każdy zespół przygotowuje krótką ocenę sytuacji wskazując w jakim obszarze sytuacja jest „zła”, a w jakim dobra. Uczestnicy wskazują te obszary, w przypadku których poprawa sytuacji (lepsze wskaźniki) będą świadczyły o „wygranej”. Decydują, czy o „wygranej” będzie decydowała poprawa wartości tylko

jednego wskaźnika dostępnego w grze, czy też wielu wskaźników naraz. Uczestnicy dyskutują o sposobie obliczania wygranej (np. o wadach i zaletach średniej jako miary służącej do porównań; prowadzący powinien znać podstawy matematyki i być w stanie wytłumaczyć sposób liczenia średniej)

Uczestnicy są informowani o konieczności podziału na zespoły. Uczestnicy dyskutują o regułach tworzenia zespołów i ich odpowiednim składzie – czy mogą i powinny być zróżnicowane ze względu na wiek, płeć. Ustalają listę kompetencji, jakie powinni mieć członkowie dobrze działającego zespołu i z pomocą prowadzącego dzielą się na zespoły.

Prowadzący proponuje, żeby w rozgrywkach wzięli udział także dorośli (rodzice). Dyskutuje z uczestnikami zajęć o wadach i zaletach włączenia np., rodziców do rozgrywek. Jeśli grupa zadecyduje o włączeniu do rozgrywek dorosłych – określa także role, jakie mają pełnić w ramach zespołów. Uczestnicy dyskutują, czy zespoły z dorosłymi powinny rywalizować z zespołami, w których dorosłych nie będzie. Stosownie do ustaleń – modyfikują regulamin turnieju.

Uczestnicy ustalają i spisują regulamin rozgrywek. Prowadzący zwraca uwagę na pozytywki z określenia tego, na jakiej podstawie będzie określana „wygrana”, kto w rozgrywkach może brać udział, reguł „fair play” i rozważenia tego, co w czasie rozgrywek jest dozwolone, a co nie, zasad sędziowania, czasu przeznaczanego na rozgrywkę, tego, jak poradzić sobie z problemami organizacyjnymi (czy np. warto rozważyć wprowadzenie systemu pucharowego, jeśli liczba stanowisk komputerowych jest niewielka). W dyskusji prosi o uzasadnienie każdego punktu. Gotowy regulamin jest umieszczany na forum grupy i w części portalu przeznaczonej do obsługi konkursów.

Ustalany jest termin turnieju. Jeśli kwestia nie pojawi się w sposób naturalny - prowadzący zwraca uwagę na to, że zespołom 'z zewnątrz' należy dać odpowiednio dużo czasu na przygotowania.

Uczestnicy są informowani o konieczności podziału na zespoły. Uczestnicy dyskutują o regułach tworzenia zespołów i ich odpowiednim składzie – czy mogą i powinny być zróżnicowane ze względu na wiek, płeć. Ustalają listę kompetencji, jakie powinni mieć członkowie dobrze działającego zespołu i z pomocą prowadzącego dzielą się na zespoły.

Prowadzący proponuje, żeby w rozgrywkach wzięli udział także dorośli (rodzice). Dyskutuje z uczestnikami zajęć o wadach i zaletach włączenia np., rodziców do rozgrywek. Jeśli grupa zadecyduje o włączeniu do rozgrywek dorosłych – określa także role, jakie mają pełnić w ramach zespołów. Uczestnicy dyskutują, czy zespoły z dorosłymi powinny rywalizować z zespołami, w których dorosłych nie będzie. Stosownie do ustaleń – modyfikują regulamin turnieju.

Uczestnicy otrzymują „pracę domową” – komunikując się za pośrednictwem forum grupy uczestnicy ustalają treść ogłoszenia o turnieju. Ogłoszenie jest zamieszczane na stronie internetowej, a jeśli taka będzie decyzja grupy – także wydrukowane i dystrybuowane w szkołach, na tablicach ogłoszeń itp. Na portalu uruchamiane są zapisy na turniej.

Spotkanie 5:

Zespoły przygotowują się do turnieju – grając przy stanowiskach komputerowych. Prowadzący w czasie luźnej rozmowy z zespołami pyta, jakie strategie zespoły mają zamiar zastosować. Prosi o uzasadnienie ('dlaczego chcecie wybudować szkołę, zmniejszyć podatki, powiększyć szpital itp.). Sugeruje, żeby każdy z zespołów spróbował spisać elementy planowanej strategii (kolejne planowane działania, rezultaty, jakie te działania mają przynieść i cel, do którego grupa dąży)

Spotkanie 6:

Turniej. Ustalenie zwycięzców i rozdanie dyplomów przygotowanych wcześniej przez prowadzącego i ew. nagród.

Po zakończeniu rozgrywek – spotkanie z grupą i 'zamknięcie' zajęć. Omówienie 1) skuteczności strategii każdego z zespołów 2) przebiegu rozgrywek i ich zgodności z regulaminem, organizacją itp. Prowadzący podsumowuje pracę grupową w czasie zajęć i mówi, czego uczestnicy się nauczyli. Przyznaje każdemu uczestnikowi jednakową liczbę punktów w „Paszporcie rozwoju” na portalu.

Konspekt zajęć „Organizacja czasu”

Typ zajęć: jednorazowe zajęcia

Czas trwania: 45 minut

Skrócony opis: Celem zajęć jest zaprezentowanie czasu jako zasobu, którym należy dysponować równie ostrożnie, co pieniędzmi. Uczniowie mają okazję podzielić swoje rzeczy do zrobienia na zadania i wydarzenia.

Słowa kluczowe: czas, organizacja, kalendarz, zegarek, schemat, planowanie

Cel: zapoznanie uczniów z podstawowymi metodami organizacji czasu.

	Zajęcia	Materiały?	Strona skryptu	min
1.	Wprowadzenie. Czy czas to pieniądz? Przeliczamy swoje godziny na zarobki (np. godzina pracy w McDonaldzie to 16 zł). Nauczyciel opowiada o tym, że czas inwestujemy zdecydowanie mniej rozważnie, niż pieniądze. Uczniowie wypisują na kartkach rzeczy, na które marnują czas (jeśli wg nich czas poświęcony na naukę jest marnowaniem czasu, też powinien znaleźć się na karteczkach).	Stickersy, kartki papieru, dugopisy		10
2.	Zadanie czy wydarzenie? Uczniowie zostają podzieleni na grupy i wypisują na kartce wszystkie sprawy, rzeczy, wydarzenia, które składają się na ich dzień. Kiedy skończą, nauczyciel wyjaśnia im podstawowy podział na zadania i wydarzenia. Zadanie to rzecz, którą musimy zrobić, ale nie jest ona precyzyjnie określona w czasie np. wyjście z psem, sprzątnięcie pokoju, nauczanie się na sprawdzian. Należy zwrócić uwagę, że mimo tego, że zadania nie są określone w czasie, niektóre mają ograniczenia czasowe (trzeba się nauczyć przed sprawdzianem a z psem wyjść jeszcze tego samego dnia). Wydarzenie charakteryzuje fakt, iż musi się wydarzyć w konkretnym miejscu i czasie, np. wizyta u lekarza, sprawdzian z fizyki, imieninowy obiad cioci. Jeśli przegapimy termin, wydarzenie nam przepadnie. Zadaniem uczniów jest podzielenie spraw ze wspólnej kartki na wydarzenia i zadania na swoich kartkach. Po skończeniu pracy, uczniowie powinni przedyskutować swoje podziały w grupach. Kwestie sporne rozstrzyga nauczyciel.	Długopisy	Pierwsza strona – tabelka z podziałem	15
3.	Kalendarz. Nauczyciel opowiada o tym, dlaczego warto używać kalendarza. Kalendarz jest odpowiednim miejscem na wpisywanie wszystkich wydarzeń. W ten sposób można odciążyć umysł, odprężyć się i skupić na ważnych rzeczach. Każdy uczeń wpisuje w swój skrypt wszystkie wydarzenia nadchodzącego tygodnia.	Długopisy	Kalendarz na najbliższy tydzień	7
4.	Lista zadań.	Długopisy	Lista zadań	7

	<p>Żeby nie zapomnieć o żadnym zadaniu oraz nie przeciążać nimi swoich myśli, wszystkie rzeczy do zrobienia należy wpisywać na listę zadań. Uczniowie dostają chwilę, aby wypisać wszystkie zadania na najbliższy tydzień w swój skrypt.</p>			
5.	<p>Podsumowanie. Aby skutecznie planować swój czas wystarczy zeszyt i długopis. Wszystkie sprawy dzielimy na dwie kategorie: Wydarzenia – trafiają do kalendarza Zadania – trafiają na naszą listę zadań W ten sposób pamiętając o ważnych wydarzeniach, możemy w wolnym czasie zająć się robieniem zadań z listy.</p>			5

Skrypt dla uczniów „Organizacja czasu”

Wydarzenie czy zadanie?

Posegreguj zadania z kartki tak, by znalazły się w jednej z poniższych kolumn.

Wydarzenia Wydarzenie charakteryzuje fakt, iż musi się wydarzyć w konkretnym miejscu i czasie, np. wizyta u lekarza, sprawdzian z fizyki, imieninowy obiad cioci. Jeśli przegapimy termin, wydarzenie nam przepadnie.	Zadania Zadanie to rzecz, którą musimy zrobić, ale nie jest ona precyzyjnie określona w czasie np. wyjście z psem, sprzątnięcie pokoju, nauczenie się na sprawdzian.

Kalendarz i lista zadań

Wpisz swoje wydarzenia w kalendarz a zadania na listę zadań poniżej. Skup się tylko na nadchodzącym tygodniu. Żeby było łatwiej, dopisz konkretne daty i godziny do dni tygodnia.

Podział strony

Lista zadań

Ważne

Notatki

Wszystkie zadania wykonane
Nie wykonane zadań

PON

WT

ŚR

CZW

PT

SOB

NIEDZ

Konspekt zajęć „Osiąganie celów”

Typ zajęć: jednorazowe zajęcia

Czas trwania: 45 minut

Skrócony opis: Celem zajęć jest ukazanie uczniom jak ważne jest wyznaczanie, spisywanie, przeglądanie i systematyczne realizowanie swoich celów.

Słowa kluczowe: cele, marzenia, metoda małych kroków

Cel: zapoznanie uczniów z istotnością tworzenia celów, sposobem ich przeglądania oraz przechowywania

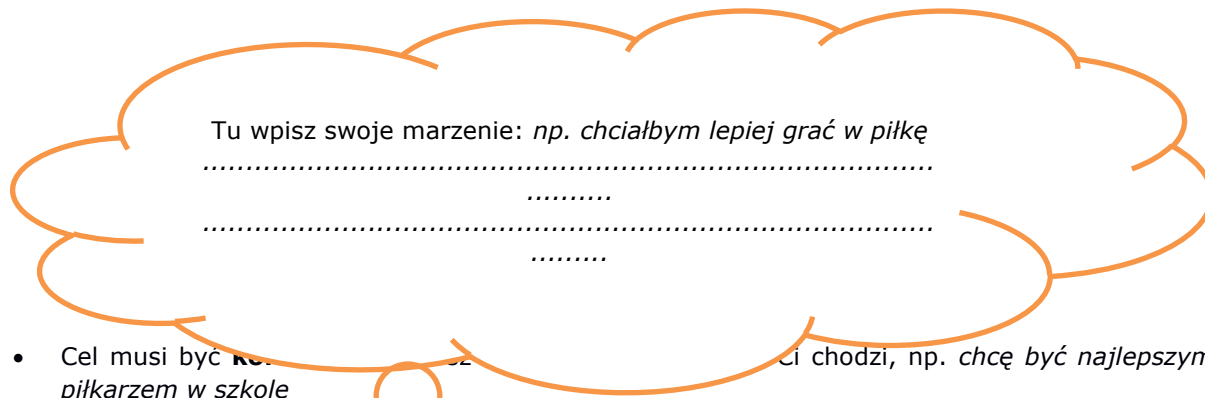
	Zajęcia	Materiały?	Strona skryptu	mi n
1.	Wprowadzenie – maszyny latające Nauczyciel rozdaje uczniom dwie kartki. Następnie prosi, aby z jednej z nich coś zrobili (ważne jest, by nie precyzował przeznaczenia kartek – to ma być pierwsza rzecz, która przyjdzie im do głowy). Następnie nauczyciel rysuje na tablicy kółko i prosi uczniów, aby skonstruowaną przez siebie z kartki rzeczą postarali się trafić w środek kółka na tablicy. Następnie nauczyciel prosi uczniów, by z drugiej kartki skonstruowali przedmiot, który doleci do celu. Morałem z tego ćwiczenia jest fakt, że trudno jest trafić w coś, jeśli nie wiadomo w co się celuje. Jeśli mamy jasno sprecyzowany cel, lepiej dobieramy środki do jego realizacji.	Czyste kartki papieru (po dwie na każdego ucznia)		15
2.	Zasady osiągania celów Aby cel był łatwy do zapamiętania musi spełniać kilka podstawowych kryteriów. 1) Musi być spisany – odpowiednie spisanie i sformułowanie celu to podstawa 2) Musi być konkretny, mierzalny i ograniczony w czasie 3) Musi być sformułowany w pierwszej osobie liczby pojedynczej w trybie dokonanym (zostałem kapitanem drużyny piłkarskiej)	Długopisy	Pierwsza strona – tabelka z cechami celów	10
3.	Pisanie celów Uczniowie wpisują marzenia w swoje skrypty, następnie w każdym polu	Długopisy, małe	Pierwsza strona –	15

	uzupełniają cechy swojego celu. Na końcu przepisują gotowy cel trzy razy, w wyznaczonym miejscu – na kolorowe kartki następnie umieszczają go: w portfelu/piórniku, nad łóżkiem i w miejscu w którym się uczą.	kolorowe karteczki	tabelka z cechami celów	
4.	Podsumowanie Planowanie celów sprawia, że osiągnięcie ich jest możliwe. Tylko wiedząc, co chcemy osiągnąć mamy szansę do tego dążyć.	Długopisy	Lista zadań	5

Skrypt dla uczniów „Osiąganie celów”

Od marzenia do konkretnego celu

Uzupełnij poniższe pola, aby uzyskać swój konkretny cel. Skorzystaj z przykładów, żeby lepiej zrozumieć zadania ☺

Tu wpisz swoje marzenie: *np. chciałbym lepiej grać w piłkę*
.....
.....
.....

- Cel musi być **konkretny**, to znaczy, że musi być precyzyjny i konkretny, np. *chcę być najlepszym piłkarzem w szkole*
.....
- Cel powinien być **mierzalny**, to znaczy, że musisz wiedzieć co to znaczy, że osiągnąłeś swój cel, np. *zostałem kapitanem szkolnej drużyny piłkarskiej*
.....
- Cel posiada **ograniczenie w czasie**, co oznacza, że istnieje precyzyjna granica, do której musisz zrealizować cel, np. *zostanę kapitanem szkolnej drużyny piłkarskiej do końca roku szkolnego 2017/2018*
- Zapisz swój cel w pierwszej osobie liczby pojedynczej oraz w trybie dokonanym (Ja zrobiłem, osiągnąłem, zdobyłem, przepłynąłem itd.), np. *Zostałem kapitanem szkolnej drużyny piłkarskiej do końca roku szkolnego 2017/2018.*
- Aby systematycznie przeglądać swój cel, przepisz go na trzy kartki i umieść je w portfelu/piórniku, nad łóżkiem i w miejscu w którym się uczysz.

Powodzenia w realizacji Twojego celu !

IV. Służba zdrowia

Wprowadzenie

Ważnym obszarem działań w modelu *Potencjały*, których celem jest zahamowanie toczących się w rodzinach procesów dziedziczenia ubóstwa, jest *trening zachowań prozdrowotnych*. Instytucją, która w sposób oczywisty może wesprzeć działania na rzecz poprawy kondycji zdrowotnej oraz fizycznej rodzin znajdujących się w trudnej sytuacji jest służba zdrowia. Model przewiduje współpracę pracownicy służby zdrowia w swoich codziennych działaniach z pracownikami innych instytucji – w tym ze szkołami oraz pomocą społeczną – na rzecz zmiany stosunku członków rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa do ciała, jego pielęgnacji, kondycji fizycznej oraz odżywiania. Szczególną uwagę poświęcono w projekcie dbałości o zdrowie oraz pielęgnację dzieci, w tym również matek w ciąży.

W modelu zaproponowano kilka rozwiązań, w które włączą się pracownicy służby zdrowia. Te działania to:

- *Warsztaty dla rodziców małych dzieci;*
- *Warsztaty kulinarne (warsztaty ze zdrowego i niedrogiego gotowania);*
- *Przeglądy stomatologiczne;*
- *Metody wczesnej interwencji socjalnej;*
- Przygotowanie materiałów promujących zdrowy styl życia, które warto umieścić na portalu projektu *Potencjały*: diety, informacje o badaniach profilaktycznych, materiały edukacyjne (np. jak pielęgnować niemowlę, jak badać piersi itd.); filmiki, odwołania do innych stron, zapobieganie zachowaniom ryzykownym – np. lekcje w szkole.

Warsztaty dla młodych rodziców

Warsztaty zostaną poświęcone problematyce przygotowania członków rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa do świadomego dojrzałego rodzicielstwa. Zakres przewidzianych tematów wypisuje się w wyróżniony w modelu *trening zachowań prozdrowotnych* i obejmuje m.in. metody planowania rodziny, zachowania prozdrowotne kobiet w ciąży, przygotowanie do porodu, pielęgnację i żywienie noworodka, radzenie sobie z problemami młodych rodziców (np. z depresją poporodową), kontrolę rozwoju dziecka, emocjonalne wymiary funkcjonowania „powiększonej” rodziny, podział obowiązków w rodzinie uwzględniający zasadę równości szans kobiet i mężczyzn (w tym zaangażowanie ojców w opiekę nad dzieckiem oraz inne obowiązki domowe), zachowanie intymności rodziców i dzieci oraz inne związane z tym zagadnieniem tematy.

Warsztaty - Rozwój umiejętności dbałości o ciało/wygląd zewnętrzny

Innym ważnym elementem treningu zachowań prozdrowotnych będą warsztaty poświęcone dbałości o ciało oraz wygląd zewnętrzny. Warsztaty mają na celu wpojenie członkom rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa ważnych nawyków higienicznych, które są niezbędne do funkcjonowania w rzeczywistości społecznej, w tym w szkole i w pracy.

Przeglądy stomatologiczne

W ramach modelu przewidziano również potrzebę organizowania cyklicznych przeglądów stomatologicznych, mających na celu wyrobienie w dzieciach wychowujących się w rodzinach, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa nawyku dbałości o higienę jamy ustnej i stan uzębienia.

Załącznik: Zgoda na udział w badaniach dentystycznych dziecka

OŚWIADCZENIE

Zgoda na udział w badaniach oraz na rejestrację i stworzenie dokumentacji fotograficznej dziecka.

Ja niżej podpisany/a wyrażam zgodę na uczestnictwo mojego dziecka (imię i nazwisko dziecka)

.....

.....,

lat..... (data urodzenia

dziecka)..... w bezpłatnych

badaniach stomatologicznych w obecności dorosłego opiekuna.

Bezpłatne badania diagnostyczne oraz porady stomatologiczne będą przeprowadzone przez lekarzy warszawskich klinik partnerskich Elektoralna Dental Clinic lub Villa Nova Dental Clinic dla Fundacji Wiewiórki Julii zajmującej się profilaktyką stomatologiczną dzieci. Po badaniu dziecko otrzyma kartę badania pacjenta i przekaże ją rodzicom.

Wyrażam zgodę na założenie karty pacjenta Dziecka.

Wyrażam zgodę na stworzenie dokumentacji fotograficznej Dziecka niezbędnej do założenia karty pacjenta oraz działalności promocyjnej Fundacji Wiewiórki Julii z wyłączeniem działań reklamowych.

.....
podpis Lekarza

.....
podpis Rodzica

....., data

Fundacja Wiewiórki Julii
ul. Elektoralna 28 e-mail.
00-892 Warszawa

www.wiewiorkajulia.pl
fundacja@wiewiorkajulia.pl
tel. 698-767-148

KRS 0000241384

Nr konta: Bank PKO BP S.A. 15 Oddział w Warszawie 58-1020-1156-0000-7502-0114-9053

Metody wczesnej interwencji socjalnej

W karcie rozwiązania *Praca socjalna z zaangażowaną rodziną* uwzględniono trzy procedury wczesnej interwencji socjalnej, których wykorzystanie – również przez pracowników służby zdrowia - przyczyni się do wczesnego wykrycia niepokojących sygnałów, które mogą świadczyć o stosowaniu wobec dziecka przemocy w rodzinie. Do modelu zostaną dołączone *Instrukcje* oraz narzędzia pozwalające na wykorzystanie w praktyce metod wczesnej interwencji socjalnej.

Materiały na portalu

Ponadto pracownicy służby zdrowia włączą się w gromadzenie na portalu materiałów o charakterze dydaktycznym odnoszących się do szeroko rozumianej problematyki zdrowia.

Zestaw wytycznych do diagnozowania cech rodzin w zakresie wzorców mentalnych sprzyjających dziedziczeniu ubóstwa

W *Zestawie wytycznych do diagnozowania cech rodzin w zakresie wzorców mentalnych sprzyjających dziedziczeniu ubóstwa* znajdują się wskazówki dotyczące diagnozowania wymagających podjęcia środków zaradczych, m.in. w postaci proponowanych w modelu rozwiązań, obejmujących *trening zachowań prozdrowotnych*.

Podczas pogłębionych badań środowiska lokalnego zdiagnozowano następujące cechy związane z szeroko rozumianą troską o zdrowie i ciało:

- Deficyty w zakresie dbałości o zdrowie;
- Niechętny stosunek do profilaktyki zdrowotnej, w szczególności stomatologicznej – rama interpretacyjna dla „troski o zdrowie” koncentruje się na leczeniu problemów, które się pojawiają, a nie na profilaktyce; odnosi się to w szczególności do opieki stomatologicznej; wizyty u lekarza są postrzegane jako ostateczność;
- Często niechętny stosunek kobiet do poddawania się badaniom w okresie ciąży;
- Z „oporem” ze strony członków rodzin wiąże się również konieczność podejmowania leczenia, kiedy zostanie zdiagnozowana jakaś choroba;
- Podobny opór ma miejsce po zdiagnozowaniu schorzeń u dzieci;
- Brak dyskrecji rodziców w sytuacjach intymnych;
- Kobieta „zadbana” to z perspektywy członków grupy odbiorców często kobieta umalowana, ale niekoniecznie umyta czy posiadająca wszystkie zęby;
- Brak świadomości rodziców i dzieci odnośnie profilaktyki zdrowotnej, w tym dbania o higienę jamy ustnej i systematycznych przeglądów stomatologicznych od najmłodszych lat;
- Braki w zakresie zdrowego odżywiania (popularność produktów wysoko przetworzonych oraz słodczy);
- Nadużywanie alkoholu;
- Przemoc;
- Braki w zakresie odpowiedzialnego podejścia do rodzicielstwa – w ramach interpretacyjnych członków grupy docelowej refleksja na temat świadomego i odpowiedzialnego rodzicielstwa nie zajmuje raczej najważniejszego miejsca; podobnie jak zastanawianie się nad tym, jakie warunki rodzina jest w stanie stworzyć dzieciom i jakie są ich perspektywy na przyszłość.

Przewiduje się, że zakres tych cech zostanie ograniczy/zniwelowany przez zastosowanie rozwiązań przewidzianych w modelu.

Przewiduje się, że pracownicy służby zdrowia będą włączać się w będące elementami modelu rozwiązania w następujący sposób:

1. Rekomenduje się przygotowanie przez pielęgniarkę środowiskową *Warsztatów dla rodziców małych dzieci*. Scenariusz tych warsztatów jest elementem projektu *Potencjały* i został załączony do niniejszego opracowania wraz z *Instrukcją* dla użytkowników.
2. Przewiduje się, że pracownicy służby zdrowia – np. dietetyk – przygotują również *Warsztaty kulinarne*, w których szczególny nacisk zostanie położony na tanie oraz zdrowe posiłki.
3. W ramach modelu proponowane są również *Przeglądy stomatologiczne*, w organizację których włączą się pracownicy służby zdrowia.
4. Przewiduje się również, że przydatnym zestawem narzędzi, które wykorzystają w swojej codziennej pracy pracownicy służby zdrowia, w tym również pielęgniarka środowiskowa, są *metody wczesnej interwencji socjalnej* oraz służące do ich realizacji *Instrukcje* i narzędzia, które zostały dołączone do modelu projektu *Potencjały*. Procedury te pozwalają na wczesne wykrycie symptomów wskazujących na to, że dziecko może być ofiarą przemocy w rodzinie.
5. Model przewiduje również zaangażowanie pracowników służby zdrowia w przygotowanie materiałów przeznaczonych do zamieszczenia w części informacyjnej portalu i odnoszących do cech odbiorców w zakresie wzorców mentalnych związanych z troską o ciało, zdrowym stylem życia, zachowaniami ryzykownymi (w tym seksualnymi). Materiały multimedialne dotyczące zagadnień zdrowotnych, odnoszące się do cech grupy docelowej będą zamieszczana na portalu po konsultacji z pracownikami służby zdrowia.

Opis procedury konsultacji:

1. Rekomenduje się, żeby pracownicy służby zdrowia, w razie dostrzeżenia w grupie odbiorców działań, tj. wśród członków rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa zaniedbań w zakresie zdrowia/troski o ciało, w tym przede wszystkim zaniedbań w zakresie troski o dzieci, niezwłocznie poinformowali o tym pracowników socjalnych/asystentów rodziny.
2. Analogicznie, rekomenduje się, żeby pracownicy socjalni, w razie dostrzeżenia w grupie odbiorców działań, tj. wśród członków rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa zaniedbań w zakresie zdrowia/troski o ciało, w tym przede wszystkim zaniedbań w zakresie troski o dzieci, niezwłocznie poinformowali o tym pracowników służby zdrowia.
3. Przewiduje się ponadto, że pracownicy socjalni określą skalę problemów występujących w obszarze zdrowia oraz troski o ciało w rodzinach, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa w toku diagnozy cech rodzin, którą przeprowadzą z wykorzystaniem zawartych w modelu narzędzi, w tym *Zestawu wytycznych do diagnozowania cech w zakresie wzorców mentalnych*, *Scenariusza diagnozy* oraz *Arkusza obserwacji*.
4. Po określeniu skali problemów oraz zaniedbań w obszarze troski o zdrowie i ciało, w tym w szczególności o zdrowie i ciało dzieci, pracownicy socjalni, asystenci rodziny oraz pracownicy służby zdrowia – zgodnie z zasadą *empowerment* – określą wspólne strategie działania, która zostaną wdrożone w poszczególnych rodzinach, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa, w szkołach, w *Klubie dla rodziców i dzieci „Spotkania”*.
5. Rekomenduje się, żeby w tych strategiach zostały wykorzystane rozwiązania, instrukcje, wytyczne oraz narzędzia będące elementami modelu, również te wymienione w niniejszym *Zestawie wytycznych* dla pracowników służby zdrowia.
6. Zgodnie z zasadą *empowerment* to użytkownicy modelu – czyli w tym przypadku pracownicy służby zdrowia – mogą modyfikować oraz uzupełniać zaproponowane powyżej wytyczne.

V. Urzędy Pracy

Debaty panelowe

Co mogą dla siebie nawzajem zrobić doradcy zawodowi i pracownicy socjalni ?

Przesłanki debat

Zarówno obszerna literatura przedmiotu, jak też i to, co wynika z diagnozy pogłębionej zrealizowanej w ramach projektu „Potencjały” przekonuje o tym, że jedną z bolączek rozmaitych programów socjalnych (w tym również programów mających na celu przeciwdziałanie zjawiskom dziedziczenia biedy) jest kulejąca współpraca międzyinstytucjonalna. Nie warto może zajmować się – zresztą dobrze rozpoznanymi i opisanymi – powodami, dla których tak się dzieje. W to miejsce, warto zastanowić się nad sposobami zaradzenia temu stanowi rzeczy – z pełną świadomością tego, że nie da się tego zrobić ani przepisami, ani zgłaszaniem postulatów *de lege ferenda*.

To nie oznacza jednak, że – przynajmniej lokalnie – jesteśmy bezradni. Jedną z możliwości w tym zakresie jest stworzenie okazji do spokojnej rozmowy pomiędzy doradcami zawodowymi i pracującymi w terenie pracownikami socjalnymi. Taką okazją są okresowe, organizowane co trzy miesiące, debaty panelowe służące nie tyle wymianie poglądów ile wzajemnemu uczeniu się. Dotyczy to w tej samej mierze uczenia się wspólnego języka i uzgadniania sensu tych czy innych terminów, co wzajemnego uczenia się służących podobnym celom, ale jednak odmiennych, technik i narzędzi. Nie jest też wykluczone, że warto też uwspólnić, a przy tym dopracować, to co proponuje się jako narzędzia przygotowane w ramach modelu „Potencjały”, tj. działanie pn. „Bilans umiejętności”.

Warsztatowe kompetencje doradców zawodowych, a także stosowane przez nich metody tzw. profilowania bezrobotnych są – co swoich funkcji – wielce zbliżone do tego, co robią pracownicy socjalni prowadząc tzw. ‘wywiad środowiskowy’. Podstawowe zadanie tych pierwszych to zakorzenienie osób bezrobotnych w rynku pracy, podstawowe zadanie tych drugich to wsparcie znakomitej części klientów pomocy społecznej w uzyskaniu materialnej niezależności – co w praktyce oznacza: poprzez rynek pracy. Nietrudno dostrzec, że oba te zadania – wprawdzie inaczej nazwane są sobie bardzo bliskie. Nie widać zatem powodów, dla których doradcy zawodowi nie mieliby korzystać z wiedzy i umiejętności pracowników socjalnych przy profilowaniu bezrobotnych, ale też nie widać powodów, dla których pracownicy socjalni nie mieliby wykorzystywać tego wszystkiego, co wiedzą i potrafią doradcy zawodowi. Co więcej, każda z tych grup profesjonalistów ma też swoją, osobliwą wiedzę budowaną na praktycznych doświadczeniach pracy, którym oferują swoje usługi. Często te doświadczenia nie są werbalizowane i funkcjonują głównie w postaci praktycznych intuicji. Warto je doprowadzić do postaci takiej, która umożliwi ich wymianę. Te praktyczne intuicje są tym ważniejsze, że powstają jako rezultat doświadczenia osadzonego w lokalnym kontekście – nie znajdzie się ich zatem ani w podręcznikach doradztwa zawodowego i ogólnych instrukcjach dotyczących pracy ‘frontowych’ pracowników Urzędów Pracy, ani w ogólnej, akademickiej wiedzy wyznaczającej kanony pracy socjalnej. Mówiąc najkrócej, są one swoistą ‘wartością dodaną’ doświadczenia praktycznego.

Szkopuł w tym, że nie istnieją dobre funkcjonujące kanały przepływu tego rodzaju wiedzy i umiejętności. Cykl debat panelowych jest jedną z możliwości wymiany tej wiedzy i umiejętności. I tu ostatnia uwaga: dobrze jest, aby takie debaty – po to, aby uniknąć dominacji jednej ze stron – organizowała instytucja o statusie niezaangażowanej, ale zainteresowanej, tzw. ‘trzeciej strony’.

Organizacja debat

Do udziału w dyskusjach panelowych są zapraszane imiennie – przez kierownika zespołu realizującego projekt „Potencjały” - wszystkie osoby zatrudnione jako doradcy zawodowi i pracownicy socjalni/asystenci rodziny. Poszczególne panele organizowane tak, aby w zasadniczy sposób nie zakłócały funkcji lokalnego PUP-u i OPS-u, a więc albo w godzinach popołudniowych, albo w sobotę. Oznacza to m.in. ograniczenia czasowe: debaty panelowe nie powinny zabierać ich uczestnikom więcej, aniżeli 3 godziny. Są one organizowane na 'neutralnym' gruncie, a więc poza PUP-em i poza OPS-em.

Nie warto przesądzać tematów debat, warto natomiast obmyślać je tak, aby każda z kolejnych dyskusji panelowych rozwijała te wątki dyskusji poprzedniej, które wzbudziły największe zainteresowanie uczestników. Moderatorem dyskusji powinna być osoba z zewnątrz, a zatem najpewniej jeden z członków zespołu realizatorów modelu „Potencjały”.

Pierwszym, otwierającym tematem Debat jest pytanie o to,

czego można się dowiedzieć o kliencie Urzędu Pracy takiego, co wynika z kwestionariusza przy pomocy którego dokonuje się jego kwalifikacji do jednego z profilów, a nie wynika z kwestionariusza wywiadu środowiskowego ?

Temu pytaniu towarzyszy pytanie następne, tj. pytanie o to, w jakiej mierze wiedza o kliencie (także o jego predyspozycjach zawodowych), gromadzona w toku wywiadu środowiskowego wykracza poza to, czego się o nim dowiadujemy w toku procedury profilowania? Praktyczny sposób odpowiedzi na tak postawione pytania to poproszenie doradcy zawodowego o analizę kwestionariusza wywiadu środowiskowego i pracownika socjalnego o analizę kwestionariusza profilowania.

Druga część dyskusji panelowej koncentruje się na pytaniu o to,

w jaki sposób to, czego dowiadują się – dzięki swoim narzędziom – pracownicy socjalni może być użyteczne w toku profilowania i pytaniu o to, w jaki sposób proces profilowania może być wykorzystany w pracy socjalnej.

Charakterystyka zasad współpracy

SCENARIUSZ KONSULTACJI INSTYTUCJI ZAANGAŻOWANYCH W REALIZACJĘ DZIAŁAŃ MODELU PRZECIWDZIAŁANIA DZIEDZICZENIU UBÓSTWA

Instytucje zaangażowane w realizację działań modelu przeciwdziałania ubóstwa to w szczególności:

- ❖ Ośrodek Pomocy Społecznej
- ❖ Szkoły
- ❖ Powiatowy Urząd Pracy
- ❖ Przedsiębiorcy
- ❖ Służba zdrowia
- ❖ Świetlice (środowiskowe)
- ❖ Świetlice środowiskowe, NGO, placówki kulturalne

Scenariusz konsultacji pełni rolę

wytycznych do współpracy między wymienionymi instytucjami w procesie wdrażania modelu „Potencjały” w celu zwiększenia efektywności działań na rzecz rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa.

roznych obszarach pomocy społecznej, edukacji, rynku pracy, kultury, zdrowia, w zakresie zaprojektowanych w ramach modelu działań

- Wypracowanie metod skutecznej wymiany informacji pomiędzy instytucjami i poszczególnymi pracownikami merytorycznymi (kanały informacyjne: maile, spotkania, osoby do kontaktów, w obszarze działań modelu na rzecz osób z rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa.
- Interdyscyplinarna współpraca instytucji zaangażowanych w realizację działań modelu na rzecz osób z rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa.
- Wymiana informacji o formach wsparcia dostępnych w ramach działań modelu w poszczególnych instytucjach.
- Racjonalne wykorzystanie dostępnych zasobów w trakcie realizacji działań modelu.
- Zwiększenie skuteczności działań modelu
- Zwiększenie aktywizacji osób z rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa.
- Zachęcanie do działania w partnerstwie na rzecz rodzin w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa instytucji pomocy społecznej, instytucji rynku pracy, instytucji edukacyjnych, przedsiębiorców, organizacji pozarządowych i innych podmiotów rynku pracy, instytucji pomocy i integracji społecznej oraz innych podmiotów .

Podsumowując, konsultacje między instytucjami zaangażowanymi w realizację działań modelu sprzyjać będą efektywnej pracy na rzecz rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa.

Przedmiotem konsultacji (i w efekcie współpracy) będą następujące działania zaprojektowane w modelu przeciwdziałania dziedziczeniu biedy:

- Bilans umiejętności
- Bank czasu
- Klub wsparcia
- Płaszczyzna integracji „Spotkania”
- Współpraca z radiem
- Wspólne granie
- Treningi edukacyjne
- Klub filmowy
- „Moja Mama (Tata) potrafi...”
- Warsztaty
- Fundusz rozwoju talentów
- Święta nietypowe
- Promocja zdrowia
- Animacja pracy
- Konkursy
- Paszport rozwoju
- Kreowanie pomysłów
- Porady praktyczne
- Praca socjalna z zaangażowaną rodziną
- Umowa współpracy
- Praca socjalna – trening zarządzania budżetem domowym
- Bilans predyspozycji zawodowych uczniów

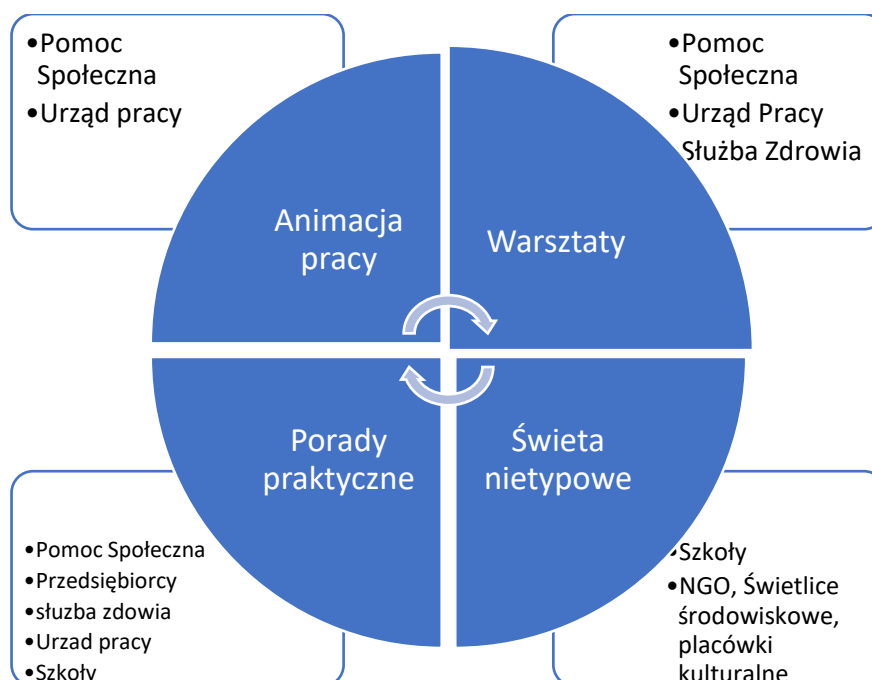
Działania będą prowadzone w poszczególnych instytucjach. Model zakłada koordynację działań między instytucjami - w zakresie wynikającym ze specyfiki poszczególnych działań. Konsultacje/współpraca będą dotyczyć m. in:

- Udziału pracownika danej instytucji w charakterze eksperta (np. pielęgniarka środowiskowa na Warsztatach dla rodziców)
- Przekazywania informacji (np. o ofertach pracy czy staży w trakcie Animacji pracy) pomiędzy instytucjami i/lub pracownikami tych instytucji. (wymiana informacji może nastąpić poprzez kontakt pracownika socjalnego lub asystenta rodziny z pośrednikiem pracy z Urzędu pracy (osobisty lub telefoniczny)
- Pozyskania materiałów informacyjnych, ulotek korzystając z wzajemnych kontaktów pracowników poszczególnych instytucji

- Udostępnienia sali, sprzętu w oparciu o zasady wzajemnej współpracy oraz dostępność pomieszczeń w budynkach użyteczności publicznej
- Wspólnej promocji podejmowanych przy współpracy działań np. przy wykorzystaniu lokalnej prasy lub radia
- Powoływania wspólnych zespołów doradczych i inicjatywnych, w skład których wchodzi przedstawiciele wybranych instytucji
- Projektowania realizacji i/lub uczestnictwo we wspólnych projektach na rzecz rodzin objętych wsparciem finansowanych z funduszy unijnych.

Społeczną płaszczyznę współpracy pomiędzy instytucjami zaangażowanymi w pomoc rodzinom objętym wsparciem stwarzają również zapisy poszczególnych ustaw: Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 roku o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, Ustawa z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej, Ustawa z dnia 13 czerwca 2003 roku o zatrudnieniu socjalnym, Ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 roku o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie.

Przykład powiązań i płaszczyzn konsultacji w obszarze poszczególnych działań prezentuje poniższy rysunek.

Wymiana informacji pomiędzy instytucjami, a przez to realizacja celów szczegółowych konsultacji, odbywać się będzie z wykorzystaniem następujących narzędzi:

- kontakt telefoniczny;
- kontakt za pośrednictwem poczty elektronicznej;
- kontakt bezpośredni
- wspólne spotkania przedstawicieli instytucji zaangażowanych we wdrażanie modelu Potencjały w ramach Seminarium organizowanego raz na pół roku,
- spotkania przedstawicieli poszczególnych instytucji w zależności od potrzeb,
- wykorzystanie lokalnej prasy i radia do promocji wspólnych inicjatyw
- wykorzystanie Biuletynu Informacji Publicznej

Osobą odpowiedzialną za konsultacje pomiędzy instytucjami w ramach danego działania modelu będzie osoba organizująca poszczególne działania w instytucji (wskazana w „Deklaracji przystąpienia i udziału instytucji w realizacji działań modelu „Potencjały”, której wzór zamieszczony jest niżej jako załącznik). Warunkiem powodzenia konsultacji jest chęć współpracy ze strony: Ośrodka Pomocy Społecznej, Urzędu Pracy, Szkół, Przedsiębiorców, organizacji pozarządowych i innych podmiotów działających na terenie gminy. Zasadniczo nie ma dodatkowych warunków (kwestia została omówiona we wprowadzeniu do tej części modelu)

Przykładowy Regulamin Rady Modelu „Potencjały”

Rozdział 1

Rada Modelu

§ 1.

1. Rada Modelu „Potencjały”, zwana dalej Radą, stanowi forum współpracy i dialogu między interesariuszami a Zespołem Modelu powołanego do realizacji projektu „Potencjały - nowe formy kapitału społecznego”. Rada pełni funkcję doradczą w sprawach implementacji modelu przeciwdziałania dziedziczeniu ubóstwa.
2. Rada składa się z reprezentantów różnych środowisk: oświatowych, kulturalnych oraz instytucji rynku pracy i trzeciego sektora.
3. Do zadań Rady należy:
 - 1) Opiniowanie stosowanych w modelu rozwiązań w zakresie współpracy międzyinstytucjonalnej oraz podejmowanie inicjatyw i sugerowanie rozwiązań sprzyjających dobrej współpracy;
 - 2) Konsultowanie wyboru i wskaźników monitorowania i ewaluacji modelu
 - 3) monitorowanie implementacji modelu i przekazywanie zespołowi realizatorów modelu uwag i zaleceń związanych z jego przebiegiem,
 - 4) Wskazywanie kierunków montażu finansowego sprzyjającego realizacji celów modelu,
 - 5) Proponowanie zmian lub treści do zamieszczenia w dokumentach strategicznych Gminy (w szczególności w Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych) zgodnych z celami modelu i niezbędnych do jego realizacji.

Rozdział 2

Zasady wyznaczania składu Rady Modelu

§ 2.

1. Członków Rady powołuje Burmistrz Miasta i Gminy w drodze Zarządzenia.
2. Rada liczy 13 osób, w tym:
 - 1) jeden przedstawiciel Urzędu Miasta i Gminy,
 - 2) jeden przedstawiciel Instytutu Pracy i Spraw Socjalnych w Warszawie,
 - 3) czterech przedstawicieli placówek oświatowych funkcjonujących na terenie Gminy (w tym także pedagog szkolny lub przedstawiciel Poradni Pedagogiczno-Psychologicznej),
 - 4) jeden przedstawiciel Opatowskiego Ośrodka Kultury,
 - 5) jeden przedstawiciel Powiatowego Urzędu Pracy,
 - 6) jeden przedstawiciel Cechu Rzemieślników i Przedsiębiorców,
 - 7) jeden przedstawiciel Zakładu Doskonalenia Zawodowego,
 - 8) jeden przedstawiciel Ośrodka Pomocy Społecznej,
 - 9) jeden przedstawiciel Samodzielnego Publicznego Zakładu Opieki Zdrowotnej.
 - 10) jeden przedstawiciel organizacji pozarządowych działających na terenie gminy.
 - 11) Koordynator modelu
3. Dyrektorzy lub Kierownicy jednostek wymienionych w pkt. 2 zgłaszają przedstawicieli w formie pisemnej lub drogą elektroniczną w odpowiedzi na zapytanie wystosowane przez Burmistrza lub osobę przez niego upoważnioną.

§ 3.

Kadencja Rady Modelu upływa z końcem realizacji zadań wynikających z implementacji modelu przeciwdziałania procesom dziedziczenia ubóstwa.

Rozdział 3

Zasady działania Rady Modelu

§ 4.

1. Pierwsze posiedzenie Rady Modelu zwołuje Burmistrz.
2. Komitet na pierwszym posiedzeniu wybiera Sekretarza Rady.

3. Wybór Sekretarza następuje w głosowaniu jawnym zwykłą większością głosów spośród powołanych członków Rady Projektu przy wymaganej obecności przynajmniej połowy członków Rady.

§ 5.

1. Sekretarz zwołuje posiedzenia Rady, kieruje pracami Rady oraz reprezentuje Radę na zewnątrz.
2. Posiedzenia Rady Modelu odbywają się według potrzeb, nie mniej niż 1 raz na kwartał.
3. Członkowie Rady będą powiadamiani o posiedzeniach pisemnie, telefonicznie lub w inny przyjęty przez Radę sposób.
4. Z posiedzenia Rady sporządzany jest protokół oraz lista obecności.
5. Rada Modelu podejmuje decyzje w drodze konsensusu tj. uzgodnienia wspólnego stanowiska lub zwykłą większością głosów przy wymaganej obecności przynajmniej połowy członków Rady.

§ 6.

1. Uczestnictwo w Radzie Modelu ma charakter społeczny. Za udział w pracach i posiedzeniach Rady nie przysługuje wynagrodzenie, dieta ani rekompensata za utracone zarobki.

§ 7.

1. Obsługę Modelu zapewnia Koordynator i Zespół Modelu, a po formalnym zakończeniu realizacji modelu - Urząd Miasta i Gminy. Do jego zadań należy w szczególności:

- 1) powiadamianie członków Rady o terminach posiedzeń,
- 2) przygotowanie materiałów na posiedzenia Rady,
- 3) archiwizacja dokumentów Rady.

Deklaracja przystąpienia i udziału instytucji w realizacji działań modelu „Potencjały”

**DEKLARACJA
przystąpienia i udziału instytucji w realizacji działań modelu „Potencjały”**

Ja niżej podpisany/a

.....
.....
(imię i nazwisko)

Kierownik/Dyrektor

.....
.....
(nazwa i adres instytucji)

1. Zgłaszam udział kierowanej przeze mnie instytucji w realizacji następujących działań modelu:

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

(wpisać nazwę/y działań)

Zobowiązuję się do:

- Zapewnienia aktywnego udziału pracowników mojej instytucji w pracach związanych z przygotowaniem i realizacją w/w działań (w tym w przewidzianych w modelu szkoleniach)
Wypełniania i zwrotu dokumentów dostarczonych przez koordynatora modelu – w szczególności dotyczących monitoringu działań modelu.
- Zapewnienia bieżącej komunikacji z Koordynatorem we wszelkich sprawach dotyczących prawidłowej realizacji działań modelu (w tym w szczególności pojawiających się problemów merytorycznych i organizacyjnych, oraz sposobów reakcji na ryzyko nieosiągnięcia celów działań modelu)
- Udziału pracowników w planowanych badaniach ewaluacyjnych planowanych w ramach realizacji modelu.

Informuję, że osobą/osobami do kontaktu w sprawach dotyczących realizacji działań w kierowanej przeze mnie instytucji jest/są:

.....
.....
.....
.....
.....
.....

(imię/imiona i nazwisko/a, telefony kontaktowe i adresy e-mail)

.....
.....
Data podpisania deklaracji

Podpis i pieczęć

Wskaźniki i metodyka ewaluacji i monitorowania zmiany w wyniku użycia modelu w środowisku lokalnym

Na potrzeby oceny procesu wdrażania modelu Potencjały opracowano *Opis narzędzi dla celów monitoringu przeprowadzanego z odbiorcami wsparcia* oraz *Zestaw wytycznych do ewaluacji zastosowanych technik adresowane do pomocy społecznej*.

Ciągły monitoring oraz waluacja działań podejmowanych w procesie wdrażania modelu są konieczne, aby zidentyfikować pojawiające się w trakcie testowania modelu problemy, umiejętnie je korygować przeciwdziałać im na dalszym etapie funkcjonowania modelu.

Aby odpowiednio zaprojektować narzędzia do monitoringu i ewaluacji, na początku należy rozróżnić te dwa rodzaje ocen. O ile zadaniem ewaluacji jest ustalenie związków pomiędzy podjętymi działaniami a uzyskanymi efektami (zmiana), to monitoring „rejestruje” jedynie produkty – najbardziej bezpośrednio efekty wdrażania interwencji (np. liczba uczestników warsztatów). Szczegółowe rozróżnienie ewaluacji i monitoringu prezentuje poniższa tabela.

Tabela Charakterystyka porównawcza ewaluacji i monitoringu

	EWALUACJA	MONITORING
KTO WYKONUJE?	najczęściej zewnątrzni i niezależni eksperci (ewaluacja zewnętrzna), rzadziej osoby zaangażowane we wdrażanie (ewaluacja wewnętrzna)	pracownicy instytucji zaangażowani we wdrażanie interwencji publicznej
CO SIĘ BADA?	interwencja publiczna i jej efekty wraz z kontekstem społeczno-ekonomicznym	interwencja publiczna i jej efekty
PO CO SIĘ WYKONUJE	formułowanie wniosków i rekomendacji służących udoskonalaniu bieżącej lub przyszłych interwencji	uzyskiwanie informacji o postępach w realizacji celu, dokonywanie bieżących korekt w procesie wdrażania interwencji
KIEDY?	punktowo: przed rozpoczęciem realizacji interwencji publicznej (ewaluacja ex-ante), w trakcie realizacji (ewaluacja on-going) i po zakończeniu realizacji interwencji (ewaluacja ex-post)	proces ciągły: od początku wdrażania interwencji, aż do jej zakończenia (część danych monitoringowych zbierana i sprawozdawana po zakończeniu interwencji)
JAK?	szeroki zakres metod i technik badań społeczno-ekonomicznych służących pomiarowi efektów oraz wyjaśnianiu mechanizmów interwencji publicznej	zbieranie (sprawozdawczość), gromadzenie (bazy danych) i analiza ilościowa (trendy, porównania) informacji generowanych w procesie wdrażania interwencji publicznej

Źródło: Bienias S. i in., *Ewaluacja. Poradnik dla pracowników administracji publicznej*, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2012, s. 13.

Na potrzeby testowania zintegrowanego kompleksowego modelu przeciwdziałania dziedziczeniu biedy zaplanowano **bieżący monitoring i ewaluację wewnętrzną**, przeprowadzane przez zespół projektowy. Ten etap wdrażania projektu obejmował będzie zbieranie informacji o wykonanych działaniach w ramach zaprojektowanych rozwiązań oraz pozyskiwanie informacji o zmianach sytuacji osób i rodzin będących odbiorcami projektu, w tym stopień osiągnięcia celów.

A. Opis narzędzi dla celów monitoringu przeprowadzanego z odbiorcami wsparcia

Kluczowym działaniem na etapie testowania modelu *Potencjały* będzie **monitorowanie procesu wdrażania oraz systematyczna ocena**.

Cel monitoringu

Celem monitoringu jest „uzyskiwanie informacji o postępach w realizacji celu, dokonywanie bieżących korekt w procesie wdrażania interwencji.”⁸⁹ Celem monitoringu modelu jest systematyczne

⁸⁹ Bienias S. i in., *Ewaluacja. Poradnik dla pracowników administracji publicznej*, Ministerstwo Rozwoju

gromadzenie i przetwarzanie danych w zakresie korzystania przez odbiorców wsparcia z zaprojektowanych w ramach modelu rozwiązań, służących ocenie stopnia wdrożenia modelu Potencjały. Pozwoli to na bieżące korygowanie ewentualnych nieprawidłowości, wprowadzanie koniecznych zmian i wykorzystanie dotychczasowych doświadczeń w dalszym wdrażaniu i realizacji modelu.

Zakres monitoringu

W trakcie wdrażania modelu monitoring działań projektu prowadzony będzie na bieżąco na kilku poziomach:

➤ **Monitoring bieżących działań**

Prowadzony będzie na bieżąco w przez członków zespołu projektowego. Polegał będzie na bieżącym monitorowaniu działań realizowanych przez użytkowników pod względem jakości oraz zgodności z zasadami PO WER i zapisami umowy o dofinansowanie projektu.

➤ **Monitoring poszczególnych działań wypracowanych w ramach modelu**

Prowadzony będzie na bieżąco. Osobą odpowiedzialną za przeprowadzenie tego rodzaju monitoringu – na etapie testowania – będzie członek zespołu projektowego. Z prowadzonego monitoringu tworzona będzie baza uczestników (odbiorców) poszczególnych rozwiązań (w formie dokumentu Excel). W tym celu zostaną wykorzystane kserokopie kart zgłoszenia w działaniach modelu, listy obecności w poszczególnych działaniach.

Ponadto do monitoringu zostanie wykorzystany portal internetowy projektu Potencjały. Poprzez szerokie wykorzystanie portalu do działań prowadzonych na terenie gminy będzie możliwe, w sposób w dużej części zautomatyzowany, zbieranie danych statystycznych i generowanie ich graficznego przedstawienia (np. w formie wykresów).

➤ **Monitoring poziomu zadowolenia z udziału w działaniach modelu**

Monitoring prowadzony będzie również w formie ankiet przeprowadzanych wśród odbiorców projektu. Ta forma monitoringu będzie miała na celu badanie poziomu uczestnictwa oraz zadowolenia odbiorców projektu i jakości udzielonego wsparcia. Osobami odpowiedzialnymi za przeprowadzenie tego rodzaju monitoringu będą członkowie zespołu projektowego, którzy zajmą się spisaniem zebranych danych, analizą zebranych danych, wychwyceniem ewentualnych nieprawidłowości oraz zaproponują zmiany. Do tego rodzaju monitoringu zostanie wykorzystany *Arkusz oceny zaproponowanych Odbiorcy wsparcia metod pracy I*, który będzie przeprowadzany z odbiorcami wsparcia nie rzadziej niż raz w roku.

Wartości docelowe niżej wymienionych wskaźników monitorowania (ale także tych służących ewaluacji), oraz sam i zestaw są „wyjściowe” w takim sensie, że powinny stanowić podstawę uzgodnień odwołujących się do planu i strategii wdrażania przyjętej lokalnie. W przypadku wdrożenia modelu należy wy negocjować ich optymalne i realistyczne wartości biorąc pod uwagę lokalne realia (np. liczbę i strukturę zatrudnionych w instytucjach wsparcia socjalnego lub szkołach; nie jest wykluczone np., że nie wszyscy pracownicy – z racji rodzaju wykonywanych czynności – będą mieli styczność z elementami modelu, a w związku z tym nie będą też brali udział w działaniach lub nie będą mieli szans na zbudowanie opinii o nich). Inaczej mówiąc, wartości docelowe wskaźników mają po części charakter empiryczny i powinny być ustalone lokalnie.

Docelowe wartości wskaźników są też – co warto brać pod uwagę – funkcją czasu i środków przeznaczonych na wdrożenie modelu. To naturalne, że znajomość poszczególnych rozwiązań i zakres udziału w nich jest pochodną tempa wdrażania – tym bardziej, że model ma charakter otwarty i „modułowy” – może być stosowany w różnych kontekstach instytucjonalnych i pozwala na dobór elementów w zależności od potrzeb. Istotna dla wyznaczenia wartości wskaźników jest także specyfika problemów społecznych w gminie, kształtująca potrzeby populacji i zakres działań modelu. Opis tej specyfiki można znaleźć np. w Gminnej Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych i innych dokumentach strategicznych gminy.

Sugerujemy, żeby ustalenia co do docelowych wartości wskaźników były negocjowane w ramach konsultacji międzyinstytucjonalnych (patrz rozdział „Charakterystyka zasad współpracy”) i ustalone na jednym z pierwszych posiedzeń Rady Modelu.

Sam dobór wskaźników także jest przykładowy. Model dostarcza rozmaitych – zarówno jakościowych, jak i ilościowych narzędzi (ankiet, scenariuszy wywiadów, formularzy itp.), które mogą być

wykorzystane w konstruowaniu takiego systemu monitorowania i ewaluacji, który najlepiej odpowiada potrzebom realizatorów i najlepiej oddaje specyfikę społeczności lokalnej.

Wskaźniki

Analizie modelu przeciwdziałania dziedziczeniu biedy służyć będą następujące wskaźniki:

Wskaźniki dotyczące Odbiorców modelu

- Liczba i odsetek rodzin korzystających ze wsparcia pomocy społecznej, w których zachodzą procesy dziedziczenia ubóstwa objętych opieką asystenta rodziny w ramach działań modelu (docelowo – 80%; wartość wskaźnika ustalana w zależności od diagnozy sytuacji w rodzinach, dostępnych zasobów i liczby asystentów rodziny)
- Liczba i odsetek dzieci z rodzin w których zachodzą procesy dziedziczenia ubóstwa objętych opieką asystenta rodziny w ramach działań modelu (docelowo – jak w poprzednim punkcie)
- Liczba i odsetek rodzin z problemem niepełnosprawności, w których zachodzą procesy dziedziczenia ubóstwa – w ramach działań modelu (wartości docelowe w zależności od diagnozy sytuacji w rodzinach)
- Liczba rodzin niepełnych (w tym liczba kobiet i mężczyzn) w ramach działań modelu (wartości docelowe w zależności od diagnozy sytuacji w rodzinach)
- Liczba i odsetek rodzin z dziećmi do lat 3 w których zachodzą procesy dziedziczenia ubóstwa w ramach działań modelu (wartości docelowe w zależności od diagnozy sytuacji w rodzinach)
- Liczba i odsetek dzieci ze szkoły podstawowej w ramach działań modelu

Wskaźniki dotyczące Użytkowników modelu

- Liczba i odsetek pracowników ośrodka pomocy społecznej, w tym pracownicy socjalni i asystenci rodzin, którzy
 - Znają założenia modelu (docelowo – 100%, przy czym liczba może być mniejsza w zależności od wielkości ośrodka i liczby zatrudnionych osób)
 - Stosują przynajmniej jedno działanie modelu przeznaczone dla pomocy społecznej w codziennej praktyce (docelowo – wszyscy asystenci rodziny i pracownicy socjalni)
- Liczba i odsetek nauczycieli/pedagogów w szkołach podstawowych, którzy
 - Znają założenia modelu (docelowo – 100%, przy czym liczba może być mniejsza w zależności od wielkości ośrodka i liczby zatrudnionych osób)
 - Stosują przynajmniej jedno działanie modelu (docelowo – 50% w zależności od specjalności, wielkości szkoły i liczby uczniów)
- Liczba i proporcje kobiet i mężczyzn w wykorzystujących działania modelu (docelowo: udział K/M proporcjonalny do wynikającego z zatrudnienia w instytucjach wykorzystujących elementy modelu – w zależności od diagnozy sytuacji)
- Liczba instytucji z terenu gminy, które zadeklarowały stosowanie elementów i praktyk innowacyjnego modelu przeciwdziałania dziedziczeniu ubóstwa. Docelowo: wszystkie szkoły podstawowe, ośrodek pomocy społecznej, poradnia psychologiczno-pedagogiczna, ZOZ, przynajmniej jedna organizacja pozarządowa, świetlica środowiskowa – o ile takie instytucje na terenie gminy funkcjonują.

Wskaźniki dotyczące Interesariuszy modelu

- Liczba osób – przedstawicieli lokalnych instytucji zaangażowanych w działania modelu. Docelowa wartość minimalna: przynajmniej jedna osoba z każdej z kluczowych instytucji w gminie (Rada Gminy, organizacje pozarządowe, ZDK, policja, straż miejska, spółdzielnie mieszkaniowe, przedstawiciele organizacji pracodawców, związki zawodowe – w zależności od kontekstu i jeśli takie instytucje na terenie gminy funkcjonują).

Wskaźniki dotyczące funkcjonowania modelu jako systemu wsparcia:

- Liczba i odsetek osób w rodzinach korzystających ze wsparcia pomocy społecznej, w których zachodzą procesy dziedziczenia ubóstwa, z którymi przeprowadzono wywiad diagnostyczny w ramach działań modelu (docelowo: proporcjonalnie do odsetka w całej populacji korzystających z pomocy społecznej)
- Liczba i odsetek osób w rodzinach z grupy docelowej, z którymi przeprowadzono bilans kompetencji w ramach działań modelu – w relacji do wszystkich korzystających z pomocy społecznej (docelowo: proporcjonalnie do odsetka w całej populacji korzystających z pomocy społecznej)
- Liczba i odsetek osób w rodzinach z grupy docelowej, które wzięły udział w warsztatach w ramach działań modelu w ramach działań modelu – w relacji do wszystkich korzystających z pomocy społecznej (docelowo: proporcjonalnie do odsetka w całej populacji korzystających z pomocy społecznej)

- Liczba i odsetek osób w rodzinach z grupy docelowej, które skorzystały z Banku Czasu w ramach działań modelu – w relacji do wszystkich korzystających z pomocy społecznej (docelowo: 1 osoba w każdej rodzinie, w zależności od potrzeb)
- Liczba i odsetek osób w rodzinach z grupy docelowej, które wzięły udział w spotkaniach Klubu wsparcia w ramach działań modelu – w relacji do wszystkich korzystających z pomocy społecznej
- Liczba i odsetek osób w rodzinach z grupy docelowej,⁷ które podpisały umowę współpracy w ramach działań modelu – w relacji do wszystkich korzystających z pomocy społecznej (docelowo: proporcjonalnie do odsetka w całej populacji korzystających z pomocy społecznej)
- Liczba i odsetek dzieci z rodzin z grupy docelowej, które skorzystały z bezpłatnych przeglądów stomatologicznych w ramach działań modelu – w relacji do wszystkich dzieci w rodzinach korzystających z pomocy społecznej (docelowo: proporcjonalnie do odsetka w całej populacji dzieci w rodzinach korzystających z pomocy społecznej)
- Liczba osób w rodzinach z grupy docelowej,⁷ które odwiedziły portal internetowy w ramach działań modelu i założyły na nim indywidualne konto (docelowo: 70% osób w wieku szkolnym i starszych)
- Liczba osób z rodzin z grupy docelowej, które wzięły udział w konkursach w ramach działań modelu (brak wartości docelowej – ważniejsza w tym przypadku jest dynamika wskaźnika)
- Liczba i odsetek osób, które uczestniczyły w klubie filmowym w ramach działań modelu (brak wartości docelowej – ważniejsza w tym przypadku jest dynamika wskaźnika)

Monitoring koncentruje się nie tylko na uchwyceniu wartości bezwzględnych (liczb osób, rodzin, pracowników instytucji etc.), ale przede wszystkim **dynamiki** funkcjonowania poszczególnych rozwiązań modelu. Dlatego w/w wskaźniki powinny być gromadzone cyklicznie i w sposób systematyczny, oraz analizowane przynajmniej raz do roku. Wzrost wartości wskaźników lub ich stabilność powinien być traktowany jako oznaka sprawnego działania modelu; spadek – jako sygnał do wprowadzania modyfikacji.

Metody gromadzenia danych

Kierując się zdefiniowanymi obszarami w kontekście wskaźników modelu, proponowane metody gromadzenia danych to:

W odniesieniu do wskaźników dotyczących odbiorców modelu:

- Karty Zgłoszenia odbiorców wsparcia
- Wypełnione kwestionariusze wywiadów i ankiet
- Listy obecności na zajęciach organizowanych w ramach działań modelu
- Wypełnione formularze umowy współpracy
- Statystyka portalu internetowego Potencjały dot. liczby odwiedzin i aktywności na portalu.
- Statystyka OPS
- Arkusz oceny zaproponowanych Odbiorcy wsparcia metod pracy I

W odniesieniu do wskaźników dotyczących Użytkowników modelu:

- Arkusz oceny zaproponowanych Odbiorcy wsparcia metod pracy II
- Statystyka projektu

W odniesieniu do wskaźników dotyczących Interesariuszy modelu:

- Listy obecności ze spotkań rady Modelu Potencjały

W odniesieniu do wskaźników dotyczących funkcjonowania modelu jako systemu wsparcia:

- Wypełnione kwestionariusze wywiadów i ankiet
- Listy obecności na zajęciach organizowanych w ramach działań modelu
- Wypełnione formularze umowy współpracy
- Statystyka portalu internetowego Potencjały – w tym karty zgłoszeń do „Banku czasu”
- Statystyka OPS
- Arkusz oceny zaproponowanych Odbiorcy wsparcia metod pracy I

Za bieżący monitoring wdrażania modelu odpowiada zespół projektowy. Monitoring prowadzony będzie na bieżąco, w trakcie realizacji poszczególnych działań (karty zgłoszenia, listy obecności) jak

i po zakończeniu udziału w danym działaniu (Arkusz oceny zaproponowanych Odbiorcy wsparcia metod pracy).

B. Zestaw wytycznych do ewaluacji zastosowanych technik adresowanych do pomocy społecznej

Ewaluacja jest to „systematyczne badanie, prowadzone z użyciem zróżnicowanych metod, złożone ze zbierania danych, analizy, oceny oraz informowania o wynikach. Jego celem jest oszacowanie (w odniesieniu do jasno sformułowanych kryteriów) jakości i wartości procesu oraz efektów wdrażania interwencji publicznych.”⁹⁰

Przedmiot i cel ewaluacji

W kontekście tej definicji, w przypadku modelu przeciwdziałania dziedziczeniu biedy, ewaluacja będzie dotyczyć przede wszystkim określenia wartości interwencji w kwestiach skuteczności jej wdrażania, efektów, jakie przynosi oraz możliwości replikacji.

Głównym celem ewaluacji będzie ocena jakości wsparcia i osiągniętych rezultatów oraz pozyskanie wiedzy na temat wpływu udzielonego wsparcia na rodziny, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa.

Pytania problemowe

Osiągnięciu celu ewaluacji służyć będzie znalezienie odpowiedzi na następujące pytania problemowe:

1. Czy i w jaki sposób działania (formy wsparcia) zaprojektowane w modelu „Potencjały” miały korzystny wpływ na sytuację życiową i postawy odbiorców?
2. Czy i w jaki sposób realizacja modelu „Potencjały” wpłynęła na usprawnienie/zmianę pracy socjalnej wśród pracowników socjalnych i asystenta rodziny?

Wskaźniki ewaluacji

Podobnie jak w przypadku wskaźników monitoringu – poniższa lista ma charakter „wyjściowy” w takim sensie, że wskaźniki i ich docelowe wartości powinny stanowić podstawę uzgodnień odwołujących się do planu i strategii wdrażania modelu przyjętej lokalnie, i uwzględniającej lokalny kontekst.

Należy też pamiętać, że ewaluacja zorientowana na skuteczność i efektywność to przedsięwzięcie długoterminowe. Efekty wszystkich interwencji społecznych są zawsze odroczone i ich do ich pomiaru i oceny w krótkim okresie czasu należy podchodzić z ostrożnością. Dotyczy to zwłaszcza tych interwencji, które – tak jak model „Potencjały” koncentrują się na rozmaitych „kapitałach” (społecznym, kulturowym itd.) – ich budowa i wzmacnianie wymaga czasu. W szczególności – niekoniecznie trafne może okazać się założenie, że działania ukierunkowane na przeciwdziałanie dziedziczeniu ubóstwa i skoncentrowane na niwelowaniu konsekwencji rozmaitych cech w zakresie wzorów mentalnych miałyby przynieść efekt natychmiastowy, skoro sam termin „dziedziczenie ubóstwa” implikuje procesy międzygeneracyjne, a więc długoterminowe.

Odnosnie pierwszego z pytań, dotyczącego zmiany sytuacji życiowej osób i rodzin z grupy docelowej, podstawowe wskaźniki ilościowe opierają się na danych o skuteczności umów współpracy (czyli jednego z podstawowych narzędzi modelu przeznaczonego dla asystentów rodziny i pracowników socjalnych) i obejmują:

- Liczbę i odsetek osób w rodzinach z grupy docelowej, które podpisały umowę współpracy w ramach działań modelu – w relacji do wszystkich korzystających z pomocy społecznej (docelowo: proporcjonalnie do odsetka w całej populacji korzystających z pomocy społecznej)
- Udział umów zakończonych z powodu osiągnięcia zakładanych celów wśród wszystkich umów zawartych (wskaźnik ma charakter „dynamiczny” – istotna jest nie tyle jego wartość, co dynamika; zakładamy – choć jest to założenie optymistyczne, że odsetek umów zakończonych sukcesem będzie w wyniku zróżnicowanych działań modelu rósł przynajmniej o 10% w stosunku rocznym).
- Przeciętny czas trwania jednej umowy od momentu jej zawarcia do zakończenia współpracy. Podobnie jak poprzednio – wskaźnik ma charakter dynamiczny; zakładamy, że średni czas trwania umowy będzie malał z czasem; wartość wskaźnika ma charakter empiryczny i będzie możliwa do ustalenia w wyniku testowania.
- Liczba umów, których zapisy zostały zrealizowane w całości w stosunku do ogółu umów zawartych i do tych, które zostały zrealizowane częściowo. Wartość wskaźnika ma charakter empiryczny i będzie możliwa do ustalenia w wyniku testowania, pozytywnym wynikiem będzie jednak wzrost odsetka umów zrealizowanych w całości.

⁹⁰ Bienias S. i in., Ewaluacja. Poradnik dla pracowników administracji publicznej, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2012, s. 12.

Nacisk na umowy w odpowiedzi na pytanie 1 wynika z tego, że w treści umów – w założeniu – powinny pojawiać się takie zapisy, które dotyczą zastosowania różnych (zależnie od uzgodnień opartych na indywidualnej diagnozie) działań modelu. Pośrednio więc otrzymujemy zbiorczą informację o tym, jak skuteczny jest model jako całość. Analiza poszczególnych działań jest możliwa na podstawie tekstu umów, i innych (wymienionych niżej) narzędzi.

Odpowiedzi na pytania ewaluacyjne służyć powinna także analiza „Arkusza obserwacji” wykorzystywanego (łącznie z :”Bilansem umiejętności”) w czasie wywiadu diagnostycznego. Arkusz pozwala na konstrukcję wskaźników opisujących zmianę w zakresie występowania wzorów mentalnych i wzorów zachowań sprzyjających dziedziczeniu ubóstwa, a w szczególności

- Liczba i odsetek osób z grupy docelowej zaangażowanych w poprawę sytuacji rodziny
- Liczba i odsetek osób z grupy docelowej przejawiających postawy roszczeniowe
- Liczba i odsetek osób z grupy docelowej z rodzin, w których dochodzi do konfliktów
- Liczba i odsetek osób z grupy docelowej z problemem alkoholowym, problemem przemocy
- Liczba i odsetek osób z grupy docelowej w rodzinach z problemem zaniedbywania dzieci
- Liczba i odsetek osób z grupy docelowej w rodzinach obciążonych długami
- Liczba i odsetek osób z grupy docelowej z grupy docelowej mających kłopoty z planowaniem budżetu

Docelowe wartości wskaźników mają charakter dynamiczny, tj. – w odniesieniu do grupy docelowej – powinny pokazywać spadek w kolejnych edycjach realizacji arkusza i modelu (np. w stosunku rocznym). Są też empiryczne w takim sensie, że to, czy są ‘wysokie’ czy ‘niskie’ da się stwierdzić nie a priori, ale na podstawie porównania z danymi o ogóle osób korzystających z pomocy społecznej w konkretnym mieście. Dane takie są dostępne jako część standardowej statystyki pomocy społecznej. Ocenie wpływu działań projektu służy także arkusz oceny metod pracy socjalnej w wersji dla odbiorców, który zawiera pytania o subiektywną ocenę przydatności poszczególnych, modelowych narzędzi pracy socjalnej i konstrukcję wskaźnika

- Przeciętna ocena oferowanych odbiorcom metod wsparcia (wartość docelowa: przeciętna ocen powyżej środkowego punktu skali)

Odnosnie pytania drugiego, model zakłada wykorzystanie danych uzyskanych dzięki arkuszowi oceny II, przeznaczonego dla użytkowników. Pozwala on na określenie:

- Liczby i odsetka użytkowników wykorzystujących narzędzia modelu w codziennej pracy (wartość docelowa: wszyscy asystenci rodziny i pracownicy socjalni zatrudnieni w ośrodku pomocy społecznej)
- Liczby rozwiązań modelu wykorzystywanych przez pracowników i asystentów rodziny (wartość docelowa: co najmniej cztery rozwiązania stosowane przez każdego pracownika)
- Przeciętna ocena oferowanych odbiorcom metod wsparcia (wartość docelowa: przeciętna ocen powyżej środkowego punktu skali)

Wszystkie wskaźniki powinny być analizowane ze względu na płeć. W analizie wskaźników dotyczących sytuacji rodzin należy brać pod uwagę to, czy w rodzinie występuje problem niepełnosprawności.

Kryteria ewaluacji

Ewaluacja, odpowiadając na pytania: , „jak jest”, „czy to, że tak jest, to dobrze czy źle”, oraz na pytania o to, jaki jest związek tego, co jest z prowadzonymi działaniami zmian planowana jest w oparciu o kryteria ewaluacyjne, będące rodzajem standardów, według których dokonuje się wartościowania interwencji. Kryteria wskazują, co w ramach prowadzonej ewaluacji będzie podlegało ocenie. Najczęściej stosowanymi kryteriami w ewaluacji są⁹¹:

- **Trafność** - Ocenia adekwatność planowanych celów interwencji i metod jej wdrażania do problemów i wyzwań społeczno-ekonomicznych, które zostały zidentyfikowane w diagnozie. Analiza tego kryterium jest prowadzona przed rozpoczęciem i w pierwszych fazach wdrażania interwencji.
- **Skuteczność** - Ocenia stopień realizacji zakładanych celów (czy osiągnięto to, co zaplanowano), skuteczność użytych metod, instytucji oraz wpływ czynników zewnętrznych na ostateczne efekty.

⁹¹ Ibidem, s. 18.

- **Efektywność** - Ocenia relację między nakładami, kosztami, zasobami (finansowymi, ludzkimi, administracyjnymi) a osiągniętymi efektami interwencji.
- **Użyteczność** - Ocenia całość rzeczywistych efektów wywołanych przez interwencję (zarówno tych planowanych, jak i nieplanowanych, tzw. ubocznych), odnosząc je do wyzwań społeczno-ekonomicznych (często już zmienionych w czasie). W odróżnieniu od kryterium trafności, ocena użyteczności jest prowadzona po zamknięciu interwencji lub w jej końcowej fazie wdrażania.
- **Trwałość** - Ocenia ciągłość efektów (przede wszystkim pozytywnych) danej interwencji i możliwość replikacji.

Kluczowym kryterium ewaluacji procesu wdrażania modelu przeciwdziałania dziedziczeniu biedy będzie **kryterium trwałości** – ustalenie, czy osiągnięta zmiana utrzymuje się.

W odniesieniu do kryteriów ewaluacji, **zakres badania** obejmie następujące elementy:

- ❖ Jakość udzielonego wsparcia, tj. **skuteczność, trafność i użyteczność** zastosowanych rozwiązań/ narzędzi wsparcia względem celu projektu i grupy docelowej;
- ❖ Jakość i **trwałość** osiągniętych wskaźników projektu oraz ich **efektywność** rozumiana jako stosunek poniesionych nakładów do uzyskanych rezultatów.

Metody gromadzenia danych

W trakcie ewaluacji gromadzone będą dane ilościowe i jakościowe pozyskiwane zarówno od odbiorców wsparcia jak i od użytkowników modelu. Zintegrowanie podejście do ewaluacji polegać będzie na wzajemnym uzupełnianiu się i wzbogacaniu danych na dwóch poziomach ich gromadzenia:

- na poziomie technik badawczych – poprzez zastosowanie różnych metod zbierania danych, takich jak: kwestionariusze i ankiety (np. *Arkusze oceny zaproponowanych Odbiorcy wsparcia metod pracy*), indywidualny wywiad pogłębiony (diagnostyczny, „Ocena umowy współpracy”), analiza dokumentów i danych zastanych (m. in. gromadzonych przez Ośrodek Pomocy Społecznej, dane z monitoringu, dane z portalu internetowego Potencjały);
- na poziomie źródeł informacji – poprzez zbieranie informacji od różnych grup respondentów, prezentujących różny punkt widzenia odnośnie poszczególnych działań zaprojektowanych w modelu (odbiorcy i użytkownicy).

Założeniem monitoringu i ewaluacji jest maksymalne wykorzystanie opracowanych narzędzi i instrukcji służących przeciwdziałaniu dziedziczeniu biedy. Zatem sposoby gromadzenia danych uwzględniają część opracowanych w ramach modelu narzędzi. Takie podejście służy uproszczeniu procesu monitorowania i ewaluacji oraz optymalizacji kosztów –przyczynia się zatem do podnoszenia efektywności modelu.

W ramach zaplanowanych sposobów zbierania danych przewiduje się zastosowanie następujących narzędzi:

- *Scenariusz wywiadu diagnostycznego* – scenariusz do pogłębionej diagnozy sytuacji przeprowadzany przez pracownika socjalnego lub asystent rodziny z członkami rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa – odbiorcami wsparcia. Scenariusz ten będzie podstawowym narzędziem diagnostycznym stosowanym na początku wdrażania modelu. Diagnoza z wykorzystaniem *Scenariusza wywiadu diagnostycznego* będzie przeprowadzana raz na pół roku. Jej celem będzie ocena, czy w rodzinach, w których zostały odnotowane deficyty i zostały wdrożone działania opracowane w ramach modelu, zaszły jakieś korzystne zmiany. Rekomenduje się przeprowadzanie go co pół roku.
- *Ocena umowy współpracy* - Ocena dokonywana będzie za pomocą załączonego formularza Ocena Umowy współpracy i scenariusza rozmowy „Ocena umowy współpracy”. Ocenę przeprowadza pracownik socjalny lub asystent rodziny. Oceny dokonuje się w zależności od terminów zaplanowanych osiągnięć. Częstotliwość ocen ustalana jest każdorazowo przez strony umowy. Na podstawie oceny umowy podejmuje się decyzję o zmianie umowy, zakończeniu umowy lub o kolejnej ocenie umowy. Ocena umowy współpracy dostarczy jakościowych danych do ewaluacji jakości wsparcia.
- *Arkusze oceny zaproponowanych Odbiorcy wsparcia metod pracy I* – kwestionariusz ankiety skierowany do odbiorców wsparcia, wypełniany po zakończeniu udziału w danym działaniu przez odbiorcę wsparcia
- *Arkusze oceny zaproponowanych Odbiorcy wsparcia metod pracy II*– kwestionariusz ankiety skierowany do użytkowników modelu wypełniany przez użytkowników na zakończenie etapu testowania modelu.
- *Arkusze Moje Zasoby i Możliwości* – narzędzie służące pogłębieniu diagnozy odbiorcy wsparcia, przeprowadzone po udziale w działaniach modelu dostarczy informacji o zmianie jaka się dokonała w trakcie wdrażania modelu.

- *Analiza dokumentów zastanych* – materiałów gromadzonych w trakcie trwania procesu testowania modelu przez użytkowników wsparcia: m.in.: Umowy współpracy, Zmiany Umowy współpracy, wnioski i obserwacje pracowników socjalnych i asystenta rodziny oraz członków zespołu projektowego.
- *Analiza danych portalu internetowego Potencjały* - m. in. będą zbierane dane o aktywności użytkowników portalu i o tym, w jaki sposób wykorzystują oni poszczególne narzędzia portalu statystyki użytkownika, zapisy na forach, komentarze odbiorców.
- *Arkusze ewaluacji końcowej* – arkusze zawierające listę cech rodzin zdiagnozowanych w trakcie realizacji projektu oraz ocenę (sytuacja wyjściowa) oraz ocenę sytuacji w jakiej znajdują się członkowie rodzin lub rodziny po zakończeniu fazy testowania modelu. Ocenę sytuacji obecnej przeprowadza zarówno pracownik socjalny lub asystent rodziny jak i odbiorca wsparcia.

Ewaluacja systematyczna i ewaluacja końcowa

W trakcie wdrażania modelu przeciwdziałania dziedziczeniu ubóstwa prowadzona będzie ewaluacja systematyczna oraz bieżący monitoring, a także ewaluacja końcowa na zakończenie fazy testowania. Przyporządkowanie narzędzi do ewaluacji i monitoringu w poszczególnych fazach oceny jakości i zakresu wsparcia prezentuje poniższa tabela:

	MONITORING	EWALUACJA
Ocena bieżąca	<ul style="list-style-type: none"> • Arkusz oceny zaproponowanych Odbiorcy wsparcia metod pracy I • Statystyki Ośrodka Pomocy Społecznej dotyczące poziomu uczestnictwa odbiorców w realizowanych działaniach (listy obecności, deklaracje uczestnictwa) • Statystyki portalu internetowego „Potencjały” 	<ul style="list-style-type: none"> • Scenariusz wywiadu diagnostycznego • Arkusz Moje Zasoby i Możliwości • Arkusz oceny zaproponowanych Odbiorcy wsparcia metod pracy I • Ocena Umowy współpracy • Scenariusz rozmowy „Ocena umowy współpracy”
Ocena końcowa	<ul style="list-style-type: none"> • Arkusz oceny zaproponowanych Odbiorcy wsparcia metod pracy II 	<ul style="list-style-type: none"> • Arkusz oceny zaproponowanych Odbiorcy wsparcia metod pracy II • Arkusz ewaluacji końcowej

Uwagi końcowe

W ewaluacji powinny uczestniczyć wszystkie osoby zaangażowane we wdrażanie modelu: odbiorcy wsparcia (poprzez samoocenę, np. w Arkuszu ewaluacji końcowej), użytkownicy wsparcia (pracownicy socjalni i asystent rodziny) oraz członkowie zespołu projektowego. W sytuacji, gdy nie jest możliwe, aby odbiorca wsparcia przedstawił swoją samoocenę pracownik dokonuje ewaluacji wykorzystując posiadane informacje, w szczególności o zakresie zrealizowanych przez siebie zadań. „W miarę możliwości ewaluacja końcowa powinna uwzględniać ocenę trwałości osiągniętych rezultatów. Oznacza to, że współpraca z osobą lub rodziną może być kontynuowana po osiągnięciu celu/ celów pracy socjalnej w celu weryfikacji czy osiągnięte rezultaty są trwałe”.⁹²

C. Narzędzia monitoringu i ewaluacji

Arkusze oceny metod pracy socjalnej I (wersja dla odbiorców)

Szanowna Pani, Szanowny Panie!

Instytut Pracy i Spraw Socjalnych wspólnie z Ośrodkiem Pomocy Społecznej w Opatowie oraz firmą OSI CompuTrain przeprowadza ocenę działań realizowanych w ramach projektu „Potencjały – nowe formy kapitału społecznego w Opatowie”, realizowanego w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój.

Upriejmie prosimy o Pani/Pana opinię o działaniach, w których brał/a Pan/i udział.

⁹² K. Kadela i J. Kowalczyk Standardy pracy socjalnej. Rekomendacje metodyczne i organizacyjne, Wrzos, Warszawa 2014, s. 279.

Wyniki badania będą wykorzystane w przyszłości do wprowadzenia zmian przyczyniających się do usprawnienia rozwiązań oferowanych przez OPS, aby jak najlepiej odpowiadały potrzebom i oczekiwaniom osób obejmowanych tym wsparciem.

Badanie jest anonimowe, tzn. nigdzie nie podaje Pan(i) swojego imienia i nazwiska, a wyniki zostaną przedstawione w formie zbiorczych zestawień statystycznych.

1. Czy w ciągu ostatniego roku słyszał/a Pan/i o jakichś nowych działaniach pomocy społecznej, innych niż w latach wcześniejszych?

1. Tak
2. Nie

2. Jeśli tak, to proszę wymienić te działania?

.....
.....
.....

3. Czy brał/a Pan/i w nich udział?

1. tak
2. nie

4. W których działaniach brał/a Pan/i udział?

.....
.....
.....

5. A czy słyszał/a Pan/i o jakichś nowych działaniach pomocy społecznej dotyczących wsparcia w poszukiwaniu pracy?

1. tak
2. nie

6. Jakie to były działania? Proszę wymienić?

.....
.....

7. Czy brał/a Pan/i w nich udział?

1. tak (w których/)
2. nie

8. Na czym te działania polegały? Proszę opisać.

.....
.....

9. A czy słyszał Pan/i o Banku czasu?

1. tak
2. nie

10. Czy korzystał Pan/i z tego rozwiązania?

1. tak
2. nie

11. W jakim celu korzystał Pan z tego rozwiązania?

1. szukałem pracy
2. zamieszczałem swoją ofertę pracy
3. inny cel (jaki?).....

12. Skąd się Pan/i dowiedział/a się o takiej formie wsparcia? Proszę zaznaczyć właściwą odpowiedź.

1. od pracownika socjalnego
2. od asystenta rodziny
4. od syna/córki
5. od męża/żony
6. z tablicy ogłoszeń, ulotek
7. z radia, gazety
8. z Internetu
9. od znajomej osoby (sąsiada, krewnego, przyjaciela, itp.)
10. inne (jakie?).....

13. Czy udało się Panu/i wymienić jakąś usługę lub przysługę za pomocą Banku czasu?

1. tak
2. nie

14. Na czym ta wymiana polegała?

.....
.....
15. Czy w ciągu ostatniego roku słyszał Pan/i o jakichś warsztatach organizowanych przez pomoc społeczną?

- 1 tak (o jakich?).....
2 nie

16. Czy brał Pan w nich udział?

1. tak
2. nie

17. Czego dotyczyły te warsztaty?

.....

.....
18. Jak ocenia Pan/i wiedzę zdobytą na tych warsztatach?

1. bardzo wysoko
2. raczej wysoko
3. średnio
4. raczej nisko
5. bardzo nisko
6. nie dotyczy (nie brałem udziału)

19. Co najbardziej się Panu/i przydało?

.....

.....
20. Czemu/jakiej tematyce powinny być poświęcone warsztaty, które uznałby Pan/i za najbardziej dla siebie **pożyteczne**

.....

.....
21. Czy słyszał/a Pan/i o Klubie wsparcia działającym w Pana/i Gminie?

1. tak
2. nie

22. Jakim zagadnieniom poświęcone były spotkania tego klubu?

.....

.....
23. Czy brał/a Pan/i w spotkaniach tego Klubu?

1. tak (ile razy?)
2. nie

24. Jak ocenia Pan/i wsparcie otrzymane poprzez uczestnictwo w spotkaniach Klubu?

1. bardzo wysoko
2. raczej wysoko
3. średnio
4. raczej nisko
5. bardzo nisko
6. nie dotyczy (nie brałem udziału)

25. Czy w ciągu ostatniego roku zawarł Pan/i Umowę współpracy z pracownikiem socjalnym lub asystentem rodziny?

1. tak
2. nie

26. Czy w ciągu ostatniego roku słyszał/a Pan/i o jakichś nowych działaniach/zajęciach skierowanych do dzieci i młodzieży?

1. tak
2. nie

27. Jakie to były za działania/zajęcia? Proszę wymienić.

.....

.....
28. Kto organizował te zajęcia?

1. świetlica środowiskowa
2. świetlica szkolna
3. szkoła
4. dom kultury
5. biblioteka publiczna

- 6. Ośrodek Pomocy społecznej
- 7. Fundacja
- 8. Inna Instytucja (jaka?).....

29. Czy Pana/i dzieci brały udział w tych zajęciach?

- 1. tak
- 2. nie (dlaczego?).....

30. A czy w ostatnim roku słyszał Pan/i o wymienionych niżej działaniach? Proszę wstawić znak X przy rozwiązaniu, o którym Pan/i słyszał/a

- Płaszczyzna integracji „Spotkania”
- Współpraca z radiem
- Wspólne granie
- Treningi edukacyjne
- Klub filmowy
- Fundusz rozwoju talentów
- Święta nietypowe
- Konkursy
- „Moja Mama (Tata) potrafi...”
- Paszport rozwoju
- Bilans predyspozycji zawodowych uczniów

31. W których działaniach Pana/i dzieci brały udział? Proszę wstawić znak X przy rozwiązaniu

- Płaszczyzna integracji „Spotkania”
- Współpraca z radiem
- Wspólne granie
- Treningi edukacyjne
- Klub filmowy
- Fundusz rozwoju talentów
- Święta nietypowe
- Konkursy
- „Moja Mama (Tata) potrafi...”
- Paszport rozwoju
- Bilans predyspozycji zawodowych uczniów

32. Które z tych zajęć najbardziej podobało się Pana/i dzieciom?

.....
.....
.....

33. W którym z powyższych działań Pana/i dzieci chciałyby wziąć jeszcze udział?

.....
.....
.....

34. Czy w ostatnim roku słyszał/a Pan/i o jakichś konkursach organizowanych w gminie Opatów?

- 1. tak
- 2. nie

35. Co to były za konkursy? Czego dotyczyły?

.....
.....
.....

36. Czy brał/a Pan/i w nich udział?

- 1. tak
- 2. nie

37. A może Pana/i dzieci brały w nich udział?

- 1. tak
- 2. nie

38. Jak Pan/i ocenia atrakcyjność tych konkursów?

- 1. bardzo wysoko
- 2. raczej wysoko

- 3. średnio
- 4. raczej nisko
- 5. bardzo nisko
- 6. nie dotyczy (nie brałem/łam udziału)

39. Czy w ostatnim roku brał/a Pan/i udział w wydarzeniach dotyczących promocji zdrowia? (np. przeglądy stomatologiczne, akcje informacyjne, „święta nietypowe” np. „Dzień bez papierosa” lub „Dzień bez telefonu”)

- 1. tak
- 2. nie

40. Co to były za wydarzenia? Proszę wymienić

.....
.....
.....

41. Jak Pan/i ocenia przydatność inicjatyw tego typu?

- 1. bardzo wysoko
- 2. raczej wysoko
- 3. średnio
- 4. raczej nisko
- 5. bardzo nisko

42. Co podoba się w nich Panu/i najbardziej?

.....

43. Czy chciałby Pan/i aby podobne wydarzenia jeszcze się odbywały?

- 1. tak
- 2. nie

44. Czego (jakich problemów, zagadnień) miałyby dotyczyć te wydarzenia?

.....

45. Czy korzystał Pan/i z portalu internetowego projektu „Potencjały”?

- 1. tak
- 2. nie

46. Jak ocenia Pan/i łatwość korzystania z portalu internetowego Potencjały?

- 1. bardzo łatwo
- 2. raczej łatwo
- 3. średnio
- 4. raczej trudno
- 5. bardzo trudno

47. Czy pracownik socjalny lub asystent rodziny rozmawiał z Panem/Panią wykorzystując jedno z poniższych narzędzi Proszę zaznaczyć wszystkie wywiady, w których Pan/i uczestniczył/a

- 1. Wywiad diagnostyczny
- 2. Arkusz Moje Zasoby i Możliwości
- 3. Bilans umiejętności

48. Jak ocenia Pan/i przydatność tych wywiadów dla poprawy Pana/i sytuacji życiowej?

- 1. bardzo wysoko
- 2. raczej wysoko
- 3. średnio
- 4. raczej nisko
- 5. bardzo nisko

49. Dlaczego tak Pan/i uważa?

.....
.....
.....

50. Które z tych wszystkich nowych rozwiązań, w których brał/a Pan/i udział w ostatnim roku były Pana/i zdaniem najbardziej pomocne w poprawie Pana/i sytuacji życiowej? Proszę je wymienić.

.....
.....
.....

51. Dlaczego Pan/i tak uważa? Proszę uzasadnić wybór każdego z wymienionych wyżej przez Pana/ią rozwiązań.

.....
.....
.....
.....
.....
.....

52. Czy chciałby Pan/i wziąć udział po raz kolejny w którymś z rozwiązań, w którym Pan/i uczestniczył/a?

1. Tak (w którym/).....
2. Nie

53. Czy poleciłby Pan/i któreś z rozwiązań komuś z rodziny lub znajomemu?

1. Tak (które?)
2. Nie (dlaczego?).....

54. Czego w zaproponowanych Panu/i rozwiązaniach albo jakich innych rozwiązań Panu/i zabrakło?

.....
.....
.....

METRYCZKA

M1 Płeć

1. kobieta
2. mężczyzna

M2 Wiek

.....lat

M3 Miejsce zamieszkania

1. miasto
2. wieś

M4. Liczba dzieci w rodzinie według wieku:

do lat 3

4-6 lat

7-14 lat

15-18 lat

Powyżej 18 lat.....

M5 Łączna liczba osób w rodzinie

.....

M6 Sytuacja zawodowa

1. pracuję w oparciu o umowę o pracę
2. pracuję w oparciu o umowę zlecenie, umowę o dzieło
3. pracuję bez umowy
4. prowadzę własną firmę
5. jestem osobą bezrobotną zarejestrowaną w powiatowym urzędzie pracy
6. uczę się, studiuje
7. pobieram rentę
7. nie pracuję

M7. Jaki jest łączny miesięczny dochód Pana/i rodziny?

.....zł

M8. Proszę wskazać wszystkie źródła Pana/i dochodów

1. stała praca najemna
2. dorywcza praca najemna
2. dochody z gospodarstwa rolnego
3. praca na własny rachunek
4. emerytura
5. zasiłek dla bezrobotnych
6. renta
7. inne świadczenia społeczne (zasiłki)
8. stypendium (socjalne lub naukowe)

9. dochody z alimentów
10. pozostałe źródła

M9. Proszę wskazać wszystkie źródła dochodów pozostałych członków gospodarstwa domowego

1. stała praca najemna
2. dorywcza praca najemna
3. dochody z gospodarstwa rolnego
4. praca na własny rachunek (własna działalność gospodarcza)
5. emerytura
6. zasiłek dla bezrobotnych
7. renta
8. inne świadczenia społeczne (zasiłki)
9. stypendium (socjalne lub naukowe)
10. dochody z alimentów
11. pozostałe źródła

Arkusz oceny metod pracy socjalnej II (wersja dla użytkowników)

Ankieta skierowana do pracowników socjalnych i asystenta rodziny

Szanowna Pani, Szanowny Panie!

Instytut Pracy i Spraw Socjalnych wspólnie z Ośrodkiem Pomocy Społecznej w Opatowie oraz firmą OSI CompuTrain przeprowadza ocenę działań realizowanych w ramach projektu „Potencjały – nowe formy kapitału społecznego w Opatowie”, realizowanego w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój.

Uprzejmie prosimy o Pani/Pana opinię o realizacji działań oraz ich uczestnikach, których realizatorem był Ośrodek Pomocy Społecznej

Wyniki badania będą wykorzystane w przyszłości do wprowadzenia zmian przyczyniających się do usprawnienia rozwiązań oferowanych przez OPS, aby jak najlepiej odpowiadały potrzebom i oczekiwaniom osób obejmowanych tym wsparciem.

Badanie jest anonimowe, tzn. nigdzie nie podaje Pan(i) swojego imienia i nazwiska, a wyniki zostaną przedstawione w formie zbiorczych zestawień statystycznych.

1. Czy w ciągu ostatniego roku Ośrodek Pomocy Społecznej realizował nowe działania, inne niż w latach wcześniejszych?

1. Tak
2. Nie

2. Jeśli tak, to proszę wymienić te działania?

.....
.....
.....
.....

3. Czy brał/a Pan/i w nich udział?

1. tak
2. nie

4. W których działaniach brał/a Pan/i udział?

.....
.....
.....

5. A czy Ośrodek Pomocy Społecznej realizował działania z zakresu Animacji pracy?

1. tak
2. nie

6. Jakie to były działania? Proszę wymienić?

.....
.....

7. Czy brał/a Pan/i w nich udział?

1. tak (w których/)
2. nie

8. Na czym te działania polegały? Proszę opisać.

.....
.....
.....

9. Czy pokazywał Pan/i odbiorcom wsparcia zasady działania Banku czasu

1. tak
2. nie
10. Jak reagowały rodziny na te informacje?

10. W jakim celu rodziny korzystały z tego rozwiązania?

1. szukały pracy
2. zamieszczały swoją ofertę pracy
3. inny cel (jaki?)

11. Czy w ciągu ostatniego roku OPS organizował jakieś warsztaty w ramach działań modelu?

- 1 tak (jakie?)
- 2 nie

12. Czy brał/a Pan/i w nich udział?

1. tak
2. nie

13. Czego dotyczyły te warsztaty?

.....
.....

14 jak wielu chętnych przyszło na te warsztaty?

15. Jak ocenia Pan/i wiedzę przekazywaną na tych warsztatach?

1. bardzo wysoko
2. raczej wysoko
3. średnio
4. raczej nisko
5. bardzo nisko
6. nie dotyczy (nie brałem udziału)

16. Co najbardziej się Panu/i przydało?

.....
.....

17. Czemu/jakiej tematyce powinny być poświęcone warsztaty, które uznały Pan/i za najbardziej pożyteczne dla rodzin z którymi Pani pracuje?

.....
.....
.....

18. Czy w gminie powstał jakiś Klub wsparcia?

1. tak
2. nie

20. Jakim zagadnieniom poświęcone były/są spotkania tego Klubu?

.....
.....
.....

21. Kto zainicjował powołanie Klubu?

.....
.....

22. Czy brał/a Pan/i udział w spotkaniach tego Klubu?

1. tak (w jakiej roli?)
2. nie

23. Czy Klub ma stałego moderatora, czy działa na zasadzie samopomocy. Proszę opisać

.....
.....

24 Jak ocenia Pan/i wsparcie, które otrzymały osoby poprzez uczestnictwo w spotkaniach Klubu?

1. bardzo wysoko

2. raczej wysoko
3. średnio
4. raczej nisko
5. bardzo nisko
6. nie dotyczy (nie brałem udziału)

25. Czy w ciągu ostatniego roku zawarł Pan/i Umowę współpracy z członkiem rodziny

1. tak
2. nie

26. Ile było takich umów?

.....

27. W jakim stopniu te umowy zostały zrealizowane? Proszę opisać

.....

28. Czy w ciągu ostatniego roku organizowane były w gminie jakieś nowe działania/zajęcia skierowane do dzieci i młodzieży?

1. tak
2. nie

29. Jakie to były za działania/zajęcia? Proszę wymienić.

.....

30. Kto organizował te zajęcia?

1. świetlica środowiskowa
2. świetlica szkolna
3. szkoła
4. dom kultury
5. biblioteka publiczna
6. Ośrodek Pomocy społecznej
7. Fundacja
8. Inna Instytucja (jaka?).....

31. A czy w ostatnim roku realizowane były poniżej działania? Proszę wstawić znak X przy rozwiązaniu, które było realizowane w gminie

Płasczyzna integracji „Spotkania”

Współpraca z radiem

Wspólne granie

Treningi edukacyjne

Klub filmowy

Fundusz rozwoju talentów

Święta nietypowe

Konkursy

„Moja Mama (Tata) potrafi...”

Paszport rozwoju

Bilans predyspozycji zawodowych uczniów

32. Które z tych zajęć najbardziej podobały się dzieciom, najliczniej brały udział?

.....

.....

33. Czy w ostatnim roku organizowane były w gminie jakieś konkursy?

1. tak
2. nie

34. Co to były za konkursy? Czego dotyczyły?

.....

.....

35. Kto organizował te konkursy?

1. świetlica środowiskowa
2. świetlica szkolna
3. szkoła
4. dom kultury
5. biblioteka publiczna
6. Ośrodek Pomocy społecznej

7. Fundacja

8. Inna Instytucja (jaka?).....

36. Jak Pan/i ocenia atrakcyjność tych konkursów?

1. bardzo wysoko
2. raczej wysoko
3. średnio
4. raczej nisko
5. bardzo nisko
6. nie dotyczy (nie brałem/łam udziału)

37. Czy w ostatnim roku organizowane były wydarzenia dotyczące promocji zdrowia? (np. przeglądy stomatologiczne, akcje informacyjne, „święta nietypowe” np. „Dzień bez papierosa” lub „Dzień bez telefonu”)

1. tak
2. nie

38. Co to były za wydarzenia? Proszę wymienić

.....
.....

39. Jak Pan/i ocenia przydatność inicjatyw tego typu?

1. bardzo wysoko
2. raczej wysoko
3. średnio
4. raczej nisko
5. bardzo nisko

40. Co podoba się w nich Panu/i najbardziej?

.....

41. Czego (jakich problemów, zagadnień) , z punktu widzenia rodzin, z którymi Pani pracuje, mogłyby dotyczyć te wydarzenia organizowane w przyszłości?

.....

42. Czy korzystał Pan/i z portalu internetowego projektu „Potencjały”?

1. tak
2. nie

43. Jak ocenia Pan/i łatwość korzystania z portalu internetowego Potencjały?

1. bardzo łatwo
2. raczej łatwo
3. średnio
4. raczej trudno
5. bardzo trudno

44. czy stosował Pan/i w swojej pracy socjalnej jedno z poniższych narzędzi Proszę zaznaczyć wszystkie wywiady, które Pan/i przeprowadził/a

1. Wywiad diagnostyczny
2. Arkusz obserwacji
3. Arkusz Moje Zasoby i Możliwości
4. Bilans umiejętności

45. Jak ocenia Pan/i przydatność tych wywiadów dla pracy socjalnej?

1. bardzo wysoko
2. raczej wysoko
3. średnio
4. raczej nisko
5. bardzo nisko

46. Dlaczego tak Pan/i uważa?

.....
.....
.....

47. Które z tych wszystkich nowych rozwiązań, w których brał/a Pan/i udział w ostatnim roku były Pana/i zdaniem najbardziej pomocne w poprawie sytuacji życiowej rodzin? Proszę je wymienić.

.....
.....
.....
48. Dlaczego Pan/i tak uważa? Proszę uzasadnić wybór każdego z wymienionych wyżej przez Pana/ią rozwiązań.

.....
.....
.....
49. Czego w zaproponowanych Panu/i rozwiązaniach albo jakich innych rozwiązań Panu/i zabrakło?

METRYCZKA

M1 Płeć

1. kobieta
2. mężczyzna

M2 Wiek

.....lat

M3 Wykształcenie

.....
M4 Miejsce zamieszkania

1. miasto
2. wieś

M5 Miejsce pracy – nazwa instytucji

.....
M6 zajmowane stanowisko

Arkusz ewaluacji końcowej

EWALUACJA KOŃCOWA

Arkusz ewaluacji końcowej wypełniany jest po zakończeniu udziału w projekcie przez odbiorcę wsparcia – członka rodziny oraz przez pracownika socjalnego lub asystenta rodziny, który pracował z daną osobą. Arkusz można wypełnić na dwa sposoby

1. Po przeprowadzeniu wywiadu diagnostycznego pracownik socjalny lub asystent rodziny, we współpracy z rodziną/osobą definiuje główne problemy rodziny/osoby, które zostają wpisane w drugiej kolumnie. Po zakończeniu udziału w projekcie osoba/rodzina wraz z pracownikiem socjalnym lub asystentem (ta sama osoba, która przeprowadzała diagnozę) z ponownym wykorzystaniem wywiadu diagnostycznego, przeprowadza ponowną ocenę sytuacji życiowej (po uzyskaniu wsparcia). Dwie ostatnie kolumny to samoocena odbiorcy i ocena pracownika socjalnego lub asystenta rodziny w odniesieniu do zdefiniowanych problemów, po zakończeniu udziału odbiorcy w działaniach modelu.
2. Po zawarciu umowy współpracy, przepisujemy problemy wyszczególnione w tabeli Umowy (pkt 2.2.). po zakończeniu udziału w działaniach modelu odbiorca – członek rodziny dokonuje samooceny w odniesieniu do zdefiniowanych problemów, następnie pracownik socjalny lub asystent rodziny wpisuje swoją ocenę odbiorcy (zmian, jakie się dokonały w życiu odbiorcy po udziale w działaniach modelu). Można tu wykorzystać formularz Oceny Umowy współpracy.

L.p.	Główne problemy rodziny/osoby wynikające z diagnozy	główne problemy rodziny/osoby – ocena stanu przez Odbiorcę po zakończeniu udziału w działaniach modelu	główne problemy rodziny/osoby – ocena stanu przez pracownika socjalnego/asystenta rodziny po zakończeniu udziału w modelu przez odbiorcę wsparcia
1.			
2.			
3			
4			

.....
Podpis Odbiorcy wsparcia
socjalnego

.....
podpis pracownika

D. Skuteczność modelu

*** Poniższy fragment, w szczególności wskaźniki oraz zestaw mierników sukcesu wdrażania modelu dotyczą wyłącznie fazy testowania; w modelu docelowym, uwzględniającym wnioski z fazy testowania, informacje z rozdziału „D. Skuteczność modelu” zostaną usunięte.**

Należy powiedzieć wyraźnie, że model „Potencjały” nie koncentruje się bezpośrednio na biedzie dochodowej, tj. na sytuacji dochodowej rodzin z grupy docelowej lokującej je poniżej któregokolwiek z progów dochodowych służących oddzielaniu ludzi 'biednych' od ludzi 'nie - biednych'. Autorzy modelu mają pełną świadomość tego, że niezależnie od przewidzianych działań, większość osób dorosłych w rodzinach nimi objętych nadal pozostanie - w dochodowym sensie terminu - biedna, co jednak nie musi oznaczać, że będzie ona równie biedna jeśli brać pod uwagę jakieś standardy konsumpcji. Tak czy inaczej, w najlepszym razie bieda tych rodzin ulegnie 'spłyceniu', tzn. zmniejszy się dystans dzielący dochody/konsumpcję tych rodzin od dochodów/konsumpcji wyznaczanych przez wskazane - wielce przecież konwencjonalne - progi. Powody kształtujące dochody w przypadku dorosłych w rodzinach należących do grupy docelowej - to kwestia osobnej, wielowątkowej dyskusji, w której należałoby brać pod uwagę zarówno ich cechy indywidualne, takie np., jak poziom kwalifikacji zawodowych i ich „dekapitalizację” spowodowaną długotrwałym bezrobociem, wielodzietność, „beztroskie rodzicielstwo”, cechy strukturalne rynku pracy - np. to, że dominanta wynagrodzeń to ok. 2.100 pln brutto, czy też wyraźnie obecne zjawisko tzw. working poor obejmujące ok. 12 % wszystkich gospodarstw domowych, etc. Jednakże - **jakiegokolwiek nie byłyby powody biedy dochodowej w rodzinach należących do grupy docelowej - nie na tym zjawisku koncentruje się projekt „Potencjały”.**

To, co stanowi trzon modelu zostało szeroko przedstawione w rozdz. 4 (część. I) podręcznika. Mówiąc najkrócej, w modelu 'Potencjały' **nacisk położony został na zmiany w zakresie takich wzorców mentalnych, które - po pierwsze - sprzyjają utrwalaniu 'biedy dochodowej' i - po drugie - są przez rodziców przekazywane, na przykład w postaci tzw. 'mądrości życiowych, dzieciom.** Wreszcie, po trzecie, zaprojektowane w modelu działania mają na uwadze nie tylko zmiany w zastanych wzorcach mentalnych, lecz także takie **zmiany w dostępnej dla tych rodzin tzw. „opportunity structure”, które spowodują, że podejmowane w jej ramach decyzje będą służyły dobru tych rodzin,** co może służyć, ale przecież jest to zaledwie część problemu, mierzalnej poprawie ich sytuacji dochodowej. Równie dobrze sukcesem projektu będzie także lepsze, czy bardziej „racjonalne” gospodarowanie ukrytymi czy niedostrzeganymi zasobami - takimi, na przykład, jakie kryje w sobie prosumpcja.

Wszystko to ma jedną, ważną konsekwencję - tę mianowicie, że **sytuacja dochodowa rodzin z grupy docelowej i jej dynamika to niekoniecznie najlepiej dobrana zmienna, wedle której należy opisywać sukces czy porażkę modelu.**

Dla powyższych powodów skuteczność modelu będzie analizowana w trzech płaszczyznach:

1) uruchomienia działań przewidzianych w modelu, co jest traktowane jako miara ich atrakcyjności dla grupy docelowej, a więc i dopasowania działań do „opportunity structure” tej grupy, oraz jako miara użyteczności dla użytkowników;

2) realizacji funkcji zakładanych w modelu, a w szczególności upodmiotowienia (empowerment), integracji społecznej i osłabienia istniejących barier strukturalnych, kooperacji – także między członkami rodzin, oraz restrukturyzacji podziału ról w rodzinie,

3) uruchomienia w grupie docelowej zachowań sprzyjających osłabieniu mechanizmów dziedziczenia ubóstwa.

Jak zaznaczaliśmy w części II modelu, procesy dziedziczenia ubóstwa mają charakter długofalowy. Efekty interwencji społecznych są zawsze odroczone i do ich pomiaru i oceny w krótkim okresie czasu należy podchodzić ze znaczną ostrożnością. Dotyczy to zwłaszcza tych interwencji, które – tak jak model „Potencjały” koncentrują się na rozmaitych „kapitałach” (społecznym, kulturowym itd.) – ich budowa i wzmacnianie wymaga czasu. Niekoniecznie trafne jest więc założenie, że działania ukierunkowane na przeciwdziałanie dziedziczeniu ubóstwa i skoncentrowane na niwelowaniu konsekwencji rozmaitych cech w zakresie wzorów mentalnych miałyby przynieść efekt natychmiastowy – szczególnie jeśli „dziedziczenie ubóstwa” implikuje procesy międzygeneracyjne, a więc długoterminowe. Jesteśmy w związku z tym przekonani, że kwestia skuteczności działań modelu na etapie testowania i bezpośrednio po nim powinna być rozpatrywana przede wszystkim w odniesieniu do tego, czy uruchamiają one pożądaną zmianę (np. zmianę zachowań, zmianę świadomości). Inaczej mówiąc **ważniejsza od wartości bezwzględnych niektórych, możliwych do zastosowania wskaźników powinna być ich dynamika**. W tym sensie wskaźniki te mają charakter „miękkie”, jakościowy i nie zakładają ilościowo mierzalnych „wartości docelowych”. Chodzi w szczególności o te wskaźniki, które ilustrują realizację zakładanych w modelu funkcji i uruchomienie poświadanych zachowań w grupie odbiorców. Warto także zwrócić uwagę na to, że kluczowa w procesie oceny działań modelu w okresie testowania będzie – z punktu widzenia konieczności jego modyfikacji i lepszego dostosowania do potrzeb odbiorców – jakościowa część ewaluacji, która pozwoli na identyfikację prawidłowości i procesów kształtujących skuteczność.

Uwzględniając powyższe uwagi, a także i to, że zgodnie z wnioskiem o dofinansowanie liczba rodzin biorących udział w testowaniu ma być relatywnie niewielka - proponujemy poniższe, możliwe do zastosowania wskaźniki dla fazy testowania. Bierzemy pod uwagę i to, że niektóre działania modelu obejmują w założeniu nie tylko grupę biorącą bezpośredni udział w testowaniu, ale także pozostałych korzystających ze wsparcia pomocy społecznej i innych mieszkańców Opatowa, oraz to, że analiza działań projektu będzie wymagała pretestu.

wskaźnik	Opis/wartość, ew. uwagi	Źródło danych/podstawa analizy
1) Atrakcyjność działań modelu dla grupy docelowej		
Uruchomienie działań przewidzianych w modelu	20	Dokumentacja – monitoring modelu
Utrzymanie do końca testowania i w okresie zachowania trwałości działań przewidzianych w modelu	15 <i>Bierzemy pod uwagę możliwość, że w wyniku testowania niektóre działania okażą się nadmiarowe lub nieskuteczne i zostaną zarzucone lub znacząco</i>	Dokumentacja – monitoring testowania modelu,
Liczba podpisanych kart zgłoszenia dorosłych odbiorców (wniosek o dofinansowanie przewidywał rekrutację 10 rodzin, w tym 5 niepełnych)	15 - w okresie testowania uwzględniając liczbę osób dorosłych w rodzinach biorących udział w testowaniu. W okresie utrzymania modelu - liczba równa 50% rodzin z grupy docelowej	karty zgłoszenia odbiorcy
Przeciętna liczba działań i poddziałań modelu, w których brali udział odbiorcy, w	8 w stosunku rocznym - zarówno w okresie testowania jak i utrzymania modelu	Listy obecności na zajęciach Arkusze ewaluacyjne Statystyki aktywności na portalu internetowym

przeliczeniu na zaangażowaną rodzinę		
Liczba rezygnacji z uczestnictwa w poszczególnych działaniach modelu po przystąpieniu do nich i w trakcie realizacji	Nie więcej niż 30% uczestników każdego z uruchomionych działań w stosunku rocznym - zarówno w okresie testowania jak i utrzymania modelu	Listy obecności na zajęciach Arkusze ewaluacyjne Statystyki aktywności na portalu internetowym
Zaangażowanie w realizację działań modelu	Wzrost poczucia odpowiedzialności za przebieg i zakres działań modelu, zwiększenie poczucia wpływu na jego skuteczność, zaangażowanie w podejmowanie decyzji i uzgodnienia co do przebiegu i treści działań modelu, inicjatywność w zakresie modyfikacji formy i treści poszczególnych działań i poddziałań modelu	Arkusze wywiadu diagnostycznego Arkusze ewaluacyjne Sprawozdania opiekunów poszczególnych działań
2) Funkcjonalność modelu: empowerment, integracja społeczna, kooperacja i bariery strukturalne		
Zaangażowanie społeczności lokalnej w działaniach modelu (w tym – w działaniach wspieranych narzędziami informatycznymi)	Chodzi o a) zwiększone zainteresowanie osób spoza grupy docelowej działaniami modelu, b) bezpośredni udział osób spoza grupy docelowej w tych działaniach modelu, które mają charakter 'otwarty' i c) wyrównane proporcje uczestników ze społeczności lokalnej i z grupy docelowej w poszczególnych działaniach modelu	Listy obecności na zajęciach poszczególnych działań, sprawozdania prowadzących zajęcia/opiekunów i treść wpisów w arkuszach ewaluacyjnych Treść wpisów i aktywność na portalu internetowym
Użyteczność oferowanych metod wsparcia	Wzrost deklarowanego poziomu satysfakcji z udziału w poszczególnych działaniach modelu oraz pozytywną ocenę wpływu udziału na rozwiązywanie problemów życia codziennego osób z grupy docelowej, rozszerzenie relacji społecznych i na zakres integracji w środowisku lokalnym.	Wpisy w arkuszach wywiadu diagnostycznego, arkuszy ewaluacyjnych, wpisy na portalu internetowym. Sprawozdania opiekunów poszczególnych działań, treść arkuszy oceny metod pracy.
Poczucie sprawstwa	Wzrost poczucia odpowiedzialności za podejmowane decyzje i wybory życiowe wśród osób z grupy docelowej, oraz wzrost poczucia indywidualnego wpływu na te decyzje i wybory. Wzrost zaangażowania w organizowanie działań grupowych w społeczności	Wpisy w arkuszach wywiadu diagnostycznego, arkuszy ewaluacyjnych, wpisy na portalu internetowym. Sprawozdania opiekunów poszczególnych działań, treść arkuszy oceny metod pracy.

	lokalnej, aktywność w zakresie formułowania potrzeb i związanych z nimi postulatów, wzrost świadomości w zakresie potrzeby reprezentacji i udziału w rozmaitych ciałach kolegialnych działających na terenie gminy.	
Zaangażowanie w poprawę sytuacji i warunków bytowych rodziny	Wzrost poczucia odpowiedzialności za sytuację bytową rodzin i zwiększenie zaangażowania w działania zmierzające do poprawy warunków	Wpisy w arkuszach wywiadu diagnostycznego, arkuszy ewaluacyjnych, wpisy na portalu internetowym. Sprawozdania opiekunów poszczególnych działań, treść arkuszy oceny metod pracy.
Korzystanie z zasobów instytucjonalnych	Wzrost wiedzy co do lokalnie dostępnych zasobów instytucjonalnych (wsparcia socjalnego, zdrowotnych, kulturalnych, rynku pracy, edukacyjnych, opiekuńczych), wzmocnienie postaw sprzyjających korzystaniu z oferty instytucji i efektywniejsze jej wykorzystanie.	Wpisy w arkuszach wywiadu diagnostycznego, arkuszy ewaluacyjnych, wpisy na portalu internetowym. Sprawozdania opiekunów poszczególnych działań, treść arkuszy oceny metod pracy.
3) Zachowania sprzyjające osłabieniu mechanizmów dziedziczenia ubóstwa		
Umiejętność planowania	Wydłużenie horyzontu czasowego w planowaniu sytuacji indywidualnej i gospodarstwa domowego wśród osób biorących udział w działaniach modelu. Wzrost częstości zachowań sprzyjających gromadzeniu oszczędności i uelastycznianiu budżetu gospodarstwa domowego w rodzinach biorących udział w działaniach modelu. Wzrost intensywności i częstości zachowań sprzyjających zmniejszeniu lub unikaniu zadłużenia z tytułu a) zaciągniętych pożyczek i kredytów, b) nieuiszczonych opłat bieżących. Wzrost częstości stosowania technik planowania budżetu gospodarstw domowych i indywidualnych wydatków. Wzrost świadomości w zakresie konieczności planowania budżetu - na poziomie deklaracji.	Arkusz wywiadu diagnostycznego Arkusze ewaluacyjne Sprawozdania opiekunów poszczególnych działań
Kapitał społeczny - umiejętność nawiązywania nowych kontaktów społecznych	Wzrost częstości zachowań i wzmocnienie postaw sprzyjających nawiązywaniu nowych i wzmacnianiu	Arkusz wywiadu diagnostycznego Arkusze ewaluacyjne, wpisy na portalu internetowym.

	istniejących relacji społecznych – zarówno w grupie odbiorców, jak i w szerzej traktowanej społeczności lokalnej. Wzmocnienie postaw sprzyjających relacjom społecznym niezależnie od istniejących różnic strukturalnych (tzw. pomostowy kapitał społeczny).	Sprawozdania opiekunów poszczególnych działań, treść arkuszy oceny metod pracy.
Umiejętność rozwiązywania konfliktów	Wzrost częstości zachowań i postaw sprzyjających łagodzeniu bądź rozwiązywaniu konfliktów między członkami rodzin biorących udział w działaniach modelu, oraz konfliktów w szeroko rozumianym środowisku społecznym, poza rodziną.	Arkusz wywiadu diagnostycznego Arkusze ewaluacyjne, Sprawozdania opiekunów poszczególnych działań, treść arkuszy oceny metod pracy.
Postawy równościowe	Wzrost częstości zachowań i postaw sprzyjających restrukturyzacji podziału ról w gospodarstwie domowym wśród członków rodzin biorących udział w działaniach modelu	Arkusz wywiadu diagnostycznego Arkusze ewaluacyjne, Sprawozdania opiekunów poszczególnych działań, treść arkuszy oceny metod pracy.
Postawy prozdrowotne	Wzrost częstości zachowań i postaw sprzyjających dbałości o zdrowie wśród członków rodzin biorących udział w działaniach modelu. Wzrost świadomości w zakresie zachowań ryzykownych (np. uzależnień)	Arkusz wywiadu diagnostycznego Arkusze ewaluacyjne, Sprawozdania opiekunów poszczególnych działań, treść arkuszy oceny metod pracy.
Troska o dzieci i zmniejszenie zakresu zaniedbywania	Wzrost częstości zachowań i postaw sprzyjających trosce o potrzeby bytowe dzieci i planowaniu przyszłości (w tym edukacyjnej) dzieci – wśród rodziców biorących udział w działaniach modelu. Wzrost poziomu zainteresowania rodziców osiągnięciami szkolnymi dzieci i częstości kontaktów ze szkołą.	Arkusz wywiadu diagnostycznego Arkusze ewaluacyjne, Sprawozdania opiekunów poszczególnych działań, treść arkuszy oceny metod pracy.
Aktywność edukacyjna i kapitał kulturowy	Wzrost (w porównaniu z pretestem) aktywności zmierzającej do poprawy wyników w nauce, kulturalnej i edukacyjnej aktywności pozaszkolnej wśród dzieci i młodzieży, oraz aktywności w zakresie udziału w kulturze, dokształcania i zdobywania nowych umiejętności wśród dorosłych z rodzin biorących	Arkusz wywiadu diagnostycznego Arkusze ewaluacyjne, Ankieta dla uczniów Ankieta dla nauczycieli

	udział w działaniach modelu. W obu przypadkach chodzi zarówno o aktywność związaną z udziałem w działaniach modelu, jak i o inspirowane nimi.	
Aktywność społeczna i kapitał społeczny uczniów	Wzrost – w porównaniu z pretestem – aktywności w życiu społecznym szkoły i w środowisku lokalnym wśród uczniów biorących udział w działaniach modelu. Wzmocnienie udziału uczniów w zróżnicowanych grupach koleżeńskich.	Arkusz wywiadu diagnostycznego Ankieta dla uczniów Ankieta dla nauczycieli

Mierniki sukcesu wdrażania modelu:

- 1) Liczba instytucji z terenu gminy, które zadeklarowały stosowanie elementów i praktyk modelu przeciwdziałania dziedziczeniu ubóstwa (podpisały deklaracje udziału). Docelowo: wszystkie szkoły podstawowe, ośrodek pomocy społecznej, poradnia psychologiczno-pedagogiczna, ZOZ, przynajmniej jedna organizacja pozarządowa, świetlica środowiskowa, Urząd Pracy, PCPR, Dom Kultury. Źródło: deklaracje udziału w działaniach modelu.
- 2) Poziom satysfakcji z udziału w działaniach modelu (odbiorcy) i ze stosowania działań modelu (użytkownicy). Docelowo: brak ocen negatywnych. Źródło: ankiety ewaluacyjne dla odbiorców i użytkowników.
- 3) Uruchomienie mechanizmów sąsiedzkiej sieci współpracy w środowisku lokalnym (wymiany, kontaktów i wsparcia w rozwiązywaniu problemów życia codziennego w ramach działań modelu i poza nimi). Źródło: wpisy i statystyki portalu internetowego, arkusze wywiadu diagnostycznego, sprawozdania opiekunów działań modelowych.
- 4) Poprawa wyników edukacyjnych i zaangażowania społecznego uczniów z grupy docelowej. Źródło: ankiety dla nauczycieli i uczniów

Program szkoleń użytkowników

Szkolenia dla pracowników socjalnych⁹³

Program szkolenia

Nazwa formy szkolenia	„Praca socjalna z zaangażowaną rodziną” - szkolenie dla pracowników socjalnych
Czas trwania	
Miejsce szkolenia realizowanego stacjonarnie:	pracownia informatyczna ...
Liczba godzin:	7 godzin zajęć stacjonarnych
Liczba uczestników:	X osób (w tym X pracowników socjalnych i Y asystentów rodziny)
Osoba prowadząca zajęcia/funkcja:	1 wykładowca,

Praca socjalna z zaangażowaną rodziną

Warsztaty przeznaczone są dla pracowników socjalnych i asystentów rodziny biorących udział w projekcie chcących poznać zasady funkcjonowania i możliwości zastosowania działań i narzędzi w pracy socjalnej

Uczestnicy powinni wykazać się umiejętnością pracy w środowisku Windows, wskazana znajomość podstaw obsługi pakietu biurowego, posługiwać się przeglądarką internetową i pocztą elektroniczną.

Cele kształcenia

Przygotowanie pracowników socjalnych do realizacji działań oraz korzystania z narzędzi informatycznych.

Sposoby realizacji

Zajęcia poprowadzone zostaną z wykorzystaniem interaktywnych form pracy takich, jak: wykład interaktywny, dyskusja, praca w małych grupach, warsztaty, studium przypadków, burza mózgów, praca z tekstem, praca w internecie.

Wykaz literatury:

1. „K. Kadela i J. Kowalczyk Standardy pracy socjalnej. Rekomendacje metodyczne i organizacyjne, Wrzos, Warszawa 2014
2. „R. Szarfenberg: Aktywna polityka społeczna, <http://rszarf.ips.uw.edu.pl/pdf/APS>.
3. Krasiejko I. Praca socjalna w praktyce asystenta rodziny: przykład Podejścia Skoncentrowanego na Rozwiązaniach, Katowice: „Śląsk”, 2013

Umiejętności i wiedza zdobyta podczas szkolenia:

- Poznanie nowych narzędzi i form pracy socjalnej z członkami rodzin
- Poznanie nowoczesnych form komunikacji.
- Poznanie zagadnień związanych z prawami autorskimi.
- Poznanie zasad bezpiecznego korzystania z zasobów Internetu.

Materiały dydaktyczne w oparciu, o które prowadzone będą zajęcia:

- Podręcznik
- Instrukcje użytkowników

Liczba	Temat	Treści realizowane na zajęciach
--------	-------	---------------------------------

⁹³ Program adaptowano z programu szkoleniowego z projektu „e-Belfer – przygotowanie nauczycieli ... do stosowania e-learningu w nauczaniu i samokształceniu”; Szkolenie współfinansowane ze środków . Rozwój wykształcenia i kompetencji w regionach. Działanie 9.4Uni Europejskiej w ramach EFS Priorytet IX

godzin		
1h	<p>MODUŁ S1 Wprowadzenie do wykorzystania nowych rozwiązań w pracy socjalnej z rodzinami + dyskusja</p>	<p>S1.1. Nowe kierunki w pracy socjalnej. S1.2. Stan prawny normujący zasady funkcjonowania pracy socjalnej w Polsce S1.3. Sylabus szkolenia S1.3.1. Sprawy organizacyjne S1.3.2. Projekt „Potencjały – nowe formy kapitału społecznego w gminie Opatów” jego cele i rezultaty S1.3.3. Program i organizacja zajęć w ramach projektu S1.3.4. Zasady równościowe w projektach UE</p>
5h	<p>MODUŁ S2 Sposoby realizacji nowych działań i wykorzystania dedykowanych im narzędzi</p>	<p>S2.1. Zapoznanie z zasadami prowadzenia pracy socjalnej z zaangażowaną rodziną S2.1 Wytyczne do diagnozowania cech rodzin S2.1.2 Scenariusz wywiadu diagnostycznego S2.1.3 Arkusz obserwacji S2.1.4 Bilans kompetencji S2.2. Zapoznanie z zasadami prowadzenia Animacji pracy S2.3. Zapoznanie z zasadami realizacji Treningu zarządzania zasobami gospodarstwa domowego S2.3.1 Tabela Budżet Gospodarstwa domowego S.2.3.2 Kalkulatory S.2.4 Zapoznanie z zasadami zawierania Umowy współpracy S.2.4.1 Formularz Umowy współpracy S.2.4.2. Ocena Umowy współpracy S.2.4.3 zmiana Umowy współpracy S2.5. Zapoznanie ze sposobem funkcjonowania Funduszu rozwoju talentów S2.6. Zapoznanie ze sposobem organizacji Warsztatów S2.2.1 Warsztaty Inżynieria finansowa gospodarstwa domowego S2.2.2. Warsztaty dla rodziców S2.2.3 Warsztaty z przedsiębiorczości S2.2.4 Warsztaty kulinarne S2.7 Zapoznanie z zasadami funkcjonowania Banku czasu S2.8 zapoznanie z zasadami powoływania Klubów wsparcia S2.9. Narzędzia platformy i ich wykorzystanie w pracy socjalnej S3.1.1. Bank czasu S3.1.2. Kalkulatory S3.1.3 Porady praktyczne</p>
1h	<p>MODUŁ S3 Monitoring i Ewaluacja działań modelu</p>	<p>S3.1. zapoznani z zasadami prowadzenia bieżącego monitoringu i ewaluacji realizowanych działań S3.2 zasady współpracy między instytucjami w ramach realizowanych działań modelu S3.3. Dyskusja na temat zaprezentowanych projektów i pomysłów S3.4. Podsumowanie</p>

Szkolenie dla nowo zatrudnianych nauczycieli⁹⁴

Nazwa formy szkolenia	Szkolenia nowo zatrudnionych nauczycieli
Czas trwania	
Miejsce szkolenia realizowanego stacjonarnie:	Sala informatyczna ...
Liczba godzin:	14 godzin zajęć stacjonarnych, 23 godzin e-learningu, 20 godzin (10 lekcji pokazowych)
Liczba uczestników:	X osób (w tym X nauczycielek i Y nauczycieli)
Osoba prowadząca zajęcia/funkcja:	... – wykładowca, ... – trener

1. **Wymagania wstępne dla uczestników**

Warsztaty przeznaczone są dla nauczycieli biorących udział w projekcie chcących poznać zasady funkcjonowania i możliwości zastosowania platformy blended learning w pracy dydaktycznej, wychowawczej i środowiskowej szkoły.

Uczestnicy powinni wykazać się umiejętnością pracy w środowisku Windows, wskazana znajomość podstaw obsługi pakietu biurowego, posługiwać się przeglądarką internetową i pocztą elektroniczną.

2. **Cele kształcenia**

Przygotowanie nauczycieli do korzystania z narzędzi informatycznych oraz metodyki tworzenia różnych form edukacji w oparciu o platformę blended learning.

3. **Sposoby realizacji**

Wszystkie zajęcia poprowadzone zostaną z wykorzystaniem interaktywnych form pracy takich, jak: wykład interaktywny, dyskusja, praca w małych grupach, warsztaty, studium przypadków, burza mózgów, praca z tekstem, praca w internecie.

4. **Sposób sprawdzania efektów**

W celu sprawdzenia efektów uczestnictwa w projekcie zostanie wykonana ocena zadań wdrożeniowych dzięki którym uzyskamy informacje dotyczące wiedzy z zakresu realizowanego w projekcie.

Wykaz literatury:

1. „Metodologia tworzenia programów i obudowy kursów blended learning” – A. Burewicz, N. Miranowicz, M. Miranowicz
2. „Przewodnik po metodach stosowanych w kształceniu ustawicznym” – A. Burewicz, N. Miranowicz, M. Miranowicz
3. „Proces budowy treści szkoleń e-learningowych” – Anna Orczykowska
4. „Podstawy e-learningu Od Shannona do konstruktywizmu” – Zbigniew Meger
5. Podstawa programowa

Umiejętności i wiedza zdobyta podczas szkolenia:

- Poznanie nowoczesnych form komunikacji.
- Poznanie zagadnień związanych z prawami autorskimi.

⁹⁴ Program adaptowano z programu szkoleniowego z projektu „e-Belfer – przygotowanie nauczycieli ... do stosowania e-learningu w nauczaniu i samokształceniu”; Szkolenie współfinansowane ze środków . Rozwój wykształcenia i kompetencji w regionach. Działanie 9.4Uni Europejskiej w ramach EFS Priorytet IX

- Poznanie zasad bezpiecznego korzystania z zasobów Internetu.
- Poznanie przykładów dydaktycznego wykorzystania modułów platformy.
- Nabycie wstępnych umiejętności tworzenia szkoleń blended learning i zarządzania nimi.

Materiały dydaktyczne w oparciu, o które prowadzone będą zajęcia:

- Materiały edukacyjne (pisane) 131 stron
- Platforma blended learningowa

Liczba godzin	Temat	Treści realizowane na zajęciach	Osoby prowadzące zajęcia – funkcja	Ilość uczestników
ZAJĘCIA STACJONARNE (S)				
2h	MODUŁ S1 – Rada pedagogiczna Wprowadzenie do wykorzystania nowych technologii rozwoju uczniów + dyskusja	S1.1. Zmiany cywilizacyjne i ich wpływ na edukację szkolną. S1.2. E-learning i blended learning, jako wsparcie tradycyjnego procesu uczenia się S1.2.1. E-learning czyli nauczanie w nowych technologiach – wprowadzenie do zagadnień związanych z blended learning S1.3. Sylabus szkolenia S1.3.1. Sprawy organizacyjne S1.3.2. Projekt „Potencjały – nowe formy kapitału społecznego w gminie Opatów” jego cele i rezultaty S1.3.3. Program i organizacja zajęć w ramach projektu S1.3.4. Zasady równościowe w projektach UE	... – wykładowca	x osób
4h	MODUŁ E1 – zajęcia zdalne elearningowe	Zadanie E1.1. E-learning w internecie - przegląd internetu. Zadanie E1.2. Zasoby Internetu jako źródło inspiracji (portal Scholaris i inne) Zadanie E1.3. Prawa autorskie	uczestnicy	
6h	MODUŁ S2 Sposoby wykorzystania wybranych	S2.1. Platforma blended learning – narzędzie wsparcia procesu uczenia się i nauczania S2.1.1 Podstawy metodyki Blended learning	... – wykładowca	x osób

	narzędzi platformy Blended learning	<p>S2.1.2 Umiejętności cyfrowe S2.1.3 Komunikacja S2.1.4 Praca grupowa S2.1.5 Grywalizacja</p> <p>S2.2. Tworzenie i zarządzanie ścieżką szkoleniową</p> <p>S2.4.1. Tworzenie ścieżki szkoleniowej na platformie Blended learning S2.4.2. Zarządzanie uczestnikami S2.4.3. Dostęp do ścieżki i jej zasobów</p> <p>S2.3. Narzędzia platformy i ich wykorzystanie w zajęciach dydaktycznych</p> <p>S2.3.1. Aktywne poznanie narzędzia – Quiz S2.3.2. Aktywne poznanie narzędzia – Ankieta S2.3.3. Aktywne poznanie narzędzia – Film interaktywny S2.3.4. Aktywne poznanie narzędzia – Ściana grupy</p>		
4h	MODUŁ E2 – zajęcia zdalne elearningowe	<p>Zadanie E2.1. Internet, a bezpieczeństwo Zadanie E2.2. Zasada równości szans kobiet i mężczyzn w projektach EFS</p>	uczestnicy	
6h	MODUŁ S3 Sposoby wykorzystania wybranych narzędzi platformy Blended learning	<p>S3.1. Narzędzia platformy i ich wykorzystanie w zajęciach dydaktycznych c.d.</p> <p>S3.1.1. Aktywne poznanie narzędzia – Indywidualny plan S3.1.2. Aktywne poznanie narzędzia – Konkurs S3.1.3 Instruktaż dotyczący narzędzia – Punktacja i odznaki S3.1.4 Instruktaż dotyczący narzędzia – Karta S3.1.5 Instruktaż dotyczący narzędzia – Obszar sesji stacjonarnej S3.1.6 Instruktaż dotyczący narzędzia – Pytanie do eksperta S3.1.7 Instruktaż dotyczący narzędzia – Zadanie wdrożeniowe S3.1.8 Instruktaż dotyczący narzędzia – Zasoby grupy S3.1.9 Instruktaż dotyczący narzędzia – Zasoby wiedzy</p> <p>S3.2. Proponowanie tematów zajęć dydaktycznych/lekcji pokazowych</p>	<p>... – wykładowca</p>	x osób

		<p>S3.2.1 Indywidualne kreowanie tematów zajęć blended learningowych</p> <p>S3.2.2. Autoprezentacja tematów</p> <p>S3.2.3. Dyskusja na temat zaprezentowanych projektów i pomysłów</p> <p>S3.3. Podsumowanie i przygotowanie uczestników do etapu II – tworzenie lekcji blended learningowych</p> <p>S3.3.1. Przypomnienie zasad projektowania</p> <p>S3.3.2. Przypomnienie przesłanek tworzenia dobrego procesu blended learning</p> <p>S3.3.3. Przypomnienie zasad komunikacji</p> <p>S3.3.4. Przedstawienie harmonogramu etapu II</p> <p>S3.3.5. Zapoznanie z zadaniami pracy w etapie II</p> <p>S3.3.6. Przypomnienie wymogów zaliczenia projektu</p>		
--	--	--	--	--

ZAJĘCIA E-LEARNINGOWE (E) – tworzenie lekcji blended learningowych – Etap II			
2h	<p>Moduł E3 Przygotowanie lekcji z wykorzystaniem platformy blended learning SAMODOSKONALENIE</p>	<p>Zadanie E5.1. Wyszukiwanie informacji i materiałów na wybrany temat</p> <p>Zadanie E5.2. Analiza zasobów portalu Scholaris pod kątem wybranego tematu</p>	uczestnicy
2h	<p>Moduł E4 Przygotowanie lekcji z wykorzystaniem platformy blended learning KONSULTACJE</p>	<p>Zadanie E6.1. Dopracowanie scenariusza lekcji</p> <p>Zadanie E6.2. Przygotowanie sylabusu ścieżki</p>	<p>...</p> <p>– trener (zdalne konsultacje)</p>
2h	<p>Moduł E5 Przygotowanie lekcji z wykorzystaniem platformy blended learning SAMODOSKONALENIE</p>	<p>Zadanie E7.1. Uzupełnienie wprowadzenia do lekcji</p> <p>Zadanie E7.2. Dostosowanie struktury lekcji</p>	uczestnicy

2h	Moduł E6 Przygotowanie lekcji z wykorzystaniem platformy blended learning KONSULTACJE	Zadanie E8. Dobieranie zasobów i składowych	... - trener (zdalne konsultacje)
2h	Moduł E7 Przygotowanie lekcji z wykorzystaniem platformy blended learning KONSULTACJE	Zadanie E9. Prezentacja scenariusza lekcji i zatwierdzenie przez prowadzącego	... - trener (zdalne konsultacje)
3h	Moduł E8 Przygotowanie lekcji z wykorzystaniem platformy blended learning SAMODOSKONALENIE	Zadanie E10. Budowanie ścieżki e-learningowej	uczestnicy
2h	Moduł E9 Przygotowanie lekcji z wykorzystaniem platformy blended learning KONSULTACJE	Zadanie E11. Testowanie ścieżki e-learningowej	... - trener (zdalne konsultacje)

ETAP III. ZAJĘCIA (P). Przeprowadzenie lekcji pokazowych blended learningowych			
2h	Etap III Lekcje pokazowe	Przeprowadzenie lekcji pokazowej. Temat z dyskusją.	uczestnicy
2h	Etap III Lekcje pokazowe	Przeprowadzenie lekcji pokazowej. Temat z dyskusją.	uczestnicy
2h	Etap III Lekcje pokazowe	Przeprowadzenie lekcji pokazowej. Temat z dyskusją.	uczestnicy
2h	Etap III Lekcje pokazowe	Przeprowadzenie lekcji pokazowej. Temat z dyskusją.	uczestnicy
2h	Etap III Lekcje pokazowe	Przeprowadzenie lekcji pokazowej. Temat z dyskusją.	uczestnicy
2h	Etap III Lekcje pokazowe	Przeprowadzenie lekcji pokazowej. Temat z dyskusją.	uczestnicy

	Lekcje pokazowe		
2h	Etap III Lekcje pokazowe	Przeprowadzenie lekcji pokazowej. Temat z dyskusją.	uczestnicy
2h	Etap III Lekcje pokazowe	Przeprowadzenie lekcji pokazowej. Temat z dyskusją.	uczestnicy
2h	Etap III Lekcje pokazowe	Przeprowadzenie lekcji pokazowej. Temat z dyskusją.	uczestnicy
2h	Etap III Lekcje pokazowe	Przeprowadzenie lekcji pokazowej. Temat z dyskusją.	uczestnicy

Szkolenie dla pozostałych użytkowników

Nazwa formy szkolenia	Szkolenia pozostałych użytkowników
Czas trwania	5 godzin + przerwy
Miejsce szkolenia realizowanego stacjonarnie:	Sala z rzutnikiem cyfrowym oraz komputerem z dostępem do Internetu
Inne materiały	Wydrukowany Podręcznik i Instrukcje projektu "Potencjały"
Liczba uczestników:	X osób
Osoba prowadząca zajęcia/funkcja:	1 wykładowca

1. Charakterystyka odbiorców szkolenia

Warsztaty przeznaczone są dla osób chcących poznać ogólne zasady funkcjonowania projektu. Będą to inni użytkownicy niż nauczyciele i pracownicy OPS, gdyż dla ww. grup przeznaczono osobne programy. W niniejszym szkoleniu mogą zatem wziąć udział osoby z pozostałych instytucji, które będą zaangażowane we wdrażanie modelu: pracownicy Domu Kultury, świetlice środowiskowej, przedsiębiorcy, radni, pracownicy NGO i działacze lokalni, pracownicy innych instytucji charytatywnych, osoby duchowne.

2. Cele kształcenia

Celem szkolenia jest zaprezentowanie ogólnej charakterystyki działania modelu.

3. Sposoby realizacji

Zajęcia będą prowadzone w formie seminaryjnej z możliwością udziału słuchaczy poprzez zadawanie pytań

4. Umiejętności i wiedza zdobyta podczas szkolenia:

- Poznanie założeń ekonomii behawioralnej.
- Poznanie zjawiska dziedziczenia ubóstwa i zagrożenia dziedziczeniem ubóstwa.
- Poznanie głównych lokalnych wyzwań, którym ma sprostać model.
- Poznanie instytucji, które mają być zaangażowane w działanie modelu.
- Poznanie głównych elementów działania modelu.
- Poznanie oczekiwanych rezultatów działania

Czas trwania	Temat
30 minut	Co to jest ekonomia behawioralna? <ul style="list-style-type: none"> • co nowego proponuje, czego nie było do tej pory • czy ekonomie behawioralną można wykorzystać do rozwiązywania problemów społecznych? Jakie są trendy światowe w tym zakresie?
90 minut	Co to jest dziedziczenie ubóstwa? <ul style="list-style-type: none"> • czym jest bieda? • czym jest wykluczenie społeczne i jakie rodzi reperkusje? • co to jest ekonomia społeczna? Jakie są jej główne założenia i działania w jej ramach podejmowane? • czym jest dziedziczenie ubóstwa i na jakich wymiarach się ono przejawia?

	<ul style="list-style-type: none"> • czy sytuacja biednych ulega jakiejś zmianie? Jakie są trendy w Polsce, UE i w krajach rozwiniętych? • komu naprawdę można pomóc, czyli o działaniach nakierowanych na dzieci - jakie są skutki życia w rodzinie, gdzie toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa. • jak należy interweniować, aby pomoc była skuteczna; co można zrobić?
30 minut	<p>Diagnoza sytuacji lokalnej</p> <ul style="list-style-type: none"> • Jakie są lokalne problemy jeśli chodzi o sytuację osób z rodzin, gdzie toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa? • Jakie instytucje podejmują jakie działania?
90 minut	<p>Prezentacja modelu</p> <ul style="list-style-type: none"> • przedstawienie historii powstawania i testowania modelu; • przedstawienie głównych mechanizmów, w oparciu o które działa model; • przedstawienie poszczególnych instytucji i działań w ich ramach planowanych do realizacji; • prezentacja 5-ciu przykładowych działań z obszaru opieki społecznej; • prezentacja 5-ciu przykładowych działań z obszaru szkoły; • prezentacja platformy Internetowej modelu.
30 minut	<p>Prezentacja dotychczasowych efektów działania modelu</p> <ul style="list-style-type: none"> • jak mierzone były efekty, • jakie napotkano trudności w implementacji modelu • co się udało osiągnąć do tej pory, • prezentacja wyników ewaluacji, • czego się jeszcze nie udało osiągnąć,
30 minut	Pytania i dyskusja

Część III: Technologia informacyjna wspierająca działania modelu

Opracował zespół OSI CompuTrain:

Mieczysław Łais

Kacper Madej

Wstęp

Działania modelowe, które stanowiły podstawę do opisanie obszarów, w jakich technologia może wspierać rozwiązania proponowane w projekcie Potencjały zostały wyłonione dzięki diagnozie przeprowadzonej na terenie gminy Opatów. Ich uniwersalność, a zatem również uniwersalność obszarów wsparcia przez technologie i przygotowanych w tym celu narzędzi nie ogranicza aplikowania działań oraz rozwiązań portalowych jedynie do obszaru gminy Opatów.

Pojawiające się w tekście nawiązania mogące sugerować, że działania oraz rozwiązania portalowe przewidziane są jedynie dla jednego obszaru stanowią odniesienie do fazy testowania rozwiązań, która odbędzie się na terenie gminy Opatów.

Znaczące miejsce technologii w projekcie wynika z kilku przesłanek:

- Dzisiejsze dzieci, ich losy, sukces, praca będą się realizowały w świecie coraz bardziej zdominowanym przez technologie cyfrowe. Być może nie znamy jeszcze nawet niektórych nazw zawodów, które będą na rynku pracy za kilka, kilkanaście lat, ale wiemy, że wiele z nich będzie odpowiedzią na coraz większe potrzeby gospodarki zdominowanej przez technologie cyfrowe.
- Świat technologii cyfrowych to rzeczywistość, w której coraz większe znaczenie mają takie przymioty jak wiedza, umiejętności i umiejętność znalezienia się w tym świecie, a mniej liczą się takie czynniki jak miejsce zamieszkania lub zamożność rodziców. Jest to świat, w którym dziecko, które być może posiada deficyty w obszarze np. zamożności, może się realizować i odnosić swoje pierwsze sukcesy i dzięki temu zmieniać swoje wzorce mentalne.
- Technologie cyfrowe umożliwiają dzieciom na znacznie lepsze uczenie się i rozwijanie – choćby przez ogólnodostępne zasoby Internetu, które opisane zostały w raporcie z badań. Internet niweluje wiele ograniczeń – na przykład ograniczenia geograficzne. Dziecko może się rozwijać bez względu na miejsce zamieszkania i ograniczone możliwości podróżowania, bo zasoby edukacyjne znajdzie na swoim komputerze lub w telefonie.
- Badania pokazały, że większość dzieci ma dostęp do technologii cyfrowych i Internetu. Co więcej – nowe pokolenia w sposób naturalny chcą wykorzystywać komputery i telefony. Kluczowe jest, by ta chęć nie ograniczała się do rozrywki, ale również umożliwiała rozwój własnych zainteresowań, pasji, wiedzy i umiejętności. Dążymy do tego, by dziecko rozwijało się w środowisku, które jest dla niego naturalne.

Przesłanki te oraz wiedza dotycząca nowoczesnych metod angażowania w uczeniu wyznaczyło też wartości, jakie uwzględnialiśmy projektując technologiczne wsparcie zmiany, a dokładniej technologiczne wsparcie działań przewidzianych w modelu.

Portal jako narzędzie wspierania odbiorców modelu

Projektując portal uwzględniono działania opisane w modelu, które nakierowane są na wspieranie odbiorców modelu.

Wyzwaniem jest takie wspieranie odbiorców, które nie stygmatyzuje osób dotkniętych problemem ubóstwa, ponieważ sama informacja o takich problemach jest materia dość wrażliwą. Co więcej, w pracy osób wspierających odbiorców projektu obowiązują zasady dyskrecji.

W związku z tym zaprojektowano funkcjonalności portalu tak, żeby dawały możliwość wspierania odbiorców modelu uwzględniając jednocześnie wymóg, by nie stygmatyzować odbiorców, a co więcej możliwie w dużym stopniu integrując odbiorców z pozostałą częścią społeczności.

Udało się zaprojektować tak Portal, żeby sprostał powyższemu wyzwaniu kierując się generalną zasadą, że **portal daje narzędzia i możliwości wspierania działań modelu i pracy na grupach użytkowników, pozostawiając kwestie wyboru o jakie grupy chodzi osobom, które wspierają Odbiorców**. Mogą oni wspierać odbiorców kontrolując kto i w jakim zakresie widzi na ten temat informacje.

Mechanizm grup

Stworzono mechanizm grup, który pozwala grupować użytkowników w sposób dla nich widoczny lub nie. Pogrupowanie użytkowników pozwala precyzyjnie działać w odniesieniu do grupy: udostępniać treści, monitorować postępu, tworzyć ścieżki szkoleniowe itd.

Dzięki temu mechanizmowi osoby wspierające odbiorców modelu mogą wspierać i monitorować wybrane osoby bez publicznego pokazywania kto należy do dowolnej z prowadzonych przez nich grup.

Mechanizm grup jest elastyczny (1 osoba może należeć do wielu grup), dzięki temu osoba wspierająca może wykorzystać go do pracy, podczas gdy pozostałe osoby współpracujące nie widzą kto jest grupą wyróżniony.

Przykładem może być taki podział, w którym odbiorca projektu należy do grupy „Klasa 6A” oraz do niewidocznej grupy podopiecznych asystenta rodziny. Nauczyciel pracujący z klasą przydziela treści, zadaje zadania całej grupie „Klasa 6A”, natomiast asystent rodziny może podejrzec aktywność i osiągnięcia swoich podopiecznych. Z punktu widzenia nauczyciela i uczniów w klasie wszystko się dzieje w grupie „Klasa 6A”, nie widzą oni, że część uczniów z perspektywy asystenta rodziny jest wyróżniona.

Selektywny monitoring

Osoby zajmujące się wsparciem mogą dzięki mechanizmowi grup przeglądać dane o odbiorcach projektu dowolnie grupując użytkowników portalu. Czyli mogą ograniczyć widok statystyczny do dowolnie stworzonej grupy widocznej tylko dla nich.

Synergia działań portalowych i osób zajmujących się wsparciem

Potrzeba unikania stygmatyzacji powoduje, że działania wspierane przez portal są otwarte na różnych użytkowników, również spoza grupy Odbiorców. Jednak rolą osób wspierających projekt (asystentów rodziny, pracowników pomocy społecznej) jest nakierowanie ich przede wszystkim na Odbiorców modelu. Przykładem może być konkurs – otwarty jest dla wszystkich (np. uczniów klas 5-6), ale asystenci rodziny zachęcają do udziału w nim osoby spośród grona Odbiorców.

Ankietowanie i głosowanie

Moduły ankietowania i głosowania pozwalają zbierać dane ze społeczności. Jednak mechanizm grup pozwala na analizę wyników nie tylko wszystkich respondentów, ale również podgrup tej społeczności. Może i powinno się to odbywać w taki sposób, by nie wskazywało na konkretne osoby w kontekście ich sytuacji materialnej.

Rozbudowany system informacji o aktywności użytkowników, punktach i osiągnięciach

Informacje zbierane o aktywności użytkowników i osiągnięciach (Paszport Rozwoju) pozwalają na sięgnięcie do danych o aktywności pojedynczej osoby. Dzięki temu osoby użytkownicy modelu mogą skoncentrować się na przeglądaniu danych tych osób, które są Odbiorcami modelu.

Mechanizmy portalu umożliwiają również pracę indywidualną (na przykład ścieżkę szkoleniową w rozwoju uczniów) – dzięki temu nauczyciel może pracować indywidualnie z uczniem, na przykład wspierając dziecko z rodziny, w której toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa, uzdolnione w jakimś obszarze.

Dobór działań i funkcjonalności portalu

Funkcjonalności portalu były projektowane z myślą o odbiorcach i stanowią narzędzie do realizacji wsparcia bez stygmatyzowania. Siłą rzeczy realizowane działania modelu angażują przede wszystkim Odbiorców, bo uwzględniają ich potrzeby. Przykładem może być bank czasu, który dla większości osób spoza grupy Odbiorców jest po prostu nieużyteczny.

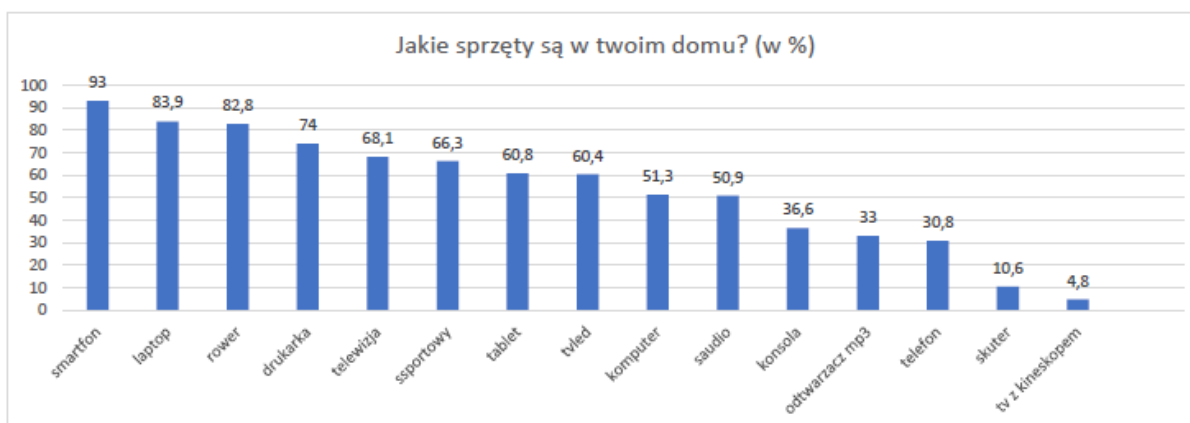
Rekomendacje z badań a koncepcja Portalu

Założenia dotyczące kształtu portalu oraz znajdujących się na nim treści, obszarów i narzędzi, stanowiące jednocześnie podstawę do zbudowania projektu wykonawczego, zostały oparte na przeprowadzonej w ramach projektu Potencjały diagnozie. Badania prowadzone na terenie gminy Opatów pozwoliły na sformułowanie rekomendacji będących fundamentem dla modelu zmiany, w tym dla rozwiązań informatycznych wspierających model.

Przy budowaniu koncepcji portalu uwzględniono to w procedurze tworzenia. Na podstawie rekomendacji zamieszczonych w raporcie z pogłębionej diagnozy terytorium, która była podstawą projektowania modelu, stworzona została lista działań będących jednocześnie technikami zmiany wzorców mentalnych. Opis każdego z działań zawierał wyszczególnione oczekiwania odnośnie portalu, których realizacja pozytywnie wpłynie na prowadzenie inicjatywy. W odpowiedzi na zasygnalizowane potrzeby wynikające z technik, przygotowane zostały narzędzia portalowe mające usprawnić proces zmiany wzorców mentalnych.

Zwrócenie dużej uwagi wsparcie przez realizowanych na terenie gminy Opatów działań związanych z technikami zmiany wzorców mentalnych wynika z potencjału jaki daje dobrze rozwinięta infrastruktura informatyczna wśród odbiorców projektu.

Wykres 1 Zestawienie sprzętów znajdujących się w gospodarstwach domowych

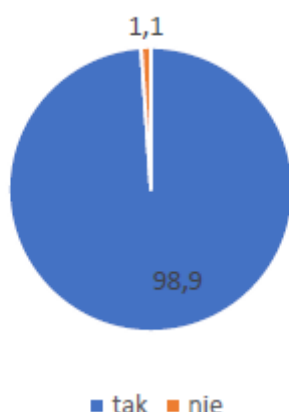

Źródło: Raport z diagnozy (prezentacja)

Zgodnie z diagnozą przeprowadzoną na potrzeby projektu potencjały (gdzie próbę stanowili uczniowie szkół podstawowych i gimnazjów znajdujących się na terenie gminy Opatów), zarówno w zakresie dostępu do komputera, urządzeń mobilnych, jak i Internetu nie można mówić o wyraźnych trudnościach.

Wykres 2 Dostęp do Internetu w gospodarstwach domowych

Dostęp do internetu w domu (w %)

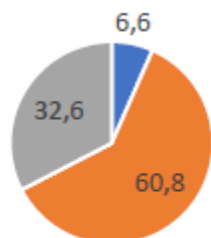

Źródło: Raport z diagnozy (prezentacja)

Mała część młodzieży przyznała, że nie ma dostępu do komputera w swoim gospodarstwie domowym, jednak wysoki poziom dostępu do Internetu pozwala sądzić, że mają oni możliwość łączenia się z siecią za pośrednictwem urządzeń mobilnych.

Wykres 3 Użytkowanie komputera w gospodarstwach domowych

Użytkowanie komputera w domu (w %)

- Nie mam dostępu do komputera stacjonarnego ani do laptopa
- Dzielę z innymi domownikami komputer stacjonarny lub laptop
- Mam do własnego użytku komputer stacjonarny lub laptop

Źródło: Raport z diagnozy (prezentacja)

Badania pokazują, że gorzej wygląda infrastruktury informatycznej w szkołach, gdzie pracują jeszcze dość stare komputery i różnie bywa z zasięgiem WIFI. O ile zasięg sieci WIFI można zwiększyć dość niskim kosztem, to odnowienie sprzętu szkolnego jest większym wyzwaniem.

Łącząc wnioski o stosunkowo dobrej infrastrukturze w domach i nadal słabej w szkole zaprojektowano rozwiązanie, które jest serwisem internetowym (a właściwie aplikacją) i działa w przeglądarce internetowej nie wymagając żadnych dodatkowych instalacji i siłą rzeczy umożliwiającą wykorzystanie przez sprzęt na różnym poziomie technicznym. Zaprojektowano również wsparcie poszczególnych technik w sposób stawiający na samodzielne korzystanie z nich – na przykład uczniów w domu.

Podczas przygotowywania zestawienia narzędzi portalowych, szczególną uwagę przykładano do postulatów tworzenia 'architektury wyboru' kładącej nacisk na budowanie płaszczyzn społecznej integracji, tworzenie tzw. „grup kreatywnych”, zachęcania do wykorzystywania infrastruktury komputerowej dla celów blended learningu, e-learningu oraz promowania dostępu do łatwo dostępnych i bezpłatnych zasobów internetowych w czasie wolnym. Oparcie funkcjonalności portalu na tych elementach zawartych w rekomendacjach realizuje zasadę partycypacji mieszkańców gminy Opatów, a więc odbiorców projektu, w procesie współtworzenia rozwiązań. Takie podejście pozwala na maksymalizację adekwatności budowanych modułów do potrzeb oraz preferencji sygnalizowanych przez przyszłych użytkowników portalu.

Zaproszenie użytkowników i odbiorców projektu do konsultacji oraz współtworzenia założeń dotyczących narzędzi portalowych ma również znaczenie z perspektywy promocji portalu. Osoby zaangażowane w działania z nim związane będą chętnie korzystać z dostarczonych w ten sposób rozwiązań.

Aktywizacja mieszkańców gminy Opatów oraz pracowników instytucji wsparcia na etapie projektowania narzędzi portalowych pozwoli na stworzenie projektu dopasowanego do lokalnego kontekstu nie tylko z perspektywy możliwych funkcjonalności, ale również zamieszczanych treści i sposobów ich promowania oraz rozpowszechniania wśród osób zainteresowanych.

Uwzględnienie zmian cywilizacyjnych

Dzisiejszy świat stawia wymagania cyfrowe, więc w projekcie opieramy się na wspieraniu rozwiązań technologii informacyjnej.

Zmiany cywilizacyjne, które obserwujemy od lat prowadzą do rzeczywistości, którą często nazywa się ogólnym pojęciem Cywilizacji Informacji. Opisywane przez jednego z popularyzatorów tego pojęcia filozofa i wizjonera Alvina Tofflera zmiany w świecie obserwujemy w naszym życiu i w gospodarce cyfrowej. Coraz częściej uwzględniane są one w metodach uczenia i rozwijania ludzi.

Projektując informatyczne narzędzia wsparcia Technik działań modelowych braliśmy pod uwagę cechy uznawane za charakterystyczne dla Cywilizacji Informacji.

Dlatego zaprojektowana aplikacja internetowa, która jest zintegrowanym środowiskiem narzędzi informacyjnych, angażowania, blended learning uwzględnia takie cechy jak personalizacja, podmiotowość, wolność wyboru, crowdsourcing czy partycypacja.

Co więcej, cechy te mają w naszym mniemaniu silne działanie angażujące – zarówno dzieci jak i osoby z ich otoczenia (nauczyciele, rodzice).

Pracownik cywilizacji informacji, to osoba, która ciągle się rozwija i uczy. O tym, że takie są wymagania świadczy choćby popularność podejść takich jak na przykład Life Long Learning (idea uczenia się przez całe życie) czy 70:20:10 (podejście, które mówi, że rozwój współczesnego pracownika to w 10% uczenie formalne, w 20% uczenie nieformalne w interakcji z szefem i współpracownikami a 70% to rozwój w działaniu praktycznym na stanowisku pracy).

Sukces dzieci, których dotyczy projekt, zależy w dużej mierze jak zostaną przygotowane do tego by efektywnie się rozwijać. Wierzymy, że warto przygotować nauczycieli poprzez warsztaty, pokazanie wzorców (lekcje pokazowe) i danie im narzędzi (platforma blended learning zintegrowana w ramach aplikacji Portalu), ponieważ na tym etapie rozwoju dziecka nauczyciel może znacząco wpłynąć na nawyki, jakich nabierają uczniowie w swoim rozwoju.

Znaczenie kształcenia blended learning

Blended learning to podejście w uczeniu, które obejmuje wykorzystanie różnorodnych form, zarówno stacjonarnych jak i e-learningowych do uczenia się i rozwoju.

Znaczenie metody blended learning oraz jej pozytywny charakter w projekcie Potencjały wynika z jej przystosowania do obecnie panujących trendów. Coraz większą popularnością cieszą się usługi w jakiś sposób indywidualizowane, dopasowywane do potrzeb konkretnej kategorii odbiorcy. Możliwości wynikające z hybrydowego podejścia do uczenia pozwalają na łączenie wielu technik, zarówno stacjonarnych, wymagających bezpośrednich kontaktów z trenerem, jak również niestacjonarnych, cyfrowo zapośredniczonych; dają możliwość lepszego dotarcia do kursantów.

Sam fakt częściowego oderwania procesu uczenia od ograniczeń stawianych przez organizację spotkań w określonym miejscu i czasie, daje odbiorcom duży zakres swobody w dopasowaniu elementów kursy do codziennych obowiązków i preferencji związanych z tego typu aktywnościami. Osoba korzystająca z zasobów robi to w momencie, gdy jest do tego przygotowana, co pozytywnie w pływa na odbiór treści i łatwość ich przyswajania. Co więcej, dzięki coraz większej popularności urządzeń mobilnych, dostęp do materiałów przestał być ograniczony do konkretnych przestrzeni.

Innym ważnym elementem jest elastyczność dotycząca stosowanych narzędzi w ramach metody blended learning. Nie ma określonych zasad, w jaki sposób i jakie elementy procesu szkoleniowego powinny być ze sobą łączone. Swoboda na etapie projektowania kursu pozwala na lepsze dopasowanie aplikowanych metod do specyfiki odbiorców i posiadanych przez nich zasobów (np. komputerów i urządzeń mobilnych). W ten sposób znacząco zwiększona zostaje wygoda korzystania z proponowanych rozwiązań, a więc jednocześnie stopień atrakcyjności i zaangażowania kursantów. Hybrydowość szkoleń pozwala dodatkowo na nowy sposób gospodarowania czasem przeznaczonym na proces nauczania. Po pierwsze realizacja programu nie musi odbyć się jedynie w ramach ściśle określonych przez czas spotkania. Elementy szczególnie atrakcyjne dla grupy odbiorców mogą zostać dokładniej przepracowane bez ryzyka, że stanie się to kosztem opuszczenia części materiału. Przeniesienie pewnego zakresu zasobów do sfery cyfrowej pozwala na udostępnianie treści wprowadzających oraz podsumowujących.

Po drugie, dzięki cyfryzacji części materiałów, możliwe jest wprowadzenie większego zakresu zadań praktycznych czy spotkań warsztatowych, ponieważ uczestnicy spotkania za pomocą metody blended learning mogą nabyć niezbędną do uczestnictwa wiedzę jeszcze przed pierwszym spotkaniem grupy. Stosowanie metody blended learning pozwala zatem na optymalizację procesu uczenia, zwiększenia jego atrakcyjności i adekwatności, przez co staje się on bardziej przystępny dla odbiorcy.

Uczenie poprzez działanie

Zajęcia odbywające w tradycyjnej formule, a więc oparte na wykładach i literaturze fachowej w wielu kontekstach nie przynoszą zakładanych rezultatów. Utrzymanie stałej uwagi słuchaczy jest niezwykle

trudnym zadanie, a właśnie od niej zależy ilość zapamiętanych przez odbiorców treści. Czas, na jaki osoba może się skupić jedynie na słowach prowadzącego jest ograniczony, przez co tego typu formy przestały być atrakcyjne.

Wiedza przekazywana w oderwaniu od praktyki zapamiętywana jest w sposób powierzchowny, często u słuchaczy pojawia się również przeświadczenie o jej niskiej praktyczności. Fragmentaryczność przyswojonego materiału nie pozwala na sprawne wprowadzenie nowych informacji do codziennych praktyk.

Uczenie poprzez działanie to idea zbierająca metody i techniki edukacyjne angażujące uczestników zajęć do tworzenia podczas jego trwania. Empiryczny i kreatywny charakter prowadzonych zajęć wpływa pozytywnie na zapamiętywanie przekazywanych treści. Kursanci przepracowują dostarczane zasoby i informacje dzięki czemu lepiej poznają ich wartość merytoryczną.

Dopasowanie metod i technik wykorzystywanych na zajęciach, do potrzeb i problemów charakterystycznych dla kategorii odbiorców pozwala na wytworzenie u nich przeświadczenia o praktyczności proponowanych rozwiązań i możliwości ich zaaplikowania w całości lub wybranym zakresie. Uczestnicy odnosząc się do własnych doświadczeń potrafią oceniać jakość rozwiązań, dzięki temu dyskusje prowadzone wokół nich mają bardziej praktyczny charakter, nastawiony na optymalizację przyszłych działań.

Jednostki wykorzystujące w praktyce dostarczaną im wiedzę mogą w ramach zadań określonych przez metody i techniki odnosić sukcesy, popełniać błędy oraz je naprawiać. Jest to szczególnie ważne, ze względu na budowanie zaangażowania wśród uczestników.

Uczenie poprzez działanie dzięki praktycznemu charakterowi wnosi wiele korzyści do procesu edukacyjnego. Warto również podkreślić, że składają się na nią bardzo liczne metody oraz techniki, przez co rośnie potencjał przygotowania narzędzi do przeprowadzenia zajęć w sposób możliwie najtrafniej dopasowany do faktycznych potrzeb, wymagań oraz preferencji odbiorców.

Jednym z podejść wykorzystywanych w projekcie jest Experiential Learning, czyli nauka w doświadczaniu. Podejście to zaproponowane przez Kolba w 1984 roku jest zastosowane w projekcie do rozwoju nauczycieli w kierunku stosowania aktywizujących i aktywnych metod blended learning w swojej pracy z dziećmi.

Experiential Learning zakłada cztery główne fazy uczenia, występujące cyklicznie:

- Eksperymentowanie
- Refleksja (odtworzenie co się zadziało)
- Poszerzenie wiedzy
- Odniesienia wiedzy do praktyki

W ramach projektu nauczyciele zamiast „dowiadzać się” jak korzystać z technik aktywnych i blended learning będą tworzyli własne zajęcia blended (eksperymentowanie), odbędą warsztat z trenerem – metodykiem (refleksja, poszerzenie wiedzy), zastosują wiedzę w rozwijaniu swoich zajęć. Samo przygotowanie nauczycieli odbędzie się w trybie blended learning, dzięki czemu będą mogli poznać nowoczesną metodykę na sobie, a będąc w roli osoby uczącej się tą metodą dostrzegą zjawiska, odczucia, które będą udziałem ich uczniów w przyszłości.

Dzięki zastosowaniu podejścia Experiential Learning nauczyciele poznają możliwości portalu blended learning, ale co ważniejsze, poprzez postawienie ich w roli ucznia zostaną uwrażliwieni na perspektywę swoich podopiecznych. Celem działania jest promocja stosowania metod zwiększających zaangażowanie wśród uczniów. Nowoczesne rozwiązania aktywizujące młodzież, pozwalające na poznawanie przez doświadczanie zwiększą realną partycypację uczniów. Dodatkowy nacisk zostanie położony na wykorzystanie w trakcie zajęć lekcyjnych aplikacji umożliwiających pracę grupową, a więc takich, które zwiększą integrację dzieci i młodzieży, członków rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa, z ich rówieśnikami.

Jednoczesne podnoszenie poziomu zaangażowania oraz integracji uczniów dzięki zastosowaniu nowoczesnych sposobów uczenia, w sposób znaczny przyczyni się do zmniejszenia trudności z przyswajaniem wiedzy przez dzieci i młodzież z rodzin, w których toczą się procesy dziedziczenia ubóstwa, a więc takich, które charakteryzują się niskim kapitałem kulturowym.

Uczestnictwo nauczycieli w warsztatach przeprowadzonych zgodnie z podejściem Experiential Learning pozwoli im znaleźć metody odpowiadające na najważniejsze potrzeby oraz ograniczenia podopiecznych, tym samym wprowadzi do szkół i spopularyzuje ideę uczenia poprzez doświadczenie.

Rozwój kultury informacyjnej u ucznia, w rodzinie, w środowisku

Częścią kapitału kulturowego, który może być czynnikiem pozostawania w ubóstwie i barierą w rozwoju dziecka jest kultura świata cyfrowego. Umiejętności wykorzystania Internetu i technologii do własnego rozwoju, poprawy swojego życia to olbrzymi potencjał, który może być wykorzystywany przez dzieci i ich otoczenie.

Przykładem mogą być decyzje, które mają konsekwencje finansowe – Internet umożliwia stosunkowo łatwe zdobycie wiedzy pozwalającej na podejmowanie bardziej ekonomicznych decyzji, na przykład dzięki wykorzystaniu porównywarek cen lub kalkulatorów kredytowych.

Osobom, które sprawnie posługują się Internetem żyje się po prostu prościej i najczęściej bez ponoszenia na to dodatkowych nakładów finansowych, bo ogrom wiedzy i narzędzi jest w Internecie za darmo.

Aktywności realizowane za pomocą działań modelowych są prowadzone z wykorzystaniem technologii internetowej, ponieważ dzieci są właściwie wychowane we współczesnym świecie, w którym technologia odgrywa dużą i z czasem coraz większą rolę, a jak wskazują badania dzieci mają dostęp do technologii, choć na razie wykorzystują Internet do swojego rozwoju w małym stopniu.

Integracja, kreatywność, podmiotowość, partycypacja w tworzeniu Portalu

Zaangażowanie mieszkańców gminy Opatów w proponowane w modelu działania będzie przekładać się również na ich aktywności w ramach portalu. Stałe podnoszenie poziomu kreatywności oraz partycypacji jest niezbędnym elementem planowania działań związanych z portalem. Nie został on przewidziany jako skończone narzędzie, którego funkcjonowanie ograniczone zostało do czasu trwania projektu Potencjału. Główny wymóg praktyczności aplikowania tego rozwiązania opiera się na jego stałym wykorzystywaniu również po okresie prowadzonej interwencji.

Tak rozumiana partycypacja we współtworzenie portalu prowadzi do zbudowania u jego użytkowników podmiotowości pozwalającej na przejęcie przez nich z czasem wszelkich działań dotyczących tworzenia treści, wykorzystywania narzędzi portalowych oraz ich promocji wśród mieszkańców gminy.

Z tej perspektywy konieczne jest dopasowanie projektu portalu do potrzeb, wymagań oraz preferencji przyszłych użytkowników. Sposób jego budowy będzie w jak największym stopniu odpowiadać na te trzy elementy. Włączenie mieszkańców gminy Opatów oraz pracowników instytucji wsparcia do współtworzenia portalu już na etapie budowania rozwiązań (choćby w formie konsultacji) pozwoli na dostarczenie produktu, który w użytkowaniu będzie intuicyjny i praktyczny, a co najważniejsze nie spotka się ze sprzeciwem wobec korzystania z niego.

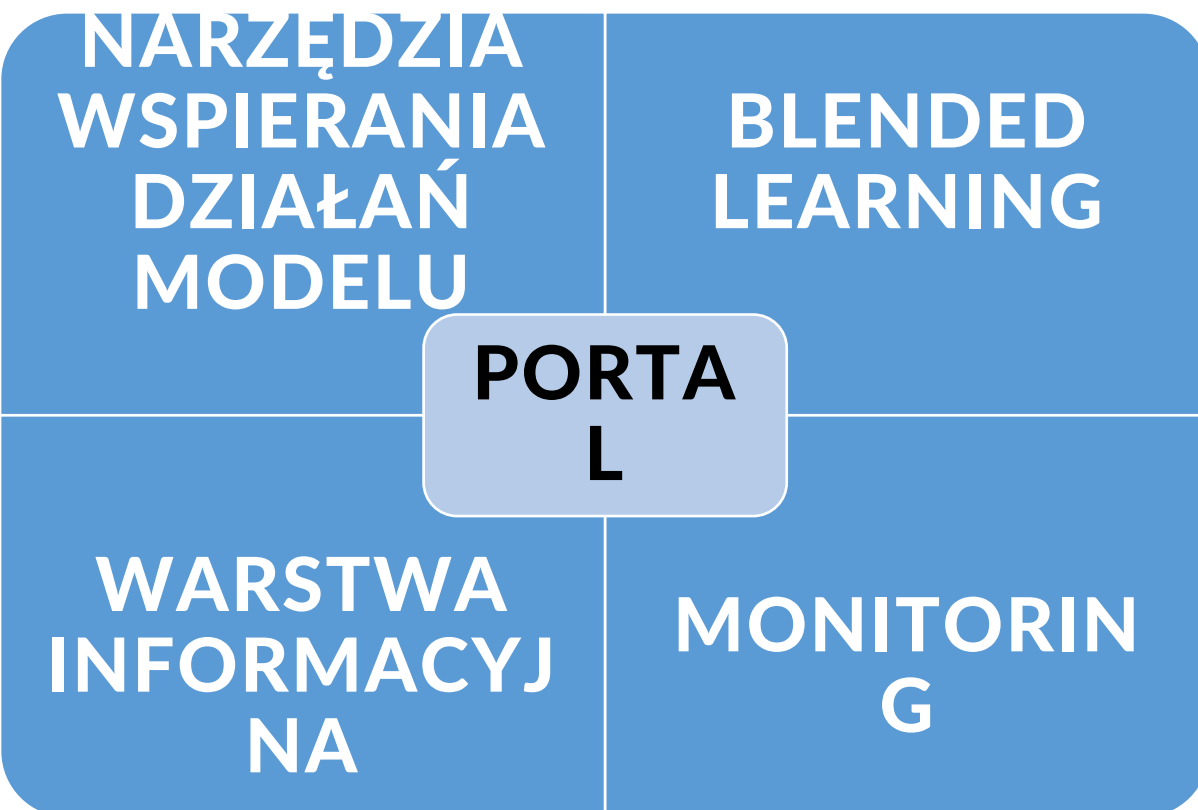
Kluczowe zadania portalu

Portal jest formą wsparcia działań modelowych opracowanych na podstawie prowadzonej na terenie gminy Opatów diagnozy. Jego nie są jednak ograniczone tylko do tego elementu. Portal stanowić będzie narzędzie wzmocnienia, ułatwienia oraz rozpowszechnienia w świadomości mieszkańców, wszystkich działań dotyczących projektu Potencjału.

W gruncie rzeczy Portal jest zbiorem różnorodnych narzędzi informatycznych zintegrowanych w postaci jednej aplikacji internetowej. Dzięki temu użytkownicy sięgają do jednego miejsca, mają jedno hasło. Integracja to przede wszystkim wzajemne komunikowanie się wszystkich modułów aplikacji i wzajemne wspieranie się.

Określono cztery kluczowe zadania Portalu.

Kluczowe role Portalu

Narzędzia wspierania działań modelu

Po pierwsze, będzie to obszar przeznaczony na **przechowywanie oraz wykorzystywanie narzędzi portalowych zaprojektowanych do wspierania działań zaplanowanych w ramach projektu Potencjały**. Inicjatywy będą wspomagane lub w całości realizowane w formie cyfrowej. Taki sposób wykorzystania portalu daje ogromny potencjał rozwoju kompetencji cyfrowych, których waga stale rośnie.

Platforma Blended learning

Po drugie, będzie to obszar przeznaczonych **na wykorzystanie narzędzi portalowych do realizacji zadań z zakresu metody blended learning**. Nowoczesne podejście zakładające uczenie hybrydowe pozwala na budowanie dużo większego zainteresowania oraz zaangażowania w

porównaniu do tradycyjnych metod. Wykorzystanie portalu do wsparcia procesów dydaktycznych zwiększy ich atrakcyjność oraz zasięg wśród mieszkańców gminy.

Warstwa informacyjna

Po trzecie, będzie to obszar przeznaczony **na tworzenie, katalogowanie, przechowywanie, rozpowszechnianie oraz przeglądania zasobów informacyjnych dotyczących projektu Potencjały**, jak i prowadzonych w jego ramach inicjatyw. Skuteczny przepływ informacji pozwala na realizację wielu zadań, chociażby promocyjnej, archiwizacyjnej lub wyróżniającej zaangażowanie mieszkańców w prowadzone inicjatywy.

Monitoring

Po czwarte, będzie to obszar przeznaczony **na realizację zadań związanych z monitoringiem prowadzonych działań oraz ewaluacją projektu Potencjały**. Szerokie wykorzystanie portalu do realizacji zadań prowadzonych na terenie gminy Opatów pozwala na prowadzenie monitoringu w sposób w dużej części zautomatyzowany. Przygotowane do tego celu narzędzia będą zbierały dane statystyczne oraz generowały ich graficzne przedstawienia (np. w formie wykresów). W zakresie prowadzenia ewaluacji, portal może stanowić miejsce wspólnej pracy, wspomóc w jej strukturyzowaniu oraz prezentacji wyników.

Realizacja czterech podstawowych zadań portalu pozwala na rozumienie go jako jednego z kluczowych elementów wpływających na jakość i efektywność prowadzonych działań w ramach Projektu potencjały. Dodatkowo dzięki umożliwieniu uczenia metodą blended learning, portal jest przestrzenią pozwalającą na wzbogacenie i wyraźną poprawę realizacji zadań edukacyjnych w gminie Opatów.

Narzędzia wspierające działania modelu

Zestawienie funkcjonalności Portalu odpowiadających na zaspokojenie potrzeb działań

Planowane działania w ramach projektu Potencjały stanowiące jednocześnie techniki zmiany wzorców mentalnych miały w swoich opisach zawarte narzędzia oraz obszary, za pomocą których portal może wspierać realizację inicjatywy. Ich lista stanowi podstawę do budowania narzędzi portalowych, stanowiących formę cyfrowego wsparcia podczas realizacji rekomendacji.

Listę obszarów i narzędzi, za pomocą których portal powinien wspierać prowadzone działania można zamknąć w poniższym zestawieniu (Tabela 1). Każdemu z wymienionych obszarów przypisano narzędzie portalowe pozwalające na zwiększenie funkcjonalności inicjatywy.

Tabela 2 Zestawienie potrzeb wynikających z działań oraz przyporządkowanych im narzędzi portalowych

Potrzeba wynikająca z działania	Narzędzie portalowe odpowiadające na nią
Narzędzie pozwalające na promocję danej inicjatywy	Puls projektu
Obszar informacyjny odnośnie sposobu działania danej inicjatywy	Informatory
Obszar pozwalający na prowadzenie forum grupy Narzędzie pozwalające na prowadzenie komunikacji cyfrowej	Narzędzie do pracy grupowej
Narzędzie pozwalające na tworzenie terminarza związanego z daną inicjatywą	Kalendarz

Obszar pozwalający na promocję materiałów powstałych w ramach innych działań Obszar pozwalający na promocję narzędzi pomocnych w realizacji działania	Szablony treści
Obszar pozwalający przechowywanie i narzędzie rozpowszechniania materiałów przygotowanych na potrzebę danej inicjatywy	Galeria multimedialna
Obszar pozwalający na przeprowadzenie ankiety internetowej Narzędzie pozwalające na składanie deklaracji uczestnictwa	Ankietowanie
Obszar pozwalający na prezentację wyników badań	Narzędzie prezentacji danych
Obszar pozwalający na przeglądanie zamieszczonych ogłoszeń Narzędzie pozwalające na tworzenie nowych ogłoszeń	Moduł ogłoszeń
Narzędzie pozwalające na przeprowadzenie głosowania	Narzędzie do głosowania
Kalkulatory umożliwiające prowadzenie symulacji	Symulator
Narzędzie pozwalające na tworzenie Check-list'y	Check-lista
Narzędzie pozwalające na zbieranie informacji o aktywnościach użytkowników portalu	Narzędzie danych o aktywności
Narzędzie pozwalające na tworzenie regulaminów konkursów Narzędzie pozwalające na tworzenie nowych konkursów	Generator konkursów
Narzędzie pozwalające na prowadzenie komunikacji cyfrowej	Inkubator inicjatyw
Obszar pozwalający na graficzną prezentację procesu rozwoju użytkowników portalu	Moduł punktacji i odznak

Opis funkcjonalności Portalu odpowiadających za zaspokojenie potrzeb działań

Ponieważ obszary definiujące zapotrzebowanie odnośnie portalu nie były specyficzne dla większości działań, również wynikające z nich narzędzia portalowe mogą być stosowane w większej ilości inicjatywy. Opis narzędzia portalowe został więc rozszerzony o listę działań, dla których będzie stanowić wsparcie.

Puls projektu / Aktualności

Ze względu na przewidzianą w ramach wszystkich działań prowadzonych w projekcie Potencjały potrzebę promocji inicjatyw w Internecie, konieczne jest wprowadzenie pulsu projektu. Jego działanie pozwoli na informowanie użytkowników o obecnie prowadzonych działaniach, zamieszczanie relacji z minionych wydarzeń oraz ważnych w danym momencie treści. Foto-relacje dokumentujące aktywności odbiorców mogą znacznie wzmocnić atrakcyjność udziału w przedsięwzięciach. Możliwe będzie katalogowanie, filtrowanie oraz oznaczanie jako „lubiane”, dostępnych zasobów.

Narzędzie będzie wykorzystywane w następujących działaniach:

- Bilans umiejętności
- Bank czasu
- Kluby wsparcia
- Płaszczyzna integracji „Spotkania”

- Współpraca z radiem
- Wspólne granie
- Zajęcia rozwijające „Grajki-pomagajki”
- Klub filmowy
- Warsztaty
- Fundusz rozwoju talentów
- Święta nietypowe
- Promocja zdrowia
- Animacja pracy
- Konkursy
- Paszport rozwoju
- Kreowanie pomysłów
- Porady praktyczne
- Praca socjalna z zaangażowaną rodziną
- Umowa współpracy
- Praca socjalna – trening zarządzania budżetem domowym
- Treningi edukacyjne
- „Moja Mama (Tata) potrafi...”
- Bilans predyspozycji zawodowych uczniów

Informatory

Ze względu na przewidzianą w ramach wszystkich działań prowadzonych w projekcie Potencjały potrzebę informowania użytkowników między innymi o logice działania oraz sposobach korzystania z dostarczonych narzędzi, konieczne jest wprowadzenie informatorów. Ich działanie pozwoli na publikowanie zasobów informacyjnych w formie przypominającej internetowe książeczki. Treści będą podzielone na rozdziały (zakładki) oraz opatrzone okładką.

Narzędzie będzie wykorzystywane w następujących działaniach:

- Bilans umiejętności
- Bank czasu
- Kluby wsparcia
- Płaszczyzna integracji „Spotkania”
- Współpraca z radiem
- Wspólne granie
- Zajęcia rozwijające „Grajki-pomagajki”
- Klub filmowy
- Warsztaty
- Fundusz rozwoju talentów
- Święta nietypowe
- Promocja zdrowia
- Animacja pracy
- Konkursy
- Paszport rozwoju
- Kreowanie pomysłów
- Porady praktyczne
- Praca socjalna z zaangażowaną rodziną
- Umowa współpracy
- Praca socjalna – trening zarządzania budżetem domowym
- Treningi edukacyjne
- „Moja Mama (Tata) potrafi...”
- Bilans predyspozycji zawodowych uczniów

Narzędzie do pracy grupowej

W przypadku dużej ilości działań przewidziano konieczność zastosowania internetowych form komunikacji. Podstawowymi przykładami takich aplikacji są forum internetowe oraz komunikator. Specyfika planowanych działań oznacza, że z perspektywy przyszłych użytkowników portalu

szczególnie atrakcyjne oraz praktyczne będzie rozwiązanie pozwalające na prowadzenie grupowych dyskusji. Narzędzia wspierające podejmowanie inicjatyw w ramach projektu Potencjały, zgodnie z zasadą aktywizacji lokalnej społeczności, będą angażować mieszkańców gminy. Aby ich praca była maksymalnie efektywna, przewidziano dla nich przestrzeń do pracy grupowej, wymiany plikami, organizacji i kontroli procesu.

Narzędzie będzie wykorzystywane w następujących działaniach:

- Kluby wsparcia
- Współpraca z radiem
- Animacja pracy
- Kreowanie pomysłów
- Konkursy
- Warsztaty
- Fundusz rozwoju talentów
- Narzędzie jest elementem metody Blended learning

Kalendarz

Ze względu na dużą ilość przewidzianych w ramach projektu Potencjały działań oraz cykliczny charakter niektórych z nich, koniecznym jest wprowadzenie kalendarza zbierającego informacje o odbywających się w najbliższym czasie inicjtywach. Jego działanie pozwoli na koordynowanie i strukturyzowanie aktywności mieszkańców gminy Opatów w ramach prowadzonych działań.

Dodatkową zaletą prowadzenia kalendarza jest jego funkcja informacyjna, a więc zwiększanie świadomości prowadzonych aktualnie inicjatyw wśród lokalnej społeczności.

Narzędzie będzie wykorzystywane w następujących działaniach:

- Kluby wsparcia
- Płaszczyzna integracji „Spotkania”
- Warsztaty
- Święta nietypowe
- Współpraca z radiem
- Wspólne granie
- Animacja pracy
- Konkursy
- Kreowanie pomysłów
- Wspólne granie
- Zajęcia rozwijające „Grajki-pomagajki”
- Klub filmowy
- Treningi edukacyjne
- „Moja Mama (Tata) potrafi...”

Szablony treści

Przygotowane w ramach projektu Potencjały działania mogą być prowadzone niezależnie od siebie, jednak ich maksymalny potencjał wynika z możliwości ich wspólnego działania. Dzięki zastosowaniu odpowiednio do tego celu przygotowanych szablonów, możliwe jest łączenie ze sobą odbiorców wynikających z zastosowania kilku działań.

Szablony mogą być również stosowane jako narzędzie promocji zasobów wypracowanych w ramach innych działań.

Narzędzie będzie wykorzystywane w następujących działaniach:

- Kluby wsparcia
- Płaszczyzna integracji „Spotkania”
- Fundusz rozwoju talentów
- Promocja zdrowia
- Animacja pracy
- Konkursy
- Zajęcia rozwijające „Grajki-pomagajki”
- Klub filmowy
- Treningi edukacyjne

- „Moja Mama (Tata) potrafi...”
- Narzędzie jest elementem metody Blended learning

Galeria multimedialna

Prowadzenie dużej części przewidzianych w projekcie Potencjały działań związane jest z tworzeniem oraz gromadzeniem różnego rodzaju zasobów. Aby możliwe było ich wygodne katalogowanie, przeglądanie oraz przechowywanie w formie cyfrowej przewidziano galerię multimedialną. Należy podkreślić, że jej zastosowanie będzie wychodzić poza zbieranie jedynie obrazów, wszystkie pliki cyfrowe będą mogły stać się częścią galerii multimedialnej.

Ze względu na różne potrzeby odnośnie przechowywania plików, galerie będą prowadzone w sposób niezależny, każde działanie będzie miało dostęp do swojej galerii.

Narzędzie będzie wykorzystywane w następujących działaniach:

- Kreowanie pomysłów
- Konkursy
- Współpraca z radiem
- Warsztaty
- Płaszczyzna integracji „Spotkania”
- Kluby wsparcia
- Wspólne granie
- Zajęcia rozwijające „Grajki-pomagajki”
- Klub filmowy
- Treningi edukacyjne
- „Moja Mama (Tata) potrafi...”
- Narzędzie jest elementem metody Blended learning

Ankiety/zgłaszania uczestnictwa

Niektóre działania przewidziane w ramach projektu Potencjały wymagają tworzenia narzędzi do prowadzenia badań ilościowych lub formularzy do zgłaszania swojego uczestnictwa w prowadzonych inicjatywach. Portal dostarczy w tym celu odpowiedni kreator.

Narzędzie będzie wykorzystywane w następujących działaniach:

- Bilans umiejętności
- Promocja zdrowia
- Bilans predyspozycji zawodowych uczniów
- Narzędzie jest elementem metody Blended learning

Narzędzie graficznej prezentacji danych statystycznych

Aby zwiększyć czytelność oraz atrakcyjność, zbieranych w ramach działań, danych statystycznych przewidziano wprowadzenie narzędzia odpowiedzialnego za prezentację tego typu danych w sposób graficzny. Dzięki temu informacje zostaną zaprezentowane w sposób przystępny o intuicyjny dla użytkowników portalu.

Narzędzie będzie wykorzystywane w następujących działaniach:

- Bilans umiejętności
- Paszport rozwoju
- Bilans predyspozycji zawodowych uczniów
- Narzędzie jest elementem metody Blended learning

Moduł ogłoszeń

Część przewidzianych działań wymaga tworzenia różnego typu ogłoszeń. W ramach portalu zostanie zastosowany moduł ogłoszeń pozwalający w prosty sposób tworzyć, katalogować oraz przechowywać w formie cyfrowej ogłoszenia.

Narzędzie będzie wykorzystywane w następujących działaniach:

- Bank czasu

Narzędzie do głosowania

Jedną z form angażowania lokalnej społeczności w działania przewidziane w ramach projektu Potencjały jest zaproszenie mieszkańców do partycypacji w dokonywaniu różnego rodzaju wyborów. W tym celu powstanie moduł pozwalający na prowadzenie głosowań, za pomocą portalu.

Narzędzie będzie wykorzystywane w następujących działaniach:

- Konkursy
- Klub filmowy
- Kreowanie pomysłów
- Narzędzie jest elementem metody Blended learning

Symulator

Edukacja oraz treningi związane z gospodarowaniem zasobami i podejmowaniem decyzji finansowych zostanie rozbudowana o możliwość prowadzenie samodzielnej symulacji kosztów lub zysków podejmowanych przez jednostkę inicjatyw. W tym celu przygotowana zostanie aplikacja umożliwiająca budowanie odpowiednich symulatorów obrazujących szanse oraz zagrożenia wynikające z podejmowanych decyzji.

Narzędzie będzie wykorzystywane w następujących działaniach:

- Praca socjalna – trening zarządzania budżetem domowym
- Narzędzie jest elementem metody Blended learning

Check-lista

Aby wspomóc i ułatwić proces organizacji pracy w ramach niektórych działań przewidzianych w gminie Opatów, stworzone zostanie narzędzie pozwalające na tworzenie check-list. Dzięki prowadzenie i aktualizowaniu listy zadań koniecznych do wykonania przez grupę, jej praca może być bardziej wydajna.

Narzędzie będzie wykorzystywane w następujących działaniach:

- Umowa współpracy
- Konkursy
- Kreowanie pomysłów
- Porady praktyczne
- Narzędzie jest elementem metody Blended learning

Narzędzie zbierające informacje o aktywnościach użytkowników portalu

Przewidziany w ramach portalu paszport rozwoju ma za zadanie przedstawić proces rozwoju użytkownika w przystępnej formie, jednocześnie wspierając proces grywalizacji. Wprowadzenie narzędzia odpowiedzialnego za zbieranie informacji o aktywnościach użytkowników portalu pozwoli na sprawne, automatyczne gromadzenie danych niezbędnych do poprawnego działania paszportu.

Narzędzie będzie wykorzystywane w następujących działaniach:

- Paszport rozwoju

Generator konkursów

Tworzenie konkursów dla mieszkańców gminy Opatów wymaga stworzenia w ramach portalu odpowiedzialnej za to aplikacji. Generator pozwoli na zbudowanie nowego konkursu, regulaminu uczestnictwa, prezentację aktualnie prowadzonych inicjatyw oraz archiwizację zakończonych.

Narzędzie będzie wykorzystywane w następujących działaniach:

- Konkursy
- Narzędzie jest elementem metody Blended learning

Inkubator inicjatyw

Ze względu na przewidzianą w ramach działania (Kreowanie pomysłów) prowadzonego w projekcie Potencjały potrzebę realizowania w internecie aktywności mających na celu przeprowadzenie inicjatywy, konieczne jest wprowadzenie modułu inkubatora inicjatyw. Jego działanie pozwoli na grupową pracę użytkowników portalu zgodnie z definiowanymi przez narzędzie ścieżkami, pozwalającymi na osiągnięcie zakładanego celu.

Narzędzie będzie wykorzystywane w następujących działaniach:

- Kreowanie pomysłów
- Narzędzie jest elementem metody Blended learning

Moduł punktacji i odznak

Ze względu na przewidzianą w ramach niektórych działań prowadzonych w projekcie Potencjały potrzebę zbierania informacji dotyczących zaangażowania użytkowników portalu w prowadzone inicjatywy, konieczne jest wprowadzenie modułu punktacji i odznak. Jego działanie pozwoli na

przypisanie aktywnym jednostkom punktów za wykonane czynności oraz nagrodzenie ich odznaką po przekroczeniu kolejnych progów punkowych. Graficzne wyróżnienie dużego zainteresowania działaniami będzie stanowić element motywujący użytkowników portalu oraz zwiększający atrakcyjność zamieszczanych treści i prowadzonych inicjatyw.

Narzędzie będzie wykorzystywane w następujących działaniach:

- Konkursy
- Paszport rozwoju
- Wspólne granie

Tabela

Podsumowując proces powstawania założeń odnośnie narzędzi portalowych należy podkreślić ich uniwersalność wynikającą z możliwości aplikowania ich do wielu inicjatyw, co pokazuje poniższa tabela.

Tabela powiązań pomiędzy Technikami Zmiany Wzorców Mentalnych a narzędziami portalu

	PULS PROJEKTU (M01)	INFORMATORY (M02)	NARZĘDZIE DO PRACY GRUPOWEJ	KALENDARZ (M04)	SZABLONY TREŚCI (M05)	GALERIA MULTIMEDIALNA	ANKIETY (M07)	NARZĘDZIE PREZENTACJI	MODUŁ OGŁOSZEŃ (M09)	NARZĘDZIE DO GŁOSOWANIA (M10)	SYMULATOR (M11)	CHECK-LISTA (M12)	NARZĘDZIE DANYCH O AKTYWNOŚCI	GENERATOR KONKURSÓW (M14)	INKUBATOR INICJATYW (M15)	MODUŁ PUNKTACJI I ODZNAK (M16)
Bilans umiejętności	X	X					X	X								
Bank czasu	X	X							X							
Klub wsparcia	X	X	X	X	X	X										
Płaszczyzna integracji „Spotkania”	X	X		X	X	X										
Współpraca z radiem	X	X		X		X										
Wspólne granie	X	X		X		X										X
Treningi edukacyjne	X	X		X	X	X										
Klub filmowy	X	X		X	X	X				X						
„Moja Mama (Tata) potrafi...”	X	X		X	X	X										
Warsztaty	X	X	X	X		X										
Fundusz rozwoju talentów	X	X	X		X											
Święta nietypowe	X	X		X												
Promocja zdrowia	X	X			X		X									
Animacja pracy	X	X	X	X	X											

	PULS PROJEKTU (M01)	INFORMATORY (M02)	NARZĘDZIE DO PRACY GRUPOWEJ	KALENDARZ (M04)	SZABLONY TREŚCI (M05)	GALERIA MULTIMEDIALNA	ANKIETY (M07)	NARZĘDZIE PREZENTACJI	MODUŁ OGŁOSZEŃ (M09)	NARZĘDZIE DO GŁOSOWANIA (M10)	SYMULATOR (M11)	CHECK-LISTA (M12)	NARZĘDZIE DANYCH O AKTYWNOŚCI	GENERATOR KONKURSÓW (M14)	INKUBATOR INICJATYW (M15)	MODUŁ PUNKTACJI I ODZNAK (M16)
Konkursy	X	X	X	X	X	X				X		X		X		X
Paszport rozwoju	X	X						X					X			X
Kreowanie pomysłów	X	X	X	X		X				X		X			X	
Porady praktyczne	X	X										X				
Praca socjalna z zaangażowaną rodziną	X	X														
Umowa współpracy	X	X										X				
Praca socjalna – trening zarządzania budżetem domowym	X	X									X					
Bilans predyspozycji zawodowych uczniów	X	X					X	X								

Platforma Blended learning

Funkcjonalności blended learning a działania modelu

Blended learning, jak było mówione we wstępie do tego rozdziału, jest nowoczesnym sposobem uczenia, polegającym na łączeniu różnych metod. Stereotypowo przyjęło się myśleć, że w praktyce jego hybrydowy charakter ogranicza się do prowadzenia stacjonarnych warsztatów, wspieranych prezentacjami e-learningowymi. Potencjał wynikający ze stosowania blended learning jest jednak zdecydowanie większy.

Rozszerzanie treści edukacyjnych o różnego rodzaju narzędzia cyfrowe pozwala na uzyskanie większej efektywności poprzez wzrost zainteresowania i zaangażowania uczestników oraz zmniejszenie kosztów (w porównaniu do tradycyjnych metod). Zastosowanie metody blended learning w działaniach prowadzonych w ramach projektu Potencjały jest zatem optymalnym działaniem, łączącym w sobie urozmaicenie procesu oraz możliwość jego dopasowania do potrzeb odbiorców.

Szerokie definiowanie metody blended learning pozwala na szersze i jednocześnie trafniejsze aplikowanie jej do przewidzianych w ramach projektu Potencjały działań. Duża część przygotowanych na potrzeby portalu narzędzi może być włączana do prowadzonych działań jako element blended learning. Do takich narzędzi należą:

- Narzędzie do pracy grupowej
- Szablony treści
- Galeria multimedialna inicjatyw
- Ankiety
- Narzędzie graficznej prezentacji danych statystycznych
- Narzędzie do głosowania
- Symulatory
- Check lista
- Generator konkursów
- Inkubator inicjatyw

Ponieważ narzędzia portalowe powstały w odpowiedzi na obszary zdefiniowane w opisach planowanych działań w ramach projektu Potencjały, możliwe jest wskazanie również inicjatyw, w przypadku których blended learning będzie naturalnym rozwinięciem. Do takich działań należą:

- Bilans umiejętności
- Kluby wsparcia
- Płaszczyzna integracji „Spotkania”
- Wolontariat młodzieżowy
- Warsztaty
- Fundusz rozwoju talentów
- Współpraca między szkołami
- Święta nietypowe
- Współpraca z radiem
- Wspólne granie
- Promocja zdrowia
- Animacja pracy
- Konkursy
- Inkubator pomysłów
- Porady praktyczne
- Symulatory

Dodatkowo, ponieważ narzędzia pozwalają na używanie ich w przypadku wielu równoległych działań, aplikowanie metody blended learning stanie się jednym z podstawowych zabiegów zwiększających zaangażowanie uczestników, oraz wpływających pozytywnie na przystępność inicjatyw

Adresaci i treści blended learning

Przygotowany w ramach projektu Potencjały podręcznik dostarcza materiały szkoleniowe oraz narzędzia pozwalające na skuteczne wprowadzenie działań przewidzianych w modelu, przeprowadzenie kontroli i

ewaluacji ich aplikacji. Przewidziany dla każdej grupy pracowników instytucji wsparcia materiał może, w formie cyfrowej, stanowić element blended learning podczas procesu szkoleniowego. Użytkownikom portalu przydzielone zostaną ścieżki szkoleniowe, w trakcie których możliwe będzie zapoznanie się z treściami lub ich utrwalenie. Taki sposób korzystania z zasobów pozwala na strukturyzowanie aktywności przewidzianych w działaniach modelowych oraz zapewni niezbędne wsparcie merytoryczne na każdym etapie aktywności.

Stworzenie ścieżek szkoleniowych na podstawie elementów zawartych w podręczniku dostarcza wygodnego, przejrzystego oraz łatwego w dostępie i obsłudze narzędzia wspierającego codzienne obowiązki pracowników instytucji wsparcia w gminie Opatów.

Poniżej znajduje się zestawienie grup pracowników instytucji wsparcia oraz przypisanych im materiałów oraz narzędzi stanowiących element blended learning.

Tabela 3 tytuł tabeli

Pomoc społeczna	<ul style="list-style-type: none"> instrukcja dla użytkowników (w tym wytyczne do pracy z wykorzystaniem kontraktu socjalnego, z zastosowaniem technik zmiany wzorców mentalnych), scenariusze wywiadu diagnostycznego nieustrukturyzowanego, arkusz oceny zaproponowanych odbiorcy wsparcia metod pracy, opis narzędzi dla celów monitoringu przeprowadzanego z odbiorcami wsparcia, scenariusz konsultacji z nauczycielami i innymi użytkownikami modelu, zestaw wytycznych do diagnozowania deficytów w zakresie wzorców mentalnych sprzyjających dziedziczeniu ubóstwa, zestaw wytycznych do ewaluacji zastosowanych technik.
Szkoły	<ul style="list-style-type: none"> scenariusze i materiały szkoleniowe dla nowo zatrudnianych nauczycieli, zestaw scenariuszy zajęć w szkołach z zastosowaniem technik zmian wzorców mentalnych, zestaw wytycznych do diagnozowania deficytów w zakresie wzorców mentalnych sprzyjających dziedziczeniu ubóstwa, zestaw wytycznych do ewaluacji zastosowanych technik.
Urząd pracy	<ul style="list-style-type: none"> zestaw wytycznych do diagnozowania deficytów w zakresie wzorców mentalnych sprzyjających dziedziczeniu ubóstwa
Przedsiębiorcy	<ul style="list-style-type: none"> scenariusze konsultacji z przedsiębiorcami dla użytkowników modelu (asystenci rodziny, pracownicy socjalni, nauczyciele)
Świetlice środowiskowe, organizacje pozarządowe, dom kultury	<ul style="list-style-type: none"> zestaw scenariuszy zajęć w świetlicach środowiskowych z zastosowaniem technik zmian wzorców mentalnych, zestaw wytycznych do diagnozowania deficytów w zakresie wzorców mentalnych sprzyjających dziedziczeniu ubóstwa, zestaw wytycznych do ewaluacji zastosowanych technik.
Instytucje służby zdrowia	<ul style="list-style-type: none"> zestaw wytycznych do diagnozowania deficytów w zakresie wzorców mentalnych sprzyjających dziedziczeniu ubóstwa

Zastosowanie metody blended learning w przypadku pracowników instytucji wsparcia daje o wiele szersze korzyści niż wspomniane zwiększenie zaangażowania i atrakcyjności treści. Dostarczone zostają materiały podręczne, które użytkownik może mieć zawsze w zasięgu ręki, chociażby dzięki urządzeniom mobilnym.

Funkcjonalności umożliwiające realizację procesów blended learning

Platforma blended learning zintegrowana z Portalem zawiera szereg funkcjonalności pozwalających realizować procesy blended learning, w których mogą być prowadzone zajęcia stacjonarne oraz aktywności e-learning.

Osoba ucząca, trener lub nauczyciel mogą stworzyć ścieżkę, wirtualne zajęcia, które obejmują aktywności dydaktyczne, z których można komponować proces rozwojowy.

Ścieżki podzielone są na etapy, które mogą być odsłaniane wraz z postępowaniem uczestnika.

Ścieżki są dostępne dla osób, którym zostały przydzielone (np. dla uczestników warsztatów).

AKTYWNOŚĆ	OPIS
Ścieżki szkoleniowe	<p>Ścieżki szkoleniowe to uporządkowane zbiory zasobów, które można realizować w zadanej kolejności lub sięgając do dowolnego zasobu ścieżki.</p> <p>Każdy z zasobów ścieżki może być oznaczony jako „ukończony”, a w ścieżce wyświetlany jest pasek postępu, który pokazuje użytkownikowi jak dużo zasobów ze ścieżki już ukończył.</p> <p>Ukończenie zasobu odbywa się:</p> <ul style="list-style-type: none"> • w wyniku zaznaczenia przez użytkownika, który uzna, że już się zapoznał z materiałem • automatycznie dla zasobów typu Quiz, po osiągnięciu pozytywnego wyniku
Zasoby wiedzy – artykuły, filmy, instruktaż, grafiki	<p>Zasoby wiedzy to krótkie formy przekazujące określony zakres wiedzy. Mogą zawierać:</p> <ul style="list-style-type: none"> • tekst • ilustracje • wideo • podcast audio
Quizy	<p>Quizy to formy sprawdzania wiedzy – składają się z pytań, na które odpowiada uczestnik kursu.</p> <p>W przypadku uzyskanego zadanych poziomów punktów Quiz zostaje zaliczony.</p> <p>Trener może wstawiać różnego rodzaju pytania (jednokrotnego wyboru, wielokrotnego wyboru, TAK/NIE)</p>
Karty	<p>Karty to specyficzne, bardzo krótkie formy przekazywania wiedzy w jednym z przewidzianych szablonów. Szablony pozwalają wyróżnić formą graficzną typ karty.</p> <p>Przewidziane szablony kart:</p> <ul style="list-style-type: none"> • czy wiesz, że... • cytat • fakty i mity
Forum	<p>Forum w postaci tzw. wall, czyli podobne do ściany Facebooka. Mogą w nim umieszczać posty zarówno trenerzy jak i sami uczestnicy.</p> <p>Wpisy mogą być oznaczone flagą „lubię to”.</p>
Pytania do eksperta/trenera	<p>Formularz umożliwiający zadanie pytania trenerowi lub ekspertowi. Trener ma miejsce na udzielenie odpowiedzi.</p> <p>Pytania i odpowiedzi dostępne są dla pozostałych uczestników kursu.</p>
Zasoby grupy	<p>Miejsce, w którym trenerzy oraz uczestnicy kursu mogą wstawiać pliki, linki, krótkie teksty dostępne dla całej grupy.</p> <p>Pliki mogą być komentowane.</p> <p>Można to wykorzystać, żeby udostępnić uczestnikom jakiś plik (np. pdf, prezentację PowerPoint lub plik Excel). Można też zaprosić uczestników zajęć do wstawiania tam plików – na przykład zadań domowych.</p>

Obszar sesji stacjonarnej	Obszar sesji stacjonarnej to ekran, na którym dostępne są informacje o wydarzeniu stacjonarnym (na przykład warsztacie). Można też umieścić w nim pliki, zdjęcia i materiały z warsztatu (na przykład zdjęcia flipchartów).
Indywidualny Plan Działania	Lista to do (rzeczy do zrobienia), którą trener może przygotować dla uczestników zajęć. Uczestnicy zajęć mogą odznaczać co już uważają za zrobione. Uczestnicy mogą dopisywać do listy własne zadania indywidualizując listę. Trener może udostępnić pustą listę – wtedy uczestnicy budują sami swoje indywidualne plany działania.
Film interaktywny	Materiał wideo, w którym trener może zamieszczać własne elementy (chmurki, teksty, pytania, przekierowania do innego miejsca w filmie) za pomocą intuicyjnego edytora tworząc w ten sposób film interaktywny. Elementy wstawiane są w film w wybranej przez trenera sekundzie i mogą powodować zatrzymanie filmu (choć nie muszą).
Zadanie wdrożeniowe	Zadanie, którego wykonanie sprawdzane jest poza platformą (np. prezentacja przez uczestników jakiegoś tematu). Trener może przydzielić ręcznie liczbę punktów każdej z osób. Może też oznaczyć zadanie jako wykonane przez uczestnika.
Punktacja i odznaki	Trener może przydzielać za realizację różnych zadań punkty, które zbierane są w profilu użytkownika. Dodatkowo trener może zdefiniować odznakę składającą się z emblematu graficznego, nazwy i opisu, którą otrzymują osoby, które ukończyły kurs.
Konkurs	Trener może ogłosić konkurs wykorzystując mechanizmy portalu. Wyniki osiągnięte w konkursie mogą być wpisane przez trenera jako punkty (podobnie jak w zadaniu wdrożeniowym).

Warstwa informacyjna o projekcie

Treści odnoszące się do projektu Potencjały, znajdujące się na portalu będą dostępne dla użytkowników i odbiorców zgodnie z następującą strukturą treści.

Informacje o projekcie

W ramach portalu powstanie przestrzeń przeznaczona na umieszczanie, katalogowanie oraz przechowywanie materiałów informacyjnych dotyczących programu Potencjały. Będzie to miejsce pozwalające na opis założeń prowadzonych działań, prezentację wypracowanych we wcześniejszych fazach dokumentów oraz upublicznienie najważniejszych danych dotyczących planowanych działań.

Struktura zawartości części informacyjnej na portalu oparta jest o podział na 7 części tj. o co chodzi w projekcie potencjały, partnerzy, zespół, dokumentacja, regulamin, wsparcie techniczne, kontakt.

O co chodzi w projekcie Potencjały?

Jest to przestrzeń przeznaczona na opis podstawowych założeń dotyczących prowadzenia projektu Potencjały. Treści będą odnosić się do podstawowych pojęć stanowiących główny problem uzasadniający interwencję. Ponieważ teksty zamieszczone w tym dziale będą ogólnodostępne dla wszystkich odwiedzających portal, język zostanie dostosowany do potencjalnego odbiorcy, a więc mieszkańca gminy Opatów. Materiały mają za zadanie przekazać podstawowe założenia oraz cele prowadzonych działań.

Partnerzy

Jest to przestrzeń przeznaczona na przedstawienie partnerów biorących udział w projekcie Potencjały. Wszystkie strony partnerstwa zamieszczą krótki opis organizacji oraz logo. Przedstawienie głównych dziedzin działalności, największych sukcesów organizacji pozwoli na stworzenie wizerunku ekspertów, legitymizującego w oczach użytkowników portalu, proponowane działania i narzędzia. Przestrzeń będzie dostępna dla wszystkich osób odwiedzających portal.

Zespół

Jest to przestrzeń przeznaczona na przedstawienie członków zespołów prowadzących działania w ramach projektu Potencjały. Krótkie opisy przedstawiające zakres kompetencji oraz aktywności pozwoli na zmniejszenie bariery między twórcami a odbiorcami narzędzi. Jest to szczególnie ważne z perspektywy przeprowadzonych spotkań grup kreatywne, w czasie których uczestnicy mieli możliwość nawiązania kontaktu z członkami zespołów stanowiących partnerstwo.

Jest to też przestrzeń przeznaczona na przedstawienie pracowników instytucji wsparcia działających na terenie gminy Opatów, którzy zostali opiekunami działań prowadzonych w ramach projektu.

Przestrzeń będzie dostępna dla wszystkich osób odwiedzających portal.

Dokumentacja

Jest to przestrzeń przeznaczona na katalogowanie, przechowywanie oraz przeglądanie dokumentów związanych z prowadzeniem projektu Potencjały. Dostęp do tej części portalu będzie ograniczony jedynie dla użytkowników portalu posiadających odpowiednie uprawnienia (rodzaj konta). Korzystanie z dokumentacji będzie możliwe tylko dla jednostek związanych z tworzeniem oraz prowadzeniem projektu Potencjały.

Regulamin

Jest to przestrzeń przeznaczona na opis zasad związanych z tworzeniem kont użytkowników, ich możliwymi działaniami, polityką prywatności oraz podobnymi informacjami. Regulamin będzie ogólnodostępny dla wszystkich osób odwiedzających portal.

Wsparcie techniczne

Jest to przestrzeń przeznaczona na opis najczęstszych problemów, jakie napotykają użytkownicy tego typu portali, odpowiedzi na najczęściej zadawane pytania. Umieszczony zostanie również formularz kontaktowy pozwalający na wsparcie ze strony zespołu zajmującego się utrzymaniem portalu. Przestrzeń będzie dostępna dla wszystkich osób odwiedzających portal.

Kontakt

Jest to przestrzeń przeznaczona na zamieszczenie danych kontaktowych do osób zajmujących się utrzymaniem portalu oraz prowadzących działania w ramach portalu Potencjały. Umieszczony zostanie również formularz kontaktowy pozwalający na przesłanie wiadomości bezpośrednio do tych osób. Przestrzeń będzie dostępna dla wszystkich osób odwiedzających portal.

Metodologia zmiany wzorców mentalnych

W ramach portalu powstanie przestrzeń przeznaczona na opis podstawowych założeń dotyczących metodologii prowadzonych na terenie gminy Opatów działań. Będzie to miejsce pozwalające na przedstawienie naukowego uzasadnienia proponowanych inicjatyw i rozwiązań.

Struktura zawartości części informacyjnej na portalu oparta jest o podział na 3 części tj. Informacje ogólne o modelu, rekomendacje wynikające z badań, opisy działań.

Informacje ogólne o modelu

Jest to przestrzeń przeznaczona na opis podstawowych założeń zbudowanego na potrzeby projektu Potencjały modelu. Będzie to miejsce prezentujące uzasadnienie prowadzonych na terenie gminy Opatów działań oraz prezentująca planowane rozwiązania. Przestrzeń będzie dostępna dla wszystkich osób odwiedzających portal.

Rekomendacje wynikające z prowadzonych badań

Jest to przestrzeń przeznaczona na opis rekomendacji wynikających z przeprowadzonych na potrzeby diagnozy badań, na terenie gminy Opatów. Będzie to miejsce prezentujące fragmenty raportu. Przestrzeń będzie dostępna dla wszystkich osób odwiedzających portal.

Opis działań

Jest to przestrzeń przeznaczona na opis działań rekomendowanych w modelu opracowanych w ramach projektu potencjały. Będzie to miejsce prezentujące opisy i uzasadnienia inicjatyw wprowadzanych do społeczności lokalnej. Przestrzeń będzie dostępna dla wszystkich osób odwiedzających portal.

Monitoring projektu

W ramach portalu powstanie przestrzeń przeznaczona na opis podstawowych założeń dotyczących prowadzonego w ramach projektu Potencjały monitoringu. Będzie to miejsce pozwalające na przedstawienie uzasadnienia, metodologii oraz działań składających się na proces monitorowania.

Struktura zawartości części informacyjnej na portalu oparta jest o podział na 2 części tj. plan monitoringu oraz dane prezentujące aktualny postęp prac.

Plan monitoring

Jest to przestrzeń przeznaczona na opis planu działań prowadzonych w ramach projektu Potencjały, mających na celu prowadzenie monitoringu. Będzie to miejsce pozwalające na wyjaśnienie założeń dotyczących kolejnych kroków procesy zbierania danych. Przestrzeń będzie dostępna dla użytkowników portalu posiadających odpowiednie uprawnienia (rodzaj konta).

Dane prezentujące aktualny postęp prac

Jest to przestrzeń przeznaczona na opis zakończonych już faz prowadzonego w ramach programu Potencjały monitoringu. Będzie to miejsce pozwalające na umieszczenie fragmentów opracowań zebranych danych. Przestrzeń będzie dostępna dla użytkowników portalu posiadających odpowiednie uprawnienia (rodzaj konta).

Ewaluacja projektu

W ramach portalu powstanie przestrzeń przeznaczona na opis podstawowych założeń dotyczących prowadzonej w ramach projektu Potencjały ewaluacji modelu. Będzie to miejsce pozwalające na przedstawienie argumentów potwierdzających zasadność prowadzenia oraz wyboru metody ewaluacji.

Struktura zawartości części informacyjnej na portalu oparta jest o podział na 3 części tj. opis metody ewaluacji, dane prezentujące aktualne efekty prowadzonych prac ewaluacyjnych, raport z ewaluacji.

Opis metody ewaluacji

Jest to przestrzeń przeznaczona na opis metody wybranej do prowadzenia ewaluacji w ramach programu Potencjały. Będzie to miejsce pozwalające na przedstawienie kolejnych działań wchodzących w skład metody. Przestrzeń będzie dostępna dla wszystkich osób odwiedzających portal.

Aktualne efekty prowadzonych prac ewaluacyjnych

Jest to przestrzeń przeznaczona na opis zakończonych już działań prowadzonych w ramach ewaluacji projektu Potencjały. Będzie to miejsce pozwalające na umieszczenie fragmentów zebranych danych. Przestrzeń będzie dostępna dla użytkowników portalu posiadających odpowiednie uprawnienia (rodzaj konta).

Raport z ewaluacji

Jest to przestrzeń przeznaczona na opis najważniejszych wniosków wynikających z raportu po przeprowadzonej ewaluacji projektu Potencjały. Będzie to miejsce pozwalające na umieszczenie fragmentów gotowego raportu oraz wybranych danych. Przestrzeń będzie dostępna dla użytkowników portalu posiadających odpowiednie uprawnienia (rodzaj konta).

„Kształcenie wspomagane metodą blended learning” - szkolenia dla nowo zatrudnionych nauczycieli

Szkolenie

Szkolenie będzie prowadzone w trybie mieszanym (blended learning) łączącym w sobie metody szkolenia tradycyjnego i e-learningu. Model kursu zakłada wprowadzanie treści modułowo. Kurs jest podzielony na 3 etapy w pierwszym wyróżnić możemy 3 moduły stacjonarnych jednodniowych i 2 zdalnych (e-learningowe), natomiast drugi jest realizowany całkowicie zdalnie – praca samodzielna i konsultacje z ekspertem. Trzeci etap stanowią lekcje pokazowe przeprowadzone metodą blended learning.

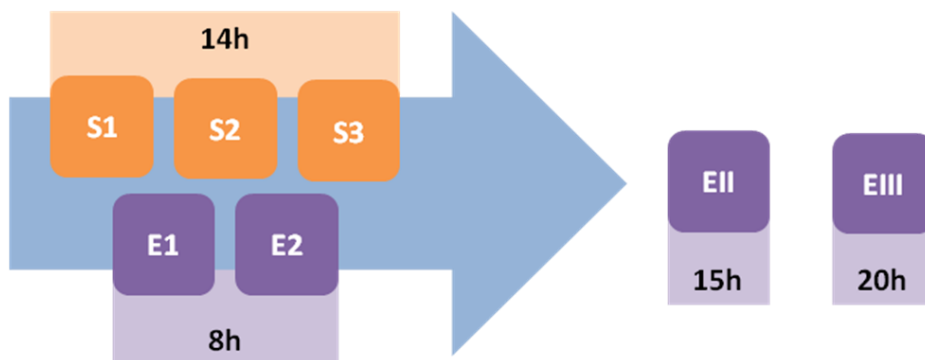
Moduły stacjonarne (oznaczone symbolem S)

Moduły stacjonarne są realizowane tylko w etapie pierwszym, Każdy z modułów stacjonarnych (S1, S2, S3) zawiera tematy przewidziane do realizacji w formie warsztatów o łącznej liczbie 14 godzin.

Moduły zdalne (oznaczone symbolem E)

Moduły realizowane zdalnie są podzielone na dwa etapy:

- Etap I** – obejmuje 2 moduły przewidziane na 8 godzin zajęć. Moduły te są realizowane pomiędzy modułami stacjonarnymi i przewidują wykonanie pewnych zadań, które są uzupełnieniem zajęć stacjonarnych.
- Etap II** – obejmuje jeden moduł przewidziany na 15 godzin zajęć realizowany zdalnie po zakończeniu zajęć pierwszego etapu (zajęć stacjonarnych i zdalnych). Cały etap II podzielony jest na nieoceniane zadania, których celem jest usprawnienie prac nad autorskim projektem lekcji (lekcji pokazowych) uczestników. Stworzenie autorskiego scenariusza lekcji pokazowej jest celem tego modułu.
- Etap III** – obejmuje przeprowadzanie przez uczestników 10 lekcji pokazowych (20 godzin) na podstawie autorskich, stworzonych w czasie etapu II scenariuszy – każdy nauczyciel prowadzi jedną lekcję pokazową. Lekcja pokazowa ma być przeprowadzona w obecności minimum 2 innych nauczycieli.

Cel

Nauczyciele opracowują własną ścieżkę szkoleniową na platformie blended learning, wykorzystując wiedzę i materiały otrzymane oraz zgromadzone na zajęciach.

Warunki zaliczenia

- Udział w minimum 70% zajęć stacjonarnych.
- Wykonywanie zadań przewidzianych w części e-learningowej szkolenia.
- Przygotowanie własnego scenariusza lekcji i umieszczenie na platformie blended learning.

Wsparcie

W trakcie szkolenia uczestnicy mogą liczyć na wsparcie i pomoc ze strony realizatorów projektu. W trakcie zajęć stacjonarnych uczestnicy znajdują się pod opieką prowadzącego zajęcia. Natomiast w trakcie zajęć e-learningowych, prowadzonych w okresie między zajęciami stacjonarnymi, uczestnikami opiekuje się moderator. Moderator jest dostępny online w czasie wyznaczonych konsultacji, a także offline pomiędzy tymi terminami.

Dostępność moderatora (online)

W wyznaczonych terminach konsultacji online słuchacze będą mogli porozmawiać z moderatorem za pomocą narzędzi komunikacyjnych dostępnych w sieci (np. Skype). Uczestnicy mogą się także umówić z moderatorem na indywidualne konsultacje online – konsultacje te będą się odbywały w wyznaczonych godzinach konsultacji online.

Dostępność moderatora (offline)

Pomiędzy terminami konsultacji online moderator będzie służył pomocą odpowiadając na wiadomości e-mail. Uczestnik nie będzie oczekiwał na odpowiedź dłużej niż 24h* od daty wysłania wiadomości.

*dotyczy dni roboczych

Harmonogram

Zajęcia stacjonarne odbywać się będą w pracowni komputerowej zgodnie z harmonogramem.

Termin	od godz. do godz.	Pracownia

W przypadku zajęć zdalnych wyznaczone są terminy konsultacji (tabela) oraz terminy zaliczenia poszczególnych zadań. Uczestnik może realizować zadania przewidziane w tej części w dogodnym dla siebie terminie, jednak nie dłużej niż przewidują to terminy zakończenia zadań.

Termin	od godz. do godz.	Zadania

Pytania i odpowiedzi

Biorąc pod uwagę nasze doświadczenia w zakresie tego typu projektów, przygotowaliśmy odpowiedzi na najczęściej pojawiające się pytania odnośnie zajęć:

- **Co mam robić na zajęciach zdalnych?**

Szkolenie jest realizowane w trybie mieszanym (blended learning). Co oznacza, że zajęcia odbywają się zarówno stacjonarnie jak i zdalnie. Pomiędzy zajęciami stacjonarnymi mają Państwo zajęcia zdalne (widoczne w harmonogramie). W trakcie tych zajęć wykonujemy zadania znajdujące się w blokach (tematach) oznaczonych literami E (np. Moduł zdalny E1).

- **Ile jest części zdalnych?**

Mamy 2 części zajęć realizowane zdalnie: etap I podzielony na moduły E1, E2 (8h) i etap II podzielony na moduły E3-E9 (15h).

W każdej z nich są przewidziane do wykonania odpowiednie zadania.

- **Czy w trakcie zajęć zdalnych mogę liczyć na pomoc?**

Tak – zajęcia zdalne (e-learning) nadzoruje moderator, który udziela także pomocy.

- **Czy mogę sprawdzić, jakie działania były przeze mnie wykonane?**

Tak – aktywność w trakcie tych zajęć jest rejestrowana, możemy utworzyć odpowiednie raporty, w których widać, kto i co wykonywał.

- **Czy konsultacje online są obowiązkowe?**

W trakcie zajęć zdalnych są dostępne konsultacje, w których moderator jest dostępny online i udziela odpowiedzi na pytania. **Konsultacje te nie są obowiązkowe jednak jest to forma pomocy z której powinni Państwo korzystać.**

- **Czy wszystkie zadania (ćwiczenia) są oceniane?**

Na zajęciach zdalnych wykonywane są ćwiczenia powiązane z częścią stacjonarną. Tylko niektóre z ćwiczeń są oceniane – co jest zaznaczone w zadaniu.

- **Czy koniecznie muszę wykonać zadanie w terminie?**

Zadania mają wyznaczony termin wykonania, który nie powinien być przekraczany – jednak w wyjątkowych sytuacjach może zostać on przedłużony.

- **Dlaczego wszystkie zadania w części EII nie są oceniane?**

Celem etapu II jest stworzenie autorskiego kursu/lekcji. Ta część jest faktycznie podzielona na nieoceniane zadania, które mają charakter pomocniczy tzn. ostateczny kształt i zawartość e-kursu/lekcji zależy tylko i wyłącznie od Państwa! **Kurs nie musi zawierać wszystkich elementów z listy!** Dlatego też właśnie zadania w części EII nie są oceniane – każdy z Państwa będzie pracował we własnym tempie i wybierał te elementy które uważa za potrzebne.

- **Czy muszę uwzględniać wszystkie uwagi moderatora?**

Nie – moderator w tej części będzie zapoznawał się z zawartością Państwa kursu/lekcji i na tej podstawie doradzał i przekazywał swoje uwagi. Uwagi te są tylko sugestiami – to od Państwa zależy czy zostaną wprowadzone do kursu/lekcji.

W przypadku trudności, problemów czy pytań mogą Państwo liczyć na pomoc moderatora. Moderator jest dostępny online w wyznaczonych terminach konsultacji i offline pod email-em.

- **Czy każde moje działanie jest rejestrowane?**

Tak – wszystkie działania wykonywane na platformie są rejestrowane.

- **Dlaczego listy muszą być podpisywane?**

W listach przesyłanych do moderatora istotnym elementem jest podpis autora, ponieważ znacznie ułatwia identyfikację i skraca czas udzielenia odpowiedzi, preferowany podpis to:

Imię Nazwisko / nazwa szkoły / miejscowość

W przypadku jakichkolwiek pytań czy problemów proponuję od razu skorzystać z możliwości kontaktu z moderatorem.

Kilka dobrych rad

- Proponujemy systematyczną (w miarę możliwości) pracę nad swoim kursem/lekcją końcową. Pozostawienie wszystkiego na ostatnie dni spowoduje, że zadanie to (wymagane do zaliczenia) będzie bardzo trudne do wykonania.
- Planując swój kurs/lekcję blended learningową nie stawiać sobie zbyt wysoko poprzeczki. Czas przewidziany na realizację projektu jest stosunkowo krótki i stworzenie szkolenia, które będzie miało do zrealizowania kilkadziesiąt godzin zajęć e-learningowych będzie bardzo trudnym zadaniem. Nie chcemy nikogo zniechęcać, kto czuje się na siłach zaplanować i utworzyć zadania, które będą realizowane w tak dużym wymiarze godzin, oczywiście może to zrobić.
- Niektóre z zadań nie są oceniane, co nie znaczy, że nie musimy ich wykonywać – warto wykonać wszystkie zadania, aby poszerzyć i utrwalić wiedzę przekazaną na zajęciach stacjonarnych – oczywiście możemy zostawić sobie je na koniec.
- Wykonanie zadań przewidzianych w trakcie zajęć E1, E2 nie tylko utrwała i pogłębia naszą wiedzę, ale także przygotowuje do pracy w etapie II, więc nie należy ich pomijać.

[Scenariusze warsztatów dla nowopowołanych nauczycieli](#)

Scenariusz zajęć S2.1

Temat: Platforma blended learning – narzędzie wsparcia procesu uczenia się i nauczania (moduł S2.1)

Cele ogólne:

- Poznanie podstaw metodyki Blended Learning
- Poznanie korzyści związanych z umiejętnościami cyfrowymi, poznanie europejskiej klasyfikacji Digcomp 2.0
- Rozszerzenie wyobraźni dotyczącej wykorzystywania technologii w praktyce nauczyciela
- Poznanie różnych metod blended learning
- Nabycie umiejętności doboru metody do celu dydaktycznego

Metody pracy

- Prezentacja multimedialna
- Praca z Internetem
- Praca grupowa
- Dyskusja

Środki dydaktyczne

- Rzutnik multimedialny
- Ekran
- Flipchart i zestaw markerów
- Komputery dla uczestników

Czas trwania

1 godzina

Przebieg zajęć

1. Prowadzący omawia podstawowe pojęcia związane z blended learning.
2. Prowadzący prosi użytkowników o podanie przykładów, gdy nauczyli się czegoś nowego z wykorzystaniem Internetu
3. Prowadzący dzieli uczestników na 5 zespołów. Prosi o wyszukanie dokumentu Komisji Europejskiej DigComp 2.0. Każdy zespół ma za zadanie przedstawić pozostałym jeden z obszarów kompetencji opisanych w dokumencie. Namawia do krótkiej, prostej, ciekawej, atrakcyjnej formy przedstawienia.
4. Prowadzący uruchamia proces burzy mózgów dotyczący sposobów na rozwijanie kompetencji cyfrowych poprzez proste zmiany w praktyce nauczyciela (zadania domowe w formie elektronicznej, wyszukiwanie informacji itp.).
5. Po burzy mózgów prowadzący zwraca uwagę grupy, że właściwie pracowali metodami wzmacniającymi kompetencje cyfrowe, ponieważ zamiast wysłuchiwanie prezentacji grupa sama poznawała kompetencje cyfrowe korzystając z Internetu.
6. Prowadzący wypisuje na tablicy pojęcia prosząc grupy o znalezienie odpowiedzi co oznaczają. Podkreśla, że liczą się krótkie, proste wypowiedzi. Podczas prezentacji w razie potrzeby uzupełnia wypowiedzi nauczycieli. Użyte pojęcia: komunikacja synchroniczna, komunikacja asynchroniczna, grywalizacja, edutainment, konstruktywizm społeczny.
7. Prowadzący prosi grupę o refleksję jak im się pracowało, co ich angażowało, co im przeszkadzało.

Scenariusz zajęć S2.2

Temat: Tworzenie i zarządzanie ścieżką szkoleniową (moduł S2.2)

Cele ogólne:

- Poznanie sposobu działania ścieżek szkoleniowych
- Nabycie umiejętności stworzenia i konfiguracji ścieżki szkoleniowej
- Nabycie umiejętności udostępnienia ścieżki szkoleniowej uczniom
- Poznanie funkcjonalności dostępnych w ramach ścieżki blended learning
- Trening praktycznej umiejętności korzystania z funkcjonalności ścieżki.

Metody pracy

- Prezentacja działania platformy przez trenera
- Praca na platformie blended learning
- Dyskusja

Środki dydaktyczne

- Rzutnik multimedialny
- Ekran
- Flipchart i zestaw markerów
- Komputery dla uczestników

Czas trwania

2 godziny

Przebieg zajęć

1. Prowadzący loguje się do platformy blended learning, prezentuje w praktyce sposób posługiwania się narzędziem.
2. Prowadzący mówi uczestnikom co to jest ścieżka szkoleniowa prezentując ścieżkę, do której uczestnicy są zapisani w ramach szkolenia. Wyjaśnia strukturę etapów i zasobów.
3. Prowadzący prosi uczestników, żeby spróbowali użyć dostępnych narzędzi pracy grupowej objaśniając w razie potrzeby do czego służą.
4. Uczestnicy szkolenia próbują wykorzystać narzędzia ścieżki szkoleniowej, wpisują tekst na ścianę, wstawiają plik, umieszczają komentarze.
5. Prowadzący pokazuje proces zakładania ścieżki szkoleniowej i przypisywania grupie pokazując na ekranie kolejne kroki procesu.
6. Równoległe do prowadzącego uczestnicy zakładają własne ścieżki szkoleniowe. Dodają jako uczniów swoich pozostałych uczestników szkolenia.
7. Prowadzący zwraca uwagę grupy na różnice pomiędzy funkcjami dostępnymi w roli nauczyciela i ucznia prosząc uczestników, żeby wskazali różnice, które widzą.
8. Prowadzący rozpoczyna dyskusję dotyczącą możliwych sposobów wykorzystania narzędzi pracy grupowej w pracy grupy szkoleniowej. Wyniki dyskusji zapisywane są na tablicy flipchart. Prowadzący fotografuje tablicę i umieszcza w plikach szkolenia.
9. Prowadzący wyjaśnia uczestnikom, że nowostworzone szkolenie będzie potrzebne w dalszej pracy do eksperymentowania i budowania własnego e-szkolenia.

Scenariusz zajęć 2.3.1

Temat: Aktywne poznanie narzędzia - Quiz

Cele ogólne:

- Poznanie sposobu działania z narzędzia.
- Poznanie sposobów korzystania z narzędzia.
- Trening praktycznej umiejętności budowania treści przy pomocy narzędzia.
- Trening praktycznej umiejętności korzystania z treści wytworzonych przy pomocy narzędzia.
- Poznanie wad i zalet wykorzystania narzędzia (na podstawie własnego doświadczenia).

Metody pracy

- Prezentacja multimedialna.
- Praca na platformie blended learning.
- Dyskusja.
- Burza mózgów.

Środki dydaktyczne

- Rzutnik multimedialny
- Ekran
- Flipchart i zestaw markerów

Czas trwania

- <1 godziny

Przebieg zajęć

1. Prowadzący wspierany prezentacją multimedialną przedstawia podstawy dotyczące sposobu działania narzędzia. Uczestnicy poznają podstawowe funkcje oraz możliwości wynikające z narzędzia.
2. Prowadzący loguje się do platformy blended learning, prezentuje w praktyce sposób posługiwania się narzędziem.
3. Prowadzący rozpoczyna dyskusję dotyczącą możliwych sposobów wykorzystania narzędzia w codziennej pracy uczestników.
4. Prowadzący dzieli uczestników na trzyosobowe grupy, w których będą wykonywali ćwiczenie.
5. Uczestnicy w podziale na grupy logują się do platformy blended learning. Zadaniem uczestników jest zbudowanie quizu składającego się przynajmniej z pięciu pytań i wykorzystującego różne rodzaje form dostępnych w narzędziu.
6. Uczestnicy w podziale na grupy wypełniają quiz przygotowany przez inny zespół.
7. Prowadzący rozpoczyna dyskusję na temat odczuć uczestników po wykonanym zadaniu, mocnych i słabych stron włączania narzędzia do codziennej praktyki.
8. Prowadzący rozpoczyna burzę mózgów. Uczestnicy wspólnie wypracowują i formułują zasady poprawnego wykorzystywania narzędzia w czasie lekcji lub jako element zadania domowego.

Scenariusz zajęć 2.3.2

Temat: Aktywne poznanie narzędzia - Ankieta

Cele ogólne:

- Poznanie sposobu działania z narzędzia.
- Poznanie sposobów korzystania z narzędzia.
- Trening praktycznej umiejętności budowania treści przy pomocy narzędzia.
- Trening praktycznej umiejętności korzystania z treści wytworzonych przy pomocy narzędzia.
- Poznanie wad i zalet wykorzystania narzędzia (na podstawie własnego doświadczenia).

Metody pracy

- Prezentacja multimedialna.
- Praca na platformie blended learning.
- Dyskusja.
- Burza mózgów.

Środki dydaktyczne

- Rzutnik multimedialny
- Ekran
- Flipchart i zestaw markerów

Czas trwania

- <1 godziny

Przebieg zajęć

1. Prowadzący wspierany prezentacją multimedialną przedstawia podstawy dotyczące sposobu działania narzędzia. Uczestnicy poznają podstawowe funkcje oraz możliwości wynikające z narzędzia.
2. Prowadzący loguje się do platformy blended learning, prezentuje w praktyce sposób posługiwania się narzędziem.
3. Prowadzący rozpoczyna dyskusję dotyczącą możliwych sposobów wykorzystania narzędzia w codziennej pracy uczestników.
4. Prowadzący dzieli uczestników na trzyosobowe grupy, w których będą wykonywali ćwiczenie.
5. Uczestnicy w podziale na grupy logują się do platformy blended learning. Zadaniem uczestników jest zbudowanie ankiety składające się z przynajmniej pięciu pytań. Uczestnicy powinni zastosować różne rodzaje pytań.
6. Uczestnicy w podziale na grupy wypełniają ankietę przygotowaną przez inną grupę.
7. Prowadzący rozpoczyna dyskusję na temat odczuć uczestników po wykonanym zadaniu, mocnych i słabych stron włączania narzędzia do codziennej praktyki.
8. Prowadzący rozpoczyna burzę mózgów. Uczestnicy wspólnie wypracowują i formułują zasady poprawnego wykorzystywania narzędzia w czasie lekcji lub jako element zadania domowego.

Scenariusz zajęć 2.3.3

Temat: Aktywne poznanie narzędzia - Film interaktywny

Cele ogólne:

- Poznanie sposobu działania z narzędzia.
- Poznanie sposobów korzystania z narzędzia.
- Trening praktycznej umiejętności budowania treści przy pomocy narzędzia.
- Trening praktycznej umiejętności korzystania z treści wytworzonych przy pomocy narzędzia.
- Poznanie wad i zalet wykorzystania narzędzia (na podstawie własnego doświadczenia).

Metody pracy

- Prezentacja multimedialna.
- Praca na platformie blended learning.
- Dyskusja.
- Burza mózgów.

Środki dydaktyczne

- Rzutnik multimedialny
- Ekran
- Flipchart i zestaw markerów

Czas trwania

- <1 godziny

Przebieg zajęć

1. Prowadzący wspierany prezentacją multimedialną przedstawia podstawy dotyczące sposobu działania narzędzia. Uczestnicy poznają podstawowe funkcje oraz możliwości wynikające z narzędzia.
2. Prowadzący loguje się do platformy blended learning, prezentuje w praktyce sposób posługiwania się narzędziem.
3. Prowadzący rozpoczyna dyskusję dotyczącą możliwych sposobów wykorzystania narzędzia w codziennej pracy uczestników.
4. Prowadzący dzieli uczestników na trzyosobowe grupy, w których będą wykonywali ćwiczenie.
5. Uczestnicy w podziale na grupy logują się do platformy blended learning. Zadaniem uczestników jest zbudowanie filmu interaktywnego, zawierającego różne elementy dostępne w narzędziu (np. tekstów, pytań, przekierowań).
6. Uczestnicy w podziale na grupy korzystają z przygotowanego przez inną grupę filmu interaktywnego.
7. Prowadzący rozpoczyna dyskusję na temat odczuć uczestników po wykonanym zadaniu, mocnych i słabych stron włączania narzędzia do codziennej praktyki.
8. Prowadzący rozpoczyna burzę mózgów. Uczestnicy wspólnie wypracowują i formułują zasady poprawnego wykorzystywania narzędzia w czasie lekcji lub jako element zadania domowego.

Scenariusz zajęć 2.3.4

Temat: Aktywne poznanie narzędzia - Forum/ściana grupy

Cele ogólne:

- Poznanie sposobu działania z narzędzia.
- Poznanie sposobów korzystania z narzędzia.
- Trening praktycznej umiejętności budowania treści przy pomocy narzędzia.
- Trening praktycznej umiejętności korzystania z treści wytworzonych przy pomocy narzędzia.
- Poznanie wad i zalet wykorzystania narzędzia (na podstawie własnego doświadczenia).

Metody pracy

- Prezentacja multimedialna.
- Praca na platformie blended learning.
- Dyskusja.
- Burza mózgów.

Środki dydaktyczne

- Rzutnik multimedialny
- Ekran
- Flipchart i zestaw markerów

Czas trwania

- <1 godziny

Przebieg zajęć

1. Prowadzący wspierany prezentacją multimedialną przedstawia podstawy dotyczące sposobu działania narzędzia. Uczestnicy poznają podstawowe funkcje oraz możliwości wynikające z narzędzia.
2. Prowadzący loguje się do platformy blended learning, prezentuje w praktyce sposób posługiwania się narzędziem.
3. Prowadzący rozpoczyna dyskusję dotyczącą możliwych sposobów wykorzystania narzędzia w codziennej pracy uczestników.
4. Prowadzący dzieli uczestników na trzyosobowe grupy, w których będą wykonywali ćwiczenie.
5. Uczestnicy w podziale na grupy logują się do platformy blended learning. Zadaniem uczestników jest zbudowanie ściany oraz wypełnienie jej kilkoma przykładowymi zasobami.
6. Uczestnicy w podziale na grupy korzystają ze ściany przygotowanej przez inną grupę, dodają własne zasoby, dostępne materiały komentują oraz oznaczają flagami „lubię to”.
7. Prowadzący rozpoczyna dyskusję na temat odczuć uczestników po wykonanym zadaniu, mocnych i słabych stron włączania narzędzia do codziennej praktyki.
8. Prowadzący rozpoczyna burzę mózgów. Uczestnicy wspólnie wypracowują i formułują zasady poprawnego wykorzystywania narzędzia w czasie lekcji lub jako element zadania domowego.

Scenariusz zajęć 3.1.1

Temat: Aktywne poznanie narzędzia - Indywidualny plan działania

Cele ogólne:

- Poznanie sposobu działania z narzędzia.
- Poznanie sposobów korzystania z narzędzia.
- Trening praktycznej umiejętności budowania treści przy pomocy narzędzia.
- Trening praktycznej umiejętności korzystania z treści wytworzonych przy pomocy narzędzia.
- Poznanie wad i zalet wykorzystania narzędzia (na podstawie własnego doświadczenia).

Metody pracy

- Prezentacja multimedialna.
- Praca na platformie blended learning.
- Dyskusja.
- Burza mózgów.

Środki dydaktyczne

- Rzutnik multimedialny
- Ekran
- Flipchart i zestaw markerów

Czas trwania

- <1 godziny

Przebieg zajęć

1. Prowadzący wspierany prezentacją multimedialną przedstawia podstawy dotyczące sposobu działania narzędzia. Uczestnicy poznają podstawowe funkcje oraz możliwości wynikające z narzędzia.
2. Prowadzący loguje się do platformy blended learning, prezentuje w praktyce sposób posługiwania się narzędziem.
3. Prowadzący rozpoczyna dyskusję dotyczącą możliwych sposobów wykorzystania narzędzia w codziennej pracy uczestników.
4. Prowadzący dzieli uczestników na trzyosobowe grupy, w których będą wykonywali ćwiczenie.
5. Uczestnicy w podziale na grupy logują się do platformy blended learning. Zadaniem uczestników jest zbudowanie indywidualnego planu działania.
6. Uczestnicy w podziale na grupy korzystają z przygotowanego przez inną grupę indywidualnego planu działania, odznaczają zadania oraz dodają własne zadania.
7. Prowadzący rozpoczyna dyskusję na temat odczuć uczestników po wykonanym zadaniu, mocnych i słabych stron włączania narzędzia do codziennej praktyki.
8. Prowadzący rozpoczyna burzę mózgów. Uczestnicy wspólnie wypracowują i formułują zasady poprawnego wykorzystywania narzędzia w czasie lekcji lub jako element zadania domowego.

Scenariusz zajęć 3.1.2

Temat: Aktywne poznanie narzędzia - Konkurs

Cele ogólne:

- Poznanie sposobu działania z narzędzia.
- Poznanie sposobów korzystania z narzędzia.
- Trening praktycznej umiejętności budowania treści przy pomocy narzędzia.
- Trening praktycznej umiejętności korzystania z treści wytworzonych przy pomocy narzędzia.
- Poznanie wad i zalet wykorzystania narzędzia (na podstawie własnego doświadczenia).

Metody pracy

- Prezentacja multimedialna.
- Praca na platformie blended learning.
- Dyskusja.
- Burza mózgów.

Środki dydaktyczne

- Rzutnik multimedialny
- Ekran
- Flipchart i zestaw markerów

Czas trwania

- <1 godziny

Przebieg zajęć

1. Prowadzący wspierany prezentacją multimedialną przedstawia podstawy dotyczące sposobu działania narzędzia. Uczestnicy poznają podstawowe funkcje oraz możliwości wynikające z narzędzia.
2. Prowadzący loguje się do platformy blended learning, prezentuje w praktyce sposób posługiwania się narzędziem.
3. Prowadzący rozpoczyna dyskusję dotyczącą możliwych sposobów wykorzystania narzędzia w codziennej pracy uczestników.
4. Prowadzący dzieli uczestników na trzyosobowe grupy, w których będą wykonywali ćwiczenie.
5. Uczestnicy w podziale na grupy logują się do platformy blended learning. Zadaniem uczestników jest zbudowanie konkursu za pomocą narzędzia na portalu.
6. Uczestnicy w podziale na grupy biorą udział w konkursie przygotowanym przez inną grupę.
7. Prowadzący rozpoczyna dyskusję na temat odczuć uczestników po wykonanym zadaniu, mocnych i słabych stron włączania narzędzia do codziennej praktyki.
8. Prowadzący rozpoczyna burzę mózgów. Uczestnicy wspólnie wypracowują i formułują zasady poprawnego wykorzystywania narzędzia w czasie lekcji lub jako element zadania domowego.

Scenariusz zajęć 3.1.3

Temat: Instruktaż dotyczący narzędzia - Punktacja i odznaki

Cele ogólne:

- Poznanie sposobu działania z narzędzia.
- Poznanie przykładowych sposobów wykorzystania narzędzia.
- Trening praktycznej umiejętności budowania treści przy pomocy narzędzia.
- Poznanie wad i zalet wykorzystania narzędzia (na podstawie własnego doświadczenia).

Metody pracy

- Prezentacja multimedialna.
- Praca na platformie blended learning.
- Dyskusja.

Środki dydaktyczne

- Rzutnik multimedialny
- Ekran

Czas trwania

- <1 godziny

Przebieg zajęć

1. Prowadzący wspierany prezentacją multimedialną przedstawia podstawy dotyczące sposobu działania narzędzia. Uczestnicy poznają podstawowe funkcje oraz możliwości wynikające z narzędzia.
2. Prowadzący wspierany prezentacją multimedialną przedstawia przykładowy sposób wykorzystania narzędzia w trakcie lekcji.
3. Prowadzący loguje się do platformy blended learning, prezentuje w praktyce sposób posługiwania się narzędziem.
4. Prowadzący dzieli uczestników na trzyosobowe grupy, w których będą wykonywali ćwiczenie.
5. Uczestnicy w podziale na grupy logują się do platformy blended learning. Zadaniem uczestników jest zbudowanie nowej odznaki dla osób, które ukończyły kurs; oraz dodanie punktów do profili trzech różnych użytkowników platformy.
6. Prowadzący sprawdza poprawność wykonania zadania.
7. Prowadzący rozpoczyna dyskusję na temat zasad poprawnego wykorzystywania narzędzia w czasie lekcji lub jako element zadania domowego.

Scenariusz zajęć 3.1.4

Temat: Instruktaż dotyczący narzędzia - Karta

Cele ogólne:

- Poznanie sposobu działania z narzędzia.
- Poznanie przykładowych sposobów wykorzystania narzędzia.
- Trening praktycznej umiejętności budowania treści przy pomocy narzędzia.
- Poznanie wad i zalet wykorzystania narzędzia (na podstawie własnego doświadczenia).

Metody pracy

- Prezentacja multimedialna.
- Praca na platformie blended learning.
- Dyskusja.

Środki dydaktyczne

- Rzutnik multimedialny
- Ekran

Czas trwania

- <1 godziny

Przebieg zajęć

1. Prowadzący wspierany prezentacją multimedialną przedstawia podstawy dotyczące sposobu działania narzędzia. Uczestnicy poznają podstawowe funkcje oraz możliwości wynikające z narzędzia.
2. Prowadzący wspierany prezentacją multimedialną przedstawia przykładowy sposób wykorzystania narzędzia w trakcie lekcji.
3. Prowadzący loguje się do platformy blended learning, prezentuje w praktyce sposób posługiwania się narzędziem.
4. Prowadzący dzieli uczestników na trzyosobowe grupy, w których będą wykonywali ćwiczenie.
5. Uczestnicy w podziale na grupy logują się do platformy blended learning. Zadaniem uczestników jest zbudowanie dwóch kart przy pomocy różnych szablonów.

Uwaga: Wszystkie grupy nie mogą korzystać z tych samych szablonów dostępnych w narzędziu (np. wszystkie grupy nie mogą tworzyć cytatu i flashcard).

6. Prowadzący sprawdza poprawność wykonania zadania.
7. Prowadzący rozpoczyna dyskusję na temat zasad poprawnego wykorzystywania narzędzia w czasie lekcji lub jako element zadania domowego.

Scenariusz zajęć 3.1.5

Temat: Instruktaż dotyczący narzędzia - Obszar sesji stacjonarnej

Cele ogólne:

- Poznanie sposobu działania z narzędzia.
- Poznanie przykładowych sposobów wykorzystania narzędzia.
- Trening praktycznej umiejętności budowania treści przy pomocy narzędzia.
- Poznanie wad i zalet wykorzystania narzędzia (na podstawie własnego doświadczenia).

Metody pracy

- Prezentacja multimedialna.
- Praca na platformie blended learning.
- Dyskusja.

Środki dydaktyczne

- Rzutnik multimedialny
- Ekran

Czas trwania

- <1 godziny

Przebieg zajęć

1. Prowadzący wspierany prezentacją multimedialną przedstawia podstawy dotyczące sposobu działania narzędzia. Uczestnicy poznają podstawowe funkcje oraz możliwości wynikające z narzędzia.
2. Prowadzący wspierany prezentacją multimedialną przedstawia przykładowy sposób wykorzystania narzędzia w trakcie lekcji.
3. Prowadzący loguje się do platformy blended learning, prezentuje w praktyce sposób posługiwania się narzędziem.
4. Prowadzący dzieli uczestników na trzyosobowe grupy, w których będą wykonywali ćwiczenie.
5. Uczestnicy w podziale na grupy logują się do platformy blended learning. Zadaniem uczestników jest dodanie do obszaru dwóch plików dokumentujących ich pracę w trakcie ćwiczenia (np. zrzut ekranu, zdjęcie grupy)
6. Prowadzący sprawdza poprawność wykonania zadania.
7. Prowadzący rozpoczyna dyskusję na temat zasad poprawnego wykorzystywania narzędzia w czasie lekcji lub jako element zadania domowego.

Scenariusz zajęć 3.1.6

Temat: Instruktaż dotyczący narzędzia - Pytanie do eksperta

Cele ogólne:

- Poznanie sposobu działania z narzędzia.
- Poznanie przykładowych sposobów wykorzystania narzędzia.
- Trening praktycznej umiejętności budowania treści przy pomocy narzędzia.
- Poznanie wad i zalet wykorzystania narzędzia (na podstawie własnego doświadczenia).

Metody pracy

- Prezentacja multimedialna.
- Praca na platformie blended learning.
- Dyskusja.

Środki dydaktyczne

- Rzutnik multimedialny
- Ekran

Czas trwania

- <1 godziny

Przebieg zajęć

1. Prowadzący wspierany prezentacją multimedialną przedstawia podstawy dotyczące sposobu działania narzędzia. Uczestnicy poznają podstawowe funkcje oraz możliwości wynikające z narzędzia.
2. Prowadzący wspierany prezentacją multimedialną przedstawia przykładowy sposób wykorzystania narzędzia w trakcie lekcji.
3. Prowadzący loguje się do platformy blended learning, prezentuje w praktyce sposób posługiwania się narzędziem.
4. Prowadzący dzieli uczestników na trzyosobowe grupy, w których będą wykonywali ćwiczenie.
5. Uczestnicy w podziale na grupy logują się do platformy blended learning. Zadaniem uczestników jest zadanie jednego pytania za pomocą formularza oraz odpowiedź na jedno pytania zadane przez członków innej grupy.
6. Prowadzący sprawdza poprawność wykonania zadania.
7. Prowadzący rozpoczyna dyskusję na temat zasad poprawnego wykorzystywania narzędzia w czasie lekcji lub jako element zadania domowego.

Scenariusz zajęć 3.1.7

Temat: Instruktaż dotyczący narzędzia - Zadanie wdrożeniowe

Cele ogólne:

- Poznanie sposobu działania z narzędzia.
- Poznanie przykładowych sposobów wykorzystania narzędzia.
- Trening praktycznej umiejętności budowania treści przy pomocy narzędzia.
- Poznanie wad i zalet wykorzystania narzędzia (na podstawie własnego doświadczenia).

Metody pracy

- Prezentacja multimedialna.
- Praca na platformie blended learning.
- Dyskusja.

Środki dydaktyczne

- Rzutnik multimedialny
- Ekran

Czas trwania

- <1 godziny

Przebieg zajęć

1. Prowadzący wspierany prezentacją multimedialną przedstawia podstawy dotyczące sposobu działania narzędzia. Uczestnicy poznają podstawowe funkcje oraz możliwości wynikające z narzędzia.
2. Prowadzący wspierany prezentacją multimedialną przedstawia przykładowy sposób wykorzystania narzędzia w trakcie lekcji.
3. Prowadzący loguje się do platformy blended learning, prezentuje w praktyce sposób posługiwania się narzędziem.
4. Prowadzący dzieli uczestników na trzyosobowe grupy, w których będą wykonywali ćwiczenie.
5. Uczestnicy w podziale na grupy logują się do platformy blended learning. Zadaniem uczestników jest dodanie nowego zadania, oznaczenie go jako wykonane przez ucznia oraz przyznanie punktów za wykonanie.
6. Prowadzący sprawdza poprawność wykonania zadania.
7. Prowadzący rozpoczyna dyskusję na temat zasad poprawnego wykorzystywania narzędzia w czasie lekcji lub jako element zadania domowego.

Scenariusz zajęć 3.1.8

Temat: Instruktaż dotyczący narzędzia - Zasoby grupy

Cele ogólne:

- Poznanie sposobu działania z narzędzia.
- Poznanie przykładowych sposobów wykorzystania narzędzia.
- Trening praktycznej umiejętności budowania treści przy pomocy narzędzia.
- Poznanie wad i zalet wykorzystania narzędzia (na podstawie własnego doświadczenia).

Metody pracy

- Prezentacja multimedialna.
- Praca na platformie blended learning.
- Dyskusja.

Środki dydaktyczne

- Rzutnik multimedialny
- Ekran

Czas trwania

- <1 godziny

Przebieg zajęć

1. Prowadzący wspierany prezentacją multimedialną przedstawia podstawy dotyczące sposobu działania narzędzia. Uczestnicy poznają podstawowe funkcje oraz możliwości wynikające z narzędzia.
2. Prowadzący wspierany prezentacją multimedialną przedstawia przykładowy sposób wykorzystania narzędzia w trakcie lekcji.
3. Prowadzący loguje się do platformy blended learning, prezentuje w praktyce sposób posługiwania się narzędziem.
4. Prowadzący dzieli uczestników na trzyosobowe grupy, w których będą wykonywali ćwiczenie.
5. Uczestnicy w podziale na grupy logują się do platformy blended learning. Zadaniem uczestników jest dodanie jednego pliku, jednego tekstu i jednego linku do zasobów grupy oraz skomentowanie dwóch elementów dodanych przez członków innej grupy.
6. Prowadzący sprawdza poprawność wykonania zadania.
7. Prowadzący rozpoczyna dyskusję na temat zasad poprawnego wykorzystywania narzędzia w czasie lekcji lub jako element zadania domowego.

Scenariusz zajęć 3.1.9

Temat: Instruktaż dotyczący narzędzia - Zasób wiedzy

Cele ogólne:

- Poznanie sposobu działania z narzędzia.
- Poznanie przykładowych sposobów wykorzystania narzędzia.
- Trening praktycznej umiejętności budowania treści przy pomocy narzędzia.
- Poznanie wad i zalet wykorzystania narzędzia (na podstawie własnego doświadczenia).

Metody pracy

- Prezentacja multimedialna.
- Praca na platformie blended learning.
- Dyskusja.

Środki dydaktyczne

- Rzutnik multimedialny
- Ekran

Czas trwania

- <1 godziny

Przebieg zajęć

1. Prowadzący wspierany prezentacją multimedialną przedstawia podstawy dotyczące sposobu działania narzędzia. Uczestnicy poznają podstawowe funkcje oraz możliwości wynikające z narzędzia.
2. Prowadzący wspierany prezentacją multimedialną przedstawia przykładowy sposób wykorzystania narzędzia w trakcie lekcji.
3. Prowadzący loguje się do platformy blended learning, prezentuje w praktyce sposób posługiwania się narzędziem.
4. Prowadzący dzieli uczestników na trzyosobowe grupy, w których będą wykonywali ćwiczenie.
5. Uczestnicy w podziale na grupy logują się do platformy blended learning. Zadaniem uczestników jest zbudowanie zasobu wiedzy składającego się z tekstu, przynajmniej jednej ilustracji oraz przynajmniej jednego pliku wideo.
6. Prowadzący sprawdza poprawność wykonania zadania.
7. Prowadzący rozpoczyna dyskusję na temat zasad poprawnego wykorzystywania narzędzia w czasie lekcji lub jako element zadania domowego.

Materiały dydaktyczne – prezentacje

Część IV: Projekt portalu

Opracował

Sławomir Łais (OSI CompuTrain)

Aplikacja będąca przedmiotem koncepcji jest zbudowana w sposób modułowy i dostosowana do wymogów projektu. Jej funkcjonalności są zaprojektowane w oparciu o analizę potrzeb i przy uwzględnieniu technik zmiany wzorców mentalnych opisanych w projekcie.

W istocie rzeczy aplikacja integruje w jednym środowisku wiele modułów. Zintegrowane zostały funkcjonalności platformy blended learning, aplikacji wspierającej użytkowników projektu (nauczycieli, pracowników pomocy społecznej i organizacji wspierającej beneficjentów projektu). Każda z grup użytkowników ma specjalne uprawnienia i funkcjonalności dostosowane do specyfiki działań wykonywanych w projekcie.

Integracja różnych modułów pozwala stworzyć środowisko, w którym w jednym miejscu znajdują się treści i funkcjonalności związane z projektem – to znaczące ułatwienie dla użytkowników, którzy po zalogowaniu mają dostęp do tego, co jest dla nich przeznaczone (wynika na przykład z ich roli).

W dalszej części dokumentu używana jest nazwa Portal, którą stosujemy dla uproszczenia do opisanie całej aplikacji.

W ramach aplikacji wyróżniono moduły funkcjonalne, które odpowiadają na potrzeby różnych zadań projektu. Zaprojektowano również mechanizmy pozwalające w sposób elastyczny wykorzystywać aplikację i dostosowywać do zmieniającej się rzeczywistości lub innych projektów realizowanych zgodnie z modelem.

Zaprojektowano mechanizmy, które mogą być używane w różnych kontekstach – na przykład mechanizm grup, który pozwala zarówno na współpracę osób realizujących jakiś pomysł, pracę grupy szkoleniowe jak również współpracę osób realizujących zadania przewidziane w modelu.

Portal umożliwia wprowadzanie zmian w nazewnictwie poszczególnych modułów na poziomie ekranów wyświetlanych użytkownikom. I tak na przykład moduł M01, który stanowi swojego rodzaju stream Aktualności może być inaczej nazwany (zaproponowano nazwę Puls projektu) w sposób, który jest bliższy i bardziej zrozumiały dla użytkowników i który może nawiązywać do lokalnych preferencji lub doświadczeń.

Założenia dotyczące Portalu

Funkcje podstawowe

Sprawne i przejrzyste funkcjonowanie portalu ułatwi zastosowanie narzędzi pozwalających na zamieszczanie materiałów informacyjnych, prowadzenie komunikacji między użytkownikami oraz organizację w czasie, zadań związanych z projektem.

Konta użytkowników – portal podzielony zostanie na część ogólnie dostępną dla wszystkich internautów wchodzących na adres internetowy, oraz część przeznaczoną jedynie dla zalogowanych użytkowników. Wprowadzenie kont pozwoli na sprawne łączenie grup docelowych z materiałami dla nich przeznaczonymi. Dodatkowo umożliwi prowadzenie szkoleń w formule blended learning, dzięki możliwości łączenia kont w grupy, oraz następnie zarządzania tymi grupami.

Ankietowanie – narzędzie pozwalające tworzyć narzędzia badawcze pozwoli na łatwe zbieranie danych w trakcie trwania projektu, dodatkowo może być wykorzystywane przez użytkowników portalu do wspólnego podejmowania decyzji, głosowania na rozwiązania podczas ich działania.

Testy, quizy – testy pozwolą na sprawdzanie i systematyzowanie wiedzy w ramach prowadzonych szkoleń blended learning.

Komunikacja – portal pozwoli na komunikację zarówno między konkretnymi użytkownikami, prowadzenie grupowych dyskusji, jak również między beneficjentami a użytkownikami koncepcji wypracowanej w ramach projektu.

Raporty – portal w sposób automatyczny będzie gromadził, zliczał i przedstawiał w formie graficznej ślady aktywności prowadzonych przez użytkowników portalu, da to możliwość korzystania z tych informacji jako danych statystycznych, jednocześnie pozwoli na monitorowanie adekwatności i popularności proponowanych narzędzi. Dostęp do raportów wynika z roli w portalu oraz przydziału do grup i może być regulowany – na przykład statystyki związane z bezrobociem mogą być udostępnione pracownikom pomocy społecznej i nikomu innemu.

Obszary a moduły

Realizacja działań modelu wymaga różnorodnych narzędzi, również informatycznych. Narzędzia te, które w projektowaniu Portalu zostały uporządkowane w moduły funkcjonalne mogą być stosowane w różnych kontekstach. Z tego względu wymieniane w modelu obszary (np. „promocji bilansu kompetencji”) mogą odnosić się do różnych Modułów, ponieważ w obszarze promocji można informować społeczność o ważnych wydarzeniach (moduły Puls projektu, Kalendarz, Galeria), odsyłać do zasobów informacyjnych (moduły Informator, Szablony treści) czy zachęcać do wypełnienia ankiety (Moduł Ankiety).

Również wykorzystanie pojedynczych modułów może mieć różny charakter w zależności od obszaru, w którym jest wykorzystywane – na przykład moduł Kalendarza może być narzędziem promocji wydarzenia, narzędziem informowania o planowanym przebiegu jakiegoś procesu czy też narzędziem wspierającym pracę zespołu.

Architektura portalu

Portal ma strukturę modułową, która ułatwia korzystanie z niego przez użytkowników, zarządzanie portalem, treściami i uprawnieniami.

Użytkownicy logują się do portalu raz po czym mają dostęp do różnych modułów – poziom tego dostępu zależy od ról przydzielonych w ramach portalu.

Podstawowe pojęcia

W projektowaniu portalu przewidziano następujące pojęcia:

Użytkownik zalogowany

Użytkownik to zidentyfikowana osoba korzystająca z portalu, która się zalogowała. Użytkownik ma tzw. konto na portalu, czyli zbiór informacji o nim.

Wymaganiem portalu jest, by system miał informacje:

- email użytkownika (unikalny)
- nazwa logowania (unikalna)
- hasło

System umożliwi logowanie się za pomocą adresu poczty elektronicznej oraz hasła.

Informacje te są niezbędne do założenia konta.

Użytkownik ma przydzielone role, które decydują o jego uprawnieniach do wykonywania różnych czynności na portalu – na przykład o tym, czy może publikować własne artykuły.

Węzeł (node)

Węzeł to obiekt opatrzony unikalnym identyfikatorem zawierający dane.

Węzeł może zawierać w sobie różne **polo** przechowywania danych. Pola mogą być różnego rodzaju i są dostosowane do przechowywania różnego rodzaju danych (tekst, tekst sformatowany, ilustracja, plik multimedialny, data, załącznik w postaci pliku).

Relacje

Węzły mogą być ze sobą w relacji – na przykład artykuł jest w relacji z jego autorem.

Flagi

Flaga to struktura danych pozwalająca oznaczyć węzeł przez konkretnego użytkownika. Na przykład artykuł może być oznaczony flagą „lubię to” przez konkretnego użytkownika.

Dzięki użyciu flag aplikacja Portalu może personalizować informacje wyświetlane użytkownikowi – na przykład wyświetlić mu artykuły, które wcześniej oznaczył flagą „ulubione”.

Funkcjonalności

Funkcjonalności to operacje, jakie może wykonać użytkownik w ramach Portalu. Przykładami funkcjonalności są:

- utworzenie nowego artykułu
- zmiana własnego hasła
- utworzenie konta użytkownika

- wyświetlenie konkretnego ekranu

Ekran

Informacje w Portalu są wyświetlane w postaci tzw. ekranów.

Zawartość ekranu może się różnić w zależności od użytkownika oraz jego uprawnień. Na przykład ekran wyświetlający listę ulubionych artykułów zawiera różne artykuły, bo każdy z użytkowników mógł inne artykuły oznaczyć flagą jako ulubione.

Zajawka węzła

Zajawka to skrócona forma informacji o węźle (fragmenty zawartości węzła oraz informacje powiązane z węzłem) przeznaczona do wyświetlania na ekranach zawierających wiele węzłów tego samego typu lub typów podobnych.

Pełna wersja węzła

Pełna wersja węzła do wyświetlania na osobnym ekranie.

Forma wyróżnienia

Niektóre rodzaje węzłów mają zdefiniowane w systemie różne formy wyróżnienia. Są to różne formy stylizacji zajawki węzła – na przykład poprzez zmianę tła lub kolorów.

Formularz edycji / dodawania węzła

Tam, gdzie wprowadzane są dane do poszczególnych węzłów stosuje się formularze zawierające dokładnie te pola, które są potrzebne w danym typie węzłów. Pola są przejrzyste nazwane i opisane.

Dostęp do formularza jest regulowany systemem uprawnień przypisanych do roli (np. redakcja może edytować wszystkie wiadomości) oraz w sposób kontekstowy (np. autor artykułu może poprawiać tylko swój artykuł).

Grupy użytkowników

W projekcie portalu wyróżniono grupy użytkowników w celu dostosowania funkcjonalności portalu do różnego rodzaju osób korzystających z Portalu.

Public – użytkownik niezalogowany

Użytkownicy, którzy korzystają z portalu bez zalogowania się są dla aplikacji nierozpoznani, z tego względu widzą to, co jest dostępne publicznie. Wykorzystanie wielu funkcjonalności portalu, szczególnie tych, które wpływają na treści portalu lub mają charakter indywidualny nie jest dostępne dla użytkowników niezalogowanych.

Uczeń

Uczniowie korzystające z portalu. Po zalogowaniu się ma dostęp do swojego grywalizacyjnego profilu oraz treści dla niego przeznaczonych, w tym konkursów, szkoleń blended learning zaproponowanych przez nauczycieli.

Rodzic

Zalogowany rodzic ma dostęp do informacji o osiągnięciach swojego dziecka. Ma również dostęp do treści portalu, inicjatyw, poradników, kalkulatorów.

Nauczyciel

Nauczyciele mają przede wszystkim dostęp do funkcjonalności tworzenia e-szkożeń. Dzięki temu mogą realizować procesy blended learning z wykorzystaniem narzędzi angażowania Portalu. Mogą też definiować elementy grywalizacji (odznaki, dyplomy, certyfikaty).

Wsparcie

Osoby wsparcia to grupa osób zajmująca się wspieraniem rodzin dotkniętych ubóstwem. Znajdują ona na portalu narzędzia wspierające ich pracę w obszarze projektu.

Osoby z tej grupy mają dostęp do różnych treści i funkcjonalności w ramach mechanizmu grup.

Redakcja

Grupa osób, która dba o jakość treści portalu, o to, by był żywy i ciekawy. Ma wysokie uprawnienia dotyczące publikowania treści, w tym stworzonych przez inne osoby. Mogą też kontrolować treści publikowane przez innych użytkowników i na przykład usuwać treści nieporządane lub niezgodne z regulaminem.

Administrator Portalu

Pełne uprawnienia pozwalające zmienić każdy rodzaj treści i konfigurować portal.

Autor

Rola autor jest przydzielana w odniesieniu do konkretnych zasobów portalu i nadawana osobie, która jest oznaczona jako autor określonego zasobu. Osoba ta nabiera uprawnień w odniesieniu do swoich zasobów.

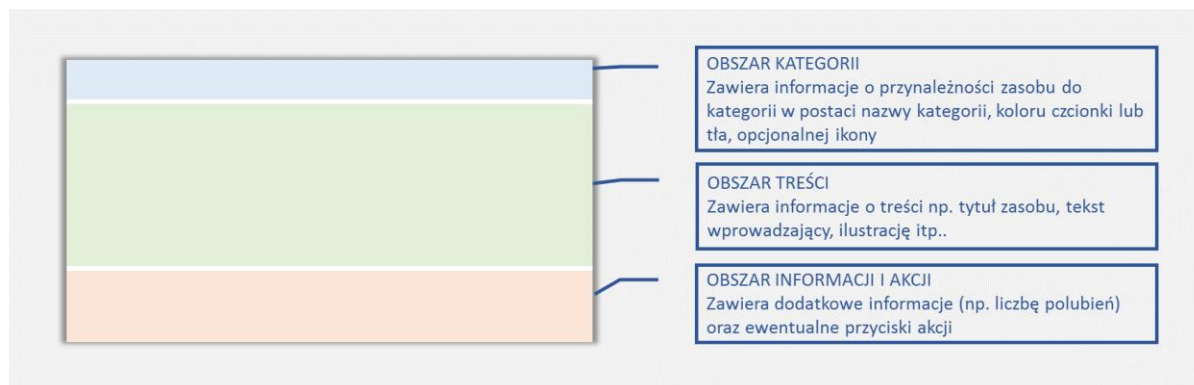
Lider grupy

Osoba, która ma szczególne uprawnienia w odniesieniu do grupy, której jest liderem. Może sterować aktywnościami grupowymi takimi jak: szkolenie blended learning, konkurs, praca grupy inicjatywnej, praca organizatorów konkursu.

Przyjęte konwencje graficzne – schematy widoków

KARTA

KARTA to forma graficzna reprezentująca zajawkę węzła. Zawiera obszary, w których uporządkowane są informacje wg poniższego schematu.

TABELA

TABELA to forma graficzna prezentująca listę obiektów (np. węzłów lub użytkowników) w postaci tabeli z kolumnami zawierającymi dane oraz przyciski lub odnośniki akcji.

W tabeli przewidziano następujące elementy:

- Dane w kolumnach (np. nazwę węzła)
- Dane w postaci „chmurki” (tooltip) widoczne po najechaniu na wybrane kolumny
- Przyciski i linki akcji
- Aktywne przyciski zmieniające stan (np. opublikowany/nieopublikowany)

TABELA ZARZĄDZANIA

Większość ekranów zarządzania dostępna będzie w formie ekranu TABELI ZARZĄDZANIA, który zawiera listę obiektów w postaci tabeli oraz dodatkowe elementy charakterystyczne dla zarządzania zasobami lub użytkownikami.

Widok zawiera następujące obszary:

- Przycisk dodawania nowego obiektu (oraz innych czynności na zbiorze obiektów)
- Obszar filtrów zawierający formularz filtrowania obiektów na podstawie podanych danych
- Tabela z obiektami (patrz schemat widoku TABELA)
- Pager – element stronicowania domyślnie 20 obiektów

Wyświetlane pola tabeli, pola filtra, przyciski i liczba obiektów dla pagera może być różna dla różnych widoków.

Przycisk dodawania nowego obiektu

Obszar filtrów

Tabela z obiektami
Każdy wiersz to obiekt

« 1 2 3 4 5 »

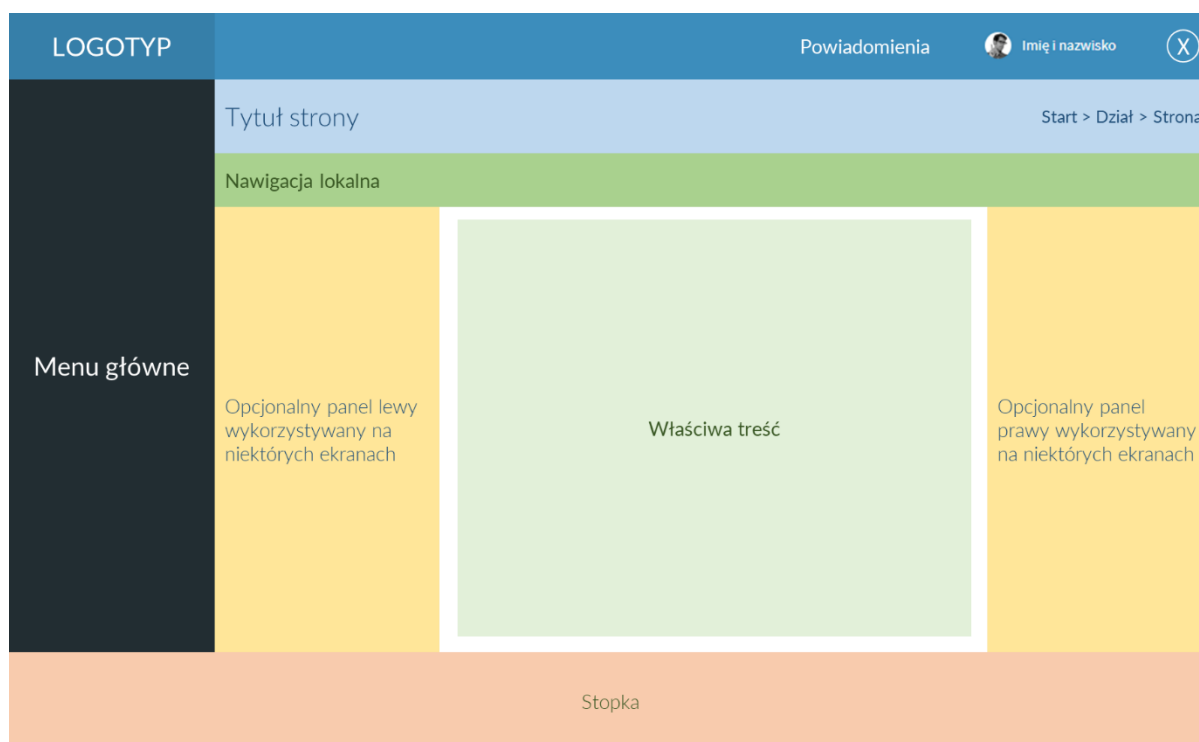
Strona główna i nawigacja

Portal został zaprojektowany w sposób, który umożliwia elastyczne dostosowywanie go do potrzeb konkretnego projektu (na przykład poprzez wybór tylko części funkcjonalności) przy jednoczesnym zachowaniu jednolitej konwencji w obszarze kompozycji i nawigacji.

Stałe obszary w konstrukcji strony

Umieszczenie stałych elementów konstrukcji strony, które zawsze funkcjonują tak samo ułatwia znacznie korzystanie i orientację użytkowników Portalu. Użytkownik przyzwyczaja się do położenia kluczowych elementów i wie gdzie się ich spodziewać bez względu na której podstronie portalu się znajduje.

W tym Portalu przyjęto rozwiązania szeroko stosowane na nowoczesnych stronach internetowych, do których wielu internautów się już przyzwyczyło.

Kluczowe obszary:

Nagłówek

Nagłówek to górny obszar ekranu, nie przesuwany się wraz z przewijaniem ekranu.

Znajduje się w nim:

- Logotyp / nazwa projektu
- Obszar powiadomień, na którym zalogowani użytkownicy znajdą oczekujące powiadomienia (związane ze szkoleniami blended learning, działaniem grupowym) – ikony powiadomień zależne są od roli użytkownika w portalu.
- Obszar identyfikacji użytkownika – miniatura zdjęcia, imię, nazwisko
- przycisk wylogowania się

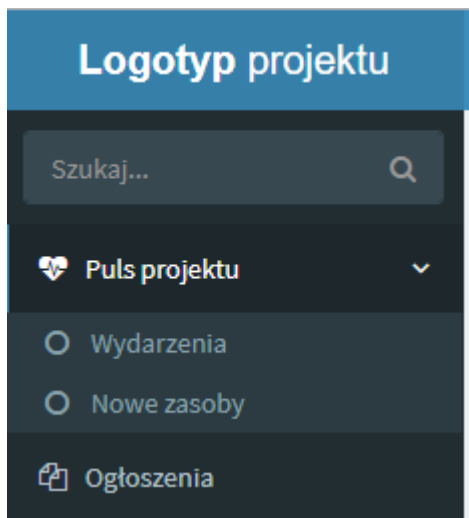
W przypadku użytkownika niezalogowanego nie pokazują się informacje o użytkowniku ani powiadomienia tylko przycisk „Zaloguj się”.

Menu główne

Podstawowe zestaw dostępnych dla użytkownika opcji w postaci menu rozwijanego.

Zawartość menu zależna jest od roli i zawiera opcje dostępne dla zalogowanego użytkownika.

Nad menu znajduje się okienko wyszukiwarki treści.

Menu główne jest stałe, to znaczy nie zmienia swojej treści podczas korzystania z portalu przez jednego użytkownika, wyjątkiem jest zalogowanie lub wylogowanie się z portalu.

Tytuł strony i wężyk

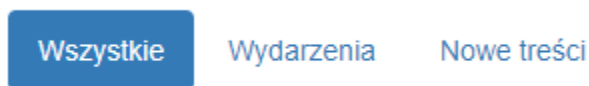
Tytuł strony wskazuje na jakiej stronie użytkownik się znajduje.

Wężyk (tzw. breadcrumb) to forma pokazująca kolejne zagłębienia w portalu, ułatwiająca orientację w strukturze portalu i powrót o poziom wyżej.

Nawigacja lokalna

Nawigacja lokalna, to lista opcji dostępnych na danym ekranie – zwykle wyświetlana w postaci tzw. Tabów z zaznaczeniem opcji, której wynik widać na ekranie. Przykładem może być wyświetlenie kategorii wiadomości z Pulsu projektu, które pojawia się tylko na stronie Pulsu projektu, bo na innych ekranach nie jest potrzebne.

Treść główna i panele

Treść główna to zasadnicza treść wyświetlana przez portal. W opisach poszczególnych funkcjonalności opisane są widoki oparte o różne układy wykorzystujące trzy obszary

- LEWY PANEL – zwykle dla opcji sterujących (na przykład wybór elementu ścieżki szkoleniowej)
- PRAWY PANEL – zwykle dla opcji związanych z wyświetlanym obiektem (na przykład metadane, przyciski akcji)
- TREŚĆ WŁAŚCIWA – zasadnicza część zasobu (na przykład artykuł, film)

Panele są opcjonalne, używane są w zależności od potrzeb i nie we wszystkich widokach występują.

Aktywności oparte o Learning Battle Cards

- Beyond Routine - Aktywność grupowa wnosząca nowe pomysły do projektu
- New paths - generowanie pomysłów w trzyosobowych zespołach

Beyond Routine - Aktywność grupowa wnosząca nowe pomysły do projektu

Na wstępnym etapie projektowania procesu rozwojowego warto poszukać nowych, ciekawych pomysłów, które pomogą wyjść poza rutynę. Wykorzystanie Learning Battle Cards pozwoli spowodować, by członkowie zespołu projektowego poszukiwali pomysłów w dość szerokim zakresie metod rozwojowych. Karty spowodują poszerzenie wyobraźni dydaktycznej na moment generowania pomysłów.

W dalszym etapie pomysły są oceniane pod kątem projektu.

FILM

METODYKA E-LEARNING

Oceń: ☆☆☆☆☆ **Ulubione:** ♥

Data publikacji: 08.05.2016

Sekcja: Aktywności oparte o Learning Battle Cards

Tagi: blended learning, aktywność grupowa

Forma zaliczenia: Przeczytanie

Punkty za zaliczenie: 10

Data zaliczenia: Dowolna

Zaliczono: Nie

Oznacz jako zaliczone

Stopka

Stopka to klasycznie zebranie informacji o portalu, jego twórcach, pomocy technicznej. Zawiera również logotypy związane z finansowaniem projektu.

Strona główna

Strona główna Portalu ma nieco inną konstrukcję niż pozostałe strony.

Została zaprojektowana tak, by możliwie ułatwić orientację osobom korzystającym pierwszy raz z portalu jak również być wygodną dla osób, które często korzystają z portalu.

Zawartość strony głównej będzie ewaluowała w czasie projektu, wraz z rozwojem różnych obszarów lub rezygnacją z innych. Dlatego przyjęto dość elastyczną formę kafli wyróżniających poszczególne obszary portalu.

W projekcie uwzględniono również potrzebę prostoty, ponieważ z portalu mogą korzystać osoby w różnym wieku i z różnym obyciem w korzystaniu z komputera.

NAZWA PORTALU	Zaloguj się
Menu główne	Banner Informacyjny
	<div style="background-color: #c1e1c1; padding: 10px; text-align: center;">Dział Portalu</div> <div style="background-color: #c1e1c1; padding: 10px; text-align: center;">Dział Portalu</div> <div style="background-color: #c1e1c1; padding: 10px; text-align: center;">Dział Portalu</div> <div style="background-color: #c1e1c1; padding: 10px; text-align: center;">Dział Portalu</div> <div style="background-color: #c1e1c1; padding: 10px; text-align: center;">Dział Portalu</div> <div style="background-color: #c1e1c1; padding: 10px; text-align: center;">Dział Portalu</div> <div style="background-color: #c1e1c1; padding: 10px; text-align: center;">Dział Portalu</div> <div style="background-color: #c1e1c1; padding: 10px; text-align: center;">Dział Portalu</div>
	Stopka

Nagłówek / Menu główne / Stopka

Elementami niezmiennymi, czyli takimi, których zawartość nie zmienia się podczas przechodzenia na różne strony portalu są Nagłówek, Menu główne i Stopka. Pozostają takie same na stronie głównej jak i podstronach.

Banner Informacyjny

Banner informacyjny to obszar do zagospodarowania przez redakcję zgodnie z potrzebami chwili. Mogą tam się znaleźć zdjęcia, filmy, teksty. Zwykle stosowany jest do zwrócenia uwagi użytkowników na rzeczy, które wg redakcji są ważne w danym okresie.

Banner ma formę pokazu slajdów (może być też jeden slajd niezmienny).

Kafle Działów Portalu

Kafle działów portalu to graficznie wyróżnione formy odsyłające do poszczególnych podstron. Wskazane jest, by były zgodne z nawigacją w menu, jednak mogą również sięgać do istotnych części portalu, które są głębiej w menu głównym.

Kafle mają formę graficzną. W system wbudowane są kafle głównych funkcjonalności, ale redakcja może definiować nowe. Może też decydować, które są włączone.

Zawartość menu głównego

Menu główne jest częścią portalu, która organizuje informacje i funkcjonalności w nim zawarte.

Menu ma strukturę hierarchiczną. Istniejące opcje menu mogą być w razie potrzeby wyłączane przez Administratora portalu.

Zgodnie z zasadą partycypacyjności kolejność opcji oraz ich dokładne brzmienie jest ustalane w procesie uruchomienia Portalu dla konkretnego projektu.

Układ menu nie jest odzwierciedleniem modułów, które dostarcza portal, ale stanowi układ informacji optymalizowany pod kątem odbiorców.

Menu użytkownika portalu zawiera opcje:

Puls projektu

- **Kategoria wiadomości 1**
- **Kategoria wiadomości 2**
- ...

Kalendarz

Strefa wiedzy

- **Informatory**
- **Poradniki**
- **Ciekawostki**
- **Fakty i mity**
- **Kalkulatory**

Inicjatywy

Konkursy

Ogłoszenia

Szkolenia

Moje grupy

Paszport rozwoju

O Portalu

- Projekt „Nazwa projektu”
- Partnerzy
- Zespół
- Jak działa portal?
- Kontakt

Menu działa w ten sposób, że pokazuje tylko opcje dostępne dla roli jaką ma przeglądający użytkownik – na przykład nie wyświetli opcji Moje grupy dla osoby niezalogowanej.

Szczegółowo uprawnienia opisane są przy każdym z modułów funkcjonalnych portalu.

Menu funkcyjne

Pod menu głównym znajdują się dodatkowe opcje wynikające z funkcji jaką pełni w projekcie zalogowany użytkownik. Na przykład osoby uprawnione znajdą tam opcje dostępu do statystyk portalu.

Opcje dostępne dla poszczególnych grup użytkowników są opisane przy opisie uprawnień w poszczególnych modułach.

Dodatkową formą menu podręcznego są przyciski pojawiające się przy wybranych obiektach podczas ich wyświetlania (na przykład przycisk usuń pojawiający się tylko użytkownikom, którzy mają prawo do usunięcia przeglądanej zasobu).

Zintegrowana platforma blended learning

Mechanizmy blended learning zostały ściśle zintegrowane z innymi funkcjonalnościami portalu.

Integracja została osiągnięta przez zbudowanie uniwersalnych mechanizmów grup (moduł M03) i ścieżek szkoleniowych oraz zbudowanie narzędzi portalu w taki sposób, żeby można z nich było korzystać w ramach ścieżki szkoleniowej.

Ścieżka szkoleniowa blended learning

Ścieżka szkoleniowa blended learning to uporządkowana forma, w której w podziale na etapy znajdują się informacje, zasoby treści, aktywności. Osoba ucząca się może realizować ścieżkę w kolejności określonej przez twórcę ścieżki lub korzystać z elementów ścieżki wybierając dowolne jej zasoby (na przykład, żeby sobie coś powtórzyć).

Etapy ścieżki mogą być w danym momencie dostępne lub nie – dzięki temu nauczyciel lub trener może odkrywać kolejne etapy wraz z biegiem procesu szkoleniowego.

WIDOK: WIDOK ŚCIEŻKI SZKOLENIOWEJ

Nauczyciel lub trener chcący realizować procesy blended learning może:

- utworzyć e-szkolenie, czyli ścieżkę szkoleniową
- przydzielić ją wybranej grupie (lub kilku grupom)
- umieścić treści szkoleniowe
- wykorzystać mechanizmy angażowania wbudowane w portal w skali grupy

Aktywności ścieżki blended learning

W ramach ścieżki szkoleniowej nauczyciel może umieszczać zasoby, czyli różne treści/aktywności.

Każdy z zasobów ścieżki może być oznaczony jako „ukończony”, a w ścieżce wyświetlany jest pasek postępu, który pokazuje użytkownikowi jak dużo zasobów ze ścieżki już ukończył.

Ukończenie zasobu odbywa się:

- w wyniku zaznaczenia przez użytkownika, który uzna, że już się zapoznał z materiałem
- automatycznie dla zasobów typu Quiz, po osiągnięciu pozytywnego wyniku

TREŚĆ / AKTYWNOŚĆ	OPIS
Zasób wiedzy – artykuły, filmy, instruktaż, grafiki	Zasoby wiedzy to krótkie formy przekazujące określony zakres wiedzy. Mogą zawierać: <ul style="list-style-type: none"> • tekst • ilustracje • wideo • podcast audio
Quiz / Test	Quizy to formy sprawdzania wiedzy – składają się z pytań, na które odpowiada uczestnik kursu. W przypadku uzyskanego zadanego poziomu punktów Quiz zostaje zaliczony. Trener może wstawiać różnego rodzaju pytania (jednokrotnego wyboru, wielokrotnego wyboru, TAK/NIE)
Karta	Karty to specyficzne, bardzo krótkie formy przekazywania wiedzy w jednym z przewidzianych szablonów. Szablony pozwalają wyróżnić formą graficzną typ karty. Przewidziane szablony kart: <ul style="list-style-type: none"> • czy wiesz, że... • cytaty • fakty i mity • flashcards Opisy szablonów znajdują się w module Szablony treści M05
Forum / Ściana grupy	Forum w postaci tzw. wall, czyli podobne do ściany Facebooka. Mogą w nim umieszczać posty zarówno trenerzy jak i sami uczestnicy. Wpisy mogą być oznaczone flagą „lubię to”. Ściana opisana jest w opisie modułu Narzędzie pracy grupowej M03
Pytania do eksperta/trenera	Formularz umożliwiający zadanie pytania trenerowi lub ekspertowi. Trener ma miejsce na udzielenie odpowiedzi. Pytania i odpowiedzi dostępne są dla pozostałych uczestników kursu.

Zasoby grupy	<p>Miejsce, w którym trenerzy oraz uczestnicy kursu mogą wstawiać pliki, linki, krótkie teksty dostępne dla całej grupy.</p> <p>Pliki mogą być komentowane.</p> <p>Można to wykorzystać, żeby udostępnić uczestnikom jakiś plik (np. pdf, prezentację PowerPoint lub plik Excel). Można też zaprosić uczestników szkolenia do wstawiania tam plików – na przykład zadań domowych.</p>
Obszar sesji stacjonarnej	<p>Obszar sesji stacjonarnej to ekran, na którym dostępne są informacje o wydarzeniu stacjonarnym (na przykład warsztacie).</p> <p>Można też umieścić w nim pliki, zdjęcia i materiały z warsztatu (na przykład zdjęcia flipchartów).</p>
Indywidualny Plan Działania	<p>Lista to do (rzeczy do zrobienia), którą trener może przygotować dla uczestników szkolenia.</p> <p>Uczestnicy szkolenia mogą odznaczać co już uważają za zrobione.</p> <p>Uczestnicy mogą dopisywać do listy własne zadania indywidualizując listę.</p> <p>Trener może udostępnić pustą listę – wtedy uczestnicy budują sami swoje indywidualne plany działania. Wykorzystywany jest mechanizm Checklista M12</p>
Film interaktywny	<p>Materiał wideo, w którym trener może zamieszczać własne elementy (chmurki, teksty, pytania, przekierowania do innego miejsca w filmie) za pomocą intuicyjnego edytora tworząc w ten sposób film interaktywny.</p> <p>Elementy wstawiane są w film w wybranej przez trenera sekundzie i mogą powodować zatrzymanie filmu (choć nie muszą).</p>
Zadanie wdrożeniowe	<p>Zadanie, którego wykonanie sprawdzane jest poza platformą (np. prezentacja przez uczestników jakiegoś tematu). Trener może przydzielić ręcznie liczbę punktów każdej z osób. Może też oznaczyć zadanie jako wykonane przez uczestnika.</p>
Punktacja i odznaki	<p>Trener może przydzielać za realizację różnych zadań punkty, które zbierane są w profilu użytkownika.</p> <p>Dodatkowo trener może zdefiniować odznakę składającą się z emblematu graficznego, nazwy i opisu, którą otrzymują osoby, które ukończyły kurs.</p> <p>Punktacja i odznaki opisane są dokładniej w opisie modułu Grywalizacja M16</p>

Konkurs	<p>Trener może ogłosić konkurs wykorzystując mechanizmy portalu.</p> <p>Wyniki osiągnięte w konkursie mogą być wpisane przez trenera jako punkty (podobnie jak w zadaniu wdrożeniowym).</p> <p>Mechanizm działania konkursów opisany jest przy module Kreator konkursów M14</p>
Ankieta	<p>Trener może zbudować ankietę wśród uczestników szkolenia.</p> <p>Opis mechanizmu ankiety w module Ankietowanie M07</p>

Rezultaty szkolenia blended learning – pozytywne wzmocnienie

Integracja platformy blended learning obejmuje również moduł **Grywalizacji M16**, który pozwala utrwalić wyniki szkolenia i przez to dać osobie uczącej większą satysfakcję.

Trener / nauczyciel może:

- określać punkty przyznawane za zasoby ścieżki
- nadawać osiągnięcia i odznaki w trakcie szkolenia w powiązaniu z wynikami ucznia (quiz, ukończenie szkolenia, zadania wdrożeniowe)
- wystawiać e-dyplomy związane ze szkoleniem
- wystawiać elektroniczne certyfikaty za ukończenie szkolenia

Użyte narzędzia grywalizacji wzmocniają profil użytkownika (tzw. paszport rozwoju), dzięki czemu ich efekty nie znikają po zakończeniu szkolenia.

Dodatkowo podczas szkolenia prowadzony jest ranking wewnętrzny szkolenia obejmujący punktację i osiągnięcia zdobyte w ramach procesu szkoleniowego. Punkty, osiągnięcia, odznaki dotyczące szkolenia blended learning są widoczne dla osób uczących się, co pozwala im śledzić własne postępy w realizacji szkolenia.

Moduł: Puls projektu / Aktualności (M01)

Obszar umożliwiający promocję

Obszar informacyjny pozwalający na

Portal pozwoli na łatwe i przejrzyste informowanie użytkowników o obecnie prowadzonych działaniach, zamieszczanie relacji z minionych wydarzeń oraz ważnych w danym momencie treści. Foto-relacje dokumentujące aktywności beneficjentów mogą znacznie wzmocnić atrakcyjność udziału w przedsięwzięciach. Moduł generuje swojego rodzaju stream Aktualności, zwany Pulsem Projektu.

Puls projektu będzie dostępny na stronie głównej portalu dla wszystkich użytkowników, również niezalogowanych.

Informacje będą widoczne w kolejności „od najnowszych”, czyli będą tworzyły swoisty zestaw aktualności – stąd nazwa Puls projektu.

Mechanizmy portalu będą umożliwiały kategoryzowanie artykułów, co pozwoli użytkownikom wyfiltrować te treści, które należą do interesującej użytkownika kategorii. Kategorie będą dodawane przez redakcję wraz z potrzebami.

Niektóre moduły będą mogły publikować wiadomości w Pulsie projektu (np. informacje o inicjatywach). Jest to opisane w opisie tych modułów.

Publikowanie w Pulsie projektu jest procesem dwuetapowym:

- autor opracowuje treść i oznacza jako gotowa do publikacji
- redaktor akceptuje treść do publikacji

Zalogowani użytkownicy mogą oznaczać treści flagą „Lubię to”, mogą komentować, dodawać do zbioru swoich Ulubionych wiadomości.

Podstawowe obiekty

WIADOMOŚĆ – treść pulsu projektu w formie artykułu

KATEGORIA WIADOMOŚCI – oznaczenie wskazujące do jakiej kategorii zalicza się wiadomość.

Przewidujemy kategorie: Wydarzenia, Konkursy, Nowe treści, Inicjatywy itp. Portal powinien umożliwiać zmianę istniejących i dodawanie nowych kategorii przez redakcję.

POLUBIENIE – flaga dostępna dla zalogowanych użytkowników umożliwiająca oznaczenie treści jako „lubianej”.

PRZECZYTANE – flaga dostępna dla zalogowanych użytkowników umożliwiająca automatyczne oznaczenie wiadomości jako przeczytana po wejściu w pełny widok treści przez tego użytkownika.

ULUBIONE – flaga dostępna dla zalogowanego użytkownika umożliwiająca oznaczenie wiadomości jako ulubionej – i przez to wyświetlenie jej na liście ulubionych treści.

GOTOWE DO PUBLIKACJI – flaga stawiana przez autora wiadomości dla oznaczenia wiadomości jako gotowej do publikacji (jest to informacja dla redaktora, który może umieścić wiadomość na portalu)

Role użytkowników i uprawnienia

W tym module uprawnienia są przyporządkowane do standardowych ról.

	NIEZALOGOWANY	ZALOGOWANY	AUTOR	REDAKTOR
może przeglądać listę wiadomości	TAK	TAK	TAK	TAK

może ograniczyć przeglądanie do wybranej kategorii	TAK	TAK	TAK	TAK
może wejść w pełny widok wiadomości	TAK	TAK	TAK	TAK
może ograniczyć przeglądanie wiadomości do oznaczonych jako ulubione		TAK	TAK	TAK
może oznaczyć wiadomość jako ulubioną		TAK	TAK	TAK
może oznaczyć wiadomość flagą „lubię to”		TAK	TAK	TAK
Ma dostęp do ekranu „Moje wiadomości” pokazującego wiadomości jego autorstwa			TAK	
Może edytować wiadomość			TAK (tylko swoje)	TAK
Może oznaczać wiadomość flagą GOTOWE DO PUBLIKACJI			TAK (tylko swoje)	TAK
Może usuwać wiadomość				TAK
Może dodawać nową wiadomość				TAK
Ma dostęp do ekranu zarządzania wiadomościami				TAK
Może zmieniać status opublikowania wiadomości				TAK

Struktury danych

WIADOMOŚĆ

Nazwa pola	Rodzaj pola	Uwagi
NID	Liczba całkowita	Identyfikator węzła nadawany przez system
Tytuł	Tekst	
Ilustracja	Obraz	
Treść	Długi tekst z wprowadzeniem	
Powiązany Zasób	Referencja do zasobu (M)	
Kategoria	Referencja do kategorii	Przy dodawaniu powinny się wyświetlić istniejące kategorie
Plik multimedialny	Plik audio lub wideo	
Załącznik	Plik załącznika (M)	
Forma wyróżnienia	Wybór z dostępnych opcji	Wybór jednej z form wyglądu zdefiniowanej w aplikacji

KATEGORIA

Nazwa pola	Rodzaj pola	Uwagi
NID	Liczba całkowita	Identyfikator węzła nadawany przez system
Nazwa kategorii	Tekst	
Ilustracja	Obraz	Ikona wyświetlana przy kategorii
Treść	Długi tekst	Opis wyświetlany w tooltip

Widoki

Lista wiadomości

Lista wiadomości pokazuje wiadomości posortowane zgodnie z datą publikacji od najnowszych.

Ekran pokazuje listę kategorii w postaci przycisków z nazwami kategorii umożliwiającymi wyfiltrowanie tylko wiadomości z wybranej kategorii.

Wiadomości prezentowane są za pomocą zajawek. Kliknięcie zajawki powoduje otwarcie pełnego widoku wybranego zasobu.

Pager po 12 wiadomości.

WIDOK: LISTA WIADOMOŚCI

Zajawka Wiadomości wyświetlona jest w postaci karty i zawiera:

- Oznaczenie kategorii Wiadomości
- Ilustrację wiadomości
- Tytuł
- Fragment treści
- Datę publikacji
- Oznaczenie czy wiadomość przeczytana – zrealizowaną poprzez pogrubienie fragmentu treści dla nieprzeczytanych wiadomości
- Liczbę polubień

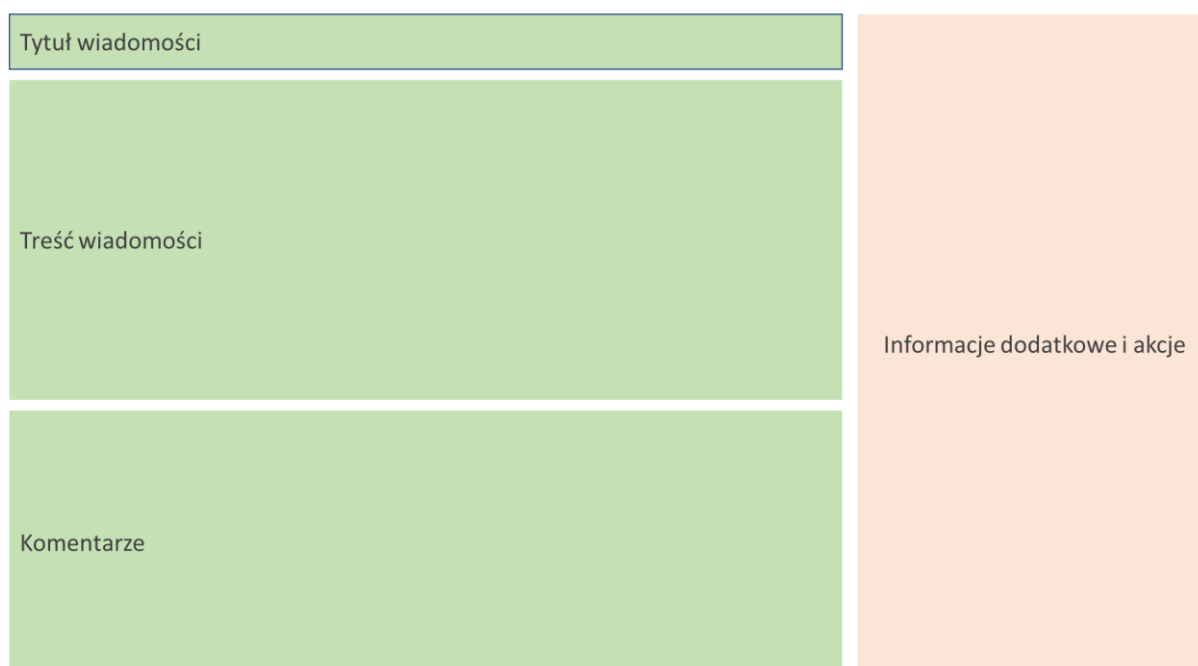
Pełny widok wiadomości

Pełny widok wiadomości prezentuje na jednym ekranie całą treść oraz elementy związane z interakcjami użytkownika z wiadomością.

Informacje wyświetlane są w dwóch obszarach (kolumnach):

- Obszar główny – zawierający tytuł, treść zasobu oraz komentarze
- Kolumna informacji i akcji – zawierająca informacje dodatkowe oraz przyciski akcji dotyczących zasobu dostępnych dla użytkownika.

WIDOK: PEŁNY WIDOK WIADOMOŚCI

Dla Wiadomości dostępne są następujące elementy w obszarze informacji i akcji:

- kategoria zasobu
- data publikacji
- autor
- informacja ile osób polubiło zasób
- przycisk polubienia zasobu
- przycisk dodania zasobu do Ulubionych (oznaczenia flagą Ulubione)

Ekran „Moje wiadomości”

Ekran moje wiadomości wygląda tak samo jak Lista wiadomości, jednak wyświetlane są tylko wiadomości oznaczone przez użytkownika flagą „Ulubione”.

Ekran zarządzania wiadomościami (redakcja)

Ekran zarządzania wiadomościami dostępny jest dla redaktorów i zawiera listę wiadomości w postaci schematu widoku TABELA ZARZĄDZANIA.

Tabela zawiera kolumny:

- Kategorię wiadomości
- Tytuł wiadomości
- Data publikacji
- Autor
- Oglądalność – liczba osób, które weszły w pełny widok wiadomości
- Liczbę polubień
- Status (publikowane / nieopublikowane) – kliknięcie statusu zmienia jego stan
- Stan flagi GOTOWE DO PUBLIKACJI – kliknięcie zmienia stan
- Przycisk edycji – kieruje do formularza edycji zasobu

Ponad tabelą znajduje się zestaw filtrów umożliwiający ograniczenie zbioru wyświetlanych artykułów według:

- Fragmentu tytułu
- Kategorii
- Autora
- Statusu

Ponad widokiem znajduje się przycisk „Dodaj wiadomość” kierujący do formularza dodania wiadomości.

Ekran zarządzania wiadomościami (autor) – Moje treści

Ekran taki sam jak analogiczny ekran dla redaktora z następującymi zmianami:

- wyświetlane są tylko wiadomości autorstwa zalogowanego użytkownika
- w filtrach nie ma pola autor
- w tabeli pole status nie jest aktywne (nie umożliwia zmiany statusu)

Ekran edycji wiadomości

Ekran edycji wiadomości, czyli formularz umożliwiający wstawianie danych do pól przewidzianych w strukturze danych wiadomości.

Moduł: Informatory (M02)

Funkcje informacyjne portalu

Na portalu dostępne będą zebrane informacje praktyczne dotyczące kluczowych zagadnień w formie informatorów. Informator to zestaw różnych informacji dotyczących ważnego zagadnienia (na przykład dostępnych form pomocy).

Moduł umożliwi tworzenie uporządkowanych zbiorów informacji na jeden temat (np. Bilansu kompetencji) pokazanych w atrakcyjnej formie.

Informatory będą dostępne dla wszystkich użytkowników portalu, jednak ich dostępność będzie mogła być ograniczana do wybranej grupy zalogowanych użytkowników.

Informacje będą widoczne w postaci wirtualnych okładek informatorów, po kliknięciu w które użytkownik będzie mógł przeglądać kolejne, uporządkowane rozdziały informatora. W ten sposób informator będzie podobny do elektronicznej książeczki na wybrany temat.

Publikowanie informatorów jest procesem dwuetapowym:

- autor opracowuje treść i oznacza jako gotową do publikacji
- redaktor akceptuje treść do publikacji

Każdy informator będzie miał przypisanego opiekuna (lub kilku). Są to osoby, które mogą udzielać odpowiedzi na pytania związane z tematem tego informatora.

Przy każdym informatorze będzie dostępna możliwość zadawania pytań, na które odpowiedzi będą udzielane przez opiekuna.

Zalogowani użytkownicy będą mogli dodawać Informator do swoich Ulubionych zasobów.

Podstawowe obiekty

INFORMATOR – zasób informacyjny zawierający informacja na zadany temat.

ROZDZIAŁ – wyróżniona część informatora

POLUBIENIE – flaga dostępna dla zalogowanych użytkowników umożliwiająca oznaczenie treści jako „lubianej”.

PRZECZYTANE – flaga dostępna dla zalogowanych użytkowników umożliwiająca automatyczne oznaczenie treści jako przeczytana po wejściu w pełny widok treści przez tego użytkownika.

ULUBIONE – flaga dostępna dla zalogowanego użytkownika umożliwiająca oznaczenie informatora jako ulubionego – i przez to wyświetlenie jej na liście ulubionych treści.

GOTOWE DO PUBLIKACJI – flaga stawiana przez autora wiadomości dla oznaczenia Informatora jako gotowego do publikacji (jest to informacja dla redaktora, który może umieścić informator na portalu)

Role użytkowników i uprawnienia

W tym module uprawnienia są przyporządkowane do standardowych ról.

	NIEZALOGOWANY	ZALOGOWANY	AUTOR/ OPIEKUN	REDAKTOR
może przeglądać listę informatorów	TAK udostępnione publicznie	TAK udostępnione publicznie i w jego grupie	TAK udostępnione publicznie, w jego grupie i jego autorstwa	TAK
może wejść w pełny widok informatora	TAK	TAK	TAK	TAK
może ograniczyć przeglądanie wiadomości do oznaczonych jako ulubione		TAK	TAK	TAK
może oznaczyć wiadomość jako ulubioną		TAK	TAK	TAK
może oznaczyć wiadomość flagą „lubię to”		TAK	TAK	TAK
Może zadawać pytania opiekunowi Informatora		TAK	TAK	TAK
Ma dostęp do ekranu „Moje informatory” pokazującego informatory jego autorstwa			TAK	
Może edytować informator			TAK (tylko swoje)	TAK
Może oznaczać informator flagą GOTOWY DO PUBLIKACJI			TAK (tylko swoje)	TAK
Może przeglądać pytania zadane opiekunom			TAK (dla swoich informatorów)	TAK
Może odpowiadać na pytania do Opiekunów			TAK (dla swoich informatorów)	TAK
Może usuwać Informator				TAK
Może dodawać nowy informator				TAK
Ma dostęp do ekranu zarządzania informatorami				TAK
Może zmieniać status opublikowania informatora				TAK
Może przydzielać Informator do grupy				TAK

Struktury danych

INFORMATOR

Nazwa pola	Rodzaj pola	Uwagi
NID	Liczba całkowita	Identyfikator węzła nadawany przez system
Tytuł	Tekst	
Wprowadzenie	Długi tekst	Krótki opis na okładkę czego dotyczy Informator

Ilustracja	Obraz na okładkę	
------------	------------------	--

ROZDZIAŁ

Nazwa pola	Rodzaj pola	Uwagi
NID	Liczba całkowita	Identyfikator węzła nadawany przez system
Tytuł	Tekst	
Ilustracja	Obraz nagłówkowa	
Informator ID	Referencja do węzła Informator	
Treść	Długi tekst z wprowadzeniem	
Powiązany Zasób	Referencja do zasobu (M)	
Plik multimedialny	Plik audio lub wideo	
Załącznik	Plik załącznika (M)	
Forma wyróżnienia	Wybór z dostępnych opcji	Wybór jednej z form wyglądu zdefiniowanej w aplikacji

Widoki

Lista Informatorów

Lista wiadomości pokazuje Informatory dostępne dla użytkownika w postaci kart.

Informatory prezentowane są za pomocą zajawek tzw. okładek. Kliknięcie zajawki powoduje otwarcie pełnego widoku wybranego zasobu.

Pager po 12 elementów.

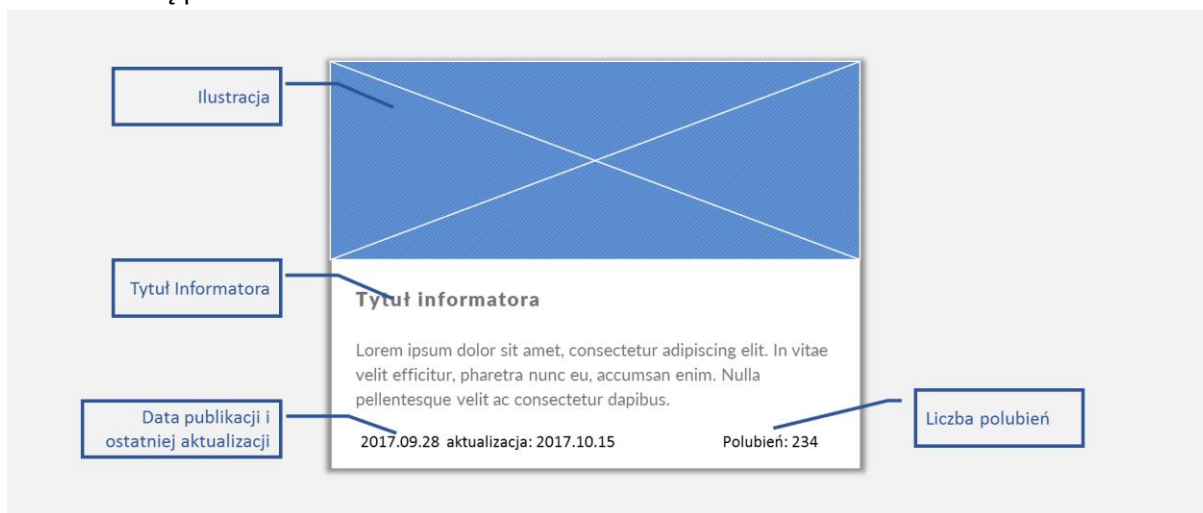
WIDOK: LISTA INFORMATORÓW

Zajawka okładka Informatora	Zajawka okładka Informatora	Zajawka okładka Informatora	Zajawka okładka Informatora
Zajawka okładka Informatora	Zajawka okładka Informatora	Zajawka okładka Informatora	Zajawka okładka Informatora
Zajawka okładka Informatora	Zajawka okładka Informatora	Zajawka okładka Informatora	Zajawka okładka Informatora

Zajawka Wiadomości wyświetlona jest w postaci karty i zawiera:

- Ilustrację okładki Informatora
- Tytuł
- Wprowadzenie
- Datę publikacji i ostatniej aktualizacji
- Liczbę polubień

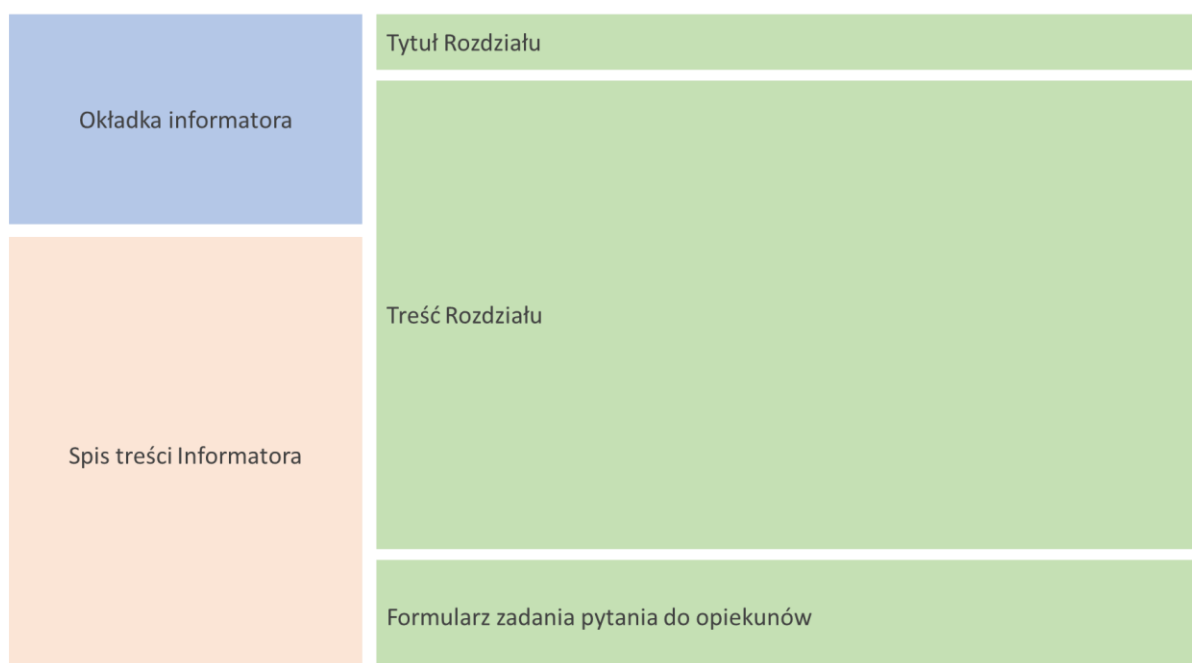
Pełny widok Informatora

Pełny widok wiadomości prezentuje na jednym ekranie całą treść oraz elementy związane z interakcjami użytkownika z wiadomością.

Informacje wyświetlane są w dwóch obszarach (kolumnach):

- Obszar główny – zawierający tytuł, treść zasobu oraz komentarze
- Kolumna informacji i akcji – zawierająca informacje dodatkowe oraz przyciski akcji dotyczących zasobu dostępnych dla użytkownika.

WIDOK: PEŁNY WIDOK INFORMATORA

Po lewej stronie Informatora znajdują się dwa obszary:

- Okładka informatora – zawierająca ilustrację, tytuł informatora, daty publikacji i ostatniej aktualizacji oraz przyciski polubienia, dodania zasobu do Ulubionych
- Spis treści informatora – składa się z aktywnych linków do poszczególnych rozdziałów informatora

Po prawej stronie znajdują się obszary z:

- tytułem rozdziału
- właściwą treścią rozdziału
- formularzem umożliwiającym zadanie pytania dotyczącego rozdziału opiekunowi

Ekran „Moje informatory”

Ekran Moje informatory wygląda tak samo jak Lista informatorów, jednak wyświetlane są tylko wiadomości oznaczone przez użytkownika flagą „Ulubione”.

Ekran zarządzania Informatorami (redakcja)

Ekran zarządzania wiadomościami dostępny jest dla redaktorów i zawiera listę Informatorów w postaci schematu widoku TABELA ZARZĄDZANIA.

Tabela zawiera kolumny:

- Tytuł Informatora
- Data publikacji
- Data ostatniej aktualizacji
- Autor
- Oglądalność – liczba osób, które weszły w pełny Informatora
- Liczba polubień
- Status (publikowane / nieopublikowane) – kliknięcie statusu zmienia jego stan
- Stan flagi GOTOWE DO PUBLIKACJI – kliknięcie zmienia stan
- Przycisk edycji – kieruje do formularza edycji węzła informatora

Ponad tabelą znajduje się zestaw filtrów umożliwiający ograniczenie zbioru wyświetlanych Informatorów według:

- Fragmentu tytułu
- Autora
- Statusu

Ponad widokiem znajduje się przycisk „Dodaj Informator” kierujący do formularza dodania nowego Informatora.

Ekran zarządzania Informatorami (autor) – Moje Informatory

Ekran taki sam jak analogiczny ekran dla redaktora z następującymi zmianami:

- wyświetlane są tylko wiadomości autorstwa zalogowanego użytkownika
- w filtrach nie ma pola autor
- w tabeli pole status nie jest aktywne (nie umożliwia zmiany statusu)

Ekran edycji Informatora

Ekran edycji wiadomości, czyli formularz umożliwiający wstawianie danych do pól przewidzianych w strukturze danych Informatora oraz jego rozdziałów.

Moduł: Narzędzie do pracy grupowej (M03)

Forum grupy, współdzielenie plików, kalendarza

Narzędzie pracy grupowej to moduł portalu, który będzie szeroko wykorzystywany w różnych kontekstach na przykład przez trenerów, którzy będą realizowali szkolenia blended learning, przez nauczycieli, którzy będą stosowali Portal do uczenia uczniów jak również przez liderów inicjatyw do pracy grupowej nad realizacją inicjatywy.

Moduł może być różnie nazywany w zależności od zastosowania – może być forum grupy, obszarem współdzielenia plików, wymiany opinii, obszarem grupy e-learning itp.

W ramach modułu przewidziano możliwość dzielenia zalogowanych użytkowników na grupy, przy czym podział ten oparty jest na następujących założeniach:

- Użytkownik może należeć do wielu grup (np. szkoleniowych, inicjatywnych).
- W ramach grupy użytkownik może być w roli lidera lub członka grupy. W zależności od roli ma różne uprawnienia w zakresie danej grupy.
- Grupa może mieć wielu liderów i wielu członków.

Struktura grup umożliwia elastyczne tworzenie grup i przypisywanie do niej osób. Po utworzeniu grupy jej członkowie i liderzy otrzymują zestaw funkcjonalności pracy grupowej umożliwiający współpracę, wymienianie się informacjami, umieszczanie plików, wyznaczanie wspólnych zadań.

Moduł pracy grupowej jest zintegrowany z innymi modułami w ten sposób, że obszar grupy jest tworzony automatycznie dla niektórych funkcjonalności portalu, na przykład dla nowego szkolenia lub nowej inicjatywy.

Podstawowe obiekty

GRUPA – zbiór użytkowników z przydzielonymi rolami w ramach grupy

LIDER GRUPY – użytkownik mający uprawnienia LIDERA w ramach grupy

CZŁONEK GRUPY – użytkownik mający uprawnienia CZŁONKA GRUPY w ramach grupy

ELEMENT NADRZĘDNY – obiekt typu szkolenie, inicjatywa, dla którego grupa została stworzona (nie jest wymagany)

OBSZAR GRUPY – ekran zbierający informacje dotyczące grupy (pliki grupy, ścianę, checklistę)

REPOZYTORIUM PLIKÓW GRUPY – zbiór plików widocznych tylko dla członków i liderów grupy

ŚCIANA GRUPY – nowoczesna forma forum z informacjami umieszczanymi przez członków i liderów grupy

CHECKLISTA GRUPY – lista zadań dostępna dla członków grupy z możliwością odznaczenia przez lidera co już jest zrobione

Role użytkowników i uprawnienia

W tym module uprawnienia są specyficzne dla modułu.

Wszystkie uprawnienia dotyczą osób zalogowanych.

	CZŁONEK GRUPY (w ramach grupy)	LIDER (w ramach grupy)	ZARZĄDZAJĄCY GRUPAMI
może przeglądać Obszar Grupy	TAK	TAK	TAK

może czytać i publikować na ścianie grupy	TAK	TAK	
może przeglądać informacje i pliki w grupie	TAK	TAK	TAK
może umieszczać informacje i pliki w grupie		TAK	TAK
ma dostęp do ekranu „Moje grupy”	TAK	TAK	
Może generować wpisy checklisty grupy		TAK	TAK
Może zarządzać informacjami i plikami grupy (edycja, usuwanie, tworzenie)		TAK	TAK
Może przeglądać informacje dotyczące aktywności w grupie		TAK	TAK

Struktury danych

GRUPA

Nazwa pola	Rodzaj pola	Uwagi
NID	Liczba całkowita	Identyfikator węzła nadawany przez system
Nazwa grupy	Tekst	
Ilustracja	Obraz	Emblemat grupy
Opis grupy	Długi tekst z wprowadzeniem	
Element nadrzędny	Referencja do zasobu (S)	Element nadrzędny powiązany z grupą: <ul style="list-style-type: none"> • szkolenie • inicjatywa
Kategoria grupy	Referencja do kategorii	Przy dodawaniu powinny się wyświetlić istniejące kategorie

KATEGORIA GRUPY

Nazwa pola	Rodzaj pola	Uwagi
NID	Liczba całkowita	Identyfikator węzła nadawany przez system
Nazwa kategorii	Tekst	
Ilustracja	Obraz	Ikona wyświetlana przy kategorii
Treść	Długi tekst	Opis wyświetlany w tooltip

PLIK GRUPY

Nazwa pola	Rodzaj pola	Uwagi
NID	Liczba całkowita	Identyfikator węzła nadawany przez system
Nazwa zasobu plikowego	Tekst	
Plik	Plik	

ŚCIANA GRUPY

Nazwa pola	Rodzaj pola	Uwagi
NID	Liczba całkowita	Identyfikator węzła nadawany przez system
Nazwa ściany	Tekst	Nazwa dziedziczona po nazwie grupy z przedrostkiem „Ściana:”

Komentarze	Komentarze	Komentarze będące wpisami członków i liderów grupy powiązane z ich autorami
------------	------------	---

Dodatkowo Grupa korzysta ze struktur danych innych modułów w ramach integracji:

- moduł Checklisty

Widoki

Obszar grupy

Ekran pokazujący wszystkie elementy dostępne dla użytkowników grupy:

- nazwa grupy, emblemat grupy
- lider (lub liderzy)
- członkowie grupy
- ściana grupy
- pliki grupy
- checklista grupy

Ekran, dla lepszej przejrzystości, zawiera swoje własne zakładki dzielące informacje na ekrany podrzędne.

Lider ma dostępne dodatkowe menu związane z zarządzaniem działaniem grupy.

Funkcjonalności dostępne w poszczególnych zakładkach:

ŚCIANA GRUPY

Widok ściany grupy pokazuje kolejne wpisy członków grupy (miniatura zdjęcia, imię i nazwisko, data wpisu, treść wpisu). Liczba wyświetlanych wpisów ograniczona jest do 50. Pozostałe dostępne dzięki pagerowi.

Na samej górze dostępne jest pole umożliwiające nowy wpis użytkownika przeglądającego widok.

PLIKI GRUPY

Widok pokazuje listę plików załączonych do grupy w kolejności od najnowszej.

Przy każdym pliku znajduje się nazwa, opis, data dodania, osobę, która dodała oraz ikonę wskazującą typ pliku (pdf, docx, xlsx, pptx).

Kliknięcie umożliwia otwarcie lub pobranie pliku.

CHECKLISTA GRUPY

Widok zawiera listę zadań posortowanych wg ważności z checklisty grupy. Wyświetlana jest nazwa zadania oraz oznaczenie graficzne, czy zadanie jest już zamknięte (wykonane). Liderzy grupy mają dodatkowo przycisk umożliwiający zmianę stanu zadania (wykonane / nie wykonane)

Ekran moje grupy

Wyświetla informacje o grupach, do których należy użytkownik. Grupy wyświetlane są w postaci zajawek (format karty), które zawierają informacje:

- nazwa grupy
- nazwa elementu nadrzędnego
- emblemat grupy
- liczba członków (wraz z liderami)
- informacja czy użytkownik jest liderem

- przycisk przejścia do obszaru grupy lub elementu nadrzędnego (jeśli grupa ma taki element)

Lista grup pokazuje karty posortowane alfabetycznie.

Pager po 12 grup.

Ekran zarządzania grupami

Ekran zarządzania grupami dostępny jest dla osób mających uprawnienia zarządzania grupami (patrz role) i zawiera listę grup w postaci schematu widoku TABELA ZARZĄDZANIA.

Tabela zawiera kolumny:

- Nazwa grupy
- Nazwa elementu nadrzędnego
- Kategoria grupy
- Liczba członków
- Przycisk zarządzania członkami i liderami grupy
- Lista liderów
- Przycisk edycji – kieruje do formularza edycji grupy
- Przycisk usunięcia grupy i przycisk wyłączenia grupy

Ponad tabelą znajduje się zestaw filtrów umożliwiający ograniczenie zbioru wyświetlanych grup według:

- Fragmentu nazwy
- Kategorii grupy
- Autora
- Statusu

Ponad widokiem znajduje się przycisk „Dodaj grupę” kierujący do formularza dodania grupy.

Ekran edycji grupy

Ekran edycji grupy, czyli formularz umożliwiający wstawianie danych do pól przewidzianych w strukturze danych grupy.

Ekran zarządzania zasobami grupy

Widok w postaci TABELI ZARZĄDZANIA pokazujący zasoby grupy. Pokazana nazwa zasobu, autor, rodzaj zasobu. Dostępne przyciski edycji i usuwania zasobów.

Na górze ekranu dostępny przycisk dodania nowego zasobu do grupy.

Pager – 50 zasobów. Filtry kontekstowe – nazwa, autor, typ zasobu.

Ekran moderacji komentarzy

Ekran wyświetlający w postaci TABELI ZARZĄDZANIA komentarze umieszczone przez członków grupy – umożliwiający usuwanie komentarzy.

Moduł: Kalendarz (M04)

Terminarz spotkań, kalendarz wydarzeń i terminów

Moduł kalendarza umożliwia przeglądanie danych o ważnych datach w formie kalendarza.

Wydarzenia umieszczane w kalendarzu mogą być generowane na wiele sposobów – również w integracji z pozostałymi modułami. W kalendarzu mogą wystąpić: ważne daty wpisywane przez redakcję, daty szkoleń, do których przypisany jest użytkownik.

Użytkownik ma również swój obszar kalendarza, w którym może sam umieszczać wpisy widoczne tylko dla niego.

Każdy użytkownik widzi wydarzenia, które mu są udostępnione:

- w ramach portalu (np. ogłoszenia o wydarzeniach umieszczone przez redakcję),
- w ramach grupy (np. przez lidera grupy, do której użytkownik należy),
- własne (umieszczone przed siebie).

Kalendarz pokazuje wydarzenia w formie przyjętej do wizualizacji kalendarzy – dostępne są widoki roku, miesiąca, tygodnia i dnia.

Podstawowe obiekty

KALENDARZ – zbiór informacji o wydarzeniach wyświetlanych

WYDARZENIE – informacja w formie wpisu kalendarza opisująca wydarzenie z wyznaczonym początkiem i opcjonalnie końcem wydarzenia.

Role użytkowników i uprawnienia

W tym module uprawnienia odnoszą się do ról zdefiniowanych w innych modułach.

	NIEZALOGOWANY UŻYTKOWNIK	ZALOGOWANY UŻYTKOWNIK	LIDER (w ramach grupy)	REDAKCJA
Przeglądanie wpisów kalendarza Portalu	TAK	TAK		
Dodawanie, usuwanie, edycja wydarzeń do swojego kalendarza		TAK		
Dodawanie, usuwanie, edycja wydarzeń do kalendarza grupy			TAK	TAK
Dodawanie, usuwanie, edycja wydarzeń do kalendarza całego portalu				TAK

Struktury danych

WYDARZENIE

Nazwa pola	Rodzaj pola	Uwagi
NID	Liczba całkowita	Identyfikator węzła nadawany przez system

Nazwa wydarzenia	Tekst	
Ilustracja	Obraz	Obraz ilustrujący wydarzenie
Opis wydarzenia	Długi tekst z wprowadzeniem	
Data rozpoczęcia	Data + godzina	
Data zakończenia	Data + godzina	
Grupa	Referencja do encji GRUPA	
Rodzaj	Identyfikator rodzaju	Identyfikator wskazujący czy wpis jest widoczny publicznie (dla wszystkich użytkowników)

Widoki

Widok kalendarza

Widok pokazujący kalendarz z możliwością przełączenia się na warianty:

- rok
- miesiąc
- tydzień
- dzień

W każdym z widoków ekran jest podzielony na obszary – na przykład w widoku miesiąca są prostokąty reprezentujące dni.

Wydarzenia kalendarza umieszczone są w obszarach odpowiadających terminom poszczególnych wydarzeń w postaci skrótowych wpisów (fragment nazwy wydarzenia). Kliknięcie na wydarzenie udostępnia widok wpisu kalendarza.

Widok wpisu kalendarza

Widok wpisu kalendarza udostępnia szczegółowe informacje o wydarzeniu na osobnym ekranie.

Widok pokazuje:

- nazwa wydarzenia
- ilustracja
- opis wydarzenia
- datę rozpoczęcia
- datę zakończenia

Ekran edycji wpisu kalendarza

Ekran udostępniający formularz umożliwiający dodanie lub edycję wydarzenia.

Moduł: Szablony treści (M05)

Materiały szkoleniowe, popularyzatorskie, promocja

Moduł szablonów treści służy do zbudowania atrakcyjnych, formatów dla treści merytorycznych.

Szablon to uporządkowana struktura treści zawierająca charakterystyczne dla formatu pola oraz ciekawy, infograficzny sposób ich pokazania. Sposób pokazania jest dostosowany do rodzaju treści tak, by podkreślił jej charakter.

Szablony umożliwiają bardzo łatwe publikowanie atrakcyjnych graficznie, czytelnych treści przez osoby, które nie chcą koncentrować się na formie. W prosty sposób można uzyskać prosty efekt.

Sposób działania następujący:

- użytkownik wybiera format
- uzupełnia informacje pól charakterystycznych dla formatu
- ustawia parametry formatu (jeśli są przewidziane)
- zapisuje zasób

Zasoby utworzone za pomocą szablonów treści mogą być wykorzystywane przez inne moduły: w lekcjach blended learning, bazie wiedzy i w pulsie portalu.

Podstawowe obiekty

DEFINICJA FORMATU – zbiór informacji o polach formatu oraz stylizacji.

SZABLON – rodzaj zawartości zawierający wszystkie pola potrzebne do utworzenia treści wg wybranego formatu.

Wbudowane szablony

W systemie zbudowane są gotowe szablony:

CZY WIESZ, ŻE

Format umożliwiający prezentację ciekawostki w ciekawy sposób. Opracowany z myślą o krótkim tekście oraz ilustracji. Użytkownik może zarówno wybrać ilustrację wyświetloną obok tekstu, jak i ilustrację tła całego zasobu. Może też zmieniać kolor tła zasobu. Użytkownik może zmieniać wysokość i szerokość karty, na której wyświetlany jest zasób tego szablonu.

PRAWDA CZY MIT

Format umożliwiający wyświetlenie krótkiego tekstu, stwierdzenia wraz z opisem.

Po przyciśnięciu przycisku „Sprawdź” pokazuje się wyróżniona graficznie informacja czy stwierdzenie jest prawdziwe, czy jest tylko mitem oraz tekst wyjaśnienia, który można rozwinąć jeśli jest długi.

Użytkownik może zmieniać wysokość i szerokość karty, na której wyświetlany jest zasób tego szablonu.

FLASHCARDS

Flashcards to format umożliwiający zbudowanie wielu „karteczek”, które użytkownik może sobie przeglądać. Wirtualne karteczki mogą zawierać tekst, grafikę, wideo i audio.

Karteczki zawierają treści krótkie i konkretne. Można je przeglądać (animowany efekt podkreślający analogię do karteczek papieru).

Użytkownik może zmieniać wysokość i szerokość karty, na której wyświetlany jest zasób tego szablonu.

CYTAT

Format umożliwiający wpisanie cytatu. Podkreśla formą graficzną to, że jest to cytat.

Autor może użyć jako tła koloru lub obrazka.

Można też zilustrować cytat ilustracją wyświetlaną obok tekstu.

Użytkownik może zmieniać wysokość i szerokość karty, na której wyświetlany jest zasób tego szablonu.

Role użytkowników i uprawnienia

W tym module uprawnienia są dziedziczone z modułów, które umożliwiają publikowanie treści – na przykład możliwość publikowania zasobów w grupie ograniczona jest do jej liderów.

Można jednak wydzielić osobę autora, która ma możliwość edycji zasobu treści a co za tym idzie wartości pól przewidzianych w używanym formacie.

	UŻYTKOWNIK PORTALU	AUTOR	REDAKCJA
Przeglądanie treści opartych o szablony	TAK	TAK	TAK
Dodawanie, usuwanie, edycja treści swojego autorstwa		TAK	TAK
Dodawanie, usuwanie, edycja treści innej osoby			TAK

Struktury danych

DEFINICJA FORMATU

Nazwa pola	Rodzaj pola	Uwagi
NID	Liczba całkowita	Identyfikator węzła nadawany przez system
Nazwa formatu	Tekst	
Ilustracja	Obraz	Obraz ilustrujący format
Ikona	Ikona umieszczana na zasobach zbudowanych wg formatu	
Pomoc	Długi tekst	Tekst wyjaśniający jak używać formatu

Struktury danych samych szablonów zależne są od formatu i zawierają pola charakterystyczne dla wybranego szablonu.

Przewidziane są następujące formaty:

CZY WIESZ, ŻE...

Nazwa pola	Rodzaj pola	Uwagi
NID	Liczba całkowita	Identyfikator węzła nadawany przez system
Tytuł	Tekst	Tytuł pokazujący się na zestawieniach i w tabelach

Treść	Tekst	Krótką treść
Ilustracja	Obraz	Obraz ilustrujący
Ilustracja tła	Obraz	Obraz wstawiony jako tło
Kolor tła	Kolor	
Duża liczba	Tekst	Liczba wyświetlona dużą czcionką
Opis dużej liczby	Tekst	Podpis pod liczbą
Sposób wyświetlenia liczby	wybór z listy opcji	Sposób wyświetlenia liczby.
Szerokość	Liczba	Szerokość karty
Wysokość	Liczba	Wysokość karty

PRAWDA CZY MIT

Nazwa pola	Rodzaj pola	Uwagi
NID	Liczba całkowita	Identyfikator węzła nadawany przez system
Tytuł	Tekst	
Stwierdzenie	Tekst	
Ilustracja	Obraz	Obraz ilustrujący stwierdzenie
Prawdziwość	Logiczne	
Opis sprawdzenia	Tekst z wprowadzeniem	
Szerokość	Liczba	Szerokość karty
Wysokość	Liczba	Wysokość karty

FLASHCARDS

Nazwa pola	Rodzaj pola	Uwagi
NID	Liczba całkowita	Identyfikator węzła nadawany przez system
Tytuł	Tekst	
Ilustracja	Obraz	Obraz na okładkę (pierwszą kartę)
Karteczka	Grupa pól z możliwością wstawienia wielu takich grup	
• Tytuł karteczki	Tekst	
• Tekst karteczki	Tekst	
• Ilustracja	Obraz	
• Ilustracja tła	Obraz	
• Kolor tła	kolor	
Szerokość	Liczba	Szerokość karty
Wysokość	Liczba	Wysokość karty

CYTAT

Nazwa pola	Rodzaj pola	Uwagi
NID	Liczba całkowita	Identyfikator węzła nadawany przez system
Tytuł	Tekst	
Treść cytatu		
Ilustracja	Obraz	Obraz ilustrujący cytat
Ilustracja tła	Obraz	Obraz wstawiony jako tło
Kolor tła	Kolor	
Szerokość	Liczba	Szerokość karty
Wysokość	Liczba	Wysokość karty

Widoki

Widok zasobu z użytym szablonem

Szablony treści umożliwiają przeglądanie zasobu w sposób, jaki został zaprojektowany dla formatu szablonu. Widok jest w postaci KARTY o parametrach zdefiniowanych przy tworzeniu zasobu.

Przykładowy widok:

Widok wyboru szablonu

Podczas dodawania treści jest dostępny widok, który umożliwia wybór formatu. Wyświetla on dostępne szablony z nazwą i ilustracją i pozwala wybrać szablon do dalszej pracy.

Ekran edycji zasobu wykorzystującego szablon

Ekran udostępniający formularz umożliwiający dodanie lub edycję zasobu opartego na szablonie zawiera pola specyficzne dla szablonu. Umożliwia umieszczenie informacji potrzebnych w szablonie i ustawienia parametrów przewidzianych w szablonie.

Poza formularzem wprowadzania danych znajduje się podgląd karty z zasobem zgodny z wybranymi parametrami.

Moduł: Galeria multimedialna (M06)

Galeria prac konkursowych, wydarzenia

Galeria multimedialna umożliwia umieszczenie w portalu wiele plików multimedialnych (zdjęcia, ilustracje, pliki wideo, pliki audio) – na przykład zdjęć i filmów z wydarzenia.

Każda galeria ma swój adres internetowy URL, dzięki czemu można do niej odsyłać z różnego rodzaju treści – z wiadomości pulsu projektu, z zasobów blended learning lub artykułów.

Galeria pokazuje multimedia w formie miniaturki i pozwala na przeglądanie w tzw. lightbox, czyli na dużym podglądzie umożliwiającym przechodzenie między kolejnymi plikami multimedialnymi.

Galeria może być oznaczona przez użytkowników flagą „lubię to” oraz flagą „ulubione”.

Galerie mogą być wstawiane przez autorów i redaktorów Portalu i wtedy są widoczne przez wszystkich. Mogą też być wstawiane przez liderów grup (w ramach grup) i wtedy są widoczne tylko przez członków grup.

Podstawowe obiekty

GALERIA – zbiór plików multimedialnych

Role użytkowników i uprawnienia

W tym module uprawnienia odnoszą się do ról zdefiniowanych w innych modułach.

	NIEZALOGOWANY UŻYTKOWNIK	ZALOGOWANY UŻYTKOWNIK	AUTOR	REDAKCJA
Przeglądanie galerii	TAK	TAK	TAK	TAK
Dodawanie galerii i jej plików			TAK	TAK
Usuwanie, edycja galerii i jej plików			TAK (własna galeria)	TAK
Zarządzanie galeriami (dodawanie, usuwanie, zdjęcie z publikacji)				TAK

Dodatkowo liderzy grupy są uprawnieni do roli AUTORA w obszarze grup, których są liderami. Te galerie są widoczne tylko w ramach grup.

Struktury danych

GALERIA

Nazwa pola	Rodzaj pola	Uwagi
NID	Liczba całkowita	Identyfikator węzła nadawany przez system
Nazwa galerii	Tekst	
Ilustracja	Obraz	Obraz ilustrujący galerię
Plik multimedialny	Plik multimedialny (M)	Pole lub kolekcja pól umożliwiająca wstawienie informacji o pliku. Można wstawić wiele plików multimedialnych.

Dostępność	Pole wyboru	Pole zawierające informację czy galeria jest dostępna publicznie
------------	-------------	--

Widoki

Lista galerii

Lista galerii dostępnych na portalu, do których użytkownik ma prawo przeglądania, w postaci KART zawierających:

- nazwę galerii
- ilustrację
- daty publikacji / umieszczenia
- dostępność
- liczbę plików

Widok galerii

Widok pokazujący miniaturki plików multimedialnych. Po kliknięciu wyświetlany jest pełny widok pliku multimedialnego.

Pełny widok pliku multimedialnego

Pełny widok pliku multimedialnego jest dostępny w postaci tzw. lightbox, czyli powiększenia pliku na prawie całą powierzchnię ekranu. Mechanizm lightbox umożliwia przeglądanie różnego rodzaju plików multimedialnych.

Każdy rodzaj pliku jest wyświetlany z użyciem odpowiednich kontrolerek pozwalających odtworzenie pliku zgodnie z jego formatem.

Widok zarządzania galeriami

Widok pokazujący w formie TABELI ZARZĄDZANIA galerie, do których użytkownik ma prawa zarządzania (redaktor wszystkie, autor własne).

Tabela pokazuje:

- miniaturę ilustracji galerii
- nazwę galerii
- autora
- datę umieszczenia
- datę publikacji
- dostępność galerii
- status (opublikowana / nie opublikowana)
- przyciski akcji, do których uprawnienia ma użytkownik (edycja, usuwanie, publikacja)

Ponad tabelą znajduje się przycisk dodawania nowej galerii.

Ekran edycji galerii

Ekran udostępniający formularz umożliwiający dodanie lub edycję galerii oraz plików multimedialnych.

Moduł: Ankietowanie (M07)

ankiety internetowe, badania

Moduł ankietowania umożliwia zbieranie danych od użytkowników portalu w postaci ankiety. Umożliwia przeprowadzenie prostych badań czy zebranie danych w ramach społeczności – na przykład o preferencjach dotyczących inicjatyw podejmowanych w projekcie.

Ankiety mogą być łatwo budowanie z pytań różnego rodzaju.

Ankiety są zintegrowane z innymi mechanizmami portalu, na przykład z mechanizmem grup. Dzięki temu można udostępnić ankietę zarówno publicznie jak i w obrębie grupy.

Wyniki ankiety mogą być analizowane, są przedstawione w formie liczbowej, wykresów oraz mogą być eksportowane w formacie arkusza kalkulacyjnego.

Podstawowe obiekty

ANKIETA – zawiera informacje o ankiecie, parametry, pytania i zbiera odpowiedzi respondentów

Mechanizmy Ankiety umożliwiają następujące działania:

- uzależnienie wyświetlania niektórych pytań od odpowiedzi udzielonych wcześniej przez respondenta
- wysłanie emaila do respondenta (jeśli poda adres w jednym z pytań)
- podzielenie ankiety na etapy, wyświetlające pytania na kolejnych ekranach

PYTANIE – forma danych umożliwiająca udzielenie przez użytkownika odpowiedzi. Pytania mogą być następujących rodzajów:

- wybór jednej opcji spośród dostępnych
- wybór wielu opcji spośród dostępnych
- pole tekstowe
- wybór daty i czasu
- Opis – pytanie nie wymagające odpowiedzi, służące do wstawiania opisów między pytania

ZGŁOSZENIE – wypełniona przez użytkownika ankietą z odpowiedziami na pytanie.

Role użytkowników i uprawnienia

W tym module uprawnienia wyróżniono osobne uprawnienia dla użytkownika, który jest uprawniony do odpowiadania na pytania ankiety zgodnie z pozostałymi mechanizmami Portalu. Gdy ankietą nie jest publiczna, to jej dostępność jest regulowana mechanizmem grup.

Dodatkowo wyznaczono rolę OBSERWATOR WYNIKÓW dla osób, które mogą oglądać wyniki ankiet, choć nie mogą ich tworzyć.

	UŻYTKOWNIK (uprawniony do ankiety)	AUTOR ANKIETY	OBSERWATOR WYNIKÓW	REDAKCJA
Przeglądanie ankiety i odpowiadanie na pytania	TAK	TAK	TAK	TAK
Przeglądanie wyników ankiety		TAK	TAK	TAK
Usuwanie wyników ankiety		TAK (własna)		TAK
Tworzenie ankiety		TAK		TAK
Usuwanie, edycja ankiety i jej pytań		TAK (własne)		TAK

Zarządzanie ankietami (dodawanie, usuwanie, zdjęcie z publikacji)				TAK
--	--	--	--	-----

Struktury danych

ANKIETA

Nazwa pola	Rodzaj pola	Uwagi
NID	Liczba całkowita	Identyfikator węzła nadawany przez system
Nazwa ankiety	Tekst	
Ilustracja	Obraz	Obraz ilustrujący ankietę
Pytania	Struktura danych umożliwiająca wstawianie pytań zgodnie z założeniami.	
Dostępność	Pole wyboru	Pole zawierające informację czy ankieta jest dostępna publicznie

Struktura danych dotycząca pytań zawiera różne pola w zależności od rodzaju pytania.

Widoki

Zajawka ankiety

Ankieta może być reprezentowana przez zajawkę, którą można umieszczać w merytorycznych zasobach Portalu (w artykułach, wiadomościach i wszędzie tam, gdzie można podać link).

Zajawka ankiety wyświetlana jest w formie KARTY zawierającej:

- Nazwę ankiety
- Ilustrację ankiety

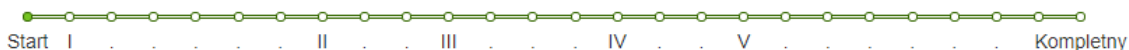
Widok ankiety

Po uruchomieniu ankiety użytkownik widzi pytania ankiety, na które może udzielić odpowiedzi.

Odpowiedzi mogą być podzielone na kolejne ekrany (etapy). Użytkownik widzi postęp w realizacji ankiety wizualizowany w postaci pasku postępu.

Zwykle ankieta rozpoczyna się ekranem wprowadzającym wyjaśniającym użytkownikowi jakiego rodzaju to jest ankieta. Poniżej przykładowy wygląd widoku wprowadzającego.

Ankieta

Witaj

Ta ankieta jest anonimowa to znaczy, że loginy i hasła, które otrzymałeś w celu wypełnienia ankiety są przydzielane losowo i nie pozwalają na identyfikację osoby wypełniającej ankietę. Przeczytaj uważnie szczególne pytania i udziel na nie odpowiedzi.

Pytania podzielone są na pięć części:

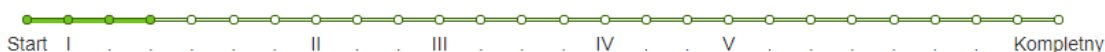
- I. "Korzystanie z Internetu w domu"
- II. "Korzystanie z Internetu w szkole"
- III. "Sposób korzystania z Internetu"
- IV. "Bezpieczeństwo w sieci"
- V. "Powiedz nam coś o sobie"

Na jednej stronie wyświetlane jest od 1 do 5 pytań, jeżeli udzieliłś odpowiedzi i chcesz przejść do kolejnej strony kliknij przycisk **Następna strona**, znajdujący się u dołu strony.

Następna strona >

Widoki z kolejnymi etapami mogą zawierać jedno lub wiele pytań.

Ankieta

2. Czy w Twoim domu masz dostęp do Internetu? *

- tak
- nie

3a. Ile godzin dziennie przeciętnie korzystasz w domu z internetu na laptopie lub komputerze? *

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Zaznacz ile godzin? *	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

< Poprzednia strona **Następna strona >**

Kontrolki wyświetlające poszczególne pytania dostosowane są do rodzaju pytań.

Widok wyników ankiety

Kluczowym zadaniem ankiety jest zbieranie wyników, dlatego widoki dotyczące uzyskanych odpowiedzi i umożliwiające ich analizę są rozbudowane.

LISTA ZGŁOSZEŃ

Lista pojedynczych zgłoszeń, czyli wypełnionych ankiet przez użytkowników. Na liście znajdują się:

- ID zgłoszenia
- data wysłania
- użytkownik (jeśli zidentyfikowany)
- link do przeglądania zgłoszenia

- link do usunięcia zgłoszenia

Widok zawiera pager 100 encji.

WIDOK ZGŁOSZENIA

Widok pokazujący odpowiedzi na pytania udzielone w ramach jednego zgłoszenia.

Zawiera informację o zgłoszeniu – nazwę ankiety, użytkownika, datę wysłania.

Zawiera również odpowiedzi na kolejne pytania udzielone przez uczestnika. Pytania są wyświetlane w formie zależnej od rodzaju pytania.

WIDOK ANALIZY

Widok pokazujący kolejne pytania i podsumowanie odpowiedzi z nimi związanych (na przykład częstość wyboru każdej z odpowiedzi na pytanie).

Przykładowy widok jednego pytania:

4. Co robisz w Internecie, gdy jesteś w domu?

	BARDZO CZĘSTO	CZĘSTO	OD CZASU DO CZASU	RZADKO	NIGDY	TRUDNO POWIEDZIEĆ
szukam informacji	74	126	117	21	3	6
gram w gry	60	87	74	80	45	1
oglądam filmy kinowe/telewizyjne	33	119	112	67	11	5
oglądam śmieszne filmiki (np. Youtube)	72	107	91	61	14	2
ślucham muzyki	125	102	73	34	11	2
odwiedzam portale społecznościowe	92	100	65	45	36	9
rozmawiam przez komunikatory internetowe / czaty	59	95	66	54	62	11
czytam blogi / oglądam vlogi	25	57	74	82	96	14
robię zakupy w e-sklepach (np.: na allegro/aliexpres/olx)	8	37	75	102	106	19
wykorzystuję Internet do odrabiania lekcji	61	111	101	51	18	5
czytam książki	37	50	83	83	80	15

WIDOK POBRANIA DANYCH

Każda ankieta udostępnia ekran umożliwiający pobranie danych zawierających odpowiedzi uczestników w formacie kompatybilnym z arkuszem kalkulacyjnym. Dzięki temu odpowiedzi respondentów ankiety mogą być pobrane do dalszej analizy w innych narzędziach.

Widok pozwala wybrać pytania, których odpowiedzi mają być wyeksportowane w pliku.

Widok umożliwi również ograniczenie zakresu pobieranych zgłoszeń poprzez liczbę (ile ostatnich zgłoszeń) lub datę (zgłoszenia wysłane w zadanym okresie czasu).

Widok zarządzania ankietami

Widok pokazujący w formie TABELI ZARZĄDZANIA ankiety, do których użytkownik ma prawa zarządzania (redaktor wszystkie, autor własne).

Tabela pokazuje:

- nazwę ankiety
- autora
- datę umieszczenia
- datę publikacji
- dostępność ankiety
- status (opublikowana / nie opublikowana)
- przyciski akcji, do których uprawnienia ma użytkownik (edycja, usuwanie, publikacja)

Ponad tabelą znajduje się przycisk dodawania nowej ankiety.

Ekran edycji ankiety

Ekran udostępniający formularz umożliwiający dodanie lub edycję ankiety oraz jej pytań.

Moduł: Narzędzie prezentacji danych (M08)

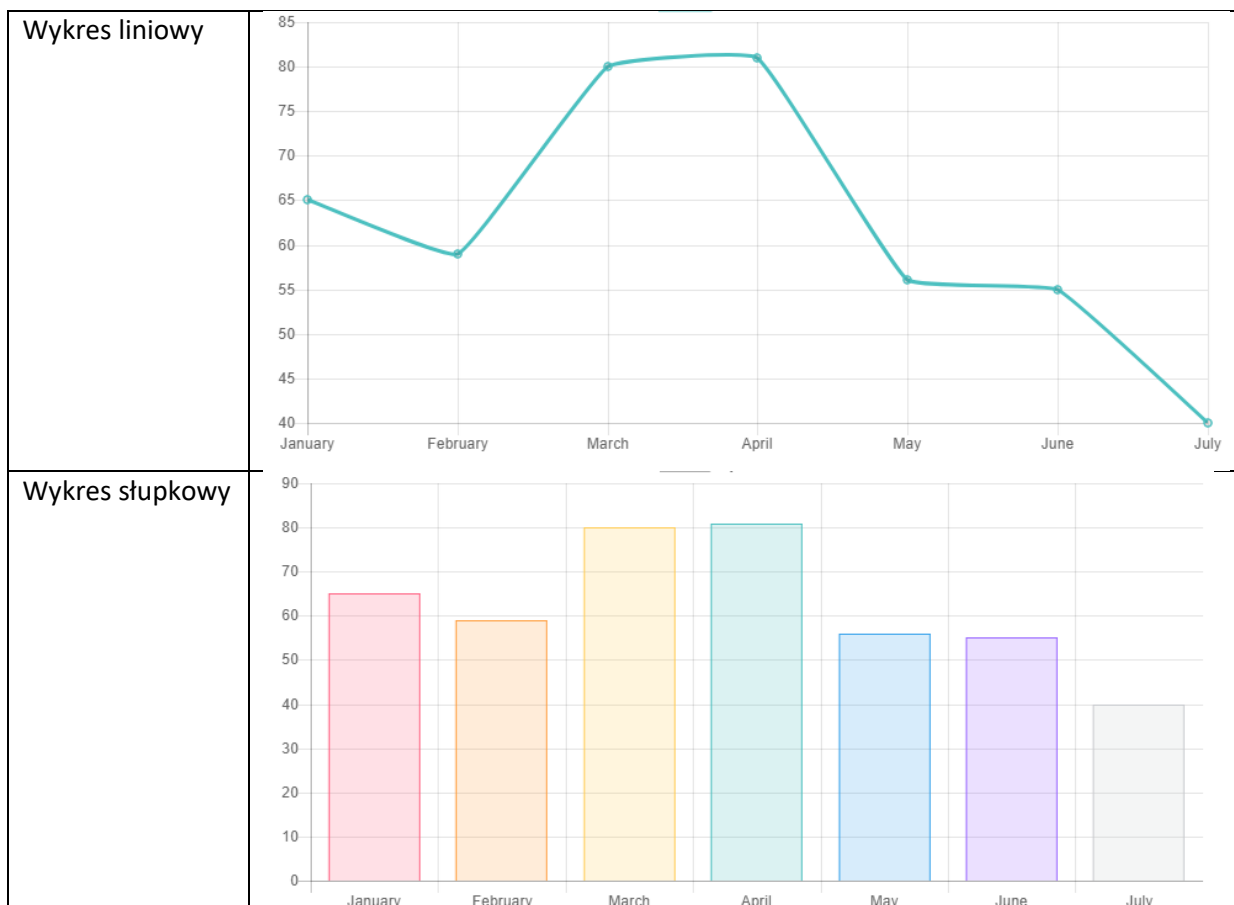
Promocja, monitoring, analiza

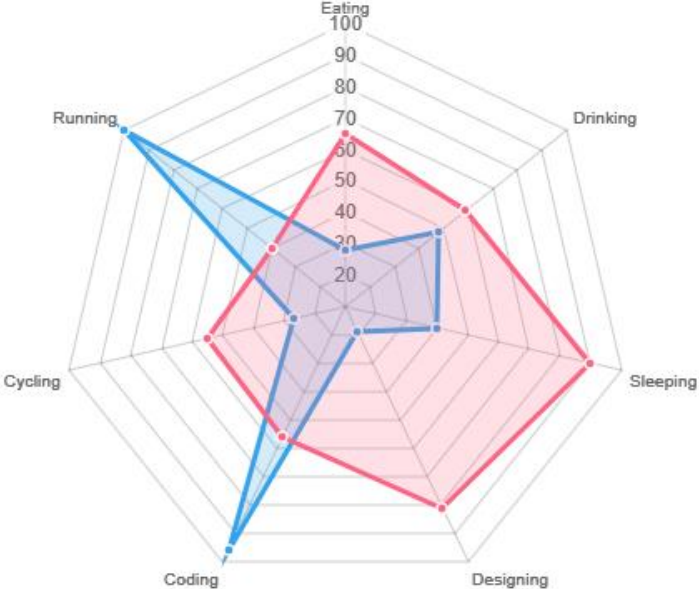
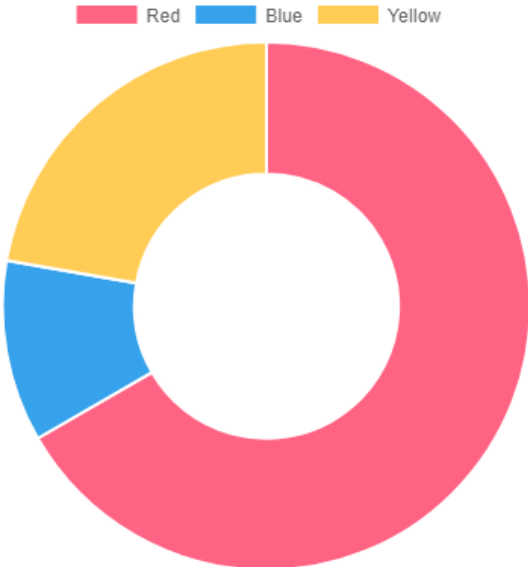
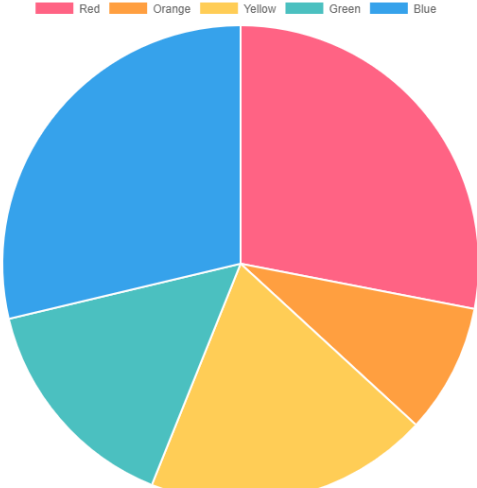
Moduł prezentacji danych nie jest samodzielnym modułem, tylko zestawem funkcjonalności umożliwiającymi agregowanie i graficzne prezentowanie danych.

Moduł umożliwia administratorom aplikacji tworzenie widoków zawierających wykresy agregowanych danych. W aplikacji znajdują się przygotowane widoki zawierające wykresy, szczególnie w obszarze przeglądania statystyk i monitoringu projektu. Gotowe wykresy są też zastosowane na ekranach profilu użytkownika oraz w module grywalizacyjnym.

Wykresy

Moduł umożliwia wyświetlanie danych w postaci różnych rodzajów wykresów:

Wykres radarowy	 <p>A radar chart with seven axes representing activities: Eating, Drinking, Sleeping, Designing, Coding, Cycling, and Running. The scale on the vertical axis ranges from 0 to 100 in increments of 10. Two data series are plotted: a red line and a blue line. The red series shows high values for Eating (~75), Drinking (~45), Sleeping (~95), and Designing (~35), but lower values for Coding (~25), Cycling (~35), and Running (~25). The blue series shows high values for Running (~95), Coding (~95), and Cycling (~65), but lower values for Eating (~25), Drinking (~25), and Sleeping (~25).</p>
Wykres pierścieniowy	 <p>A donut chart with three segments. The legend indicates Red, Blue, and Yellow. The Red segment is the largest, occupying approximately 60% of the chart. The Yellow segment is the second largest, occupying approximately 25%. The Blue segment is the smallest, occupying approximately 15%.</p>
Wykres kołowy	 <p>A pie chart with five segments. The legend indicates Red, Orange, Yellow, Green, and Blue. The Red segment is the largest, occupying approximately 25%. The Blue segment is the second largest, occupying approximately 20%. The Yellow segment is approximately 15%, the Green segment is approximately 10%, and the Orange segment is the smallest, occupying approximately 10%.</p>

Paski postępu

W platformie zastosowane są elementy graficzne w postaci pasków postępu umożliwiające pokazanie stopień postępu. Użyte są w wizualizacji stopnia realizacji ścieżki szkoleniowej.

Podstawowe obiekty

ZESTAW DANYCH – zbiór danych wymagający zaprezentowania. Dane mogą być zaciągnięte bezpośrednio z bazy danych (np. liczba punktów) lub zostać zliczone (np. liczba polubień określonego zasobu).

WYKRES – forma wizualizacji danych liczbowych.

Role użytkowników i uprawnienia

Moduł ten jest wsparciem dla innych modułów, dlatego nie jest bezpośrednio konfigurowany przez użytkowników, choć widzą oni wygenerowane przez moduł wykresy, których forma i położenie jest zdefiniowane w portalu.

	UŻYTKOWNIK	ADMINISTRATOR
Oglądanie wykresów wygenerowanych przez aplikację	TAK	TAK
Konfigurowanie wykresów		TAK

Widoki

Wykresy generowane przez moduł są obecne w różnych widokach, jako ich elementy. Są używane w różnych widokach jako elementy reprezentujące dane graficzne.

Formy obecne w interfejsie użytkownika opisane są w opisach widoków.

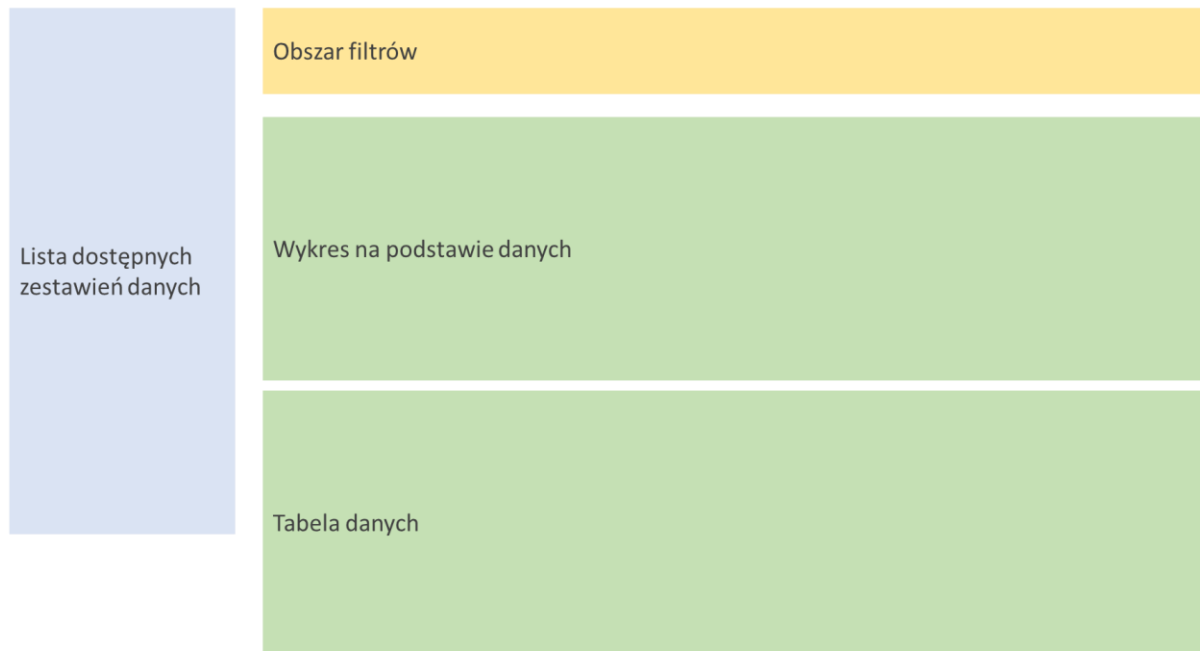
Widoki statystyczne

Widoki statystyczne zbudowane są wg wzorca, w którym pokazywane są następujące główne obszary:

- obszar wyboru zestawienia danych
- obszar filtrowania
- obszar wykresu
- obszar tabeli

Wybranie zestawienia lub zmiana danych w obszarze filtrowania powoduje automatycznie uaktualnienie obszarów wykresów i tabeli danych.

TYP WIDOKU: WIDOK DANYCH STATYSTYCZNYCH

Lub alternatywnie dla wykresów kołowych

TYP WIDOKU: WIDOK DANYCH STATYSTYCZNYCH

Zestawienia wbudowane w Portal

Portal zbiera dane dotyczące zachowań użytkowników, zasobów, które czytają, punkty, które zdobywają i szereg innych.

W portal wbudowane są gotowe widoki agregujące dane statystyczne:

- Oglądalność wiadomości
- Oglądalność kategorii
- Liczba polubień wiadomości
- Liczba osób, które dodały wiadomość do ulubionych
- Aktywność użytkowników w czasie

- Aktywności grup użytkowników
- Zdobywanie punktów w czasie
- Zdobywanie punktów w rozbiciu na kategorie punktów
- Statystyki logowań w czasie
- Oglądalność informatorów
- Liczba wypełnionych ankiet w czasie
- Liczebność odpowiedzi w ankietach
- Aktywność członków grupy w czasie
- Aktywność członków grupy w rozbiciu na zasoby treści
- Ranking najbardziej poczytnych zasobów
- Ranking punktacji użytkowników

Moduł: Ogłoszenia (M09)

Bank czasu, ogłoszenia projektu

Moduł Ogłoszenia umożliwia ogłaszanie się użytkowników wśród członków społeczności. Jednym z zastosowań tego modułu jest stworzenie Banku czasu, który pozwala użytkownikom zaproponować proste usługi domowe.

Ogłoszenia dostępne na Portalu są podzielone na kategorie oraz podkategorie. Taka struktura pozwala na elastyczne stosowanie modułu do różnych celów.

Ogłoszenia mogą być umieszczane przez zalogowanych użytkowników portalu. Właściciel ogłoszenia może wpisać w nim co uważa za stosowne.

Pozostali użytkownicy widzący ogłoszenie mogą:

- ocenić za pomocą oceny 5-stopniowej gwiazdkami (jak na YouTube)
- Dodać ogłoszenie do Ulubionych
- Skomentować ogłoszenie

Dodatkowo każda kategoria ogłoszenia będzie miała możliwość dodania własnego pola flagi z nazwą definiowaną na poziomie kategorii – na przykład dla ogłoszeń z usługami może to być możliwość oznaczenia przez użytkownika, że skorzystał z tych usług.

Redakcja portalu będzie miała możliwość moderacji ogłoszeń, blokowania ich i usuwania.

Ogłoszenia będą mogły być oznaczone przez użytkowników tagami, które ułatwią innym użytkownikom wyszukiwanie ogłoszeń.

Podstawowe obiekty

OGŁOSZENIE – zasób informacyjny zawierający ogłoszenie użytkownika portalu.

KATEGORIA – oznaczenie wskazujące do jakiej kategorii zalicza się ogłoszenie

PODKATEGORIA – oznaczenie wskazujące do jakiej podkategorii zalicza się wiadomość (w ramach kategorii)

POLUBIENIE – flaga dostępna dla zalogowanych użytkowników umożliwiająca oznaczenie treści jako „lubianej”.

ULUBIONE – flaga dostępna dla zalogowanego użytkownika umożliwiająca oznaczenie ogłoszenia jako ulubionego – i przez to wyświetlenie jej na liście ulubionych treści.

Role użytkowników i uprawnienia

	NIEZALOGOWANY	ZALOGOWANY	REDAKTOR
może przeglądać listę ogłoszeń	TAK	TAK	TAK
może ograniczyć przeglądanie do wybranej kategorii i podkategorii	TAK	TAK	TAK
może wejść w pełny widok ogłoszenia	TAK	TAK	TAK
może ograniczyć przeglądanie ogłoszeń do oznaczonych jako ulubione		TAK	TAK
może oznaczyć ogłoszenie jako ulubione		TAK	TAK
może ocenić lub oznaczyć flagą ogłoszenie		TAK	TAK

Ma dostęp do ekranu „Moje ogłoszenia” pokazującego ogłoszenia jego autorstwa		TAK	TAK
Może edytować ogłoszenie		TAK (swoją)	TAK
Może usuwać ogłoszenie		TAK (swoją)	TAK
Może dodawać nowe ogłoszenie		TAK	TAK
Ma dostęp do ekranu zarządzania ogłoszeniami całego portalu			TAK
Może blokować ogłoszenie			TAK

Struktury danych

OGŁOSZENIE

Nazwa pola	Rodzaj pola	Uwagi
NID	Liczba całkowita	Identyfikator węzła nadawany przez system
Tytuł	Tekst	
Ilustracja	Obraz	
Treść	Długi tekst z wprowadzeniem	
Kategoria	Referencja do kategorii	Przy dodawaniu powinny się wyświetlić istniejące kategorie
Podkategoria	Referencja do podkategorii	Przy dodawaniu powinny się wyświetlić istniejące podkategorie
Ocena	Pole oceny typu rate w skali 5 stopniowej	
Słowa kluczowe	tagi	

KATEGORIA

Nazwa pola	Rodzaj pola	Uwagi
NID	Liczba całkowita	Identyfikator węzła nadawany przez system
Nazwa kategorii	Tekst	
Ilustracja	Obraz	Ikona wyświetlana przy kategorii
Treść	Długi tekst	Opis wyświetlany w tooltip

PODKATEGORIA

Nazwa pola	Rodzaj pola	Uwagi
NID	Liczba całkowita	Identyfikator węzła nadawany przez system
Nazwa podkategorii	Tekst	
Treść	Długi tekst	Opis wyświetlany w tooltip

Widoki

Lista ogłoszeń

Widok pokazuje ogłoszenia posortowane zgodnie z datą publikacji od najnowszych.

Ekran pokazuje listę kategorii i dodatkowo wysuwaną po kliknięciu kategorii listę podkategorii w postaci przycisków umożliwiających wyfiltrowanie tylko wiadomości z wybranej kategorii oraz podkategorii.

Wiadomości prezentowane są za pomocą zajawek. Kliknięcie zajawki powoduje otwarcie pełnego widoku wybranego zasobu.

Pager po 24 ogłoszenia.

WIDOK: LISTA OGŁOSZEŃ				
Kategoria 1	Kategoria 2	Kategoria 3	Kategoria 4	
Obszar filtrów z dostępnymi tagami	Zajawka ogłoszenia	Zajawka ogłoszenia	Zajawka ogłoszenia	Zajawka ogłoszenia
	Zajawka ogłoszenia	Zajawka ogłoszenia	Zajawka ogłoszenia	Zajawka ogłoszenia
	Zajawka ogłoszenia	Zajawka ogłoszenia	Zajawka ogłoszenia	Zajawka ogłoszenia
	Zajawka ogłoszenia	Zajawka ogłoszenia	Zajawka ogłoszenia	Zajawka ogłoszenia

Zajawka Ogłoszenia wyświetlona jest w postaci KARTY i zawiera:

- Oznaczenie kategorii Ogłoszenia
- Ilustrację Ogłoszenia
- Tytuł
- Autora
- Fragment treści
- Datę publikacji
- Informację o ocenie uzyskanej od innych użytkowników
- Informację o liczbie flag (specyficznych dla kategorii)

Ponad widokiem znajduje się przycisk „Dodaj ogłoszenie” kierujący do formularza dodania ogłoszenia. Wyświetla się tylko zalogowanym użytkownikom.

Pełny widok ogłoszenia

Pełny widok ogłoszenia prezentuje na jednym ekranie całą treść oraz elementy związane z interakcjami użytkownika z ogłoszeniem.

Informacje wyświetlane są w dwóch obszarach (kolumnach):

- Obszar główny – zawierający tytuł, treść zasobu oraz komentarze
- Kolumna informacji i akcji – zawierająca informacje dodatkowe oraz przyciski akcji dotyczących zasobu dostępnych dla użytkownika.

Dla Ogłoszenia dostępne są następujące elementy w obszarze informacji i akcji:

- kategoria zasobu
- data publikacji

- autor
- informacja ile osób oznaczyło flagą charakterystyczną dla kategorii
- przycisk oznaczenia zasobu flagą
- informację o ocenie zasobu w skali 5 gwiazdek i kontrolka pozwalająca dać swoją ocenę przez zalogowanego użytkownika
- przycisk dodania zasobu do Ulubionych (oznaczenia flagą Ulubione)
- Informacje kontaktowe podane przez ogłoszeniodawcę

Ekran „Ulubione ogłoszenia”

Ekran moje ogłoszenia wygląda tak samo jak Lista ogłoszeń, jednak wyświetlane są tylko ogłoszenia oznaczone przez użytkownika flagą „Ulubione”.

Ekran zarządzania ogłoszeniami (redakcja)

Widok dostępny jest dla redaktorów i zawiera listę ogłoszeń w postaci schematu widoku TABELA ZARZĄDZANIA.

Tabela zawiera kolumny:

- Kategorię i podkategorię ogłoszenia
- Tytuł
- Data publikacji
- Autor
- Ocenę
- Status (publikowane / nieopublikowane) – kliknięcie statusu zmienia jego stan, umożliwia zablokowanie ogłoszenia

Ponad tabelą znajduje się zestaw filtrów umożliwiający ograniczenie zbioru wyświetlanych artykułów według:

- Fragmentu tytułu
- Kategorii i podkategorii
- Autora
- Statusu

Ekran zarządzania ogłoszeniami (autor) – Moje ogłoszenia

Ekran taki sam jak analogiczny ekran dla redaktora z następującymi zmianami:

- wyświetlane są tylko ogłoszenia autorstwa zalogowanego użytkownika
- w filtrach nie ma pola autor
- w tabeli pole status nie jest aktywne (nie umożliwia zmiany statusu)

Ekran edycji ogłoszenia

Ekran edycji ogłoszenia, czyli formularz umożliwiający wstawianie danych do pól przewidzianych w strukturze danych ogłoszenia.

Moduł: Głosowanie (M10)

Badania, opinie, sondowanie

Moduł umożliwia uzyskanie od społeczności wyboru jednej z dostępnych opcji. Autor może zadać pytanie i zdefiniować kilka opcji do wyboru przez społeczność.

Użytkownicy portalu mogą zagłosować wybierając jedną z dostępnych opcji.

Głosowania są zintegrowane z innymi mechanizmami portalu, na przykład z mechanizmem grup. Dzięki temu można udostępnić głosowanie zarówno publicznie jak i w obrębie grupy.

Wyniki głosowania mogą być pokazywane publicznie lub widoczne tylko do widoku autora i redakcji.

Głosowania mogą być umieszczane w ramach istniejących zasobów – na przykład informatorów, wiadomości, artykułów czy ścieżek blended learning.

Podstawowe obiekty

GŁOSOWANIE – zawiera informacje o głosowaniu, parametry, dostępne opcje, dokonane wybory przez użytkowników.

Role użytkowników i uprawnienia

Role dostępne w skali całego portalu to autor i redakcja.

W przypadku głosowań realizowanych w ramach grup (np. w ramach szkolenia blended learning) lider grupy ma uprawnienia analogiczne do autora i redakcji, ale ograniczone do grupy, w której jest liderem.

	UŻYTKOWNIK NIEZALOGOWANY	UŻYTKOWNIK ZALOGOWANY	AUTOR	REDAKCJA
Przeglądanie głosowania	TAK	TAK	TAK	TAK
Zagłosowanie		TAK	TAK	TAK
Przeglądanie wyników głosowania (jeśli nie udostępnione wszystkim, którzy zagłosowali)			TAK (własne)	TAK
Usuwanie wyników głosowania			TAK (własna)	TAK
Tworzenie głosowania			TAK	TAK
Usuwanie, edycja głosowania			TAK (własne)	TAK
Zarządzanie głosowaniami (dodawanie, usuwanie, zdjęcie z publikacji)				TAK

Struktury danych

GŁOSOWANIE

Nazwa pola	Rodzaj pola	Uwagi
NID	Liczba całkowita	Identyfikator węzła nadawany przez system

Nazwa głosowania	Tekst	
Opis	Tekst	tekst wprowadzający
Ilustracja	Obraz	Obraz ilustrujący głosowanie
Opcje	Tekst (wielowartościowe)	
Dostępność	Pole wyboru	Pole zawierające informację czy głosowanie jest dostępne publicznie
Dostępność wyników po zagłosowaniu	Pole wyboru	Pole zawierające informację czy po zagłosowaniu pokazywane są użytkownikowi wyniki

Widoki

Zajawka głosowania

Głosowanie może być reprezentowane przez zajawkę, którą można umieszczać w merytorycznych zasobach Portalu (w artykułach, wiadomościach i wszędzie tam, gdzie można podać link).

Zajawka głosowania wyświetlana jest w formie KARTY zawierającej:

- Nazwę głosowania
- Ilustrację głosowania

Widok głosowania

Po uruchomieniu głosowania użytkownik widzi wprowadzenie oraz opcje głosowania, z których jedną może wybrać.

Jeżeli głosowanie ma włączone pokazywanie wyników po głosowaniu, to po zagłosowaniu użytkownik widzi wynik w postaci wykresu liczby osób, które zagłosowały na poszczególne opcje, w przeciwnym przypadku widzi podziękowanie za głosowanie.

Widok wyniku głosowania

Niezależnie od wyników pokazywanych w niektórych ankietach użytkownikom po głosowaniu autor i redakcja ma dostęp do wyników głosowania.

Widok pokazuje w postaci wykresu liczby osób, które zagłosowały na poszczególne opcje.

Widok zarządzania głosowaniami

Widok pokazujący w formie TABELI ZARZĄDZANIA głosowania, do których użytkownik ma prawa zarządzania (redaktor wszystkie, autor własne).

Tabela pokazuje:

- nazwę głosowania
- autora
- datę umieszczenia
- datę publikacji
- dostępność
- status (opublikowana / nie opublikowana)
- podgląd wyników (przycisk kierujący do widoku z wynikami)
- przyciski akcji, do których uprawnienia ma użytkownik (edycja, usuwanie, publikacja)

Ponad tabelą znajduje się przycisk dodawania nowego głosowania.

Ekran edycji głosowania

Ekran udostępniający formularz umożliwiający dodanie lub edycję głosowania.

Moduł: Symulator (M11)

Kalkulatory

Moduł dostarcza narzędzi obliczeniowych ułatwiających realizację zadań związanych z budżetem rodzinnym – poznawanie konsekwencji decyzji ekonomicznych oraz treningu systematycznego monitorowania wydatków przez rodzinę.

Moduł udostępnia użytkownikom następujące elementy:

- **SYMULATOR** – aplikacje w ramach strony umożliwiające symulowanie konsekwencji na bazie podanych danych wejściowych. Umożliwia na przykład wyliczenie jaka wyjdzie rata kredytu. Stanowi też narzędzie dydaktyczne.
- **LINK DO KALKULATORA** – zaproponowany użytkownikom link wraz z opisem jakich w jakich sytuacjach warto z niego korzystać. Przyzwyczajają użytkowników do sięgania po dostępne w sieci kalkulatory (np. macierzystego banku).
- **APLIKACJA LOKALNA** – opracowany arkusz kalkulacyjny w sposób nie wymagający od użytkownika znajomości Excela (musi tylko dodawać dane wejściowe) lub inna aplikacja uruchamiana lokalnie na komputerze. Jest to propozycja dla osób, które notują wydatki i nie chcą tego robić na papierze.

Aplikacje lokalne zostały wprowadzone szczególnie do celu wspierania treningów systematycznego monitorowania budżetu domowego. Dzięki temu, że nie przetrzymują danych w Internecie, a na komputerze lokalnym, rodzina ma pewność, że dane tak wrażliwe jak wydatki i przychody rodziny nie są przetwarzane w sieci.

Treści i elementy modułu są dostępne dla wszystkich. Linki do nich mogą być udostępniane w ramach innych zasobów.

Podstawowe obiekty

SYMULATOR – oprogramowana podstrona portalu umożliwiająca dokonanie obliczeń.

LINK DO KALKULATORA – link do zewnętrznego zasobu z opisem

APLIKACJA LOKALNA – Plik arkusza kalkulacyjnego lub inny plik umożliwiający uruchomienie aplikacji na komputerze.

Role użytkowników i uprawnienia

Symulatory wbudowane w aplikację są dostępne i skonfigurowane na stałe. Administrator może je włączyć lub wyłączyć

	UŻYTKOWNIK	AUTOR	REDAKCJA	ADMINISTRATOR
Przeglądanie symulatorów, linków modułu, aplikacji lokalnych	TAK	TAK	TAK	TAK
Włączanie wyłączanie symulatorów				TAK
Dodawanie, edycja, usuwanie linków do kalkulatorów		TAK	TAK	TAK
Publikowanie kalkulatorów			TAK	TAK
Dodawanie, edycja, usuwanie aplikacji lokalnych		TAK	TAK	TAK
Publikacja aplikacji lokalnej			TAK	TAK

Struktury danych

SYMULATOR

Nazwa pola	Rodzaj pola	Uwagi
NID	Liczba całkowita	Identyfikator węzła nadawany przez system
Nazwa symulatora	Tekst	
Opis	Tekst długi z wprowadzeniem	tekst wprowadzający
Ilustracja	Obraz	Obraz ilustrujący
Skrypt symulatora	Skrypt Javascript	Skrypt symulatora

LINK DO KALKULATORA

Nazwa pola	Rodzaj pola	Uwagi
NID	Liczba całkowita	Identyfikator węzła nadawany przez system
Nazwa kalkulatora	Tekst	
Opis	Tekst długi z wprowadzeniem	tekst wprowadzający
Ilustracja	Obraz	Obraz ilustrujący
Link do strony	URL	

APLIKACJA LOKALNA

Nazwa pola	Rodzaj pola	Uwagi
NID	Liczba całkowita	Identyfikator węzła nadawany przez system
Nazwa aplikacji	Tekst	
Opis	Tekst długi z wprowadzeniem	tekst wprowadzający
Ilustracja	Obraz	Obraz ilustrujący
Plik aplikacji	Plik	

Widoki

Zajawka zasobu symulatora

Zajawka, którą można umieszczać w merytorycznych zasobach Portalu (w artykułach, wiadomościach i wszędzie tam, gdzie można podać link).

Zajawka głosowania wyświetlana jest w formie KARTY zawierającej:

- Nazwę zasobu
- Ilustrację

Widok symulatora

Widok symulatora składa się z dwóch elementów – opisu symulatora i ekranu samej aplikacji symulatora.

Widok linku kalkulatora

Widok linku kalkulatora to właściwie widoku artykułu, który opisuje kalkulator.

W prawej kolumnie obok artykułu znajduje się link do strony URL z kalkulatorem.

Widok symulatora

Widok linku kalkulatora to właściwie widoku artykułu, który opisuje aplikację i sposób jej zastosowania.

W prawej kolumnie obok artykułu znajduje się link pobierania pliku.

Widok zarządzania elementami modułu symulatora

Widok pokazujący w formie TABELI ZARZĄDZANIA elementy modułu, do których użytkownik ma prawa zarządzania (redaktor wszystkie, autor własne).

Tabela pokazuje:

- nazwę (aplikacji, symulatora, linku)
- autora
- datę umieszczenia
- datę publikacji
- status (opublikowana / nie opublikowana)
- przyciski akcji, do których uprawnienia ma użytkownik (edycja, usuwanie, publikacja)

Ponad tabelą znajduje się przycisk dodawania nowego elementu.

Ekran edycji głosowania

Ekran udostępniający formularz umożliwiający dodanie lub edycję elementu modułu Symulatory.

Pola zawierające kod javascript dostępne tylko dla administratorów Portalu.

Moduł: Checklista (M12)

Lista zadań, indywidualny plan rozwoju

Moduł checklisty pozwala tworzyć i wykorzystywać listy złożone z zadań. Każdy z użytkowników takiej listy może indywidualnie odznaczać, które zadania uznaje za zrobione.

Listy mogą być tworzone przez użytkowników dla całych grup (na przykład przez nauczyciela dla uczniów), użytkownicy mogą też tworzyć własne listy dla siebie.

Listy zadań mogą wystąpić w ramach szkolenia, w ramach pracy grupy nad inicjatywą lub organizacją konkursu, w ramach zadań zadawanych uczniom, mogą też być proponowane za pomocą treści informacyjnych. Użytkownicy mogą sobie tworzyć sami listy.

Użytkownik może przeglądać swoje listy zadań pojedynczo oraz może spojrzeć na uwspólnioną listę wszystkich zadań.

Podstawowe obiekty

LISTA ZADAŃ – zawiera informacje o zadaniach.

FLAGA ZROBIONE – umożliwiia użytkownikowi odznaczenie zadania jako zrobionego

Role użytkowników i uprawnienia

Role dostępne w skali całego portalu to autor i redakcja. Mogą oni tworzyć checklisty proponowane wszystkim użytkownikom.

W przypadku checklist realizowanych w ramach grup (np. w ramach szkolenia blended learning) lider grupy może przydzielić listę członkom grupy i ma uprawnienia analogiczne do autora i redakcji, ale ograniczone do grupy, w której jest liderem.

Checklisty dostępne są tylko dla zalogowanych użytkowników.

	UŻYTKOWNIK ZALOGOWANY	LIDER GRUPY	AUTOR	REDAKCJA
Przeglądanie Checklisty i odznaczanie zadań	TAK	TAK	TAK	TAK
Tworzenie checklisty dla siebie	TAK	TAK	TAK	TAK
Przydzielanie checklisty innym użytkownikom (w ramach grupy)		TAK		
Przeglądanie zadań wykonanych przez użytkownika (członka grupy)		TAK		TAK
Tworzenie checklist dostępnych publicznie dla zalogowanych użytkowników			TAK	TAK
Edycja, usuwanie checklisty		TAK (własna)	TAK TAK (własna)	TAK
Zarządzanie checklistami (dodawanie, usuwanie, zdjęcie z publikacji)				TAK

Struktury danych

CHECKLISTA

Nazwa pola	Rodzaj pola	Uwagi
NID	Liczba całkowita	Identyfikator węzła nadawany przez system
Nazwa checklisty	Tekst	
Opis	Tekst	tekst wprowadzający
Ilustracja	Obraz	Obraz ilustrujący głosowanie
Zadania	Referencja do zadania	Pole wielowartościowe umożliwiające ustawianie kolejności
Dostępność	Pole wyboru	Pole zawierające informację czy głosowanie jest dostępne publicznie

ZADANIE

Nazwa pola	Rodzaj pola	Uwagi
NID	Liczba całkowita	Identyfikator węzła nadawany przez system
Nazwa checklisty	Tekst	

Zadanie może być odznaczone przez użytkownika flagą zrobione

Widoki

Widok listy checklist

Zalogowani użytkownicy mają dostęp do widoku, który pokazuje im wszystkie checklisty, które są im przydzielone. Widok zawiera zakładki umożliwiające wybranie konkretnej listy oraz zakładkę „Wszystkie zadania” pozwalającej połączyć wszystkie zadania z różnych list.

Poniżej wyświetla się pełny widok wybranej checklisty, który pokazuje kolejne zadania i umożliwia ich oznaczenie jako zrobionych. Po zaznaczeniu zadania lądują w dolnej części listy tak, by zawsze na liście najpierw były zadania do zrobienia, a dopiero potem zadania zrobione.

Przygotowanie do prezentacji

- Pomyśl kto będzie słuchał prezentacji
- Jakie mają oczekiwania?
- Jaki ty masz cel?
- Jakie są 3 kluczowe stwierdzenia w twojej prezentacji?
- Czy kluczowe stwierdzenia są odpowiednio podkreślone?

Widok zarządzania checklistami

Widok pokazujący w formie TABELI ZARZĄDZANIA checklisty, do których użytkownik ma prawa zarządzania (redaktor wszystkie, autor własne).

Tabela pokazuje:

- nazwę checklisty
- autora
- datę umieszczenia
- datę publikacji
- dostępność
- status (opublikowana / nie opublikowana)
- podgląd zadań (w postaci chmurki tooltip)
- przyciski akcji, do których uprawnienia ma użytkownik (edycja, usuwanie, publikacja)

Ponad tabelą znajduje się przycisk dodawania nowej listy.

Ekran edycji checklisty

Ekran udostępniający formularz umożliwiający dodanie lub edycję checklisty oraz zadań.

Moduł: Dane o aktywności (M13)

Monitoring, doskonalenie portalu

Moduł danych o aktywności to funkcjonalność portalu odpowiedzialna za zbieranie danych o aktywności użytkowników na portalu.

Dane są zbierane w postaci wpisów, w którym zapisane jest co, kiedy, który użytkownik zrobił i w odniesieniu do jakiego zasobu.

Moduł jest ściśle zintegrowany z modułami:

- Grywalizacji – dostarcza tam danych umożliwiających przydzielanie użytkownikom punktów i niektórych odznak
- Moduł narzędzi prezentacji danych – dane zebrane w tym module wizualizowane są w postaci statystyk

Dane zebrane za pomocą modułu pozwolą też w fazie testowania wyciągać wnioski co do trafności konkretnych rozwiązań, popularności różnych typów treści – stanowią analitykę umożliwiającą ciągłe doskonalenie działań realizowanych na portalu w oparciu o precyzyjnie wyliczone wskaźniki i dane.

Dane o aktywności są w części udostępniane samemu użytkownikowi, który może w ten sposób śledzić swoje działania, które przynoszą mu punkty doświadczenia.

Podstawowe obiekty

LOG AKTYWNOŚCI – zbiór danych zawierający informacje o aktywności użytkowników.

RODZAJ AKTYWNOŚCI – informacje o rodzajach aktywności i związanych z tym parametrach.

Role użytkowników i uprawnienia

Moduł ten jest wsparciem dla innych modułów, dlatego nie jest bezpośrednio konfigurowany przez użytkowników, choć widzą oni wygenerowane przez moduł dane w swoim profilu, na stronie punktacji oraz w statystykach.

Dla modułu zdefiniowane dodatkową rolę, która uprawnia do przeglądania danych loga i zestawień statystycznych. Są to osoby, które pracują w projekcie, ale nie mają uprawnień Redakcji.

	ZALOGOWANY UŻYTKOWNIK	LIDER GRUPY	DOSTĘP DO LOG	REDAKCJA
Przeglądanie zestawień aktywności we własnym profilu użytkownika	TAK	TAK	TAK	TAK
Przeglądanie zagregowanej informacji o liczbie punktów i osiągnięciach innych osób	TAK	TAK	TAK	TAK
Przeglądanie informacji o aktywności innego użytkownika w postaci zestawienia działań		TAK (dla grupy)	TAK	TAK
Przeglądanie zestawień aktywności opartych o log aktywności		TAK (dla grupy)	TAK	TAK
Pełny widok zestawienia z loga aktywności			TAK	TAK

Struktury danych

LOG AKTYWNOŚCI

Nazwa pola	Rodzaj pola	Uwagi
NID	Liczba całkowita	Identyfikator węzła nadawany przez system
Nazwa aktywności	Tekst	
Rodzaj aktywności	Referencja do encji rodzaje aktywności	
Powiązany zasób	Referencja do zasobu	
Użytkownik	ID użytkownika	
Data i czas	Pole data i czas	
Punkty	Liczba całkowita	Przydzielone punkty za aktywność

RODZAJ AKTYWNOŚCI

Nazwa pola	Rodzaj pola	Uwagi
NID	Liczba całkowita	Identyfikator węzła nadawany przez system
Nazwa rodzaju aktywności	Tekst	
Liczba punktów	Liczba	Liczba punktów przydzielana za tego rodzaju aktywność

Widoki

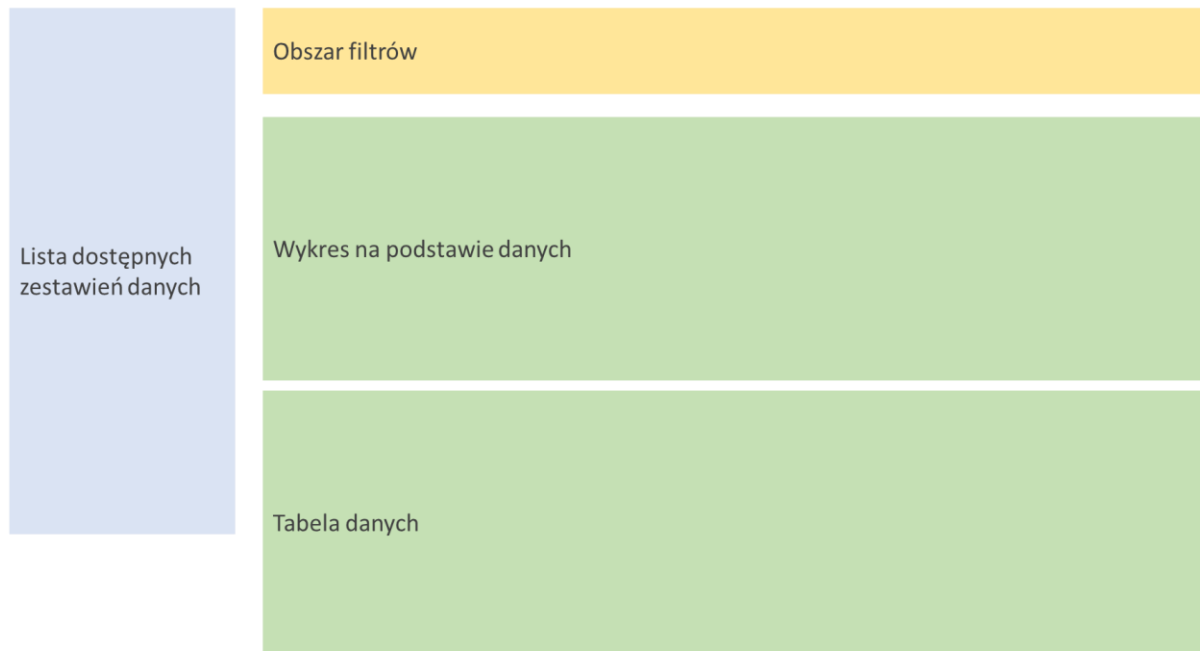
Informacje generowane przez moduł wyświetlane są w postaci zestawień lub wykorzystywane i wyświetlane w ramach innych modułów (np. zsumowana punktacja użytkownika w profilu i w module Grywalizacji).

Widoki statystyczne

Widoki statystyczne zbudowane są wg wzorca, w którym pokazywane są następujące główne obszary:

- obszar wyboru zestawienia danych
- obszar filtrowania
- obszar wykresu
- obszar tabeli

Wybranie zestawienia lub zmiana danych w obszarze filtrowania powoduje automatycznie uaktualnienie obszarów wykresów i tabeli danych.

Przeglądanie loga aktywności

Log aktywności, w zależności od uprawnień, może być przeglądany w całości lub ograniczony do danych dotyczących grupy (lider grupy).

Widok składa się z obszaru filtrów umożliwiającym filtrowanie danych wg pól:

- rodzaj aktywności
- użytkownik
- okres czasu
- powiązany zasób

oraz z tabeli zawierającej pola:

- data i czas
- użytkownik
- rodzaj aktywności
- powiązany zasób
- liczba punktów

Widok kategorii aktywności

Kategorie aktywności są wbudowane w aplikację i każdej z nich odpowiada procedura wychytująca aktywność użytkownika i tworząca odpowiedni wpis loga aktywności.

Widok kategorii aktywności umożliwia przejrzanie istniejących kategorii i powiązanej liczby punktów z każdą z nich.

Moduł: Kreator konkursów (M14)

Narzędzie angażowania

Kreator konkursów pozwala na obsługę procesu realizacji konkursu poprzez wsparcie narzędziami na różnych etapach: ogłoszenia konkursu, zbieraniu prac konkursowych, ogłoszenia wyników, publikacji prac konkursowych, wzbogacenia portfolio użytkownika w efekcie jego osiągnięć w konkursie.

Narzędzie może być wykorzystywane zarówno do aktywizacji lokalnej społeczności, jak również jako narzędzie aktywnego uczenia.

Sposoby wsparcia konkursu przez aplikację:

- ETAP: Wybór tematu konkursu
 - Poprzez użycia modułu ankiety lub głosowania
 - Poprzez użycie Inkubatora Inicjatyw
- ETAP: Ogłoszenie konkursu
 - zdefiniowanie konkursu w Kreatorze Konkursów
 - publikacja informacji o konkursie w Pulsie Projektu
 - publikacja informacji o konkursie na ścieżce szkoleniowej (jeśli konkurs w ramach szkolenia blended learning)
- ETAP: Zbieranie zgłoszeń
 - umieszczanie plików w obszarze pracy grupowej (dla konkursów realizowanych w grupach)
 - wykorzystanie modułu ankiet do zbierania zgłoszeń
 - uruchomienie obszarów dla zespołów w module Pracy grupowej
 - śledzenie postępu zgłoszeń w Kreatorze konkursów
- ETAP: Ogłoszenie wyników
 - publikacja wyników w Pulsie Projektu
 - publikacja wyników w ścieżce szkoleniowej (jeśli konkurs w ramach grupy)
- ETAP: Publikacja prac konkursowych
 - utworzenie galerii z pracami konkursowymi i udostępnienie w ramach Pulsu projektu
- Wzbogacenie portfolio biorących udział w konkursie
 - Wzbogacenie portfolio użytkownika o punkty i osiągnięcie związane z konkursem
 - Wzbogacenie portfolio użytkownika o wpis o wyniku konkursu (rodzaj dyplomu)

Jak widać z powyższego opisu Kreator Konkursów ściśle współpracuje z innymi modułami aplikacji.

Zebranie wszystkich informacji o konkursie w jednym miejscu ułatwia organizowanie konkursów, dzięki czemu mogą one stać się popularną metodą aktywizacji społeczności.

Realizator konkursu otrzymuje w ramach modułu szereg narzędzi, które są potrzebne do wsparcia konkursu przez portal, na przykład może w każdej chwili dodać informację do Pulsu Projektu, by podtrzymać zainteresowanie konkursem.

Oprócz nagradzania w świecie realnym moduł umożliwia również nagradzanie w formie elektronicznej, które daje dodatkową satysfakcję uczestnikom i laureatom:

- ogłoszenie wyników na forum społeczności
- publikacja galerii z pracami konkursowymi
- przydzielenie punktów do profilu
- przydzielenie osiągnięcia (emblematu graficznego z opisem) do Portfolio użytkownika
- przydzielenie e-dyplomu widocznego w Portfolio
- dodanie galerii prac użytkownika do jego Portfolio

Taka forma wynagradzania powoduje, że nagroda za uczestnictwo w konkursie lub wygraną ma charakter długotrwały, ponieważ informacje w Portfolio są dostępne tak długo, jak użytkownik korzysta z Portalu.

Podstawowe obiekty

KONKURS – zawiera informacje związane z realizacją konkursu, teksty, pliki i parametry do wykorzystania w innych modułach

ZGŁOSZENIE – zgłoszenie udziału i pracy konkursowej – zawiera informacje zbierane przy zgłoszeniu uczestnika lub zespołu oraz umożliwia przechowywanie plików prac konkursowych, jeśli mają formę elektroniczną

OBSZAR ZESPOŁU – obszar pracy grupowej (patrz moduł Narzędzie pracy grupowej) utworzony dla zespołu biorącego udział w konkursie (jeśli konkurs zespołowy). Zasoby widoczne tylko dla członków zespołu

GALERIA KONKURSU – galeria utworzona z prac konkursowych zebranych w konkursie

ŚCIANA KONKURSU – miejsce na publikowanie aktualnych informacji związanych z przebiegiem konkursu

WPIS PORTFOLIO – w konkursie można zdefiniować informacje przekazywane do portfolio (punkty, osiągnięcia, e-dyplom) i przyporządkować poszczególnym uczestnikom

Role użytkowników i uprawnienia

W tym module uprawnienia odnoszą się do ról charakterystycznych dla modułu.

Oprócz ról globalnych liderzy grupy mają uprawnienie REALIZATOR KONKURSÓW oraz OBSERWATOR, ale tylko w obrębie grup, w których są liderami, czyli w praktyce mogą organizować konkursy dla swoich grup.

Ze względu na specyfikę procesów konkursowych wyznaczono rolę obowiązującą tylko w kontekście konkursu OBSERWATOR KONKURSU. Jest to osoba, która ma wgląd w dane konkursu, ale nie może zmieniać danych związanych z konkursem. Rola może być przydzielona przez Realizatora konkursu w określonym momencie – na przykład po zakończeniu okresu zbierania prac.

	UŻYTKOWNIK	UCZESTNIK KONKURSU	REALIZATOR KONKURSÓW	OBSERWATOR KONKURSÓW	REDAKCJA
Przeglądanie informacji o konkursie, jego wynikach	TAK				
Zgłoszenie się lub zespołu na konkurs dostępny publicznie	TAK				
Zgłoszenie się lub zespołu na konkurs dostępny w ramach grupy	TAK (członek grupy)				
Tworzenie obszaru pracy grupowej dla zespołów			TAK		
Korzystanie z obszaru pracy grupowej zespołu		TAK (członek zespołu)			
Wysłanie pracy konkursowej		TAK			
Przeglądanie informacji o przebiegu konkursu			TAK	TAK	TAK
Publikowanie na ścianie konkursu			TAK		TAK

	UŻYTKOWNIK	UCZESTNIK KONKURSU	REALIZATOR KONKURSÓW	OBSERWATOR KONKURSÓW	REDAKCJA
Definiowanie konkursu dostępnego publicznie			TAK		TAK
Uruchamianie konkursu dostępnego publicznie					TAK
Definiowanie i uruchamianie konkursu w ramach grupy			TAK		TAK
Wyłanianie zwycięzców, przydzielanie nagród w formie elektronicznej			TAK		

Struktury danych

KONKURS

Nazwa pola	Rodzaj pola	Uwagi
NID	Liczba całkowita	Identyfikator węzła nadawany przez system
Nazwa konkursu	Tekst	
Ilustracja	Obraz	Obraz ilustrujący konkurs
Informacja o konkursie	Długi tekst z podsumowaniem	
Regulamin konkursu	Długi tekst z podsumowaniem	
Termin zgłoszeń	Data z godziną	
Liczba punktów	Liczba z opisem	Grupa pól do wielokrotnego użytku (za różne miejsca, uczestnictwo w konkursie)
Odnaka	Referencja do encji Odnaki	Pole wielokrotnego użytku (za różne miejsca, uczestnictwo w konkursie)
e-dyplom	Referencja do encji e-dyplom	Pole wielokrotnego użytku (za różne miejsca, uczestnictwo w konkursie)

Informacja o osobach powiązanych z konkursem przechowywane są w postaci flag uczestnik, kreator, obserwator.

ZGŁOSZENIE

Nazwa pola	Rodzaj pola	Uwagi
NID	Liczba całkowita	Identyfikator węzła nadawany przez system
Zgłoszony	Użytkownik	
	Referencja do konkursu	
Formularz zgłoszenia	Referencja do ankiety	Referencja do ankiety zawierającej pytania potrzebne przy zgłoszeniu
Status	Pole wyboru wartości	Zawiera informację o statusie zgłoszenia
Plik	Plik	Pole pliku jeśli wymagane w ramach konkursu – wielowartościowe.

OBSZAR ZESPOŁU

Obszar zespołu zdefiniowany jest w module Narzędzi pracy grupowej. Realizator konkursu może utworzyć obszary pracy grupowej i przydzielić dostęp do nich członkom zespołów.

GALERIA KONKURSU

Galeria konkursu to obiekt zdefiniowany w module Galeria. Realizator może wykorzystywać galerię na różnych etapach konkursu do publikacji prac konkursowych.

ŚCIANA KONKURSU

Ściana konkursu składa się z wpisów o następującej strukturze

Nazwa pola	Rodzaj pola	Uwagi
NID	Liczba całkowita	Identyfikator węzła nadawany przez system
Tytuł	tekst	
Treść	Długi tekst z podsumowaniem	
Konkurs	Referencja do konkursu	konkurs, do którego przypisany jest wpis
Plik	Plik	
Powiązane zasoby	Referencja do encji typu wiadomość pulsu, galeria, informator, użytkownik	

Widoki

Lista konkursów

Lista konkursów dostępnych na portalu, do których użytkownik ma prawo przeglądania, w postaci KART zawierających:

- nazwę konkursu
- ilustrację
- datę przesyłania zgłoszeń

Użytkownik może ograniczyć listę konkursów do tych, które jeszcze przyjmują zgłoszenia.

Pełny widok konkursu dla nie-uczestnika

Widok pokazujący informacje o konkursie dla osób nie będących uczestnikami konkursu zawiera informacje:

- informacje o konkursie (tytuł, opis, regulamin)
- ścianę konkursu
- informacje o powiązanych zasobach
- informacje związane z przebiegiem konkursu (np. ogłoszenie wyniku)
- przycisk zgłoszenia się na konkurs (wyświetlany w okresie zgłoszeń)

Pełny widok konkursu dla uczestnika

Zawiera informacje o konkursie podobnie jak widok dla osób nie będących uczestnikami konkursu oraz dodatkowo blok funkcjonalności dla uczestników konkursu zawierający:

- link do obszaru pracy grupowej

- link kontaktu z organizatorem konkursu
- formularz przesłania pracy konkursowej (jeśli przewidziano jej elektroniczną formę)

Widok konkursu dla obserwatora

Zawiera informacje o konkursie podobnie jak widok dla osób nie będących uczestnikami konkursu oraz dodatkowo blok informacji dla obserwatora konkursu zawierający:

- informacje o liczbie zgłoszeń
- informacje o uczestnikach i zespołach
- informacje o nadesłanych pracach
- linki z możliwością podglądu / pobrania prac konkursowych

Widok konkursu dla realizatora konkursu

Zawiera informacje o konkursie podobnie jak widok dla osoby nie będącej uczestnikiem konkursu oraz dodatkowo blok informacji i funkcjonalności dla realizatora konkursu zawierający:

- informacje o liczbie zgłoszeń
- informacje o uczestnikach i zespołach
- informacje o nadesłanych pracach
- linki z możliwością podglądu / pobrania prac konkursowych
- przycisk dodania informacji do Pulsu projektu
- przycisk dodania galerii konkursu
- formularz wpisania wiadomości na ścianę konkursu
- zakładkę z widokiem przydzielania nagród
- formularz wyników konkursu

Widok zarządzania konkursami

Widok pokazujący w formie TABELI ZARZĄDZANIA konkursy, do których użytkownik ma prawa zarządzania (redaktor wszystkie, realizator własne).

Tabela pokazuje:

- miniaturę ilustracji konkursu
- nazwę konkursu
- realizatora
- datę umieszczenia
- datę zgłoszeń
- dostępność konkursu
- status (opublikowana / nie opublikowana)
- przyciski akcji, do których uprawnienia ma użytkownik (edycja, usuwanie, publikacja)

Ponad tabelą znajduje się przycisk dodawania nowego konkursu.

Ekran edycji konkursu

Ekran udostępniający formularz umożliwiający dodanie lub edycję danych konkursu.

Moduł: Inkubator inicjatyw (M15)

Partycypacyjność, realizacja pomysłów

Moduł inkubator pomysłów umożliwia społecznościowe zgłaszanie, ocenę i wybór inicjatyw do realizacji. Pozwala również na wspieranie inicjatywy w czasie realizacji poprzez integrację z modułem pracy grupowej i checklisty.

Narzędzie może być wykorzystywane zarówno do aktywizacji lokalnej społeczności.

Sposoby wsparcia inicjatywy przez aplikację Portalu:

- ETAP: Zgłoszenie inicjatywy
 - ogłoszenie inicjatywy na liście inicjatyw
 - publikacja informacji o inicjatywie w Pulsie Projektu
- ETAP: Społecznościowa ocena i wybór inicjatywy
 - możliwość głosowania na inicjatywę
 - możliwość oceny inicjatywy
 - wykorzystanie modułu głosowania do wyboru inicjatywy spośród kilku
 - publikacja informacji o rezultatach oceny w Pulsie Projektu
- ETAP: Uformowanie zespołu
 - umieszczenie informacji w ramach inicjatywy o potrzebnym wsparciu
 - możliwość zgłoszenia swojej chęci wsparcia
 - utworzenie grupy i obszaru pracy grupowej
- ETAP: Praca zespołu
 - praca w ramach obszaru pracy grupowej
 - wpisanie podziękowań i informacji o udziale w inicjatywie w Portfolio użytkownika
- ETAP: Publikacja informacji o przebiegu i rezultatach inicjatywy
 - publikowanie w pulsie projektu
 - budowanie informatorów związanych z projektem
 - publikowanie galerii inicjatywy

Jak widać z powyższego opisu Inkubator pomysłów ściśle współpracuje z innymi modułami aplikacji.

Zebranie wszystkich informacji o inicjatywie w jednym miejscu ułatwia zarządzanie inicjatywą.

Zespół zajmujący się realizacją inicjatywy otrzymuje w ramach modułu szereg narzędzi, które są potrzebne do wsparcia Inicjatywy przez portal, na przykład może w każdej chwili dodać informację do Pulsu Projektu, by podtrzymać zainteresowanie inicjatywą.

Podstawowe obiekty

INICJATYWA – zawiera informacje związane z inicjatywą, teksty, pliki i parametry do wykorzystania w innych modułach

ZGŁOSZENIE WSPARCIA – zgłoszenie chęci wsparcia inicjatywy – zawiera informacje zbierane przy zgłoszeniu użytkownika

OBSZAR ZESPOŁU – obszar pracy grupowej (patrz moduł Narzędzie pracy grupowej) utworzony dla zespołu realizującego Inicjatywę. Zasoby widoczne tylko dla członków zespołu

GALERIA INICJATYWY – galeria utworzona z multimediów powstałych w realizacji inicjatywy

ŚCIANA INICJATYWY – miejsce na publikowanie aktualnych informacji związanych z przebiegiem inicjatywy

Role użytkowników i uprawnienia

W tym module uprawnienia odnoszą się do ról charakterystycznych dla modułu.

	UŻYTKOWNIK NIEZALOGOW ANY	UŻYTKOWNIK ZALOGOWANY	CZŁONEK ZESPOŁU INICJATYWY	LIDER INICJATYWY	REDAKCJA
Przeglądanie informacji o inicjatywie	TAK	TAK	TAK	TAK	TAK
Ocena lub zagłosowanie na inicjatywę		TAK			
Zgłoszenie chęci wsparcia inicjatywy		TAK			
Tworzenie obszary pracy grupowej dla zespołu				TAK	TAK
Korzystanie z obszaru pracy grupowej zespołu			TAK	TAK	
Publikowanie na ścianie inicjatywy				TAK	TAK
Utworzenie galerii inicjatywy				TAK	TAK
Utworzenie, edycja, kasowanie informacji o inicjatywie w pulsie projektu				TAK	TAK
Publikacja w pulsie projektu					TAK
Utworzenie, edycja, usuwanie informatora inicjatywy				TAK	TAK

Struktury danych

INICJATYWA

Nazwa pola	Rodzaj pola	Uwagi
NID	Liczba całkowita	Identyfikator węzła nadawany przez system
Nazwa inicjatywy	Tekst	
Ilustracja	Obraz	Obraz ilustrujący inicjatywę
Informacja o inicjatywie	Długi tekst z podsumowaniem	
Obszar wsparcia potrzebnego	tekst	pole wielowartościowe zawierające informacje o potrzebach
Termin realizacji	Data z godziną	
Status realizacji	Wybór z listy	Informacja na jakim etapie jest inicjatywa – inicjacja, ocena społeczności, uruchamianie, realizacja, zakończona

Słowa kluczowe	tagi	
Liczba punktów	Liczba z opisem	Grupa pól do wielokrotnego użytku (za wsparcie projektu)
Odnaka	Referencja do encji Odznaki	Pole wielokrotnego użytku (za wsparcie projektu)
e-dyplom	Referencja do encji e-dyplom	Pole wielokrotnego użytku (za wsparcie projektu)

ZGŁOSZENIE WSPARCIA

Nazwa pola	Rodzaj pola	Uwagi
NID	Liczba całkowita	Identyfikator węzła nadawany przez system
Osoba zgłaszana	ID Użytkownika	
Inicjatywa	Referencja do inicjatywy	
Obszar wsparcia	Referencja do obszaru wsparcia	
Treść zgłoszenia	Tekst	

Informacja o osobach powiązanych z inicjatywą przechowywane są w postaci flag członków zespołu inicjatywy, lider inicjatywy.

OBSZAR ZESPOŁU

Obszar zespołu zdefiniowany jest w module Narzędzi pracy grupowej. Lider inicjatywy może utworzyć obszary pracy grupowej i przydzielić dostęp do nich członkom zespołu.

GALERIA INICJATYWY

Galeria konkursu to obiekt zdefiniowany w module Galeria. Realizator może wykorzystywać galerię na różnych etapach inicjatywy.

ŚCIANA INICJATYWY

Ściana inicjatywy składa się z wpisów o następującej strukturze

Nazwa pola	Rodzaj pola	Uwagi
NID	Liczba całkowita	Identyfikator węzła nadawany przez system
Tytuł	tekst	
Treść	Długi tekst z podsumowaniem	
Inicjatywa	Referencja do inicjatywy	
Plik	Plik	
Powiązane zasoby	Referencja do encji typu wiadomość pulsu, galeria, informator, użytkownik	

Widoki

Lista Inicjatyw

Lista inicjatyw dostępnych na portalu, do których użytkownik ma prawo przeglądania, w postaci KART zawierających:

- nazwę inicjatywy
- ilustrację
- ocenę społecznościową w postaci gwiazdek
- status realizacji

Użytkownik ma dostęp do filtrów umożliwiających filtrowanie po polach:

- początek nazwy
- słowa kluczowe
- status realizacji

Pełny widok inicjatywy dla osoby nie będącej członkiem zespołu realizacyjnego

Widok pokazujący informacje o inicjatywie dla osób spoza grona zespołu realizacyjnego zawiera informacje:

- informacje o inicjatywie (tytuł, opis, załączniki)
- ścianę konkursu
- informacje o powiązanych zasobach
- informacje związane z przebiegiem inicjatywy
- informację o potrzebach wsparcia (z przyciskiem umożliwiającym zgłoszenie się)

Pełny widok inicjatywy dla członka zespołu realizacyjnego

Zawiera informacje o inicjatywie podobnie jak widok dla osób nie będących w zespole realizacyjnym oraz dodatkowo blok funkcjonalności dla członków zespołu zawierający:

- link do obszaru pracy grupowej zespołu realizacyjnego

Widok konkursu dla lidera zespołu realizacyjnego

Zawiera informacje o inicjatywie podobnie jak widok dla osoby będącej członkiem zespołu realizacyjnego oraz dodatkowo blok informacji i funkcjonalności:

- informacje o liczbie zgłoszeń wsparcia
- przycisk dodania informacji do Pulsu projektu
- przycisk dodania galerii inicjatywy
- formularz wpisania wiadomości na ścianę inicjatywy

Widok zarządzania inicjatywami

Widok pokazujący w formie TABELI ZARZĄDZANIA inicjatywy, do których użytkownik ma prawa zarządzania (redaktor wszystkie, lider inicjatywy własne).

Tabela pokazuje:

- miniaturę ilustracji inicjatywy
- nazwę inicjatywy
- lidera zespołu
- datę umieszczenia
- status realizacji
- status (opublikowana / nie opublikowana)
- przyciski akcji, do których uprawnienia ma użytkownik (edycja, usuwanie, publikacja)

Ponad tabelą znajduje się przycisk dodawania nowej inicjatywy.

Ekran edycji inicjatywy

Ekran udostępniający formularz umożliwiający dodanie lub edycję danych inicjatywy.

Moduł: Grywalizacja (M16)

Paszport rozwoju, auto-ewaluacja

Moduł umożliwia wykorzystanie mechanizmów grywalizacyjnych w celu angażowania użytkowników w aktywności portalu.

W efekcie powstaje tzw. PASZPORT ROZWOJU, czyli zasób dotyczący każdego z użytkowników zbierający dane o jego osiągnięciach, punktacji, zdobytych dyplomach i certyfikatach, przebytych szkoleniach blended learning czy utworzonych zasobach. Nauczyciele otrzymują narzędzie pozytywnego doceniania aktywnych uczniów.

Moduł jest zintegrowany z innymi modułami i pozwala na przydzielanie użytkownikom portalu:

- PUNKTY DOŚWIADCZENIA - punkty za typowe czynności (przeczytanie zasobu, dokonanie oceny, głosowanie itp.) – punkty są naliczane przez system przy wystąpieniu premiowanych czynności użytkownika
- PUNKTY AKTYWNOŚCI - punkty powiązane z konkretnymi zasobami (treści blended learning, pozytywny wynik w quizie, konkursy) i aktywnościami użytkowników
- ODZNAKI, OSIĄGNIĘCIA – emblematy graficzne wraz z opisem, które mogą zostać przydzielone za określone aktywności (ukończenie szkolenia, udział w konkursie, wygranie konkursu, udział w inicjatywie itp.).
- E-DYPLOM, CERTYFIKAT – Elektroniczne wyróżnienie w formie przypominającej dyplom lub certyfikat, z wpisaniem nazwiskiem wyróżnionej w ten sposób osoby oraz informacją za co przyznano dyplom lub certyfikat.

Moduł bazuje na informacjach zbieranych w LOGU AKTYWNOŚCI (moduł Zbierania danych o aktywności) w procesie przydzielania punktów doświadczenia.

Moduł grywalizacji udostępnia innym modułom możliwość wykorzystania mechanizmów grywalizacji.

Profil / Portfolio użytkownika / Paszport Rozwoju

Kluczowym dla grywalizacji jest prezentowanie osiągnięć użytkownika zarówno jemu samemu, jak i innym użytkownikom portalu.

Informacje dotyczące osiągnięć użytkownika prezentowane są w jego profilu, który jednocześnie jest swojego rodzaju portfolio zbierającym informacja o osiągnięciach użytkownika.

Profil / Portfolio zawiera:

- Imię i nazwisko, zdjęcie
- Liczbę punktów doświadczenia i aktywności
- Informację, na którym miejscu jest w klasyfikacji punktowej
- Emblematy graficzne ODZNAK i OSIĄGNIĘĆ
- Miniatury E-DYPLOMÓW i CERTYFIKATÓW
- Zasoby autorstwa użytkownika
- Galerie z pracami konkursowymi użytkownika

Użytkownik może decydować, które dyplomy, certyfikaty, osiągnięcia są widoczne publicznie.

Klasyfikacja w ramach e-szkolenia

W ramach e-szkoleń prowadzona jest klasyfikacja grupowa. to znaczy klasyfikacja, która obejmuje tylko członków grupy i brane są pod uwagę tylko punkty zdobyte w ramach szkolenia. Dzięki temu klasyfikacja jest niezależna od punktów zdobytych gdzieś indziej i daje równe szanse wszystkim uczestnikom e-szkolenia.

Na ekranie szkolenia udostępniany jest ranking punktowy tej klasyfikacji.

Parametryzacja grywalizacji

Dostosowanie i parametryzacja systemu punktacji została zaprojektowana w taki sposób, żeby z jednej strony był jednolity system wynagradzający użytkowników za typowe aktywności oraz, żeby osoby prowadzące procesy blended learning miały możliwość elastycznego kreowania własnego sposobu wynagradzania w ramach szkolenia blended learning.

Dlatego główna punktacja jest parametryzowana na poziomie administratora, natomiast aktywności blended learning mogą mieć przyporządkowane własne punkty, odznaki, dyplomy lub certyfikaty.

Podstawowe obiekty

PUNKTACJA – informacja o zdobytych punktach

KATEGORIA PUNKTACJI – kategoria punktacji pozwala podzielić zdobywane punkty na różne kategorie

OSIĄGNIĘCIE – opisane osiągnięcie użytkownika (np. założył sobie konto)

ODZNAKA – emblemat graficzny przydzielony użytkownikowi, emblemat ma również opis.

E-DYPLOM – dokument z treścią dyplomu przydzielonego użytkownikowi

CERTYFIKAT - dokument z treścią dyplomu przydzielonego użytkownikowi

RANKING – dynamiczne zestawienie użytkowników uporządkowanych wg liczby zdobytych punktów

Role użytkowników i uprawnienia

W tym module uprawnienia odnoszą się do ról charakterystycznych dla modułu.

	UŻYTKOWNIK NIEZALOGOWANY	UŻYTKOWNIK ZALOGOWANY	LIDER GRUPY	ADMINISTRATOR
Przeglądanie informacji o punktach swoich		TAK	TAK	TAK
Informacja o punktach i osiągnięciach innego użytkownika	TAK	TAK	TAK	TAK
Definiowanie osiągnięć, odznak na poziomie grupy (szkoleniowej, konkursowej, inicjatywy)			TAK	TAK
Definiowanie e-dyplomów, certyfikatów na poziomie grupy (szkoleniowej, konkursowej, inicjatywy)			TAK	TAK
Wykorzystanie narzędzi grywalizacji w swoim szkoleniu, konkursie, inicjatywie			TAK	TAK
Zmiana punktacji standardowej portalu				TAK

Struktury danych

Moduł grywalizacji korzysta ze struktur danych innych modułów, w których przechowywane są informacje o punktacji.

Kategoria punktów

Nazwa pola	Rodzaj pola	Uwagi
NID	Liczba całkowita	Identyfikator węzła nadawany przez system
Nazwa kategorii	Tekst	
Ilustracja	Obraz	Obraz ilustrujący

Kategoria odznak i osiągnięć

Nazwa pola	Rodzaj pola	Uwagi
NID	Liczba całkowita	Identyfikator węzła nadawany przez system
Nazwa kategorii	Tekst	
Ilustracja	Obraz	Obraz ilustrujący

Kategoria e-dyplomów i certyfikatów

Nazwa pola	Rodzaj pola	Uwagi
NID	Liczba całkowita	Identyfikator węzła nadawany przez system
Nazwa kategorii	Tekst	
Ilustracja	Obraz	Obraz ilustrujący

Osiągnięcie

Nazwa pola	Rodzaj pola	Uwagi
NID	Liczba całkowita	Identyfikator węzła nadawany przez system
Nazwa	Tekst	
Ilustracja	Obraz	Obraz ilustrujący
Treść	Tekst długi	Opis

Odznaka

Nazwa pola	Rodzaj pola	Uwagi
NID	Liczba całkowita	Identyfikator węzła nadawany przez system
Nazwa	Tekst	
Ilustracja	Obraz	Emblemat graficzny
Treść	Tekst długi	Opis

e-dyplom / certyfikat

Nazwa pola	Rodzaj pola	Uwagi
NID	Liczba całkowita	Identyfikator węzła nadawany przez system
Nazwa kategorii	Tekst	
Ilustracja	Obraz	Obraz ilustrujący
Treść	Tekst długi	Opis
Wzór graficzny	Plik szablonu certyfikatu	

Widoczność osiągnięć, odznak i certyfikatów konkretnego użytkownika ustawiana jest za pomocą flagi WIDOCZNOŚĆ.

Widoki

Mini profil

Informacje skrótowe pokazane przy na pasku nawigacyjnym

- punkty
- liczba osiągnięć / odznak
- liczba dyplomów certyfikatów

Profil / Portfolio użytkownika

Widok zbierający informację o osiągnięciach użytkownika zawiera:

- Imię i nazwisko, zdjęcie
- Liczbę punktów doświadczenia i aktywności
- Informację, na którym miejscu jest w klasyfikacji punktowej
- Emblematy graficzne ODZNAK i OSIĄGNIĘĆ
- Miniatury E-DYPLOMÓW i CERTYFIKATÓW
- Zasoby autorstwa użytkownika
- Galerie z pracami konkursowymi użytkownika

Szczegółowe zestawienie punktów

Widok dla użytkownika, który przegląda własne dane zawiera listę wpisów loga aktywności, które dały punkty. Wyświetlany w postaci tabeli.

Lista wpisów zawiera:

- datę
- nazwę aktywności
- kategorię
- liczbę przydzielonych punktów

Widok punktów zdobytych w grupie szkoleniowej

Widok dostępny dla lidera grupy szkoleniowej. Zawiera:

- datę
- Imię i nazwisko użytkownika
- nazwę aktywności
- kategorię
- liczbę przydzielonych punktów

W widoku dostępny jest filtr umożliwiający ograniczenie wyników do wybranego użytkownika, wybranej aktywności lub kategorii.

Widok zarządzania punktacją

Widok pokazujący w formie TABELI ZARZĄDZANIA standardową punktacją poszczególnych aktywności. Dostępny dla administratora.

Tabela pokazuje:

- nazwę kategorii punktacji
- nazwę aktywności
- liczbę punktów
- przycisk edycji,

Formularze dodania e-dyplomu, certyfikatu, osiągnięcia, odznaki
Formularz edycji z polami potrzebnymi do edycji encji.

Dostępność dla osób niepełnosprawnych standard WCAG 2.0

Portal jest zbudowany z uwzględnieniem wytycznych standardu dostępności WCAG 2.0.

W szczególności:

- ma możliwość przełączenia szablonu graficznego w tryb wysokiego kontrastu
- elementy strony są responsywne i prawidłowo wyświetlane przy powiększaniu widoku oraz na różnej wielkości ekranach
- wszystkie pola zawierające elementy nietekstowe umożliwiają wpisanie atrybutu alt oraz tekstów opisujących element
- pliki wideo lub audio występują wraz z tekstem (np. artykułu), który umożliwia umieszczenie transkrypcji
- strony zbudowane są w sposób logiczny, wg jednolitych wzorców przyjętych dla różnego typu zasobów co ułatwia orientację
- umieszczone treści są krótkie, proste i logiczne
- sposób nawigacji jest prosty i logiczny
- kolorystyka przycisków zgodna jest z intuicyjnie przyjętymi znaczeniami (czerwony – usuwanie, zielony dodawanie/przechodzenie dalej)
- w kodzie strony używany jest znacznik <title> zgodnie z przeznaczeniem
- strony mają ustawiony znacznik języka na język polski

Bezpieczeństwo portalu

Serwer

Portal jest i powinien być umieszczony na serwerze udostępnionym przez profesjonalnego dostawcę usług hostingowych, który zapewnia opiekę techniczną nad serwerem, jego ochronę przed atakami i wirusami oraz codzienny backup zawartości serwera przetrzymywany co najmniej 2 dni.

Oprogramowanie portalu

Oprogramowanie portalu zostało zaprojektowane w sposób zapewniający bezpieczeństwo.

W ramach aplikacji zdefiniowane są przejrzyste role użytkowników, dzięki czemu dostęp do informacji przechowywanych w portalu jest ściśle kontrolowany przez system uprawnień przypisanych do ról.

Aplikacja nie umożliwia użytkownikom wpisywania skryptów Javascript w żadne pola formularza. Jediną osobą, która może operować Javascriptem jest Administrator.

Odzyskiwanie hasła użytkownika wymaga użycia poczty elektronicznej – jednorazowy link do zmiany hasła wysyłany jest na adres email użytkownika.

Portal jest odporny na typowe ataki ze strony osób próbujących uzyskać dostęp do danych lub funkcjonalności portalu:

- zmiana adresu URL (np. zmiana identyfikatora) – portal udostępnia dane tylko osobom mającym uprawnienia do konkretnej treści lub funkcji
- próby wstrzyknięcia kodu javascript w wypełnianych formularzach – portal usuwa z treści formularzy niebezpieczny kod javascript i html
- analiza kodu strony – portal nie umieszcza w kodzie strony treści umożliwiających przechwycenie hasła użytkownika lub danych, które nie są dostępne dla użytkownika

Administracja

Portal jest administrowany przez administratora aplikacji. Dostęp administratora chroniony jest loginem i hasłem o wysokim stopniu skomplikowania (co najmniej 8 znaków, w tym co najmniej jedna duża litera, cyfra i znak specjalny).

W ramach administracji tworzone są tygodniowe kopie zapasowe i przechowywane na dysku lokalnym (poza kopiami robionymi przez firmę hostingową). Kopie zapasowe pozwalają odzyskać oprogramowanie wraz z danymi w razie poważnej awarii.

Uwarunkowania technologiczne

Portal jest zbudowany jako aplikacja internetowa w technologiach:

- HTML, CSS
- PHP
- MySQL
- Javascript
- CMS Drupal
- Bootstrap

Wymaga serwera do optymalnego działania aplikacji. Rekomendowany jest serwer hostowany przez profesjonalnego dostawcę usług hostingowych.

- hosting - serwer dedykowany (np. Intel Xeon E5-2620 v4, 2.4 GHZ, 8 Rdzeni / 16 Wątków; 8 GB DDR4; dyski zależne od ilości danych i zabezpieczeń np.2x500 GB SATA III)
- system operacyjny Linux
- serwer www – Apache
- baza danych MySQL